

บทบรรณาธิการ

ทิศทางการศึกษาไทยที่ควรจะเป็น

ตั้งแต่ประเทศไทยของเราได้มีกฎหมายการศึกษาประกาศใช้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก นั่นก็คือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542 นั้นเราก็จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญในกฎหมายดังกล่าวได้มีการกำหนดถึงทิศทาง จุดมุ่งหมาย ตลอดจนวิธีดำเนินการในการจัดการศึกษาเอาไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นเรื่องแปลกใหม่ของวงการการศึกษาไทย นั่นก็คือการกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นระบบที่สามารถตรวจสอบการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา

เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงคือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และผู้ปกครองว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นที่ยอมรับและได้มาตรฐาน อันหมายถึงผลผลิตของการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาตามกรอบที่ตัวกำกับคุณภาพตามที่หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล ในเรื่องนี้ผู้นั้นกำหนดขึ้นเป็นตัวตัดสินสำคัญว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่อย่างไร

อย่างไรก็ดีการจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่อดีต เราจะมี “ปรัชญาการศึกษา” เป็นตัวกำหนดแนวทางการศึกษาควรจะมีทิศทางในการดำเนินการอย่างไร อะไรคือความจริงแท้หรืออภิปรัชญาของการศึกษาไทยที่ควรจะให้ผู้เรียนเข้าถึง อะไรคือความรู้หรือแก่นสาระสำคัญหรือญาณวิทยาที่จะต้องถ่ายทอดปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และอะไรคือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ควรจะเป็นหรือควรปลูกฝัง ให้เกิดขึ้นหรือคุณวิทยา แม้ว่าส่วนใหญ่เรายังไม่สามารถระบุได้ว่า การจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมาอิงปรัชญาแม่บท (pure philosophy) หรือปรัชญาทางการศึกษาแบบใดอย่างชัดเจนก็ตาม แต่ทิศทางในการจัดการศึกษาที่ผ่านมาก็มักจะดำเนินการอยู่ในทิศทางที่ว่า เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ในวิชาการแขนงต่างๆ อย่างแม่นยำแท้จริงและยังต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม อันงดงาม อันจะทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขราบรื่น บทบาทของครูจะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีทักษะการสอนที่ยอดเยี่ยมที่จะสามารถถ่ายทอดความเก่งไปยังผู้เรียนได้ ตลอดจนครูยังเป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรมที่ตั้งงามให้แก่ผู้เรียน เหล่านี้นับเป็นความเชื่อหรือหลักปรัชญาในการดำเนินการจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่อดีตตลอดมา แม้จะถูกเรียกรูปแบบการจัดการศึกษาลักษณะนี้ในเวลาต่อมาว่าเป็น “การจัดการศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง” ก็ตาม แต่ก็พบว่าคุณภาพของเยาวชนไทยในผลผลิตของการจัดการศึกษาแบบนี้ก็มีคุณภาพเป็นอย่างมาก ทั้งด้านความรู้และด้านคุณธรรมที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีความแกร่งกล้าทางวิชาการ รู้ลึก รู้จริง ในศาสตร์แขนงต่างๆ และยังเป็นผู้ที่มีความประพฤติอยู่ในระเบียบวินัยในกรอบวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของสังคมไทยเสมอมา แต่พอมาถึงยุคปัจจุบันประมาณ

ช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ความเชื่อในการจัดการศึกษาหรือปรัชญาทางการศึกษาของไทยก็เปลี่ยนไป อาจจะเป็นด้วยสภาพสังคมในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ก้าวล้ำหน้าไปไกลและรวดเร็วมาก แหล่งวิทยาการต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องอยู่ที่ตัวครูผู้สอนเท่านั้น ดังนั้นแนวคิดหลักที่เคยเน้นครูเป็นศูนย์กลางของสรรพวิทยาการทั้งหลาย ก็เปลี่ยนไปเป็น “การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้จากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมากมาย โดยครูจะเป็นเพียงผู้คอยอำนวยความสะดวกจัดการเรียนรู้ให้เป็นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อาจจะเป็นด้วยเหตุนี้ก็ได้ที่ทำให้ความเชื่อในการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน จึงมี “ความไม่เชื่อ” ว่าแล้วคุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ดังนั้นจึงมีระบบการตรวจสอบต่างๆ เกิดขึ้นตั้งแต่การตรวจสอบคุณภาพของผู้สอน คุณภาพของหลักสูตร คุณภาพของวิธีการจัดการเรียนการสอน ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้เกิดคำสำคัญขึ้นมาในปัจจุบันคือ “ระบบและกลไกในการดำเนินการ” โดยการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีความเชื่อว่า หากการจัดการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ของแต่ละสถาบันการศึกษาสามารถดำเนินการให้เป็นไปตาม “ระบบและกลไกในการดำเนินการ” ที่หน่วยกำกับดูแลด้านคุณภาพได้ กำหนดขึ้นมาแล้วก็น่าจะทำให้เชื่อได้ว่าการจัดการศึกษา “มีคุณภาพ” อย่างแท้จริง

ผู้เขียนไม่ขอวิพากษ์วิจารณ์ว่าความเชื่อในลักษณะนี้เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร กับการดำเนินการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน แต่เพียงอยากจะเปิดประเด็นให้ชวนคิดว่า หากเราให้ความสำคัญกับ “ปรัชญา” ว่าเป็นทิศทางหรือตัวกำหนดที่สำคัญว่าการจัดการศึกษาคควรจะดำเนินไปอย่างไรและเพื่ออะไรแล้ว และในขณะที่แต่ละสถาบันการศึกษาต่างก็มี “ปรัชญา” ในการจัดการศึกษาของตนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่ง “ปรัชญา” ที่แต่ละสถาบันการศึกษาได้กำหนดขึ้นมาเองนั้นก็จะเป็นตัวกำกับ “วิสัยทัศน์” “พันธกิจ” และ “ยุทธศาสตร์” ในการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบันการศึกษาให้ดำเนินไปตามที่สถานศึกษาแต่ละแห่งได้ร่วมกันทบทวนทบทวนถึงสติปัญญาที่กำหนดขึ้นมาโดยได้ผ่านการวิเคราะห์ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามกัน อย่างรอบด้านแล้ว เพราะเหตุใดเราจึงไม่สนใจกับประเด็นนี้ว่า แล้วในแต่ละปีหรือ 3 ปี หรือ 5 ปี สถานศึกษาแต่ละแห่งได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานครบหรือเกิดผลผลิตเป็นไปตามเจตยที่ตัวเองได้ กำหนดขึ้นมาแล้วหรือไม่ อย่างไร และหากยังทำไม่ได้ สถานศึกษาเหล่านั้นจะมีแผนพัฒนาหรือแนวทางปรับปรุงอย่างไร หรือต้องหันมาทบทวนถึงทิศทางที่กำหนดขึ้นมาใหม่กว่าเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของตนหรือไม่ อย่างไรแทนการที่ต้องมาดำเนินการตาม “ระบบและกลไกในการดำเนินการ” ที่เหมือนๆ กันทั่วประเทศทั้ง ๆ ที่ความเป็นจริงแล้วบริบทและปรัชญาในการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งก็แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง นั่นคือถ้าเรายังคงให้ความสำคัญว่า “ปรัชญาการศึกษา” เป็นหลักหรือแนวทางสำคัญในการกำหนดทิศทางทางการศึกษาให้ดำเนินไปเพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาตามมา เพราะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายว่าสถานศึกษามีการประกาศ “ปรัชญาในการจัดการศึกษา” ของตนเองไว้อย่างชัดเจน แต่ก็ไม่ได้มีการแสดงให้เห็นถึงความรู้ว่าการจัดการศึกษาที่สถาบันของตนดำเนินอยู่นั้นได้บรรลุตามปรัชญาที่ตั้งไว้ หรือไม่อย่างไร หรือมีคุณภาพเกิดขึ้นจริงตามปรัชญาของตนนั้นมากน้อยเพียงใด

อาจารย์ ดร.กมล โพธิ์เย็น
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร : บรรณารักษ์

บทความทางวิชาการ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษบางกลุ่มยังถูกละเลย: เราได้มีการจัดการเสาะหาคัดเลือกเด็ก
อย่างเสมอภาคกันเพื่อเข้าโครงการผู้มีความสามารถพิเศษหรือไม่

สุธาวัลย์ หาญขจรสุข

Some gifted children left behind: Have we provided fair identification
for our children to gifted programs?

Suthawan Harnkajornsuk 8

จุดยืนของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กับชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ : กรณีศึกษา โครงการพัฒนาครู
โดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง

สุวิดา นวมเจริญ

The standing point of 21st century learning pattern and Professional Learning community:
Case study in Coaching and Mentoring Project.

Suwida Nuamcharoen 20

แนวทางการพัฒนางานวิจัยเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา กรณีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

มาเรียม นิลพันธุ์

A Research Development Approach toward Educational Excellence:
A Case of Faculty of Education, Silpakorn University

Maream Nillapun 30

คุณภาพการศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : พันธกิจที่ต้องทบทวน ?

นรินทร์ สังข์รักษา

The Quality of Education on 21st Century Learning Skill : Revisited to Mission ?

Narin Sungrugsa 42

การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์

Creative Learning form Cultural Learning Resource

Kiriboon Jongwutiwes 57

แท็บเล็ตกับโอกาสทางการศึกษา

สุกนตีย์ เอื้อทวีสัมพันธ์

Tablet and educational opportunities

Sukonthi Autaweesamphen 66

สื่อสังคมออนไลน์กับการจัดการเรียนการสอน ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ชิตญาณ์ เจริญพันธ์

Social media with the theoretical teaching cooperative learning

Chittaya Ngermpoi 73

แท็บเล็ตกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทินวัตร อาทิตย์	
Tablet with learning in the 21st century <i>Thinnawat Arthit</i>	78
การประยุกต์ใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์เพื่อส่งเสริมห้องเรียนแห่งการเรียนรู้: เทคนิคสำหรับห้องเรียนแห่งศตวรรษที่ 21 พรสุช ตันตระรุ่งโรจน์	
Using Clickers to Enhance Classroom Learning: Teaching Technique for the 21 st Century Classrooms <i>Pornsook Tantrarungroj</i>	85
แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการบริหารจัดการอย่างสร้างสรรค์เพื่องานประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เอกนถน บางท่าไม้	
The Guideline of Development of Creative Database Management for Quality Assurance Faculty of Education Silpakorn University <i>Ekmarin Bangthamai</i>	93
การจัดการเรียนรู้ตามเป้าหมายบันได 5 ขั้น (QSCCS) ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วนิชชา แม่นยำ	
The management of learning base on QSCCS with social media to enhance the capacity for learning in the 21st century. <i>Wanitcha Manyum</i>	101
การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ธิดาพร บุญแม่นยำ	
The Social Welfare for The Elderly With The Community-Based Approach : A Case Study of The Elderly Network in Donfag Sub-District, Nakhon Chaisri District, Nakhon Pathom Province. <i>Tidaporn Boonmen</i>	111
สร้างวิชาการงานศิลป์: วิธีการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปกรรม จุดเริ่มต้นสู่เส้นทางนักวิจัยศิลปะ ชลิดา ทรงประสิทธิ์	
Create Academic Art work : Way of Building Knowledge of Art Begin the Route of Art Researcher <i>Chalida Songprasit</i>	126
ภาพพจน์เปรียบเทียบ: กรณีศึกษารามเกียรติ์เขมร บุษบา บัวสมบุญ	
Trope: in the case of Khmer Ramayana <i>Bousaba Buosomboon</i>	142

บทความวิจัย

รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ทิพวรรณ ดวงปัญญา	
The Instructional Model to Enhance Science Process Skills for Early Childhood Children <i>Tippawan Dungpanya</i>	154
การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ ทยณัฐ ชวนไชยสิทธิ์ และ กมล โพธิเย็น	
Development of Achievement Motivation According to P.A" Payutto's Concept : Case Study Primary School Students in Nonnabudi Education Service Area <i>Phattharaphon Yutthaphonphinit, Thyanat chuancaisitt & Kmol Phoyen</i>	164
การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคกลาง ดวงใจ ชนะสิทธิ์ และอรพรพรรณ ตู๋จินดา	
Risk Managerment in Basic Education Schools Central Region <i>Duangjai Chanasit &Oraphan Toujinda</i>	180
ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ธีรวดี ถึงคบุตร	
Factors affecting secondary school teachers' use of e-Learning <i>Theeravadee Thangkabutra</i>	189
แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย จิตรา มาคะผล	
Approach on Promoting Creative Community in Thailand <i>Jittra Makaphol</i>	197
การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ดวงใจ ชนะสิทธิ์	
Synithesis of Research on Reading <i>Duangjai Chanasit</i>	211
การเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต ธณวรรณ สิ้นประเสริฐ	
Learning to Manage The End of Life <i>Tanawan Linprasert</i>	221
การชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กออทิสติก เอกสุรีย์ พรสุริยชัย	
Teacher's Prompting and Positive Reinforcement to Promote Social Behaviors During Lunchtime of an Autistic Child. <i>Acksuree Pornsuriyachai</i>	234

<p>ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาสาขาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ</p> <p>ปิยดา สมบัติวัฒนา และ ชวัลลักษณ์ คุณาภิกรกิจ</p> <p>Students' Opinion on the Instructional Pattern of Business Administration Seminar Courses, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University</p> <p><i>Piyada Sombatwattana และ Shawanluck Kunatikornkij</i> .....</p>	245
<p>การประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching&Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1</p> <p>สาธิต จันทรวินิจ</p> <p>An Evaluation of Project of Teacher Development by used Coaching & Mentoring Process of Nakornpathom Elementary Education Area 1.</p> <p><i>Sathid Jantaravinid</i> .....</p>	258
<p>การพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ของสตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรงจากคู่ครอง พีรเทพ รุ่งคุณากร</p> <p>A Development of Perspective Transformation Process of Abused Thai Women in Intimate Relationships</p> <p><i>Bheeradhev Rungkhunakom</i>.....</p>	272
บทปริทัศน์หนังสือ	
<p>ความขัดแย้งท้าทายปรัชญาว่าด้วยความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง ออมสิน จตุพร</p> <p>The Conflicts in curriculum theory Challenging hegemonic epistemologies</p> <p><i>Sirina Jitcharat, & Surat Petchnil</i> .....</p>	297
<p>ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สิริณา จิตต์จรัส และสิตาภา เกื้อคลัง</p> <p>The Conflicts in curriculum theory Challenging hegemonic epistemologies</p> <p><i>Sirina Jitcharat, & Sitapa kaekung</i> .....</p>	306
<p>รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review).....</p>	325
<p>แนะนำผู้เขียน.....</p>	326

เด็กที่มีความสามารถพิเศษบางกลุ่มยังถูกละเลย : เราจัดการเสาะหาคัดเลือกเด็กเพื่อเข้าโครงการ ผู้มีความสามารถพิเศษอย่างเสมอภาคกันหรือไม่ Some gifted children left behind: Have we provided fair identification for our children to gifted programs?

สุธาวัลย์ หาญขจรสุข*

บทคัดย่อ

ความท้าทายในการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษในปัจจุบัน คือ การสร้างความเสมอภาคให้เด็กทุกคนได้รับการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพ โดยเฉพาะการเสาะหาและคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือเป็นผู้ที่มีความต้องการพิเศษร่วมด้วย นักเรียนทั้งสามกลุ่มนี้มักถูกมองข้ามและไม่ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เนื่องจากการขาดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และความแตกต่างของความ สามารถที่แสดงออกจากรูปแบบประชากร ความแตกต่างนี้ทำให้แนวโน้มที่จะถูกจำกัดโอกาสในการเข้าโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษมีมากขึ้น เพราะครูมักจะมีอคติต่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษว่าต้องแสดงออกอย่างโดดเด่นด้านวิชาการ และโรงเรียนจำนวนมากที่ใช้เพียงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้น นักเรียนที่มีผลการเรียนดีมักจะได้รับการคัดเลือก ในขณะที่นักเรียนที่มีศักยภาพสูงแต่ผลการเรียนไม่ดีไม่ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการ ซึ่งสิ่งที่จะกั้นขวางนักเรียนที่ด้อยโอกาส มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษจากโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ มีดังนี้ 1) ทศนคติด้านลบ และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอัจฉริยภาพ 2) นิยามไม่ครอบคลุมทุกสาขาความสามารถ 3) ความไม่เหมาะสมของเครื่องมือทดสอบ และ 4) ความผิดพลาดในกระบวนการคัดเลือก โดยบทความนี้จะนำเสนอวิธีการคัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษและแนวทางในการประเมินความสามารถพิเศษที่เหมาะสม ซึ่งควรจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือกอย่างน้อยสามเกณฑ์ขึ้นไป และใช้เครื่องมือทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้สามารถค้นพบศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการเสาะหา/คัดเลือก ความสามารถพิเศษ ความด้อยโอกาส ความแตกต่างทางวัฒนธรรม/ภาษา ความสามารถพิเศษร่วมกับความต้องการพิเศษ

* อาจารย์ สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

A new paradigm in the field of gifted education is identifying and selecting gifted students from low socioeconomic, minority families and students with twice-exceptionality become more represented in the gifted programs. It was argued that underrepresentation in gifted programs exist because of diverse students' performance from norms and the lack of learning environment. Behaviors that different from population tend to limit services for some gifted and talented students because teachers may have particular stereotypical expectations of how gifted students should perform. Most schools use only measures that are related to school achievement that served as gatekeepers for diverse students. In other words, it is students who are high achievers that tend to be selected for gifted programs, rather than students with limited experienced who may not achieve as high, but who have high potential. Barriers that exclude economically disadvantaged, culturally/linguistically diverse and twice-exceptional students from programs for the gifted include 1) negative attitudes toward these students and misconception 2) exclusive definitions that include only students with demonstrated high achievement 3) using inappropriate tests and 4) error in identification procedure. This article will present strategies that can be used to overcome these barriers and provides guideline for assessing gifted. Assessment in specific academic fields uses a minimum of three appropriate criteria that include both qualitative and quantitative measures from multiple sources provides a more complete picture of an individual's potential.

Keywords: identification process, gifted , economically disadvantaged, culturally/linguistically diverse, twice-exceptional

บทนำ

ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของเด็กที่มีอัจฉริยภาพและผู้มีความสามารถพิเศษว่าเป็นผู้ที่มีศักยภาพและควรได้รับการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ดังปรากฏในเอกสารเชิงนโยบายระดับประเทศหลายฉบับ ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2552-2559) และข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 โดยได้กำหนดให้มีการค้นหาเด็กที่มีความสามารถสูงด้านต่างๆ อาทิ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปกรรม ทัศนกรรมการกีฬา ดนตรี ให้มีระบบคัดกรองและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างเหมาะสมและทั่วถึง

โดยมีการเสาะหา/คัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริง คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และผู้มีความต้องการพิเศษและผู้ด้อยโอกาส

ปัจจุบันมีโรงเรียนหลายแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนที่จัดโครงการสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีรูปแบบการจัด 3 แบบ คือ โรงเรียนเฉพาะทาง ชั้นเรียนพิเศษ และชั้นเรียนพิเศษ (pull out program) แต่จากการวิจัยติดตามผลการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ พบว่ากระบวนการเสาะหา/คัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษยังเป็นจุดอ่อนของการดำเนินการ เนื่องจากในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบมีชั้นเรียนพิเศษส่วนมาก บุคลากรยังการขาด

ความรู้ ความเข้าใจในความหมายของผู้ที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งบริบทของสังคมที่ให้ความสำคัญกับวิชาการมาเป็นอันดับแรก (ศิริพร ปัญญาเมธิกุล และอื่นๆ 2555) โดยในทางปฏิบัติ โรงเรียนมักจะใช้ผลการเรียนหรือแบบทดสอบที่ไม่ใช่แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized tests) หรือบางแห่งใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์เพียงอย่างเดียวในการตัดสินใจคัดเลือกนักเรียนเข้าโครงการ นอกจากนี้ กระบวนการเสาะหา/คัดเลือกในโรงเรียนไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคัดเลือก และไม่มีผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาจากภายนอกร่วมในการเสาะหา/คัดเลือก จึงทำให้กระบวนการคัดเลือกไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การที่สถานศึกษามุ่งเน้นที่ผู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเป็นหลัก ทำให้เด็กที่มีศักยภาพสูงแต่ผลการเรียนไม่ดี (hidden potential) ซึ่งมักเป็นกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือผู้ด้อยโอกาสมักถูกมองข้ามในการได้รับคัดเลือกเข้าโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ

เมื่อพิจารณานิยามของเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ โดยคณะอนุกรรมการแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับผู้ปัญญาเลิศและผู้มีความสามารถพิเศษ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2548) ว่าหมายถึง “เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน ในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางด้านทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดง ความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬาและความสามารถทางวิชาการในสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขา อย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับเดียวกัน และมีสภาพแวดล้อมเหมือนกัน” จะเห็นว่า ผู้มีความสามารถพิเศษนั้นมีได้หมายความว่าเฉพาะความสามารถด้านสติปัญญาเท่านั้น แต่รวมถึงความสามารถอื่นๆ ด้วย ดังนั้นกระบวนการเสาะหา/คัดเลือกผู้มีความ

สามารถพิเศษโดยเฉพาะในระบบการศึกษา จึงควรนำความหมายตามนิยามข้างต้นมาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของโครงการที่วางไว้ อย่างไรก็ตาม มีเด็กจำนวนหนึ่งที่มีศักยภาพสูงพอที่จะเป็นอัจฉริยะบุคคลในอนาคตได้ แต่ไม่แสดงออกให้เห็นถึงความสามารถดังกล่าว โดยพบว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษจำนวน 15 ถึง 50 เปอร์เซ็นต์ที่ประสบความสำเร็จในระดับที่ต่ำกว่าความสามารถทางสติปัญญาหรือศักยภาพที่แท้จริง รวมไปถึงไม่สามารถสร้างสรรค์ ผลงาน และผลการเรียนวิชาการในระดับที่ควรจะเป็น (Reis 1998; Morisano & Shore 2010) ดังนั้น เป็นไปได้ว่ามีนักเรียนในโรงเรียนจำนวนมากที่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมความสามารถออกมาให้เห็นชัดเจน แต่เป็นความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวเด็กที่รอการกระตุ้นและส่งเสริม ซึ่งคำว่า “gifted underachievement” เป็นคำที่ใช้เมื่อมีความไม่สอดคล้องกันระหว่างศักยภาพที่มีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แสดงออกมา” (Monks and Katzko 2005: 189; Reis & McCoach 2000) ซึ่งนักเรียนจากกลุ่มที่ด้อยโอกาส หรือมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือเป็นผู้มีความต้องการพิเศษ จะเผชิญกับความยากลำบากในการเสาะหา/คัดเลือกเข้าโครงการผู้มีความสามารถพิเศษ ที่บ่อยครั้งจะถูกมองข้ามหรือขาดโอกาสในการแสดงออกถึงศักยภาพหรือความสามารถที่โดดเด่นในขณะที่อยู่โรงเรียน (Hallahan, Kauffman & Pullen 2012)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าผู้ที่มีความสามารถพิเศษแต่ละคนไม่ได้มีลักษณะหรือแสดงออกถึงความสามารถโดดเด่นเหมือนกันหมด ในบทความนี้จะกล่าวถึงกลุ่มเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีถูกละเลยในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับศักยภาพที่แท้จริง 3 กลุ่ม คือ เด็กด้อยโอกาสที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ กลุ่มเด็กที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

1. กลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ

เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ยากจน มักจะได้รับคัดเลือกเข้าโครงการเด็กที่มีความสามารถพิเศษน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความพร้อม สาเหตุอาจมาจากการที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีภาวะไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ หรือสมาชิกในครอบครัวมีทัศนคติไม่ดีต่อโรงเรียนหรือไม่เห็นความสำคัญของการเรียนหนังสือ มีการโยกย้ายถิ่นที่ ทำกินบ่อยครั้ง และครอบครัวของเด็กไม่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย รวมไปถึงปัญหาการขาดอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ไม่ได้รับบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม การขาดแคลนหนังสือสื่อเสริมสร้างพัฒนาการที่จะกระตุ้นให้เด็กสามารถแสดงศักยภาพภายในออกมา

เด็กที่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกลอาจจะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษาที่มักจะต้องอยู่ในเขตเมือง เช่น พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์ หอศิลป์ เป็นต้น ขาดเครื่องมือในการค้นคว้าหาความรู้ อย่างหนังสือ อินเทอร์เน็ต (Davis & Rimm 2004) และขาดโอกาสในการต่อยอดความสนใจในระดับลึก ในขณะที่เด็กจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจดี มักจะได้รับโอกาสที่ดี เช่น ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม มีสื่อส่งเสริมพัฒนาการ จากความแตกต่างดังกล่าว จะเห็นได้ชัดเจนว่า การขาดแคลนความจำเป็นพื้นฐาน และโอกาสในการเรียนรู้ อาจทำให้ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กๆ ไม่ได้รับการกระตุ้นและขาดโอกาสในการแสดงออก และด้วยความแตกต่างทางพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับนี้ทำให้เด็กกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและไม่สามารถแสดงศักยภาพที่แท้จริงในบริบทของโรงเรียน

2. กลุ่มที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และชนกลุ่มน้อย

ประเทศที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือความหลากหลายของชนชาติอย่างเด่นชัด อย่างเช่นในสหรัฐอเมริกาที่มีชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่ม

(เช่น Hispanics African Americans Native Americans Asian Americans) ทำให้กระบวนการเสาะหา/คัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในประเทศนั้นๆ มุ่งให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันในการคัดเลือกเข้าโครงการพิเศษโดยมีการกำหนดเป็นข้อบังคับให้โรงเรียนปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยมีกลุ่มเด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณ เขตชายแดน ชาวไทยภูเขา ซึ่งถ้าเด็กกลุ่มนี้มีประสบการณ์และความสามารถที่แตกต่างไปจากการยอมรับของคนกลุ่มใหญ่หรือแตกต่างไปจากภาพที่คนทั่วไปรับรู้เกี่ยวกับอัจฉริยภาพ เช่น ด้านวิชาการ เด็กเหล่านี้จึงต้องเผชิญกับปัญหาการยอมรับความแตกต่างของความสามารถของพวกเขาและข้อจำกัดด้านภาษาและความหลากหลายของวัฒนธรรม ซึ่งประเด็นเกี่ยวกับความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมนี้มีหลายแง่มุม ไม่เพียงแต่เกี่ยวกับเรื่องเชื้อชาติเท่านั้น แต่รวมถึงศาสนา เขตภูมิภาค ท้องถิ่น เขตชนบท ชานเมือง ชนชั้นทางสังคม (Clark 1997) ดังนั้น ยิ่งเด็กมีความแตกต่างจากค่านิยมหรือการยอมรับของคนกลุ่มใหญ่มากเท่าไร ก็ยิ่งจะทำให้เด็กที่แตกต่างทางวัฒนธรรมแสดงคุณลักษณะแตกต่างจากเกณฑ์ปกติ (norm) มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งหากการคัดเลือกเด็กที่มีความสามารถให้เครื่องมือที่มีความลำเอียงทางวัฒนธรรม ก็จะทำให้เด็กกลุ่มนี้เสียเปรียบในการประเมิน

3. กลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

อัจฉริยภาพด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน อาจพบในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ การบกพร่องทางการเห็นหรือการได้ยิน มีความบกพร่องทางร่างกาย มีความบกพร่องทางอารมณ์ หรือมีความล่าช้าทางการพูด จากการวิจัยพบว่าในจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษประมาณ 2 เปอร์เซ็นต์ จะเป็น ผู้ที่มีศักยภาพสูงด้วย (Johnsen 2004) ซึ่งเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า twice exceptional แต่คนส่วนใหญ่ มักมีความคาดหวังต่ำต่อผู้มีความต้องการพิเศษ และ

ไม่ได้สนใจมองหาสัญญาณความสามารถของเขา จึงมักถูกมองข้ามและขาดโอกาสในการคัดเลือกเข้า โครงการเด็กที่มีความสามารถพิเศษ แท้จริงแล้วเด็กกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือในด้านที่บกพร่องและในขณะเดียวกันก็ต้องการการสนับสนุนอย่างเหมาะสมในด้านที่เป็นจุดเด่น ยกตัวอย่างเช่น เด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีภาวะสมาธิสั้นร่วมด้วย ซึ่งแม้ว่าเด็กจะมีศักยภาพสูงแต่ก็ถูกจำกัดด้วยพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เด็กจึงมีความยากลำบากในการทุ่มเทความสนใจต่อบทเรียนหรือการรับผิดชอบงานที่โรงเรียน ซึ่งหากครูผู้สอนไม่ได้มองหาสัญญาณของศักยภาพ ก็จะพบว่าบริการด้านศึกษาจะมุ่งไปที่การรักษาเยียวยาเพียงอย่างเดียว ทำให้ด้านที่เป็นอัจฉริยภาพไม่ถูกตระหนักถึง (สุธาวัลย์ หาญขจรสุข 2556) หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อาจจะไม่เข้าใจในเรื่องภาษาและต้องการความช่วยเหลือจากนักบำบัดการพูด ทำให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน และการเขียน จึงมักถูกมองข้ามไม่ได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการ (Assouline, Nicpon & Whiteman 2010)

สาเหตุหลักที่เป็นเสมือนกำแพงขวางกั้นไม่ให้เด็กที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เด็กด้อยโอกาส หรือมีข้อจำกัดอื่นๆ เข้าโครงการพิเศษ เกิดจากสาเหตุหลักดังนี้ คือ 1) ทักษะคิดด้านลบ และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอัจฉริยภาพ 2) นิยามไม่ครอบคลุม 3) ความไม่เหมาะสมของเครื่องมือทดสอบ (Ryser 2004)

และ 4) ความผิดพลาดในกระบวนการคัดเลือก ดังรายละเอียดนี้

1. ทักษะคิดทางลบ และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอัจฉริยภาพ

ครูผู้สอนมักจะมีอคติคาดหวังต่อนักเรียนที่ด้อยโอกาส หรือมีความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรม หรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ ยกตัวอย่างเช่น ครูในโรงเรียนที่มีเด็กด้อยโอกาสจำนวนมากแห่งหนึ่งมองว่า “ไม่มีเด็กที่มีความสามารถพิเศษในโรงเรียนนี้ พวกเขาล้วนแต่ต้องการความช่วยเหลือในการเรียน มีปัญหาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้” ทักษะคิดนี้แสดงถึงการขาดความเข้าใจต่อหลักในการจัดการศึกษาที่ต้องช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้และได้พัฒนาได้อย่างเต็มตามศักยภาพ การที่ครูมีภาพของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีความคาดหวังว่าควรจะต้องเป็นผู้ที่มีผลการเรียนทางวิชาการดี แสดงพฤติกรรมความสามารถโดดเด่น และมีความประพฤติดี ทำให้นักเรียนที่ขาดโอกาสฐานะทางเศรษฐกิจ การแข่งขันทางสังคม ความบกพร่องต่างๆ มักถูกมองข้ามในการคัดเลือกเข้าโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ (Callahan 2011)

แม้ว่ามีการให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษมานานแล้ว แต่ก็ยังปรากฏความเข้าใจผิดเกี่ยวกับนักเรียนกลุ่มนี้หลายประเด็นดังแสดงในตาราง 1 อันเป็นผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็น “ตัวจริง” อาจไม่ได้รับการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพที่มี

ตาราง 1 ความเข้าใจผิดบางประการที่ส่งผลต่อการเสาะหา/คัดเลือกผู้ที่มีความสามารถพิเศษ

ความเข้าใจผิด	ความจริง
เด็กจะสามารถแสดงศักยภาพหรือฉายแววออกมาให้เห็นได้อย่างโดดเด่น เช่น ที่บ้าน โรงเรียน	เด็กที่มีความสามารถพิเศษบางส่วนก็ไม่ได้แสดงความสามารถออกมาให้ผู้ปกครอง ครูได้สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเด็กที่ขาดโอกาสทางการเรียนรู้และไม่ได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม
เด็กที่มีความสามารถพิเศษมักจะเรียนเก่งทุกวิชา	เด็กอาจมีความสามารถโดดเด่นเกินวัยบางด้าน ในขณะที่บางด้านก็อาจมีความสามารถต่ำกว่าวัย
เด็กที่มีความสามารถพิเศษ คือ เด็กที่มีพฤติกรรมดี มีความรับผิดชอบ และเป็นผู้นำ	ผู้ที่มีความสามารถพิเศษก็เหมือนคนปกติทั่วไป มีความแตกต่างกันในเรื่องวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม
เด็กที่มีความสามารถพิเศษ คือ เด็กที่มีผลการทดสอบทางเชาวน์ปัญญาสูงกว่าผู้อื่น (เช่น IQ สูงกว่า 130 ขึ้นไป)	เด็กที่มีความสามารถพิเศษไม่จำเป็นต้องมี IQ สูง ความสามารถของมนุษย์มีหลายด้าน เช่น ด้านดนตรี ศิลปะ ภาษา กีฬา ผู้นำ ฯลฯ

(อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ 2555; Hallahan, Kauffman & Pullen 2012)

จากตารางด้านบน หากครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับผู้มีความสามารถพิเศษ จะส่งผลต่อเนื่องไปถึงวิธีการในการคัดเลือกเด็ก การจัดประสบการณ์เรียนรู้ และการประเมินศักยภาพของผู้เรียน ทำให้การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษไม่ประสบผลสำเร็จได้

2. นิยามไม่ครอบคลุม

แนวคิดเกี่ยวกับอัจฉริยภาพ หรือความสามารถพิเศษ ที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "giftedness" นั้น เมื่อมองย้อนกลับไปแล้วจะเห็นความเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีลักษณะที่ค่อนข้างจำกัดเกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญา (cognitive) และด้านวิชาการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการวัดความสามารถในสมัยก่อนให้ความสำคัญกับการทดสอบทางเชาวน์ปัญญาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จนกระทั่งช่วงกลางทศวรรษ 1900 แนวคิดเกี่ยวกับอัจฉริยภาพของมนุษย์มี

การเปลี่ยนแปลงโดยมองความสามารถของมนุษย์ว่ามีหลายด้าน เช่น ทักษะกีฬาปัญญาของไฮวาร์ด การ์ดเนอร์

นิยามหรือแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถพิเศษที่โรงเรียนกำหนดจะเป็นกรอบที่จะกำหนดหลักปฏิบัติในการวินิจฉัยและยังส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกประเภทเครื่องมือในการประเมิน อย่างไรก็ตามหลายโรงเรียนใช้คำนิยามที่มักจะจำกัดอยู่ที่ความสามารถทางสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและให้ความสำคัญกับสาขาความสามารถพิเศษเพียงบางด้าน เช่น ด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทำให้นักเรียนที่มีศักยภาพสูงด้านอื่นๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ ภาษา ไม่ค่อยได้รับความสนใจ หรือบางโรงเรียนมีการกำหนดจำนวนหรือร้อยละของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ โดยสถานศึกษาจะเน้นพิจารณาที่ความคุ้มค่ามากกว่าเน้นคุณภาพ

3. ความไม่เหมาะสมของเครื่องมือทดสอบ

ประเด็นที่เกี่ยวกับความไม่เหมาะสมของเครื่องมือทดสอบ เกิดจากทั้งการเลือกใช้เครื่องมือไม่ถูกเหมาะสม ความผิดพลาดจากการแปลผลข้อมูล ซึ่งจะกล่าวเป็นประเด็นย่อยๆ ต่อไปนี้

- การนำเครื่องมือมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ ยกตัวอย่างเช่น การใช้แบบสังเกตพฤติกรรมหรือแบบสำรวจแววเบื้องต้นที่เป็นแบบสำรวจรายการ (check list) ในการตัดสินใจคัดเลือกนักเรียนเข้าโครงการ ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเสนอชื่อในขั้นการคัดกรองเท่านั้น หรือการใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความไม่เหมาะสมเพราะแบบทดสอบจะวัดสิ่งที่ได้เรียนรู้ และไม่ใช่เครื่องมือที่พัฒนาเพื่อการวินิจฉัยความสามารถที่สูงกว่าวัยหรือเหนือหาที่นอกเหนือหลักสูตร ปัญหาคือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีระดับความยากไม่พอที่จะแยกเด็กที่มีความสามารถสูงเกินกว่าวัยได้ ความรู้ที่ได้รับมาจากประสบการณ์ของนักเรียนแต่ละคนไม่เท่ากัน บางคนอาจมีการเรียนเสริมพิเศษหรือฝึกฝนเคี้ยวกรำ จนสามารถทำแบบทดสอบได้ดี

- เครื่องมือที่ไม่ได้พิจารณาถึงประเด็นความลำเอียง (bias) เช่น แบบทดสอบที่ต้องใช้ความสามารถด้านการอ่าน หรือความเข้าใจด้านภาษาสูง อาจทำให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่มีศักยภาพสูงบางรายไม่สามารถทำคะแนนได้ดี เพราะมีข้อจำกัดในการรับรู้และสื่อสารทางภาษา ซึ่งแบบทดสอบที่มาตรฐานควรมีการคำนึงถึงความลำเอียง เช่น

- การใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีประเด็นที่โรงเรียนต้องพิจารณาในการเลือกใช้การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาเสาะหา/คัดเลือกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ นักเรียนแต่ละคนมีพื้นความรู้เดิมที่ได้รับมาไม่เท่ากัน (Ryser 2004b) การใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการตรวจ

สอบระดับความรู้ที่ได้รับมา ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ก็มีผลต่อการประเมินในลักษณะนี้ เพราะเด็กกลุ่มด้อยโอกาส เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะขาดประสบการณ์ที่จะนำไปสู่การได้มาซึ่งความรู้ จึงเสียเปรียบเด็กที่ได้รับการฝึกฝนและสนับสนุนทางการศึกษาเป็นอย่างดี

4. ขั้นตอนการเสาะหา/คัดเลือก

กระบวนการเสาะหา/คัดเลือกในระบบโรงเรียนมีความหลากหลายและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบทของสถานศึกษาที่ดำเนินการ กระบวนการเสาะหา/คัดเลือกที่ใช้ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนของประเทศไทยมีขั้นตอนหลากหลาย โดยทั่วไปในขั้นตอนแรกจะเป็นการเสนอชื่อจากครู หรือพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ย และในขั้นตอนต่อมาเป็นการใช้เครื่องมือในการคัดเลือกตามบริบทและความพร้อมของแต่ละโรงเรียน

ในโรงเรียนเฉพาะทาง เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ กีฬา ดนตรี มักจะมีผู้เชี่ยวชาญร่วมในการคัดเลือก และมีการทดสอบภาคปฏิบัติด้วย มีการพิจารณาความสามารถจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย โดยใช้เครื่องมือมาตรฐานที่เป็นการทดสอบเชิงวิชาการ แบบทดสอบความถนัดทางการเรียนและเชิงปฏิบัติเพื่อทดสอบความสามารถเฉพาะด้าน ส่วนโรงเรียนปกติที่มีการจัดชั้นเรียนพิเศษ ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีจำนวนมากที่สุดในการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ส่วนใหญ่ครูเป็นผู้สร้างแบบทดสอบเองและใช้เป็นเครื่องมือหลักในการประเมิน นอกจากนั้น อาจมีการใช้เครื่องมืออื่นๆ ร่วมด้วย เช่น แบบสังเกตแววความสามารถพิเศษ การสัมภาษณ์ อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยการติดตามสภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ พบว่า แม้ว่าจะมีความพยายามในการใช้เครื่องมือและขั้นตอนในการดำเนินการในกระบวนการเสาะหา/คัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่หลากหลายมากขึ้น แต่ความผิดพลาดอาจเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนการดำเนินการเสาะหา/คัดเลือก

โดยได้แสดงตัวอย่างของกระบวนการคัดเลือกนักเรียนที่
มีความสามารถพิเศษของโรงเรียนสองแห่งที่เป็นจัด

ตาราง 2 ตัวอย่างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถพิเศษในโรงเรียนที่มีการจัดชั้นเรียนพิเศษ

เกณฑ์	โรงเรียน ก	โรงเรียน ข
1	มีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.25	ผู้ปกครอง ครูเสนอชื่อ
2	ทดสอบข้อเขียน (แบบทดสอบ)	เพิ่มสะสมผลงาน
3	สอบสัมภาษณ์	มีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.00
4	-	ทดสอบข้อเขียน (แบบทดสอบ)
5	-	สอบสัมภาษณ์

จากตัวอย่างกระบวนการเสาะหา/คัดเลือก
นักเรียนผู้มีความสามารถพิเศษของโรงเรียนทั้ง
2 แห่ง แม้จะมีการใช้เครื่องมือทั้งเชิงคุณภาพ
(การสัมภาษณ์ เพิ่มสะสมผลงาน ผู้ปกครอง ครูเสนอ
ชื่อ) และเชิงปริมาณ (ทดสอบข้อเขียน) และมีเกณฑ์
ในการคัดเลือก 3 ชั้นขึ้นไป

แต่หากพิจารณาจุดอ่อนของการดำเนินการ
ในการคัดเลือกของโรงเรียน ก ที่มีการพิจารณา

คะแนนเฉลี่ยเป็นลำดับแรก ทำให้นักเรียน
ที่มีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึง 3.25 ถูกตัดออกไปทันทีซึ่งที่
อาจเป็นเด็กที่มีศักยภาพสูง

ส่วนในโรงเรียน ข แม้ว่าจะมีการให้ผู้ปกครอง
ครูเสนอชื่อนักเรียนในชั้นแรก แต่ได้ให้น้ำหนักของ
เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินไปที่คะแนนจากการ
ทดสอบและผลการเรียนเป็นหลัก ซึ่งทำให้เด็กที่
ผู้ปกครอง หรือครูตระหนักในศักยภาพ ก็ถูกตัดสิทธิ์
ออกไปในที่สุด

ในประเทศที่เป็นเสมือนผู้นำในการจัดการ
ศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษอย่าง
สหรัฐอเมริกา ที่แต่ละรัฐจะมีการกำหนดมาตรฐาน
ข้อบังคับและรูปแบบการประเมินให้แก่หน่วยปฏิบัติ
อย่างชัดเจน เช่น ในรัฐเท็กซัส กำหนดให้มีการ
เสาะหาเด็กเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาล โดยต้องดำเนินการ
ดังต่อไปนี้

โรงเรียนอาจจะเลือกเกณฑ์ในการประเมิน
เกณฑ์สำหรับการเสาะหา/คัดเลือกนักเรียนที่มีความ
สามารถพิเศษในสาขาวิชาการเฉพาะ เช่น 1) ครูเสนอ
ชื่อ 2) ผู้ปกครองเสนอชื่อ 3) แบบทดสอบเชาวน์ปัญญา
4) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาขาวิชา
นั้น และ 5) เพิ่มสะสมผลงาน โดยมีการรวบรวมข้อมูล
จากทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและมีแหล่งข้อมูล
ที่หลากหลาย (ผู้ปกครอง ครู เด็ก) ซึ่งโรงเรียนต้อง
แน่ใจว่าเครื่องมือที่เลือกเป็นภาษาที่เด็กเข้าใจดีและ
การสร้างเครื่องมือได้พิจารณาว่าแบบทดสอบไม่มี
ความลำเอียง ในกระบวนการเสาะหา/คัดเลือกควรมี
การให้บุคคลภายนอกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
สาขาร่วมประเมินเพื่อให้แน่ใจได้ว่ากระบวนการมี
ประสิทธิภาพและสามารถคัดเลือกเด็กที่มีความต้องการ
การจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติจริง โดย
ระบุมตรฐานในการดำเนินการคัดเลือกเด็กไว้ เช่น

- ต้องมีเกณฑ์การพิจารณาตัดสินคัดเลือก
อย่างน้อยสามเกณฑ์
- มีการวัดทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ
โดยใช้ภาษาที่เด็กเข้าใจหรืออาจใช้แบบทดสอบที่
ไม่ต้องใช้ภาษา (non-verbal tests)
- มีการรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่
หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละสาขา
ความสามารถ (Texas Education Agency 1996)

จากบทเรียนจากต่างประเทศ ประกอบกับ แนวทางการคัดเลือกที่ปรากฏในงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับกระบวนการในการคัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษ ที่มีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับกลุ่มนักเรียน ที่ด้อยโอกาส ผู้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือ ผู้ที่มีความต้องการพิเศษ ผู้เขียนได้เสนอแนวทางการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของการเสาะหา/คัดเลือก ประกอบด้วยขั้นการคัดกรอง ขั้นทดสอบเชิงลึก และ ขั้นการตัดสินใจและการจัดชั้นเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ขั้นการคัดกรอง (screening process)

ในขั้นการคัดกรองควรเป็นขั้นตอนที่นักเรียนที่แสดงคุณลักษณะความสามารถพิเศษในแต่ละสาขาควรมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะได้รับการเสนอชื่อ ถึงแม้ว่าจะยังไม่แสดงความสามารถปรากฏให้เห็นอย่างโดดเด่น โดยคำนึงถึงกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ชนกลุ่มน้อย และนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมหรือจากกลุ่มด้อยโอกาส

เครื่องมือที่ใช้ในการคัดกรองอาจเป็นแบบสำรวจพฤติกรรม ที่มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ(check list) การทดสอบสติปัญญาแบบกลุ่ม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลงานของเด็กจากการประกวด และข้อมูลอื่นๆ หลักสำคัญในขั้นการคัดกรองคือ การค้นหาสัญญาณความสามารถที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ หากโรงเรียนตั้งเกณฑ์ที่ให้ความสำคัญไปที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือ คะแนนเฉลี่ย จะทำให้นักเรียนที่มีคะแนนไม่ถึงเกณฑ์ ถูกตัดโอกาส ซึ่งส่วนมากจะเป็นกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ผู้มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือผู้ที่มีความต้องการพิเศษ จึงไม่ควรให้นำน้ำหนักความสำคัญไปที่แหล่งข้อมูลเพียงอย่างเดียว

2. ขั้นทดสอบเชิงลึก (special testing)

เมื่อข้อมูลจากการคัดกรองถูกรวบรวม คณะกรรมการในการเสาะหา/คัดเลือกจะพิจารณา

ว่านักเรียนคนใดบ้างจะผ่านไปสู่ขั้นทดสอบเชิงลึก บางโรงเรียนจะกำหนดจำนวนนักเรียนที่จะผ่านเข้าสู่ขั้นทดสอบเชิงลึก เช่น 20-25% ของนักเรียนในชั้นแรก หรือบางโรงเรียนอาจให้นักเรียนทุกคนที่ได้รับการเสนอชื่อในชั้นที่ 1 เข้าทดสอบในขั้นทดสอบเชิงลึก ในขั้นทดสอบเชิงลึก ควรมีการทดสอบรายบุคคล เพื่อให้สามารถสังเกตศักยภาพของนักเรียนได้ชัดเจน มีการทดสอบปฏิบัติเฉพาะสาขา ร่วมกับการสัมภาษณ์ การพิจารณาจากแฟ้มสะสมผลงาน ซึ่งการประเมินแบบพลวัต (dynamic assessment) (Johnsen, 1997) ทำให้เด็กทุกคนมีโอกาสในการแสดงความสามารถอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อสิ้นสุดขั้นนี้ โรงเรียนควรมีข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย และผลจากการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ แฟ้มสะสมผลงาน ควรใช้ประกอบในการคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ เพราะเป็นการมุ่งเน้นให้ความสำคัญไปที่จุดเด่น มีการรวมผลงานทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจ ความมุ่งมั่น และความสามารถที่อาจไม่สามารถสังเกตพบที่โรงเรียน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความสามารถที่ซ่อนอยู่ของนักเรียนที่ด้อยโอกาส หรือมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และผู้ที่มีความต้องการพิเศษได้ชัดเจน

ข้อควรระวังในการเลือกใช้เครื่องมือประเมินในขั้นนี้ คือ ความลำเอียงของแบบทดสอบ เช่น แบบทดสอบที่ต้องใช้ความสามารถทางภาษาไม่ควรใช้กับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านภาษา หรือแบบทดสอบที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะไม่ควรนำมาใช้กับกลุ่มที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น

3. ขั้นตัดสินใจและการจัดชั้นเรียน (selection and placement decision)

ในขั้นการเลือกและการจัดชั้นเรียน ควรมีการดำเนินการเป็นรูปแบบคณะกรรมการในการพิจารณาตัดสิน โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมของนักเรียนแต่ละคนจากขั้นการคัดกรองและขั้นการทดสอบ

เชิงลึก คณะกรรมการควรจะต้องประกอบด้วยผู้ที่ให้ข้อมูลของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เช่น ครูประจำชั้น และคณะกรรมการควรประกอบด้วยผู้ที่มีความเข้าใจในธรรมชาติและความต้องการของผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งการตัดสินใจว่านักเรียนคนใดควรจะได้รับจัดการศึกษาพิเศษหรือไม่นั้น ให้ยึดหลักว่านักเรียนจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการจัดการศึกษาและมีความเหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียน

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจะมีการจัดทำมาตรฐานการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษตั้งแต่ พ.ศ. 2554 โดยได้ให้แนวทางของกระบวนการเสาะหา/คัดเลือกต้องมีวิธีการคัดแยกที่ซับซ้อนมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย มีการเสาะหา/คัดเลือกทุกระดับชั้น ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้ที่มีความต้องการพิเศษและผู้ด้อยโอกาส แต่ในทางปฏิบัติพบว่า กระบวนการเสาะหา/คัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษที่ดำเนินการในโรงเรียนมีความแตกต่างกันในวิธีการคัดเลือก เป็นผลเนื่องมาจากทัศนคติและความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้มีความสามารถพิเศษ โรงเรียนส่วนมากยังคงใช้ข้อมูลจากการทดสอบหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่มีผลการเรียนดีและมีสิ่งแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้มักจะมีแนวโน้มที่จะได้รับคัดเลือกเข้าโครงการผู้มีความสามารถพิเศษ มากกว่านักเรียนที่มีประสบการณ์การเรียนรู้จำกัด ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเสาะหา/คัดเลือกแก่บุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาเครื่องมือและกระบวนการในการคัดเลือกเพื่อให้สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือและแม่นยำมากขึ้น ซึ่งจะทำให้นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ผู้ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รับความเสมอภาคในการเข้าโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ

ต่อไปนี้เป็นข้อเสนอแนะที่จะเป็นแนวทางให้การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกระบวนการเสาะหาคัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เด็กที่มีศักยภาพสูงได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม โดยแบ่งเป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับผู้กำหนดนโยบาย ดังต่อไปนี้

ระดับหน่วยปฏิบัติ

- เร่งสร้างความตระหนักให้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับการค้นหาศักยภาพในนักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ฐานะ เศรษฐกิจ และผู้มีความต้องการพิเศษ และสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้มีความสามารถพิเศษ

- กระบวนการคัดเลือกที่ดีควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการเชื่อมโยงกันระหว่างการสอนและการประเมินคัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษ (educate assess) และจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงความสามารถที่แฝงอยู่ออกมาได้

- ในการประเมินความสามารถผู้เรียนควรมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย โดยมีทั้งเครื่องมือเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ จากแหล่งข้อมูลหลากหลายที่จะสะท้อนให้เห็นศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน

ผู้กำหนดนโยบาย

- ควรมีการกำหนด เป็นหลักปฏิบัติหรือข้อบังคับเกี่ยวกับมาตรฐานการประเมินคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษให้แก่หน่วยงานที่จัดโครงการสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ และควรมีระบบการประเมินการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและสร้างมาตรฐานในการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษของประเทศ

- สนับสนุนการพัฒนาเครื่องมือมาตรฐาน

ในการคัดเลือกทั้งในชั้นคัดกรอง และชั้นคัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษในสาขาต่างๆ ครอบคลุมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา

- ควรมีการพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศักยภาพ และความแตกต่างของผู้เรียน กระบวนการในการ

คัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

- ให้การสนับสนุนและประสานงานให้การส่งเสริมและพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ โดยมีองค์กรกลางในการสร้างเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เพื่อให้คำปรึกษาแก่ครู อาจารย์ และนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

ศิริพร ปัญญาเมธีกุล และอื่นๆ. (2555). รายงานการวิจัย เรื่อง การติดตามสภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุธาวัลย์ หาญจรสุช. (2556). การคัดกรองโรคสมาธิสั้นในเด็กที่มีความสามารถพิเศษ. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ 14(1): 18-30.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2556. จาก <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan11.pdf>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ (พ.ศ. 2549-2559). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552-2561). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

เฉลิมศรี พิบูลชล, อรุณี วิริยะจิตรา และอุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2554). การพัฒนามาตรฐานการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทออฟเซ็ท จำกัด.

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2555). การเสาะหา/คัดเลือกผู้มีความสามารถพิเศษ. กรุงเทพฯ: อินทร์ณ.

Assouline, S.G., Nicpon, M.F. and Whiteman, C. (2010). Cognitive and psychosocial characteristics of gifted students with written language disability. *Gifted Child Quarterly* 5: 102-115. doi: 10.1177/0016986209355974

Callahan, C.M. (2011). Special gifts and talents. In J.M. Kauffman & D.P. Hallahan (Eds.). *Handbook of special education*. New York: Routledge.

Clark, B. (1997). *Growing up gifted*. 5th ed. Upper Saddle River, New Jersey: Merrill.

David, G.A. and Rimm, S.B. (2004). *Education of the gifted and talented*. 5th ed. Boston: Allyn & Bacon.

Hallahan D.P., Kauffman J.M. and Pullen P.C. (2012). *Exceptional learners: an introduction to special education*. 12th ed. New Jersey: Pearson Education.

- Johnsen, S.K. (2004). Definitions, models, and characteristics of gifted students. In S. K. Johnsen (Ed.). *Identifying gifted students: a practical guide*. Texas: Prufrock Press.
- Johnsen, S.K. (2004). Making Decisions About Placement. In S.K. Johnsen (Ed.). *Identifying gifted students: A practical guide*. Texas: Prufrock Press. pp. 107-132.
- Monks, F.J. and Katzko, M.W. (2005). Giftedness and gifted education. In R.J. Sternberg & J.E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press. pp. 187-200.
- Morisano, D. and Shore, B.R. (2010). Can personal goal setting tap the potential of the gifted underachiever?. *Roeper Review* 32: 249-258.
- Reis, S.M. (1998). Underachievement for some-Dropping out with dignity for others. *Communicator: The Journal of the California Association for the Gifted*. 29(1): 19-24.
- Reis, S.M. and McCoach, D.B. (2000). The underachievement of gifted students: What do we know and where do we go?. *Gifted Child Quarterly* 44: 152-170.
- Ryser, G.R. (2004). Qualitative and quantitative approaches to assessment. In S.K. Johnsen (Ed.), *Identifying gifted students: a practical guide*. Texas: Prufrock Press.
- Texas Education Agency, Division of advanced academic services. (1996). *Texas state plan for the education of gifted/talented students*. Austin, Texas: Author.

จุดยืนของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กับชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ : กรณีศึกษา โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง

The standing point of 21st century learning pattern and Professional Learning community: Case study in Coaching and Mentoring Project.

สุวิดา นวมเจริญ*

บทคัดย่อ

การสร้างชุมชนการเรียนรู้เป็นประเด็นทางเลือกที่น่าสนใจสามารถให้การเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรครู สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้เสนอคู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ โดย ครรชิต พุทธิโกษา ที่ปรึกษาด้านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์ ปีพ.ศ. 2554 ไว้เพื่อเป็นแนวทางในบุคลากรวิชาชีพต่างๆได้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ตามวิชาชีพของตน ซึ่งจะถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษากกรณีศึกษา บทความนี้นำเสนอ กรณีศึกษาโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring) ในโรงเรียนมหารมณพาราม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดทำโดยคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริษัท พีโก (ไทยแลนด์) จำกัด (มหาชน)ในรูปแบบสารคดีและได้มีการถ่ายทอดผ่านสื่อโทรทัศน์และช่องทางสังคมออนไลน์ รวมถึง วิเคราะห์ข้อดี ข้อด้อยพร้อมเสนอข้อเสนอแนะไว้เพื่อการพัฒนาในอนาคต

คำสำคัญ : ชุมชนการเรียนรู้ ระบบชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง การศึกษาในศตวรรษที่ 21 สื่อออนไลน์

Abstract

Professional Learning Communities (PLCs) is an alternative among approaches which are aimed to enhance teachers' ability. The National Research Council of Thailand has launched a complete version manual for developing Professional Learning communities (PLCs) (2012). The manual is used as a framework for the case study regarding "Coaching and Mentoring Project" organized by the faculty of Education, Chulalongkorn University and PICO (Thailand) PCL. It was in a form of documentary and was broadcast on television and on social media as well. The article was to present the study on the project, together with a critical part and further suggestions.

Keyword : Professional Learning Community, Coaching and Mentoring, Education in 21st Century, Online med

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ รุ่นที่ 4 คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทนำ

การพัฒนาตนเองของครูและนักเรียนนั้น เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คำถามที่ว่า ทำไมต้องปฏิรูปการศึกษา เกิดอะไรขึ้นกับระบบการศึกษาในประเทศไทย ปรากฏการณ์แรกที่เกิดขึ้นก็คือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่รวดเร็ว คำถามต่อไปคือการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลอย่างไรต่อการศึกษาและการจัดการศึกษา และคำถามสุดท้ายคือ ปฏิรูปอย่างไร บทบาทนี้จะนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้แบบใหม่ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งนำเสนอภาวะที่เปลี่ยนไปของสังคม วัฒนธรรม ในส่วนต่อมา จะนำเสนอรูปแบบการพัฒนาบุคลากรซึ่งจะช่วยส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่ คือ ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Communities) และยังนำเสนอกรณีศึกษาการนำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพไปใช้จริง

การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21

เพื่อตอบสนองกับกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 นั้นมุ่งเน้นการสร้างคุณลักษณะอันดีงามได้แก่ การเป็นนักสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเป็นนักแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การเป็นนักนวัตกรรม การคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยลักษณะของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรูปแบบในการศึกษาจะเน้นการสืบค้นและการวิจัย ในลักษณะการวิจัยเป็นกลุ่มหรือการวิจัยเดี่ยว ในการวิจัยเป็นเป็นกลุ่มต้องสร้างให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้มีการเคารพความแตกต่างซึ่งกันและกันและยอมรับในความหลากหลายของบุคคล ในด้านการเรียนการสอนต้องมีการจัดการให้เป็นการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนมีฐานะอยู่ในผู้ชี้แนะการเรียนรู้ (Coaching)

การกำหนดวิสัยทัศน์สู่การปรับแนวคิด

สู่การปฏิรูปการศึกษาไทย

การสร้างความเข้มแข็งทางด้านการศึกษาไทยภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นล้วนต้องตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาบุคลากรสู่การพัฒนาชาติเพื่อก้าวสู่การแข่งขันท่ามกลางสังคมโลกและการสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติ ทุกฝ่ายต้องทำงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิรูปการศึกษา (Educational reform) การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน ควรมีการปฏิรูปทั้งสี่ด้าน คือ การปฏิรูปผู้เรียนยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนและการปฏิรูปแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (PLCs) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้และพัฒนาคนที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เป็นทางเลือกในการพัฒนาบุคลากรครูเพื่อมุ่งสู่การพัฒนา นักเรียนต่อไป

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช (2557) ประธานกรรมการมูลนิธิสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม และนายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล ยังได้สนับสนุนการเปลี่ยนห้องสอนให้เป็นห้องเรียนรู้ โดยให้เหตุผลที่ว่าโลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเป้าหมายการศึกษาต้องเปลี่ยนไป ปัจจุบันเมืองศึควิชาใหม่เกิดขึ้นมามากมาย ไม่ว่าจะไปในเชิงทฤษฎี ปรัชญา หรือทักษะการใช้ชีวิตอื่นๆ วิธีสอนของครูต้องปรับปรุงให้เด็กสามารถเรียนรู้นอกจากวิชาการแล้ว ยังต้องสอนความรู้ในการดำรงชีวิต จึงเกิดการฝึกฝนและประยุกต์ใช้จนพัฒนาต่อมากลายเป็นทักษะ (Skill)นั่นเอง ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ยังกล่าวไว้อีกว่า “การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จุดที่สำคัญที่สุดคือ แรงบันดาลใจให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้อื่น และสังคม เพื่อให้เติบโตเป็นคนดี มีความสุข นอกจากทักษะการเรียนรู้ของเด็กแล้ว ทักษะการร่วมมือของครูกับเพื่อนครูด้วยกันก็สำคัญมาก การทำงานคนเดียวมีความสามารถคนเดียวไม่ได้ จึงต้องร่วมมือกัน เพราะโลกของเรามีความซับซ้อน จริงบ้างไม่จริงบ้าง

ต้องรู้เท่ากัน ซึ่งมันเลยจากตัววิชาไปหมดแล้ว ครูต้อง
เชื่อให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือทำ ชวนกันตั้งโจทย์
จะไม่สอนจากตัววิชาเป็นหลัก แต่ต้องเป็นครูฝึกเพื่อ
ลงปฏิบัติ”

แนวคิดของศ.นพ.วิจารณ์ พานิชได้สอดคล้อง
กับนักวิชาการต่างประเทศที่เห็นด้วยกับการสร้าง
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLCs) ท่านยังเป็นนักวิชาการ
คนแรกๆ ที่เสนอแนวคิดนี้ขึ้นมาในประเทศไทย

3. ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Communities) คืออะไร

ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพหรือ Professional
Learning Communities คือ รูปแบบขององค์การแบบ
หนึ่งซึ่ง จะเชื่อมโยงความสำเร็จของโรงเรียนเข้ากับ
ปัจจัยต่างๆ องค์ประกอบหรือปัจจัยของความสำเร็จ
ประกอบไปด้วยองค์ประกอบของสถานที่ ซึ่งรวมถึง
ทรัพยากร (Resource) บรรยากาศ (Climate)
การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared vision) และความ
เป็นผู้นำ (Leadership) นอกจากนี้ การสนับสนุนใน
เรื่องการเรียนการสอนจากองค์การ โอกาสในการที่ครู
จะเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นทีม และการตัดสินใจ
ร่วมกันยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดชุมชนการเรียนรู้
อีกด้วย ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพมีความหมาย
ใกล้เคียงหรือเทียบเท่ากับองค์การแห่งการเรียนรู้
(Learning Organization) ได้มีนักวิชาการหลายท่าน
ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้และองค์การ
การเรียนรู้ไว้ ดังนี้เช่น เซนจ์ (Senge) และเซจิอวานนี
(Sergiovanni)

3.1 ความหมายและวัตถุประสงค์

3.1.1 องค์การแห่งการเรียนรู้ตาม
ทัศนะของเซนจ์ (Senge's learning organization)

เนื่องมาจากระดับคุณภาพ
ของการปฏิบัติงานและความจำเป็นที่ต้องปรับปรุง
คุณภาพของงานให้ดียิ่งๆ ขึ้น การเรียนรู้เป็นฐานที่
สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพดังกล่าว องค์การ
จำเป็นที่ต้องมีการเรียนรู้ผ่านแนวทางปฏิบัติซึ่งมี

วัตถุประสงค์มุ่งสู่ความสำเร็จของตนเอง แต่อย่างไร
ก็ดี แนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานก็ยังขาดความชัดเจน
หัวใจขององค์การแห่งการเรียนรู้ มาจากฐานความ
เชื่อที่ว่า ศักยภาพอันมหาศาลที่ซ่อนเร้นอยู่ใน
คนแต่ละคนหากแต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและนำขึ้น
มาใช้กับการปฏิบัติงานเท่าที่ควร ดังนั้น ความเชื่อ
ดังกล่าวก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและสมมุติฐาน
ที่ว่า ถ้าสมาชิกทั้งหมดขององค์การได้รับการพัฒนา
อย่างเต็มที่ให้ได้ใช้ศักยภาพสูงสุดเท่าที่ตนมี เพื่อปฏิบัติ
งานภายใต้การมีวิสัยทัศน์ (visions) เป้าหมาย (goals)
และวัตถุประสงค์ (objectives) ของตัวบุคคลและ
ขององค์การที่สอดคล้องกันแล้ว สมาชิกแต่ละคนก็
จะทุ่มเทและปลดปล่อยศักยภาพที่ตนมีสูงสุดนั้นให้
กับงานที่ทำอย่างเต็มที่ในที่สุด

แนวคิดเบื้องต้นขององค์การแห่งการเรียนรู้
ตามทัศนะของ Senge ก็คือ “องค์การที่มีการขยาย
ขีดศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างอนาคตใหม่ที่ดี
กว่าให้กับตนเองอยู่ตลอดเวลา” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
“องค์การแห่งการเรียนรู้ก็คือ หน่วยงานซึ่งประกอบด้วย
บุคลากรทุกระดับ ที่ต่างร่วมมือร่วมใจกันส่งเสริมพัฒนา
ศักยภาพให้แก่กัน รวมทั้งศักยภาพขององค์กรให้สูง
ขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินการให้เกิดผลงานได้ระดับ
คุณภาพตามที่ปรารถนา” วินัยที่สำคัญ 5 ประการให้
เกิดผลจริงจิ่งในรูปของการนำไปปฏิบัติ (practice)
ทั้งนี้คำว่า “วินัย (disciplines)” หมายถึง ตัวทฤษฎี
หรือเทคนิควิธีที่จำเป็นต้องศึกษาใคร่ครวญให้เกิด
ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จนสามารถนำไปปฏิบัติได้
อย่างคล่องแคล่วมีประสิทธิภาพ หลักการหรือวินัย
5 ประการ ได้แก่ 1) ความรอบรู้ในตนเอง (Personal
mastery) ซึ่งหมายถึง ทุกคนที่อยู่ในองค์การแห่งการ
เรียนรู้จะต้องเข้าใจว่า ตนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ
การสร้างผลงานหรือความสำเร็จของโรงเรียนโดยรวม
บุคลากร หรือ ครูแต่ละคนจะต้องตระหนักว่าตนเอง
ปฏิบัติงานในฐานะเป็นสมาชิกของทีมงานที่จะต้อง
ร่วมกันนำพาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

2) แบบแผนความคิดอ่าน (Mental model) หมายถึง ความเชื่อที่มีอิทธิพลในการกำหนดว่าองค์กรของตน จะดำเนินการต่อภารกิจต่างๆ อย่างไร ประเด็นต่างๆ ที่เป็นแบบแผนความคิดอ่านดังกล่าวเหล่านี้ จะถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาตรวจสอบร่วมกันของทุกฝ่าย ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เป็นภารกิจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision) หมายถึง ภาพในอนาคตของโรงเรียนที่ทุกคน ร่วมกันวาดฝัน และปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นจริงกับ โรงเรียนของตน วิสัยทัศน์ร่วมจึงทรงพลังที่ช่วย ยึดเหนี่ยวทุกคนให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความรู้สึกร่วมในเป้าหมายที่จะต้องก้าวไปให้ ถึง 4) การเรียนรู้ของทีม (Team learning) ผลงานที่เกิดจากการทำงานร่วมกันแบบทีมย่อมมากกว่า ผลรวมของงานที่แต่ละคนทำ ซึ่งเรียกว่าเป็นการได้ “พลังทวีคูณ หรือ Synergy” ขึ้น ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ ที่สมาชิกแต่ละคนได้ระหว่างทำงานแบบทีม ทำให้ได้ เพิ่มทักษะและศักยภาพเฉพาะตนมากยิ่งขึ้น และ 5) การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems thinking) ในที่นี้จะกล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักการทั้ง 5 ประการ เพื่อสร้างโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (Learning school) การคิดอย่างเป็นระบบ หมายถึง ความสามารถของ สมาชิกในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถมองเห็น องค์กรในลักษณะของภาพรวมซึ่งประกอบขึ้นจาก องค์ประกอบย่อยต่างๆ การคิดอย่างเป็นระบบของ โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ก็คือ สมาชิกจะมีทักษะใน การพิจารณาเห็นความสัมพันธ์ของส่วนย่อยที่มีต่อ องค์รวมของโรงเรียน และให้การยอมรับว่าถ้าการ ดำเนินงาน ณ จุดใดจุดหนึ่งเกิดปัญหาขึ้น ก็จะต้อง ส่งผลกระทบต่อการทำงานของจุดอื่นด้วย (Senge et al., 1994, อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2557)

3.1.2 ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ
ตามทัศนะของ Sergiovanni (Sergiovanni's Learning Community)

Thomas Sergiovanni ไม่เห็น

ด้วยกับนิยามที่เปรียบเทียบให้โรงเรียนเป็นองค์กร (Organization) นั้น แต่กลับมองว่า การมองโรงเรียน ว่าเป็นเหมือนชุมชน (Community) จะมีความเหมาะสม มากกว่า โดย Sergiovanni เห็นว่า “ความเป็นชุมชน” (Community) จะมีค่านิยม (Values) แนวคิด (Ideas) และความผูกพัน (Commitments) ร่วมกัน ของสมาชิกซึ่งความสัมพันธ์ของสามสิ่งนี้จะโยงใยกัน อยู่แน่นเหนียวภายในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดตรงกันข้าม กับ “ความเป็นองค์กร” (Organization) ที่สมาชิกมี ความสัมพันธ์กันลดหลั่นกันเป็นขั้นบันได (Hierarchical relationships) มีระบบควบคุมและมีโครงสร้างที่ถูก โยงไว้ด้วยระเบียบวินัยและวัฒนธรรมของการใช้อำนาจ (Authority) ในขณะที่ “ชุมชน” เกิดจากการมีค่านิยม และวัตถุประสงค์ร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกเชิงวิชาชีพ (Professional relationships) ซึ่งยึดหลักต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการ ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ “องค์กร” ยังมีลักษณะ บางอย่าง เช่น ความเป็นทางการ (Formal) เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัจจัยที่แบ่งแยกองค์กรออกจากชุมชน ดังนั้น Sergiovanni จึงเห็นว่าถ้ามองโรงเรียนในฐานะ แบบองค์กรดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้โรงเรียนมีความ เป็นแบบทางการที่สร้างความรู้สึกห่างเหินระหว่าง บุคคลมีสูงขึ้นไป มีกลไกที่ควบคุมความสัมพันธ์ของ สมาชิกให้ แต่ทางตรงข้ามถ้าโรงเรียนมีฐานะแบบที่ เป็นชุมชนแล้ว ความสัมพันธ์ของสมาชิกมีการผูกพัน และใกล้ชิดสนิทสนม และเกิดการร่วมสร้างบรรยากาศ ที่ทุกคนแสดงออกถึงความห่วงหาอาทรต่อกันและ ช่วยดูแลสวัสดิภาพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ในทฤษฎี ของ Sergiovanni ชุมชนดังกล่าวยังต้องมีความเป็น มืออาชีพ (Professional) และมีจิตใจใฝ่การแสวงหา คำตอบ (Inquiring) โดย Sergiovanni เชื่อว่า ชุมชน ที่ชัดเจนในวัตถุประสงค์จะเป็นสถานที่ซึ่งสมาชิกทุก คนยึดเหนี่ยวผูกพันต่อกันด้วยอุดมการณ์ร่วม (Shared ideology)

ความเชื่อของ Sergiovanni เกี่ยวกับโรงเรียน

เป็นชุมชนนั้น มีแนวคิดที่เป็นจุดเน้นคือยึดถือเรื่อง “คุณงามความดี (Virtue)” เป็นหลักการสำคัญ คุณงามความดี มาจากพันธะผูกพันต่อค่านิยมร่วมของบุคคล แล้วพัฒนามาเป็นอุดมการณ์แห่งวิชาชีพเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป โดยมีพันธะผูกพันที่จะ 1) ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น 2) การประพฤติและปฏิบัติต้องยึดมั่นต่อ ค่านิยมเพื่อสังคมเป็นจุดหมายปลายทาง 3) ต้องไม่ใช่ประพฤติกปฏิบัติเพื่อตนเองเท่านั้นแต่ที่ทำนั้นก็เพื่อรักษาคุณงามความดีนั้นด้วย และ 4) ผู้ผูกพันต่อจริยธรรมแห่งความเอื้ออาทร (Ethic of caring) (Sergiovanni, 1998, อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2557)

3.1.3 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring)

เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2549) ศึกษากระบวนการเสริมสมรรถภาพการชี้แนะของนักวิชาการพี่เลี้ยงโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ในการอบรมโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน พบว่านักวิชาการพี่เลี้ยงจะเกิดการเรียนรู้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของครูและพัฒนาสมรรถภาพการชี้แนะไปพร้อมกับปฏิบัติงานในโรงเรียน ตามคู่มือผู้พัฒนานักวิชาการพี่เลี้ยง คู่มือสำหรับนักวิชาการพี่เลี้ยง และแบบประเมินสมรรถภาพการชี้แนะของนักวิชาการพี่เลี้ยง จากการนำไปปฏิบัติ พบว่า 1) นักวิชาการพี่เลี้ยงที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 3 คน สามารถพัฒนาสมรรถภาพการชี้แนะในด้านทักษะการชี้แนะและด้านการประยุกต์ใช้ ความรู้ในการชี้แนะ ตามตัวบ่งชี้รวม 13 ประการได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 1 ระดับ ใน 11 ตัวบ่งชี้ คิดเป็นร้อยละ 85 ของตัวบ่งชี้ทั้งหมด 2) ด้านเจตคติต่อกระบวนการพัฒนาครูด้วยการชี้แนะ นักวิชาการพี่เลี้ยงให้ความเห็นว่า กระบวนการฯ ช่วยให้ตนเรียนรู้อย่างมีความหมายในสถานการณ์จริง สามารถทำงานอย่างเป็นระบบเกิดความเข้าใจในความแตกต่างระหว่าง

บุคคลของครูและเรียนรู้การทำงานที่ตอบสนองความต้องการรายบุคคล รวมทั้งเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ร่วมกันกับครู

3.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ หรือ วช. ได้สร้างชุมชนการเรียนรู้และประเมินผลพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2553 พบว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพที่มีศักยภาพและมีโอกาสประสบผลสำเร็จ ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ คือ 1) มีผู้นำที่ดี ซึ่งผู้นำนั้นๆ ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในการบริหารและที่สำคัญที่สุดนั้น ต้องผลักดันให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา 2) มีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการการบริหารจัดการชุมชนที่ดี 3) มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน มีสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและจิตสำนึกเพื่อชุมชน 4) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้องมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 5) มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ 6) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี และรู้จักนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆอย่างต่อเนื่อง 7) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือในด้านทุนกิจกรรม วิชาการองค์ความรู้ การตลาด ฯลฯ

4. กรณีศึกษา

การศึกษกรณีศึกษาในบทความนี้ ศึกษาความหลากหลายของชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพทั้งในและต่างประเทศ โดยศึกษาสื่อออนไลน์ซึ่งคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ บริษัทปิโก (ไทยแลนด์) จำกัด (มหาชน) ได้จัดทำขึ้น โดยใช้ชื่อว่า Teachers As Learners เป็นการศึกษาเอกสารขั้นปฐมภูมิผ่านเอกสารและข้อมูลทางเว็บไซต์ รวมถึงศึกษาสื่อออนไลน์รูปแบบอื่นๆ นวัตกรรมสร้างสรรค์ทางการศึกษาในรูปแบบของสื่อดิจิทัล (Digital Media)

เพื่อส่งเสริมให้เกิดชุมชนครูผู้เรียนรู้ และการพัฒนาการศึกษาไทย ประกอบด้วยรายการสากลพร้อมคำอธิบายในการประยุกต์ และรายการไทย ซึ่งทุกรายการมีองค์ความรู้ทางการศึกษาและ การปฏิบัติการสอนที่ดี การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารและถ่ายทอดการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครูให้แก่ผู้ที่สนใจ รวมถึง บุคลากรทางการศึกษา และยังสามารถใช้เป็นช่องทางในการศึกษาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทางวิชาการและเทคนิคการเรียนการสอน โดยผู้จัดการเว็บไซต์(Administrator) จะทำการบรรจุ (Upload) สื่อต่างๆทั้งในรูปแบบเป็นรูปภาพ วิดีโอ บทความ หรือลิงค์ (Links) ต่างลงไปบนหน้าเว็บไซต์และเปิดโอกาสให้ผู้ติดตามและผู้สนใจเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้ รวมถึงแสดงความคิดเห็นลงผ่านกระทู้ทางเฟสบุ๊ก (Facebook) ผู้เขียนจะทำการศึกษารณีศึกษาในชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครูนี้ พร้อมทั้งนำเสนอกรณีศึกษาทั้งพร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านต่อไป โดยเลือกโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring)ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการมาศึกษา

4.1 โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring)

โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring) โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ร่วมกับ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การจัดทำโครงการทำมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาครูตามสมรรถนะให้เป็นครูดี ครูเก่ง มีคุณภาพ คุณธรรม จิตวิญญาณและอุดมการณ์ของความเป็นครูและเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครูและศึกษานิเทศก์ให้มีความสามารถ

ในการชี้แนะและเป็นพี่เลี้ยงตามรูปแบบ Coaching และ Mentoring เป็นโครงเรื่องการจัดทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในการเรียนการสอนโดยมีรูปแบบการจัดทำเป็นแบบการทำ workshop หรือการทำ Focus group ในเขตพื้นที่สพม.1 สพม. 42 สพป.ตราด และสพม.ระยอง ขอบเขตของโครงการจะเป็นไปตามข้อกำหนดและขอบเขตของงาน หรือ TOR (term of reference) ของสพฐ. ซึ่งมีจุดเน้นสี่ด้านคือ 1) เรียนรู้ได้มากขึ้น โดยนักเรียนจะต้องอ่านออกเขียนคล่อง 2) รู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเลข วิเคราะห์จำนวน อ่านกราฟได้ 3) การมีความคิดเห็นเชิงเหตุผล 4) กระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง หรือ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สังเกต สงสัย ตั้งโจทย์สร้างสมมติฐาน สร้างคำตอบพร้อมนำเสนอ นำความรู้ที่ได้สู่การบริการสังคม รวมเรียกแผนสี่จุดเน้น หรือ แผนห้าขั้นตอน

เมื่อมีการจัดทำแผนการเรียนการสอนเสร็จนำไปสู่การวางระบบที่นำไปสู่การเรียนรู้ได้จริง ซึ่งระบบในกรณีนี้ใช้โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring) การเป็นพี่เลี้ยงนั้นเน้นให้บุคลากรครูเป็นผู้นำในการเรียนรู้ของเด็ก ในขณะที่คำว่า “Coaching” มีนัยในที่นี้ว่าเป็นการนำพาให้ครูเห็นเป้าหมายและเป็นการวางแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมาย

โครงการนี้ให้เน้นวัตถุประสงค์หลักคือ 1) เน้นการสร้างทีมโดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีความเป็นเพื่อน หรือ เพื่อนผู้วิพากษ์ (Critical friend) 2) ให้มีการวางแผนการทำงานผ่านกระบวนการการสร้างชุมชนการเรียนรู้ 3) เมื่อทำWorkshop จบลงแล้ว จะมีการให้คำสัญญาว่าจะทำงานตามแผนที่มุ่งไปยังสี่จุดเน้น การวางแผนจะทำโดยการมี Buddy หรือ เพื่อนมาช่วยวิพากษ์ 4) สะท้อนภาพการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนเองอาจจะไม่สามารถตระหนักได้ด้วยตนเองว่าการเรียนการสอนในห้องเรียนนั้นเป็นอย่างไร เพื่อน Buddy จะช่วยสะท้อนให้เห็นว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับ

เด็กเป็นเช่นไร

ผู้เข้าร่วมโครงการมีคณาจารย์จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน 44 คน ร่วมกับศิษย์เก่าและศึกษานิเทศก์ เรียกว่า CU Coach เป็นผู้ดำเนินงานร่วมกับสพฐ. ให้มีการจัดWorkshop เป็นเวลา 2 วัน ลงพื้นที่อีก 3 ครั้ง การจัดอบรมจัดทำแบบActive Learning ในพื้นที่แต่ละเขตซึ่งแต่ละเขตมีผู้เข้าร่วมประมาณ 100 -200 คน ซึ่งจะเป็นบุคลากรครู, ศึกษานิเทศก์และผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ที่เข้าร่วมอบรมจะถูกจับคู่ให้มีBuddy แล้วเริ่มทำการอบรม การเขียนแผนสี่จุดเน้น การจับคู่Buddyจะมีประโยชน์ในการ

1) เป็นการให้กำลังใจ เพื่อฟังปัญหาและความต้องการของผู้สอนที่ปรากฏจะเห็นบรรยากาศในห้องเรียน ปัญหาและอุปสรรคของผู้สอนและผู้เรียน การแก้ปัญหาที่ได้จากครู Buddy คือ การรับฟัง โดยยังรับฟังเข้าใจมาก

2) ชวนคิด เป็นการสืบสวนแบบชื่นชม ใช้คำถามในการแนะนำว่าผู้ควรควรจะทำอย่างไร แต่จะไม่มีการให้คำตอบที่แน่นอนของคำถามนั้นๆ เพราะคำตอบนั้นจะเกิดขึ้นเองภายในห้องเรียนจากปฏิริยาของผู้เรียน

3) ส่งเสริมให้ลงมือทำและสะท้อนคิดหลังสอน สามารถอธิบายได้ว่า Buddy ควรสนับสนุนให้มีการลงมือปฏิบัติและสะท้อนความคิดเห็นหลังจากการปฏิบัติให้กับคู่Buddy ให้มีปรับปรุงหลังการเรียนการสอน

ดังนั้นการออกแบบแผนการเรียนการสอนจะเป็นไปอย่างมีขั้นตอนที่ได้รับการตรวจสอบไปกลับ กล่าวคือ ขั้นตอนที่ 1 แผนการสอนจะผ่านมาจากความคิดของผู้สอนเอง ขั้นตอนที่ 2 คือ การปรับปรุงแผนการสอนหลังจากได้รับความคิดเห็นจากครูBuddy แล้ว ขั้นตอนสุดท้าย การปรับปรุงแผนการสอนหลังสอน

4.1.1 กรณีการนำโครงการพัฒนา

ครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring) ไปในใช้โรงเรียนมทรรัตนพาราม

เมื่อได้ผ่านการทำworkshopดังกล่าวนี้แล้ว แต่ละโรงเรียนก็จะนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปสร้างรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ขึ้นมาเอง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้นในโรงเรียนเอง การจับคู่ Buddy นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ใน 3 รูปแบบคือ 1) การจับคู่ Buddyแบบครูอาวุโสกับครูใหม่ 2)การจับคู่Buddyแบบครูต่างสาระกัน3)การจับคู่Buddyระหว่างครูสาระเดียวกัน โรงเรียนมทรรัตนพารามได้ลองนำการจับคู่ มาใช้โดยตัวอย่างในการจับคู่Buddyมาใช้โดยตัวอย่างในการจับคู่Buddyเพื่อศึกษาความสัมพันธ์นั้นอยู่ในรูปแบบการจับคู่Buddyต่างวัยและการจับคู่Buddyต่างสาระการเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคู่Buddyต่างวัย

คู่ที่ 1 แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคู่ Buddy ต่างวัย

อาจารย์ที่มีอาวุโส หรือมีประสบการณ์ทำงานสูงเนื่องจากได้เข้าทำงานมาก่อนจะมีลักษณะดังนี้คือ จะมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในวิชาชีพและสาระความรู้ที่ตนเองรับผิดชอบเป็นอย่างดี เนื่องจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาทำให้สามารถรับทราบปัญหาได้เป็นอย่างดีในทุกๆ ขั้นตอนและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วกว่า ส่วนครูใหม่ที่มีอายุน้อยจะมีความชำนาญในการสอนและการจัดการกับปัญหาน้อยกว่า แต่จะมีทักษะใหม่ๆ รวมถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการนำเทคโนโลยีและสื่อการสอนต่างๆ มาใช้กับห้องเรียนและกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

การจับคู่Buddyต่างวัยในที่นี้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันโดยครูอาวุโสจะสามารถแนะนำ หรือ ทำการโค้ช (Coach) ให้กับครูผู้น้อยในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนการสอน การดูแลห้องเรียน การแก้ปัญหาจากประสบการณ์

ที่ผ่านมาทำให้ครูที่มีอายุงานน้อยสามารถรับคำแนะนำ แล้วนำไปปฏิบัติตามได้ทันที กลับกันครูใหม่ที่มีอายุงานน้อยกว่าจะเข้ามาช่วยเติมเต็มและเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อเสริมให้ครูอาวุโสได้พัฒนาตัวเองให้มากขึ้น เป็นแรงบันดาลใจให้ครูอาวุโสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์แบบนี้ จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจจากความแตกต่างกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง

คู่มือ 2 การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง Buddy ครูต่างสาระความรู้

อุปสรรคของการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สอนต่างสาระความรู้กันในอดีตที่ผ่านมาคือ ทัศนคติที่ว่าครูผู้สอนต่างวิชาและต่างสาระการเรียนรู้นั้นจะมีความแตกต่างกันในเรื่องเทคนิคการสอนและการจัดกิจกรรมในห้องเรียนจนไม่สามารถแบ่งปันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การที่มีโค้ช หรือ Buddy เป็นครูต่างสาระหรือต่างวิชา อาจจะช่วยให้ได้มุมมองและวิธีการวางแผนการสอน จนเกิดแรงบันดาลใจและนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนของตนเอง การเข้าไปสังเกตการณ์ในห้องเรียนครู Buddy ในฐานะโค้ช ครูผู้สังเกตการณ์จะสามารถประเมินคุณภาพการเรียนการสอน ความสนใจของเด็กนักเรียนต่อบทเรียนที่กำลังดำเนินอยู่ รวมถึงสามารถสะท้อนปัญหาและให้คำแนะนำครูผู้สอนในการปรับปรุงการเรียนการสอนในอนาคต ในขณะที่ครูผู้สังเกตการณ์เองก็จะสามารถเก็บรายละเอียดและนำข้อดีที่เห็นไปใช้ในการเรียนการสอนในวิชาของตนเอง เช่น กรณีศึกษา การจับคู่ Buddy ในโรงเรียนมหารัชมงคล เป็นกรณีศึกษาที่ได้รับการตอบรับจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งก็คือ บรรดาบุคลากรครูในโรงเรียน รวมถึงผู้จัดกิจกรรมคือ คณะบุคลากรคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบกระตุ้นให้ถามและกระตุ้นให้คิด แต่จะไม่มีการให้คำตอบถูก

และผิด ดังนั้น บรรยากาศที่เกิดขึ้นจะไม่เป็นบรรยากาศแบบตึงเครียด นักเรียนจึงไม่รู้สึกกลัวที่จะแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในห้องเรียน รวมถึงคุณครูเอง ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็ได้สัมผัสกับบรรยากาศเช่นเดียวกัน ความคิดเห็นของคุณครูสมาสนา ตั้งตริยพงศ์ คุณครูประจำวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนมหารัชมงคล แสดงความคิดเห็นต่อการเข้าร่วมอบรมโครงการนี้ว่า สิ่งที่สำคัญนอกเหนือไปจากการแลกเปลี่ยนการเทคนิคการสอนนั้น คือ การที่ได้เพื่อนที่สามารถแบ่งปันปัญหาและขอคำปรึกษาได้ทั้งในเรื่องการและเรื่องส่วนตัว เปรียบเสมือนการมีเพื่อนสนิทเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน

5. ข้อเสนอแนะเชิงวิพากษ์กรณีศึกษา ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ กรณีศึกษา โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะและการเป็นที่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring)

จากการศึกษาโครงการนี้ โดยอาศัยมุมมองผ่านปัจจัยชี้วัดความสำเร็จของสถาบันวิจัยแห่งชาติ 7 ประการ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) มีผู้นำที่ดี 2) มีกรรมการชุมชนและการบริหารจัดการชุมชนที่ดี 3) มีความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน 4) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง 5) มีศักยภาพความพร้อมในเรื่องพื้นฐานอาชีพ 6) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี 7) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน ตัวชี้วัดความสำเร็จไม่ชัดเจน หากจะพิจารณาทีละประการก็จะคงเห็นความไม่ชัดเจนบางประการของกรณีศึกษาตามกรอบของการชี้วัด

ในกรณีเรื่องการเป็นผู้นำที่ดีนั้น การศึกษาพบว่าไม่พบบทบาทที่ชัดเจนของผู้นำ ซึ่งในที่นี้สามารถสรุปเป็นนัยได้ 2 นัยใหญ่ๆคือ 1) ผู้นำของสถานศึกษาก็คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือ ครูใหญ่ และ ผู้นำหรือหัวหน้าโครงการ ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์ (Contingency Theory) ของ Fred E.

Felder (อ้างถึงใน อำนวย ทองโปร่ง, 2555) กล่าวถึง สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจและ รูปแบบการบริหารที่เหมาะสม ผู้บริหารจะต้องพยายาม วิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด ในที่นี้ผู้นำไม่ปรากฏ บทบาทที่ชัดเจนในการร่วมพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ วิชาชีพนี้ ไม่ว่าจะเป็นด้านกลยุทธ์หรือ ด้านการบริหาร และการสนับสนุนโครงการ 2) การมีกิจกรรมการชุมชน และการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ก็ยังไม่ได้แสดงบทบาท ที่เด่นชัดและแสดงหลักฐานปรากฏว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จเนื่องจากกิจกรรมการชุมชนที่แสดงศักยภาพ ของตนในการบริหารจัดการโครงการ หากแต่สิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนก็คือ 3) ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ที่ปรากฏเด่นชัดว่า บุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมปรารถนา ที่จะพัฒนาตัวเองและให้ความร่วมมือกับกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และยังเปิดใจที่จะรับสิ่งใหม่ๆ อีก ด้วย ในประเด็นที่ 4) เรื่องกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชุมชนที่ต่อเนื่อง ยังไม่มีกระบวนการ ติดตามผลหลังโครงการจบที่ชัดเจนว่า บุคลากรยังคง ดำเนินกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อเนื่องและ ยาวนานเท่าใด เนื่องจากการนำเสนออยู่ในรูปของ สารคดีที่ถ่ายทอดทางสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์และ สื่อออนไลน์ประเภทอื่น เช่น YouTube ซึ่งได้ไม่แนะนำ ให้ผู้ชมมีความเข้าใจในเรื่องการสืบค้นข้อมูลหาก ผู้ชมมีความรู้สึกอยากกลับไปศึกษาเพิ่มเติม รวมถึง การจัดเก็บข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นยังไม่ ปรากฏ ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่ 6) เรื่องมีการ สร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร 7) ในเรื่อง การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเห็นจะเป็น ปัจจัยโดดเด่นที่จะเห็นได้ว่า ครูสามารถสร้างเครือข่าย กันเองภายในวงแคบๆ กล่าวคือ ในวงของผู้ที่มาร่วม สัมมนาด้วยกันเอง

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปได้ ออก เป็นสองประเด็น คือ 1) ในเรื่องช่องทางการใช้สังคม ออนไลน์ (Social Network) กับชุมชนแห่งการเรียนรู้ วิชาชีพวิชาชีพ และ 2) โครงการกรณีการนำโครงการ พัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบการชี้แนะ และการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching และ Mentoring) ใน ประเด็นแรกสามารถสรุปได้ว่า การช่องทางการใช้ สังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นเรื่องที่ทันสมัย กับสังคมปัจจุบันที่คนอยู่ติดใกล้ชิดกับวัฒนธรรม จอภาพ (Screen Culture) เพราะเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ ง่าย มีการสะดวกในการใช้งาน มีการใช้งานที่ง่าย และไม่ซับซ้อน รวมถึงศักยภาพที่จะเข้าถึงคลังลูกค้ำ ขนาดใหญ่ นั่นก็คือ ลูกศิษย์นั่นเอง ในกรณีตัวโครงการ จะเห็นข้อด้อยที่ชัดเจนคือในเรื่องการจัดเก็บข้อมูล และถ่ายทอดข้อมูลไปยังรุ่นหลัง รวมถึงความต่อเนื่อง ของบุคลากรที่จะนำการเรียนรู้ที่ได้จากการอบรม

6. สรุป

การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพเป็น แนวคิดใหม่ซึ่งตอบรับกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่ง รูปแบบการใช้ชีวิตรวมถึงทักษะการดำรงชีพนั้น เปลี่ยนแปลงไป การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ จะช่วยกระตุ้นในสมาชิกในชุมชนที่มีอุดมการณ์ร่วม กันถึงศักยภาพ ทั้งในด้านความชำนาญในวิชาชีพ และศักยภาพของมนุษย์ที่พร้อมจะเรียนรู้และพัฒนา ตัวเองตลอดเวลา จากกรณีศึกษาก็จะเห็นว่าไม่ว่าครู นั้นจะมีอายุใสมากและประสบการณ์การทำงานมาก ขนาดไหน ก็ยังมีช่องว่างให้สามารถเติมเต็มและส่งเสริม ศักยภาพได้อยู่เสมอ เช่นในที่นี้ คือการนำเทคโนโลยี มาใช้ เป็นต้น สิ่งที่บทความนี้ยังไม่ได้สำรวจก็คือใน ประเด็นเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainability) เป็นที่เสนอแนะในการศึกษาในอนาคตซึ่งจะเห็น ประโยชน์จากการต่อยอดการศึกษาครั้งนี้และเพิ่มเติม ในประเด็นเรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพนั้นสร้าง การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ครรชิต พุทธิโกษา, (2554), **คู่มือการพัฒนาชุมชน
แห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์**, สำนักวิจัย
แห่งชาติ:กรุงเทพฯ

เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, (2549), **การพัฒนากระบวนการ
เสริมสมรรถภาพการชี้แนะของนักวิชาการ
พี่เลี้ยงโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้น
ประสบการณ์ในการอบรมโดยใช้โรงเรียน
เป็นฐาน**, วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตร
ดุขุฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช, (2555), **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์
ในศตวรรษที่ 21**, [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อ 30
เมษายน 2557. จาก [www.noppawan.sskru
.ac.th/data/learn_c21.pdf](http://www.noppawan.sskru.ac.th/data/learn_c21.pdf).

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, (2557), **ผู้นำสถานศึกษากับ
การสร้างโรงเรียนแห่งการเรียนรู้**, [ออนไลน์]
สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2557. จาก [suthep
.crru.ac.th/leader31.doc](http://suthep.crru.ac.th/leader31.doc)

อำนาจ ทองโปร่ง. (2555). **ภาวะผู้นำและนวัตกรรม
ทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มิตรภาพการ
พิมพ์และสตีวดีโอ

แนวทางการพัฒนางานวิจัยเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา กรณีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

A Research Development Approach toward Educational Excellence: A Case of Faculty of Education, Silpakorn University

มาเรียม นิลพันธุ์

บทคัดย่อ

การวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่เป็นระบบ เป็นกิจกรรมทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน และอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยมีประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ช่วยแก้ไขปัญหา ช่วยกำหนดนโยบาย วางแผนสู่การ พัฒนานวัตกรรม การพัฒนางาน ช่วยให้เกิดความรู้ แนวคิดใหม่ การวิจัยจึงเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่า การวิจัยเป็นกระบวนการสำคัญของการ พัฒนางาน โดยเฉพาะการดำเนินงานทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา โดยเฉพาะสถาบันการผลิตครู คณะศึกษาศาสตร์ ครูศาสตร์จำเป็นต้องขับเคลื่อนการวิจัยด้วยการกำหนดกลยุทธ์ รูปแบบแนวทางการพัฒนางานวิจัยเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการทำงานที่เน้นระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้สร้าง RESEARCH in Education Approach ขึ้นเพื่อส่งเสริม สนับสนุน พัฒนางานวิจัยเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา

Abstract

Research is a systematic knowledge searching process and reliable academic activity because it is conducted systematically through scientific process. Research is useful for development of knowledge base in different fields. It also helps solve problems, set policies and plan to develop innovations. The development of research yields knowledge and new concepts. Research is then an invaluable searching process. Additionally, it is a vital process of work development especially educational operations. Faculty of Education, a teacher training institution, particularly needs to encourage research and establish strategies as well as approaches for research development toward educational excellence based on systematic processes. Faculty of Education, Silpakorn University created RESEARCH in Education Approach in order to promote, support and develop research toward educational excellence.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

การวิจัย (Research) หากถอดความแบบง่าย คือ Re = อีกครั้งหนึ่ง Search หมายถึง การค้นหา การแสวงหา รวมความได้ว่า การวิจัย คือ การค้นหา การแสวงหาแล้วแสวงหาอีก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หน้า 1072 ให้ความหมายของการวิจัย คือ การสะสม การรวบรวม การค้นคว้า เพื่อหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชาและ Cambridge International Dictionary of English (1996 : 1208) ให้ความหมายของการวิจัยว่า การศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้เกิดการค้นพบข้อมูลใหม่ ความรู้ความเข้าใจใหม่ ดังนั้นการวิจัยเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ คำอธิบาย หรือความรู้ ในเรื่องใด เรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบ นำเชื่อถือโดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรืออาศัยหลักการของเหตุผล ปัจจุบันการวิจัยกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ คิดค้น ผลิตองค์ความรู้ใหม่ในทุกศาสตร์ ทุกวงการ คำว่า การวิจัย กลายเป็นกระบวนการที่ยืนยันความมั่นใจให้กับคุณภาพของสิ่งต่างๆ ดังคำยี้ดถือที่ว่า เรื่องนี้ สิ่งนี้ ผ่านกระบวนการวิจัยมาแล้ว แสดงถึงความถูกต้อง ความมั่นใจ การยอมรับในคุณภาพการวิจัยเปรียบเสมือนเครื่องประทับตราคุณภาพ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555)

จากเดิมคนส่วนใหญ่รับรู้ว่าการวิจัยเป็นเรื่องของนักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์ที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่อยู่ในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ชั้นสูง ดูเป็นเรื่องที่ห่างไกลและเข้าใจยาก การวิจัยเป็นกิจกรรมทางวิชาการของผู้รู้เท่านั้น หรือเป็นการวิจัยเพื่อเลื่อนสถานภาพทางวิชาการ การวิจัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอก การวิจัยขององค์กรระดับโลก ระดับชาติ ภาพของการวิจัยจึงเป็นกระบวนการซึ่งเป็นกิจกรรมทางวิชาการ ทำให้คำว่าวิจัยเป็นเรื่องที่ห่างไกล ยุ่งยาก ซับซ้อน มีขั้นตอน ต้องใช้ระยะเวลา และเป็นเรื่องของ

นักวิชาการแต่ในบริบทสังคมปัจจุบัน การวิจัยเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนมากขึ้น เราจะได้ยิน ได้เห็น ได้อ่าน ได้สัมผัส ได้รับรู้ เรื่องราวต่างๆ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผ่านสื่อต่างๆ ทุกคนรับรู้และสัมผัสได้กับการวิจัยมากขึ้น

การวิจัยจึงไม่ใช่เรื่องยากที่น่ากลัว ที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ใช้เวลานาน หรือเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มบุคคลเท่านั้น แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทุกวงการกับชีวิตประจำวัน เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้คนในสังคมตลอดเวลา การวิจัยเป็นกระบวนการกิจกรรมทางวิชาการที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหา การปรับปรุง การพัฒนา การศึกษาค้นคว้า การหาคำตอบ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่อยู่เสมออย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา รวมทั้งใช้ในการอธิบาย การยืนยัน การรับรองการประกันคุณภาพ การวิจัยจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือแนวคิด วิธีการที่สำคัญของกิจกรรมต่างๆ

การวิจัยเป็นพันธกิจหนึ่งที่สำคัญของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา การดำเนินการตามพันธกิจอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ นั้น พิจารณาได้จากผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพและมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวางและมีประโยชน์สู่การนำไปใช้โดยใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ เชิงนโยบาย และการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งอาจมีจุดเน้นในเรื่องการวิจัยที่แตกต่างกันขึ้นกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของแต่ละสถาบัน อย่างไรก็ตาม ทุกสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีพันธกิจนี้เป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจสถาบัน ดังนั้น จึงต้องมีระบบและกลไกควบคุมให้สามารถดำเนินการในพันธกิจด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพตามจุดเน้นเฉพาะของแต่ละสถาบัน เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์ การวิจัยจะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์จำเป็นต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ

คือ 1) สถาบันต้องมีแผนการวิจัย มีระบบและกลไก ตลอดจนมีการสนับสนุนทรัพยากรให้สามารถดำเนินการได้ตามแผน 2) คณาจารย์มีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างเข้มแข็ง โดยบูรณาการงานวิจัยกับการจัดการเรียนการสอน และพันธกิจด้านอื่นๆ ของสถาบัน และ 3) ผลงานวิจัยมีคุณภาพ มีประโยชน์ สอนองยุทธศาสตร์ของชาติและมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง (คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2555 หน้า 32)

ในเรื่องของการวิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ให้ความสำคัญมาก ดังวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรที่เน้นเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำแห่งการสร้างสรรค์ และวิสัยทัศน์ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากรคือศูนย์กลางการบริหารงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ รวมทั้งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้กำหนดปรัชญาของคณะให้เป็น “องค์กรแห่งความเป็นเลิศด้านการศึกษา” (Excellent Educational Organization) และได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์เพื่อการดำเนินงานในภารกิจด้านงานวิจัยและสร้างสรรค์ที่เน้นส่งเสริมการพัฒนางานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในการดำเนินงานให้มีความวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในระดับชาติและนานาชาติ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีแนวคิดรูปแบบและวิธีการหลากหลาย และสร้างสรรค์การทำวิจัยเพื่อส่งเสริมการพัฒนางานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งได้กำหนดเป็นแผนพัฒนาคณะให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ 1) การส่งเสริมการทำวิจัยของบุคลากรรุ่นใหม่ภายในคณะให้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และการบูรณาการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง 2) การสร้างและพัฒนาทีมวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอและโครงการวิจัยสำหรับเสนอขอรับการสนับสนุนทุนวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก 3) การจัดการความรู้ด้านการวิจัย โดยขอความร่วมมือจากคณาจารย์ในคณะหรือภายนอกคณะ/ มหาวิทยาลัยที่มี

ความรู้ความสามารถ มีชื่อเสียงและประสบการณ์ในการทำวิจัยในระดับชาติ มาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์แก่นักวิจัยรุ่นใหม่ 4) จัดสรรงบประมาณสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มากขึ้น 5) ส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัย/ บทความวิจัยในวารสารที่ได้รับการอ้างอิงในระดับชาติหรือนานาชาติ ส่งเสริมระบบ พี่เลี้ยงนักวิจัย (mentor) ในการให้คำแนะนำด้านต่างๆ ในการทำวิจัยหรือเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือจัดให้มีทีมสนับสนุน/อำนวยความสะดวกในการทำงานวิจัยของคณาจารย์ เช่น ช่วยดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ อาทิ ติดต่อประสานงานเรื่องแหล่งทุน ติดต่อเรื่องการเผยแพร่ตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารต่างๆ การจัดทำรูปเล่มรายงานการวิจัย ฯลฯ เป็นต้น 6) การจัดสรรงบประมาณเป็นเงินรางวัลสำหรับผู้ที่มีความวิจัยที่ได้รับการอ้างอิงใน refereed journal เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานวิจัย และ 7) การร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ให้บริการในการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการวิจัย และร่วมมือกับครูประจำการในการทำวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อผลิตงานวิจัย

จากแผนยุทธศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีงบประมาณ 2555-2558 (2554) ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อให้ผลการดำเนินงานการวิจัยและสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ มีผลการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้และเกณฑ์ประเมินตนเองของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) อยู่ในระดับดีมาก และของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยมีผลการดำเนินงานด้านงานวิจัยและสร้างสรรค์ ในปีการศึกษา 2553-2555 ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปใช้ประโยชน์ผลการนำความรู้

และประสบการณ์จากการให้บริการวิชาการมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัยผลการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหรือองค์กรภายนอกอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555 – 2559 (2555) โดยมีเป้าหมายหลักเน้นผลงานวิจัยและนวัตกรรมมีคุณภาพ ได้รับการเผยแพร่ นำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาสังคม ประเทศ หรือต่อยอดในเชิงพาณิชย์ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างสรรคองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศ พัฒนามหาวิทยาลัยให้มีศักยภาพด้านการวิจัยและพัฒนาขั้นสูงและเป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11

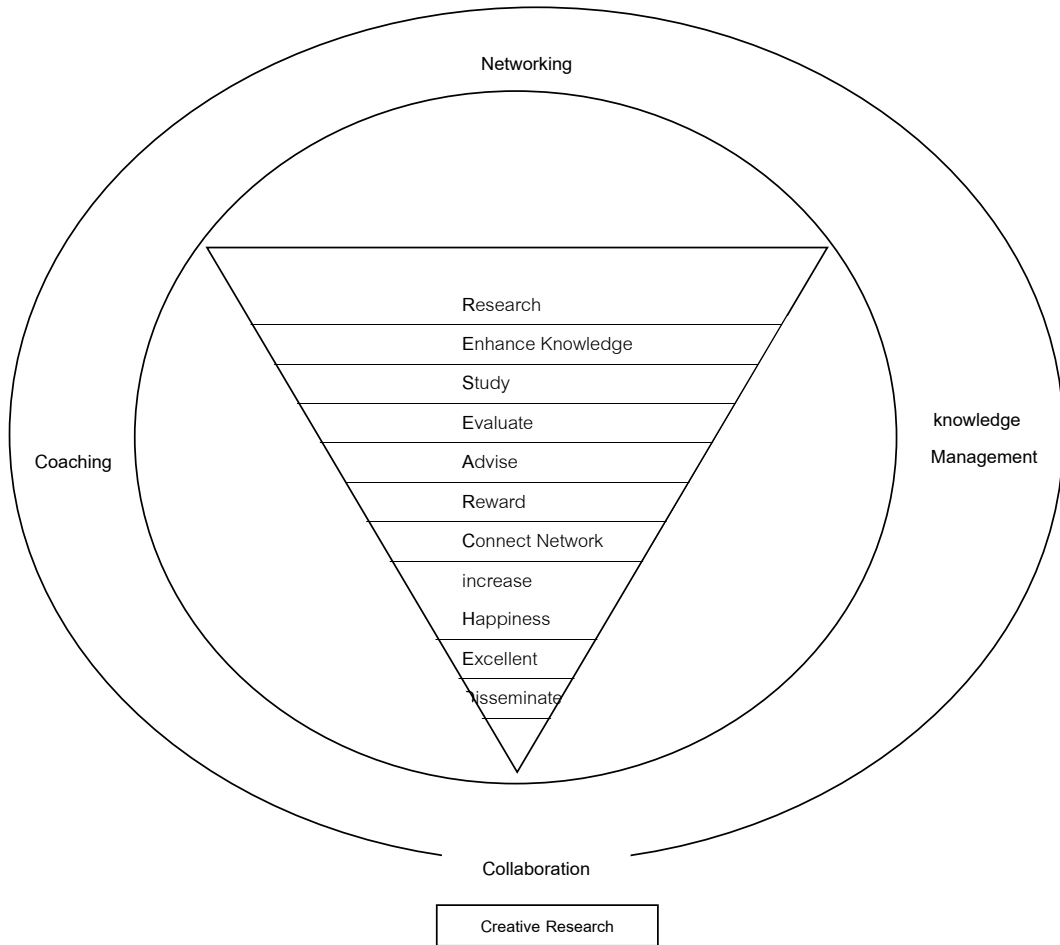
(พ.ศ. 2555-2559) (2556) ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ และพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์มีกลยุทธ์พัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพอย่างเป็นระบบ พัฒนาคุณภาพอาจารย์ให้มีความแข็งแกร่งในการทำวิจัยพัฒนาอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ และพัฒนาผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์ มีความสามารถในการทำงานวิจัยงานสร้างสรรค์และนวัตกรรม

แนวปฏิบัติที่ดี

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้มีการดำเนินงานด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ เพื่อให้ประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (RESEARCH in Education Approach) 10 ขั้นตอน ดังนี้

1.	R : Research	ดำเนินการศึกษาศภาพการทำวิจัยของอาจารย์และบุคลากรในคณะ เพื่อกำหนดโครงการกิจกรรม
2.	E : Enhance Knowledge	เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการวิจัยให้กับบุคลากรของคณะศึกษาศาสตร์ โดยการทำโครงการ กิจกรรมเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตามความต้องการของบุคลากรในคณะศึกษาศาสตร์ ให้มีกิจกรรมการวิจัยในลักษณะชุดโครงการ และโครงการวิจัยเดี่ยว
3.	S : Study	มีการศึกษาแนวทางแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากสถาบันการศึกษาทั้งภายในและภายนอก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย และตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพของ สกอ. และสมศ. แผนพัฒนาวิสัยทัศน์ มหาวิทยาลัย และคณะศึกษาศาสตร์
4.	E : Evaluate	ประเมินเพื่อพัฒนากิจกรรม โครงการพิเศษนอกเหนือจากการดำเนินการวิจัย เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ และใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
5.	A : Advise	มีการให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งภายใน ภายนอก คณะศึกษาศาสตร์ และมหาวิทยาลัย ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
6.	R : Reward	สนับสนุนการให้รางวัลสำหรับผู้ทำวิจัยและเผยแพร่งานวิจัย
7.	C : Connect Network	มีเครือข่ายเชื่อมโยงการวิจัยกับหน่วยงานสถาบันทั้งภายใน/ภายนอก คณะศึกษาศาสตร์ และมหาวิทยาลัย
8.	H : increase Happiness	ส่งเสริมความสุข และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัย
9.	E : Excellent	ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านการวิจัย
10.	D : Disseminate	เผยแพร่การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนการวิจัย การบริการวิชาการ และการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ

สรุปเป็นแผนภาพที่ 1 แนวทางการดำเนินงานด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร RESEARCH in Education Approach ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แนวทางการดำเนินงานด้านการ
วิจัยและสร้างสรรค์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
RESEARCH in Education Approach

จากการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าว ทำให้คณะศึกษาศาสตร์มีผลการดำเนินงานตาม ตัวบ่งชี้และเกณฑ์ประเมินตนเองของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในระดับดีมากแล้ว ส่งผลให้เกิดการวิจัยอย่างสร้างสรรค์ Creative Research ดังนี้

1. Networking การสร้างระบบเครือข่าย ด้านงานวิจัยกับสถาบันภายในและสถาบันภายนอก

2. Coaching การฝึกอบรมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัย และเชิญผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกระดับศาสตราจารย์ และ Professor จากต่างประเทศมาร่วมให้ความรู้

3. Collaboration คณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการทำวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์โดยการรวมกลุ่มของคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ในการจัดกิจกรรมประชุมร่วมกัน พัฒนาการเขียนชุดโครงการวิจัย และวิจัยเดี่ยว โดยมีทั้งคณาจารย์ทั้งภายในและภายนอกที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัย และคณาจารย์รุ่นใหม่ร่วมกันเขียนโครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

4. Knowledge Management การจัดการความรู้คณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์นำความรู้ด้านการวิจัยที่ได้รับไปใช้ดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ

โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดสรรงบประมาณของคณะศึกษาศาสตร์

1.1 ทุนวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

คณะศึกษาศาสตร์ได้จัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1.1 ทุนวิจัยสำหรับคณาจารย์ข้าราชการพนักงานสายวิชาการ เพื่อทำวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ ทั้งด้านการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์ การวิจัยและพัฒนา การวิจัยสถาบัน เพื่อสร้างองค์

ความรู้ สร้างผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ ที่นำไปใช้ประโยชน์ ทุนวิจัย/ทุนงานสร้างสรรค์ ซึ่งทำวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา การบริหาร การดำเนินงาน การพัฒนาของคณะศึกษาศาสตร์ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนของสาขาวิชา งานวิจัยสถาบันเพื่อพัฒนาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อเตรียมความพร้อมการก้าวเข้าสู่ประชาคม ASEAN การวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยสนับสนุนทุนวิจัยดังนี้ 1) ชุดโครงการละไม่เกิน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) 2) ทุนโครงการละไม่เกิน 75,000 บาท (เจ็ดหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

1.1.2 ทุนวิจัยสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนทำวิจัยการพัฒนาระบบปฏิบัติการ ทุนโครงการละไม่เกิน 20,000 บาท (สองหมื่นบาทถ้วน) โดยสามารถแต่งตั้งที่ปรึกษางานวิจัย และได้รับให้ค่าตอบแทนที่ปรึกษางานวิจัย ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 10 ของทุนวิจัยที่ผู้วิจัยได้รับทุน

1.1.3 สนับสนุนการเขียนคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน ดำเนินการให้ทุนสนับสนุนการเขียนคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน

1.2. ทุนสนับสนุนการนำเสนอผลงานวิจัย และตีพิมพ์ผลงานวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ได้จัดสรรทุนสนับสนุนการนำเสนอผลงานวิจัยและตีพิมพ์ผลงานวิจัย โดยใช้แหล่งฐานข้อมูลในการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นเกณฑ์ในการให้ทุนสนับสนุน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คณาจารย์เผยแพร่งานวิจัยเพิ่มขึ้น ส่วนการนำเสนอผลงานทางวิชาการระดับนานาชาติ ได้มีการประกาศให้ทุนสนับสนุน คนละไม่เกิน 50,000 บาท โดยใช้จ่ายทุน

วิจัยและสร้างสรรค์ในคณะศึกษาศาสตร์ ทั้งนี้การให้ทุนสนับสนุนการวิจัยมิได้ให้การสนับสนุนเฉพาะคณาจารย์ ข้าราชการพนักงานสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุนเท่านั้น แต่ยังให้ทุนสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้วย นอกจากนี้ ยังให้การเผยแพร่บทความวิจัยของคณาจารย์ผ่านทาง website คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ www.educ.su.ac.th ด้วยอีกช่องทางหนึ่ง

1.3 ทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ได้สนับสนุนทุนระดับบัณฑิตศึกษา โดยให้ทุนสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการระดับนานาชาติ ซึ่งมีการกำหนดอัตราการจ่ายเงินทุนตามประเภทของการนำเสนอตามแหล่งฐานข้อมูลที่ได้รับการยอมรับจากสกอ. และสมศ.เป็นเกณฑ์ในการให้ทุนสนับสนุนและคณะศึกษาศาสตร์ได้สนับสนุนทุนให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นผู้ช่วยนักวิจัย (Research Assistant: RA)

2. การพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

คณะศึกษาศาสตร์ ได้พัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ โดยจัดโครงการขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของคณะศึกษาศาสตร์ และการขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา ภายใต้โครงการดังกล่าวได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ย่อยๆ จำนวน 4 ครั้ง คือ 1) การพัฒนาหัวข้อการวิจัยในชั้นเรียน 2) การพัฒนาเครื่องมือ การหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล 3) การเสนอผล การเขียนรายงานการวิจัย 4) การเขียนบทความวิจัย และการนำเสนอผลงานวิจัย และสำหรับบุคลากรสายสนับสนุนคณะศึกษาศาสตร์ได้จัดโครงการให้ความรู้บุคลากรสายสนับสนุนในเรื่องการทำวิจัยเพื่อพัฒนางานประจำ โดยจัด

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับบุคลากรสายสนับสนุน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมีการจัดอบรมให้ความรู้ย่อยเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัย

นอกจากนี้ คณะฯ ได้จัดกิจกรรม Research Zone ซึ่งเป็นการเสวนาทางการวิจัยตั้งแต่ ปี พ.ศ.2554-พ.ศ.2556 โดยเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเพื่อให้ความรู้แก่อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและผู้สนใจจากหน่วยงานภายนอกเข้าร่วมโครงการต่างๆ ได้แก่

- การเขียนผลงานวิจัยเพื่อการตีพิมพ์ในวารสาร
- การพัฒนาศักยภาพงานวิจัยทางการศึกษา เพื่อการทำผลงานทางวิชาการ
- การเขียนชุดโครงการวิจัยทางด้านการศึกษา และสังคมศาสตร์
- เขียนบทความวิจัยก้าวไกลสู่ระดับนานาชาติ
- การวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างสร้างสรรค์: กระบวนทัศน์ใหม่ในศตวรรษที่ 21
- การอบรม เรื่องนวัตกรรม คุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
- โครงการประชุมเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ สาขาการศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้องทุกปี วิทยากรบรรยายพิเศษ เรื่อง “งานวิจัยแบบผสมผสานวิธี Mixed Methods Research”
- โครงการประชุมเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ สาขาการศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้องทุกปี บรรยายพิเศษเรื่อง ASEAN กับการวิจัยสร้างสรรค์ เพื่อความเป็นเลิศ
- การเสวนาทางวิชาการ เรื่อง Research in Curriculum, Instruction and Supervision in the 21st Century

3. การจัดเวทีนำเสนอผลงานทาง วิชาการระดับชาติ และระดับนานาชาติ

คณะศึกษาศาสตร์ได้เล็งเห็นความสำคัญในการเผยแพร่ผลงานวิจัย โดยในปี พ.ศ.2554 ได้จัดเวทีสำหรับนำเสนอผลงานวิจัยของคณาจารย์ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และบุคลากรจากหน่วยงานภายนอกตาม “โครงการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ระดับชาติ สาขาการศึกษา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นโครงการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการตามสัดส่วนร้อยละ 25 และมีบทความวิจัยจากหน่วยงานภายนอกประกอบ ตามสัดส่วนร้อยละ 25

ในปี พ.ศ.2556 คณะได้จัดประชุมวิชาการระดับนานาชาติตาม “โครงการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ International Conference “Excellent Innovation for Educational Research and IT Learning in the 21st Century” (ICE 1) และปัจจุบันกำลังจัด “โครงการ International Conference on Education: Achieving Excellence in Innovation and Research for ASEAN Collaboration (ICE 2)” ซึ่งทั้ง 2 โครงการได้รับงบประมาณดำเนินการจากเงินงบประมาณแผ่นดิน และได้รับทุนสนับสนุนเพิ่มเติมจากโครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้แก่ โครงการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ระดับชาติ สาขาการศึกษา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ปี พ.ศ.2556 และโครงการประชุมวิชาการระดับนานาชาติ International Conference “Excellent Innovation for Educational Research and IT Learning in the 21st Century” (ICE 1)

4. การติดตามงานวิจัยของคณาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ที่ขอรับทุนสนับสนุนการวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์มีระบบการติดตามงานวิจัยจากคณาจารย์ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

จากคณะศึกษาศาสตร์ อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 –2556 โดยมีบันทึกติดตามงานวิจัย ปีละ 3 ครั้ง พร้อมเชิญผู้วิจัยที่ค้างส่งงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ประชุมปีละ 1 ครั้ง เพื่อร่วมขับเคลื่อนงานวิจัย และในปี พ.ศ. 2556 ได้จัดทำโครงการขับเคลื่อนงานวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเชิญประชุมผู้วิจัยที่ค้างส่งงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อสอบถามปัญหาความต้องการที่จะให้คณะช่วยเหลือการขอขยายระยะเวลาการวิจัย การปรับเปลี่ยนประเด็นการวิจัย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สามารถดำเนินการวิจัยให้เสร็จสมบูรณ์ต่อไป

5. การเผยแพร่งานวิจัยสู่สาธารณชน และการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะศึกษาศาสตร์ ได้เผยแพร่งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งบางหน่วยงานได้นำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และได้ส่งแบบรับรองการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยกลับมายังคณะศึกษาศาสตร์ โดยในปัจจุบันมีแบบตอบรับการรับรองการใช้ประโยชน์จาก งานวิจัยเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ มีการเผยแพร่งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ผ่าน website คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ www.educ.su.ac.th และในปี พ.ศ.2554 – 2555 ได้เชิญผู้วิจัยที่ดำเนินงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์เผยแพร่งานวิจัยผ่านรายการโทรทัศน์ครบปฐมเคเบิลทีวี และใน ปี พ.ศ.2556 ได้จัดโครงการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่องค์ความรู้ และถอดองค์ความรู้จากงานวิจัยและงานบริการวิชาการสู่สาธารณชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยขอความอนุเคราะห์จากภาคีต่างๆ และคณะกรรมการวิจัยและบริการวิชาการ ส่งตัวแทนคณาจารย์บันทึกรายการโทรทัศน์ เรื่องการถอดบทเรียน และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวิจัยและบริการวิชาการของภาคีต่างๆผ่านรายการโทรทัศน์ โดยมีกำหนดการบันทึกรายการโทรทัศน์เผยแพร่องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และในปัจจุบันคณะศึกษาศาสตร์จัดทำ “ร่าง”ประกาศ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์โครงการวิจัยที่ต้องขอรับรอง
ด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง

5.1 การเผยแพร่ถอดบทเรียนจากงานวิจัย
เผยแพร่ผ่านรายการโทรทัศน์นครปฐมเคเบิลทีวี
เกี่ยวกับ “การกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการ
วิจัย และการบริการวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร”, “เผยแพร่งานวิจัย และการใช้
ประโยชน์จากงานวิจัย” และ “การวิจัยอย่างสร้างสรรค์
เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษใหม่”

5.2 เผยแพร่งานวิจัยผ่านทางวารสาร
วิชาการของสถาบันต่างๆ ที่มีชื่อปรากฏในฐานข้อมูล
TCI และฐานข้อมูลวารสารที่ สกอ. และ สมศ. ยอมรับ
การเผยแพร่วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร
และวารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย เผยแพร่ผ่าน
ทางเว็บคณะศึกษาศาสตร์ www.educ.su.ac.th และ
วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย ยังมีการเผยแพร่
การตีพิมพ์บทความวิจัยผ่านทาง <http://www.tci-thaijo.org> อีกด้วย

6. ผลกระทบที่เป็นประโยชน์หรือสร้าง คุณค่า

การดำเนินงานตามรูปแบบการดำเนินงาน
ด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร RESEARCH in Education
Model ดังกล่าว ทำให้เกิดผลกระทบที่เป็นประโยชน์
หรือสร้างคุณค่าดังนี้

6.1 ผ่านการประกันคุณภาพของ สมศ.
และ สกอ.

6.2 จำนวนงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุน
จากหน่วยงานภายในและภายนอกเพิ่มขึ้น

6.3 จำนวนงบประมาณสนับสนุนจาก
หน่วยงานภายในและภายนอกเพิ่มขึ้น

6.4 มีจำนวนชุดโครงการวิจัยที่ได้รับทุน
สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทุกปี

6.5 มีการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียน
การสอนและการบริการวิชาการ

6.6 มีการเผยแพร่งานวิจัยในลักษณะตี
พิมพ์ในวารสารวิชาการที่ได้รับการยอมรับจาก TCI สกอ.
และ สมศ. และในฐานข้อมูลสากลระดับนานาชาติ
และการนำเสนองานวิจัยทั้งระดับชาติและนานาชาติ

6.7 มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์
ในหน่วยงานภายนอกทั่วประเทศ และหน่วยงาน
ภายนอกได้ส่งแบบรับรองการใช้ประโยชน์กลับมา
ยังคณะศึกษาศาสตร์ ทำให้คณะฯ ได้ทราบว่าในแต่ละ
ปีหน่วยงานภายนอกที่ใดบ้างได้นำงานวิจัยเรื่องใด
ไปใช้ประโยชน์

6.8 มีการถอดบทเรียนด้านการวิจัย
สังเคราะห์งานวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการ
วิจัยสู่สาธารณชน ชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง ผ่านทางเคเบิล
ทีวีนครปฐม (Cable TV)

7. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การดำเนินงานตามแนวทางการดำเนินงาน
ด้านการวิจัยและสร้างสรรค์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร RESEARCH in Education
Approach ดังกล่าว มีปัจจัยแห่งความสำเร็จดังนี้

7.1 นโยบายการขับเคลื่อนงานวิจัยของผู้
บริหารระดับคณะ/ภาควิชา/สาขาวิชาและสาย
สนับสนุน

7.2 ความร่วมมือของบุคลากรในคณะ
ศึกษาศาสตร์

7.3 การให้คำแนะนำปรึกษาช่วยเหลือ

7.4 การให้ความสำคัญต่อผู้วิจัยที่ได้รับ
ทุนสนับสนุนจากคณะโดยเชิญผู้วิจัยมาร่วมพูดคุย
สอบถามความก้าวหน้า ปัญหา/อุปสรรค เพื่อติดตาม
งานวิจัยทำให้งานวิจัยดำเนินการเป็นไปอย่างเรียบร้อย

7.5 การรวมกลุ่มของคณาจารย์ในการจัด
กิจกรรมประชุมร่วมกันพัฒนาการเขียนชุดโครงการ
วิจัย และวิจัยเดี่ยว โดยมีทั้งคณาจารย์ที่มีประสบการณ์
ในการวิจัย และคณาจารย์รุ่นใหม่ร่วมกันเขียนโครงการ
วิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

8. ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1.	คณาจารย์บางส่วนมีภารกิจในการสอนและการนิเทศการสอน ทำให้เสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับเงินสนับสนุนการวิจัยของคณะศึกษาศาสตร์ไม่มาก	คณะศึกษาศาสตร์ได้ปรับจำนวนเงินในการสนับสนุนทุนวิจัย ดังนี้ 1) ชุดโครงการละไม่เกิน 200,000 บาท 2) ทุนโครงการละไม่เกิน 75,000 บาท ซึ่งกำหนดการให้ทุนปีละ 20 ทุน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ขอรับทุนมากขึ้น
2.	อาจารย์ที่บรรจุใหม่ มีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ไม่มากนัก	คณะศึกษาศาสตร์ได้จัดโครงการขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับอาจารย์ใหม่และคณาจารย์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งโครงการดังกล่าวมีการจัดกิจกรรมย่อยจำนวน 4 ครั้งให้ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
		คณะศึกษาศาสตร์ได้จัดทำประกาศค่าตอบแทนที่ปรึกษางานวิจัย ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 10 ของทุนวิจัยที่ผู้วิจัยได้รับทุน
3.	ระยะเวลาการรับทุนอุดหนุนการวิจัยที่คณะกำหนดเป็น 1 ปี ตามประกาศการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยของคณะเป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป	คณะศึกษาศาสตร์ได้เปิดโอกาสให้คณาจารย์ที่ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยสามารถขอขยายเวลาการวิจัยเพิ่มเติมเป็นระยะเวลา 6 เดือน
4.	คณาจารย์มีภาระงานสอนในแต่ละภาคการศึกษามาก	คณะศึกษาศาสตร์ได้สนับสนุนทุนให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ปีละ 5 โครงการเพื่อลดภาระงานสอนและช่วยสืบค้นข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูล
5.	งานวิจัยลักษณะบูรณาการในลักษณะของชุดโครงการวิจัย และมีความหลากหลาย มีน้อย	คณะศึกษาศาสตร์ เปิดโอกาสให้คณาจารย์มีการรวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมประชุมร่วมกันพัฒนาการเขียนชุดโครงการวิจัย และวิจัยเดี่ยว โดยมีทั้งคณาจารย์ทั้งภายในและภายนอกที่มีประสบการณ์ในการวิจัย และคณาจารย์รุ่นใหม่ร่วมกันเขียนโครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

บทสรุป

การวิจัยเป็น บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งแต่ละสถาบันอุดมศึกษาแต่ละมีจุดเน้นในเรื่องการวิจัยที่แตกต่างกันขึ้นกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของแต่ละสถาบัน อย่างไรก็ตาม ทุกสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีพันธกิจการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจสถาบัน ดังนั้นสถาบันต้องมีระบบและกลไกควบคุมเพื่อให้สามารถดำเนินการในพันธกิจการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ มีผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่เกิด

ประโยชน์ การวิจัยจะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์จำเป็นต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) สถาบันต้องมี แผนการวิจัย มีระบบและกลไก ตลอดจนมีการสนับสนุนทรัพยากรให้สามารถดำเนินการได้ตามแผน 2) คณาจารย์มีส่วนร่วมในการวิจัยอย่างเข้มแข็ง โดยบูรณาการงานวิจัยกับการจัดการเรียนการสอน และพันธกิจด้านอื่นๆ ของสถาบัน และ 3) ผลงานวิจัยมีคุณภาพ มีประโยชน์ สมองยุทธศาสตร์ของชาติและมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง และต้องมีระบบและกลไกการพัฒนางานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์

สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการบริหารจัดการงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีกลไกส่งเสริมสนับสนุนครบถ้วน เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามแผนที่กำหนดไว้ ทั้งการสนับสนุนด้านการจัดหาแหล่งทุนวิจัยและการจัดสรรทุนวิจัย การส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะแก่นักวิจัยและทีมวิจัยการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ซึ่งรวมถึงทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรเงิน เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนด้านการศึกษาของสถาบัน และดำเนินการตามระบบที่กำหนด มีการบูรณาการกระบวนการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์กับการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการ มีการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์และให้ความรู้ด้านจรรยาบรรณการวิจัยแก่อาจารย์ประจำและนักวิจัย มีการจัดสรรงบประมาณของสถาบัน เพื่อเป็นทุนวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ มีการสนับสนุนพันธกิจด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ตามอัตลักษณ์ของสถาบัน เช่น มีห้องปฏิบัติการวิจัย หรือศูนย์ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการวิจัย แหล่งค้นคว้าข้อมูลสนับสนุนการวิจัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก, มีกิจกรรมวิชาการที่ส่งเสริมงานวิจัย เช่น การจัดประชุมวิชาการ การจัดแสดงงานสร้างสรรค์ การจัดให้มีศาสตราจารย์อาคันตุกะหรือศาสตราจารย์รับเชิญ (visiting professor) มีการติดตามและประเมินผลการสนับสนุน และมีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการสนับสนุนพันธกิจด้านการวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ของสถาบัน รวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการความรู้จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ เพื่อเผยแพร่ไปยังคณาจารย์ นักศึกษาวงการวิชาการ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชนเป้าหมายที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ พันธกิจ การดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับทุกสถาบันอุดมศึกษา ผู้จัดการศึกษาที่มีมาตรฐานและส่งผลในการเป็นองค์กรของผู้นำทางที่เป็นเลิศและสร้างสรรค์การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, 2555. **แผนพัฒนาการศึกษาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11.** (พ.ศ.2555 – 2559). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. (2554). **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559).** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://rdi.ku.ac.th> [2554, กรกฎาคม 17].
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2551). **กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน.(2551). **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551 – 2554)** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mua.go.th>.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, (2553). **รายงานประจำปี 2553.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. (2554). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2553.** กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554. **แผนยุทธศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีงบประมาณ 2555 – 2558.** นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. (2546). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

- พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ และคณะ. (2547). **โจทย์วิจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ : แผนงานวิจัยทางการศึกษาแบบบูรณาการ**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นำถั่งการพิมพ์.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2553). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2553**. [Online], สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2554. Available from http://www.educ.su.ac.th/images/stories/Download_document/quality_assurance/manual_sar_2553_nov.pdf.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2554). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2554**.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **การปฏิรูปหลักสูตรตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2556. **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best J.W. & Kahn J.V. (2006). **Research in Education 10th**. Pearson Education Inc. USA.
- Cambridge International Dictionary of English. (1995). London : The Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Cresswell J.W.& Plano Clark V.L. (2011). **Mixed Methods Research**. 2nd Sage Publications Inc, UK.

คุณภาพการศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 : พันธกิจที่ต้องทบทวน?

The Quality of Education on 21st Century Learning Skill : Revisited
to Mission ?

นรินทร์ สังข์รักษา^{*}

บทคัดย่อ

บทความนี้บ่งชี้ให้เห็นว่า คุณภาพการศึกษาของไทยมีปัญหาดังแต่อดีต ยังไม่สามารถบรรลุผลได้ จึงเป็นพันธกิจของภาครัฐ/กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันการศึกษาทุกระดับต้องกลับมาทบทวน พันธกิจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด การผลิตผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องมี 5 สมรรถนะ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพการศึกษา

Abstract

This article show that about the quality of Thai education, There had problem since in the past were not to success. The mission of governance/education ministry and total educational institution had revisited the mission for giving to success in ultimate goals. The student had produced to competencies and ultimate characteristics by learning skill in 21st century. So that the student had to five competencies ; Ability in communication, ability in thinking, ability in solving –problem, ability in use to living skill and ability in information technology for developing student had to educational quality.

บทนำ

จากกระแสข่าวที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายที่จะยุบ/ควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก อันเนื่องมาจากโรงเรียนขนาดเล็กเหล่านั้นไม่มีคุณภาพทางการศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ และมีนโยบายให้มีการยกระดับการศึกษาระบบ กล่าวคือให้ประชาชนทุกคนจบการศึกษาระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใน 8 เดือนเพื่อให้คนไทยทุกคนมีคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียน โดยเฉพาะการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ที่เรียกว่า National Test (NT) ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำมาก ในทุกกลุ่มสาระวิชา โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และภาษาต่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้การสอบแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน นักเรียนไทยผลการสอบยังแพ้ประเทศต่างๆ เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน

---

^{*} รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลาว ขณะที่มีการผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษาบางสาขาวิชาล้นเกิน โดยเฉพาะสายสังคมศาสตร์ แต่ยังคงขาดแคลนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ตัวชี้วัดหนึ่งในระดับอุดมศึกษา คือ “วิทยานิพนธ์และการมีงานทำของบัณฑิต” อันบ่งบอกถึงคุณภาพการศึกษาไทย ขณะที่หลังจากมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพ/มาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย แต่สภาพการเรียนรู้ก็ยังไม่ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ นับตั้งแต่การปฏิรูปการศึกษาในรอบที่ 1 รอบที่ 2 มีการพัฒนาโรงเรียนในฝัน (Lab School) การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Stand-School) และได้พัฒนาโครงการยกระดับคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งระบบตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ในปีงบประมาณ 2553-2555 ต่อมาในปี 2556 ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาครู Browser in Service โดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring เป็นโครงการที่มุ่งจะพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพกระจายอยู่ทุกพื้นที่ในประเทศไทย ทุกเขต ทุกจังหวัด โดยมีความคาดหวังว่าจะเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาตามกระแสโลกาภิวัตน์ และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนเป็นแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการศึกษาที่ระบุไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงเห็นได้ว่าปัญหาของการศึกษาไทยมิใช่เพียงคุณภาพทางการศึกษา ซึ่งมีรากฐานของปัญหา จากการสอนและงานวิจัยหลายชิ้นบ่งบอกเรื่องคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

ภาพรวมปัญหาของระบบการศึกษาไทยขั้นพื้นฐาน

1. **หลักสูตรการศึกษาของไทย** (นรินทร์ สังข์รักษา, 2552 : 138-141)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มีลักษณะเป็นแบบทางการ แบบพิมพ์เขียว (Blue print) ไม่ยืดหยุ่น ซึ่งไม่อาจแก้ปัญหาต่างๆ ได้เท่าที่ควร ควรจะได้มีการพัฒนา และทำให้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความเป็นจริงเสียก่อน เพื่อให้สนองความต้องการของท้องถิ่น ตรงกับวิถีชุมชน สังคม และผู้เรียน ประเทศอื่นๆ ที่พัฒนาแล้ว หลักสูตรของประเทศนั้นๆ ยืดหยุ่นคล่องตัว นอกจากนี้ การให้การศึกษาคควรเป็นกระบวนการตลอดชีวิต ไม่จบสิ้นเฉพาะแต่โรงเรียน หลักสูตรควรควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกที่จะได้รับการศึกษาด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิตตนเองได้

2. ระบบโรงเรียน

ระบบโรงเรียนของเรา มุ่งเน้นหนักในทางรับใช้สังคมเมือง มากกว่าสังคมชนบท โดยเฉพาะการเป็นตัวบ่อนเข้าสู่อุตสาหกรรม โรงงานมากกว่าภาคเกษตรกรรม ที่นับวันจะลดน้อยถอยลง เพราะการศึกษา ยิ่งจบการศึกษาสูงมากเท่าไร เรายิ่งห่างไกลจากถิ่นฐานที่เกิด การละทิ้งถิ่นฐานเพื่อหางานทำในเมืองหลวง ระบบโรงเรียนจึงไม่สอดคล้องกับการพัฒนาอาชีพดั้งเดิมที่เป็นอยู่ จึงมุ่งรับใช้ระบบอุตสาหกรรม มากกว่าเกษตรกรรม ดังนั้น จึงเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาคนในชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง และระบบโรงเรียนของเรา ทำหน้าที่ผลิตคนชั้นนำให้กับสังคมเมือง ทำให้ความสนใจที่มีต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาชนบท มีน้อยไป ผิดกับต่างประเทศอื่นๆ ที่เจริญแล้ว นอกจากนี้ระบบโรงเรียนของเรา มักจะสร้างระบบการศึกษาแบบให้เหมือนกันทุกภาค ทุกจังหวัด ทำให้ลักษณะที่ปรากฏในหลักสูตร บางครั้งเป็นการยัดเยียดให้แก่ผู้เรียนทั่วไป เรียนเหมือนกันหมด ซึ่งตามความเป็นจริง ควรจะให้มีการสำรวจว่า แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาและความต้องการอะไรบ้าง สถาบันการศึกษาควรจะให้การศึกษาที่เฉพาะเหมาะสมกับอาชีพ สังคม เหมาะกับชุมชนที่สถาบันตั้งอยู่มากกว่า

3. ด้านการเรียนการสอน

การเรียนการสอน เราให้ผู้เรียนมานั่งฟังครูวันละหลายๆชั่วโมง และใช้วิธีการประเมินผล โดยการสอบไล่เป็นระยะๆ ระบบการศึกษาจึงมักขึ้นอยู่กับตำรา และปากมากเกินไป เป็นแบบท่องจำ มากกว่าการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสร้างสรรค์จินตภาพแห่งชีวิต จึงขาดการปฏิบัติ ค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักคิด หรือใช้ปัญหาที่ก่อให้เกิดปัญญา ผิดกับประเทศที่เจริญแล้ว ที่สอนให้คนรู้จักคิดและใช้ปัญญา

4. บทบาทของครู/อาจารย์

บทบาทของครูในบ้านเรา มักจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้ เปรียบเหมือนเรือจ้างที่ส่งผู้โดยสารถึงฝั่งก็หมดภาระหน้าที่ การเข้ามาเป็นผู้ถ่ายทอด ด้วยการสอนความเป็นคนให้กับลูกศิษย์ สภาพการณ์ปัจจุบันก็มีความแตกต่างกับอดีตอย่างชัดเจน เพราะผู้คนมองว่าผู้ที่เป็นครู มักจะไม่มีทางเลือก จึงต้องมาเป็นครูรายได้ต่ำ เงินเดือนน้อย มีภาระหนี้สิน ผิดกับอาชีพอื่นๆ ทำให้ครูไม่มีเวลาในการอุทิศตัว มีภาระ ต้องเร่งรีบ หาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ดังที่ผ่านมาในสังคมไทย ผิดกับอาชีพอื่นๆ ที่มีโอกาสในการแสวงหารายได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงห่างไกลมาก ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้รับฝ่ายเดียว ความเคารพยกย่องยำเกรงเหมือนในอดีตได้หายไป บทบาทของครูในสังคมถูกลดทอนให้มีความสำคัญลง นอกจากนี้ระบบของโรงเรียนผูกพันอยู่กับการสอนที่ยึดตำรา และการออกข้อสอบที่จะต้องตอบให้ตรงกับความคิดเห็นของครูเท่านั้น

5. โครงสร้างการศึกษา

โครงสร้างการศึกษากลับบ้านเรา เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม และโครงสร้างทางสังคมเกี่ยวข้องโครงสร้างทางการเมือง ดังนั้น การวางเป้าหมายทางการศึกษา เพื่อสนองต่อมวลชน หรือประชาชนส่วนใหญ่ จึงต้องศึกษาและพัฒนาโครงสร้างต่างๆ ไปพร้อมๆกัน เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้เราจะพยายามเท่าใด ก็เห็นมีความหวังน้อย ที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย

ในการให้การศึกษาแก่มวลชน นอกจากนี้ ในปัจจุบันได้มีการกระจายอำนาจ มีการถ่ายโอนการศึกษาให้กับท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) แต่ความจริงการศึกษาแยกผู้ยึดติดกับการศึกษาของส่วนกลาง แม้ว่าจะมีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประชาชน มีการกระจายเขตพื้นที่การศึกษาไปตามจังหวัด เขตต่างๆ แต่กลไกในระบบการศึกษาที่เป็นเพียงจักรของโครงสร้างการศึกษายังเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก

6. ความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษา

ความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาของไทยเรายังให้ความสำคัญในเรื่องนี้น้อยมาก ผิดกับประเทศที่เจริญแล้วได้เปิดโอกาสให้คนของเขาอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามก็มีความโน้มเอียงว่าเราจะพยายามให้ความเท่าเทียมกันในโอกาสเพื่อการศึกษามากขึ้น อย่างเช่น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีโดยไม่คิดมูลค่า แม้ว่าในทางปฏิบัติอาจมีปัญหาต้องเสียค่าใช้จ่ายทางอ้อมอื่นๆ ก็ตาม อันแสดงถึงความปรารถนาของภาครัฐที่จะสร้างความเท่าเทียม และพัฒนาศักยภาพของพลเมืองก็ตาม รวมถึงการส่งเสริมด้านการศึกษา ผู้ใหญ่ และการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาพิเศษ การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

7. การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคม

การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นธรรมแก่สังคม ของเรายังจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ไป จึงทำให้ไม่เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมเท่าที่ควร ประเทศที่เจริญแล้ว จะให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ได้ปฏิรูปในเรื่องนี้อย่างมากขึ้น

8. ปรัชญา เป้าหมาย และนโยบายการศึกษา

การจัดการศึกษาที่ยังไม่ชัดเจน มีการปรับ

เปลี่ยนนโยบายไปตามผู้บริหารกระทรวงศึกษาธิการ การจัดการศึกษาอิงกับระบบการเมือง ขาดการให้ความสำคัญของระบบการศึกษาทั้ง 3 ระดับ มุ่งเน้นเพียงการศึกษาในระบบเป็นหลักมากกว่าการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั่วประเทศ ผลการวิจัย ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : ก-ง)

1. **สภาพปัญหาด้านผู้เรียน** พบว่า 1) ผู้เรียนขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะทักษะด้านการอ่าน การเขียน การพูดสื่อสาร การฟัง การคิดเลข และการจัดลำดับความคิดที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้สอน 2) ผู้เรียนมีปัญหาครอบครัวและขาดความพร้อมในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจำนวนหนึ่งเป็นผู้เรียนในครอบครัวแตกแยกยากจน ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการอบรมดูแล และไม่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้ปกครองเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ขาดความพร้อมในการเรียนรู้ 3) ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบและไม่ตั้งใจทำงาน โดยผู้เรียนกลุ่มนี้ไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาเรียน ไม่ตั้งใจทำงาน ทำให้มีผลงานที่ไม่มีคุณภาพและเป็นปัญหาในชั้นเรียน 4) ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้และขาดนิสัยใฝ่เรียนรู้ ทั้งนี้เพราะสิ่งเร้าความสนใจมากกว่าการเรียน เช่น การเล่นเกม คอมพิวเตอร์ การสนใจเพศตรงข้าม เนื่องจากเข้าสู่วัยรุ่น การเที่ยวห้างและแหล่งบันเทิง การไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียน

2. **สภาพปัญหาด้านครู** พบว่า 1) ครูผู้สอนไม่ได้จบการศึกษาในวิชาเอกที่สอนโดยตรง โดยมิ

สาเหตุสำคัญจากการมีครูที่จบวิชาเอกที่สอนไม่เพียงพอ และการขาดความสมดุลของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ต้องจัดครูที่จบวิชาเอกอื่นสอนแทน 2) ครูมีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากภาระงานสอนมาก เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานประกันคุณภาพ เป็นต้น ทำให้ครูไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการสอนอย่างเต็มที่ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน 3) ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน สาเหตุมาจากการสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอก การขาดทักษะและประสบการณ์ในการสอน ไม่ลุ่มลึกในเนื้อหาวิชา รวมทั้งไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาเหตุมาจากมีครูไม่เพียงพอ ขาดความสมดุลตามสัดส่วนวิชาเอก ส่งผลให้ครูเตรียมการสอนไม่ทันและจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่ได้ดีเท่าที่ควร 5) ครูใช้เวลาในการทำผลงานวิชาการมากทำให้สนใจการสอนน้อยลง เนื่องจากมีการประเมินวิทยฐานะของครูผ่านการเขียนผลงานทางวิชาการ ทำให้ครูต้องใช้ในการทำผลงานและศึกษาค้นคว้ามากขึ้น ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอนและการจัดกิจกรรมการสอน 6) ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน สาเหตุมาจากการขาดแคลนสื่อ การไม่ให้ความสำคัญกับสื่อ และครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน 7) ครูให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักมากกว่ากลุ่มสาระรอง โดยเฉพาะกรณีที่ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระ ครูจะให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระหลักมากกว่า ทำให้กลุ่มสาระรองถูกละเลย 8) ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง ทั้งเรื่องการพัฒนาหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 9) ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน สืบเนื่องจากการได้รับมอบหมายให้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ไม่ถนัด การต้องทำงานหนัก ไม่มีเวลาพัก ความเบื่อหน่ายท้อแท้ การไม่ก้าวหน้าในอาชีพ และการมีเงินเดือนน้อย 10) ครูขาดการนิเทศ

ติดตามและประเมินผลการพัฒนา ครูส่วนใหญ่ไม่ได้
รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความชำนาญ
เฉพาะทาง การอบรมพัฒนาครูที่ผ่านมาขาดการ
ติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู 11) การพัฒนา
อบรมครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู ส่วน
ใหญ่เป็นการอบรมตามที่หน่วยงานต้นสังกัดเป็นผู้
กำหนด ซึ่งมักไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู
และเป็นการอบรมที่ไม่ได้กำหนดแผนไว้ชัดเจน

3. สภาพปัญหาด้านหลักสูตร พบว่า

1) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความซับซ้อน
เข้าใจยาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและ
โครงสร้างของหลักสูตรภาษาหรือคำที่ใช้ในหลักสูตร
เป็นคำใหม่ๆ ที่ยากต่อการจดจำและเข้าใจ ประกอบ
กับการขาดการอบรมพัฒนาด้านหลักสูตรให้กับครู
อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษา และการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ 2) สถานศึกษาไม่ได้จัดหลักสูตรแบบ
บูรณาการ เนื่องจากสาระการเรียนรู้มีมาก เมื่อไม่ได้
จัดทำเป็นหลักสูตรแบบบูรณาการ ทำให้ครูสอนได้ไม่
ครอบคลุมสาระที่จำเป็น 3) สถานศึกษาจัดโครงสร้าง
หลักสูตรเอง ทำให้การจัดเวลาเรียนและรายวิชาของ
สถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน ซึ่งเกิดปัญหาใน
กรณีที่ผู้เรียนย้ายสถานศึกษา 4) หลักสูตรสถานศึกษา
ขาดความครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับสภาพของ
สถานศึกษาและผู้เรียน เนื่องจากการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษาของสถานศึกษาหลายแห่งไม่ได้ดำเนินการ
ตามหลักการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่าง
แท้จริง 5) สถานศึกษาไม่ได้จัดทำหลักสูตรและจัดทำ
แผนการจัดการเรียนรู้เอง แต่ใช้ตัวอย่างในเอกสาร
หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักสูตรสถาน
ศึกษา หลายแห่งนำหลักสูตรของสถานศึกษาอื่นมา
ใช้โดยไม่ได้ปรับให้สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและ
บริบทของตน

4. สภาพปัญหาด้านการจัดการเรียน
การสอน พบว่า 1) สถานศึกษาบางแห่งมีการจัดการ

เรียนการสอนตามศักยภาพของผู้เรียน โดยแบ่ง
กลุ่มผู้เรียนตามศักยภาพ 2) การจัดการเรียนการสอน
ของครูส่วนใหญ่เน้นการบรรยายและยังใช้สื่อวัตกรรมการ
การสอนน้อย โดยครูยังใช้การสอนแบบครูเป็น
ศูนย์กลาง ไม่นิยมใช้สื่อการเรียนการสอนหรือนวัตกรรม
3) ครูส่วนใหญ่จัดทำแผนการเรียนรู้ แต่ไม่ได้จัด
การเรียนรู้ตามแผน สอนตามความเคยชินและ
ประสบการณ์เดิมทำให้การเรียนการสอนไม่มี
ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ครูส่วนหนึ่งใช้แผนการจัดการ
เรียนรู้ของสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งเมื่อจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนจริงก็ไม่ได้จัดตามแผนดังกล่าว ทั้งนี้
ครูคนเดียวต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ และ
สอนหลายระดับชั้น 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอนไม่ได้ฝึกให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล
ที่หลากหลาย หรือข้อมูลที่มาจากชีวิตและประสบการณ์
จริง ส่วนใหญ่ผู้เรียนนิยมค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่
หลากหลาย หรือข้อมูลที่มาจากชีวิตและประสบการณ์
จริง ส่วนใหญ่ผู้เรียนนิยมค้นคว้าและใช้การคัดลอก
เนื้อหาจากเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตมานำเสนอครู
ผู้สอน ซึ่งทำให้ขาดการอ่านหรือคิดวิเคราะห์ 5) เนื้อหา
และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิต
จริง ส่วนใหญ่ครูยกตัวอย่างตามตำรา ขาดการแปลง
เนื้อหาที่เป็นนามธรรมและหลักการให้เป็นรูปธรรม
และสภาพจริง ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาและ
กิจกรรมการสอนเข้ากับชีวิตจริงได้ 6) จำนวนผู้เรียน
ต่อห้องมากเกินไปทำให้การเรียนการสอนไม่มี
ประสิทธิภาพ โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่จัดแต่ละ
ห้องเรียนมีนักเรียนมากกว่า 50 คน ทำให้ครูจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนและดูแลผู้เรียนได้ไม่ทั่วถึง 7) การ
จัดชั้นเรียนแบบเรียนร่วมเป็นอุปสรรคต่อการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้และควบคุมชั้นเรียนได้ยาก โดยครู
ต้องปรับกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมากเพื่อให้ผู้เรียน
ปกติกับผู้เรียนพิเศษสามารถเรียนด้วยกันได้

5. สภาพปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน

พบว่ามี 1) ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้สื่อการเรียนการสอน

ไม่หลากหลาย โดยใช้สื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูปที่เป็นหนังสือแบบเรียนมากเกินไป ไม่ใช้สื่อประกอบการสอนอื่นๆ 2) ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากครูไม่ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะในการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ประกอบกับไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาเท่าที่ควร 3) สื่อการสอนที่ได้รับจากส่วนกลางไม่ตรงกับเนื้อหาและความต้องการของครูไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์เชื่อมต่อในการใช้สื่อ ไม่มีห้องปฏิบัติการและหรืออุปกรณ์ที่ใช้กับสื่อ 4) สถานศึกษาขนาดเล็กขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์การสอน เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณเพื่อจัดหาสื่อและอุปกรณ์การสอน และมีความต้องการเร่งด่วนด้านอื่นมากกว่า 5) สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้เพราะขาดความรู้และทักษะในการเลือกใช้สื่อและครูผู้สอนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดซื้อสื่อโดยตรง

6. สภาพปัญหาด้านการวัดและประเมินผลการเรียน พบว่า 1) ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลไม่เหมาะสม โดยครูส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดและประเมินผลไม่เหมาะสม 2) นโยบายที่ไม่ให้ผู้เรียนติด 0 หรือ ติด ร และการเรียนซ้ำชั้นมีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน เนื่องจากทำให้ผู้เรียนเลื่อนชั้นไปเรียนในชั้นที่สูงขึ้น ขณะที่มีความรู้ไม่เพียงพอ ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนในระยะยาว 3) ครูขาดทักษะในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล การสร้างข้อสอบส่วนใหญ่เป็นการวัดด้านความรู้ความจำ 4) กำหนดให้มีการประเมินผลเป็นรายปีสำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 1 2 และ 3 ทำให้ขาดข้อมูลผลการประเมินผลเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

การสังเคราะห์อภิमानคุณภาพการศึกษาชั้น

พื้นฐานและอุดมศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : ค-ผ) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาไทย : การวิเคราะห์ห่อภิमानในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา สรุปได้ว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพการศึกษาประกอบด้วยปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยหลักและคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. ลักษณะของผู้บริหาร ได้แก่ 1) ทักษะความสามารถ 2) เจตคติ ความพึงพอใจ ค่านิยม ความสนใจ 3) จิตลักษณะ 4) คุณธรรม จริยธรรม 5) ลักษณะการทำงาน การปฏิบัติงาน การดำเนินงานต่างๆ 6) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น 7) สภาพปัญหาความต้องการและความต้องการจำเป็น 8) ภูมิหลังของผู้บริหาร 9) บริบทขององค์กร บรรยากาศ และวัฒนธรรมองค์กร 10) สังกัดสถานศึกษา 11) ประเภทองค์กร/สถานศึกษา 12) ขนาดองค์กร/สถานศึกษา และ 13) ภูมิภาค

2. ลักษณะของครู/อาจารย์ ได้แก่ 1) ทักษะความสามารถ 2) ความคิด สติปัญญา 3) เจตคติ ความพึงพอใจ ค่านิยม ความสนใจ 4) บุคลิกภาพ 5) จิตลักษณะ 6) คุณภาพความเป็นนักวิชาการ 7) ลักษณะการทำงาน การปฏิบัติงาน การดำเนินงานต่างๆ 8) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น 9) พฤติกรรมด้านสุขภาพ 10) ภูมิหลังของครู/อาจารย์ 11) คุณภาพของครู

3. ลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ทักษะ ความสามารถ 3) ความคิด สติปัญญา 4) เจตคติ ความพึงพอใจ ค่านิยม ความสนใจ 5) บุคลิกภาพ 6) จิตลักษณะ 7) คุณธรรม จริยธรรม 8) ลักษณะการทำงาน การปฏิบัติงาน การดำเนินงานต่างๆ 9) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น 10) สภาพปัญหา ความต้องการ และความต้องการจำเป็น 11) นิสัยการปฏิบัติตน 12) ภูมิหลังของผู้เรียน

13) ภูมิหลังของผู้ปกครอง

4. กระบวนการของผู้บริหาร ได้แก่ 1) พฤติกรรมการบริหาร 2) การนิเทศ การบริหาร การสอน การวัดและการประเมินผล 3) การสนับสนุนการจัดการศึกษา เช่น งบประมาณ ทรัพยากรต่างๆ 4) การดำเนินงานในบริบทองค์กร สร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร

5. กระบวนการของครู/อาจารย์ ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมการสอน หรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ 2) วิธีการสอน รูปแบบการสอน 3) การจัดแผนกิจกรรมชุดกิจกรรมที่ไม่เน้นการสอน 4) บทเรียนสำเร็จรูป โมดูลทั้งหลาย บทเรียนสำเร็จรูป CAI ต่างๆ 5) การสอนด้วยวีดิทัศน์ สื่อต่างๆ 6) การสอนแบบมีกิจกรรม เกม ประกอบการสอนต่างๆ 7) การจัดสอนเป็นวิชาเลือก

6. กระบวนการของผู้เรียน ได้แก่ 1) พฤติกรรมการเรียนรู้ 2) บริบทเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

7. คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ความคิด สติปัญญา 3) คุณภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมถึงความพึงพอใจของผู้เรียน คุณภาพครู/อาจารย์ ได้แก่ 1) เจตคติ ความพึงพอใจ ค่านิยม ความสนใจ 2) คุณธรรม จริยธรรม 3) คุณภาพที่เกิดขึ้นกับครู คุณภาพผู้บริหาร ได้แก่ 1) ทักษะ ความสามารถ 2) พฤติกรรมการบริหาร 3) คุณภาพความเป็นนักวิชาการ 4) พฤติกรรมด้านสุขภาพ 5) นิสัยการปฏิบัติงาน 6) คุณภาพ/ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา คุณภาพสถานศึกษา 7) คุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้บริหาร คุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ คุณภาพที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษา และคุณภาพชุมชน ได้แก่ คุณภาพที่เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคม

จึงเห็นได้ว่าปัญหาการศึกษาไทยที่สำคัญ ถือเป็นเรื่องเร่งด่วนในขณะนี้คือ “คุณภาพการศึกษาไทยในทุกระดับ” เนื่องจากเป็นผลผลิตของสถาบัน

การศึกษาในระดับต่างๆ ที่จะต้องให้บรรลุเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็น รวมถึงการทบทวนพันธกิจการศึกษา

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning) ได้ถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์การทำงาน เพื่อการจัดการศึกษาเรียนรู้ในยุคใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้เขียนขอแนะนำเสนอตัวแบบของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skill, 2007) ดังรายละเอียด ดังนี้ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิปจิตตฤกษ์, 2554 ; Partnership for 21st Century Skill, 2009 ; สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2013 [www. addkuter 3.com](http://www.addkuter.com))

ส่วนที่ 1 ด้านผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน (Student Outcomes) กล่าวถึง

1. วิชาแกนหลักและแนวคิดสำคัญของการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ภาษาอังกฤษ การอ่าน หรือศิลปะการใช้ภาษา
- เศรษฐศาสตร์
- ภาษาสำคัญของโลก
- วิทยาศาสตร์
- ศิลปะ
- ภูมิศาสตร์
- คณิตศาสตร์
- ประวัติศาสตร์
- การปกครองและหน้าที่พลเมือง

วิชาแกนหลักสำคัญเหล่านี้ นำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ประกอบด้วย

- 1.1 จิตสำนึกต่อโลก (Global Awareness)
- 1.2 ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ
ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ (Financial}
Economic}
Business and Entrepreneurial Literacy)
- 1.3 ความรู้พื้นฐานด้านความเป็น
พลเมือง (Civic Literacy)
- 1.4 ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพอนามัย
(Health Literacy)
- 1.5 ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม
(Environmental Literacy)
2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning
and Innovation Skills)
  - 2.1 ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม
(Creatively and Innovation)
  - 2.2 การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา
(Critical Thinking and Problem Solving)
  - 2.3 การสื่อสารและการมีส่วนร่วม
(Communication and Collaboration)
3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี
(Information, Media and Technology Skills)
  - 3.1 ความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ
(Information Literacy)
  - 3.2 ความรู้พื้นฐานด้านสื่อ (Media
Literacy)
  - 3.3 ความรู้พื้นฐานด้านไอซีที (ICT :
Information, Communication and Technology
Literacy)
4. ทักษะชีวิตและงานอาชีพ (Life and
Career Skills)

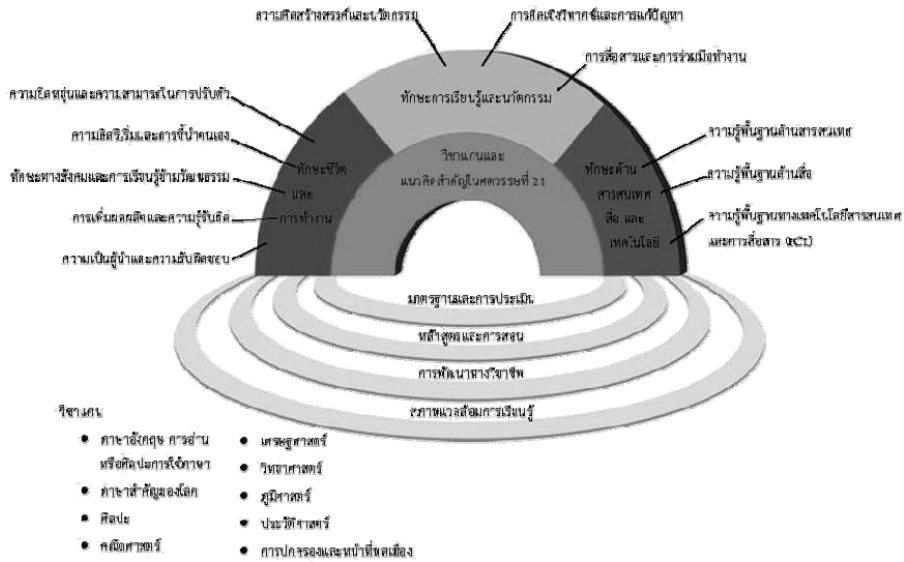
- 4.1 ความยืดหยุ่นและการปรับตัว
(Flexibility and Adaptability)
- 4.2 เป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำ
(Initiative and Self-Direction)
- 4.3 ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้
ข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills)
- 4.4 การเพิ่มผลผลิตและการรับผิดชอบ
(Productivity and Accountability)
- 4.5 ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ
(Leadership and Responsibility)

ส่วนที่ 2 ระบบสนับสนุนการศึกษาของ ศตวรรษที่ 21

เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิด
ประสิทธิภาพสูงสุดทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ประกอบด้วย

1. มาตรฐานในศตวรรษที่ 21
2. การประเมินทักษะในศตวรรษที่ 21
3. หลักสูตรและการสอนในศตวรรษที่ 21
4. การพัฒนาวิชาชีพในศตวรรษที่ 21
5. สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ใน
ศตวรรษที่ 21

เหตุผลสำคัญที่กล่าวถึงเหล่านี้จึงเป็นคำตอบ
ที่ชัดเจนว่ากรอบแนวคิดของกลุ่มภาคีเครือข่ายนี้เป็น
ที่ยอมรับกันในวงกว้างต่อการนำไปปรับใช้ในแต่ละ
บริบทสังคมเพื่อสร้างศักยภาพทางการเรียนรู้สังคม
แห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม
สามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดง Model of 21st Century Student Outcomes and Support Systems.
 Source: [http:// 21 stcenturyskills.com](http://21stcenturyskills.com).

คุณภาพการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

คุณภาพการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ได้มีการกล่าวถึงคุณภาพการศึกษากันบ่อยมาก เนื่องจากปัจจุบัน การศึกษาในระดับนี้ มักมีการแข่งขันกันสูงมาก ทั้งภาครัฐที่มีการออกนอกระบบหรือสถาบันภายใต้การกำกับของรัฐ รวมถึงภาคเอกชน จึงทำให้เกิด “ธุรกิจศึกษา” ในบางแห่งมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อชวนชิงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเปรียบเสมือนสินค้า (Goods) จนมีข่าวหรือคำพูดทำนองว่า “จ่ายครบจบแน่” แถมยังมีการประชาสัมพันธ์ด้วยการรับจ้างเป็นที่ปรึกษา (รับจ้าง) ทำวิทยานิพนธ์ตาม Website ต่างๆ จำนวนมาก มีการตั้งข้อสังเกตว่าหากพิจารณาจากสมรรถนะของผู้เรียนบางส่วนของจบการศึกษาแล้วไม่น่าที่จะเป็นไปได้จากระยะเวลาการเรียนการทำงาน ภูมิหลังและผลงานดังกล่าว ขณะที่ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงต้องให้ความสำคัญกับ “คุณภาพการศึกษา” เป็นสำคัญ

ขณะที่ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ “คุณภาพการศึกษา” ระดับบัณฑิตศึกษา ระหว่างระดับมหาวิทยาลัย

และดุขฎิบัณฑิต ทั้งผู้ที่กำลังเรียนหรือที่สำเร็จ การศึกษา มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเรื่องของคุณสมบัติและความรู้ความสามารถ ดังนี้

1. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2546 ในหมวดที่ 2 ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปรัชญา “นักสร้างและนักจัดการนวัตกรรมทางสังคมที่เป็นเลิศ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงสหวิทยาการแบบองค์รวม” ส่วนวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ผลิติดมาบัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคม 2) ผลิติดมาบัณฑิตมีความสามารถในการนำความรู้ด้านวิชาการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผลิติดมาบัณฑิตมีความสามารถในการบูรณาการความรู้เชิงสหวิทยาการ ในการวางแผนและวิเคราะห์แผนพัฒนาการศึกษาและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 4) ผลิติดมาบัณฑิตมีความรู้ความสามารถในการค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคม และ 5) ผลิติดมาบัณฑิตเป็นผู้นำทางการศึกษาในการพัฒนาสังคม

2. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2546 ในหมวดที่ 2 ข้อมูล เฉพาะของหลักสูตร ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปรัชญา “มุ่งเน้นการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมทางวิชาการและวิชาชีพ และจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยอาศัยองค์ความรู้ของศาสตร์ต่างๆ แบบสหวิทยาการ โดยเฉพาะการนำการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาประเทศและสังคม ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักบูรณาการศาสตร์ต่างๆ รวมถึงการจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น” วัตถุประสงค์ (1) ด้านการผลิตบัณฑิต: เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณสมบัติของการเป็นนักคิดและนักบูรณาการศาสตร์ที่พึงประสงค์ ตลอดจนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสร้างและจัดการความรู้แบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนาประเทศ (2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่: 1) เพื่อผลิตและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ โดยเน้นการจัดการความรู้ภูมิปัญญา เพื่อการพัฒนาประเทศ แบบสหวิทยาการ โดยอาศัยการศึกษา การพัฒนา การวิจัย ฯลฯ ที่มีมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน 2) เพื่อเป็นศูนย์กลางทางพัฒนาศึกษาแห่งภูมิภาคตะวันตกในการพัฒนาภูมิปัญญาไทยสู่สากล (3) ด้านนวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ: 1) เพื่อสนองนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติในการพัฒนาคน การพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และ 2) เพื่อสนองนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากข้อมูลเอกสารดังกล่าว ซึ่งสามารถแยกได้ชัดเจนระหว่างคุณสมบัติและความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิตและระดับมหาบัณฑิต ที่มีโครงสร้างหลักสูตร

ที่แตกต่างกันในเรื่องจำนวนหน่วยกิต และการบังคับให้ทำวิจัยในระดับปริญญาเอก ในสภาพที่เป็นจริงสามารถแยกระหว่างการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ที่มีค่า 12 หน่วยกิตในระดับมหาบัณฑิต และ 48 หน่วยกิตในแบบ 1.1 (By Research) และ 36 หน่วยกิตในแบบ 2.1 (แบบชั้นเรียนปกติ) ดังนั้นจึงสามารถแยกได้ชัดเจนระหว่างระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต แต่เป็นการยากที่จะแยกในระดับดุษฎีบัณฑิต แบบ 1.1 จำนวน 48 หน่วยกิต และแบบ 2.1 จำนวน 36 หน่วยกิต เพราะเป็นการยากที่จะวัดคุณภาพของวิทยานิพนธ์โดยใช้เวลา หรือหน่วยกิต เป็นเครื่องกำกับ หรือเป็นเครื่องบ่งบอกค่าของวิทยานิพนธ์แต่เพียงอย่างเดียว จำเป็นต้องใช้หลักเกณฑ์อื่นร่วมด้วย ในการวัด “คุณภาพ” หรือ “ความเข้มข้น” ของวิทยานิพนธ์

อย่างไรก็ตาม ถ้าจะพิจารณาสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ น่าจะเน้น 3 องค์ประกอบ คือ 1) วิทยานิพนธ์ใหม่ 2) องค์ความรู้ใหม่ 3) การประยุกต์ทั้งวิทยานิพนธ์และองค์ความรู้ที่โดดเด่น

ดังนั้นวิทยานิพนธ์จะต้องเป็นงานวิจัย “เริ่มต้น” หรือ “ใหม่” หรือ “ไม่ตามอย่างผู้ใด” หรือในภาษาอังกฤษก็คือต้องมี Originality (ออดัลย์ วิริยเวชกุล, ม.ป.ป. : 32-33) ซึ่งจะนำไปสู่ “ความรู้ใหม่” (Original contribution to knowledge) คำว่า Originality พจนานุกรม The Oxford English Reference Dictionary ให้ความหมายดังนี้ Originality n. 1. The power of creating or thinking creatively. 2. Newness or freshness.

ประเด็นสำคัญที่จะบอกความแตกต่างของผลงานวิทยานิพนธ์ “ใหม่” “เริ่มต้น” หรือ “ไม่ตามอย่างผู้ใด” นั้น ออดัลย์ วิริยเวชกุล (ม.ป.ป. : 33-37) ได้กล่าวไว้ในดัชนีบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตศึกษา ไว้ที่น่าสนใจ โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยหลายประการ เช่น

1. “ความเข้มข้น” ของเนื้อหา งาน ด้วยเหตุนี้จึงมีการกำหนดระยะเวลา หรืออีกนัยหนึ่งจำนวน

หน่วยกิตที่ทำการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์นั้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ กล่าวคือ ถ้ามีจำนวนของหน่วยกิตวิทยานิพนธ์มากน่าจะเชื่อได้ว่า งานวิทยานิพนธ์นั้นมีความเข้มข้นมากกว่าวิทยานิพนธ์ที่มีจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์น้อยกว่า

2. การตีพิมพ์ในวารสารที่เป็นระดับนานาชาติ การกำหนดให้ต้องมีการตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นวารสารที่มี Impact Factor หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ให้ความเห็นว่ามี “คุณค่า” สมควรได้รับการตีพิมพ์หรือไม่ และบุคคลภายนอกที่เป็น Peer Review ต้องมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ได้รับเพื่อลงตีพิมพ์ และมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง วารสารนานาชาติอาจจะเป็นวารสารที่พิมพ์ในประเทศไทยหรือต่างประเทศก็ได้ สำหรับระดับดุษฎีบัณฑิต และวารสารระดับชาติ สำหรับมหาบัณฑิต

3. ความยาวหรือความหนาของวิทยานิพนธ์ ในบางครั้ง ความยาวหรืออีกนัยหนึ่งความหนาของรูปเล่มวิทยานิพนธ์ก็อาจเป็นการแสดงถึงความเข้มข้นของวิทยานิพนธ์ได้ แต่จะต้องพิจารณาดูด้วยว่า ความยาวหรือความหนานั้นเป็นส่วน “เนื้อ” ของวิทยานิพนธ์อย่างแท้จริง ในมหาวิทยลัยบางแห่งได้มีการกำหนดความยาว หรือความหนาของวิทยานิพนธ์ไว้ เพื่อให้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการ “กลั่น-กรอง” เฉพาะส่วนที่สำคัญและจำเป็นเท่านั้น ไม่ประสงค์ที่จะให้มีการบรรยายที่มากมาย ที่ไม่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็น “เนื้อ” ของวิทยานิพนธ์ ดังตัวอย่างของมหาวิทยลัยหลายแห่งที่เขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ จึงได้มีการกำหนดว่า วิทยานิพนธ์ในระดับดุษฎีบัณฑิตจะต้องมีความยาวไม่เกิน 80,000 คำ และในระดับมหาบัณฑิตจะต้องไม่เกิน 20,000 คำ เป็นต้น

4. กรรมการสอบวิทยานิพนธ์จากภายนอก การกำหนดให้มีผู้สอบวิทยานิพนธ์จากภายนอกเป็นวิธีการที่สำคัญและนิยมใช้ในการสอบวิทยานิพนธ์เพื่อจะให้เกิดความมั่นใจว่าวิทยานิพนธ์

นั้นมี “คุณภาพ” ได้มาตรฐานของระดับปริญญาที่จะได้รับ ดังนั้นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์จากภายนอกต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ 1) เป็นผู้มีความชำนาญในเรื่องที่นักศึกษาได้ทำการวิจัยและเขียนวิทยานิพนธ์นั้น 2) จะต้องมีความรู้และทักษะในการสอบและการให้คะแนนวิทยานิพนธ์อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการอีกด้วย

จึงเห็นได้ว่า ในการทำวิทยานิพนธ์ทั้งในระดับมหาบัณฑิต “ความเข้มข้นของวิทยานิพนธ์ ทั้งในเรื่องความใหม่ เริ่มต้น ไม่ตามอย่างผู้ใด” และความซับซ้อนของเนื้อหาจะไม่มากเท่ากับวิทยานิพนธ์ของระดับดุษฎีบัณฑิต แต่ก็เป็นการยากที่จะกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องกำหนด “คุณภาพ” ของปริญญาของมหาวิทยลัยนั้นๆ ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด

สาระสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

สมรรถนะเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ (Ability to do) ซึ่งได้กำหนดไว้ 5 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีสาระสำคัญดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร ได้แก่ การรับและส่งสารอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ภาษาและการสื่อสารอย่างมีวัฒนธรรม การใช้การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะ การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ การเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง และการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดนคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด ได้แก่ การคิด

วิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา ได้แก่ การแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม การเข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆในสังคม การแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ได้แก่ การนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งอย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ได้แก่ การเลือกและใช้เทคโนโลยีต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม และการใช้ทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

พันธกิจที่ต้องทบทวนเพื่อคุณภาพการศึกษา

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ และประมวลข้อมูลดังได้กล่าวมาแล้ว มีข้อเสนอพันธกิจที่ต้องทบทวนเพื่อคุณภาพการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเป้าสู่การเรียนรู้แบบคิดวิเคราะห์ ดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ประเทศอังกฤษ เน้นให้ผู้เรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นในห้องเรียน สำหรับประเทศไทยการที่จะสอนให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ต้องปรับหลักสูตรให้มีแก่นสาระ และใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ภายใต้แผนการสอนที่กำหนดใช้ Learning how to learn ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก

สถานการณ์ปัญหา เน้นกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดระบบคิด หลังจากนั้นประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการประเมินในห้องเรียนและประเมินกระบวนการเรียนรู้ ที่ไม่ใช่เป็นเพียงการทำข้อสอบเท่านั้น

2. การเรียนการสอนในปัจจุบันยังเน้นท่องจำ แต่ข้อสอบ O-NET/A-NET/GAT/PAT เป็นแบบคิดวิเคราะห์ ดังนั้นการเรียนการสอนและวิธีวัดผลไม่สอดคล้องกัน ควรมีการจัดกระบวนการเรียนการสอน ปรับสมดุลการเรียนรู้มากกว่าการทำข้อสอบ หนังสือเรียนของประเทศไทยเป็นเพียงแบบฝึกหัด มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว แต่ในประเทศญี่ปุ่นแบบเรียนส่วนใหญ่เป็นแบบคำถามปลายเปิด ให้ความสำคัญกับสถานการณ์และการแก้ปัญหา มีการเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบ มีครูเข้าไปสังเกต เพื่อให้เห็นกระบวนการคิดของผู้เรียน

3. การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ต้องแก้ปัญหาที่โครงสร้างเปลี่ยนแปลงระบบจาก Top down เป็น Bottom up ให้คนในระดับปฏิบัติมีโอกาสได้คิด ครูต้องสอนน้อยๆ ปล่อยให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ จัดกิจกรรมและใช้สื่อการสอนให้มาก รวมทั้งต้องปฏิรูปการประเมินผลด้วย

4. ควรมีการเปลี่ยนแปลงครูให้เป็นครูยุคใหม่ โดยเปลี่ยนวัฒนธรรมการสอน ที่เน้นการสอนแบบบูรณาการเชื่อมโยง สอนวิเคราะห์แบบสร้างสรรค์ มีความร่วมมือและทำงานเป็นทีม ทั้งนี้ควรมีการอบรมและพัฒนาครูทั้งระบบ และต้องทำอย่างต่อเนื่อง วิธีการที่จะทำให้เกิดความต่อเนื่อง คือ

4.1 ต้องหาคู่มือให้กับครู เพื่อทำแผนการจัดการเรียนรู้ ทำสื่อ สิ่งเหล่านี้คือวงจรที่จะทำให้ระบบการเรียนรู้ในโรงเรียนซึ่งมีอยู่แต่ในห้องเรียนตลอดเปลี่ยนแปลงไป

4.2 มหาวิทยาลัยต้องเข้ามาช่วยในด้านวิชาการ (Hub) มากขึ้น

4.3 สำนักงานเขตพื้นที่เป็นเจ้าภาพใน

การอบรมครูอย่างต่อเนื่อง

4.4 มีการนิเทศภายในโดยโรงเรียน

4.5 มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ให้ดูเป็นตัวอย่าง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

5. ควรส่งเสริมให้ครูมีจิตวิญญาณความเป็นครู ให้ความสำคัญกับครูมากขึ้น หน้าที่ของครู คือ “สอนอย่างไรให้ผู้เรียนฉลาด” ให้คิดวิเคราะห์ เป็น คิดอย่างเป็นระบบ ครูไม่ใช่แค่ทำวิจัยเพื่อประเมินวิทยฐานะ แต่ต้องเป็นครูโดยจิตวิญญาณ ไม่ใช่แค่เป็นวิชาชีพเท่านั้น ต้องพัฒนาครู โดยดูแลครูให้ดี สร้างแรงจูงใจและสร้างคุณภาพของครูให้ดี และต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครูด้วย ควรมีการปรับกระบวนการสอนของครู การที่ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ไม่เป็น ต้องย้อนกลับไปคิดว่าครูคิดวิเคราะห์เป็นหรือไม่ หรือครูยังยึดติดกับวัฒนธรรมแบบเดิมๆ

6. หลักสูตรในปัจจุบันเน้นการคิดวิเคราะห์อยู่แล้ว แต่วิธีสอนยังไม่สอนให้คิดวิเคราะห์ ดังนั้น การแก้ปัญหาต้องเริ่มจากผู้บริหารก่อน

7. การนำหลักสูตรไปใช้ควรใช้ในรูปแบบที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ไม่ควรใช้เหมือนกันทั้งหมด เพราะสภาพบริบทแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้หลักสูตรที่นำมายังมีสาระที่แน่นเกินไป

8. ควรมีการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพโรงเรียน

9. ให้ความสำคัญกับโรงเรียนในการช่วยผลักดันการปฏิรูปการศึกษา ให้โรงเรียนเปลี่ยนการสอน เป็นการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ไม่ควรเป็นการสอนแบบท่องจำ

10. ควรดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

11. ปัญหาการศึกษาของประเทศไทย อยู่ที่คุณภาพ ดังนั้นต้องสร้างคนให้มีคุณภาพ ให้สามารถคิดวิเคราะห์เป็น โดยจัดทำหลักสูตรให้มีความเหมาะสม การเรียนภาษาของผู้เรียน ต้องสามารถ

อ่านและจับใจความได้ ต้องย่อความเป็น การสอบต้องวัดและประเมินผลให้เห็นสิ่งที่ต้องการเห็นในตัวผู้เรียน เช่น การให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ต้องให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ต้องให้ผู้เรียนย่อความ วิเคราะห์ให้ได้

12. ปัญหาการจัดการศึกษาอยู่ที่ Process หรือ Content ที่ไม่มีการกำหนด Output Design และ Outcome Design ที่ชัดเจน การวัดประเมินผลอาจทำเป็นรายวัน รายเดือน หรือรายสัปดาห์

นอกจากนี้ผู้เขียนได้มีโอกาสทำโครงการ Browser in Service โดยใช้กระบวนการสร้างระบบที่เลี้ยง Coaching and Mentoring ให้กับบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้นจึงเห็นว่าควรมีการจัดทำโครงการนี้ในทุกระดับทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานด้าน Literacy, Numeracy และ Reasoning Ability พร้อมทั้งจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน คือ 1) Learning to Question 2) Learning to Search 3) Learning to Construct 4) Learning to Communicate 5) Learning to Serve และในปี 2557 ได้รับทุนทางสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในแผนงานการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ในภูมิภาคตะวันตก ประกอบด้วย 6 โครงการย่อยทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำในการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในขณะนั้นกำลังดำเนินการวิจัยเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามแผนงาน/โครงการดังกล่าว ในอนาคตคงจะได้มีโอกาสนำเสนอผลการวิจัยต่อไป

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนมีข้อเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ต้องมีทั้ง 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. **องค์ประกอบด้านครู/อาจารย์** มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Habit of Continuous Learning) บุคลิกท่าที (Personality Outlooks) มีทักษะในวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ ใส่ใจ ดูแลช่วยเหลือผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ เป็นต้นแบบที่ดี (Role Model) ทั้งนี้ต้องผ่านการเรียนรู้โดยอิงปัญหาและการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2. **องค์ประกอบผู้บริหารสถานศึกษา** มีทักษะเช่นเดียวกับครู/อาจารย์ สิ่งสำคัญต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้สถาบันการศึกษามีการบริหารจัดการที่ดี มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวิชาการ หลักสูตร นวัตกรรมและกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

3. **องค์ประกอบด้านผู้เรียน** มีนิสัยใฝ่รักการอ่าน และการค้นคว้า สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นคนดี มีคุณธรรม รู้จักคิดวิเคราะห์เป็นระบบ มีทักษะการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างงาน สร้างอาชีพ สามารถนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ สืบสานวิถีวัฒนธรรมไทยและมั่นใจในตนเอง

4. **องค์ประกอบด้านสถาบันการศึกษา** เป็นสถาบันการศึกษาต้นแบบการพัฒนา ในระบบที่เลี้ยง Coaching and Mentoring เป็นโรงเรียนชั้นนำ มีคุณภาพ มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นปลอดภัยต่อการเรียนรู้ มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ซึ่งเกิดจากการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสังคม

5. **องค์ประกอบด้านผู้ปกครองและชุมชน** ให้การยอมรับ เชื่อถือ มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันการศึกษา

บทสรุป

จากที่กล่าวมาผู้เขียนได้ชี้ประเด็นปัญหาของการศึกษาไทยที่สั่งสมมาตั้งแต่การเริ่มจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และระดับบัณฑิตศึกษาที่ต้องมีการทบทวนพันธกิจในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ด้วยการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา หากในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องมุ่งเน้นเรื่องของ Literacy, Numeracy และ Reasoning Ability พร้อมกับจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน คือ 1) Learning to Question 2) Learning to Search 3) Learning to Construct 4) Learning to Communicate 5) Learning to Serve ส่วนในระดับอุดมศึกษาต้องเน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมถึงการคิดแบบสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนต้องสอน/พูดให้น้อย แต่ผู้เรียนต้องพูด/คิดให้มาก ในระดับบัณฑิตศึกษาต้องมีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมีผลงานวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มาก จึงเห็นได้ว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนกระบวนการทัศน์ไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง และมองสังคมรอบด้านแบบพัฒนาศึกษาที่ต้องรู้จักและรู้จักวาง รวมถึงเป็นนักบูรณาการศาสตร์ สอดคล้องกับประเทศอังกฤษที่กำหนดการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นในห้องเรียน สำหรับประเทศไทยการที่จะสอนให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ต้องปรับหลักสูตรให้มีแกนสาระ และใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ภายใต้แผนการสอนที่กำหนด ใช้ Learning how to learn ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ปัญหา เน้นกระบวนการแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2556). **หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)**. นครปฐม (อัสสัมชัญ).
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2556). **ตำราประเด็นและแนวโน้มทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5 นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ. (2557). **แผนงานการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ในภูมิภาคตะวันตก**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, (แปล). (2554). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Open Worlds.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ.(2013). **ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. เข้าถึงวันที่ 12 กรกฎาคม 2554. เข้าถึงได้จาก www.addkuter3.com.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). รายงานการวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- . (2552). รายงานการวิจัย การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาไทย : การวิเคราะห์ อภิमान กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. (ม.ป.ป.) "ดัชนีบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตศึกษา" ใน **คุณภาพบัณฑิตศึกษา**. นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 32-37.
- Partnership for 21st Century Skill. (2012). Framework Definitions (Online). Accessed May 22,2013. Available from <http://www.p21.org/storage/documents/p21-framework-Definition.pdf>.
- . (2012) Framework for 21st Century Learning. (Online). Accessed May 22,2013. Available from <http://www.21stCenturyskill.org.pdf>.

การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

Creative Learning form Cultural Learning Resource

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์

บทคัดย่อ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่ผ่านมาจากประสบการณ์ การฝึก การได้พบเห็น สิ่งต่างๆ มนุษย์เป็นผู้ที่มีศักยภาพในตนเอง มีแรงขับหรือพลังผลักดันให้ใฝ่เรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เจตคติ ความรู้ความเข้าใจ

การเรียนรู้ทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งการจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์จะทำให้ผู้เรียนได้สามารถคิดสร้างสรรค์ที่เป็นทักษะจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การเชื่อมโยงมิติทาง วัฒนธรรมกับกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์จึงเป็นเสมือนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมใน สังคมได้อย่างชาญฉลาด

Abstract

Learning is a creative idea that rose from experience, training, and confronting. Human have their potential, drive to learn and explore the meaningful experience to adjust their behavior, attitude, knowledge. Learning can happen anywhere any place, formal and informal. Creative learning management will lead the learners to be creative which is necessary for life. The connections

บทนำ

การเรียนรู้ – กระบวนการได้มาและเก็บไว้ซึ่ง ความรู้

ความสามารถที่จะเรียนรู้เป็นคุณสมบัติของ มนุษย์ สัตว์ และเครื่องจักรกลบางชนิด โดยการ เรียนรู้ไม่ใช่การบังคับ แต่การเรียนรู้เป็นเนื้อหา (Learning is not compulsory; it is contextual) และการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่ค่อยๆ สั่งสมและปรับ แต่งขึ้นจากสิ่งที่เรารู้อยู่แล้ว

ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการ (process) ยิ่งกว่าเป็นการรวบรวมความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นขั้นตอน การเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นค่อนข้างถาวร

การเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อให้ได้ความ รู้ใหม่ หรือแก้ไขและเสริมเพิ่มความรู้ พฤติกรรม ทักษะ ค่านิยม หรือความพึงพอใจที่มีอยู่ เป็นอยู่แล้ว และ อาจครอบคลุมการปะติดปะต่อประสมรวมข่าวสาร ชนิดต่างๆ เข้าด้วยกัน

การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นเป็นส่วนๆ จาก การศึกษา การพัฒนาส่วนบุคคล โรงเรียน และการ ฝึกอบรม อาจมีการตั้งเป้าหมายและอาจเสริมด้วย แรงจูงใจ การเรียนรู้ก็อาจเกิดขึ้นจากผลของการสร้าง นิสัยหรือ การสร้างเงื่อนไข โดยการเรียนรู้ก็อาจเกิดขึ้น แบบรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว

* รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเล่น (play) เป็นรูปแบบการเรียนรู้เริ่มแรกของมนุษย์ เด็กๆ มีประสบการณ์กับโลกเรียนรู้กฎเกณฑ์ เรียนรู้การกระทำต่อกันและกันจากการเล่น การเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก เพราะทำให้สิ่งแวดล้อมของเขามีความหมายจากการเล่น ร้อยละ 85 ของการพัฒนาสมองเกิดขึ้นในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตเด็ก

การเรียนรู้ควรเน้นที่กระบวนการ (process) ไม่ใช่ผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (outcome) เช่น การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ของครูญี่ปุ่นแห่งโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยทสึคุบะ ในการเรียนรู้ของนักเรียนเน้นการสอนที่ให้คำอธิบายอย่างละเอียดเป็นขั้นเป็นตอนว่า การบวก ลบ คูณ หาร เลขเศษส่วนนั้นคืออะไร (กระบวนการ) เมื่อเข้าใจแล้วก็จะสามารถต่อยอดไปได้ การตั้งคำถามก็เช่นกัน หากถามว่า 2+2 เท่ากับเท่าใด เป็นวิธีสอนที่เน้นผลลัพธ์ ซึ่งหากตอบได้ก็ถือว่าเด็กเรียนรู้วิธีการในการคิดเลขได้ อย่างไรก็ตามว่า 4 คืออะไร จะช่วยกระตุ้นให้เด็กคิดได้ลึกซึ้งมากกว่า เพราะ 4 อาจเป็นผลบวก ผลลบ ผลคูณ หรือผลหารของตัวเลขใดก็ได้ (วารสารธรรม สามโกเศศ, 2554)

การเรียนรู้สร้างสรรค์ – ความท้าทายที่จะคิดค้นสิ่งใหม่

ภายหลัง “การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่” ในช่วงปี ค.ศ. 1970 และ ค.ศ. 1980 มีแนวความคิดใหม่เกิดขึ้น รวมทั้งกระแสความคิดที่ตระหนักถึง “ความคิดสร้างสรรค์” เป็นแกนกลางของเศรษฐกิจฐานความรู้ เช่นเดียวกับกรอบทฤษฎีใหม่ๆ ที่เน้นธรรมชาติทางสังคมวัฒนธรรมของการเรียนรู้

ความคิดสร้างสรรค์จะสามารถนำมาใช้ในการศึกษาได้อย่างไร ที่ผ่านมามีการจัดการศึกษาเน้นที่ผู้เรียนเรียนรู้จะอะไรมากกว่าจะใช้ความรู้ที่ได้อ่างไร ทำให้ไม่สามารถที่จะสร้างความท้าทายที่จะคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของทักษะ แต่เป็นวิถีการใช้ชีวิต... เป็นเรื่องของการสร้างความ

สามารถให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต... ความสามารถที่จะตอบโต้ได้อย่างสร้างสรรค์และเชื่อมั่นต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและข้อเรียกร้องที่ไม่คุ้นเคย... เป็นการแก้ปัญหาต่างๆ ที่พบในบ้าน ในการศึกษา ในการทำงาน เพื่อให้สามารถทำสิ่งที่ดีต่อตนเองและชุมชนของตน (Seltzer and Bentley, 1999)

จากเอกสารของ Qualifications and Curriculum Authority (QCA, 2005) ได้ขยายความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามความคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นรูปแบบการคิดและเจตคติที่แสดงออกมาในลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การตั้งคำถาม การถกเถียง การสันนิษฐาน การตั้งสมมุติฐาน การประดิษฐ์สิ่งใหม่โดยการเชื่อมโยงหรือเชื่อมต่อบางสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกัน... การคาดการณ์สิ่งที่น่าจะเป็น... การทดลองทางเลือกใหม่ๆ... ไตร่ตรอง ทบทวนต่อความคิด การกระทำ และผลลัพธ์ที่เกิด

ความคิดสร้างสรรค์ – สนุกกับคุณค่า ความใหม่ ทักษะการคิด นิสัยของใจ และความเป็นไปได้

ทุกคนต้องการความคิดสร้างสรรค์ ทุกคนควรต้องการความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ทำให้ชีวิตสนุก น่าสนใจ และบรรลุผลดียิ่งกว่า

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถหลักที่จำเป็นต่อการบรรลุความสำเร็จ

หากปราศจากความคิดสร้างสรรค์ จะมีก็แต่เพียงการทำซ้ำและงานกิจวัตร ความคิดสร้างสรรค์จึงจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุง และการกำหนดทิศทางใหม่ ๆ

ความคิดสร้างสรรค์ ไม่ใช่ความสามารถพิเศษ (talent) ไม่ใช่พรสวรรค์ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่คือทักษะ (skill) ที่สามารถเรียนรู้ได้ ฝึกฝนได้ พัฒนาได้ ใช้ได้ และประยุกต์ได้

ความคิดสร้างสรรค์ สร้างสรรค์สิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน สิ่งนั้นต้องมี “คุณค่า” (value) และมี “ความใหม่” (newness) ไม่ใช่การทำซ้ำ แต่เกิดจาก “ทักษะ

ทางการคิด” (mental skill) และ “นิสัยของใจ” (mental habit or the habit of mind) ที่พยายามหาทางใหม่ทางอื่น โดยเห็นความสำคัญของ “ความเป็นไปได้” (possibility)

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono, 2007) กล่าวว่า ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้มีเส้นที่ยิ่งขึ้นโดยการเปลี่ยนความคิดจิตใจใหม่ ทั้งนี้ เสื้อผ้า เครื่องสำอาง อาหาร และการฟิตร่างกายของคนก็ แม้แต่หล่อสวยโดยธรรมชาติหรือด้วยมือห่อ จะหมดเส้นหรือหากไม่มีสมอง หากความคิดจิตใจที่บื้อ ไม่มีชีวิตชีวา เส้นหรือของคนนั้นอยู่ที่ความคิดจิตใจ ความงามของความคิดจิตใจ (a beautiful mind) ซึ่ง จำต้องมีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และความ เข้าอกเข้าใจ (creativity, imagination and empathy) ที่ใครๆ ก็เรียนรู้ได้

จินตนาการจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความ เพลิดเพลินก่อน ในการจัดแสดงในสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ที่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ไม่ จำเป็นต้องแสดงความเป็นจริงเสมอ เพราะจะขาดความน่าสนใจ หากสิ่งที่จัดแสดงในลักษณะตำนานที่ ทำให้ดูเพลิดเพลินแล้วจะก่อให้เกิดจินตนาการในเรื่อง อยากรู้ อยากรู้และเข้าใจและเป็นกลไกที่สำคัญในการเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ที่เป็นเสียงๆ ให้เป็นองค์รวมแห่งความรู้และความจริงได้

แหล่งเรียนรู้ – บ่อเกิดแห่งความรู้

แหล่งเรียนรู้มีหลายความหมาย ได้กำหนดความหมายว่าหมายถึง แหล่งหรือที่รวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศ ในลักษณะที่เป็นสถานที่ ศูนย์รวม บุคคล กิจกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทาง ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม ที่สามารถให้ความรู้ ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริม ให้ผู้สนใจแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง ตามอัธยาศัย ตามศักยภาพและโอกาสตามความสามารถในการ เรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,

2544 ; กรมวิชาการ, 2545 และสุมาลี สังข์ศรี และคณะ, 2548)

สังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ โดยผู้คนที่อยู่ร่วมกันมาช้านานย่อมมีวิถีทาง ในการดำรงชีวิตร่วมกัน วัฒนธรรมจึงหมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา อาหาร การแต่งกาย ความเชื่อ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คนในสังคมนั้นสร้าง ขึ้นมา ปัจจุบันมีการให้ความสำคัญและส่งเสริมแหล่ง เรียนรู้ทางวัฒนธรรมตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศเป็น จำนวนมาก มีทั้งการจัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้โดยบุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ละพื้นที่มีการบริหารจัดการและดำเนินงานที่เป็น อิสระ

แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม – พลวัตแห่งการ ถ่ายทอดวิถีชีวิต

การเรียนรู้เป็นกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ และเก็บรักษาความรู้ไว้ใช้ สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ (2551) ได้กำหนดความหมาย ของคำว่า “แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” ไว้ในหนังสือ เกณฑ์มาตรฐานและแนวทางการดำเนินงานแหล่ง เรียนรู้ทางวัฒนธรรม ดังนี้

แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ซึ่งอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ ประกอบด้วยความรู้ สาระความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับชีวิต วัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าของคนในชุมชน เป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม อยู่เสมอโดยคนในชุมชน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอด ความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในท้องถิ่นของตนเอง และคนในสังคมภายนอก ได้เข้าใจถึงชีวิต วัฒนธรรม ของสังคมนั้น

แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมมีบทบาทหน้าที่ ในหลายอย่าง คือ

1) เป็นสถานที่ที่รวบรวมและจัดแสดงเรื่องราว ทางวัฒนธรรม

2) เป็นสถานที่ให้ความรู้ในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยที่หลากหลาย

3) เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

4) เป็นเวทีให้คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมของตนเองขึ้น

5) เป็นการจัดหาความร่วมมือ โดยร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำองค์ความรู้และบูรณาการกับองค์กรต่างๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้

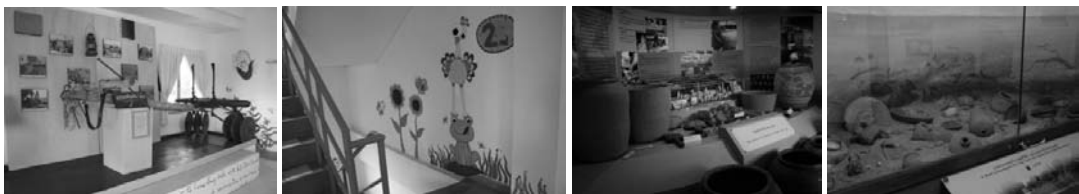
6) มีสื่อที่ใช้ในการนำเสนออย่างหลากหลาย **การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม-ตามอัธยาศัย ยืดหยุ่น เอื้ออำนวย**

เพื่อให้เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น หลายหน่วยงานได้มีนโยบายในการจัดทำข้อมูลและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ เช่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการรวบรวม สืบค้น จัดทำฐานข้อมูล และบางแห่งได้สร้างเป็นศูนย์เรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกันมาก ทั้งของรัฐ องค์กรท้องถิ่น และเอกชน มีทั้งที่จัดตั้งโดย ส่วนบุคคล วัด และโรงเรียนโดยจะเป็นที่รวบรวมสิ่งของที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ข้อมูล ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ

ให้คนภายในได้เรียนรู้และถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังๆ และขณะเดียวกันเพื่อให้คนภายนอกได้เรียนรู้ว่าแต่ละท้องถิ่นมีความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสังคมที่แตกต่างไป มีระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์หลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่สามารถใช้ประโยชน์ได้ตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง คือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ อย่างไรให้เป็นการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การให้ความหมายและความรู้จากสิ่งที่แสดงจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้การบริหารจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมและจัดแสดงเรื่องราวทางวัฒนธรรม ภาพลักษณ์ที่ปรากฏให้เห็นของแหล่งเรียนรู้จะเป็นความประทับใจเบื้องต้น ได้แก่ ความสะอาด ของเส้นทางเดินชม ความสะอาด และเรื่องราวของสิ่งของที่จัดแสดงที่มีความน่าสนใจ มีความต่อเนื่องเป็นระบบ มีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยเสมอ มีแนวคิดในการจัดแสดงที่สร้างสรรค์หรือไม่ โดยเน้นให้ผู้มาเรียนรู้ได้รับสิ่งที่เป็นความหมายและความรู้ผนวกกับจินตนาการ เช่น การใช้คำถามเพื่อให้ผู้ชมได้คิดและค้นหา ปริศนาคำทาย การเชื่อมโยงกับจุดแสดงอื่นๆ การใช้สีสันที่แตกต่าง ใช้สื่อสร้างสรรค์ ใช้การ์ตูนเป็นตัวเดินเรื่อง เป็นต้น

2. กำหนดสถานที่ให้ความรู้ในรูปแบบการ

ศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึงเป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบตายตัว มีวิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อ

เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ “ไม่มี” ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่เรียนที่แน่นอน

เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538) แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ คนในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเมื่อ แต่มีข้อจำกัดคือ คนใน “ลิ้ม” ที่จะหันมามองและทบทวนเรื่องราววัฒนธรรมชุมชนของตน แต่มี

กระแสนอกที่สนใจเรียนรู้ดีและความแตกต่างทางวัฒนธรรม จึงทำให้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมยังคงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ตามอภิปรัชญาสามารถทำได้โดยการจัดนิทรรศการ การใช้สื่อ การเสนอข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ ไปสเตอร์ กิจกรรมเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรม ละคร และหนังสือ เป็นต้น

3. สร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมีหลักการที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดอย่างมีเป้าหมาย เลือกรูปแบบการเรียนรู้ และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมควรต้องคำนึงถึงผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละ

บุคคล ทั้งความสามารถในการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ ควรมีการจัดการข้อมูล เนื้อหา เวลา ให้เอื้อต่อผู้เรียนและให้สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมได้ หรือสามารถสร้างสรรค์เป็นแนวคิดใหม่ ๆ ได้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการเรียนรู้ และเกมส์ โดยมีบุคลากรที่เข้าใจและคอยเอื้ออำนวยความสะดวกการเรียนรู้

4. คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมของตนเอง ความคงอยู่และความหมายของแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องของชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมในการศึกษาสืบค้น ทบทวนตรวจสอบข้อมูล นำเสนอผล รวบรวม จัดเก็บ นำเสนอ เผยแพร่ สร้างสรรค์วิธีการและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ กระบวนการทั้งหมดควรเกิดจากคนในชุมชน หรือเป็นความร่วมมือกับนักวิชาการ นักวิจัยชุมชนที่ทำงานร่วมกัน และสถาบันการศึกษา

ทั้งระดับโรงเรียนและระดับอุดมศึกษา สามารถเชื่อมโยงกระบวนการสืบค้น ถ่ายทอดแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมชุมชนกับภารกิจการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้ จากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในโครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น: การเรียนรู้กระบวนการเสริมศักยภาพการวิจัยชุมชนในพื้นที่อำเภอห้วยน้ำใหญ่และอำเภอหนองสูง

จังหวัดมุกดาหาร (ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธุ์, 2548) ได้เสนอรูปแบบ กระบวนการ และ เทคนิคการดำเนินงานร่วมกับชุมชนโดยยึดหลักการ ทำงานร่วมกันทุกขั้นตอน กำหนดประเด็นร่วมกัน เปิดเผยข้อมูล ทำงานตามสภาพธรรมชาติ (Natural Setting) ยึดหยุ่น สร้างความไว้วางใจ ทำงานบนความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่หลากหลายต่างบริบท เพศ วัย และอาชีพ ชักชวน เด็กและเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ใช้การสนทนา ชักถามเพื่อกระตุ้นให้คิดและร่วมกันหาคำตอบ

เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แสดงอัตลักษณ์ ร่วม กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และการจัดแสดงข้าวของที่แสดงถึงวิถี วัฒนธรรมชุมชน ถ่ายทอด ประชาสัมพันธ์ ผ่านงาน บุญ งานพิธี เชื่อมโยงเรื่องราววัฒนธรรมเข้ากับ ความ สนุกสนาน กิจกรรมบันเทิงของชุมชน ให้การยอมรับ นับถือให้เกียรติและยกย่องผู้อาวุโสในชุมชน มี พลวัตในการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมองชุมชน ทั้งระบบแบบองค์รวม ให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยง กับมิติต่าง ๆ

5. จัดหาความร่วมมือ โดยร่วมมือกับภาค รัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำองค์ความรู้ ความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และ บูรณาการกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มี ส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแหล่ง เรียนรู้ ความร่วมมือดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำให้องค์ความรู้ ของชุมชนท้องถิ่นมีความสมบูรณ์ขึ้น ยังก่อให้เกิด ความผูกพัน ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย

ตั้งข้อเสนอแนะจากงานวิจัย เรื่อง แนวทาง การสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน (ศิริบุญ จงวุฒิ เวศย์ และคณะ, 2557) การจะพัฒนาและใช้ประโยชน์

จากแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น นั้นควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ทั้งต่างเพศ ต่างวัย ต่างสถานะ โดยเชื่อมโยงบูรณาการ การเรียนรู้ทุกระบบ เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ระดมทรัพยากร คน ทู่น การสนับสนุนจากทุกภาค ส่วนเพื่อสนับสนุนกิจกรรม สร้างเครือข่ายคนทำงาน วัฒนธรรมชุมชนทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็น ทางการ มีการจัดการความรู้วัฒนธรรมชุมชน กำหนด อัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างความรักสามัคคี เห็นคุณค่าในเชื้อชาติและถิ่นกำเนิด และการยกย่อง ให้ความสำคัญต่อแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม บุคคล ผู้เป็นภูมิปัญญา และผู้ร่วมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้

6. สื่อที่ใช้ในการนำเสนอ มีสื่อที่ใช้ในการนำเสนออย่างหลากหลาย เพื่อให้น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ เหมาะสมและตอบสนองต่อการเรียนรู้ของคนทุกเพศ ทุกวัยได้ ในการพัฒนาสื่อนอกจากการศึกษาสภาพ และความต้องการเรียนรู้ของชุมชนแล้ว ควรมีคนคล จากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ตระหนัก เห็นคุณค่า และสอดคล้องกับสภาพและความต้องการที่แท้จริง ในกระบวนการผลิตสื่อ เนื้อหา ตัวสื่อ และการนำเสนอ

เป็นเรื่องที่ทำทนายมากกับความสร้างสรรค์ เพราะการ ผลิตสื่อสามารถคิดให้แตกต่าง น่าสนใจ กระตุ้น การเรียนรู้ได้อย่างดี อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ท่ามกลางความล้าหลังทางเทคนิคในการจัดแสดง สิ่งของในพิพิธภัณฑ์ของประเทศเพื่อนบ้านนั้น ปรากฏว่าเขามีอะไรที่ให้ความรู้ ความหมาย และ ความเพลิดเพลินทางจินตนาการได้ดีกว่าพิพิธภัณฑ์ หลายๆแห่งของเรา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2548)

**แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้
อย่างสร้างสรรค์ผ่านแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม**
การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์
ผ่านแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสามารถดำเนินการได้
ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุน ซึ่งกันและกัน
2. ใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็น หัวใจสำคัญต่อความอยู่รอดและความยั่งยืนของ แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
3. เสริมสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้เกิดการพัฒนาทั้งองค์ความรู้และแหล่งเรียน รู้ทางวัฒนธรรม
4. บริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ไร้พรมแดน (Cultural learning resource without walls) ในความหมายที่ว่าทำให้ทั้งชุมชนเป็นแหล่ง เรียนรู้
5. มุ่งการจัดประสบการณ์เรียนรู้ทาง วัฒนธรรมแบบสื่อสารโต้ตอบกัน (Interactive learning experiences) ในแหล่งเรียนรู้ให้มากที่สุด เป็นการ

เพิ่มความน่าสนใจ

6. ออกแบบการจัดแสดงให้เป็นห้องทดลอง การเรียนรู้ (Design as a learning lab)
  7. จัดหาเงินทุนและการสร้างความยั่งยืน (Funding and sustainability) เพื่อช่วยสนับสนุน การดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้
  8. สร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมาย และหุ้นส่วนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ (Creating meaningful relationships and specialized partnerships) เพื่อช่วยค้ำจุนแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ของชุมชนท้องถิ่น
- บทบาทของสถาบันการศึกษา มีพันธกิจด้าน การบริการวิชาการแก่สังคมและ การทำนุบำรุงศิลป วัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้นจากการสอนและวิจัย เป็นการ บริการชุมชนและถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความ รับผิดชอบการบริการของมหาวิทยาลัยต่อสังคม (University Service Responsibility) ปัจจุบันได้มี เครือข่ายการทำงานวิชาการร่วมกันระหว่าง มหาวิทยาลัยกับสังคม (University Engagement) มีหลักการพื้นฐานในการทำงาน 4 ประการ ได้แก่
- 1) ร่วมคิดร่วมทำแบบหุ้นส่วน (Partnership) 2) ร่วม

สร้างประโยชน์ร่วมกัน แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual benefits) 3) ร่วมใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Scholarship) และ 4) ร่วมประเมินผลกระทบต่อสังคมที่ประเมินได้ (Social impact) โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องคือ มหาวิทยาลัยรับรู้และยอมรับคุณค่า (Values) วัฒนธรรม (Culture) ความรู้และทักษะ (Knowledge and skills) ของสังคม และทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม คงไม่ใช่หน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งหรือของหน่วยงานใดโดยเฉพาะ เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของทุกคนในชาติ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพื่อส่งต่อไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อให้วัฒนธรรมยังคงอยู่และเพื่อเป็นฐานความรู้ความคิดในการใช้วัฒนธรรมเพื่อต่อยอดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ อย่างยั่งยืนที่ยังประโยชน์ การปลูกฝังการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จะช่วยเสริมทักษะการคิด จินตนาการ ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งของการศึกษาเรียนรู้ที่ต้องการให้คนในชาติมีคุณสมบัติของผู้คิดสร้างสรรค์ ที่จะสามารถเผชิญปัญหาและภาวะการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด

เอกสารอ้างอิง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *การศึกษาตามอัธยาศัย*. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม*. เข้าถึงเมื่อ 12 พฤษภาคม 2557. เข้าถึงได้จาก www.culture.go.th/culturemap/index.php?action=listdistrict&pid=49&...

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และคณะ. (2557). *รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ และมาเรียม นิลพันธุ์. (2548). *รายงานวิจัยเรื่อง โครงการสืบค้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น: การเรียนรู้กระบวนการเสริมศักยภาพการวิจัยชุมชนในพื้นที่อำเภอห้วยน้ำใหญ่และอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2557). *การเรียนรู้*. (ออนไลน์). เข้าถึงเมื่อ 12 พฤษภาคม 2557 เข้าถึงได้จาก www.wikipedia.org/wiki/การเรียนรู้.

วิจิตร ศรีสอาน. (2557). "University Engagement คืออะไร." *จุลสาร EnT Digest*. ฉบับปฐมฤกษ์, พฤษภาคม 2557: 3. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ.

วรากรณ์ สามโกเศศ. (2554). *LIVE & LEARN*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุคส์.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2548). *บทบรรณาธิการ วารสารเมืองโบราณ ปี 2548 ฉบับที่ 31.3*.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *รายงานการศึกษาวิจัย โครงการวิจัยและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาดูตลอดชีวิต: กรณีศึกษานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและพื้นที่ใกล้เคียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2551). *เกณฑ์มาตรฐานและแนวทางการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สุมาลี สังข์ศรี และคณะ. (2548). รายงานการวิจัย
การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต: พิพิธภัณฑน์. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา.
- De Bono, Edward. (2007). *How to Have Creative
Ideas: 62 Exercises to Develop the
Mind*. London: Vermillion.
- Ken Jones. (2009). *Culture and Creative Learning
: A Literature Review*. Creativity, Cultural
and Education Series. [Online].
Retrieved May 12, 2014, from <http://www.creativitycultureeducation.org/wp-content/uploads/CCE-lit-review-83.pdf>.
- Qualifications and Curriculum Authority. (2005).
Creativity: Find It Promote It. [Online].
Retrieved May 12, 2014, from www.literacyshed.com/uploads/1/2/5/7/12572836/1847211003.pdf.
- Seltzer, K. and Bentley, T. (1999). *The Creative
Age: Knowledge and Skills for the New
Economy*. London: Demos.

แท็บเล็ตกับโอกาสทางการศึกษา

Tablet and educational opportunities

สุกนตรี เอื้อทวีสัมพันธ์*
ทิพรัตน์ ลิทธิวงศ์**

บทคัดย่อ

แท็บเล็ตเป็นเครื่องมือที่มีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา เหมาะสำหรับการพกพา มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย และสามารถใช้งานต่อเนื่องได้นานถึง 8 ชั่วโมง ทำให้สามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา แท็บเล็ตเป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการติดต่อสื่อสารกันภายในสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นสังคมที่รวบรวมแหล่งความรู้ไว้อย่างมากมาย จึงทำให้เครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงการศึกษาตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งรวบรวมความรู้ และมีโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ : แท็บเล็ต, การศึกษา, แท็บเล็ตกับการศึกษา

Abstract

Tablet is a small, lightweight for portability. It is connected to the wireless internet and can be used continuously for up to 8 hours. It can be used at anytime and anywhere. Tablet is a popular tool for communication within online socials which collect a lot knowledge. It is the tool that helps promote education both inside and outside the school, include Lifelong Education. Because of it is a tool that makes people of all ages can access to knowledge resources and educational opportunities equally.

Keywords : Tablet PC, Educational, Tablet PC and Educational

บทนำ

ปัจจุบันแท็บเล็ตและสมาร์ทโฟนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย จากงานคอมพิวเตอร์ ไทยแลนด์ 2013 ซึ่งให้เห็นพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ใช้จ่ายในงาน พบว่าแท็บเล็ตและสมาร์ทโฟนได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น 20 % ทำให้ยอดขายของงานเป็นไปตามเป้า ส่วนด้านกิจกรรมเวิร์คชอปและสัมมนาเสริมความรู้ภายในงานมี

ผู้สนใจเข้าร่วมอบรมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากตอบใจของคอไอทีที่สนใจการทำธุรกิจบนโลกออนไลน์ จากหัวข้อ “จาก e-commerce สู่อสังหาริมทรัพย์” และ “การใช้ Social Media ช่องทางธุรกิจที่สดใส” และ “การใช้ Social Media ให้เก่ง ไม่เหมือนใคร” รวมทั้งการประมูลสินค้าไอทีประมูลเริ่มต้นในราคา 1 บาท ได้รับความสนใจมีผู้เข้ามาชมงานร่วมประมูลเป็นจำนวนมาก ซึ่งชี้ให้

* นิสิตปริญญาโท สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เห็นว่ากระแสความต้องการในโลกดิจิทัลและออนไลน์ มีแนวโน้มจะมากขึ้นเรื่อยๆ ตามกระแสสังคมโซเชียลเน็ตเวิร์ก (เว็บไซต์คอมพิวเตอร์ไทยแลนด์, 2556)

การใช้งานแท็บเล็ตมีหลายด้าน ตัวอย่าง เช่น ด้านการศึกษาที่มีการใช้งานแท็บเล็ต ได้แก่ ใช้แท็บเล็ตแทนตำราเรียน, ใช้งานในการบันทึกการเรียนการสอน, สามารถค้นหาข้อมูลต่างๆ ได้โดยง่าย โดยการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต, สามารถใช้แอปพลิเคชันเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน และสื่อสารผ่านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา โดยการต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย (พงศสูข หิรัญพฤษ, 2555) โดยเฉพาะการใช้แท็บเล็ตด้านการติดต่อสื่อสาร ซึ่งนิยมใช้งานสูงสุดในปี 2556 คือ เครือข่ายสังคมออนไลน์ อย่าง Facebook ที่มียอดใช้งานเฉลี่ยต่อเดือนถึง 103 ล้านคน รองลงมาคือ การใช้งาน Google Search ที่มียอดใช้งานเฉลี่ยต่อเดือนถึง 76 ล้านคน (เว็บไซต์กระปุกดอทคอม, 2556)

จากการใช้งานแท็บเล็ตในการค้นหาข้อมูล ที่นิยมมากเป็นการเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองได้ ครูผู้สอนจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษา หรือสั่งงานผ่าน Facebook ทำให้สามารถติดต่อ หรือตอบคำถามของผู้เรียนได้อย่างรวดเร็ว การใช้ Facebook ในลักษณะนี้เป็นลักษณะการเรียนทางไกล หรือการเรียนแบบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ครูผู้สอนกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์นอกชั้นเรียนมากขึ้น

แท็บเล็ต คือ อะไร ?

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของแท็บเล็ตที่คล้ายคลึงกันว่า แท็บเล็ต หมายถึง อุปกรณ์ที่ผสมผสานระหว่างคอมพิวเตอร์กับโทรศัพท์มือถือที่มีขนาดเล็กสะดวกในการพกพา ทำงานบนจอสัมผัส มีอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย และมีความสามารถในการใช้งานได้คล้ายคลึงกับคอมพิวเตอร์ เช่น พิมพ์งาน เช็คอีเมล ท่องเว็บไซต์ ดูหนังฟังเพลง เล่นเกม เป็นต้น (ณัฐภูมิ โอภาภิบาล, 2555.

เว็บไซต์แท็บเล็ตดี, 2553. ยืน ภาววรรณ, 2554. และ ธันวี บัวเนียม, 2554)

ระบบปฏิบัติการในแท็บเล็ต (เว็บไซต์แท็บเล็ตดี, 2554) มีหลายระบบปฏิบัติการดังนี้

1. iOS ระบบปฏิบัติการจากค่ายแอปเปิ้ล (Apple) ซึ่งแท็บเล็ตที่ใช้อยู่ก็คือ iPad
  2. Android ระบบปฏิบัติการจากค่ายกูเกิ้ล (Google) เดิมทีทางกูเกิ้ลได้พัฒนาขึ้นมาใช้สำหรับโทรศัพท์สมาร์ทโฟน ซึ่งก็มีบางค่ายได้นำไปปรับปรุงแล้วใส่ในแท็บเล็ต ตัวอย่างเช่น Samsung Galaxy Tab
  3. Windows ระบบปฏิบัติการจากค่ายไมโครซอฟท์ (Microsoft)
  4. BlackBerry Tablet OS ระบบปฏิบัติการจากค่าย RIM เจ้าของโทรศัพท์สมาร์ทโฟน BlackBerry
- ระบบปฏิบัติการทั้ง 4 ค่ายนี้ ประเทศไทยนิยมใช้อยู่สองค่าย คือ iOS และ Android และแท็บเล็ตที่รัฐบาลแจกนักเรียนชั้น ป. 1 ใช้ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ เนื่องจากระบบปฏิบัติการ

แอนดรอยด์ มีลักษณะเป็น Open Source ซึ่งเปิดให้นักพัฒนาสามารถนำโค้ดไปแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยภาษาจาวา ที่สำคัญยังเปิดให้ใช้งานฟรี ในลักษณะซอฟต์แวร์เสรี

ลักษณะเด่นของแท็บเล็ต มีดังนี้

1. การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สายสามารถใช้งานได้ 2 แบบ คือ แบบที่มีการเชื่อมต่อเฉพาะ Wi - Fi และแบบที่เชื่อมต่อทั้ง Wi - Fi และโครงข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ 3G (เว็บไซต์มีเดียไทยแลนด์, 2555) ซึ่งช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนได้ศึกษาวัฒนธรรมต่างแดนผ่านอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา (แท็บเล็ตการศึกษา, 2555)

2. แท็บเล็ตมีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา ทำให้ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องถือหนังสือที่มีน้ำหนักมาก แท็บเล็ตเปรียบเสมือนคลังข้อมูลเคลื่อนที่ที่มีขนาดเล็กและ

น้ำหนักเบา สามารถบรรจุข้อมูลเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งใช้พื้นที่น้อยกว่าการบันทึกข้อมูลลงหน้ากระดาษถึง 400 เท่า (เว็บไซต์เด็กดี, 2555)

3. ระยะเวลาในการใช้งานต่อเนื่องนานประมาณ 5 – 8 ชั่วโมง และมีระบบจัดการพลังงานที่สามารถตรวจสอบว่าผู้ใช้ใช้งานแท็บเล็ตอยู่หรือไม่ (เว็บไซต์มีเดียไทยแลนด์, 2555) ซึ่งเป็นการประหยัดพลังงานทำให้สามารถใช้งานแท็บเล็ตได้นานขึ้น

4. แท็บเล็ตสามารถบรรจุเกมและบทเรียนเสริมสร้างสาระการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเรียนผ่านสื่อต่างๆ ได้ (เว็บไซต์เด็กดี, 2555) ซึ่งสื่อดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้เป็นรายบุคคลได้ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2554) จึงทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียนมากขึ้น (แท็บเล็ตการศึกษา, 2555)

5. แท็บเล็ตเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ของสังคม จากการสืบค้นข้อมูลข่าวสารและการนำเสนอผ่านแท็บเล็ต ซึ่งเป็นการช่วยแบ่งปันประสบการณ์ความรู้ เกิดการแพร่กระจายและแบ่งปันสาระความรู้ในยุคนั้นๆ ได้ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2554)

แท็บเล็ตกับโอกาสทางการศึกษา

แท็บเล็ตสามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษาได้หลายด้าน ได้แก่ ใช้แท็บเล็ตแทนตำราเรียน จำพวกหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e – book) , ใช้งานในการบันทึกการเรียนการสอน เช่น จดบันทึก, พิมพ์, บันทึกเสียงหรือวิดีโอ และถ่ายภาพ เป็นต้น สามารถค้นหาข้อมูลต่างๆ ได้โดยง่าย โดยการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตสามารถใช้แอปพลิเคชันเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน และสื่อสารผ่านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา โดยการต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สายติดต่อครูผู้สอนนอกชั้นเรียนทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e – mail) หรือทาง Facebook (พงศ์สุข หิรัญพฤกษ์, 2555) อีกทั้งลักษณะเด่นของแท็บเล็ต คือ มีขนาดเล็ก น้ำหนักเบา ใช้งานได้นานหลายชั่วโมง และ

สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย อย่าง Wi-Fi และโครงข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ทำให้พกพาได้สะดวกและเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบไร้สายได้ทุกที่ที่มีการสัญญาณ Wi-Fi และสัญญาณโครงข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้สะดวกช่วยเพิ่มโอกาสในการค้นคว้าความรู้ผ่านทาง เวิลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web), เสิร์ชเอนจิน (Search Engine), youtube เพื่อแสวงหาความรู้เพื่อการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาในระบบ รัฐบาลมีนโยบายและงบประมาณที่สามารถสนับสนุนทางการศึกษาให้กับนักเรียนในระดับชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน โดยรัฐบาลได้จัดตั้งโครงการ One Tablet Per child เพื่อแจกแท็บเล็ตให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนทั่วประเทศ สำหรับเป็นอุปกรณ์ในการเรียนรู้เพิ่มเติมจากที่ครูผู้สอนสอนในชั้นเรียน และรัฐบาลได้จัดระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้กับโรงเรียนที่ไม่มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือมีระบบอินเทอร์เน็ตที่ไม่สามารถทำงานได้เต็มศักยภาพ รวมถึงการจัดอบรมครูผู้สอนในการใช้งานแท็บเล็ตในการเรียนการสอน ก่อนแจกแท็บเล็ตให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกคนทั่วประเทศนั้น รัฐบาลมีการทดลองใช้และการวิจัย ตัวอย่างเช่น การทดลองใช้แท็บเล็ตของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนดาราคาม กรุงเทพมหานคร พบว่า แท็บเล็ตมีส่วนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ได้ดีกว่าตำราในกระดาษ (เว็บไซต์สนุก, 2555) ส่วนด้านการวิจัยมีโครงการวิจัยการใช้คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการศึกษาในห้องเรียน มีผลเบื้องต้นว่า การใช้แท็บเล็ตทำให้นักเรียนมีความสนใจค้นคว้ามากขึ้นอย่างชัดเจน (สำนักงานข่าวไทย, 2555) และโครงการวิจัยนำร่องการประยุกต์และบูรณาการคอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการเรียนการสอนในระดับชั้น ม.1 ที่โรงเรียนหอวัง กรุงเทพฯ พบว่า ทำให้เด็กได้เรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว (เดลินิวส์, 2556)

ซึ่งการทดลองใช้และการวิจัยให้ผลสนับสนุนในการใช้แท็บเล็ตที่สามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และความนิยมใช้งานแท็บเล็ตมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตแท็บเล็ตหลายค่ายต่างแข่งขันกันในการพัฒนาแท็บเล็ตให้มีการใช้งานได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยการผลิตอุปกรณ์เสริม เช่น ปากกา สไตลัส (stylus pen : s - pen) และแป้นพิมพ์ โดยจำหน่ายพร้อมกับตัวเครื่องแท็บเล็ต อีกทั้งการแข่งขันกันทำการตลาด โดยการจัดโปรโมชั่นลดราคา แคมเปญส่งเสริม จึงทำให้แท็บเล็ตมีราคาไม่แพงมากนัก ทำให้ผู้ปกครองสามารถซื้อแท็บเล็ตคุณภาพดีให้กับบุตรหลานได้

การเรียนนอกกระบวน หรือการเรียนนอกโรงเรียน มีลักษณะการศึกษาไม่มีระบบการเรียนการสอนตายตัว แต่หลักสูตรและเวลาเรียนมักเป็นไปตามความต้องการและความสามารถของผู้เรียน (อดุม เขยกิจวงศ์, 2551) ในที่นี้จะกล่าวถึงการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาราช (มสธ) ซึ่งรูปแบบการเรียนนั้นผู้เรียนเป็นผู้กำหนดตารางและระเบียบวินัยในการเรียนด้วยตนเอง โดยศึกษาจากเอกสารชุดวิชาที่มหาวิทยาลัยทำขึ้นเป็นสื่อหลัก และมีการสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักศึกษาจำนวนมากทั่วประเทศ แต่มีข้อจำกัดตรงที่ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน การเรียนการสอนส่วนใหญ่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง (ทศพร แสงสว่าง, ม.ป.ป.) การศึกษาทางไกลนอกจากจะเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว สื่อการสอนมีหลายลักษณะ ตัวอย่างเช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร ตำรา แบบฝึกปฏิบัติ , สื่อโสตทัศนูปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ การสอนทางโทรทัศน์ เทปเสียง บรรยาย เทปวีดิทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์และระบบโทรคมนาคม โดยใช้ดาวเทียมและท่อใยแก้วนำแสงในการส่งข้อมูลข่าวสาร (สุพล ชุนแสนดี, ม.ป.ป.) ซึ่งการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์และระบบโทรคมนาคม ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว การใช้อุปกรณ์

อย่างแท็บเล็ตมีความเหมาะสมสำหรับการศึกษาทางไกล คือ สามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านทางระบบโทรคมนาคม การเข้าถึงข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต

แท็บเล็ตสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ในสถานที่ที่สามารถใช้งานระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สายได้ อีกทั้งแท็บเล็ตยังสามารถใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลแบบการประชุมผ่านวิดีโอ (video conferencing) เป็นการเรียนการสอนทางไกลแบบสองทาง คือ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ แม้จะอยู่ห่างไกลกัน ดังนั้นแท็บเล็ตจึงเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนในลักษณะการเรียนนอกกระบวนหรือการศึกษาทางไกล

การศึกษาอัจฉริยะ มีลักษณะเด่นคือ ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเลือกที่จะเรียนหรือไม่เรียน เรียนเรื่องใด และพอเพียงแล้วหรือไม่ ซึ่งแหล่งที่สามารถศึกษาค้นคว้าที่เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งตามสถานการณ์ สถานการณ์แห่งการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ อายุ กลุ่มรูปแบบ หรือวิธีการเรียนรู้ (ทศพร แสงสว่าง, ม.ป.ป.) ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้การศึกษาตามอัจฉริยะ เช่น การเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) เป็นรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและสะดวกในการเรียนไม่จำกัดเวลาและสถานที่, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e - book) เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่อ่านผ่านอินเทอร์เน็ต มีลักษณะการนำเสนอคล้ายคลึงกับการอ่านหนังสือทั่วไป, ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e - Library) เป็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่ทำให้เข้าถึงสารสนเทศในห้องสมุดที่ใดก็ได้ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตั้งแต่การสืบค้น, อ่าน และการยืม - คืนสารสนเทศที่ต้องการ, การศึกษาทางอิเล็กทรอนิกส์ (e - Education) เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนที่ใดก็ได้ เมื่อใดก็ได้ โดยเน้น

ระบบและกลไกในการดำเนินงานแบบออนไลน์, คอร์สแวร์ (Courseware) เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งมีการออกแบบให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหา ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน โดยการใช้การสื่อสารผ่านเครือข่าย และ, มหาวิทยาลัยเสมือนจริง (Virtual University) เป็นมหาวิทยาลัยที่มีการเปิดการเรียนการสอนทางไกล โดยกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการเรียนการสอน จะใช้ระบบออนไลน์เป็นหลัก (ทศพร แสงสว่าง, ม.ป.ป.) จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า แหล่งเรียนรู้ส่วนใหญ่เรียนรู้แบบออนไลน์และเน้นการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งตรงกับลักษณะของแท็บเล็ตที่เหมาะสมสำหรับใช้งานอินเทอร์เน็ตไร้สายได้ทุกที่ทุกเวลาและพกพาได้สะดวก เนื่องจากมีน้ำหนักเบา และใช้งานได้เป็นเวลานาน ดังนั้นแท็บเล็ตจึงเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับการศึกษาตามอัธยาศัย

ทิศทางการใช้งานแท็บเล็ตกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ในการศึกษาเรียนรู้ยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 นี้ สื่อแท็บเล็ตได้ถูกออกแบบและพัฒนาขึ้นมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ จุดเปลี่ยนแปลงเชิงมนทัศน์ที่สำคัญ คือ สื่อแท็บเล็ตจะเป็นสื่อที่ช่วยแก้ปัญหาทางการเรียนรู้และวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณสู่การสร้างสรรค์เชิงเนื้อหาความรู้อย่างมีส่วนร่วม (From problem solving and critical thinking to content creation and collaboration) ดังตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษาจากที่ได้มีการศึกษาวิจัยสรุปไว้ดังต่อไปนี้ (Intel Education , n.d. อ้างอิงใน สุรศักดิ์ ปาเส, 2555, หน้า 4 – 5)

1. ด้านภาษา (Language Arts) สื่อแท็บเล็ตช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพด้านการอ่าน การเขียน และการสร้างมนทัศน์ทางความคิดจากการได้ยินได้รับฟังที่นำไปสู่การบันทึกข้อมูลของนักเรียน

2. ด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Math

and Science) ผู้เรียนสามารถใช้แท็บเล็ตในการสร้างสรรค์ การคิดคำนวณองค์ความรู้ได้ในหลากหลายรูปแบบในการนำเสนอ ทั้งในลักษณะที่เป็นแผนผัง แผนภาพ หรือการพยากรณ์แนวโน้มเชิงอนาคต การบันทึกข้อสังเกตจากการเรียนทั้งในและนอกชั้นเรียน เหล่านี้เป็นต้น

3. ด้านกระบวนการเรียนรู้ (Learning) สื่อแท็บเล็ตสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ที่น่าสนใจมากขึ้นในการจัดทำเป็นสื่อนำเสนอ (Presentation) ส่วนที่เป็นเนื้อหาหลัก เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้เรียน

4. ด้านกระบวนการเรียนการสอนของครู (Teaching) ครูสามารถใช้สื่อแท็บเล็ตช่วยในการผลิตสื่อนำเสนอในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในรูปแบบของสื่อ PowerPoint เอกสาร Word Docs. รวมทั้งการสาธิตอื่นๆ

5. ด้านความประหยัดและความคุ้มค่า (Save Time and Money) ช่วยให้ครูสามารถผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเรียนการสอนในรูปแบบและระบบของสื่อดิจิทัล (Digital) ที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว และคุ้มค่า โดยใช้สื่อแท็บเล็ตเป็นเครื่องมือในการผลิต

6. ด้านสมรรถนะการเข้าถึงแหล่งข้อมูล (Access) ครูสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างกว้างไกลและลุ่มลึก และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ด้านสมรรถนะของการปฏิบัติ (Performance) สื่อแท็บเล็ตเป็นเครื่องมือที่มีสมรรถนะสูงต่อการเพิ่มพูนประสบการณ์ทางการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนที่สามารถบูรณาการ (Integration) ผ่านสื่อระบบมัลติมีเดีย (Multimedia) หรือระบบสื่อประสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่กล่าวในเบื้องต้นนั้นเป็นเหตุผลสำคัญที่มีการนำเอาเทคโนโลยีสื่อแท็บเล็ต (Tablet PC) เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างประเทศที่มีความพร้อมใน

เรื่องและเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศที่ได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้และการศึกษาของสังคมแต่ละประเทศโดยภาพรวม

สรุป

แท็บเล็ตเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบ, นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากแท็บเล็ตเป็นอุปกรณ์ที่สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา เพราะการศึกษาทั้งสามแบบมีลักษณะการใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนใหญ่ โดยการเรียนรู้แบบออนไลน์ อีกทั้งแท็บเล็ตยังสามารถพกพาได้สะดวก สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้จากอินเทอร์เน็ตได้ง่ายใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา และเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมในการศึกษาเรียนรู้ยุคใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 แท็บเล็ตจึงเป็นอุปกรณ์เหมาะสำหรับเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ทำให้เราสามารถศึกษาตลอดชีวิตได้ง่ายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐภูมิ โอภาภิบาล. (2555). **คู่มือใช้งาน Android Tablet ฉบับสมบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : ไอดีซี พรีเมียร์.
- เดลินิวส์. (2556). **ผลวิจัยแท็บเล็ตเบื้องต้นชี้ทำหน้าที่แทนครูไม่ได้**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2556. จาก <http://www.dailynews.co.th/education/184202>
- ทศพร แสงสว่าง. (ม.ป.ป.). **แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557. จาก <http://2educationinnovation.wikispaces.com/>
- แท็บเล็ตการศึกษา. (2555). **ข้อดี ข้อเสียและทางออก**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2555. จาก <http://tablet.com/advantage>
- ธันว์ บัวเนียม. (2554). "The Year of Tablet". **ไมโครคอมพิวเตอร์** 2554(29) : 85.

- พงศ์สุข หิรัญพฤกษ์. (2555). **03 ประโยชน์ของ Tablet ในการศึกษา**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557. จาก <http://www.youtube.com/watch?v=vt2E5GJBd0w>
- เย็น ภู่วรรณ. (2554). "กระดานชนวนอิเล็กทรอนิกส์". **ไมโครคอมพิวเตอร์** 2554 (29) : ไม่มีเลขหน้า.
- เว็บไซต์กระปุกดอทคอม. (2556). **เผย 10 อันดับ แอปฯ ยอดนิยมสำหรับ Android และ iOS ประจำปี 2013**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557. จาก <http://android.kapook.com/view78684.html>
- เว็บไซต์คอมพิวเตอร์ไทยแลนด์. (2556). **มหกรรมไอทีมหาสนุก "คอมพิวเตอร์ ไทยแลนด์ 2013" เวทีปะชันเทคโนโลยีแห่งยุค**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557. จาก <http://www.commartthailand.com/news/>
- เว็บไซต์เด็กดี. (2555). **ข้อดี - ข้อเสีย แท็บเล็ตเด็ก** ป.1. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2555. จาก <http://www.dek-d.com/board/view.php?id=2489532>
- เว็บไซต์แท็บเล็ตดี. (2553). **แท็บเล็ต (Tablet) คืออะไร**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2555. จาก <http://www.tabletd.com/articles/289>
- เว็บไซต์แท็บเล็ตดี. (2554). **9 ข้อที่ควรคำนึงก่อนเลือกซื้อแท็บเล็ต (Tablet)**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2555. จาก <http://www.tabletd.com/articles/1868/>
- เว็บไซต์มีเดียไทยแลนด์. (2555). **องค์ประกอบของ Tablet PC**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2555. จาก http://mediath2.blogspot.com/2012/03/tablet-pc_21.html
- เว็บไซต์สนุก. (2555). **'หนุ่ย แบบไตไฮเทค' แนะนำยอดแท็บเล็ต ป. 1** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2556. จาก <http://campus.sanook.com/984541/>

สำนักข่าวไทย. (2555). **มศว วิจัยเด็กใช้แท็บเล็ต
ปวดตา พักผ่อนน้อยลง แต่ค้นคว้าเพิ่ม.**
[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2556.
จาก <http://campus.sanook.com/949906/>
สุพล ชุนแสนดี. (ม.ป.ป.). **การศึกษาทางไกล.**
[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2557.
จาก <https://sites.google.com/site/supoldee/kar-suksa-doy-rabb-sux-thang-kil>
สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2554). **แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา :
โอกาสและความท้าทาย .** [ออนไลน์]. สืบค้น

เมื่อ 8 มกราคม 2557. จาก <http://www.addkutech3.com>
สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2555). **สื่อแท็บเล็ต: องค์ความรู้
จากการวิจัย.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8
มกราคม 2557. จาก <http://www.addkutech3.com>
อดุม เขยกีวงศ์. (2551). **การส่งเสริมการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.** พิมพ์
ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แสงดาว.

สื่อสังคมออนไลน์กับการจัดการเรียนการสอน ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Social media with the theoretical teaching cooperative learning

ชิตฎาณ์ เงินพจน์*
ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์**

บทคัดย่อ

สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมและกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้เรียน มีลักษณะที่สนับสนุนการร่วมกันสร้างและปรับปรุงเนื้อหา อีกทั้งเป็นช่องทางที่เพิ่มโอกาสในการติดต่อสื่อสารหลากหลายรูปแบบ จึงกล่าวได้ว่าสื่อสังคมออนไลน์มีความสามารถในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ 1) การวางแผนการจัดการเรียนการสอน 2) การสอน 3) การควบคุมกำกับและช่วยเหลือกลุ่ม 4) การประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ โดยการเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์นั้นผู้สอนควรเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน และมีการดูแลติดตาม รวมถึงผลักดันให้เกิดกิจกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เลือกใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จึงจะเกิดผลลัพธ์ที่เหมาะสมแก่การใช้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Abstract

Social media is a popular media among students. It became a part of daily life. The characteristic of social media support collaborate creating and sharing contents. It is also a media that increase an opportunity of communication in many ways. It said that social media can be supported tool for cooperative learning and teaching at every step; 1) planning for learning and teaching 2) teaching 3) controlling and supporting for groups 4) evaluating and analyzing the process of learning. By choosing an appropriate social media, teacher have to consider of the students, monitoring student's behaviors and encourage students to use social media effective. Then social media can be useful for theoretical teaching cooperative learning.

* นิสิตปริญญาโท สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชา เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การสื่อสารไร้สายได้ก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนเรามากขึ้น กระแสความนิยมอุปกรณ์จำพวกสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตพีซียังคงมีมาอย่างต่อเนื่อง โดยสิ่งที่เติบโตมาพร้อมๆ กันคือ กระแสของสื่อสังคมออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์ มีลักษณะเป็นสื่อที่มีการผสมผสานเทคโนโลยี การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการสร้างเนื้อหาโดยการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศออนไลน์แบบร่วมมือ โดยการอาศัยสื่อสังคมออนไลน์นี้ ผู้ใช้หรือกลุ่มผู้ใช้จะสามารถสร้าง จัดการ แก้ไข แสดงความคิดเห็น รวบรวม และแบ่งปันเนื้อหาซึ่งกันและกันได้ (Herman, 2013) การเชื่อมต่อที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลในโลกอินเทอร์เน็ต และการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายกับเครือข่ายเข้าด้วยกัน รวมเรียกว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ Social Network (อิทธิพล ปรีดีประสงค์, 2552)

ตัวอย่างสื่อสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้ในประเทศไทยได้แก่ Facebook, Twitter, Instagram, Line และ Youtube โดยการวิเคราะห์ของ Zocialinc ทุกสื่อล้วนมีจำนวนผู้ใช้เพิ่มมากขึ้น (Zocial.inc, 2013) จึงนับเป็นช่องทางและโอกาสของการศึกษา ที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยอาศัยความนิยมในตัวของสื่อสังคมออนไลน์และคุณสมบัติด้านการเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูลที่หลากหลายจากผู้สอนสู่ผู้เรียน ผู้เรียนสู่ผู้สอน หรือแม้แต่ในกลุ่มผู้เรียนด้วยตัวเอง นับว่าเหมาะสมอย่างยิ่งกับการใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งมีลักษณะเป็นการช่วยกันในการเรียนรู้ โดยมีสมาชิกกลุ่มประมาณ 3-6 คน ที่มีความสามารถแตกต่างกัน ช่วยเหลือกันไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการคือ 1) การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน 2) ปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด 3) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน 4) การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์

ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย 5) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (ทศนา แหมมณี, 2552) ด้านการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน สมาชิกแต่ละคนต้องรับผิดชอบหน้าที่ของตนและขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือสมาชิกอื่นๆ ไปด้วย เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มสามารถช่วยเหลือกันและกันในการแสวงหาความรู้ โดยอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถแบ่งปันและร่วมกันแก้ไขเนื้อหาได้ เช่น Facebook, Google Drive, Slide share และ MindMeister ด้านการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด สื่อสังคมออนไลน์สามารถเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดสารทั้งภาพ เสียง และตัวหนังสือได้อย่างรวดเร็ว ทั้งการส่งแบบ 1 ต่อ 1 หรือส่งข้อความแบบกลุ่ม ทำให้สมาชิกปรึกษาหารือได้อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา บริการของสื่อสังคมออนไลน์ที่รองรับการติดต่อสื่อสารที่มีคุณสมบัติตามที่กล่าวข้างต้น เช่น Facebook, Twitter, Line และ Skype ด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต้องมีระบบตรวจสอบผลงานทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ส่วนใหญ่จะบันทึกกิจกรรมไว้ในระบบคลาวด์ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลบนฐานข้อมูลออนไลน์ ทำให้ติดตามดูข้อมูลและกิจกรรมย้อนหลังได้จากทุกที่มีอินเทอร์เน็ต เช่น ระบบ Timeline ของ Facebook ช่วยในแง่ของการประเมินและมองเห็นภาพรวมหรือวิเคราะห์ด้านต่างๆ ได้ง่าย ด้านการใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือช่วยฝึกทักษะการสื่อสารของผู้เรียนได้หลากหลาย ทั้งในด้านของการใช้ข้อความติดต่อกัน หรือการพูดคุยอภิปรายร่วมกันโดยระบบ Video Call ทั้งนี้การมีปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นการมีปฏิสัมพันธ์แบบทางอ้อม กระทำผ่านสื่อ อาจช่วยให้ผู้เรียนที่ไม่กล้าแสดงออก มีความกล้าที่จะออกความคิดเห็น หรือมีปฏิสัมพันธ์อื่นๆ ได้ง่ายขึ้น

และการสื่อสารแบบสื่อสังคมออนไลน์ยังมีจุดเด่น คือ ผู้ส่งสารเพียง 1 คนสามารถส่งสารไปยังคนอื่นๆ พร้อมกันได้หลายคน ดังนั้นผู้ส่งสารจึงต้องคิดวิเคราะห์หาวิธีส่งสารที่จะสามารถเข้าใจได้ตรงกันทั้งหมด ถือเป็นภารกิจที่ท้าทายการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารอีกประการหนึ่ง ด้านสุดท้าย การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม ซึ่งอาจทำได้โดยครูหรือผู้เรียนสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือช่วยโดยใช้คุณสมบัติการบันทึกข้อมูลและกิจกรรมแบบคลาวด์ช่วยให้ง่ายต่อการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มแบบภาพรวม หรืออาจใช้บริการจากเครื่องมือช่วยวิเคราะห์ข้อมูล อย่าง Google Analytics มาช่วยในการเก็บสถิติต่างๆ นอกจากองค์ประกอบสำคัญทั้ง 5 ข้อนี้แล้ว การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือยังต้องการกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในกระบวนการเหล่านี้ได้ โดยมีพื้นฐานอยู่บนการวิเคราะห์ของผู้สอนว่าจะพิจารณาใช้สื่อใดบ้าง

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือดังนี้

1. การวางแผนการจัดการเรียนการสอน

1.1 ใช้ facebook เป็นสื่อในการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้, แจ้งสาระการเรียนรู้, ประกาศรายชื่อกลุ่ม, ประกาศเว็บไซต์หรือสื่ออื่นๆ ที่จะเป็นแหล่งในการพบปะกันของแต่ละกลุ่ม

1.2 ใช้ google calendar แจ้งกำหนดการและแผนการสอน

2. การสอน

2.1 ใช้ facebook ชี้แจงอธิบายงานของกลุ่ม, ชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงาน, แจ้งเกณฑ์การประเมินผลงาน

2.2 ใช้ twitter ในการแจ้งเตือนให้ผู้เรียนตรวจสอบสอบประกาศต่างๆ ใน facebook

อีกชั้นหนึ่ง

2.3 ใช้ youtube ในการอัปโหลดวิดีโอช่วยสอน, เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียน

3. การควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม

3.1 ใช้ facebook ติดตามดูแลการทำงานของกลุ่มต่างๆ โฟสให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ, กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจ เปิดรับข้อซักถามต่างๆ ผ่านช่องทางข้อความส่วนตัว

3.2 ใช้ twitter ช่วยส่งข้อความสั้นๆ ในการแจ้งเตือนกำหนดการต่างๆ การซักถามผู้เรียนแบบเป็นกันเอง และกระตุ้นเตือนให้ผู้เรียนสนใจ กิจกรรมการเรียนรู้เสมอ

4. การประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

4.1 ให้ผู้เรียนอธิบายและรายงานหน้าที่ ความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคที่พบระหว่างทำงานไว้เป็นระยะๆ ใน timeline ของ facebook กลุ่มของตน เพื่อให้ผู้สอนวิเคราะห์กระบวนการทำงานได้ตลอดทั้งระหว่างการทำงาน และหลังการทำงานสำเร็จแล้ว

4.2 ผู้สอนควรแนะนำ ผู้เรียนวิเคราะห์และประเมินกระบวนการทำงานภายในกลุ่มของตน ผ่านทางช่องทาง timeline เช่นกัน

กระบวนการทั้งหมดนี้เป็นเพียงตัวอย่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบันเท่านั้นอนาคตข้างหน้าอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงของกระแสความนิยม ทำให้สื่อที่ใช้อาจเปลี่ยนไปได้ ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ของผู้สอนว่าจะใช้สื่อใดจึงจะเหมาะสมกับชั้นเรียนของตนมากที่สุด

อย่างไรก็ตามสื่อสังคมออนไลน์มีการเติบโตขึ้นอย่างมาก ปริมาณผู้ให้บริการเพิ่มจำนวนมากขึ้น และคุณสมบัติก็ล้วนพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนอาจพบปัญหาในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เหมาะสมกับชั้นเรียนของตน บทความเรื่อง “Top 5 Social Media Tactics Every School Should Implement”

(Barry, 2012) และ “8 Social Media Strategies for Your Classroom” (Renfro, 2011) ได้กล่าวถึงกรนำสื่อสังคมออนไลน์ไปใช้ในชั้นเรียน โดยรวมมีจุดที่คล้ายคลึงกัน และเหมาะสมที่จะนำมาใช้ ดังนี้

1. เลือกใช้สื่อที่เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้เรียน เพื่อให้สะดวกในการเรียนรู้การใช้งานสำหรับผู้เรียน และช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

2. ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากกว่า 1 อย่าง เพื่อการใช้งานที่แตกต่างกัน เช่น ใช้ Facebook สำหรับอภิปราย รวบรวมข้อมูล แบ่งปันแหล่งข้อมูล ใช้ Twitter ในการแจ้งเตือน ส่งข้อความประกาศต่างๆ

3. ผู้สอนชี้ให้ผู้เรียนตระหนักถึงการใช้อสื่อสังคมออนไลน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ คือการสื่อสารรอบด้าน ทั้งภาพ เสียง และข้อความ รวมถึงการแพร่กระจายสารไปยังกลุ่มคนจำนวนมาก

4. ผู้สอนควรสนับสนุนและผลักดันให้เกิดกิจกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์เช่นการให้กำลังใจด้วยข้อความ ภาพ หรือเสียง การแสดงความคิดเห็น การโพสต์ข้อความประกาศและแจ้งเตือน เป็นการแสดงออกถึงการดูแลผู้เรียนอย่างใกล้ชิด และช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตอบกลับมาเช่นกัน

5. ผู้สอนควรติดตามกิจกรรมบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ โดยอาศัยบันทึกกิจกรรมหรือเครื่องมือช่วย เช่น Google Analytics, Seismic, บริการนับจำนวนการเข้าชมเว็บไซต์ และ Facebook Timeline

6. ผู้สอนและผู้เรียน ควรตระหนักถึงสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลด้านต่างๆ เนื่องจากข้อมูลบางอย่างอาจไม่จำเป็นต้องเผยแพร่สู่สาธารณะหรือหากเผยแพร่ไปแล้วอาจเกิดผลกระทบด้านลบทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรตกลงกันให้ชัดเจนและเรียนรู้การจำกัดการเข้าถึงเนื้อหา ว่าเนื้อหาใดควรเผยแพร่สู่ผู้ใช้ในกลุ่มใดบ้าง เช่น การแสดงความคิดเห็น คำติชม การให้คะแนน และชีวิตส่วนตัว

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ได้เกิดขึ้นมานานหลายปี จึงพบงานวิจัยและบทความจำนวนมากพูดถึงผลการนำไปใช้ เช่น ข่าวจากเว็บไซต์ของ University of Minnesota July 10, 2008 หัวข้อ “Educational benefits of social networking sites” (ข้อดีทางการศึกษาของเครือข่ายสังคมออนไลน์) กล่าวถึงการสำรวจเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามของนักเรียนอายุระหว่าง 16-18 ปี โดยการสุ่มจากโรงเรียนมัธยมในเขตชุมชนเมืองจำนวน 13 โรงเรียน ในภาคตะวันตกของประเทศสหรัฐอเมริกา หนึ่งในข้อมูลพบว่า ทักษะที่นักเรียนระบุว่าได้รับจากการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ สูงสุดอันดับหนึ่งคือ ทักษะด้านเทคโนโลยี รองลงมาคือทักษะด้านการสร้างสรรค์ ตามด้วยทักษะการเปิดกว้างต่อข่าวสารและมุมมองที่หลากหลาย และทักษะการติดต่อสื่อสารตามลำดับ (University of Minnesota, 2008)

บทความเรื่อง “Transforming Education with New Media: Participatory Pedagogy, Interactive Learning and Web 2.0” ในส่วนหนึ่งของบทความกล่าวถึงผลการทดลองใช้ Twitter ในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในรายวิชาผ่านทาง Twitter ได้ โดยมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นที่เท่าเทียมกัน สามารถรวบรวมข้อคิดเห็นได้แบบออนไลน์ ผู้สอนและผู้เรียนอ่านข้อคิดเห็นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ การที่ Twitter จำกัดข้อความในการโพสต์แต่ละครั้งไว้ที่ ไม่เกิน 140 ตัวอักษร ทำให้นักเรียนบางคนคิดและวิเคราะห์ในการเลือกใช้คำอย่างเหมาะสมมากขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันบางคนก็ไม่ใส่ใจและโพสต์ข้อความแบบไม่สมบูรณ์ (DePietro, 2012)

โดยสรุปแล้ว จุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ที่สำคัญคือ การได้รับความนิยมอย่างมากและเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นสื่อที่เรียกได้ว่า สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการสร้างและ

ปรับปรุงเนื้อหา รวมการติดต่อสื่อสารทุกรูปแบบไว้
ด้วยกัน หากผู้สอนรู้จักปรับการใช้งานให้เข้ากับ

ชั้นเรียน จะเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งกับการนำมา
ใช้กับการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้
แบบร่วมมือ

เอกสารอ้างอิง

- Barry, F. (2012). Top 5 Social Media Tactics Every School Should Implement. [Online]. Retrieved September 20, 2013, from <http://www.npengage.com/social-media/school-social-media-tactics>.
- DePietro, P. (2012). Transforming Education with New Media: Participatory Pedagogy, Interactive Learning and Web 2.0. [Online]. Retrieved December 1, 2013, from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=91544645&site=eds-live&authtype=ip,uid>.
- Herman, J. (2013). Types of Social Media. [Online]. Retrieved September 20, 2013, from <http://www.howto.gov/social-media/social-media-types>.
- Renfro, A. (2011). 8 Social Media Strategies for Your Classroom. [Online]. Retrieved September 20, 2013, from website: <http://gettingsmart.com/2011/12/developing-a-social-media-strategy-for-your-classroom>.
- University of Minnesota. (2008). Educational benefits of social networking sites. [Online]. Retrieved December 1, 2013, from http://www1.umn.edu/news/features/2008f/UR_191308_REGION1.html.
- Zocial.inc. (2013). เผยข้อมูลเด็ดบนโลก Social network ของไทย ที่นักการตลาดไม่ควรพลาด. [Online]. Retrieved 1 December, 2013, from <http://blog.zocialinc.com/เผยข้อมูลเด็ดบนโลก-social-network-ขอ>.
- ทิตินา แชนมณี. (2552). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทธิพล ปรีดีประสงค์. (2552). *ประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2556. จาก <http://www.gotoknow.org/posts/288469>.

แท็บเล็ตกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Tablet with learning in the 21st century

ทินวัตร อาทิตย์*
ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์**

บทคัดย่อ

ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะก้าวไกลเพียงใดก็ตาม ถ้าพูดถึงการใช้สื่อการสอนในการจัดการเรียนการสอนทั่วไปก็คงต้องบอกว่าสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่สำหรับการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคตนั้น เทคโนโลยีก็เป็นแค่เครื่องมือช่วยที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนนั้นประสบความสำเร็จ แต่ไม่ใช่เป็นส่วนสำคัญที่สุด สิ่งที่อยู่ข้างในต่างหาก นั่นก็คือ วิธีการสอน หรือสื่อการสอนที่บรรจุลงไปต่างหาก ซึ่งจะต้องมีวิธีการสอนและสื่อการสอนที่ไม่ธรรมดา คือ ตอบโจทย์ในลักษณะของผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้ต่างกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน และเรียนได้อย่างสนุกสนาน ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เขียนเชื่อว่าตอบโจทย์นี้ได้ไม่น้อย คือ 1. Learning Style แนวทางการสอนเพื่อให้เกิดการตอบสนองของการเรียนรู้ที่มีความเป็นอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ 2. Social Learning แนวทางการสอนเพื่อให้เกิดการตอบสนองของการเรียนรู้ที่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 3. Augmented Reality แนวทางการสอนเพื่อให้เกิดการตอบสนองของการเรียนรู้ที่มีความสนุกสนานและสิ่งสำคัญของการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ นั่นคือ แรงบันดาลใจของผู้เรียน ความสนุกสนานในการเรียน เมื่อผู้เรียนเกิดชอบวิธีการสอน หรือสื่อการสอนส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจ มีความสนุกในการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ นั้น ทั้งนี้แหละครูผู้สอนจะไม่ต้องคอยบอกคอยบังคับให้เรียนอีกต่อไป เด็กจะเรียนรู้และต่อยอดได้ด้วยตนเอง ความรู้ก็จะติดตัวไปตลอด จึงเป็นที่มาของการจัดการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จจริงๆ นั่นเอง

Abstract

Although information technology and communications to advance. If mention of the use to instructional materials on teaching and learning general, it must be said more comfortable. However, for the education of Thailand in current and future. Technology is just a tool to make learning successful, but not the most important. What's inside apart, it's the methods of teaching or instruction media that put into apart. Which will be methods of teaching or instruction media that not common, is to answer the characteristics of learners for which the different learning styles, interaction and learning can be fun. That guidelines of the learning and Teaching to the author believes that the answer is. 1. Learning Style is guidelines of instruction for response to learning that is independence to choose what one's interest. 2. Social Learning is guidelines of instruction for response to create the learning of interaction with others. 3. Augmented Reality is guidelines of instruction for response of learning to having funny. And the importance of learning to be successful, that is aspirations and funny of learners in learning. When the learners was like teaching methods, or instruction media lead to inspiration and funny in learning that subjects. This time the teachers do

* นิสิตปริญญาโท สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

not have to tell and forced to longer. Children will learn and further by themselves. Knowledge, it will

ingrain forever. Therefore is the beginning of a successful teaching really there.

บทนำ

โลกของเราในยุคศตวรรษที่ 21 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร ทำให้จึงต้องมีการพัฒนาสื่อการสอนให้เท่าทันกับโลกในยุคนี้ ซึ่งลักษณะของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 วิจารย์ พานิช (2551) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรจะมีลักษณะคือ (1) มีความเป็นอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ แสดงความเห็น และต้องการดัดแปลงสิ่งต่างๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตน (2) มีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อรวมตัวกัน เป็นองค์กร เช่น ธุรกิจ รัฐบาล และสถาบันการศึกษา และ (3) เรียนอย่างมีความสุขสนุกสนาน มีการเล่นเป็นส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้ และชีวิตทางสังคม เมื่อเราทราบถึงลักษณะของผู้เรียนที่ควรเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ในฐานะที่เราเป็นผู้สอนคนหนึ่ง จะต้องมีการเตรียมการเรียนการสอนอย่างไรกับเด็กให้เกิดการเรียนรู้ในยุคใหม่นี้

ในปีการศึกษา 2555 รัฐบาลได้จัดทำโครงการ One Tablet Per Child ขึ้น โดยให้ผู้เรียนนำแท็บเล็ตพีซีไปใช้สำหรับการเรียนการสอนในรูปแบบของสื่อการเรียนรู้ ซึ่ง สุรศักดิ์ ปาเฮ (2554) ได้กล่าวว่า แท็บเล็ต (Tablet) ในความหมายแท้จริงแล้วก็คือ แผ่นจารึกที่บันทึกข้อความต่างๆ โดยการเขียน (อาจจะเป็นกระดาษ ดิน ชีผึ้ง ไม้) และมีการใช้กันมานานแล้วในอดีต แต่ในปัจจุบันมีการพัฒนาคอมพิวเตอร์ที่ใช้แนวคิดนี้ขึ้นมาแทนที่ซึ่งมีหลายบริษัทได้ให้คำนิยามที่แตกต่างกันไป หลักๆ แล้วก็มี 2 ความหมายด้วยกัน คือ แท็บเล็ต พีซี (Tablet PC : Tablet Personal Computer) และ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ (Tablet Computer) หรือเรียกสั้นๆ ว่า แท็บเล็ต (Tablet) แท็บเล็ต พีซี (Tablet PC : Tablet Personal Computer) เป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่สามารถพกพาได้และใช้หน้าจอสัมผัสในการทำงานโดยไม่มีแป้นพิมพ์ แต่อาจจะใช้แป้นพิมพ์เสมือนจริง

ในการใช้งานแทน แท็บเล็ต พีซี (Tablet PC) ทุกเครื่องจะมีอุปกรณ์ไร้สายสำหรับการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตและระบบเครือข่ายภายใน แต่ทว่าด้วยความไม่พร้อมในหลายๆด้านในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และความเร็วก็มีขีดจำกัดมีผลต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก รวมไปถึงความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอน โรงเรียน ผู้ปกครอง หรือชุมชนเอง ก็ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้และการจัดการแท็บเล็ต จึงสรุปได้ว่า แท็บเล็ตพีซีเป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ขนาดพกพา ที่ใช้ระบบสัมผัสในการทำงานทั้งแบบ offline และ online โดยสามารถเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลา หากนำมาใช้กับการเรียนการสอน ก็จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้รายบุคคล และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ แต่จะทำอย่างไรเพื่อให้การเรียนรู้ร่วมกับแท็บเล็ตอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล และบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรของการศึกษา

การเตรียมความพร้อมเพื่อการใช้แท็บเล็ตกับการเรียนรู้

จากผลรายงานการจัดอันดับขีดความสามารถการแข่งขันโลก ประจำปี 2555-2556 จากเวทีเศรษฐกิจโลก หรือ World Economic Forum (WEF) พบว่า ด้านคุณภาพการศึกษา เป็นหนึ่งในปัจจัยชี้วัดขีดความสามารถทางด้านเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ปรากฏว่าคุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในกลุ่มสุดท้ายของอาเซียน โดยอยู่อันดับที่ 8 ส่วนระดับโลก ไทยอยู่อันดับที่ 78 จาก 144 ประเทศ (สุกัญชานรสิงห์, 2556) ซึ่งเป็นที่น่าตกใจอยู่มาก จึงเป็นที่น่าสงสัยว่า เกิดอะไรขึ้นสำหรับการศึกษาไทยในยุคนี้กันแน่ ถ้าเราจะกล่าวถึงมูลเหตุปัจจัย คงต้องย้อนกลับไปดูระบบการศึกษาไปจนถึงการจัดการเรียนการสอนเลยทีเดียว ที่เรามีความแตกต่างจากประเทศ

อื่นๆ การจัดการเรียนการสอนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการที่จะทำให้การศึกษาของไทยประสบความสำเร็จ นั่นคือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ที่คงทน เรียนอย่างสนุกและเกิดแรงบันดาลใจ ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า เราจะพบวิธีการจัดการเรียนรู้มากมายหลายอย่างไปหมด ผู้สอนบางท่านใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบเดี่ยว แบบเดิมไปตลอดภาคการศึกษา หรือบางท่านก็ดีหน่อยมีการใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมากขึ้น ก็นับว่าทำให้การจัดการเรียนการสอนดูมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แต่ทว่ามันก็ยังไม่น่าจะพอสำหรับที่จะทำให้การศึกษาไทยก้าวกระโดดแซงหน้าต่างประเทศได้เท่าที่ควร เพราะเราจะพบว่าเด็กนักเรียนบางคนก็ชอบ และไม่ชอบวิธีการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ทำให้มีปัญหาเด็กนักเรียนไม่ตั้งใจเรียน เบื่อหน่ายการเรียนการสอน ขาดแรงบันดาลใจ จนถึงขั้นโดดเรียน ซึ่งควรจะมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการนำแท็บเล็ตไปใช้ในการศึกษา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ต้องมีการเตรียมตัวเพื่อให้การจัดการกิจกรรมการเรียนสอนด้วยแท็บเล็ตประสบความสำเร็จโดยแท้จริง ควรจะมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ คือ ด้านนโยบายรัฐบาล ด้านโรงเรียน ด้านผู้สอน ด้านผู้ปกครอง ด้านผู้เรียน และด้านการสอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านนโยบายรัฐบาล จากการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยใช้แท็บเล็ตเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาสกร เรืองรอง และคณะ (2556) แผนการจัดการเรียนรู้ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนจัดการเรียนรู้ด้วยแท็บเล็ต และจัดส่งให้ทุกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้สอนผู้รับผิดชอบนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทันที โดยกระทรวงศึกษาธิการได้วางรูปแบบการใช้แท็บเล็ต เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน

สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อเป็นต้นแบบในการนำเอาไปปรับใช้ และควรจัดตั้งหน่วยงานในระดับเขตพื้นที่การศึกษาในการให้บริการ ประสานงาน ซ่อมบำรุง และเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ โดยประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนทำหน้าที่คณะกรรมการของหน่วยงาน

2. ด้านโรงเรียน สำหรับสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับแท็บเล็ตให้กับผู้เรียนนั้นมีส่วนสำคัญมาก การใช้แท็บเล็ตในการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น สามารถใช้งานได้ 2 ลักษณะ คือ แบบออฟไลน์ และแบบออนไลน์ โดยแบบออฟไลน์เป็นการใช้แท็บเล็ตในการเรียนการสอนโดยบรรจุบทเรียนสำเร็จรูปและสื่อมัลติมีเดียไว้ในแท็บเล็ต เพื่อให้ผู้เรียนใช้ในการเรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต ส่วนการใช้งานแบบออนไลน์ เป็นการใช้แท็บเล็ตเป็นเครื่องมือในการสืบค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ ซึ่งจำเป็นต้องเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตไร้สายความเร็วสูง ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องวางโครงสร้างระบบอินเทอร์เน็ตไร้สายให้ครอบคลุมพื้นที่ให้มีความเร็วมากพอในการดาวน์โหลดและอัปโหลด และต้องมีจุดปลั๊กไฟสำหรับชาร์ตแบตเตอรี่ที่เพียงพอ (ภาสกร เรืองรอง และคณะ, 2556)

3. ด้านผู้สอน สำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับแท็บเล็ตให้กับผู้เรียนถือเป็นตัวแปรสำคัญในการที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนประสบความสำเร็จ เพราะเป็นผู้ดำเนินการและถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน จึงต้องมีการเตรียมผู้สอนทั้งด้านความสามารถในการใช้แท็บเล็ต การออกแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านแท็บเล็ต โดยการอบรม ให้ความรู้แก่ผู้สอนนิเทศติดตามการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ ประเมินผล ดูแลรักษา และรวมทั้งการออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

4. ด้านผู้ปกครอง สำหรับผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับแท็บเล็ตให้กับผู้เรียน เสมือน

เป็นผู้คอยสนับสนุนช่วยเหลือการเรียนรู้ของผู้เรียน ประสบความสำเร็จ หน้าที่ของผู้ปกครอง ควรจะมีการกำกับดูแลการใช้งานของผู้เรียนในปกครอง ในการควบคุมระยะเวลาการใช้งาน กิจกรรมการใช้ของผู้เรียน ดังนั้น ควรมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจหลักการ เป้าหมาย การใช้งานที่ถูกต้อง การบำรุงรักษา รวมถึงความรับผิดชอบต่อเครื่องแท็บเล็ต เมื่อเกิดความเสียหายหรือสูญหาย รวมไปถึงหน้าที่ของชุมชนที่อาจจะต้องมีแหล่งเรียนรู้ในการรองรับการใช้งานแท็บเล็ตชุมชนด้วย เช่น การติดตั้งสัญญาณ WiFi ตามสวนสาธารณะ สถานที่ราชการ เป็นต้น

5. ด้านผู้เรียน การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในการใช้งานแท็บเล็ต เนื่องจาก นโยบายที่ให้ผู้เรียนสามารถนำแท็บเล็ตไปใช้นอกสถานศึกษาได้ โดยใช้วิธียืมและส่งคืนเมื่อจบการศึกษาหรือย้ายสถานศึกษา ดังนั้น ต้องปลูกฝังผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบในการใช้งาน รวมทั้งต้องรู้จักการบำรุงรักษาเครื่องอย่างถูกวิธี ในบริบทประเทศไทยการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนเป็นหน้าที่ของผู้สอนในการฝึกทักษะการใช้งานและการดูแลรักษา

6. ด้านการสอน จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยใช้แท็บเล็ตเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มาระยะหนึ่ง จากการศึกษาของ ภาสกร เรืองรอง และคณะ (2556) พบว่า มีหลายประเด็นที่เป็นปัญหาในการใช้งานที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแท็บเล็ตเอง บทเรียนหรือแอปพลิเคชัน โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษา ทักษะการใช้งานของผู้สอนและผู้เรียน หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้เครื่องแท็บเล็ตเป็นฐาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น ผู้สอนควรจะมีการพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้

แท็บเล็ตเป็นฐาน ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุขควรมีการพัฒนาผู้สอนให้สามารถใช้แท็บเล็ตเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ผู้สอนสามารถพัฒนาบทเรียนหรือแอปพลิเคชันบนแท็บเล็ต พัฒนาแผนจัดการเรียนรู้ให้ตรงกับบริบทของสถานศึกษา และตรงกับความต้องการของผู้เรียน

การใช้แท็บเล็ตกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้การเรียนรู้ร่วมกับแท็บเล็ตในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรของการศึกษา จึงได้แยกตัวอย่างของการเรียนรู้ตามลักษณะผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ไว้คือ Learning Style Social Learning และAugmented Reality ดังนี้

1. Learning Style เพื่อให้เป็นการตอบสนองการเรียนรู้ที่มีความเป็นอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ แสดงความเห็น และต้องการดัดแปลงสิ่งต่างๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตน จินดารัตน์ โพธิ์นอก (2555) ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายคำ learning style หรือที่บัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยว่า แบบการเรียนรู้ สติกาการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการเรียน วิธีการคิด วิธีการแก้ปัญหา ที่แต่ละบุคคลชอบหรือถนัดใช้เป็นส่วนใหญ่ บุคคลมีแบบการเรียนรู้แตกต่างกัน เนื่องจากมีความแตกต่างทางด้านพันธุกรรม ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม การรับรู้ และการประมวลผลข้อมูลทางสมอง แบบการเรียนรู้ที่เด่นๆ ได้แก่ การเรียนรู้ทางโสตประสาท ทางจักษุประสาทหรือทางสายตา ทางประสาทสัมผัส และทางการเคลื่อนไหวหรือการกระทำ (Kinesthetic) ในการนำแท็บเล็ตมาใช้สำหรับการเรียนรู้สำหรับสติกาการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้คือ

1) ศึกษาข้อมูลของลีลาการเรียนรู้ว่าจะใช้ทฤษฎีหรือหลักการของใคร ซึ่งมีผู้คิดไว้มากมาย เช่น รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของโคลบ์ (Kolb's Learning Style Model, 1976) รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Myers-Briggs (Myers, 1978) รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Dunn และ Dunn และ Price (1991) รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ กราชา และริเชอแมนน์ (Grasha & Riechmann, 1974) เป็นต้น เพื่อเลือกว่าจะใช้รูปแบบการเรียนรู้ใดที่เหมาะสมกับผู้เรียนและความสะดวกสบายในการสร้างสื่อและจัดการเรียนการสอนมากที่สุด (พิชัย ทองดีเลิศ, 2547)

2) เมื่อได้รูปแบบที่ต้องการผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และสืบค้นวิธีการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ได้เลือกมา

3) เตรียมวิธีสอนและพัฒนาสื่อการสอน (เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง) บรรจุลงไปในแท็บเล็ตสำหรับเนื้อหาที่ต้องการสอนในภาคการศึกษานั้น

4) ออกแบบแบบสำรวจสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งห้องหรือทั้งชั้นเพื่อแยกกลุ่มการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักการและทฤษฎีที่เลือกมา

5) เมื่อทำการสอนให้ผู้ได้เรียนรู้ในวิธีการสอนหรือสื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนตามที่ได้เตรียมไว้

2. Social Learning เพื่อให้เป็นการตอบสนองการเรียนรู้ที่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อรวมตัวกัน เป็นองค์กร เช่น ธุรกิจ รัฐบาล และสถาบันการศึกษา แน่แน่นอนว่าปัจจุบันคงหนีไม่พ้นสื่อที่เรียกว่า Social Media และ Social Network บุญเลิศ อรุณพิบูลย์ (2555) ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติคำว่า "Social Media" ไว้ว่า "สื่อสังคม" หมายถึง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ให้คุณค่าทั่วไป

ส่วนร่วมสร้างและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ ส่วนคำว่า "Social Network" ใช้คำไทยว่า "เครือข่ายสังคม" หมายถึง กลุ่มบุคคลผู้ติดต่อสื่อสารกันโดยผ่านสื่อสังคม ซึ่งนอกจากจะส่งข่าวสารข้อมูลแลกเปลี่ยนกันแล้ว ยังอาจจะร่วมกันทำกิจกรรมที่สนใจด้วยกัน ซึ่งความสัมพันธ์ของคำทั้งสอง จะเป็นการที่ Social Media เป็นสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้เป็นผู้สื่อสาร หรือ เขียนเล่า เนื้อหา เรื่องราว ประสบการณ์บทความ รูปภาพ และ วิดีโอ ที่ผู้ใช้เขียนขึ้นเอง ทำขึ้นเอง หรือพบเจอจากสื่ออื่นๆ แล้วนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตน ผ่านทางเว็บไซต์ Social Network ที่ให้บริการบนโลกออนไลน์ ปัจจุบัน การสื่อสารแบบนี้จะทำผ่านทาง Internet และโทรศัพท์มือถือเท่านั้น แนวคิดในการนำ Social Media ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1) ใช้ในฐานะแหล่งเรียนรู้ โดยครูอาจจะต้องเป็นนักสำรวจเลือกสื่อที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์กับการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วนำไปรวบรวมไว้ที่บล็อกกลางของครู และประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบที่ Face Book ก็ได้ จากนั้นให้นักเรียนเข้าศึกษาด้วยตนเอง

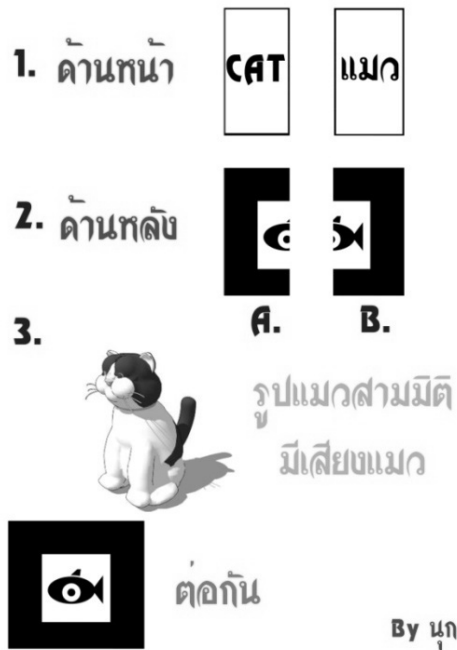
2) ใช้ในฐานะสื่อการสอน โดยครูเลือกสื่อที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และออกแบบการสอนโดยอาศัยสื่อเหล่านั้นประกอบ ตามความเหมาะสมของธรรมชาติวิชา

3) ใช้ในการสื่อสารกับนักเรียน อาจใช้เป็นช่องทางในการรับทราบปัญหาของนักเรียน เมื่อนักเรียนมีปัญหาอาจจะมาทักข้อความไว้ ครูก็เข้าไปตอบปัญหาเหล่านั้นได้

4) ใช้เป็นช่องทางในการมอบหมายงาน และส่งงาน

5) ใช้เป็นแหล่งพักผ่อนโดยได้ความรู้ เกมบางชนิดสร้างปัญญา แต่ต้องเลือกให้ดี

3. Augmented Reality เพื่อให้เป็นการตอบสนองการเรียนรู้อย่างมีความสนุกสนาน มีการเล่นเป็นส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้ และชีวิตทางสังคมพบว่า สื่อการสอนที่กำลังมาแรงในช่วงนี้คงหนีไม่พ้น Augmented Reality หรือ AR อติศักดิ์ มหาวรรณ (2556) ได้กล่าวว่า AR เป็นเทคโนโลยีใหม่ ที่ผสมเอาโลกแห่งความเป็นจริง (Real) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual) โดยผ่านทาง อุปกรณ์ Webcam, กล้องมือถือ,

ภาพ การทำ AR ในลักษณะของเกมจิ๊กซอว์

Computer รวมกับการใช้ software ต่างๆ จะทำให้ภาพที่เห็นในจอภาพกลายเป็นวัตถุ 3 มิติลอยอยู่เหนือพื้นผิวจริง หลักการและวิธีการทำ ในที่นี้จะไม่ขอกล่าวถึงแต่จะบอกแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังนี้คือ

ในเมื่อแท็บเล็ตในแต่ละเครื่องมีกล้องเว็บแคมอยู่แล้ว เราคงจะเคยได้ยินสื่อ AR มาพอสมควร แต่สิ่งเต็มเข้าไปคือการเล่นเกมจิ๊กซอว์สำหรับการ

เรียนวิชาภาษาต่างประเทศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่4 โดยเน้นไปที่ความรู้ความจำในคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ ในที่นี้จะยกตัวลักษณะการเล่นเกมจิ๊กซอว์ AR ดังนี้คือ

ลักษณะการเล่น จะเป็นเหมือนการต่อภาพจิ๊กซอว์ โดยวิธีการเล่น จะนำบัตรที่มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษและภาษาไทยที่เป็นชื่อสัตว์มาวางคละกันกับคำศัพท์ชื่อสัตว์ชนิดอื่นๆ จากนั้นให้นักเรียนนำมาวางต่อกันแล้วพลิกไปด้านหลัง แล้วใช้กล้องส่องเพื่อเฉลยว่าถูกหรือไม่ ถ้าผิดก็จะไม่เกิดอะไร แต่ถ้าถูกก็จะมีรูปสามมิติพร้อมเสียงของสัตว์ชนิดนั้นขึ้นขึ้นมาผ่านกล้องดังตัวอย่างตามภาพ

สรุป

ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะก้าวไกลเพียงใดก็ตาม ถ้าพูดถึงการใช้งานในการจัดการเรียนการสอนทั่วไปก็คงต้องบอกว่าสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่สำหรับการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคตนั้น เทคโนโลยีก็แค่เป็นเครื่องมือช่วยที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนนั้นประสบความสำเร็จ ไม่ใช่เป็นส่วนสำคัญที่สุด แต่สิ่งที่อยู่ข้างในต่างหาก นั่นก็คือ วิธีการสอน หรือสื่อการสอนที่บรรจุลงไปต่างหาก ซึ่งจะต้องวิธีการสอนและสื่อการสอนที่ไม่ธรรมดา คือ ตอบโจทย์ในลักษณะของสไตล์การเรียนรู้ เพื่อรองรับผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่ต่างกัน สิ่งสำคัญของการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จนั่นคือ แรงบันดาลใจของผู้เรียน ความสนุกสนานในการเรียน เมื่อผู้เรียนเกิดชอบวิธีการสอน หรือสื่อการสอนส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจ มีความสนุกในการเรียนรู้ในวิชานั้นๆ ที่นี้แหละครูผู้สอนจะไม่ต้องคอยบอก คอยบังคับให้เรียนอีกต่อไป เด็กจะเรียนรู้และต่อยอดได้ด้วยตนเอง ความรู้ก็จะติดตัวไปตลอด จึงเป็นที่มาของการจัดการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จจริงๆ นั่นเอง

บรรณานุกรม

- จินดารัตน์โพธิ์นอก. (2554). ลีลาการเรียนรู้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2556, จาก http://www.royin.go.th/upload/246/FileUpload/1863_5440.pdf.
- บุญเลิศ อรุณพิบูลย์. (2555). Social Media และ Social Network. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.thailibrary.in.th/2012/01/10/social-media-social-network>.
- พิชัย ทองดีเลิศ. (2547). การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่มีรูปแบบการเรียนต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาสกร เรืองรอง และคณะ. (2556). Tablet PC สื่อการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2556, จาก <http://krubeeka.wordpress.com/2013/11/07/tabletpc/#more-205>.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้ ครูเพื่อศิษย์. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2556, จาก http://www.noppawan.sskru.ac.th/data/learn_c21.pdf.
- สุนันทา นรสิงห์. (2556). ไทยรั้งท้ายอาเซียน. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=34102&Key=hotnews>.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2554). แท็บเล็ตเพื่อการศึกษา โอกาสและความท้าทาย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.kan1.go.th/tablet-for-education.pdf>.
- อดิศักดิ์ มหาวรรณ. (2556). AR หรือ Augmented Reality คือ?. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2556, จาก <http://edu-techno-google.blogspot.com/2013/05/ar-augmented-reality.html>.

การประยุกต์ใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์เพื่อส่งเสริมห้องเรียน แห่งการเรียนรู้: เทคนิคสำหรับห้องเรียนแห่งศตวรรษที่ 21 Using Clickers to Enhance Classroom Learning: Teaching Technique for the 21st Century Classrooms

พรสุข ตันตระรุ่งโรจน์*

บทคัดย่อ

อุปกรณ์คลิกเกอร์ (Clicker) ซึ่งใช้ในระบบการตอบสนองโดยผู้เรียน (Audience response systems, ARS) เป็นอุปกรณ์ขนาดเล็กแต่ทรงพลังในการขับเคลื่อนห้องเรียนบรรยายให้เป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้คลิกเกอร์ช่วยให้ผู้สอนสามารถวิเคราะห์ และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสอนที่สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมผู้เรียนเชิงรุก และบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้คลิกเกอร์สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับบทเรียนเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบการตอบสนองโดยผู้เรียน, อุปกรณ์คลิกเกอร์, การมีส่วนร่วม, ปฏิสัมพันธ์, ผู้เรียนเชิงรุก

ABSTRACT

The Clicker, which is used in the Audience Response System (ARS), is a small, yet powerful equipment in driving the lecture classroom into learning classroom. The Clickers help the lecturer to analyze and modify the teaching strategy to conform to students' competencies, promote active learning, and induce learning atmosphere. Besides this, the Clickers advocate participation in learning, creating interactions between students and students, students and teacher, and students and content.

Keywords: Audience response systems (ARS), Clicker, Participation, Interaction, Active learners

บทนำ

ในห้องเรียนขนาดใหญ่ รูปแบบการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนส่วนมากใช้ในการถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เรียนยังคงอยู่ในรูปแบบของการบรรยาย วิจัย พานิช (2556) กล่าวว่าบทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาวิชาความรู้เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ครูผู้จัดกระบวนการเรียนใน

ศตวรรษที่ 21 ต้องกรอบด้วยศาสตร์และศิลป์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง ครูผู้สอนต้องเป็นผู้รอบรู้และลุ่มลึกในเนื้อหาวิชาการรวมถึงการผสมผสานเทคนิค การสร้างบรรยากาศ มิตรภาพ และทักษะที่ช่วยให้การสอนมีความน่าสนใจ สนุก มีชีวิตชีวา และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว

* อาจารย์ ดร. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และมีใจจดจ่อกับการเรียนของตน (ทศนา แชมมณี, 2556)

ครูต้องเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมของการเรียนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง ครูต้องเป็นผู้คอยสังเกต ให้คำแนะนำ และร่วมทำงานกับผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของผู้เรียน และหมายรวมถึงการเป็นเพื่อนร่วมเรียนกับผู้เรียน โดยทำหน้าที่ร่วมเรียนรู้และสร้างความรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ในห้องเรียนที่เน้นการบรรยายและมอบความรู้โดยตรงให้กับผู้เรียน วิธีและเทคนิคการสอนที่ครูมักจะใช้เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและมีความสนใจในบทเรียน เช่น การอภิปรายกลุ่ม กรณีศึกษา หรือแม้แต่การแสดงละคร (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2544; วิจารณ์ พานิช, 2556) ซึ่งครูล้วนมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน เนื้อหา และผู้เรียน

ปัจจุบันเทคโนโลยีการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้ ครูจำนวนมากที่รับผิดชอบสอนห้องเรียนขนาดใหญ่ได้เลือกใช้เทคโนโลยีมาประกอบการสอน ระบบการตอบสนองโดยผู้เรียน (Audience Response System, ARS) เป็นเทคโนโลยีที่อนุญาตให้ผู้เรียนได้ตอบผ่านอุปกรณ์สื่อสารขนาดเล็กในรูปแบบของรีโมต ซึ่งนิยมเรียกว่า อุปกรณ์คลิกเกอร์ (Clicker) นักการศึกษาและผู้เรียนแสดงความชื่นชอบและกระตือรือร้นในการใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์ในห้องเรียน และต่างยอมรับว่าอุปกรณ์ชนิดนี้มีศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ในบทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้อ่านทราบสาระสำคัญของการประยุกต์ใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์ (รูปที่ 1) และประโยชน์ที่ครูผู้สอนและผู้เรียนจะได้รับเมื่อนำอุปกรณ์คลิกเกอร์มาใช้ร่วมในการเรียนการสอนในห้องเรียนบรรยายขนาดใหญ่

รูปที่ 1: อุปกรณ์คลิกเกอร์

แนะนำอุปกรณ์คลิกเกอร์ ความเป็นมา

ทวีปยุโรปและประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำอุปกรณ์คลิกเกอร์มาใช้ในห้องเรียนเป็นเวลานานกว่าสองทศวรรษ สืบเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 1966 แต่ด้วยราคาที่สูงและต้องใช้สายเชื่อมโยกกับอุปกรณ์ ทำให้การใช้งานถูกจำกัดอยู่เพียงวงแคบ อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับอุปกรณ์มีราคาถูกลง ทำให้อุปกรณ์ดังกล่าวได้รับความนิยมและถูกนำมาใช้ในห้องเรียนเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 (Kay & LeSage, 2009)

คลิกเกอร์ที่นำมาใช้ให้ห้องเรียนมีชื่อเรียกต่างกันตามการใช้งาน (Caldwell, 2007; d'Inverno, Davis, & White; 2003; Draper & Brown, 2004; Keough, 2012) ตัวอย่างเช่น classroom response systems, personal response systems, group response systems, student response systems, personal response units, audience response systems, electronics classroom voting systems, classroom performance systems, wireless course feedback systems, audience response technology, electronic student response technology, classroom communication systems, interactive technology เป็นต้น

การทำงานของคลิกเกอร์ประกอบด้วย อุปกรณ์หลัก 2 ชนิด คือ 1) “อุปกรณ์คลิกเกอร์” หรือ “Clicker” ซึ่งทำหน้าที่ส่งสัญญาณ และ 2) โปรแกรมคลิกเกอร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวสร้างคำถาม และรับข้อมูลจากอุปกรณ์คลิกเกอร์ที่ผู้เรียนส่งข้อมูลให้กับผู้สอนผ่านทางระบบไร้สาย USB ดังรูปที่ 2 (ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้, 2556)

อุปกรณ์คลิกเกอร์เป็นอุปกรณ์ขนาดเล็ก มีขนาดใกล้เคียงกับรีโมตโทรทัศน์ ประกอบด้วย จอภาพ ปุ่มเปิด/ปิดเครื่อง คีย์ตัวเลข/ตัวอักษร และปุ่มอื่นๆ ได้แก่ เมนู ลูกศรและปุ่มควบคุมการส่งคำตอบ และปุ่มเปลี่ยนโหมดการคีย์ เป็นต้น

รูปที่ 2 : อุปกรณ์คลิกเกอร์ USB และโปรแกรมคลิกเกอร์

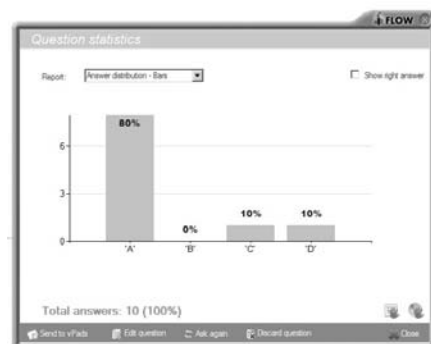
อุปกรณ์คลิกเกอร์จะเชื่อมต่อกับโปรแกรมคลิกเกอร์ด้วยระบบไร้สาย USB (Wireless USB, WUSB) ส่งสัญญาณด้วยระบบอินฟราเรดหรือคลื่นวิทยุ (Caldwell, 2007) ซึ่งแต่ละเครื่องจะมีรหัสเฉพาะ เมื่อผู้เรียนกดปุ่มเลือกคำตอบบนอุปกรณ์คลิกเกอร์ คำตอบนั้นจะถูกส่งแบบทันทีทันใด (Real time) มายังตัวรับข้อมูลในโปรแกรมคลิกเกอร์ซึ่งบรรจุอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ของผู้สอน โปรแกรมคลิกเกอร์จะรับสัญญาณ ระบุและทำการบันทึกข้อมูลแยกตามรายบุคคล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลออกมาเป็นแผนภูมิ อุปกรณ์คลิกเกอร์สามารถนำมาใช้สำหรับการตอบคำถามในการทดสอบย่อย การประเมิน

ระหว่างการเรียนการสอน (Formative evaluation) การประเมินผลสัมฤทธิ์ (Summative evaluation) และสามารถใช้นับที่การเข้าชั้นเรียนของผู้เรียนได้เช่นกัน

ในการใช้งานโดยทั่วไปผู้สอนจะสร้างคำถามด้วยโปรแกรมนำเสนอ (MS PowerPoint) และเมื่อเวลาสำหรับคำถามหมดลง ผลคะแนนรวมและรายละเอียดคำตอบจะปรากฏบนหน้าจอ โดยผู้สอนสามารถเลือกประเภทของการแสดงผลตอบได้ทั้งกราฟวงกลม (Pie) กราฟแท่งเฉพาะข้อที่ตอบ (Bar) หรือกราฟแท่งทั้งหมด (Histogram) (รูปที่ 3-5) ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์ในชั้นเรียนเพิ่มจำนวนการโต้ตอบจากผู้เรียน และยังสามารถให้ผลป้อนกลับแบบทันทีทันใดแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (Gauci, Dantas, Williams, & Kemm, 2009)

รูปที่ 3: ลักษณะโปรแกรมคลิกเกอร์

รูปที่ 4: รายงานผลการตอบสนองด้วยกราฟแท่ง

Answer	Count	%
17 A	3	3%
18 B	0	0%
19 C	5	5%
20 D	92	92%

รูปที่ 5: รายงานผลการตอบสนองแยกตามข้อคำถาม

คลิกเกอร์กับกลุ่มผู้เรียน

สำหรับบทความฉบับนี้จะเน้นเฉพาะกลยุทธ์การใช้คลิกเกอร์ในห้องเรียนบรรยายขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม อุปกรณ์คลิกเกอร์สามารถใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนกลุ่มเล็กที่ประกอบด้วยผู้เรียน 15 คนจนถึงห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีผู้เรียนถึง 200 คน สามารถใช้งานกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต และบัณฑิตศึกษา Caldwell (2007) กล่าวว่าอุปกรณ์คลิกเกอร์เหมาะสำหรับเนื้อหาทุกสาขา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การแพทย์ ธุรกิจ และปรัชญา นอกจากนี้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูสามารถใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์ได้กับห้องเรียนหลากหลายแบบ ได้แก่ ห้องเรียนที่ครูเน้นบรรยายและถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับผู้เรียน ห้องเรียนที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน และห้องเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การใช้คลิกเกอร์ ในห้องเรียน

คลิกเกอร์เหมาะสำหรับสร้างคำถามแบบปรนัยที่มีคำตอบที่ถูกคำตอบเดียว แบบถูก/ผิด ปรนัยที่มีหลายคำตอบ จัดเรียงลำดับ รวมถึงการตอบคำถามด้วยข้อความสั้นๆ นอกจากนี้สามารถใช้เป็นกลยุทธ์นำเข้าสู่บทเรียน ทบทวนความรู้เดิมก่อนสร้างความรู้ใหม่ หรือใช้สำหรับประเมินความรู้ระหว่างเรียน การเตรียมผู้เรียนก่อนลงมือปฏิบัติ ทบทวนก่อนสอน หรือสรุปผลการเรียนรู้รายข้อของผู้เรียน (Caldwell,

2007; Gauci, Dantas, Williams, & Kemm, 2009; Kay & LeSage, 2009)

ลักษณะคำถาม

ครูจะเตรียมคำถามด้วยโปรแกรมนำเสนอและทำการเชื่อมโยงเข้ากับโปรแกรมคลิกเกอร์ จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยแนะนำลักษณะของคำถามสำหรับคลิกเกอร์ไว้ดังนี้ (Caldwell, 2007; Wit, 2003):

- คำถามในลักษณะเชื่อมโยงความรู้ทั่วไปไปสู่ความรู้เฉพาะ
- คำถามที่ใช้ถามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่คุ้นเคย
- คำถามที่ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องเพื่อกระตุ้นการอภิปราย และกระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียนก่อนเข้าสู่เนื้อหาเรื่องใหม่
- คำถามที่ต้องใช้ความคิดหรือมีการเรียงลำดับ
- คำถามที่เรียงลำดับไว้แล้ว แต่ให้ค้นหาว่ามีลำดับขั้นตอนใดผิด
- คำถามที่ประยุกต์ความคิดที่คุ้นเคยไปสู่เนื้อหาเรื่องใหม่
- คำถามที่มีการใช้แผนภาพ แผนภูมิ หรือสื่อมัลติมีเดียอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ Wit (2003) กล่าวว่าเพื่อหลีกเลี่ยงการเดาคำตอบของผู้เรียน ครูควรกำหนดตัวเลือก “ไม่ทราบคำตอบ” ไว้ด้วยเช่นกัน

ประโยชน์ของอุปกรณ์คลิกเกอร์

การนำอุปกรณ์คลิกเกอร์มาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สอนและผู้เรียนดังนี้

วัดพื้นฐานความรู้ การกำหนดระดับการเรียนรู้เมื่อเริ่มต้นชั้นเรียนมีประโยชน์ต่อครูและต่อผู้เรียนแต่ละบุคคล การประเมินพื้นฐานความรู้ในห้องเรียนขนาดใหญ่ที่นักเรียนไม่กล้าเปิดเผยความสามารถของตน

นั้นแทบจะเป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตาม การใช้คลิกเกอร์ทำให้เทคนิคการประเมินพื้นความรู้ในห้องเรียนเป็นไปได้และผู้สอนทราบผลลัพธ์ได้ในทันที ตัวอย่างการใช้คลิกเกอร์เพื่อประเมินพื้นความรู้ของผู้เรียนกล่าวคือ ครูสามารถประเมินพื้นความรู้ของผู้เรียนโดยการเตรียมคำถามปลายเปิด 2-3 คำถามฉายคำถามขึ้นจอ อธิบายว่าคำถามนี้ไม่มีผลต่อการประเมินใดแต่มีเป้าหมายเพื่อ

- 1) ทบทวนความจำของความรู้ที่ผู้เรียนมีอยู่เดิม สำหรับนำมาเชื่อมโยงกับความรู้ที่จะเรียนใหม่
- 2) ช่วยผู้เรียนจัดระบบความรู้ของตน และ
- 3) ช่วยให้ผู้เรียนกำหนดระดับการเรียนรู้สำหรับเริ่มต้นบทเรียนใหม่ ซึ่งผลที่ได้รับจากโปรแกรม

คลิกเกอร์จะทำให้ครูทราบพื้นความรู้ของผู้เรียน และสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้

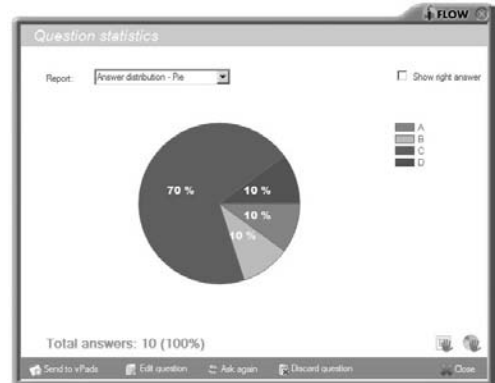
ตัวอย่างคำถาม

ให้เลือกคำตอบที่แสดงความรู้ปัจจุบันของท่าน:

Multimedia คืออะไร

- a. ไม่เคยได้ยินคำนี้
- b. เคยได้ยิน แต่ไม่ทราบความหมาย
- c. พอจะทราบ แต่ไม่ชัดเจน
- d. เข้าใจความหมาย และอธิบายได้

วัดผลความเข้าใจและทดสอบความรู้ในช่วงโม่งเรียน เป็นการยากสำหรับครูผู้สอนในห้องเรียนบรรยายที่จะทราบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจหรือตามทันเนื้อหาที่กำลังสอนหรือไม่ ด้วยคำถามและการโต้ตอบด้วยอุปกรณ์คลิกเกอร์จะทำให้ผู้สอนสามารถทราบได้ทันทีว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่กำลังอธิบายหรือไม่ โดยการแสดงผลคำตอบด้วยแผนภาพที่ชัดเจน (รูปที่ 6) ทำให้ผู้เรียนทราบว่าตนเองตอบถูกหรือผิด ขณะเดียวกันผู้สอนก็สามารถให้ผลป้อนกลับและปรับกระบวนการที่คลาดเคลื่อนของผู้เรียนได้ทันทีก่อนที่จะดำเนินการสอนในหัวข้อถัดไป

รูปที่ 6 แผนภาพแสดงการตอบคำถาม

วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ผลการวิจัยรายงานว่า ผลลัพธ์การเรียนรู้เพิ่มสูงขึ้นสืบเนื่องจากการถามคำถามที่ตรงประเด็นด้วยอุปกรณ์คลิกเกอร์ผู้เรียนได้รับผลป้อนกลับทันที ครูและนักเรียนร่วมกันแก้ไขกระบวนการที่คลาดเคลื่อน ผู้เรียนที่ใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์มีความเห็นตรงกันว่า การใช้คลิกเกอร์ในห้องเรียนช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้เป็นอย่างดี และช่วยให้ได้รับการเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยหนึ่งที่กล่าวว่า การใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์ช่วยให้ผู้เรียนในวิชาคณิตศาสตร์ได้รับเกรดที่ดีขึ้น จำนวนเกรด A เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 และจำนวนนักเรียนที่สอบตกลดลง (Caldwell, 2007 ; d'Inverno, Davis, & White, 2003; Draper & Brown, 2004)

การบันทึกการเข้าชั้นเรียน หลายครั้งการบันทึกการเข้าชั้นเรียนในห้องเรียนบรรยายขนาดใหญ่เป็นภาระของครูผู้สอน หรือต้องได้รับความช่วยเหลือจากครูผู้ช่วย (TA) โปรแกรมคลิกเกอร์มีฟังก์ชันให้ดาวน์โหลดรายชื่อผู้เรียนเข้าสู่งานล่วงหน้าได้ และเมื่อผู้เรียนเปิดอุปกรณ์คลิกเกอร์เพื่อลงทะเบียนรายชื่อจะปรากฏในโปรแกรมทันที ช่วยให้การบันทึกการเข้าเรียนในห้องบรรยายขนาดใหญ่เป็นเรื่องง่ายและสะดวกมากขึ้น นอกจากนี้ Ribbens (2007)

รายงานว่าการใช้การตอบแบบทดสอบย่อยด้วยอุปกรณ์คลิกเกอร์ช่วยให้การเข้าชั้นเรียนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 20 และเมื่อครูรวมคะแนนจากแบบทดสอบย่อยเพื่อการประเมินปลายภาค พบว่าการเข้าชั้นเรียนจะสูงขึ้นถึงร้อยละ 90 นอกจากนี้ครูผู้สอนสามารถติดตามการตอบคำถามเป็นรายบุคคลได้ด้วยเช่นกัน

การให้ผลป้อนกลับแบบทันทีทันใด

ผู้เรียนทราบจุดอ่อนจุดแข็งของตน

ในการตอบคำถามผ่านอุปกรณ์คลิกเกอร์นั้น เมื่อเวลาที่กำหนดไว้หมดลง ผู้เรียนจะทราบผลถูกผิดทันที ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนทราบจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง หลายครั้งผู้เรียนมักจะคิดว่าเพื่อนไม่เข้าใจเนื้อหาที่ครูกำลังสอนเหมือนกับตนเอง แต่เมื่อผลแสดงว่ามีผู้เรียนตอบถูกถึงร้อยละ 80 แต่ตนเองตอบผิด Ribbens (2007) กล่าวว่าผลการประเมินนี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ตั้งใจฟัง แสวงหา และเพิ่มพูนความรู้ เพื่อที่ตนเองจะสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องในคราวต่อไป

ครูปรับวิธีสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน

ครูสามารถปรับกระบวนการเรียนการสอนโดยอ้างอิงจากการประมวลผลผลลัพธ์ด้วยโปรแกรมคลิกเกอร์ ถ้าผู้เรียนส่วนมากไม่เข้าใจ หรือมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ครูสามารถปรับกลวิธีการสอนได้ทันทีทันใด ตัวอย่างเช่น ผลคำตอบของข้อที่ 1 แสดงว่าผู้เรียนตอบถูกร้อยละ 95 ครูจะดำเนินการสอนหัวข้อถัดไป แต่หากผลคำตอบข้อที่ 2 แสดงว่ามีผู้เรียนตอบถูกเพียงร้อยละ 14 ครูสามารถนำผู้เรียนย้อนกลับไปเรียนหัวข้อนั้นๆ ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง (Caldwell, 2007; Draper & Brown, 2004; Ribbens, 2007) การใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์ช่วยเปลี่ยนห้องเรียนบรรยายที่มีครูส่งผ่านความรู้เป็นหลัก ให้กลายเป็นห้องเรียนที่มีบรรยากาศของการโต้ตอบ ปฏิสัมพันธ์ และขับเคลื่อนความรู้บนพื้นฐานความสามารถของผู้เรียน

ผลคะแนนจากโปรแกรมคลิกเกอร์ช่วยให้ครู
ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสอนได้อย่าง
สมเหตุสมผลและทันที

การเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน

เป็นที่ทราบกันดีว่าการเรียนในห้องเรียนบรรยายขนาดใหญ่มักยับยั้งครูผู้สอนและผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน บรรยากาศในห้องเรียนมักจะเป็นในลักษณะที่ผู้เรียนรอรับการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว และไม่กล้าแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม ด้วยศักยภาพของอุปกรณ์คลิกเกอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้สามารถเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียนและเนื้อหาได้มากขึ้น (d'Inverno, Davis, & White; 2003; Kenwright, 2009)

ปกปิดความเป็นตัวตน

โดยทั่วไปเมื่อมีการถามคำถามหรือให้แสดงความคิดเห็น ผู้เรียนจำนวนมากในห้องบรรยายรู้สึกเขินอายไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แต่สำหรับการตอบคำถามด้วยอุปกรณ์คลิกเกอร์จะแสดงผลลัพธ์ที่ไม่ระบุรายบุคคล ทำให้มีผู้เรียนจำนวนมากกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นนอกกรอบที่แตกต่างจากเพื่อนหรือครูผู้สอน (Keough, 2012)

เสริมกิจกรรมกลุ่ม ระดมสมอง เพื่อนสอนเพื่อน

ผลประเมินแบบทันทีทันใดช่วยให้ผู้เรียนทราบได้ทันทีว่าร้อยละการตอบของแต่ละตัวเลือกรู้จำนวนเท่าไร ผู้เรียนสามารถตรวจสอบผลการตอบของตนเองและทราบได้ทันทีว่าความเข้าใจของตนเองอยู่ในระดับใด และแตกต่างจากเพื่อนในห้องเรียนอย่างไร

จากประสบการณ์ตรงที่พบในห้องเรียนทุกครั้งเมื่อผู้เขียนฉายคำถามขึ้นบนจอ ผู้เรียนจะตั้งใจอ่านคำถาม ใช้เวลาส่วนตัวในการตอบคำถาม และเมื่อส่งคำตอบเรียบร้อยแล้วจะเริ่มได้ยินเสียงซุบซิบอยากรู้ว่าเพื่อนๆ ตอบเหมือนกับตนหรือไม่ เหตุใดจึงคิดต่างออกไป ในกรณีเช่นนี้ครูสามารถส่งเสริมให้เกิด

การอภิปราย ระดมความคิด ได้แย้ง เพื่อหาข้อสนับสนุน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนได้ ซึ่งเทคนิคเหล่านี้จะสามารถผูกใจของผู้เรียนกับเนื้อหา ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และสร้างห้องเรียน ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เพิ่มมากขึ้น (Draper & Brown, 2004)

เพิ่มความพร้อมก่อนการเรียนรู้

การใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ควบคู่กับห้องเรียนกลับทาง ได้ ห้องเรียนกลับทางหรือห้องเรียนที่ผู้เรียนจะศึกษา เนื้อหา เตรียมพร้อมก่อนเข้าชั้นเรียน และร่วมกิจกรรม การเรียนรู้แทนการฟังการบรรยายเพียงอย่างเดียว ด้วยคำถามและโปรแกรมคลิกเกอร์ที่แสดงผลลัพธ์ เป็นร้อยละของผู้ที่ตอบถูกและผิด จากประสบการณ์ ของผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนจะแสดงความยินดีเมื่อร้อยละ ของผู้ที่ตอบถูกมีจำนวนมาก และพยายามที่จะ ทำให้คำตอบถูกต้องทั้งหมด (ร้อยละ 100) ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยที่กล่าวว่า การนำอุปกรณ์คลิกเกอร์มาใช้ในห้องเรียนจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ร่วมกันในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้เรียนที่เป็น ผู้ใหญ่ซึ่งมีลักษณะที่จะช่วยเหลือกันในห้องเรียน (Caldwell, 2007; Draper & Brown, 2004)

การดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

เป็นที่ทราบกันดีว่าการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนต่อบทเรียนในห้องเรียนบรรยายขนาดใหญ่ เป็นไปได้ยาก d'Inverno, Davis, and White (2003) กล่าวว่าภายหลังจากเริ่มการบรรยายประมาณ 20 นาทีความสนใจของผู้เรียนจะลดลง ครูผู้สอนควรนำอุปกรณ์คลิกเกอร์มาใช้ในห้องเรียนที่เน้นการบรรยาย การใช้คำถามและการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ทุกๆ 20 นาที จะส่งเสริมให้ระดับความสนใจต่อเนื้อหาเพิ่มสูงขึ้น ผู้เรียนสนุกสนาน ไม่ง่วงนอน และมีใจจดจ่อกับการสอนของครูเพื่อเตรียมตัวเองให้พร้อมสำหรับคำถามข้อต่อไป

สรุป

การใช้อุปกรณ์คลิกเกอร์สร้างบรรยากาศที่ดีให้กับห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสุข และกระตือรือร้นที่จะโต้ตอบกับคำถาม กับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันมากกว่าการจัดการเรียน การสอนแบบดั้งเดิม เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือคิดและทำเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในมิติที่ลึก และเชื่อมโยงก่อให้เกิดความรู้ใหม่โดยไม่รู้ตัว ผู้สอนต่างมุ่งหมายที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น และอุปกรณ์คลิกเกอร์ก็เป็นตัวเลือกหนึ่งที่ดีสำหรับยุคสารสนเทศนี้ อย่างไรก็ตามการวิจัยที่ศึกษาจะแปรผันไปตามความสามารถ ด้านการรู้ไอซีทีของผู้สอน ความยากง่ายของการใช้งานโปรแกรมคลิกเกอร์ บริบทของเนื้อหา รวมถึงตัวผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แชมมณี. (2556) **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). **การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน** 1. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). **สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ศุภณีย์ นวัตกรรมการเรียนรู้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2556). **คู่มือการใช้งานอุปกรณ์ Clicker**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2556. จาก <http://www.lic.chula.ac.th/ftp/01Clicker.pdf>.
- Caldwell, J. E. (2007). Clicker in the Large Classroom: Current research and best-practice tips. *Life Sciences Education* 6(1): 9-20.

- d'Inverno, R., Davis H., & White, S. (2003). Using a personal response system for promoting student interaction. **Teaching Mathematics and Its Applications** 22(4) : 163–169.
- Draper, S.W., & Brown, M. I. (2004). Increasing interactivity in lectures using an electronic voting system. **Journal of Computer Assisted Learning** 20(2): 81-94.
- Gauci, S. A., Dantas, A. M., Williams, D. A., & Kemm, R. E. (2009). Promoting student-centered active learning in lectures with a personal response system. **Advances in Physiology Education** 33: 60-71.
- Kay, R. H., & LeSage, A. (2009). Examining the benefits and challenges of using audience response systems: A review of the literature. **Computer & Education** 53: 819-827.
- Kenwright, K. (2009). Clickers in the classroom. **TechTrends** 53(1): 74-77.
- Keough, S. M. (2012). Clickers in the classroom : A review and a replication. **Journal of Management Education** 36(6): 822-847.
- Ribbens, E. (2007). Why I like personal response systems. **Journal of College Science Teaching** 37(2): 60-62.
- Wit, E. (2003). Who wants to be... The use of a personal response system in statistics teaching. **MSOR Connections** 3(2): 14–20.

แนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลการบริหารจัดการอย่าง สร้างสรรค์เพื่อประกันคุณภาพการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Guideline of Development of Creative Database Management
for Quality Assurance Faculty of Education Silpakorn University

เอกนถน บางท่าไม้

บทคัดย่อ

คณะศึกษาศาสตร์มีแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการของคณะที่สอดคล้องกับการประกันคุณภาพทางการศึกษา โดยมีหน่วยงานที่สนับสนุนงานตามภารกิจหลักของคณะในทุกภาคส่วนคณะศึกษาศาสตร์ได้ดำเนินการกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบข้อมูลโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นแนวคิดหลักในการดำเนินการโดยคำนึงถึงแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย มีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลจากผู้ใช้ระบบ 2) ศึกษาแผนการดำเนินการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย 3) ศึกษาแผนการประกันคุณภาพ 4) ประชุมคณาจารย์และบุคลากรสายสนับสนุนเพื่อรับฟังปัญหาทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 5) พัฒนาระบบร่วมกับศูนย์คอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัย 6) ทดสอบระบบและปรับปรุงให้สอดคล้องกับการทำงานประจำ 7) เผยแพร่ระบบให้เกิดการใช้ทุกภาคส่วน

การจัดทำฐานข้อมูลการบริหารจัดการอย่างสร้างสรรค์เพื่อประกันคุณภาพจึงเป็นศูนย์รวมข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกันคุณภาพ ลดขั้นตอนการกรอกข้อมูลที่ซ้ำซ้อน และสามารถนำข้อมูลไปใช้สำหรับการบริหารจัดการทางการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์

Abstract

The faculty of Education provides a strategic management plan which is consistent with the quality assurance for education. This plan is supported by the department which does the main mission of the faculty. Moreover, the department indicates the means to develop the database by using research process and the main thought according to a technology development plan. The aim of plan is divided into seven sections as follow : 1)To study data from the user 2) To study the plan of information technology 3) To study the quality assurance plan 4) To join the meeting between the lecturer and staff for sharing formal and informal problems 5)To develop the system with computer center which is the main section for developing information technology of university

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

6) To test and improve the system to be consistent with daily working 7) To broadcast the system to every department

The creative database management is the center of helpful information for the quality assurance. Also, it reduces the repeated steps of filling the information and the database can be completely used for Educational Management Administration in other aspects.

บทนำ

ความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับการประกันคุณภาพในสถานศึกษาปัจจุบันมี บัณฑิตภายในและภายนอกประเทศหลายประการ ที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็น ที่ต้องเร่งดำเนินการ อาทิ การตื่นตัวในเรื่องการประกัน คุณภาพการศึกษาในประเทศต่างๆ โดยส่งเสริมให้ เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนผู้ที่อยู่ในแวดวง การศึกษาระดับถึงถึงการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ โดยมีนโยบายที่สำคัญในด้านระบบบริหาร และสารสนเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) โดยมี ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ สำหรับแผนต่างๆ ที่ควรจัดทำคือ 2) การปฏิบัติตาม แผน ซึ่งในขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติม ตลอดเวลาและผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและ สนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข 3) การตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะ กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อน กลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมาบรรลุเป้าหมาย เพียงใด 4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้วจะส่งผลให้ คณะกรรมการรับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแปลผลแล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไป ปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูล สารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

นอกจากนี้มาตรฐานที่ ๑๒ สถานศึกษามี การจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงานและ พัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร ตัวบ่งชี้ โดยมี แนวทางการปฏิบัติคือ มีการจัดองค์กร โครงสร้างและ ระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงและปรับ เปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์ มีการจัดการ ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบครอบคลุมและทัน ต่อการใช้งาน มีระบบการประกันคุณภาพภายใน ที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนานุเคราะห์ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง พึงพอใจผลการบริหารงานและการพัฒนาผู้เรียน

คณะศึกษาศาสตร์มีแผนยุทธศาสตร์ในการ บริหารจัดการของคณะที่สอดคล้องกับการประกัน คุณภาพทางการศึกษา โดยมีหน่วยงานที่สนับสนุน งานตามภารกิจหลักของการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ งานพัฒนาวิชาการและบริการการศึกษา งานวิจัยและบริการวิชาการ งานบริหารและการจัดการ งานกิจการนักศึกษา งานเทคโนโลยีสารสนเทศ และงานแผนและประกันคุณภาพการศึกษา (สำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา, 2550)

คณะศึกษาศาสตร์ได้ดำเนินงานสนอง นโยบายของคณะในการจัดการข้อมูลของคณะให้ เป็นระบบโดยมีคณะกรรมการฝ่ายเทคโนโลยี สารสนเทศเป็นผู้รับผิดชอบ ฐานข้อมูลการบริหาร จัดการเพื่องานประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่คณะศึกษาศาสตร์ได้มุ่งเน้นพัฒนามาอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมาย ในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้สอดคล้อง กับ ความต้องการของบุคลากรและหน่วยงาน ทุกภาคส่วนภายในคณะ นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงการนำ

ไป ใช้ประโยชน์ของข้อมูล การเผยแพร่ต่อสาธารณชน และความปลอดภัยของข้อมูล ให้มีความสมดุลอย่างเหมาะสม

นโยบายการพัฒนาฐานข้อมูลของคณะศึกษาศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์ได้ดำเนินการกำหนดแนวทางในพัฒนาฐานข้อมูลโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) เป็นฐานในการดำเนินการ มีการศึกษาสภาพปัญหาที่พบขึ้นในการจัดการฐานข้อมูล การเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงานแต่ละหน่วยงานและกับมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงนโยบายการใช้ข้อมูลที่เป็นไปตามแผนเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัยและแผนการประกันคุณภาพ คณะกรรมการดำเนินงานจึงศึกษาแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการประกันคุณภาพจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มเป้าหมาย ผู้เกี่ยวข้อง และรายงานต่อคณะกรรมการประจำคณะฯ ดำเนินการพัฒนาฐานข้อมูลร่วมกับศูนย์คอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัย โดยมีการวางแผนการทำงานและการพัฒนาฐานข้อมูลร่วมกันตามความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลจากทุกหน่วยงาน ทดลองใช้ระบบฐานข้อมูลกับอาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุนในการกรอกข้อมูล ทดสอบประสิทธิภาพในการใช้ฐานข้อมูลและปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพการใช้งานจริงในการบริหารจัดการและการประกันคุณภาพที่เป็นไปตามแผนของมหาวิทยาลัย (คณะศึกษาศาสตร์, 2556)

คุณลักษณะของฐานข้อมูล

คุณลักษณะของระบบฐานข้อมูลที่ดีควรประกอบด้วย

1. ความเป็นปัจจุบัน (Current) ข้อมูลปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ มีความทันสมัย เช่น เกรดนักศึกษา เป็นต้น
2. ทันเวลา (Timely) มีคุณค่าทางเวลา มาเกี่ยวข้อง ถ้าไม่ได้สารสนเทศในเวลาที่ต้องการ

อาจจะเกิดการสูญเสียโอกาสได้

3. ความเที่ยงตรง (Relevant) ข้อที่ได้ต้องมีความสมบูรณ์ ถูกต้อง
4. ความคงที่ (Consistent) ข้อมูลที่เก็บไว้หลายๆ ที่ อาจไม่ตรงกัน ขัดแย้งกัน สารสนเทศที่ดีต้องไม่มีความขัดแย้งกัน หรือขัดแย้งกันน้อยที่สุด
5. นำเสนอรูปแบบที่มีประโยชน์ (Present in usable form) มีรูปแบบในการนำเสนอที่เข้าใจง่ายเหมาะสม

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ม.ป.ป. ได้กล่าวถึง คุณลักษณะที่ดีของฐานข้อมูลของนำเสนอ ดังนี้

1. ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูลให้เหลือน้อยที่สุด (Minimum redundancy) เป็นการทำให้ปัญหาเรื่องข้อมูลไม่ตรงกันลดน้อยลงหรือหมดไป โดยนำข้อมูลทั้งหมดมารวมกันเพื่อตัดหรือลดส่วนที่ซ้ำกันทิ้งไป ให้เหลืออยู่เพียงแห่งเดียว เพื่อลดความซ้ำซ้อนต่างๆ ในการถ่ายทอดการจัดการข้อมูล
2. ความถูกต้องสูงสุด (Maximum Integrity: Correctness) ในระบบฐานข้อมูลจะมีความถูกต้องของข้อมูลสูงสุด โดยคำนึงถึงเปลี่ยนแปลงไปก็จะทำการแก้ไขเพียงแห่งเดียว ทำให้ระบบฐานข้อมูลมีความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด และลดค่าใช้จ่ายในการพัฒนา และบำรุงรักษา
3. ความเป็นอิสระของข้อมูล (Data Independence) ข้อมูลต่างๆ จะการจัดเก็บและการเรียกใช้ข้อมูลซึ่งในลักษณะการเขียนโปรแกรมเราจำเป็นต้องใส่เทคนิคการจัดเก็บและเรียกใช้ข้อมูลไว้ในโปรแกรม
4. มีระบบความปลอดภัยของข้อมูลสูง (High Degree of Data Security) โดยมีระบบรหัสผ่าน (login password) ในตรวจสอบคว่าผู้ใช้นั้นมีสิทธิใช้ข้อมูลได้มากน้อยเพียงใด
5. การควบคุมจะอยู่ที่ส่วนกลาง (Logically Centralized Control) แนวความคิดนี้จะนำไปสู่

ระบบการปฏิบัติงานที่ดี อย่างน้อยสามารถควบคุมความซ้ำซ้อนการและความปลอดภัยของข้อมูลได้

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาระบบข้อมูลควรคำนึงถึงคุณลักษณะต่างๆ ของผู้พัฒนาระบบและผู้ใช้งานในทุกภาคส่วน ซึ่งสิ่งที่สำคัญคือความปลอดภัยของข้อมูลและสามารถควบคุมได้โดยผู้พัฒนาระบบที่ควบคุมเป็นส่วนกลาง

แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาระบบข้อมูลของคณะศึกษาศาสตร์

คณะกรรมการฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะศึกษาศาสตร์ เป็นหน่วยงานในการพัฒนาระบบข้อมูลประกัน โดยมีการดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา โดยมีกระบวนการดังนี้

1. ศึกษาความต้องการพื้นฐานของอาจารย์ภายในคณะโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเอง ในเอกสารประกันคุณภาพ การสอบถามข้อมูลต่างๆ ทั้งในรูปแบบการประชุมในลักษณะกรรมการจัดการทำฐานข้อมูลและกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการกับคณาจารย์ในการพัฒนาระบบสามารถสรุปได้ว่า อาจารย์มีความประสงค์ในการพัฒนาระบบข้อมูลส่วนบุคคลที่เชื่อมต่อกับระบบประกันคุณภาพเพื่อความสะดวกในการใช้ข้อมูล ลดขั้นตอนการกรอกข้อมูลที่ซ้ำซ้อน และสามารถนำข้อมูลไปใช้ในลักษณะอื่นๆ ได้แก่ นำไปใช้เป็นประวัติส่วนตัว การประเมินประจำปี การจัดทำรายงานของภาควิชา

2. ศึกษาความต้องการพื้นฐานของบุคลากรสายสนับสนุน โดยการสอบถามข้อมูลต่างๆ สรุปได้ว่า บุคลากรสายสนับสนุนมีความประสงค์ในการใช้ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับระบบที่มหาวิทยาลัยมีอยู่โดยไม่ต้องทำให้เริ่มพัฒนาใหม่ เนื่องจากจะเกิดปัญหาในการกรอกข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีความต้องการให้ระบบต่างๆ มีรูปแบบหน้าจอ (Interface) ที่กรอกข้อมูลได้ง่าย

สามารถบันทึกข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้

3. ในระยะแรกเริ่มคณะกรรมการดำเนินงานได้มีการศึกษาข้อมูลของระบบฐานในมหาวิทยาลัยพบว่ามหาวิทยาลัยไม่มีระบบกลางในการกรอกข้อมูลประกันคุณภาพ แต่มีระบบต่างๆ ให้เลือกนำมาใช้ในแต่ละส่วนงาน จึงทำให้เกิดความยุ่งยากสำหรับเจ้าหน้าที่ในการนำข้อมูลมาใช้ คณะกรรมการจึงได้ดำเนินการพัฒนาระบบใหม่ขึ้นมาทั้งหมด ซึ่งเมื่อศึกษากับหน่วยงานที่พัฒนาระบบ พบว่าข้อมูลต่างๆ ไม่สามารถเชื่อมโยงได้เนื่องจากความปลอดภัยของข้อมูลและยังต้องกรอกข้อมูลใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้หน่วยงานที่คณะได้ติดต่อในการพัฒนาระบบจะมีการพัฒนาระบบในรูปแบบการเช่า และบำรุงรักษาระบบเป็นรายปี โดยฐานข้อมูลทั้งหมดจะอยู่ในคลังจัดเก็บซึ่งอยู่ภายนอกมหาวิทยาลัยซึ่งไม่เป็นไปตามแผนสารสนเทศของมหาวิทยาลัย ทางคณะกรรมการจึงต้องยุติการพัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าว แต่สิ่งที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้คือได้ทราบกระบวนการในการพัฒนาระบบข้อมูลของหน่วยงานภายนอก

4. คณะกรรมการดำเนินงานได้ประชุมร่วมกับศูนย์คอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยเพื่อศึกษาการพัฒนาที่พบว่ามีปัญหาความซับซ้อนของระบบผู้ใช้งาน และพบว่าหากต้องการพัฒนาระบบที่มีการเชื่อมต่อกับข้อมูลที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนเนื่องจากต้องการเชื่อมระบบจากหลายแหล่งข้อมูลและต้องดำเนินการในเรื่อง Username และ Password ในทุกระบบให้เป็นแบบเดียวกัน (Single Sign on) แต่ที่สามารถดำเนินการได้โดยต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนามากขึ้น คณะฯ จึงดำเนินการทำหนังสือเพื่อประสานงานอย่างเป็นทางการกับศูนย์คอมพิวเตอร์ในการพัฒนาระบบข้อมูลร่วมกัน

5. ระหว่างการพัฒนาฐานข้อมูล คณะกรรมการจึงใช้วิธีการเชื่อมโยงข้อมูลของฐานข้อมูลที่มีมหาวิทยาลัยมีอยู่ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลบริการนักศึกษา ฐานข้อมูลวิจัย ฐานข้อมูลบุคลากร ให้อยู่ใน web page เดียวกัน

ภาพที่ 1 หน้าเว็บไซต์ของคณะศึกษาศาสตร์

ภาพที่ 2 ระบบฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยโดยใช้เว็บไซต์ของคณะศึกษาศาสตร์ในการเชื่อมระบบ

6. คณะกรรมการซึ่งเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ได้ร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายการจัดการความรู้ และคณะกรรมการฝ่ายประกันคุณภาพของคณะศึกษาศาสตร์ ดำเนินการเตรียมความพร้อมในการใช้ข้อมูลในระหว่างการพัฒนาโดยจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับบุคลากรสายสนับสนุนเรื่อง “การจัดเอกสารเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา” วันที่ 26 มกราคม 2555 โดยมุ่งหวังให้บุคลากรสายสนับสนุนมีการจัดเก็บเอกสารและเริ่มต้นในการเก็บฐานข้อมูลให้เป็นระบบมากขึ้น ซึ่งสามารถสรุปแนวทางได้ดังนี้

6.1 บุคลากรสายสนับสนุนที่ประจำสำนักงาน จัดทำช่องใส่เอกสารในส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพเท่านั้น โดยอาจมีการสำเนาเอกสารแยกสำหรับงานประกันคุณภาพเพื่อเก็บรวบรวมได้ง่ายเมื่อถึงรอบการประกันคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีการแยกพื้นที่เก็บข้อมูลตามองค์ประกอบของการประกันคุณภาพในส่วนที่รับผิดชอบโดยการสร้างแฟ้ม (Folder) ไว้ในคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลของแต่ละส่วนงานไว้ให้เป็นระบบ

6.2 บุคลากรสายสนับสนุนที่ประจำภาควิชา จัดทำช่องใส่เอกสารในส่วนงานส่วนกลางของภาควิชา และช่องสำหรับอาจารย์โดยแยกเป็นรายชื่ออาจารย์แต่ละคน และมีการแบ่งการจัดเก็บ

พื้นที่บนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเช่นเดียวกันกับบุคลากรประจำสำนักงาน

7. ติดตามการพัฒนาแบบอย่างต่อเนื่อง โดยคณะกรรมการจัดให้มีผู้รับผิดชอบฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับฐานข้อมูลจากส่วนต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยคำนึงความสอดคล้องของงานประจำของคณะ งานประกันคุณภาพ งานของภาควิชา งานสำนักงานเลขานุการ ทั้งนี้ ผู้รับผิดชอบจะต้องทำงานร่วมกัน และมีการประชุมกับผู้พัฒนาระบบอย่างต่อเนื่องและมีการกำหนดการนำข้อมูลไปใช้ผู้เป้าหมายที่สำคัญสำหรับการประกันคุณภาพ เช่น การกำหนดการกรอกข้อมูล นำเสนอข้อมูล โดยแบ่งข้อมูลตาม ปีการศึกษา ปีพุทธศักราช ปีงบประมาณ เป็นต้น

8. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นสามารถแบ่งส่วนของการนำเสนอของระบบได้ 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลส่วนภาควิชาที่สามารถเผยแพร่และนำไปใช้สำหรับการประชาสัมพันธ์ได้ 2) ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีชั้นความลับ สามารถแสดงผลในลักษณะส่วนบุคคลและเชื่อมโยงไปสู่ข้อมูลส่วนกลางในการนำไปใช้ในการประกันคุณภาพได้ นอกจากนี้คณะกรรมการดำเนินงานได้คำนึงถึงลักษณะการกรอกข้อมูลโดยจัดให้มีช่องทางในการกรอกข้อมูลโดยให้เจ้าหน้าที่ภาควิชาสามารถเป็นผู้รับผิดชอบในการกรอกข้อมูล

แทนอาจารย์ได้ (ระบบ login as) และจัดให้มีช่องทางในการปรับปรุงข้อมูลเพิ่มเติมได้สำหรับข้อมูลส่วนกลางของมหาวิทยาลัยที่ไม่เป็นปัจจุบัน

9. นำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นเสนอที่ประชุมคณะกรรมการประจำคณะ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการนำข้อมูลไปใช้ในระดับภาควิชา และสำนักงานเลขาธิการคณะฯ

10. ดำเนินการจัดการอบรมการใช้งานระบบ โดยดำเนินการใน 2 ส่วน คือ ส่วนของอาจารย์ และ ส่วนของภาควิชา

11. ดำเนินการจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการกรอกข้อมูลส่วนของอาจารย์และภาควิชาเพื่อทดสอบประสิทธิภาพและความพึงพอใจของระบบ

12. ปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงและนำข้อมูลไปใช้สำหรับการประกันคุณภาพต่อไป

ผลกระทบที่เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่า

ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการอย่างสร้างสรรค์เพื่อการประกันคุณภาพเป็นระบบที่สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยได้อย่างสอดคล้อง ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล และเป็นไปตามแผนเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนการประกันคุณภาพการศึกษา รายงานการประเมินตนเองของภาควิชา การประเมินบุคลากร รายงานประจำปี การปรับปรุงประวัติส่วนบุคคลของอาจารย์และบุคลากรได้อย่างสอดคล้องและนำไปใช้ในงานประจำได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

มีการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งในส่วนงานบริหารและงานด้าน

การปฏิบัติการ ตลอดจนได้มีการพัฒนางานด้านประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ ส่งผลให้ลดขั้นตอนการทำงานประจำ เกิดการต่อยอดการเรียนรู้และทำให้บุคลากรในคณะเห็นความสำคัญและมีความเข้าใจงานประกันคุณภาพได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

1. รูปแบบการเชื่อมระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยที่มีเจ้าของข้อมูลที่หลากหลายและขาดความเป็นปัจจุบัน แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ต้องมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อมูลต่างๆ ในระบบสารสนเทศจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในอนาคตและเทคโนโลยีด้าน Hardware และ Software ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ติดตามและตรวจสอบอย่างต่อเนื่องรวมถึงการพัฒนาและบำรุงรักษาระบบทั้งในส่วน Hardware และ Software ให้เป็นปัจจุบัน

3. การใช้งานระบบสำหรับอาจารย์ที่ไม่ประสงค์ในการใช้ข้อมูล แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ กำหนดเป็นนโยบายและส่งเสริมให้เห็นความสำคัญในการใช้งานในระยะยาวโดยการจัดการประชุม จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดแทรกการใช้งานระบบในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของคณะ ขอความร่วมมือและแสดงให้เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในวงกว้างและความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนวิวัฒน์ ศรีสุอำนาจ (2542). การออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูล, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี : นครราชสีมา.
- รวีวรรณ เทนอิสสระ (2543). ฐานข้อมูลและการออกแบบ, ซีอีดียูเคชั่น : กรุงเทพฯ.
- ราชภัฏลำปาง มหาวิทยาลัย (2553).

- การประกันคุณภาพ เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2557 เข้าถึงได้จาก
- วราภรณ์ โกวิทวรางกูร (2543). **ระบบฐานข้อมูล และการออกแบบ**, ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ.
- ศุภกฤษฎี นวัตกรรมกุล (2545). **การออกแบบและ พัฒนาฐานข้อมูล**, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี : นครราชสีมา.
- ศิลาปากร, มหาวิทยาลัย (2555). **กฎกระทรวง ว่า ด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกัน คุณภาพการศึกษา** เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2557 เข้าถึงได้จาก www.qa.su.ac.th/DATA/qaq2553/1111.pdf
- ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2556). **รายงาน การประเมินตนเองเพื่อการประเมิน คุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2555**. เอกสารอัดสำเนา: นครปฐม
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา (2553). **คู่มือการประกันคุณภาพ** เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2557 เข้าถึงได้จาก <http://www.mua.go.th/users/bhes/catalog.htm>

การจัดการเรียนรู้ตามเป้าหมายบันได 5 ขั้น (QSCCS) ด้วยสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

The management of learning base on QSCCS with social media to enhance the capacity for learning in the 21st century.

วณิชชา แม่นยำ*
ทิพรรัตน์ สิทธิวงศ์**

บทคัดย่อ

การศึกษาในปัจจุบันควรจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เป้าหมายบันได 5 ขั้น (QSCCS) เป็นการเรียนรู้ประยุกต์เอาทักษะที่สำคัญทางวิทยาศาสตร์ ในด้านการตั้งคำถาม การให้ความสำคัญกับหลักฐาน การสร้างคำอธิบายจากข้อมูลหรือหลักฐานที่มี เชื่อมโยงคำอธิบายไปสู่องค์ความรู้ และการสื่อสารองค์ความรู้ไปยังบุคคลอื่นอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีลำดับการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้น คือ 1)การตั้งประเด็นคำถาม/สมมุติฐาน 2)การสืบค้นความรู้ 3)การสรุปองค์ความรู้ 4)การสื่อสารและนำเสนอ และ 5)การบริการสังคมและจิตสาธารณะ โดยครูผู้สอนสามารถนำเอาสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีอยู่หลากหลาย มาประยุกต์เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม และเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุค (Facebook), กูเกิ้ลไดรว์ (Google Drive), สไลด์แชร์ (SlideShare) และ ยูทูป (Youtube) จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : สื่อสังคมออนไลน์, บันได 5 ขั้น, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The current study should be a learning process for the students to learn the skills in the 21st century. The 5 Steps learning (QSCCS) studies the application of essential skills in science. In terms of the question that focus on evidence, the creating descriptions of information or evidence, linking descriptions to knowledge and communication knowledge to other people for a reason. There are 5 steps in QSCCS; 1) the question/hypothesis. 2) searched knowledge 3) a summary of knowledge. 4) Communication and presentation and 5) Social services and public mind. Teachers can use social media is varied to applied as a tool for organizing events. And use Social Media such as Facebook, Google Drive, SlideShare, and YouTube will enhance the effectiveness of teaching and learning.

Keyword: Social media, QSCCS, the 21st century

* นิสิตปริญญาเอก สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

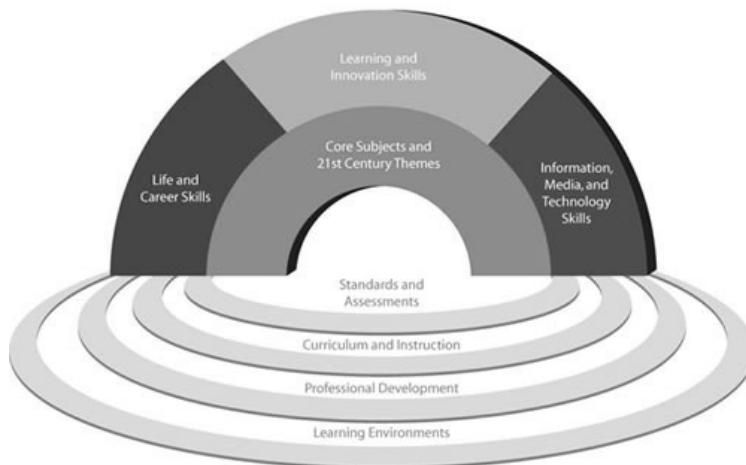
** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

การจัดการศึกษาด้วยบันได 5 ชั้น (QSCCS)

ศตวรรษที่ 21 ถือเป็นช่วงเวลาที่ทำท้าทายความสามารถของมนุษยชาติ (Anong Sinthusiri, 2556) เพราะเป็นยุคที่โลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และข้อมูลข่าวสารทุกอย่างก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงรอบตัวเราอีกต่อไป แค่เพียงคลิกที่ปลายนิ้ว เราก็สามารถก้าวข้ามพรมแดนไปได้ทั่วทุกมุมโลก ซึ่งแวดวงทางการศึกษาทั่วโลกต่างก้าวพ้นรูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลาง มาเป็นการเรียนรู้ในแบบกระบวนทัศน์ใหม่ เรียกได้ว่าเป็นการ

จัดการศึกษาฐานแห่งเทคโนโลยี หรือ Technology Based Paradigm (David Moursund, 2005) โดยมีเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่ผู้มีความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติที่พึงประสงค์ สำหรับการเป็น พลเมืองในศตวรรษที่ 21 เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ที่มีทักษะในการค้นคว้าแสวงหาความรู้ มีความรู้พื้นฐานที่จำเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สามารถสร้างสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะชีวิต ร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น (Anong Sinthusiri, 2556) (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ภาพที่ 1 ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ที่มา http://hrd.apec.org/index.php/21st_Century_Competencies

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ครูจะต้องปรับแนวทางการเรียนการสอน (Pedagogy) โดยครูจะต้องทำให้เด็กรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีเป้าหมายในการสอนที่จะทำให้เด็กมีทักษะชีวิต ทักษะการคิด และทักษะด้านไอที ซึ่งไอทีในที่นี้ไม่ได้หมายถึง มีความสามารถใช้คอมพิวเตอร์หรือใช้แท็บเล็ต (Tablet) แต่หมายถึง การที่เด็กสามารถตั้งคำถามในประเด็นที่

ตนเองสนใจ และรู้ว่าเมื่ออยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะไปตามหาข้อมูล (Data) เหล่านั้นได้ที่ไหน และเมื่อได้ข้อมูลมา เด็กต้องวิเคราะห์ได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และสามารถแปลงข้อมูลเป็นความรู้ (knowledge) ได้ สามารถเผยแพร่ และแบ่งปันความรู้ของตนเองให้กับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยน และยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จนถึงการทำ

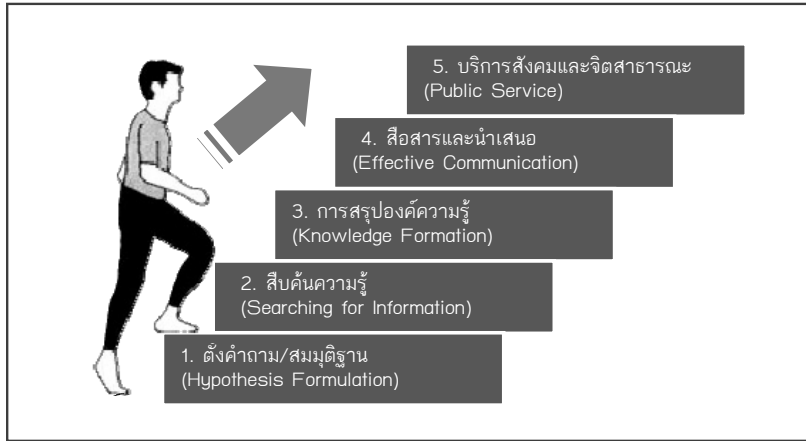
ความรู้ที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสังคมได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องเกิดจากการฝึกฝน ครูจะต้องให้เด็กมีโอกาสทดลองด้วยตนเอง (Anong Sinthusiri, 2556) ซึ่งจะสอดคล้องกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถประยุกต์เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบบัณฑิต 5 ชั้นเพื่อการพัฒนาผู้เรียน (QSCCS) จะช่วยส่งผลให้ผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ให้ตรงกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas Bunphueak, 2554) และสอดคล้องกับความสามารถพื้นฐานเบื้องต้นสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ความสามารถด้านภาษา (Literacy) ความสามารถด้านคำนวณ (Numeracy) และความสามารถด้านเหตุผล (Reasoning ability)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

กระบวนการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และเป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO (ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน, 2533) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ 1) การเรียนเพื่อให้ความรู้ในสิ่งต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อไป ได้แก่ การรู้จักแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ที่มีอยู่ และรวมถึงการสร้างความรู้ขึ้นใหม่ 2) การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งชีวิตการเรียน ครอบครัว สังคม และการทำงาน 3) การเรียนรู้

เพื่อให้รู้จักศักยภาพของตนเอง และใช้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เรียกว่า การจัดการศึกษาด้วยบัณฑิต 5 ชั้น (QSCCS) (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas Bunphueak, 2554) ประกอบด้วย 1)การตั้งประเด็นคำถาม/สมมติฐาน (Question) 2)การสืบค้นความรู้(Search) 3)การสรุปองค์ความรู้ (Construct) 4)การสื่อสารและนำเสนอ (Communicate) และ 5)การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Serve) นับเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ในการพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดการศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระในเรื่องที่ตนเองสนใจเริ่มตั้งแต่การกำหนดประเด็นปัญหา และการดำเนินการค้นคว้า แสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย มีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้ และหาวิธีการที่เหมาะสมในการสื่อสารนำเสนอให้ผู้อื่นได้รับทราบ และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไปทำประโยชน์แก่สาธารณะชนต่อไปได้

กระบวนการศึกษาค้นคว้าในยุคปัจจุบัน ไม่ถูกจำกัดเพียงการสืบค้นในห้องสมุดเท่านั้น หากแต่เราอยู่ในยุคที่เทคโนโลยีสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทั่วโลกเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้น ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนสามารถใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เพื่อให้ก้าวทันยุคของข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้ง เราสามารถแบ่งปัน หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้ กับบุคคลอื่น ทำให้เกิดเครือข่ายที่หลากหลาย สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ โดยไม่จำกัดด้วยเวลาหรือระยะทาง ที่เราเรียกว่า Social Media หรือ สื่อสังคมออนไลน์

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษาด้วยบันได 5 ขั้น (QSCCS)

การประยุกต์ใช้ Social media กับ การเรียน การสอนในศตวรรษที่ 21

แนวโน้มของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะเปลี่ยนจากระบบการสอนที่มีครูผู้สอนเป็นบรรยาย และจัดกิจกรรมภายในห้องเรียน ไปเป็นการจัดการศึกษาที่ผสมการจาดกิจกรรมบนระบบเครือข่ายมากขึ้น ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนศึกษาจากการสืบค้นข้อมูลตามที่ครูชี้แนะจากที่บ้าน แล้วนำสิ่งที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องเรียน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในการเรียนการสอน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ครูผู้สอนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเป็นเทคนิคที่จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกทางหนึ่งด้วย (กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์, 2554) สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หมายถึง สื่อดิจิทัลหรือซอฟต์แวร์ที่ทำงานอยู่บนพื้นฐานของระบบเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ต อันเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคมที่มีผู้จัดทำขึ้น โดยเมื่อผู้ส่งสารพบเจอเรื่องราว เหตุการณ์ บทความ ประสบการณ์ รูปภาพ วิดีโอและเพลงต่างๆ จึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาแบ่งปันกับผู้ใช้ในโลกออนไลน์ภายใต้เครือข่ายของตนได้รับรู้และใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (อรวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง, 2553) (Churchill, 2012) โดยข้อดีของการนำสื่อสังคมออนไลน์

(Social Media) มาใช้ในการศึกษา (Poore, 2013) ได้แก่ 1) เป็นการเสริมสร้างสติปัญญาความรู้ 2) ก่อให้เกิดกระบวนการสื่อสาร การมีส่วนร่วม รวมทั้ง การสร้างสังคมประภิต 3) เป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจ 4) ปรับสภาพแวดล้อมการเรียนแบบเปิด ง่ายต่อการเชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสังคมในชั้นห้องเรียน 5) สนับสนุนและรองรับการสื่อสาร 2 ทาง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก หรือ การร่วมกันสร้างองค์ความรู้ (ปรัชญนันท์ และ ปณิศา, 2556)

หากครูจะนำพฤติกรรมกรการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเปลี่ยนการจัดการสอนแบบเดิมๆ ที่ครูเป็นเพียงแหล่งความรู้แหล่งเดียว ให้เป็นนักเรียนสามารถสืบค้นความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่มีอยู่มากมายได้ด้วยตนเอง โดยที่ครูเป็นผู้คอยชี้แนะว่าแหล่งข้อมูลใดน่าเชื่อถือ และสามารถนำมาอ้างอิงได้ รวมทั้งใช้เว็บไซต์ประเภทเครือข่ายสังคมเป็นสื่อกลางในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงทัศนะ หรือสร้างองค์ความรู้ของตนเอง อีกทั้งยังช่วยลดช่องว่างระหว่างครูและนักเรียนอีกด้วย

การประยุกต์ใช้ Social Media ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนแบบบันได 5 ขั้น (QSCCS)

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอน
ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน
ในแต่ละระดับชั้น โดยมีกระบวนการสำคัญในการจัดการ
เรียนรู้ เรียกว่า บันได 5 ขั้นเพื่อการพัฒนาผู้เรียน
(Five steps for student development) สามารถ
ประยุกต์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับการใช้

งานสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อให้เกิด
ประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสูงขึ้น ดังนี้

1. การตั้งคำถาม/สมมติฐาน (Hypothesis
Formulation) เป็นการฝึกผู้เรียนให้รู้จักคิด สังเกต ตั้ง
คำถามอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งเสริมให้
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการตั้งคำถาม (Learning to
Question) (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas
Bunphueak, 2554)

ภาพที่ 3 การประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์กับขั้นตอนการตั้งคำถาม/สมมติฐาน

สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งประเด็นคำถาม
โดยผู้สอนสร้างกรอบแนวคิด เสนอประเด็นที่สนใจ
เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นคว้าวิจัยและการ
อภิปรายกลุ่ม ช่วยให้นักเรียนจัดกระบวนการเรียนรู้
ของตนเองและพัฒนาความรู้ในเรื่อง นั้นๆ ซึ่งจะช่วย
ให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เกิดความ
อยากรู้อยากเห็น รวมทั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ
เพื่อจะต้องตอบคำถามเหล่านั้นให้ได้ นักเรียนต้อง
ค้นคว้าลงไปอย่างลึกซึ้งและค้นหาความหมายด้วย
ตนเอง ตลอดจนพยายามตอบคำถามจากข้อมูลที่หา
มาได้ (กระบวนการค้นคว้าใหม่ทางการศึกษา, 2556)

ผู้สอนสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งคำถาม
ผ่านเครื่องมือที่สามารถเสนอความคิดเห็นส่วนตัวได้
เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook), กูเกิ้ลพลัส (Google+)
หรือ ทวิตเตอร์ (Twitter) โดยกระตุ้นนักเรียนให้ใช้
ความคิดอย่างหลากหลาย ด้วยการตั้งคำถามง่าย ๆ

เช่น ใคร ทำอะไร อย่างไร ที่ไหน ทำไม จากสิ่งที่ผู้เรียน
พบเห็น บนสถานะของสื่อสังคมออนไลน์ (Social
Media) ของผู้เรียนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดความสามารถ
ในการตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความคิด
สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการจัด
กระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (กัญญา วีระวรรณ,
ม.ป.ป.) (Grosseck, G. and Holotescu, C., 2008)

2. การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ
(Searching for Information) เป็นการฝึกแสวงหา
ความรู้ ข้อมูลและสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ต่าง
หลากหลาย เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือจาก
การฝึกปฏิบัติ ทดลอง เป็นต้น ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิด
การเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ (Learning to Search)
(วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas Bunphueak,
2554)

ภาพที่ 4 การประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์กับขั้นตอนการสืบค้นความรู้และสารสนเทศ

ในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ข้อมูลมีอยู่มากมายมหาศาล ผู้เรียนสามารถเลือกใช้เครื่องมือสืบค้น (Search Engine) ที่ให้บริการอยู่ทั่วไปสืบค้นสิ่งที่ต้องการได้ เช่น กูเกิ้ล (Google), ยาฮู (Yahoo), บิง (Bing), เอโอแอล (AOL) สำหรับการสืบค้นแบบปกติในด้าน เนื้อหา ภาพ เสียง วิดีโอ หรือเลือกใช้การสืบค้นแบบเฉพาะประเภท เช่น การสืบค้นบทความวิจัย จากหน่วยงานทางการศึกษา ก็เลือกใช้การสืบค้นประเภทบทความทางวิชาการ (Google Scholar) โดยผู้สอน สามารถแนะนำวิธีการสืบค้นโดยมีการคัดกรองเบื้องต้น เช่น การใช้งานเครื่องมือค้นหา (Search Tool) ในการกรองแหล่งที่มา ภาษา หรือ เวลาของ

การเกิดขึ้นของข้อมูลที่มีอยู่บนระบบอินเทอร์เน็ต และให้ผู้เรียนเลือกใช้ข้อมูลที่มีแหล่งอ้างอิง และมีการเลือกใช้ข้อมูลนั้น มาประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีการอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างชัดเจน (College, n.d.) (กานดา รุณนะพงศา สายแก้ว, ม.ป.ป.)

3. การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Formation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้และสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหาความรู้ มาถกเถียงอภิปราย เพื่อนำไปสู่การสรุปและสร้างองค์ความรู้ (Learning to Construct) (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas Bunphueak, 2554)

ภาพที่ 5 การประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์กับขั้นตอนการสร้างองค์ความรู้

ในการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้สร้างผลงานด้วยตนเอง ตามความชอบหรือความถนัดของผู้เรียนแต่ละบุคคล ภายใต้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เมื่อผู้เรียนสามารถสืบค้น หาสิ่งต่างๆ ได้จากระบบอินเทอร์เน็ต ผู้สอนสามารถกำหนดให้ผู้เรียนทำการค้นคว้ารวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาที่ได้ และสามารถบันทึกสิ่งที่ได้นั้น บนเครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ต่างๆ เช่น สรุปเนื้อหาที่ได้โดยผลิตเป็นสื่อวิดีโอ นำเสนอผ่านยูทูป (Youtube) บันทึกเป็นเอกสารออนไลน์บนกูเกิ้ลดอค (Google Doc) ซึ่งแบ่งปันการทำงานร่วมกันโดยการแชร์ข้อมูล และอนุญาตให้บุคคลอื่นๆ แกะเอกสารร่วมกันได้ สอดคล้องกับการร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม โดยสามารถเก็บเอาไว้บนพื้นที่ที่มีให้บริการฟรีบนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น กูเกิ้ลไดรฟ์ (Google Drive), สกายไดรฟ์ (Sky Drive) สำหรับการเรียกใช้งานที่ไหนก็ได้ ที่มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือ การเผยแพร่

เนื้อหาผ่านบล็อกส่วนตัว ที่ผู้เรียนสามารถสร้างขึ้นได้เอง โดยง่าย โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในการเขียนโปรแกรมภาษาเอชทีเอ็มแอล (HTML) เช่น บล็อกเกอร์ (Blogger) หรือ เวิร์ดเพรส (Wordpress) ซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบจากครูผู้สอน โดยต้องให้คำแนะนำถึงการเลือกใช้ข้อมูลนั้น ถูกต้องและสอดคล้องกันหรือไม่ และกระตุ้นให้ผู้เรียนหาเหตุผลให้ได้ว่า ทำไมผู้เรียนถึงสรุปข้อมูลหรือสร้างองค์ความรู้เป็นเช่นนั้น (กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา, 2556) (College, n.d.) (ทิศนา แคมถณี, 2553)

4. การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้มาสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในการสื่อสาร (Learning to Communicate) (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas Bunphueak, 2554)

ภาพที่ 6 การประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์กับขั้นตอนการสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากที่ผู้เรียนได้สรุปองค์ความรู้ของตนเองได้แล้วนั้น ผู้เรียนสามารถแบ่งปันผลงานตนเองในรูปแบบวิดีโอด้วยยูทูป (Youtube) รูปแบบเนื้อหาข้อความ ด้วยสไลด์แชร์ (SlideShare), ส�크ริปต์ (Scribd) หรือ การนำเสนอในรูปแบบมัลติมีเดีย ด้วยเพรซซี่ (Prezi) ซึ่งรูปแบบทั้งหมดสามารถแบ่งปันให้กับเพื่อนผ่านทางเว็บที่ให้บริการนั้นโดยตรง หรือการแชร์ผ่านเฟสบุ๊ค (Facebook) ได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งผู้เรียนสามารถรับคำติชม และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับเพื่อน

ครูผู้สอน หรือ บุคคลทั่วไป เพื่อนำมาปรับปรุงผลงานของตนเอง ให้ดียิ่งขึ้น (ศรีศักดิ์ จามรมาน, 2554)

5. การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Public Service) เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การทำประโยชน์ให้กับสังคม และชุมชนรอบตัวตามวุฒิภาวะของผู้เรียน และจะส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะและบริการสังคม (Learning to Serve) (วารวิรัตน์ แก้วอุไร, 2555) (Pakamas Bunphueak, 2554)

ภาพที่ 7 การประยุกต์ใช้ Social Media กับขั้นตอนการบริการสังคมและจิตสาธารณะ

ผลงานของผู้เรียนที่เป็นผลจากปรับปรุงจากข้อสรุปจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ แล้วนั้น จะเป็นองค์ความรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี หากมีผู้ที่สนใจ ในเรื่องของผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่ ผู้เรียนสามารถแบ่งปันขั้นตอน หรือวิธีการทำงาน หรือการคัดกรองการได้มาซึ่งข้อมูล ด้วยเผยแพร่ลำดับการทำงานในบล็อกส่วนตัว เช่น บล็อกเกอร์ (Blogger) หรือ เวิร์ดเพรส (Wordpress) เพื่อแบ่งปันหลักการการทำงานที่มีประสิทธิภาพ หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านเฟสบุ๊ค (Facebook) เพื่อแนะนำผู้ที่สนใจ หรือ แลกเปลี่ยนหลักการการทำงาน มาปรับปรุงวิธีการทำงานต่อไปได้ หรือ สามารถผลิตสื่อมัลติมีเดีย แสดงขั้นตอนการทำงาน หรือ มัลติมีเดียสรุปผลงานที่ได้ในรูปแบบวิดีโอ เพื่อเผยแพร่ผ่านยูทูป (Youtube) ให้บุคคลที่สนใจ นำไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้ (อรวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง, 2553) (สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน, 2552) (ศรีศักดิ์ จามรมาน, 2554)

ในการประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบันได 5 ชั้น (QSCCS) ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นเพียงตัวอย่างของการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชาที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการสอน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ เช่น การจัดการกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเว็บบล็อก (ปรัชญนันท์ นิลสุข, 2552) การวิจัยและพัฒนาเว็บบล็อกเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ (ธนาธร ทะนานทอง, 2551) การวิจัยโดยใช้เว็บบล็อกในการเพิ่มพูนความสามารถในการสอนเขียนภาษาอังกฤษ (ขวัญชีวา ว่องนิตธรรม, 2551) โดยพบว่า การเรียนการสอนโดยใช้ Social Media ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น และทั้งเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อยากที่จะเรียนรู้ และใฝ่เรียนรู้อีกด้วย

นอกจากนี้บรรยากาศการเรียนการสอน

ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่เชื้อให้ผู้นเรียนอยากหาความรู้ ครูผู้สอนและผู้เรียนต่างมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศ ครูจะเป็นผู้ริเริ่มสร้างบรรยากาศ ผู้เรียนเป็นผู้ตอบสนองและเพิ่มสีสันให้กับบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นไปในรูปแบบต่างๆ โดยนำผลที่ได้จากการพูดคุยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) มาสรุปในห้องเรียน เพื่อทำความเข้าใจที่ตรงกัน โดยผู้สอนควรมองว่า เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือในชั้นเรียน แต่กระบวนการเรียนการสอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาที่รอบด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สอดคล้องกับทักษะที่ผู้เรียนที่ต้องการในศตวรรษที่ 21

สรุป

การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากจัดกระบวนการศึกษาแบบดั้งเดิม ไปสู่กระบวนการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่ปรับมุมมองให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงที่คิดว่าเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบเชิงรับเพียงฝ่ายเดียว ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะและค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การสนใจตนเอง และความตระหนักในสภาพแวดล้อมและเหนืออื่นใด คือ ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็นนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาเรียนเพื่ออนาคต ให้นักเรียนมีทักษะทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวกที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุข

ในการการประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบันได 5 ชั้น (QSCCS) สามารถนำศักยภาพของสื่อและกิจกรรมการใช้สื่อไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสะดวก และง่ายต่อการเข้าถึงสื่อต่างๆ นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง สามารถนำไปประยุกต์ใช้งาน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาอื่นๆ ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับสมบูรณ์**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2556. จาก <http://www.curriculum51.net/upload/cur-51.pdf>
- กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีศึกษาศูนย์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21 – 2556 (ต้นฉบับร่างขอขบข่ายเนื้อหา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก http://www.glenwoodacademy.com/21st-century-education/?doing_wp_cron=1362985224.3900759220123291015625
- กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์. (2554). **ผลงานทางวิชาการ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://teacherkobwit2010.wordpress.com>
- กัญญา วีระวรรณ. (ม.ป.ป.). **เทคนิคการตั้งคำถาม**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://www1.nsdv.go.th/innovation/questioning.htm>
- กานดา รุณนะพงศา สายแก้ว. (ม.ป.ป.). **โซเซียลมีเดีย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2556, จาก <http://gear.kku.ac.th/~krunapon/talks/socialmedia/kku-socialmedia.pdf>

- การเรียนแนวใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21. นิตยสาร School in focus. อ้างถึงใน Anong Sinthusiri. (2556). การเรียนแนวใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://anongswu502.blogspot.com/>
- ขวัญชีวา ว่องนิตติธรรม. (2551). การใช้แนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการและเว็บบล็อกเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเขียนของนักเรียนระดับก้าวหน้า. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก http://library.cmu.ac.th/digital_collection/etheses/fulltext.php?id=20178
- ทิตินา แวมณี. (2553). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ธนาธร ทะนานทอง. (2551). การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเว็บบล็อก. หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีการศึกษา 2551. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://sutir.sut.ac.th:8080/sutir/handle/123456789/2957>
- ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน. (2533). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2556. เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/EFA/file/Jomtien-Declaration-Thai.pdf>
- ปรัชญนันท์ นิลสุข. (2552). เว็บบล็อก : เทคโนโลยีเพื่อการจัดการความรู้. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. ปีที่ 21 ฉบับที่ 69 มกราคม-มีนาคม 2552, หน้า 18-24. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://www.prachyanun.com/ppt/weblog.pdf>
- ปรัชญนันท์ นิลสุข และ ปณิตา วรรณพิรุณ. (2556). การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน : สัดส่วนการผสมผสาน. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. ปีที่ 25 ฉบับที่ 85 มกราคม-มีนาคม 2556. หน้า 31-36. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://www.prachyanun.com/>
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2555). โครงการพัฒนาครูคุณภาพโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2556. เข้าถึงได้จาก www.brs.ac.th/_files_school/.../65100487_1_20131028-150244.ppt
- วิจารณ์ พานิช. (2555). บทบาทหน้าที่ของครู และการทดสอบมาตรฐานในศตวรรษที่ 21. [อินเทอร์เน็ต]. 2555. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://lripsm.wix.com/21st#i-21/c6he>
- ศรีศักดิ์ จามรมาน. (2554). การใช้เฟสบุคเป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. คอลัมน์ New Media. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก http://www.dmaonline.in.th/index.php?modules=article&f=view&cat_id=3&id=58
- สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน. (2552). ก้าวใหม่ของครูไทย ก้าวไกลด้วย Social Media. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://thaismedu.com/wsite/>
- อรวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง. (2553). Social Media เครื่องมือเพิ่มศักยภาพทางธุรกิจ. วารสารนักบริหาร มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ปีที่ 30 ฉบับที่ 4 : หน้า 63-69. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ

- 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://opac.hu.ac.th:81/BibDetail.aspx?bibno=31282&keyid=68048>
- Anong Sinthusiri. (2556). **การเรียนแนวใหม่สำหรับศตวรรษที่ 21**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2556. เข้าถึงได้จาก <http://anongswu502.blogspot.com/>
- Moursund, D. (2005). **Information and Communication Technology-Based Paradigm Shifts in Higher Education**. [Online]. Retrieved 30 November 2013. From <http://darkwing.uoregon.edu/~moursund/dave/Workshop6-13-05/word%206-13-05.pdf>
- Grosseck, G. and Holotescu, C. (2008). **Can we use twitter for educational activities**. [Online]. Retrieved 30 November 2013. From <http://portaldoprofessor.mec.gov.br/storage/materiais/0000012008.pdf>
- Elizabeth F. Churchill. (2012). **Social Media Meaning : Proceeding of the 2012 international** [Online]. Retrieved 30 November 2013. From <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=2390876>
- Pakamas Bunphueak. (2554). **การประยุกต์การสอน IS ในโรงเรียนมาตรฐานสากลกับขั้นตอนการสอนด้วยบัณฑิต 5 ชั้น (QSCCS)** [Online]. Retrieved 30 November 2013. From 61.7.236.60/photo56/25560817b.pptx
- Poore, M. (2013). **Using Social Media in the Classroom : A Best Practice Guide**. London:SAGE. [Online]. Retrieved 30 November 2013. From <http://usingsocialmediaintheclassroom.wikispaces.com/>
- St George's College. (n.d.). **Educating for the 21st century**. [Online]. Retrieved January 2, 2013. From <http://www.stgeorgescollege.edu.pe/pg-en/educating-for-the-21st-century.php>

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษา ชุมชนผู้สูงอายุ ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

The Social Welfare for the Elderly With The Community-Based Approach
: A Case Study of the Elderly Network in donfag Sub-District,
Nakhon Chaisri District, Nakhon Pathom Province.

ธิดาพร บุญเม่น*
สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนผู้สูงอายุ ศึกษา ลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของชุมชนผู้สูงอายุและเพื่อนำเสนอ แนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการหนุนเสริมของหน่วยงาน ราชการท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดย การศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 26 คน โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกและ การสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาในด้านบริบทและสภาพแวดล้อมของการจัดสวัสดิการสังคม พบว่าตำบลดอนแฝกเป็น ชุมชนเกษตรกรรมที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ในส่วนของสภาพแวดล้อมของชุมชนอาศัยอยู่กันอย่าง กระจาย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีลักษณะไม่เป็นทางการ ลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชน ผู้สูงอายุมี 2 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 เป็นการจัดสวัสดิการสังคมแบบบนลงล่างมีการดำเนินการจากหน่วยงาน ราชการส่วนท้องถิ่น รูปแบบที่ 2 เป็นการจัดสวัสดิการจากชุมชนให้กับผู้สูงอายุมีรูปแบบการจัดสวัสดิการ สังคมแบบล่างขึ้นบน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคชุมชน นอกจากนี้ในส่วนของสวัสดิการสังคม 7 ด้าน

ผลการวิจัยพบว่าด้านสุขภาพอนามัยและด้านนันทนาการได้รับการจัดสวัสดิการต่อผู้สูงอายุมาก ที่สุด ส่วนแนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการหนุนเสริมของ หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น พบว่ามีการสนับสนุนสวัสดิการที่สำคัญ 3 ด้านได้แก่ การสนับสนุนประเภท สิ่งของ เงิน และข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนและการหนุนเสริมจากทั้งหน่วยงานจากภาครัฐและภาคชุมชนมี การร่วมมือกันจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายทำหน้าที่เกื้อหนุน ซึ่งกันและกันเพื่อสร้างสวัสดิการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

* นักศึกษาปริญญาโท สาขานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ABSTRACT

This research aimed to examine the context and environment of an elderly network, and social welfare management for the elderly network with a community-based approach. It also proposes guidelines for supporting welfare management for the elderly network with a community-based approach and reinforcing it by the local government authorities in Donfag Sub-District, Nakhon Chaisri District, Nakhon Pathom Province. This research was a qualitative research study by investigating a sample of 26 cases. A question guideline was applied for in-depth interviews and a focus group decision.

The findings of the context and environment portion of the study indicated that Don-fag Sub-District is an agricultural community close to Bangkok. For the community environment, the elderly live dispersed and their relationships are informal. The social welfare management of the elderly network consists of two types: first, top-down social welfare management by the local government authorities, and second, bottom-up social welfare management by community participation. For seven aspects of social welfare management, the research found that healthcare and recreation were most often provided to the elders. In terms of supporting social welfare management for the elderly, three aspects of significant welfare management were materials, budgets, and information distribution.

Hence, cooperation by the public and community sectors to provide social welfare for the elders with support and reinforcement is a significant factor. They have to rely on each other to enhance social welfare in compliance with the elders' requirements.

บทนำ

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยที่มีสัดส่วนของประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2553 เป็นร้อยละ 11.9 และในอีก 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2573) จะเพิ่มเป็นมากกว่า 2 เท่าตัว อยู่ที่ร้อยละ 25 ซึ่งถือว่าเป็น "สังคมผู้สูงอายุ" อย่างเต็มตัวแล้ว ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานที่เกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุนั้นลดลง จากปี พ.ศ.2553 มีประชากรแรงงานโดยเฉลี่ย 6 คน ต่อการดูแลผู้สูงอายุ 1 คน จะลดลงเหลือแค่เพียง 2 คนในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งจะส่งผลให้คนวัยแรงงานมีภาระที่ต้องเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุไทยนั้นมีอายุยืนขึ้น และกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลาง และวัยปลายเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้

นี้ยังมีสัดส่วนผู้สูงอายุหญิงมากกว่าชายซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สถานการณ์เชิงโครงสร้างที่กล่าวมา เป็นตัวสะท้อนให้เห็นความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาและการจัดบริการในด้านต่างๆ ที่เอื้อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ สามารถดูแลตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ยืนยาว และเมื่อผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้ลำบากขึ้น หรือช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ย่อมต้องมีบริการดูแลด้านสุขภาพ และด้านสังคมรองรับ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2553) และจากการก้าวขึ้นสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วของสังคมไทยส่งผลให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้หน่วยงาน

ภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการเตรียมมาตรการรองรับอย่างทันที่รวมทั้งพร้อมที่จะก้าวทันต่อสถานการณ์ของผู้สูงอายุ และปรับกระบวนการที่คุ้นเคยจากที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคม ทำให้เป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่สะสมมายาวนานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (สำนักงานสาธารณสุข, 2533)

ในการรับมือกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุของไทย ได้มียุทธศาสตร์ระดับชาติ โดยบูรณาการร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน ซึ่งมี 2 มาตรการ โดยมาตรการระยะสั้นเน้นการจัดบริการดูแลระยะยาวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่วนในระยะยาวได้มียุทธศาสตร์ระดับชาติเพื่อแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยการเพิ่มจำนวนบุตรเฉลี่ยของหญิงไทยให้สูงขึ้นจาก 1.5 เป็น 2.1 เพื่อให้โครงสร้างประชากรมีความสมดุล ลดภาระครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ และเน้นการส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการเพิ่มผลผลิต (Productivity) ยาวนานมากขึ้น (ประดิษฐ์ สันทรวงค์, 2556) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับประชาชน โดยมุ่งหวังให้ประชาชนคนไทยทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีหลักประกันในชีวิตจึงได้เห็นชอบตามข้อเสนอของคณะกรรมการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนแห่งชาติ และอนุมัตินโยบายและโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับให้สวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติในการสร้างหลักประกันความมั่นคงของชุมชนฐานราก พันฟูพูนทางสังคม ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ทุกพื้นที่ที่สามารถจัดตั้งและพัฒนาคุณภาพสวัสดิการชุมชนอย่างทั่วถึง โดยรัฐบาลได้สนับสนุนการพัฒนาความเข้มแข็งของกองทุนและสมทบงบประมาณ รวมถึงพัฒนาสวัสดิการของชุมชน ท้องถิ่น และภาครัฐ โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนได้กำหนดให้เกิดความร่วมมือหลายฝ่าย ทั้งองค์กร

ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานท้องถิ่น ตั้งแต่การพัฒนาโครงการและการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นให้เครือข่ายสวัสดิการชุมชนทุกระดับในพื้นที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงาน และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2552) ภาครัฐสนับสนุนกองทุนสวัสดิการจากรากฐานกองทุนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีครอบครัว ชุมชนเป็นผู้จัดการในการจัดบริการสังคมให้กับผู้สูงอายุ สร้างเครือข่ายให้ผู้สูงอายุ โดยใช้เงินกองทุนเป็นเครื่องมือ มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุเป็นผู้คิดผู้จัดการและรับประโยชน์โดยมีการบริการสำคัญๆ เช่น ศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มสร้างงานของผู้สูงอายุ เป็นต้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2552) ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมได้มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ชื่อว่าชมรมผู้เฒ่าสามัคคี โดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กำนัน สารวัตร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) จัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นประจำทุกวัน โดยมีองค์กรภายนอก ร่วมให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น โรงพยาบาลฉัตรพยาบาล สำนักงานอัยการ จังหวัดนครปฐม สถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล การศึกษาชนออกโรงเรียน โรงพยาบาลห้วยพลู สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ นครชัยศรี และในปีพ.ศ. 2552 ชมรมผู้เฒ่าสามัคคีได้รับการคัดเลือกจากศูนย์อนามัยเขต 4 จังหวัดราชบุรี ให้เป็นชมรมผู้สูงอายุดีเด่นประจำปีในระดับจังหวัด นอกจากนี้ชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝกยังมีการสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยมีการจัดตั้งวงดนตรีกลองยาวของผู้สูงอายุเองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและมีชื่อเสียงของตำบลจนได้รับการรับรองให้ขึ้นทะเบียนเป็นวัฒนธรรมประจำจังหวัดนครปฐมอีก

ด้วย ชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝกเป็นส่วนที่ทำให้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมและทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมของชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการหนุนเสริมของหน่วยงานราชการท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษา : ชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการศึกษาวิจัย 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษาคือชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งประกอบด้วย 4 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านบางไทรช้อน หมู่ที่ 2 บ้านบางกระจัน หมู่ที่ 3 บ้านบางกระอูนและหมู่ที่ 4 บ้านศาลตาขุน เป็นพื้นที่วิจัยเนื่องจากเป็นชุมชนที่ยังมีความเป็นชนบท ประชากรส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรมและยังเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์ค่อนข้างแน่นแฟ้น ถึงแม้จะอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก แต่มีกิจกรรมการช่วยเหลือผู้สูงอายุของชุมชนที่ค่อนข้างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนใกล้เคียง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยการ

ศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมของชมรมผู้สูงอายุ ลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม รวมถึงการนำเสนอแนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการหนุนเสริมของหน่วยงานราชการท้องถิ่น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ซึ่งกำหนดระยะเวลาในการทำวิจัยเป็นเวลา 1 ปีการศึกษา คืออยู่ในช่วงปีการศึกษา 2555 โดยผู้วิจัยกำหนดการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาการศึกษาและลงพื้นที่เป้าหมายด้วยตนเอง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยการศึกษาวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาด้านเอกสาร (Document Research)

โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายพื้นฐานด้านผู้สูงอายุ แผนยุทธศาสตร์ โครงสร้างครอบครัวและชุมชน จากวารสาร บทความ หนังสือพิมพ์ หนังสือและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ศึกษาโดยสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) การบันทึกภาคสนาม (field notes) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ประธานชมรมผู้สูงอายุ (ผู้เฒ่าสามัคคี) และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

ทำการสนทนากลุ่ม (Focus group discussions) ซึ่งดำเนินการสนทนากลุ่มกับแกนนำผู้สูงอายุหมู่บ้านละ 6 คน จำนวนทั้งสิ้น 4 หมู่บ้าน รวมถึงการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ภายหลังจากที่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการคืนข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้โดยการจัดเวทีสนทนากับผู้นำและผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผลการวิจัยไปในตัว

ผู้วิจัยนำข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants) ประกอบกับกฎหมายหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐรวมถึงการสนับสนุนด้านต่างๆ มาเป็นพื้นฐานในการศึกษาแนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุในลักษณะของชุมชนเป็นฐานและหน่วยงานราชการท้องถิ่นที่หนุนเสริม

2. ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informants) เป็น 2 กลุ่ม เพื่อทำการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกแกนนำของแต่ละหมู่บ้าน เนื่องจากแกนนำของแต่ละหมู่บ้านเป็นตัวแทนที่ถูกคัดเลือกแล้วจากผู้สูงอายุด้วยกันเองในหมู่บ้าน แกนนำเหล่านี้เป็นตัวแทนหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอย่างสม่ำเสมอจึงเข้าใจรูปแบบและลักษณะของกิจกรรม ดังนั้นจึงสามารถตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุได้ โดยผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนหมู่ละ 6

คน ที่เป็นกลุ่มแกนนำหลักแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วยแกนนำกลุ่มผู้สูงอายุจาก 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบางไกรซ้อ หมู่ที่ 2 บ้านบางกระจัน หมู่ที่ 3 บ้านบางกระอูน และหมู่ที่ 4 บ้านศาลตาขุน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิง (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกผู้ตอบคำถามที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงเลือกทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แก่บุคคลดังต่อไปนี้

1. นายกองดีการบริหารส่วนตำบลดอนแฝกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก ซึ่งมีหน้าที่ในการรับนโยบายต่างๆ จากหน่วยงานของภาครัฐและนำมาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุด้านงบประมาณ แผนการพัฒนาต่างๆ รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก รวมถึงทราบและเข้าใจการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดี

2. ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดอนแฝก และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีหน้าที่ในการรับนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐ และนำมาสู่การปฏิบัติ โดยเน้นการจัดสวัสดิการทางด้านการดูแลสุขภาพอนามัย รวมถึงเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุด้วย ทราบและเข้าใจปัญหาสุขภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ

3. ประธานชมรมผู้สูงอายุ (ผู้เฒ่าสามัคคี) มีหน้าที่เป็นตัวแทนและผู้นำสูงสุดของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุเช่นเดียวกับสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุ จึงเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

4. ตัวแทนกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านตำบลดอนแฝก ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงาน

ราชการกับชุมชน ดูแลและสามารถเข้าถึงชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. หน่วยการวิเคราะห์

ผู้วิจัยกำหนดหน่วยวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัย คือ กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ ตำบลดอนแฝก (ชมรมผู้เฒ่าสามัคคี) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ แนวคำถามสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยแกนนำกลุ่มผู้สูงอายุจาก 4 หมู่บ้านในตำบลดอนแฝก ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โครงสร้างการสัมภาษณ์ได้พัฒนาแนวคำถามขึ้นจากการศึกษาตำรา วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะครอบคลุมเนื้อหาในประเด็นการดูแลในด้านสวัสดิการจากหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ถึงการจัดสวัสดิการสังคมทั้ง 7 ด้าน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุ และให้การสนับสนุนกับชมรมผู้สูงอายุโดยตรง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แกนนำผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านในตำบลดอนแฝก ประธานชมรมผู้สูงอายุ (ผู้เฒ่าสามัคคี) และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ และแนวทางการสนับสนุนด้านสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านต่างๆ

5. แบบสังเกต

โดยผู้วิจัยสังเกตบริบท สภาพแวดล้อมของชมรมผู้สูงอายุ รูปแบบการจัดสวัสดิการของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนต่อผู้สูงอายุในชมรม และรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชมรมผู้สูงอายุด้วย ผู้วิจัยทำการบันทึกการสังเกตด้วยเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และสมุดจดบันทึก

6. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพแนวคำถามที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการรวบรวม วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบหาความตรงของเนื้อหา โดยวิธีการพิจารณาความครบถ้วนของคำถามที่ใช้และความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในการตั้งแนวคำถาม และความเที่ยงของแนวคำถามโดยพิจารณาจากผลสอดคล้องของแนวคำตอบที่ได้และนำไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

7. วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือติดต่อราชการจากคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถึงนายอำเภอนครชัยศรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ของตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการทำวิจัยเป็นเวลา 1 ปีการศึกษา คืออยู่ในช่วงปีการศึกษา 2555 โดยผู้วิจัยกำหนดช่วงรวบรวมข้อมูลจำแนกตามขั้นตอนการปฏิบัติการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยดำเนิน

การเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาการศึกษาและ
ลงพื้นที่เป้าหมายด้วยตนเอง ผู้วิจัยมีวิธีในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล ดังนี้

ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดย
การศึกษาเอกสารที่เป็นหลักฐานการจัดสวัสดิการ
สำหรับผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุในด้านต่างๆ รวมถึงข้อมูลภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุ
ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

**การจัดสนทนากลุ่ม (Focus group
discussions)** ผู้วิจัยจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มโดย
กำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มเรื่อง การจัดสวัสดิการ
สังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณี
ศึกษา ชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม ตามแนวคิดที่ได้จากการทบทวน
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กลุ่มสนทนาประกอบด้วย
4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยแกนนำผู้สูงอายุ
หมู่ที่ 1 บ้านบางไกรซ้อณ จำนวน 6 คน
2. กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยแกนนำผู้สูงอายุ
หมู่ที่ 2 บ้านบางกระจัน จำนวน 6 คน
3. กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยแกนนำผู้สูงอายุ
หมู่ที่ 3 บ้านบางกระอูน จำนวน 6 คน
4. กลุ่มที่ 4 ประกอบด้วยแกนนำผู้สูงอายุ
หมู่ที่ 4 บ้านศาลตาขุน จำนวน 6 คน

โดยใช้เวลาสนทนากลุ่มกลุ่มละประมาณ
1-2 ชั่วโมง

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคน
สำคัญ (Key Informants) แต่ละรายสร้างแนวคำถาม
แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เพื่อใช้
ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์นายกองค์การ
บริหารส่วนตำบลดอนแฝก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
ดอนแฝก ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
ประธานชมรมผู้สูงอายุ (ผู้เฒ่าสามัคคี) และประธาน
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.)

การสังเกต (Observation) ทั้ง 2 แบบ คือ
แบบมีส่วนร่วม (Participation observation) และ
สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – participation
observation) ผู้วิจัยใช้สังเกตแบบมีส่วนร่วม
(Participation observation) และสังเกตแบบไม่มี
ส่วนร่วม (Non – participation observation) เพื่อ
สังเกตสภาพแวดล้อม และรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ
ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยอยู่ในประเด็นแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
กับวัตถุประสงค์การวิจัยและคำถามการวิจัย

แบบสังเกต โดยการสร้างแบบสังเกตเพื่อ
บันทึกลักษณะของพฤติกรรม กิจกรรม

พิธีการต่างๆ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
เพื่อบันทึกด้านพฤติกรรมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

8. การตรวจสอบข้อมูลและ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม
และการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้
มาตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับหัวข้อการวิจัย
และข้อมูลที่ได้สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้หรือไม่
โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลการตรวจสอบ
แบบสามเส้า (Triangulation) มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data
triangulation) ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้
มานั้นตรงกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากการตรวจสอบ
จากแหล่งข้อมูลหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการ
ศึกษาโดยจะใช้ข้อมูลมากกว่า 1 แหล่ง คือ รวบรวม
ข้อมูลจากเอกสารที่ได้จากที่ว่าการอำเภอนครชัยศรี
ข้อมูลจากฝ่ายพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วน
ตำบลดอนแฝก ข้อมูลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบลดอนแฝก ว่ามีลักษณะของข้อมูลที่เหมือนกัน
ตรงกันอย่างไร เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง
ของข้อมูลนอกจากนี้ในขั้นตอนของการถอดบทเรียน
และคืนข้อมูลให้ชมรมผู้สูงอายุยังเป็นการตรวจสอบ
ความถูกต้องของข้อมูลผลการศึกษาก็ทางหนึ่งด้วย

2. การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธี

การรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุของตำบลดอนแฝก พร้อมกับการใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) ควบคู่ไปกับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ไปพร้อมๆ กัน

3. ภายหลังจากที่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการคืนข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ โดยการจัดเวทีสนทนากับผู้นำและกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งจะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผลการวิจัยไปในตัว

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตีความ (Interpretation) จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ได้จากการจดบันทึกและการบันทึกเทปเสียงและการถ่ายภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วตัวข้อมูลที่ไม่ใช่ออก โดยอธิบายการวิจัยแบบการบรรยาย (Descriptive) ส่วนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผู้วิจัยจัดจำแนกและจัดกลุ่มแยกประเภทข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : กรณีศึกษาชุมชนผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมดังนี้

1. บริบทและสภาพแวดล้อมของการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของชุมชนผู้สูงอายุ

ในพื้นที่ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนเกษตรกรรม มีเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ลักษณะ

ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองธรรมชาติและคลองชลประทาน และที่สำคัญมีแม่น้ำท่าจีนผ่านกลางระหว่างตำบล มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก เป็นหน่วยราชการที่ดูแลการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุแต่ตำบลดอนแฝกไม่มีวัดเพื่อประกอบศาสนกิจประจำตำบล ส่วนชมรมผู้สูงอายุก่อตั้งขึ้นจากนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขที่สนับสนุนความสุขแก่ผู้สูงอายุทั้งร่างกายและจิตใจ โดยชมรมได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2546 มีผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ณ ขณะนั้นเป็นผู้ก่อตั้ง ชมรมมีบทบาทหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในชมรม โดยมีการสนับสนุนหลักจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ นอกจากนี้ครอบครัวผู้สูงอายุโดยมากมีเศรษฐกิจปานกลาง ดังนั้นการจัดสวัสดิการมีลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาศัยอยู่ของคนในชุมชนมีบ้านเรือนที่กระจายตัว โดยบ้านเรือนจะตั้งอยู่บนพื้นที่ทำกินของตนเอง ผู้สูงอายุอาศัยอยู่กับครอบครัวและบางส่วนอาศัยอยู่กับหลานของตนเนื่องจากบุตรต้องออกไปประกอบอาชีพไกลบ้านจะแวะเวียนมาเยี่ยมในช่วงเทศกาล และจะส่งเงินมาเลี้ยงดูและเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในบ้าน

2. ลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมพบว่าชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝกได้การจัดสวัสดิการสังคมทั้ง 7 ด้าน ได้แก่

1. การจัดสวัสดิการด้านการศึกษา
2. การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพอนามัย
3. การจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย
4. การจัดสวัสดิการด้านการทำงาน และการมีรายได้
5. การจัดสวัสดิการด้านความมั่นคง

ทางสังคม

6. การจัดสวัสดิการด้านบริการสังคม

7. การจัดสวัสดิการสังคมด้านนันทนาการ

จากทั้งภาคชุมชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอก ซึ่งหน่วยงานทางภาครัฐ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลดอนแฝก และสถาบันวิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล มีลักษณะของการจัดสวัสดิการสังคมนั้นมีรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบบนลงล่าง (Top-down Social Welfare) หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่รับนโยบายจากรัฐมาสู่ภาคประชาชน แต่การจัดสวัสดิการในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ส่วนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยมีชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดสวัสดิการจากภาคชุมชนที่มีความใกล้ชิดมากกว่ารัฐ ดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุด้วยตนเอง โดยมีการดูแลซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บริการด้านสังคมเท่าที่จะช่วยได้ตามกำลัง รวมถึงการจัดสวัสดิการและดูแลด้านจิตใจ ครอบครัวและชุมชนในการเคารพ และผู้สูงอายุยังเป็นที่ยกย่องและร่วมแก้ปัญหาให้กับบุตรหลาน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าในครอบครัวอยู่ ซึ่งมีลักษณะรูปแบบการจัดสวัสดิการจากชุมชนให้กับผู้สูงอายุแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up Social Welfare) เป็นการเรียกร้องความต้องการการดูแลจากผู้สูงอายุไปสู่ผู้ตอบสนองเบื้องบนนั้นคือภาครัฐ ด้วยการจัดสวัสดิการสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานนี้ได้รับการจัดสวัสดิการจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ จึงทำให้เข้าใจบริบท สภาพแวดล้อม และปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบ ทำให้การจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนเป็นการจัดสวัสดิการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

นอกจากนี้การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุทั้ง 7 ด้าน จากทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคชุมชนนั้นพบว่าผู้สูงอายุได้รับการจัดสวัสดิการสังคมครบทั้ง 7 ด้าน ส่วนด้านที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุดได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัยและด้านนันทนาการ ซึ่งผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนสวัสดิการทั้งด้านร่างกายและจิตใจจากทั้งหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นและจากภาคชุมชน

3. แนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการหนุนเสริมของหน่วยงานราชการท้องถิ่น มีการหนุนเสริม 2 ด้าน คือการสนับสนุนจากด้านครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนในชุมชนรวมถึงผู้สูงอายุด้วยตนเอง และอีกด้านเป็นการจัดสวัสดิการจากหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นโดยจะให้การสนับสนุนปัจจัย 3 รูปแบบ ได้แก่การเกื้อหนุนประเภทสิ่งของ (Instrumental Support) การเกื้อหนุนทางการเงิน (Financial Support) และการเกื้อหนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support)

การอภิปรายผล

ลักษณะการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุตำบลดอนแฝกมีลักษณะการจัดสวัสดิการแบบบนลงล่าง (Top-down Social Welfare) ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการแก่ผู้สูงอายุอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ บัวพันธ์ พรหมพักพิง (2552) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผลการวิจัยพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการในหลากหลายรูปแบบที่อยู่ภายในขอบเขตการบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น ก็มีบทบาทในการจัดสวัสดิการ ซึ่งมีทั้งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ ยังไม่มีระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับ

สวัสดิการที่จำเป็นสำหรับการพัฒนามาตรฐานการจัดสวัสดิการ ซึ่งจากปัญหาการดูแลด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ไม่ทั่วถึงดังนั้นรัฐจึงพยายามดึงให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ส่วนการจัดสวัสดิการสังคมโดยมีฐานชุมชน เป็นการ จัดสวัสดิการจากชุมชนที่เข้ามาหนุนเสริมเติมเต็ม ความต้องการของผู้สูงอายุที่หน่วยงานทางภาครัฐไม่สามารถจัดให้ได้ ดังเช่น ความรัก ความอบอุ่น กำลังใจ นอกจากนี้การจัดสวัสดิการในชุมชนยังเป็นสิ่งที่มีความ ใกล้เคียงมากกว่าการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ ครอบครัวดูแลกันเอง คนในชุมชนคอยสอดส่องดูแล ผู้สูงอายุได้ตลอด ซึ่งการจัดสวัสดิการสังคมจากฐาน ชุมชนมีรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up Social Welfare) เป็นการตอบสนองต่อ ความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุหน่วยงานราชการ ส่วนท้องถิ่นและภาคชุมชนได้จัดสวัสดิการสังคมสำหรับ ผู้สูงอายุตำบลคอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัด นครปฐมมีการจัดสวัสดิการทั้ง 7 ด้าน ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงาน และการมีรายได้ ด้านความมั่นคงทางสังคม ด้าน บริการสังคม และด้านนันทนาการ

ผลจากการศึกษาพบว่าการจัดสวัสดิการ ด้านการศึกษา หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน ด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันสอดคล้องกับหลักการ ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุที่กล่าว ถึงหลักการมีเสรีภาพที่ผู้สูงอายุควรได้รับการฝึกอบรม และการศึกษาตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับ สวัสดิการผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553 ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุ ควรได้รับการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต โดยมีการจัดบริการ ข้อมูลข่าวสารจัดการศึกษาต่อเนื่อง

ผลจากการศึกษาการจัดสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุด้านสุขภาพอนามัย พบว่าผู้ที่รับหน้าที่ จากหน่วยงานราชการโดยตรงคือโรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพตำบลคอนแฝกที่โดยร่วมมือกันระหว่างองค์การ บริหารส่วนตำบลคอนแฝก ภาคชุมชน หน่วยงาน ภายนอก เป็นการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ ซึ่งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลปฏิบัติการ ร่วมกับชุมชนเนื่องด้วยคนในชุมชนมีบทบาทใกล้ชิด เป็นทั้งครอบครัว เพื่อนบ้าน และเครือญาติของผู้สูงอายุ ที่ให้การสนับสนุนผู้สูงอายุให้เข้าถึงการรับบริการด้าน สุขภาพ และสัวจณ์ คงแป้น (2546) กล่าวว่าได้มีการนำแนวคิดในเรื่องของครอบครัวและชุมชนเป็น ผู้จัดการมาใช้ในการจัดบริการสังคมให้กับผู้สูงอายุ ในชุมชน ถือเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการลดการพึ่งพา บริการของรัฐ สอดคล้องกับการศึกษาของบุษบา หง ษาคำ (2553) ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการ บริการสวัสดิการสังคมเรื่องเบี้ยยังชีพและบัตรทอง/ บัตรผู้สูงอายุมากที่สุด ซึ่งการจัดสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุยังเน้นการบริการจากภาครัฐเป็นหลักโดยมี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นผู้รับ นโยบายจากหน่วยงานทางสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง ร่วมด้วยการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหาร ส่วนผู้สูงอายุพอใจมากต่อบริการที่หน่วยงานราชการ จัดให้ฟรี และจัดบริการสาธารณสุขดูแลทั้งด้านร่างกาย และจิตใจของผู้สูงอายุ และมีความพอใจที่ครอบครัว และชุมชนให้ความร่วมมือต่อการเข้ารับบริการทาง ด้านการจัดสวัสดิการสาธารณสุขเช่นกันสอดคล้อง กับการศึกษาของวาทีณี บุญชะลิกษ์, ยุพิน วรสิริอมร (2544) ที่ศึกษาเรื่องภาคเอกชนกับการให้บริการ สุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลการ วิจัยพบว่า 90% ของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมี ความพอใจต่องานบริการ ขณะที่กลุ่มที่ได้รับบริการ ฟรี ให้ความเห็นว่าแค่เพียงมีอาหารและบริการทางการแพทย์ที่ครบถ้วนก็พอใจแล้ว ผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับ ครอบครัวหรือลูกหลานที่ต้องการงานบริการดูแลตนเอง มักจะจ้างผู้ดูแลที่ได้รับการรับรองไปดูแลตนเองที่บ้าน และผลจากการศึกษาพบว่าไม่พบผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการ การเข้ารับบริการทางด้านการจัดสวัสดิการสาธารณสุข

เพราะผู้สูงอายุยังมีความต้องการการจัดสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยทุกประการ ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของชนนิทานต์ สิงห์พยัคฆ์ (2553) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการไม่ใช้สวัสดิการรักษายาบาลของผู้สูงอายุไทย คือ อายุ เขตที่อยู่อาศัย (ปัจจัยโน้มนำ) ลักษณะการอยู่อาศัย การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ความเพียงพอของรายได้ การทำงาน (ปัจจัยสนับสนุน) และลักษณะความเจ็บป่วย ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน และสถานะสุขภาพที่ประเมินโดยผู้สูงอายุเอง (ปัจจัยด้านความจำเป็น) มีอิทธิพลต่อการไม่ใช้สวัสดิการรักษายาบาลของผู้สูงอายุ

ผลจากการศึกษาการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ไม่พบผู้สูงอายุที่ขาดที่อยู่อาศัย เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบ้านบนที่ทำกินของตนเองตามสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว และองค์การบริหารส่วนตำบลตอนแฝกมีแผนพัฒนาตำบลด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพูนสุข สีตะปะดล (2550) กล่าวถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยและการดูแลผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของเสาวลักษณ์ คงยิ่ง (2551) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดให้ จำนวน 5 ด้านได้แก่ ด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ส่วนด้านที่ไม่ได้รับบริการ คือด้านที่พักอาศัย

ผลการศึกษาการจัดสวัสดิการด้านการทำงานและการมีรายได้ พบว่าผู้สูงอายุตำบลตอนแฝกได้รับเงินเลี้ยงดูจากบุตร บางรายยังคงออกไปรับจ้างจากเพื่อนบ้านเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว และบางส่วนของช่วยงานเล็กๆ น้อยๆ ของครอบครัวทั้งได้รับค่าจ้างและไม่ได้รับค่าจ้างจากครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของอภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์

(2554) กล่าวว่าความต้องการและแนวทางการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ : โครงการส่งเสริมอาชีพ พื้นที่กรุงเทพมหานครกล่าวว่าผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคม ผู้สูงอายุยังมีความต้องการในลักษณะกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เข้าสังคมและกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ด้วยตนเองตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของพิจิตรา คำชู (2555) ที่กล่าวว่าปัญหาที่เกิดจากอุทกภัยที่ส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ และความต้องการ การสนับสนุนทางสังคมต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุภายหลังเหตุการณ์อุทกภัย และถึงแม้ครอบครัวผู้สูงอายุจะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการแต่ก็ไม่เพียงพอ ผลจากการศึกษาพบว่า ครอบครัวและผู้สูงอายุไม่สนับสนุนให้บุตรหลานศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงเพราะเชื่อว่าเสียเวลาในการประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือครอบครัว จึงนิยมให้บุตรหลานสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและออกมาประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ หรือเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมใกล้บ้าน เพื่อนำเงินดังกล่าวมาจุนเจือช่วยเหลือครอบครัว และนอกจากนี้ผลการศึกษาปัญหาในพื้นที่ตอนแฝกขาดแหล่งความรู้ที่จะส่งเสริมด้านอาชีพเสริมให้ผู้สูงอายุและปัญหาที่ผู้สูงอายุไม่สนใจต่อการให้การสนับสนุนความรู้ด้านการประกอบอาชีพ โดยมองว่าเป็นการเสียเวลาเพราะต้องคอยช่วยเหลืองานหลักในครอบครัว

ผลการศึกษาการสนับสนุนสวัสดิการด้านความมั่นคงทางสังคม พบว่า ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546) มีแนวคิดด้านความหมายของสวัสดิการสังคม (Social Welfare) หมายถึงระบบการจัดสวัสดิการบริการสังคมเพื่อการป้องกันการแก้ไขปัญหาสังคม การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม

โดยการบริการดังกล่าวเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน สอดคล้องกับ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (2546) ให้ความหมายสวัสดิการสังคมว่า สวัสดิการสังคม คือ ระบบการจัดบริการสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรม ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นกองทุนที่ช่วยเหลือครอบครัวผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกเมื่อเสียชีวิตลง เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้สูงอายุในตำบลดอนแฝกไม่ได้อยู่ในระดับฐานะดี กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์จึงเป็นอีกช่องทางช่วยเหลือผู้สูงอายุในตำบลดอนแฝกในการจัดการศพเมื่อเสียชีวิต เมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลจะทำหน้าในการประสานงานช่องทางการช่วยเหลือครอบครัว ได้จัดการงานศพของผู้สูงอายุ คนในชุมชนจะไปร่วมกันช่วยจัดงาน จัดสถานที่ และเพื่อนบ้านเป็นธุระไปนิมนต์พระที่วัดเพื่อสวดในงานศพ ผู้ที่ทำอาหารเก่งจะมาช่วยเป็นแม่ครัวประกอบอาหารเลี้ยงผู้มาร่วมงานและเสิร์ฟอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงาน และเมื่อมาช่วยงานแต่ละคนจะนำเอาสิ่งของที่มีในบ้าน เช่น พริก หอม กระเทียม ข้าวสาร น้ำปลา ฯลฯ ติดมือมาให้โรงครัวในงานศพ เป็นการร่วมสงเคราะห์และช่วยลดภาระด้านค่าใช้จ่ายได้อีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของระพีพรรณ คำหอม, จิระลักษณ์ จงสถิตมัน, อภิญา เวชชัย, ธีญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ปิยฉัตร ชื่นตระกูล (2542) ที่กล่าวว่าแนวคิดการสงเคราะห์ประชาชน (Public Assistance) แนวคิดชุมชนเป็นฐาน (Community-based) ได้แก่ บริการสังคมในชุมชน (เน้นศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน) และบริการฌาปนกิจสงเคราะห์ถือเป็นบริการเดียวที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะคือ การจัดงานศพให้แก่ผู้สูงอายุ และเป็นบริการเดียวที่ช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชนต่อผู้สูงอายุ กลไกการบริการจัดการของรัฐยังไม่มี

ประสิทธิภาพดี

ผลการศึกษาด้านการจัดสวัสดิการด้าน

บริการสังคม พบว่าการจัดสวัสดิการดังกล่าวจากภาครัฐยังไม่ดีนัก ผู้สูงอายุได้รับบริการสังคมที่รัฐจัดให้และรับการเกื้อหนุนจากครอบครัวและเพื่อนบ้าน รวมถึงคนในชุมชน ผู้สูงอายุใช้รับการหนุนเสริมการจัดสวัสดิการด้านบริการสังคมจากฐานชุมชนได้มากกว่าการได้รับจากรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการสนับสนุนจากทุนทางสังคมและแรงสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของแคปแลน, คาสเซล, และกอร์ (Kaplan, Cassel, & Gore, 1977) ที่กล่าวว่า แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความพอใจความจำเป็นพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การได้รับการยกย่องนับถือ การยอมรับ การได้รับความเห็นใจและความช่วยเหลือ ซึ่งได้จากการติดต่อสัมพันธ์กับคนในกลุ่มสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของทอยส์ (Thoit 1982) ที่กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมไว้ว่าเป็นระดับของความต้องการพื้นฐานที่จะได้รับการตอบสนอง โดยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ความต้องการพื้นฐานทางสังคมได้แก่ ความต้องการความรัก การยอมรับ การยกย่อง การเห็นคุณค่า การเป็นเจ้าของ ความมีชื่อเสียง และความปลอดภัย

ผลการศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมด้าน

นันทนาการ พบว่าลักษณะการสนับสนุนการจัดสวัสดิการมี 2 ลักษณะ คือการสนับสนุนจากภาคชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานทางภาครัฐ 2 หน่วยงาน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝกและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดอนแฝก ซึ่งการสนับสนุนจากภาคชุมชนเน้นการสนับสนุนโดยการร่วมบริจาคเงิน การสนับสนุนด้านอาหารและการให้กำลังใจต่อผู้สูงอายุ ส่วนการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นในลักษณะการหนุนเสริมด้านงบประมาณในการดำเนินการ จากการศึกษาพบว่าการจัดกิจกรรมนันทนาการเป็นการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ ชุมชน

และหน่วยงานราชการได้มาร่วมตัวกันสอดคล้องกับ อภิษฎา เหล่าวัฒน์พงษ์ (2554) ที่กล่าวว่า การจัดโครงการส่งเสริมอาชีพควรดำเนินการในลักษณะของการเน้นหนักการเพื่อการเข้าสังคมของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับหลักการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ตามมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2548) ที่กล่าวถึงด้านนันทนาการไว้ด้วย

นอกจากนี้แนวทางการสนับสนุนการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการหนุนเสริมของหน่วยงานราชการท้องถิ่นของชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยการจัดสวัสดิการสังคมได้รับการสนับสนุน และการหนุนเสริมจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคชุมชนจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ (2553) ที่กล่าวว่ารูปแบบการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) คือรูปแบบสวัสดิการผสม (Mixed Model) ลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐ เน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐต่างๆ ในการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมเป็นธรรม ทั้งถึง เท่าเทียม สอดคล้องกับศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544) กล่าวว่าแนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันปัญหาต่างๆ ของบุคคลในชุมชน และเป็นวิธีการที่หน่วยงานของรัฐและเอกชนจะทำหน้าที่หลักในการให้คำแนะนำกระตุ้นและร่วมสนับสนุนบางประการ จุดเด่นของแนวคิดนี้อยู่ที่การมีรากฐานมาจากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยสร้างให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนเองร่วมกำหนดแนวทางและแผนการดำเนินงานรวมทั้งการแก้ไขปัญหาพร้อมร่วมมือปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กรณีศึกษา : ชมรม

ผู้สูงอายุตำบลดอนแฝก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมผู้วิจัยมีความเห็นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะในครั้งต่อไป เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ชมรมผู้สูงอายุตำบลดอนแฝกยังขาดการสนับสนุนสวัสดิการด้านการทำงานและการมีรายได้ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแฝก ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและจัดเวทีประชาคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุ คนในชุมชน และหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น โดยการเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

1.2 ชมรมผู้สูงอายุมีวงดนตรีกลองยาวที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ชมรม ควรมีการดำเนินการสนับสนุนเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

1.3 องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนและปลูกจิตสำนึกที่ตีรวมถึงการเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนในด้านการศึกษาดังกล่าว ให้มีการสนับสนุนบุตรหลานให้ศึกษาในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เนื่องจากการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนาชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดีของครอบครัว จะได้ไม่เป็นภาระต่อครอบครัวและผู้สูงอายุที่ต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลานที่มีรายได้ต่ำ ระดับเศรษฐกิจครอบครัวไม่ดี

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นควรจัดเวทีเสวนาประชาคมหมู่บ้านร่วมกันระหว่าง ผู้สูงอายุ ชุมชน และหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุและการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพและการมีรายได้

2.2 หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นและชุมชนควรร่วมกันกำหนดให้คนชุมชนและเยาวชนที่สนใจได้ร่วมสืบสานการตีกลองยาวจากกลุ่มผู้สูงอายุในวง

ดนตรีกลองยาว เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

2.3 เยาวชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุในลักษณะทางการซึ่งยังขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับผู้สูงอายุในชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญมากที่เด็กและเยาวชนควรมีการปลูกจิตสำนึกที่ดีและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ รวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญทุกตัวและและการแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานทางภาครัฐควรให้การสนับสนุนโดยมีการจัดกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเยาวชนกับผู้สูงอายุ อันจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในชุมชนอีกด้วย

2.4 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุมีน้อยมาก เนื่องจากไม่มีการรวบรวมด้านเอกสารไว้ ผู้วิจัยขอเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งผู้ที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการ การจัดกิจกรรม และการสนับสนุนด้านต่างๆ ของชมรมให้เป็นรูปธรรมเพื่อที่จะมีแหล่งข้อมูลด้านผู้สูงอายุของชุมชนอย่างชัดเจน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยด้านแนวทางการสร้างเครือข่ายระหว่างชมรมผู้สูงอายุในการร่วมกันจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละชมรมผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ใกล้เคียงมีจุดแข็งจุดอ่อนแตกต่างกัน เช่น การขาดวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ หรือการขาดงบประมาณ หรือแนวทางการจัดรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

ญาณี นาคพงษ์. (2543). ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด โดยชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์บริการผู้สูงอายุวัดสุวรรณดารามจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์) สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุนันทา คุ่มเพชร. (2545). อิทธิพลของการส่งเสริมสุขภาพตนเอง การมีส่วนร่วมในชุมชนและความต้องการบริการสวัสดิการสังคมต่อภาวะสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในอำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พูนสุข ลีตะปะดล. (2550). บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. ภาคนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการ สาธารณะสำหรับนักบริหาร คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศศิพัฒนา ยอดเพชร.(2550). ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน : กลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท มิสเตอร์ก็อปปี (ประเทศไทย) จำกัด
ชนนิกานต์ สิงห์พยัคฆ์.(2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการไม่ใช้สวัสดิการรักษายาบาลของผู้สูงอายุไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์. (2553). รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุ นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ลักขณา ลีประเสริฐ.(2549). แรงสนับสนุนทางสังคมที่ผู้สูงอายุได้รับในชุมชนบ้านนาแก ตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จัหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตร์

- มหาบัณฑิต (การพยาบาลชุมชน). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พิทักษ์มา สุภานุสร .(2546). **กลไกทางวัฒนธรรม** **มรการช่วยเหลือผู้สูงอายุของชุมชน** **ชนบท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วาสนา พัฒนานันท์ชัย. **ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจ** **ในการปฏิบัติงานของพนักงานสำนักงาน** **ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์**. รายงานวิชาการค้นคว้าอิสระหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม). คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553
- อภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์. **ความต้องการและแนว** **ทางการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้าน** **อาชีพ : โครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่** **กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2553
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) และสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.), **โครงการวิจัยการประมาณการ** **งบประมาณสำหรับผู้สูงอายุและแหล่ง** **ที่มาของเงิน**.2553
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 . พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2507.พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2556 และกฎหมายสวัสดิการสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- มาโนช มาละการ .(2551). **กระบวนการดำเนินงาน** **สวัสดิการชุมชน : การสังเคราะห์งาน** **วิจัยและการวิเคราะห์เนื้อหา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). **รายงานการสำรวจ** **ประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.** **2550**. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส จำกัด
- ประติษฐ สินธวณรงค์. **หนังสือพิมพ์เอ็มทูเอฟ, รัมือ** **คนแก่ล้มประเทศ**. วันพฤหัสบดีที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2556
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), **คู่มือ** **การดำเนินการโครงการสนับสนุนการ** **จัดสวัสดิการชุมชน**. พฤศจิกายน 2552. โรงพิมพ์เอ็ปป้า ฟรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด
- สืบค้นจากระบบอินเทอร์เน็ต**
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2556
- <http://province.mculture.go.th/nakhonpathom/index.php?p=data>
- พฤติกรรมกรป้องกันอุบัติเหตุของผู้สูงอายุ ในตำบลห้วยพลู อำเภอนครชัยศรี
- จังหวัดนครปฐม สืบค้นเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2556
- Finucane, P., Tieman, J., and Moane, G.(1994). SUPPORT SERVICES FOR CARERS OF ELDERLY PEOPLE LIVING AT HOME. Available from The National council for the elderly Retrieved 12 August 2013 From The National council for the elderly <http://www.ncaop.ie>
- คู่มือสิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2556 <http://www.m-society.go.th>

สร้างวิชาการงานศิลป์: วิชาการสร้างองค์ความรู้ทาง ศิลปกรรม จุดเริ่มต้นสู่เส้นทางนักวิจัยศิลปะ

Create Academic Art work : Way of Building Knowledge of Art Begin the Route of Art Researcher

ชลิดา ทรงประสิทธิ์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ด้านการเรียนรู้ (The Science of Learning) ถึง 7 หลักการสร้างนักเรียนผู้แห่งอนาคตใหม่ จากหนังสือการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 และหนังสือการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร ร่วมกับการวิเคราะห์เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับการสอนในระดับอุดมศึกษา 2) เพื่อหาแนวทาง หรือวิธีการสร้างองค์ความรู้ทางสายศิลปกรรมในรูปแบบของงานวิชาการ โดยมุ่งประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการใช้กลยุทธ์การสอนและกระบวนการเรียนรู้ ในการทำวิจัยศิลปะหรือที่เรียกว่า “ศิลปนิพนธ์”

การนำเสนอบทความได้จำแนกออกเป็นสี่ส่วน ส่วนแรก กล่าวถึง เหตุผลที่มา และความจำเป็น ในการสร้างวิชาการงานศิลป์ อธิบายความหมายของการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปะ ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่วนที่สอง เป็นการอธิบายถึงนิยามของนักวิจัยศิลปะกับการสร้างสรรควิชาการ และการวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ ส่วนที่สาม เป็นการวิเคราะห์สภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนวิชาศิลปนิพนธ์ และทำการวิเคราะห์ทฤษฎี หลักการ และแนวคิด ที่ใช้เป็นกลยุทธ์ในการจัดรูปแบบ การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และสุดท้าย เป็นการสังเคราะห์ยุทธวิธีและเทคนิคการสอนวิชาศิลป นิพนธ์ ที่มีชื่อเรียกว่า “IMPACT ART MODEL” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมให้ นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ ได้มีกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ในรูปแบบของงานวิชาการมากขึ้น

คำสำคัญ: 1. รูปแบบการเรียนรู้เพื่องานศิลปนิพนธ์ (IMPACT ART MODEL), 2. เมตาคอกนิชัน,
3. การสอนแบบนำตนเอง

Abstract

This article aims to study effect of the research on the science of learning with 7 principles of creating the future learner from the 21st century learning book and how the learning book along with analyzing proper teaching techniques for teaching in higher education which concentrated in the way of teaching strategies and learning process in Art Research or “Art Thesis”.

---

*อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศิลปะการถ่ายภาพ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

The article is divided into four parts: (1) discuss the reasons and the needs for creating the academic art that explains the meaning of how to build the art knowledge which are important for learning in the 21st century. (2) explain the definition of art researcher, the creation of academic and the art research. (3) analyze conditions and problems relating to learning management of art thesis and also analyze theories, principles and concepts used as strategies and teaching techniques for higher education. (4) synthesis strategies and teaching techniques for art thesis called, "IMPACT ART MODEL" to achieve the goal of encouraging students and teachers to create their artworks with their own processes to be more academic.

Keywords: 1. Learning model for art thesis (IMPACT ART MODEL), 2. Metacognition, 3. Self-Directed Learning

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการสร้างองค์ความรู้ และการต่อยอดองค์ความรู้เดิมทางสายศิลปกรรม โดยมุ่งประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการใช้กลยุทธ์การสอนและกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีที่เป็นรูปธรรม ในการส่งเสริมให้ นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ อาจหมายรวมถึงศิลปิน ให้มีกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ในรูปแบบของงานวิชาการมากขึ้น

สาขาศิลปกรรมเป็นสาขาหนึ่งที่บรรจุอยู่ในสายมนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์เป็นสาขาที่มุ่งเน้นทักษะการปฏิบัติ เพื่อสร้างผลงานออกมาในรูปของงานสร้างสรรค์ มีการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จนถึงระดับบัณฑิตศึกษา และมีหลักสูตรที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาการรองรับอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่จากการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในวิชาศิลปนิพนธ์ของนักศึกษา วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ พบว่า มีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยหรืออาจกล่าวได้ว่าเกือบทุกคน ไม่สามารถเขียนอธิบายถึงกระบวนการ และขั้นตอนการวิเคราะห์รูปแบบหรือเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ ที่จะนำมาซึ่งผลงานของตน และส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นเขียนอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของคณะกรรมการสาขา

ปรัชญา และสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2556: 1) ที่ว่า ยังมีปัญหาที่ต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงและต่อยอด อันได้แก่ 1) ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจในการปรับทัศนคติ เรื่องความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ แก่ผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางสายศิลปกรรม 2) ด้านการเพิ่มโอกาสขยายช่องทาง และสร้างแนวทางในการวิจัยทางด้านศิลปะ 3) ด้านเกณฑ์และมาตรฐานทางวิชาการที่ใช้ในการพิจารณาการสร้างสรรค์เชิงวิชาการของศิลปิน รวมถึงการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาด้านศิลปกรรม สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยที่ยังคงเป็นปัญหาต่อการทำวิจัย และการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปกรรม คือ การปรับทัศนคติในการทำวิจัย ความพร้อมของผู้เรียน ครู อาจารย์ รวมถึงบุคลากรทางสายศิลปกรรม วิธีการสอนที่เหมาะสม และความเข้าใจในธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องร่วมกันหาแนวทางอันเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการขับเคลื่อนของวิชาการงานศิลป์ และผู้สนใจงานวิจัยศิลปะ ให้สามารถรู้รอบของการเดินทางในการแสวงหาวิธีการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปกรรมนั้นว่า จะต้องเริ่มต้นเดินไปบนเส้นทางสายนี้ได้อย่างไร

เหตุผลที่มา และความจำเป็นในการสร้างวิชาการงานศิลป์

ท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์ที่ถาโถมเข้าสู่วงการวิจัยทางสายศิลปกรรม ความรู้ที่อีกด้านหนึ่งที่ยังคงมีความคลุมเครือ ขาดความชัดเจนในหมู่นักวิชาการด้านศิลปะ ได้แก่ ความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ หรือ “การสร้างสรรค์เชิงวิชาการ” อันเป็นรูปแบบขององค์ความรู้ที่มีการผสมผสานคุณลักษณะที่ประกอบไปด้วย 2 มิติ ได้แก่ มิติทางการสื่อสารภาษาแห่งสุนทรียภาพ เกิดจากกระบวนการคิดร่วมกับจินตนาการสร้างสรรค์ของศิลปินที่มุ่งแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจ ด้วยความซาบซึ้งถึงคุณค่าและความงามของศิลปะ โดยสามารถรับรู้ได้จากอารมณ์ของผู้เสพงานศิลป์ ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ที่นึกคิดที่เกิดขึ้นภายในของศิลปินสู่ผู้เสพงาน มิติที่ 2 เป็นส่วนที่เกิดขึ้นหลังจากผ่านขั้นตอนการจินตนาการ คือ ขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้วยความมานะ อุตสาหะ ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้การค้นคว้าข้อมูล ทฤษฎี องค์ความรู้ แนวคิด และสติปัญญาการคิดวิเคราะห์ในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน สาระสำคัญของความรู้เชิงวิชาการเกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ และศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานจากจินตนาการ ต่างก็ไม่ใช่อะไรใหม่ มีเพียงแต่ธรรมชาติของระดับความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 2 สิ่งนี้เท่านั้นที่เป็นเรื่องแปลกใหม่ ปัจจัยสำคัญอยู่ตรงที่ การหาแนวคิดหรือวิธีการที่จะหล่อหลอมให้ทั้ง 2 สิ่งนี้ผสมผสานรวมกัน เพื่อสร้างวิชาการงานศิลป์ และสาระสำคัญก็คือ เราจำเป็นต้องหายุทธวิธีในการ “ต่อยอด” องค์ความรู้เดิม เพื่อให้ได้ผลงานที่ได้จากจินตนาการความคิดสร้างสรรค์นั้น เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่จริงๆ และมีความแตกต่างจากสิ่งที่เคยมีมา เพราะโลกทุกวันนี้เปลี่ยนไปจากเดิม เรากำลังก้าวไปพร้อมกับกาที่ต้องเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทันในสังคมยุคศตวรรษที่ 21

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการสร้างนักวิจัยด้านศิลปะ เพื่อมุ่งพัฒนาองค์ความรู้ทางศิลปกรรมจะไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ได้หมายความว่าไม่มีทางเป็นไปได้ ฉะนั้น ภายใต้ความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ เราจึงต้องช่วยกันผลักดันและเร่งสร้างความเชื่อมั่นรวมทั้งมุ่งเน้นทำความเข้าใจว่าการสร้างสรรค์งานศิลปะ มิใช่เพียงแรงงาน ทักษะ มิใช่เพียงอารมณ์ความรู้สึกเพียงเท่านั้น ดังที่วีรุธ ตั้งเจริญ (2555 : 14) กล่าวไว้ว่า “...กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ เป็นกระบวนการที่ผสมผสานกันระหว่างศิลป์และศาสตร์ (Art and Science) ระหว่างหยินและหยาง สมองซีกขวาและซ้ายต่างมีสัดส่วนดุลยภาพ มีพลังขับเคลื่อนและผลักดันซึ่งกันและกัน อารมณ์ความรู้สึกและความเป็นเหตุเป็นผล น่าจะเดินทางไปด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ...” จึงตั้งคำถามและพยายามค้นหาคำตอบว่า

“ทำไม...สมองต้องแบ่งออกเป็น ซีกซ้าย และซีกขวา”
“ทำไม...ตรรกะและจินตนาการ ต้องถูกแบ่งให้อยู่ตรงกันข้ามกัน”

“ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ กับบทบาทนักวิจัย จะรวมอยู่ในคนเดียวกัน ไม่ได้จริงหรือ ?”

“..ฉันใด ฉันทัน ในเมื่อมนุษย์มีสมอง 2 ซีก แล้วทำไมศิลปิน จะสร้างวิชาการงานศิลป์ไม่ได้เสียหรือ?”

ดังนั้น การค้นหาคำตอบจากประเด็นคำถามที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ทำให้ตระหนักถึงความจำเป็นของการถอดบทเรียนเพื่อเปลี่ยนอนาคต รวมถึงการหาวิธีการหรือกลยุทธ์การสอน และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีที่เป็นรูปธรรมทั้งนี้ เพื่อสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือประกอบการสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์ ที่สามารถเชื่อมต่อได้ถึงสภาวะแห่งการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปะอย่างไร้ขีดจำกัด และก่อให้เกิดปัญญาในการสร้างสรรค์สร้างที่เป็นไปตามธรรมชาติและบุคลิกของนักวิจัยผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสขยายช่องทางในการสร้างแนวทางการวิจัย นับได้ว่าเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรทางสายศิลปกรรม

อันได้แก่ นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ และรวมถึงบรรดาเหล่าศิลปิน ในการจุดประกายให้เกิดก้าวแรกที่มั่นคงสู่เส้นทางนักวิจัยศิลปะต่อไป

การสร้างองค์ความรู้ทางศิลปะคืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรกับการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21

หากกล่าวถึงนิยามของศิลปกรรม หรือศิลปะ (Art) คงจะต้องอธิบายกันพอสมควร เนื่องจากเป็นคำที่มีความหมายเปิดกว้าง และครอบคลุมศิลปกรรมทุกแขนง อาทิเช่น ทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง วรรณกรรม ดนตรี เป็นต้น แต่ถ้าเป็นมุมมองจากสายตาของบุคคลทั่วไป ก็มักจะมองเห็นศิลปกรรมศาสตร์ในแง่ของตัวงาน หรือชิ้นงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัตถุ (Art Object) ไม่ว่าจะเป็น ภาพเขียนจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพถ่าย เป็นประการสำคัญ ซึ่งมุมมองและความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ มักจะคุ้นชินกับศิลปะที่มุ่งเน้นการผลิตชิ้นงานที่ผ่านการสร้างสรรค์เป็นหลักเพียงด้านเดียว แต่ถ้าท่านเป็นผู้หนึ่งที่สนใจในเรื่องของงานสร้างสรรค์ทางศิลปะย่อมมีความเข้าใจถึงเบื้องหลังของการได้มาซึ่งผลงานนั้นๆ ว่าจำเป็นจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาตามหลักวิชาการ ซึ่งจิรุธ ตั้งเจริญ (2545 : 15) ได้กล่าวไว้ว่า "...เบื้องหลังการผลิตศิลปกรรมนั้น งานวิชาการได้มีสภาพเป็นฐานของความคิด ฐานที่หนุนให้การสร้างสรรค์นั้นมีพลัง มีเหตุผล และเป็นการสร้างสรรค์ที่พัฒนาได้..." ฉะนั้น เมื่อการสร้างสรรค์ที่ผ่านฐานข้อมูลที่เข้มแข็ง ผนวกกับทักษะความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ ก็จะก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่ทรงพลัง และสามารถขับเคลื่อนผลงานการสร้างสรรค์ ให้เป็นวิชาการงานศิลป์ที่พร้อมไปด้วย จินตนาการที่โลดแล่นไปบนเส้นทางของกระบวนการวิจัย

ดังนั้น การสร้างวิชาการงานศิลป์ ให้มีความพร้อมรับมือกับโลกในศตวรรษที่ 21 เราจำเป็นต้องมีวิธีการ กระบวนการ "จัดการเรียนรู้" ที่ต่างไปจากเดิม

เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว งานสร้างสรรค์ที่ได้มาก็จะกลายเป็นผลงานวิจัยฉบับขึ้นหิ้ง ดังคำกล่าวของ เดยงาม คูตะบุตร (2553 : 229) ที่ว่า "...ถ้าไม่ยอมให้ผลงานของตนเองขึ้นหิ้ง งานวิจัยในศตวรรษที่ 21 ต้องนำมาซึ่งประโยชน์ที่คนอื่นสามารถเอาไปใช้ได้ นั่นหมายความว่าศิลปินต้องเริ่มคิดว่า สิ่งที่กำลังจะค้นหานำไปสู่ชุดความรู้และมีประโยชน์ต่อคนอื่นอย่างไร..." ซึ่งตีความได้ว่า งานวิจัยทางศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นก่อนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ส่วนใหญ่ ผลของการวิจัยจะมีลักษณะที่เต็มไปด้วยอารมณ์ของศิลปิน แต่ถึงกระนั้นก็ได้หมายความว่าผลงานที่ด้อยคุณค่าทางวิชาการ เพียงแต่ผลของงานวิจัยไม่สามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับชีวิตประจำวันได้ งานวิจัยเหล่านี้จึงอยู่ในภาวะ "ขึ้นหิ้ง" ด้วยเหตุนี้ จึงมีความพยายามที่จะค้นหาแนวทางที่เหมาะสม และสอดคล้องกับทิศทางการสร้างองค์ความรู้ที่เน้นให้ความสำคัญกับการทำงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งนี้ เพื่อมุ่งประเด็นในการตอบโจทย์ให้ถูกต้องและชัดเจน จนคำถามที่ตั้งไว้ละลายหายไป และในที่สุดก็จะค้นพบรูปแบบกลยุทธ์การสอน และกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมเฉพาะตัว ที่จะช่วยออกแบบ "เส้นทางนักวิจัยศิลปะ" ที่ผสานความเป็นศาสตร์และศิลป์ ในการวาดโลกทัศน์และเรื่องราวใหม่ๆ ที่ฉีกหรือขยายจากกรอบความคิดเดิมๆ เพื่อสลัดตัวเองออกจากหล่มปัญหา และเดินหน้าเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสู่สังคมการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ต่อไป

นักวิจัยศิลปะ กับการสร้างสรรควิชาการศึกษา

เริ่มแรกคงต้องอธิบายถึง นิยามและขอบเขตของนักวิจัยก่อนว่าคืออะไร เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ก่อนที่จะนำเข้าสู่การสร้างสรรควิชาการศึกษา ศิลปะต่อไป

การวิจัย คือ การศึกษาเพื่อค้นหาข้อเท็จจริง ด้วยวิธีการตั้งคำถามแล้วดำเนินการหาคำตอบ จากกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เพื่อค้นหาองค์ความรู้

ใหม่หรือพิสูจน์ความรู้เดิม

นักวิจัย คือ ผู้ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ อย่างเป็นระบบ เพื่อตอบประเด็นข้อสงสัย โดยมีระเบียบวิธีที่ใช้ในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมทั้งแนวคิดและ มโนทัศน์

นักวิจัยศิลปะ คือ ผู้ดำเนินการศึกษาค้นหา ความรู้ เพื่อตอบประเด็นข้อสงสัย จากแนวคิดและ จินตนาการของตน โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ที่ ผสานกันระหว่างศาสตร์และศิลป์ ภายใต้กระบวนการ คิดที่เป็นระบบ เพื่อค้นหาองค์ความรู้ใหม่ หรือพิสูจน์ ความรู้เดิมทางด้านศิลปกรรม

เมื่อผ่านนิยามของนักวิจัยศิลปะมาแล้ว คำถามที่ตามมาก็คือ แล้วใครเล่าคือผู้ที่เหมาะสมใน การทำหน้าที่นักวิจัย ในกรจั่วหัวที่เป็นลักษณะคำถาม แบบนี้ หลายท่านคงมีคำตอบอยู่ในใจกันบ้างแล้ว จากการให้คำนิยามและเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่ถ้าจะต้องตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมา บุคคลที่ มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์เชิงวิชาการในงาน ศิลปะนั้น คงจะหนีไม่พ้นกลุ่มบุคคลทางสายศิลปกรรม ศาสตร์ ที่เป็นผู้สร้างสรรค์งานวิชาการ (Academic creator) อันได้แก่ นิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ “คณะ ศิลปกรรมศาสตร์” (Faculty of Fine Arts) ในระบบ มหาวิทยาลัยนั่นเอง

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงความเป็นวิชาการ

ทางศิลปกรรมศาสตร์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อาจกล่าว ได้ว่า “นักวิจัยศิลปะ” คือ ผู้สร้างสรรค์ที่จะต้องมีความ เป็นวิชาการ ทั้งด้านความรู้ ความคิด และการลงมือ ปฏิบัติ ด้วยการผสานความรู้คิดและทักษะ รวมถึง บุคลิกอันเป็นปัจเจกเฉพาะตนเข้าด้วยกัน อันจะก่อ ให้เกิดดุลยภาพอันสมบูรณ์ของความเป็นศาสตร์และ ศิลป์ที่ดำเนินไปพร้อมๆ กัน ภายใต้กระบวนการ สร้างสรรค์ที่มีเหตุผล และเป็นระบบอย่างชัดเจน ซึ่ง สอดคล้องกับคำกล่าวของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 136) ที่กล่าวว่า “...ความเป็นเลิศทางวิชาการในทาง ศิลปกรรมศาสตร์ จะต้องมั่งทั้งความรู้ ความคิด และ ปฏิบัติ คงมิได้หมายถึงเพียง “ทักษะ” (Skill) ในมุม แคบเท่านั้น หากแต่ว่าการพัฒนาหรือการแสวงหา ทักษะนั้น ต้องวางอยู่บนฐานขององค์ความรู้ (Body of Knowledge) และการรู้คิด (Cognition) ที่ลุ่มลึก และกว้างไกล...”

การวิจัยศิลปกรรมศาสตร์

การศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์วิชาการ ในรูปแบบของการวิจัยศิลปกรรมศาสตร์ ในทาง สุนทรียศาสตร์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ทาง ได้แก่ สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา (Philosophical Aesthetics) และสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Aesthetics) ซึ่งสามารถอธิบายเป็นตารางเพื่อให้เข้าใจ และทำให้มองเห็นภาพของความต่างได้ชัดเจน ดังนี้

<p>สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา (Philosophical Aesthetics)</p>	<p>เป็นรูปแบบการวิจัยที่มองความงามทางศิลปะ ไน้มเอียงไปทางทฤษฎี ความเชื่อ ความรู้สึก</p>
<p>สุนทรียศาสตร์เชิง วิทยาศาสตร์ (Scientific Aesthetics)</p>	<p>เป็นรูปแบบที่ค่อนข้างเชื่อว่าความงามทางศิลปะ มีความสัมพันธ์กับเหตุผล เป็น เรื่องที่อธิบายได้ มีฐานความรู้คิด มีความเป็นวิทยาศาสตร์บนฐานของศิลปะ ที่ ไม่ใช่วิทยาศาสตร์บนฐานวิทยาศาสตร์</p>

กระแสของการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 จะ เป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างจุดเปลี่ยนทำให้การวิจัยศิลปะ มีแนวโน้มไปทางสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์มาก

ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้าหรือการแสวงหาแหล่ง ข้อมูล การนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ และทำการ สังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ผล

งาน ซึ่งอาจเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์สู่การพัฒนาต่อยอด เพื่อให้เกิดสาระประโยชน์ภายใต้การบูรณาการกับบริบทต่างๆ ทั้งนี้คงต้องขึ้นอยู่กับลักษณะและเป้าหมายของการวิจัยว่าจะมุ่งไปในเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ

ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นคำถามสำคัญเกี่ยวกับ “ระเบียบวิธีวิจัยทางศิลปะ” ในเบื้องต้น คงต้องนำเสนอรูปแบบการวิจัยว่ามีลักษณะใดบ้างที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจคร่าวๆ ถึงลักษณะของการทำวิจัยศิลปะว่ามีรูปแบบ อะไรบ้าง สรุปจาก วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 157) ได้พอสังเขปดังนี้

1. การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เป็นการศึกษาศิลปิน ทั้งในกรณีการดำรงชีวิต หรือ การสร้างสรรค์ผลงาน โดยการศึกษาดังกล่าวนี้เป็นการศึกษาตัวผลงาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นต้น
2. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (History Research) เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ศิลป์
3. การวิจัยสนาม (Field Studies) เป็นการศึกษาวิจัยในภาคสนาม ที่ลงพื้นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรม
4. การวิจัยสำรวจ (Survey Research) เป็นการวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ หรือ การใช้แบบสอบถามเป็นหลัก
5. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เป็นการวิจัยที่ใช้การทดลองด้วยการลงมือปฏิบัติ ที่ผู้วิจัยต้องประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิค หรือ กระบวนการสร้างสรรค์ชิ้นงาน
6. การวิจัยผสมผสานระเบียบวิธีวิจัย (Combine Research Methodologies) เป็นการวิจัยที่ผสมผสานรูปแบบวิธีวิจัยต่างๆ มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแสวงหาองค์ความรู้

เมื่อทราบถึงลักษณะของการทำวิจัยศิลปะ

ว่ามีรูปแบบใดกันบ้างแล้ว ทีนี้ก็มาถึงประเด็นคำถามสำคัญที่ว่า “ระเบียบวิธีวิจัย” รูปแบบใดที่เหมาะสมกับการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ ในที่นี้ขออนุญาตนำเสนอแนวคิดของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 159) ซึ่งเป็นรูปแบบการวิจัยอีกหนึ่งทางเลือกที่น่าสนใจ คือ การนำระเบียบวิธีวิจัย “การวิจัยและพัฒนา” (Research and Development หรือ R and D) มาประยุกต์ใช้กับการวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนของการวิจัย (Research) และส่วนของการพัฒนา (Development) ส่วนของการวิจัย (R) เป็นการแสวงหาข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะทำวิจัย โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจนตกผลึกแล้ว หลังจากนั้นจึงนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนา (D) เพื่อต่อยอดสู่การสร้างสรรค์ชิ้นงานต่อไป

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าสิ่งสำคัญที่จำเป็นที่สุดในการสร้างวิชาการงานศิลป์ก็คือ การค้นหาประเด็นการวิจัยที่จะเอื้อให้เกิดการแสวงหาความรู้ แนวคิด รูปแบบ และกระบวนการสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ยังหมายรวมถึงประสบการณ์ของผู้วิจัย ที่ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากสุนทรียทางอารมณ์ อันเป็นรากฐานมาจากประสบการณ์เฉพาะบุคคล และสำหรับประเด็นของการศึกษาค้นคว้าในภาควิจัยนี้ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 162) กล่าวว่า นักวิจัยศิลปะจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องที่ตนเองทำการศึกษาค้นคว้า ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ด้านด้วยกัน คือ 1. ความรู้ที่เป็นประเด็นหลัก (Main Focus) 2. ความรู้ที่อยู่ในกรอบบริบท (Contextual frame) และ 3. ความรู้ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับมโนทัศน์ (Imaginative Concept) เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในภาคปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลงาน

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันระหว่าง “การวิจัย” และ “การพัฒนา” คือการศึกษาค้นคว้าจากประเด็นการวิจัย ที่ผ่านกระบวนการประมวลทางความคิดจนตกผลึกและกลายมาเป็นองค์ความรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้เป็นกลไกสำคัญ ในการผลักดันให้

ผู้วิจัยสามารถขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนา หรือการสร้างสรรคผลงานศิลปะของตนเอง จึงนับได้ว่าเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้การศึกษาค้นคว้าและการแสวงหาความรู้ เพื่อมุ่งไปสู่การลงมือปฏิบัติ ดังคำกล่าวของ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545 : 148) ที่ว่า “องค์ความรู้ผลักดันการสร้างสรรค” ทั้งนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้ให้เกิดการยอมรับ และตระหนักในคุณค่าขององค์ความรู้จากประสบการณ์ที่กระจำจัด ภายใต้ขอบเขตของการวิจัยที่ตรงตามเป้าหมายและสอดคล้องกับปัจเจกภาพของนักวิจัยศิลปะอย่างแท้จริง

วิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปนิพนธ์

วิชาศิลปนิพนธ์ (Art Thesis) เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรศิลปบัณฑิต ที่นักศึกษาในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 ทุกคนจะต้องผ่านวิชานี้ ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนจะเป็นลักษณะการศึกษาควบคู่กันระหว่าง การนำหลักวิชาทางทฤษฎี และการประยุกต์เทคนิควิธีการต่างๆ มาผนวกกับประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นแนวทาง ต่อยอดการสร้างสรรคผลงาน โดยแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคนิพนธ์และภาคสร้างสรรค ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด การวางแผน การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาในการทำศิลปนิพนธ์ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545:102) กล่าวไว้ว่า “...รูปแบบของศิลปนิพนธ์ (Art Thesis) เป็นการแสวงหาคุณค่าทางศิลปะที่เป็นนามธรรม ในลักษณะของงานวิจัยที่มีระบบการศึกษาค้นคว้า และสร้างสรรคบนพื้นฐานเหตุผลทางศิลปกรรมศาสตร์...”

บทความฉบับนี้ ผู้เขียนได้ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างงานวิจัยกับการปฏิบัติ และระหว่างการสอนกับการเรียนรู้ ซึ่งทั้งหมดเกิดขึ้นจากประสบการณ์กว่า 20 ปี ที่เคยเป็นนักศึกษา รวมถึงปัจจุบันยังทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้สอนทางด้าน

ศิลปกรรมในระดับอุดมศึกษา ที่วิทยาลัยเพาะช่าง ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เขียนได้พบเจอกับปัญหาจำนวนหนึ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำ จากการให้คำปรึกษาในการทำศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปัญหาหลายประการเหล่านี้ทำให้ผู้เขียนต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักศึกษา จนพบว่าหลังจากได้ทำการวิเคราะห์และสรุปปัญหาเบื้องต้น ด้วยวิธีการสังเกต พฤติกรรม การประเมินผลงานของนักศึกษา และการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปนิพนธ์ในสาขาอื่นๆ ของวิทยาลัยเพาะช่าง จำนวน 13 สาขา สามารถแยกประเด็นปัญหาได้ 2 ประเด็น คือ ปัญหาที่เกิดจากผู้เรียน และปัญหาจากผู้สอน

ประเด็นปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนนั้น สืบเนื่องจากธรรมชาติของนักศึกษาศิลปกรรม ไม่ว่าจะเป็นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาใดๆ ก็ตาม มักมีบุคลิกภาพที่มีความเป็นปัจเจกภาพไม่เหมือนใคร มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากนักศึกษาในสาขาวิชาอื่นๆ กล่าวคือ มักจะมีลักษณะแตกต่างจากผู้อื่นในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ การแต่งกาย แนวคิด การแสดงออก มีความเป็นตัวตนสูง สนใจตนเองมากกว่าสิ่งแวดล้อมรอบข้าง มีความกระตือรือร้นน้อย ไม่ค่อยตรงต่อเวลา ไม่มีการควบคุมตนเอง ชอบทำงานตามความรู้สึก ฯลฯ ซึ่งลักษณะต่างๆ เหล่านี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกภาพที่ทำให้บางครั้งก็เป็นอุปสรรคต่อการเรียนและการทำศิลปนิพนธ์ของนักศึกษา เนื่องจากสาเหตุดังกล่าวเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ผู้เรียนไม่ชอบ และไม่ถนัดในการวางแผนการทำงาน จึงส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถจัดระบบการทำงานของตนเองได้ ดังที่ชลิดา ทรงประสิทธิ์ (2555 : 5) ได้สรุปปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนไว้ ดังนี้

1. นักศึกษาไม่สามารถดึงความรู้และประสบการณ์ ที่เรียนมาพัฒนาให้เกิดความคิดใหม่ๆ
2. นักศึกษาไม่สามารถสะท้อนความคิดของตนเองได้ว่า ตนเองมีความสามารถ มีความถนัด หรือ ความชอบในเรื่องใดที่นำมาสู่การเป็น

หัวข้อศิลปนิพนธ์

3. นักศึกษาไม่สามารถวางแผนหรือตั้งเป้าหมาย ในการที่จะทำให้บรรลุผลตามที่ตนเองต้องการ

4. นักศึกษาไม่สามารถเรียบเรียงความคิดให้เป็นระบบได้

5. นักศึกษาขาดความรับผิดชอบในการกำกับควบคุมตนเอง และ

6. นักศึกษาไม่สามารถประเมิน หรือเรียงลำดับปัญหาและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้

สำหรับประเด็นปัญหาที่เกิดจากผู้สอน มีอยู่ 2 ข้อหลักใหญ่ๆ ได้แก่

1. อาจารย์ผู้ควบคุมศิลปนิพนธ์มีจำนวนไม่เพียงพอ

2. อาจารย์ผู้สอนบางท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ และทำงานในสาขานั้นมาหลายปี

แต่ไม่ถนัดในเรื่องการสอนเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัยศิลปะ หรือ ศิลปนิพนธ์

อย่างไรก็ตาม ผลจากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเหล่านี้ ได้เป็นตัวจุดชนวนให้มีความสนใจที่จะค้นหาวิถีหรือแนวทางที่เหมาะสม ในการพัฒนารูปแบบและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ด้วยการหันไปศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ โดยคิดอยู่เสมอว่าจะต้องสามารถตอบโจทย์ปัญหาทั้ง 2 ประเด็นนี้ให้ได้ ซึ่งผู้เขียนมองว่าสิ่งสำคัญที่สุดนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องร่วมมือกัน “ต่อยอด” องค์ความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ หรือ “ศิลปนิพนธ์” ที่ได้มานั้น เป็นสิ่งใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และมีความแตกต่างจากสิ่งที่เคยมีมา ดังนั้น กลยุทธ์การสอน และกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นนวัตกรรมเฉพาะตัว จึงเป็นเสมือนจุดนัดพบระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ที่เป็นกลไกในการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการที่เป็นรูปธรรม ในการออกแบบ “เส้นทางนักวิจัยศิลปะ” และนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสร้างสรรค์ “วิชาการ

งานศิลป์” เพื่อให้เกิดสาระประโยชน์ภายใต้การบูรณาการกับบริบทต่างๆ ต่อไปในอนาคต

การวิเคราะห์ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

จากหนังสือ “การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21” ที่แปลจากต้นฉบับ How Learning Works : 7 Research-Based Principles for Smart Teaching ที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับการเรียนรู้ ที่สังเคราะห์มาจากงานวิจัยด้านจิตวิทยาการเรียนรู้สมัยใหม่ จำนวนนับพันชิ้น โดยสรุปเป็นหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้ 7 ประการ เพื่อให้ครูอาจารย์ใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน และเมื่อพิจารณาถึงหลักการสอน แนวคิด และประสบการณ์จากตัวอย่างที่มีอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้มองเห็นถึงประเด็นการวิพากษ์เกี่ยวกับการนำศาสตร์ทางด้านการเรียนมาใช้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับนักศึกษาศิลปกรรมในวิชาศิลปนิพนธ์ ซึ่งนับเป็นการดีที่มีผู้จริงจัง ที่ลี้วนแล้วแต่เป็นผู้เชี่ยวชาญมาถ่ายทอดและแบ่งปันประสบการณ์จริง ที่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ออกคำบอกเล่า แต่เป็นการชี้แจงและอธิบายถึงเหตุผลของหลักการที่ชัดเจน ผ่านการสังเคราะห์หลักฐานงานวิจัยเชิงประจักษ์ และการวิจัยตามทฤษฎีการเรียนรู้ ที่สามารถใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิงได้

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีหลักการเรียนรู้ 7 ประการ ที่นำมาตอบโจทย์ของนักศึกษาศิลปกรรมในวิชาศิลปนิพนธ์นั้น เป็นการเสนอแนะวิธีการทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน อธิบายเทคนิคที่ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจการวางแผนการคิดที่เป็นระบบได้ง่ายขึ้น บอกถึงกลไกในการส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถประเมินผลงานภายใต้การกำกับและควบคุมตนเองได้ อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่า เบื้องหลังของนักศึกษาก่อนที่จะก้าวเข้าสู่ห้องเรียน มิได้มีเพียงแค่ทักษะ ความรู้ความสามารถเท่านั้น หากแต่ยังมีประสบการณ์ทางด้าน

สังคมและทางอารมณ์ติดมาด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อค่านิยมทัศนคติ มุมมองของนักศึกษา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อีกทั้ง ยังส่งผลไปถึงความไม่ใส่ใจที่มีต่อการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้และการควบคุมตนเองอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ทำให้เชื่อได้ว่าหลักการเรียนรู้ 7 ประการนี้ จะเป็น “กลไก” หรือ “ฟันเฟือง” สำคัญที่ใช้

กำหนดแนวทางในการสังเคราะห์กลยุทธ์รูปแบบการเรียนรู้เพื่องานศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม ซึ่งสามารถอธิบายเป็นตารางเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ และช่วยทำให้มองเห็นภาพของแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาศิลปกรรม เพื่อนำไปสู่การออกแบบ “เส้นทางนักวิจัยศิลปะ” ได้ดังนี้

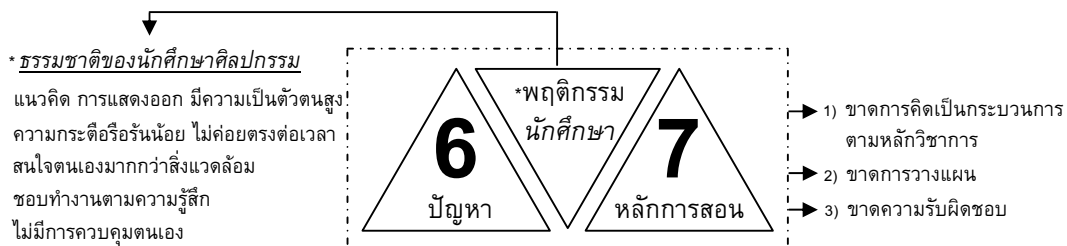
ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาในการทำศิลปนิพนธ์	หลักการเรียนรู้ 7 ประการ
1. ไม่สามารถดึงความรู้และประสบการณ์ ที่เรียนมาพัฒนาให้เกิดความคิดใหม่ๆ	1. ความรู้เดิมของนักศึกษา ส่งผลกระทบต่อการเรียน
2. ไม่สามารถสะท้อนความคิดของตนเองได้ว่า ตนเองมีความสามารถ มีความถนัด หรือ ความชอบในเรื่องใดที่นำมาสู่การเป็นหัวข้อศิลปนิพนธ์	2. วิธีจัดระเบียบความรู้ของนักศึกษา
3. ไม่สามารถวางแผนหรือตั้งเป้าหมาย ที่จะทำให้อบรมผลตามที่ตนเองต้องการ	3. ปัจจัยในการจูงใจให้นักศึกษาสงอกกับการเรียน
4. ไม่สามารถเรียบเรียงความคิดให้เป็นระบบได้	4. นักศึกษาพัฒนาทักษะความสามารถได้
5. ขาดความรับผิดชอบในการกำกับควบคุมตนเอง	5. การฝึกฝนและการป้อนกลับ เสริมส่งการเรียน
6. ไม่สามารถประเมิน หรือเรียงลำดับปัญหาและข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้	6. พัฒนาการของนักศึกษาและบรรยากาศการเรียน
	7. นักศึกษาต้องเป็นผู้เรียนที่กำกับตนเองได้

(ที่มาของปัญหา : ชลิตา ทรงประสิทธิ์ การพัฒนารูปแบบการเรียนเพื่องานศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาศิลปการถ่ายภาพ, 2555:5)

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาศิลปกรรม กับ หลักการเรียนรู้ 7 ประการ

ตารางที่ 1 แสดงถึงการศึกษาวិเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ของนักศึกษาในรายวิชาศิลปนิพนธ์ โดยนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีหลัก 7 ประการ ที่มาจากการวิจัยด้านศาสตร์การเรียนและการสอนนอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้นำมาวิเคราะห์

ร่วมกับธรรมชาติและบุคลิกลักษณะของนักศึกษาศิลปกรรม ดูได้จากภาพที่ 1 ในหน้าถัดไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นการโยงไปสู่การเลือกยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ และยุทธวิธีการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาศิลปกรรม

ภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์หลักการเรียนรู้ กับสภาพปัญหา ร่วมกับพฤติกรรมของนักศึกษาศิลปกรรม

ภาพที่ 1 แสดงถึงการศึกษาวិเคราะห์สภาพปัญหาทั้ง 6 ข้อ โดยนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีหลัก 7 ประการ ร่วมกับธรรมชาติและบุคลิกลักษณะของนักศึกษาศิลปกรรม จนสามารถสรุปประเด็นหลักของปัญหา อันเป็นตัวแปรสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการทำศิลปนิพนธ์ได้ ดังนี้ คือ 1) ขาดการคิดเป็นกระบวนการตามหลักวิชาการ 2) ขาดการวางแผนงาน และ 3) ขาดความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้เขียนมองเห็นภาพใหญ่ของปัญหานั้น แท้จริงแล้วผู้เขียนเชื่อว่าหัวใจสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาศิลปกรรม คือการจับเอาพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติของผู้เรียนและเทคนิคการสอนมาตั้งเป็นโจทย์ โดยผสมผสานการออกแบบการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ฉะนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงนับได้ว่าเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด เป้าหมาย และหลักการ ให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมิติของการคิด และการวางแผนงานภายใต้การประเมินและควบคุมตนเองต่อไป

การสังเคราะห์ยุทธวิธีและเทคนิคการสอนวิชาศิลปนิพนธ์ สู่เส้นทางนักวิจัยศิลปะ

จากโจทย์ที่ว่าด้วยเรื่องมิติของการคิด และการวางแผนงานภายใต้การประเมินและการควบคุมตนเอง จึงได้พยายามกรอง (Filter) และเลือกเอาแก่นคำอธิบายจากผลของงานวิจัยหลักการเรียนรู้ 7 ประการ มาเป็นตัวอย่างวิธีคิด เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาทั้ง 3 ประเด็นหลักที่กล่าวมา ในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่าการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนในวิชาศิลปนิพนธ์ สำหรับใช้สร้างวิชาการงานศิลป์ สามารถนำหลักการเรียนรู้จากหนังสือ “การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร” ของ ศาสตราจารย์ นพ.วิจารณ์ พานิช ที่อธิบายไว้ว่าการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ อันได้แก่ 1) วิธีกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน 2) วิธีจัดการกับ

ความรู้เดิมของผู้เรียนให้ถูกต้อง 3) วิเคราะห์และจัดระเบียบโครงสร้างความรู้ 4) จูงใจให้เห็นเป้าหมาย จนเกิดการอยากเรียนรู้ 5) ยุทธศาสตร์สร้างแรงจูงใจให้โอกาสสะท้อนความคิดของตน 6) เทคนิคช่วยศิษย์ให้รู้จริง 7) การทำหน้าที่ “ครูฝึก” 8) คำแนะนำป้อนกลับ (feedback) 9) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ และ 10) ผู้กำกับการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

ทั้งนี้ วิจารณ์ พานิช (2556 : 178) ได้ตีความสรุปหลักการเรียนรู้ 7 ประการไว้ว่า “...นักเรียนทุกคนบรรลุการ “รู้จริง” (Mastery) ได้ หากเราปฏิรูปการเรียนรู้ให้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติ (Practice) คือต้องการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Practice-Based Learning หรือ Action Learning) ตามด้วยการไตร่ตรองสะท้อนกลับ (Reflection) หรือ AAR ด้วยตนเอง...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้เขียนเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการเรียนเพื่องานศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาศิลปะการถ่ายภาพ” หรือ “IMPACT ART MODEL” ที่กำหนดบทบาทระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยผู้สอนเป็นครูฝึก (Coach) ที่คอยทำหน้าที่ให้คำแนะนำสะท้อนกลับ (Feedback) เพื่อเป็นการปูทางไปสู่ความสามารถในการเป็นผู้กำกับการเรียนรู้ของตน (Self-Directed learner) และผู้เรียนเป็นนักกีฬาที่มีวินัยในการฝึกซ้อมอย่างเต็มกำลังความสามารถ

ผลการวิจัย 1 พบว่า รูปแบบการเรียน “IMPACT ART MODEL” สามารถช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเรียนของนักศึกษาศิลปกรรม และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสูงขึ้น อันเนื่องมาจากการกระตุ้น ผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และช่วยพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนภายใต้เทคนิคการสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) ร่วมกับกระบวนการควบคุมการรู้คิดของตนเอง (Metacognition) สอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2556: 181) ที่กล่าวว่า “...

การเป็นผู้มีทักษะในการกำกับการเรียนรู้ของตนเอง ได้ เป็นสุดยอดของทักษะที่ว่าด้วยการเรียนรู้ และ ทักษะนี้เชื่อมโยงกับทักษะการมีวินัยในตนเอง (Self-Discipline) โดยมีคาถาที่ประกอบด้วย 4 องค์ “ที่เป็นหัวใจสำคัญของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 คือ “คาถา 3ร 1ว” ได้แก่ ทักษะการสร้างแรงบันดาลใจ ให้กับตนเอง (ร แรงบันดาลใจ) ทักษะในการเรียนรู้ (ร เรียนรู้) ทักษะความร่วมมือ (ร ร่วมมือ) และทักษะ ความมีวินัยในตนเอง บังคับตัวเองได้ (ว วินัย)...”

สรุปประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์เทคนิค การสอนจากข้อมูลข้างต้น ได้ดังนี้ คือ

- 1) เทคนิคการสอนสำหรับผู้เรียนในระดับ อุดมศึกษา เป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษา และวิเคราะห์จากทฤษฎี หลักการ และเทคนิคการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ได้เทคนิคการสอนเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสม กับผู้เรียนศิลปะ สามารถนำเสนอให้เห็นภาพรวมดังนี้

เทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา

การสอนหลัก	เชิงสร้างสรรค์	เชิงผสมผสาน
การสอนแบบบรรยาย	การสอนที่เน้นการวิจัย	การสอนแบบสัมมนา
การสอนแบบอภิปราย	การสอนที่เน้นปัญหา	การสอนแบบกลุ่มแก้ปัญห
การสอนแบบฝึกปฏิบัติ	การสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์	การเรียนการสอนที่เน้นทำงาน
การสอนให้ค้นคว้าด้วยตนเอง	<u>การสอนที่เน้นการนำตนเอง</u>	การสอนแบบตกผลึก

(ที่มา: สรุปจาก ไพฑูรย์ สินลารัตน์ หลักและเทคนิคการสอน, 2554:19-108)

ตารางที่ 2 แสดงเทคนิคการสอนในระดับอุดมศึกษา

จากการวิเคราะห์เทคนิคการสอนในระดับ อุดมศึกษา พบว่า การสอนที่เน้นการนำตนเอง เป็น แนวคิดที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นหลัก สำคัญ เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ก็จะสามารถ ก้าวหน้าไปบนพื้นฐานของตัวเอง ดังที่ ไพฑูรย์ สินลา รัตน์ (2554:77) ได้กล่าวว่า การสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) จึงหมายถึง การสอนที่ ผู้สอนจัดสภาพการณ์และบรรยากาศให้ผู้เรียนมีจุด มุ่งหมายในการเรียนรู้ที่มาจากความต้องการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง ซึ่งลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นั้นจะมีส่วนประกอบเด่นๆ คือ การวางแผนการเรียน และการมีข้อตกลงร่วมกันกับผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียน มีอิสระที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ให้ยึดหลักที่คิดและพัฒนาขึ้น โดยผู้เรียนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้เรียนจึงมีความเห็น

ว่า “การสอนที่เน้นการนำตนเอง” เป็นเทคนิคที่ เหมาะสมกับการสอนวิชาศิลปนิพนธ์มากที่สุด

- 2) เทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติ และบุคลิกของนักศึกษาศิลปกรรม

การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ใน การสร้างสรรค์ผลงาน ผู้เรียนต้องใช้ทักษะกระบวนการ คิด อันเป็นเครื่องมือในการประมวลองค์ความรู้ เพื่อ ให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ของตนเอง ดังนั้นผู้สอนหรือแม้กระทั่งตัวผู้เรียนเอง ต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ ของทักษะการคิดของมนุษย์ จึงทำการศึกษาและ วิเคราะห์หาคำตอบที่มีด้วยกัน 6 ด้าน เพื่อให้ได้ทักษะ กระบวนการคิดที่สามารถแก้ไขปัญหา อันเกิดจาก ธรรมชาติและบุคลิกของนักศึกษาศิลปกรรม พบว่า มิติด้านการควบคุมและประเมินการคิดของตนเอง

หรือที่เรียกว่า เมตาคอกนิชัน (Metacognition) เป็น
ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม
การเรียนรู้แบบเมตาคอกนิชัน (Metacognition)

คิดค้นโดย จอห์น เฮอร์ ฟลาวเวลล์ (John H. Flavell)
ในปี 1978 ได้แบ่งส่วนสำคัญของเมตาคอกนิชันเป็น
2 ส่วน ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายในรูปแบบตารางไว้ ดังนี้

ความรู้ด้านเมตาคอกนิชัน (Metacognitive Knowledge)	กระบวนการด้านเมตาคอกนิชัน (Metacognitive Experience)
1. ความรู้ในตัวเอง (knowledge of self) 2. ความรู้ในตัวเอง (knowledge of task) 3. ความรู้ในด้านกลยุทธ์ (knowledge of strategy)	1. การวางแผน (Planning) 2. การติดตามผล (Monitoring) 3. การตรวจสอบ (Evaluation) 4. การแก้ไขปรับปรุง (Revising)

ตารางที่ 3 แสดงเทคนิคการสอนในระดับอุดมศึกษา

ยุทธศาสตร์เมตาคอกนิชัน (Metacognitive strategies) หมายถึง กระบวนการที่เป็นลำดับขั้นที่บุคคลใช้ควบคุมกิจกรรมทางความคิด เพื่อให้มั่นใจว่าเป้าหมายของการคิดได้บรรลุผล กระบวนการเหล่านี้ช่วยในการจัดระเบียบและเข้าใจในการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนและการควบคุมตรวจสอบกิจกรรมทางความคิด และรวมถึงการตรวจสอบผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรมเหล่านั้นด้วย (วรารวรรณ อ่างถึงโน ชลิดา, 2555:2)

จากทฤษฎีหลักการเรียนรู้และหลักฐานทางสถิติที่ได้จากผลการวิจัยเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าเทคนิคการสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) และกระบวนการควบคุมการรู้คิดของตนเอง (Metacognition) เป็นยุทธวิธีและเทคนิคการสอนที่ผสมผสานความรู้คิดและทักษะ รวมถึงบุคลิกที่เป็นปัจเจกเฉพาะตนของผู้เรียน อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะสมบุรณ์ของความเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ดำเนินไป

พร้อมๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม “วิชาการงานศิลป์” เพื่อให้พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงสำหรับการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21

IMPACT ART MODEL

เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เพื่อใช้เป็นยุทธวิธีจัดการเรียนการสอนในวิชาศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาศิลปะการถ่ายภาพ จากการสังเคราะห์เทคนิคการสอนในระดับอุดมศึกษาร่วมกับมิติกระบวนการคิดที่เหมาะสมกับธรรมชาติและบุคลิกของนักศึกษาศิลปะ ด้วยการผสมผสานเทคนิคการสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) และกระบวนการควบคุมการรู้คิดของตนเอง (Metacognition) โดยมีองค์ประกอบและขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียน 4 ขั้นตอน (ชลิดา ทรงประสิทธิ์, 2555 : 86-88) ดังนี้ คือ

1) กำหนดเป้าหมายของรูปแบบ เป็นการพัฒนาระบวนการคิด และสร้างองค์ความรู้ ภายใต้การวางแผน การควบคุมตรวจสอบ การเรียนรู้ด้วยตนเองและมีอิสระในการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาศิลปกรรมสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

2) กำหนดหลักการของรูปแบบ เป็นวิธีการสอนโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่เน้นการนำตนเอง เพื่อการควบคุมและการประเมินความคิดของตนเอง มีพื้นฐานของการสร้างแนวคิดประกอบด้วย 3 แนวคิด คือ 1. เทคนิคการสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) 2. กระบวนการที่มุ่งเน้นทักษะการควบคุมการรู้คิดของตนเอง (Metacognition) 3. การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวาของผู้เรียนให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่พร้อมสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

3) กำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบ มุ่งพัฒนาและช่วยเหลือนักศึกษาศิลปกรรม ให้มี

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองสนใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองควบคู่กับยุทธวิธีเมตาคอกนิชัน ซึ่งเป็นกระบวนการควบคุมและประเมินความคิดของตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์ที่ตนเองเป็นผู้กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การออกแบบและพัฒนา รูปแบบพัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ Dick, Carey and Carey ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอน 2) พัฒนาการสอน และ 3) ประเมินผลการเรียน โดยมีแผนการสอนที่กำหนดวิธีการสอนแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ทั้งนี้ ผู้เขียนได้นำรูปแบบการสอน “การนำตนเอง” (Self-Directed Instruction) มาเปรียบเทียบกับกระบวนการรูปแบบ “IMPACT ART MODEL” 9 ขั้นตอน ซึ่งสามารถอธิบายเป็นตารางเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และช่วยทำให้มองเห็นภาพของขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

การเรียนรู้ตามรูปแบบการนำตนเอง (Self-Directed Instruction)	กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปนิพนธ์ (IMPACT ART MODEL)
1. การแสวงหาแรงบันดาลใจ การตั้งเป้าหมายหัวข้อศิลปนิพนธ์	1. ขั้นตอนหาแรงบันดาลใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายให้เกิดแนวคิด
2. การตั้งสมมติฐานในการออกแบบผลงาน (Sketch & Lay out)	2. ขั้นตอนกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ จากนามธรรมเป็นรูปธรรม
3. การแสวงหาวิธีการและกระบวนการเรียนที่เหมาะสม และดำเนินการสร้างสรรค์ผลงาน	3. ขั้นตอนวางแผนลำดับขั้นตอน ในการสร้างสรรค์ 4. ขั้นตอนวิเคราะห์ ทฤษฎี เทคนิคและรูปแบบ เพื่อประยุกต์ให้เหมาะสม 5. ขั้นตอนเลือกทฤษฎี เทคนิคและรูปแบบ เพื่อวางแผนทางให้บรรลุเป้าหมาย 6. ขั้นตอนมือปฏิบัติ เพื่อทดสอบเทคนิคและวิธีการที่เลือกมาใช้
4. การประเมินผลงาน และพฤติกรรมหลังเรียน	7. ขั้นตอนการประเมิน 8. ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขผลงาน 9. ขั้นตอนเผยแพร่ผลงานโดยการจัดนิทรรศการ (Exhibition)

(ที่มา : ชลิตา ทรงประสิทธิ์ การพัฒนารูปแบบการเรียนเพื่องานศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาศิลปะการถ่ายภาพ, 2555:116)

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบวิธีการสอนที่เน้นการนำตนเอง กับกระบวนการ IMPACT ART MODEL

ตารางที่ 4 แสดงถึงการเปรียบเทียบวิธีการสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) กับกระบวนการ IMPACT ART MODEL 9 ขั้นตอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเทคนิคการสอนเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังได้นำเอากระบวนการควบคุมการรู้คิดของตนเองที่เรียกว่า “ยุทธวิธี เมตาคอกนิชัน” (Metacognition) มาทำการเปรียบเทียบกับกระบวนการ IMPACT ART MODEL 9 ขั้นตอน

ดูได้จากตารางที่ 5 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการผสมผสานยุทธวิธีและเทคนิคการสอนที่ควรรวมเอาความรู้คิดและทักษะเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจเปรียบได้กับการทำงานของสมองซีกซ้ายและขวาที่มีความสัมพันธ์กัน นำมาพัฒนาต่อยอดเป็นรูปแบบเพื่อสร้างแนวทางหรือวิธีการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปกรรม อันจะก่อให้เกิดดุลยภาพอันสมบูรณ์ของความเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ดำเนินไปพร้อมๆ กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

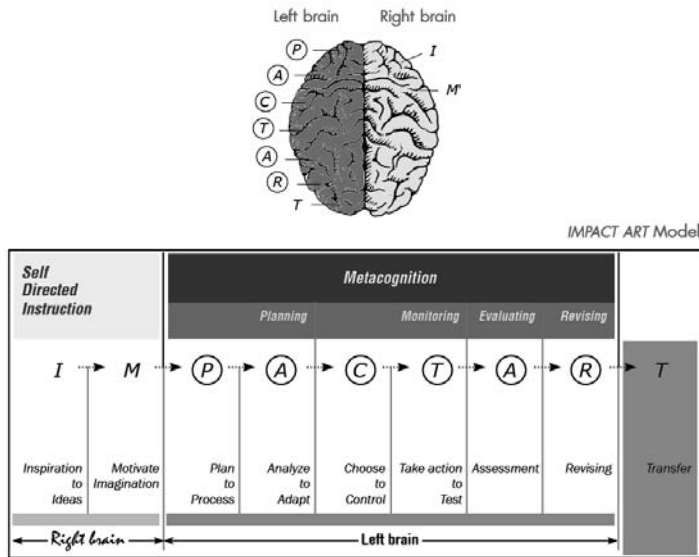
เมตาคอกนิชัน (Metacognition)	กระบวนการ “IMPACT ART MODEL”	Key Word
1. Planning	1. ขั้นค้นหาแรงบันดาลใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายให้เกิดแนวคิด 2. ขั้นกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ จากนามธรรมเป็นรูปธรรม 3. ขั้นวางแผนลำดับขั้นตอน ในการสร้างสรรค์ 4. ขั้นวิเคราะห์ ทฤษฎี เทคนิคและรูปแบบ เพื่อประยุกต์ให้เหมาะสม	1. Inspiration to Ideas 2. Motivate Imagination 3. Plan to Process 4. Analyze to Adapt
2. Monitoring	5. ขั้นเลือกทฤษฎี เทคนิคและรูปแบบ เพื่อวางแนวทางให้บรรลุเป้าหมาย 6. ขั้นลงมือปฏิบัติ เพื่อทดสอบเทคนิคและวิธีการที่เลือกมาใช้	5. Choose to Control 6. Take action to Test
3. Evaluating	7. ขั้นการประเมิน	7. Assessment
4. Revising	8. ขั้นการปรับปรุงแก้ไขผลงาน 9. ขั้นเผยแพร่ผลงานโดยการจัดนิทรรศการ (Exhibition)	8. Revising 7. Transfer

(ที่มา : ชลิดา ทรงประสิทธิ์ การพัฒนากระบวนการเรียนเพื่องานศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาศิลปะการถ่ายภาพ, 2555:117)

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบยุทธวิธีเมตาคอกนิชัน กับกระบวนการ IMPACT ART MODEL

เพื่อให้เข้าใจถึงกรอบของทางเดินในการแสวงหาวิธีการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปกรรม และมองเห็นภาพรวมของ IMPACT ART MODEL ที่นำมาประยุกต์ใช้เป็นจุดเริ่มต้นสู่เส้นทางนักวิจัยศิลปะนั้น ได้ออกแบบเป็นภาพกราฟิก ภายใต้แนว

ความคิดที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมกระตุ้นสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวาของผู้เรียน แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมกระบวนการคิดที่แยกออกเป็น 2 ด้าน ในการสื่อความหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 2 ภาพโมเดล แสดงขั้นตอนกระบวนการสร้างวิชาการงานศิลป์ตามรูปแบบ IMPACT ART MODEL

ภาพที่ 2 สามารถอธิบายโดยอ้างอิงหลักจิตวิทยาและกระบวนการคิดได้ว่า ส่วนของสมองซีกขวา ใช้สีเหลืองเป็นตัวแทน แสดงออกถึงความสดใสมีชีวิตชีวา การเริ่มต้น และความเป็นอิสระ เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีการสอนที่เน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) ในการอธิบายถึงกระบวนการที่เริ่มต้นจากจินตนาการนำไปสู่การค้นคว้าแรงบันดาลใจในการกำหนดเป้าหมายของการสร้างสรรค์ผลงาน ในส่วนของตัวอักษร I และ M ที่ไม่มีวงกลมล้อมรอบต้องการสื่อถึงความมีอิสระทางความคิด และตัวอักษรด้านล่าง Right Brain ใช้ฟอนต์ที่มีลักษณะเป็นลายมือ แสดงถึงความมีอิสระในการเลือกหัวข้อหรือประเด็นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนิพนธ์จากสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ

สมองซีกซ้ายใช้สีน้ำเงินเป็นตัวแทนที่แสดงออกถึง วิชาการการวิเคราะห์ เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมการรู้คิดของตนเอง (Metacognition) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการวางแผนขั้นตอนการดำเนินงาน การวิเคราะห์เลือกใช้รูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานภายใต้หลักการและเหตุผล รวมถึงการประเมิน

และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองอีกด้วย ในส่วนของตัวอักษร P,A,C,T,A และ R นั้น มีวงกลมล้อมรอบตัวอักษร เป็นการสื่อความหมายที่เน้นความสำคัญของกระบวนการ และการควบคุมพฤติกรรมความรับผิดชอบของตนเอง ตัวอักษรด้านล่าง Left Brain ใช้ฟอนต์ที่มีลักษณะเป็นทางการ ซึ่งแสดงถึงความมั่นคง หนักแน่น เอาใจจริงเอาใจ ส่วนในช่องสุดท้าย T (Transfer) เลือกใช้สีเขียวเพราะเป็นสีที่แสดงออกถึงการเจริญเติบโต เปรียบเทียบกับการเผยแพร่ผลงานศิลปะนิพนธ์ ซึ่งเป็นก้าวแรกแห่งความสำเร็จ

บทสรุป

“IMPACT ART MODEL” ที่นำมาประยุกต์ใช้เป็นวิธีการสร้างองค์ความรู้ทางศิลปกรรมนั้น สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยเหลือนักวิจัยศิลปะมือใหม่ได้ เนื่องจากเป็นรูปแบบกระบวนการสมองซีกซ้ายและขวา ด้วยการนำเอาจินตนาการมาสร้างสรรค์ให้เห็นเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ ดังนั้น เมื่อศักยภาพของสมองทั้ง 2 ซีก มีความเกี่ยวข้องกับจินตนาการ และเกี่ยวข้องกับเหตุและผล ทำให้เชื่อได้ว่า

องค์ประกอบเหล่านี้จะส่งผลไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาทางด้านทัศนศิลป์ หรือศิลปะจินตทัศน์ (Imaging Art) ของนักศึกษาศิลปกรรม ในรูปแบบของงานวิชาการมากยิ่งขึ้น การทำความเข้าใจเรียนรู้ธรรมชาติของคนทำงานศิลปะ และการใช้ IMPACT ART MODEL ในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติในการทำวิจัยของนักวิจัยทางด้านศิลปกรรม ซึ่งมองได้ว่าการสร้างวิชาการงานศิลป์ เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น และที่สำคัญ ความสำเร็จที่แท้จริงก็คือ วัตถุประสงค์ความรู้ทางด้านศิลปกรรม ซึ่งมันก็ไม่ใช่จุดหมายปลายทางของการสร้างวิชาการงานศิลป์ เพราะประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้กลยุทธ์การสอนและกระบวนการเรียนรู้ ก็เป็นเพียงหนึ่งในหลายๆ องค์ประกอบที่จะช่วยให้วิถีการสร้างองค์ความรู้ นั้น เป็นจุดเริ่มต้นของก้าวแรกที่เข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของนักวิจัยทางสายศิลปกรรม ในการขับเคลื่อนให้ศาสตร์และศิลป์เดินทางไปด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตามคำกล่าวของท่านศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ โดยมีประเด็นสำคัญคือ เพื่อให้ผลงานทางศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นพร้อมไปด้วยจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรมที่ไม่เทียบเท่าตนเอง และมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ชลิดา ทรงประสิทธิ์. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่องานศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาศิลปกรรม สาขาศิลปะการถ่ายภาพ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เตยงาม คุปตะบุตร. (2553). รายงานองค์ความรู้ผลงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ. บริษัทเอเชียแปซิฟิคคอปฟเซ็ท จำกัด.

- ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. (2554). **หลักการและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วราวรรณ ศิริอุเทน. (2550). **การพัฒนายุทธศาสตร์เมตาคอกนิชันและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการใช้ Trip RIP Model**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). **การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร**. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พี.ริ่ง.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2545). **ทัศนศิลป์วิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สันติศิริ. 102-164.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2555). **ศิลปกรรมร่วมสมัย : การเรียนรู้และการสร้างสรรค์**. **วารสารศิลปวัฒนธรรมและศิลปะ**. 14 (1) : 14-20.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2556). **สร้างวิชาการงานศิลป์ : แนวทางการเขียนโครงการวิจัยทางศิลปกรรม**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ, 29 มิถุนายน 2556, กรุงเทพมหานคร, หน้า 1.

ภาพพจน์เปรียบเทียบ: กรณีศึกษารามเกียรติ์เขมร

Trope: in the case of Khmer Ramayana

บุษบา บัวสมบุญ

บทคัดย่อ

เขมรและไทยเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมร่วมกันมา วรรณคดีก็เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นการศึกษาวรรณคดีเพื่อนบ้านจะทำให้ได้ประโยชน์ในการเข้าใจวัฒนธรรม การศึกษาวรรณคดีโดยเฉพาะหัวข้อการศึกษา “ความนึกเปรียบเทียบ” เป็นวิธีการหนึ่งในการเข้าถึงภูมิปัญญาของนักประพันธ์ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยเป็นภาพสะท้อนความคิดของสังคมได้ ในกรณีศึกษารามเกียรติ์ฉบับลายลักษณ์ที่เก่าที่สุดของเขมร ผลการวิเคราะห์ “ความนึกเปรียบเทียบ” พบว่าสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติของนักประพันธ์ที่มีต่อสรรพสิ่งรอบตัว และยังพบว่าการใช้ “ภาพพจน์เปรียบเทียบ” ของนักประพันธ์ได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและจากวรรณคดีพุทธศาสนา นอกจากนี้ทัศนคติของนักประพันธ์ที่แสดงออกด้วย “ภาพพจน์เปรียบเทียบ” ยังได้สะท้อนให้เห็นความใกล้ชิดกับธรรมชาติและความเชื่อทางพุทธศาสนาของผู้ประพันธ์อีกด้วย

ABSTRACT

Khmer and Thailand are countries that have inherited resembling cultures. Literature is also a part of the cultures. As a result, the study of the literature of neighboring countries would be beneficial to understand multiculturalism. In educational literature, especially the topic of study “conceit” would be one way of accessing the wisdom of the significant author that reflecting society. In the case of Khmer Ramayana, the oldest written version of Khmer, the analysis of “conceit” suggested the reflection of author’s attitude toward surrounding environment. Furthermore, the study indicated that a source of “trope” was influenced by way of life, natural environment and Buddhist literature. Lastly, the attitude of the author, represented by the “trope”, was influenced by the closeness to nature and the author’s belief in Buddhism as well.

บทนำ

วรรณคดีเป็นผลผลิตของนักประพันธ์ซึ่งเป็นบุคคลคนหนึ่งในสังคม องค์ประกอบที่สำคัญของวรรณคดีก็คือการใช้ภาษา เมื่อนักประพันธ์อยู่ในสังคมใดก็ต้องใช้ภาษาในสังคมนั้นเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจ ดังนั้นภาษาในวรรณคดีจึงเป็นพาหะ

ของการสื่อสารที่รวมความรู้ ความคิด ความรู้สึกและความเข้าใจของผู้ใช้ภาษาเข้าไว้ด้วยกัน การใช้ภาษาในวรรณคดีจึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการใช้ภาษาเพื่อกิจการต่างๆ ในสังคม การศึกษาภาษาในวรรณคดีมีหลายระดับด้วยกัน โดยเฉพาะการศึกษาภาษาใน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ด้านวรรณศิลป์ที่ให้ความสำคัญเรื่องของ “ความนึกเปรียบเทียบ”(conceit) ซึ่งหมายถึงสิ่งสมมติจากความนึกฝันที่วิจิตรพิสดาร หรือการเปรียบเทียบอย่างแยบยล คำศัพท์นี้เป็นคำศัพท์เดียวกันกับที่วรรณคดีหมายถึง “ภาพพจน์” (figure of speech) (ราชบัณฑิตยสถาน 2539: 49) การใช้ความนึกเปรียบเทียบได้รับการกล่าวถึงในตำราการศึกษาวรรณคดีที่สำคัญๆ เช่น ในตำรา Poetics ของอริสโตเติลก็มีการยกย่องการใช้ภาษาที่มีอุปมาซึ่งรวมอยู่ในกลุ่ม “การนึกเปรียบเทียบ” หรือ “ภาพพจน์” ว่าเป็นยอดของการใช้ภาษาในการแต่งคำประพันธ์ดังข้อความที่ว่า “แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดตรงนี้อยู่ที่ความเชี่ยวชาญในการใช้คำอุปมา สิ่งนี้เพียงสิ่งเดียวเป็นเรื่องที่มีอาจสอนกันได้ มันเป็นเครื่องหมายของอัจฉริยภาพ เพราะว่า การใช้คำอุปมาได้ตีความถึงการมีนัยตามองเห็นความคล้ายคลึงในสิ่งที่ผิดแผกแตกต่างกันออกไป” (นพมาส ศิริกายะ, ผู้แปล. 2525: 66) หรือในตำราการแต่งวรรณคดีของอินเดียน ได้แก่อสังกาศศาสตร์ ก็มีกรกล่าวถึงวิธีการใช้ความเปรียบในลักษณะต่างๆ ความเปรียบจึงเป็นวิธีการใช้ภาษาให้เกิดความไพเราะอย่างสำคัญ

ความนึกเปรียบเทียบปกติจะประกอบ ด้วยวัตถุ 2 อย่าง หรือสถานการณ์ 2 อย่าง ประดิษฐ์ตกแต่งเป็นกลการประพันธ์เชิง “ภาพพจน์เปรียบเทียบ” (trope)(ราชบัณฑิตยสถาน 2539: 49) เช่น “ผ้าสีขาว” เป็น “ภาพพจน์เปรียบเทียบ”มีลักษณะ สะอาด บริสุทธิ์ แต่ก็เลอะง่าย ถ้าเปื้อนเพียงเล็กน้อยก็เห็นชัด เปรียบดั่งกับเด็กซึ่งไม่ซึ่มซับเล่ห์เหลี่ยมของโลก จิตใจจึงยังบริสุทธิ์สะอาด ถ้ามีผู้นำสิ่งไม่ดีมาลวงล่อก็จะหลงผิดได้ง่าย คุณสมบัติของเด็กและผ้าขาวจึงเป็นลักษณะร่วมกันคือความบริสุทธิ์ แต่ก็อาจเปื้อนได้ง่าย จึงควรดูแลระมัดระวังให้ดี

ในการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบนี้ ถ้าถือว่าของสองสิ่งมีคุณสมบัติเท่ากันทุกประการก็เรียกว่าเป็นภาพพจน์แบบ “อุปลักษณ์” (Metaphor) ถ้าถือว่าของสองสิ่งมีคุณสมบัติเหมือนกัน ก็เรียกว่าเป็น

ภาพพจน์แบบ “อุปมา” (Simile) หรือถ้าถือว่าของสองสิ่งมีคุณสมบัติเท่ากันทุกประการ ครั้นเมื่อเวลาผ่านไป คนทั่วไปกล่าวถึงแค่สิ่งที่นำมาเปรียบก็เข้าใจได้ว่าหมายถึงอะไร เพราะเป็นที่รู้จักกันอย่างสากลแล้ว การกล่าวถึงสิ่งที่นำมาเปรียบอย่างเดียวยังแต่ให้เข้าใจได้ถึงสิ่งที่ต้องการเปรียบเรียกว่าภาพพจน์แบบ “สัญลักษณ์” (Symbol)

เมื่อกล่าวถึงภาพพจน์เรามักจะนึกไปถึงการสร้างภาพพิเศษด้านภาษา แต่ถ้าใช้คำว่าความนึกเปรียบเทียบแล้วจะไม่เพียงแต่แสดงความไพเราะของบทประพันธ์เท่านั้น ทว่าจะมุ่งหมายเพื่อแสดงความชื่นชมในปฏิภาณและความช่างคิดช่างประดิษฐ์ของนักประพันธ์ และให้ความสนใจด้านภูมิปัญญามากกว่า อารมณ (ราชบัณฑิตยสถาน 2539: 49) การศึกษาความนึกเปรียบเทียบจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นทัศนคติของนักประพันธ์ที่มีต่อสรรพสิ่งรอบตัวและเลือกนำมาใช้เปรียบเทียบ ทั้งนี้ในแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีมุมมองต่อสภาพแวดล้อมเหมือนกันบ้างต่างกันบ้างซึ่งถือเป็นความหลากหลายของพหุวัฒนธรรม

อนึ่ง เขมรเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทย ประเทศหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษาว่าวรรณคดีเขมรในยุคแรกนั้นนักประพันธ์ได้สะท้อนทัศนคติต่อสรรพสิ่งรอบตัวในลักษณะใดบ้าง ทั้งนี้บทความนี้กำหนดกรณีศึกษาจากเรื่องรามเกียรติ์เขมรฉบับที่ 1-10 ที่พิมพ์เผยแพร่โดยพุทธศาสนบัณฑิตยพนมเปญ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการและถือเป็นวรรณคดีลายลักษณ์ที่เก่ากว่าวรรณคดีเขมรทุกเรื่อง (Jacob 1993: 7) แม้ไม่ปรากฏนามผู้ประพันธ์ แต่นักวิชาการก็สันนิษฐานว่าแต่งอยู่ในช่วงสมัยกลางของเขมร ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 -23 (ลาว หาบ อาน ม.ป.พ: 2) ซึ่งร่วมสมัยกับสมัยอยุธยาตอนกลางของไทย จึงนับว่าวรรณคดีเรื่องนี้จะ เป็นข้อมูลที่น่าสนใจที่จะทำให้นักคิดในด้านวัฒนธรรมของนักประพันธ์เขมรในอดีตที่มีต่อบริบทแวดล้อมผ่านทางการใช้ภาษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การเรียบเรียงบทความนี้ขอกำหนดข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

1. บทความนี้ใช้คำว่ารามเกียรติ์เขมร โดยจะหมายถึงรามเกียรติ์เขมรฉบับที่ 1-10 ที่พิมพ์เผยแพร่โดยพุทธศาสนบัณฑิตยสถานพนมเปญ
2. ชื่อตัวละครในรามเกียรติ์เขมรจะออกเสียงตามรามเกียรติ์ของไทย
3. การอ้างอิงบทประพันธ์ผู้เขียนบทความจะใช้การแปลข้อความเป็นภาษาไทย เนื่องจากถ้าถอดตามรูปคำเป็นภาษาเขมรจะทำให้ผู้อ่านทั่วไปที่อ่านภาษาเขมรไม่ได้ไม่เข้าใจความหมายนั้นๆ
4. การอ้างอิงข้อความจากรามเกียรติ์เขมรจะระบุเฉพาะลำดับของเล่มและเลขหน้าเท่านั้น
5. บทความไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์วรรณศิลป์ จึงไม่จำแนกความเปรียบที่ปรากฏในบทประพันธ์ว่าเป็นการใช้ภาพพจน์แบบ อุปมา อุปลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ แต่จะอธิบายคำที่นำมาเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบเป็นสำคัญ

ภาพพจน์เปรียบเทียบที่ปรากฏในรามเกียรติ์เขมร

รามเกียรติ์เขมรฉบับที่ 1-10 ที่พิมพ์เผยแพร่โดยพุทธศาสนบัณฑิตยสถานพนมเปญมีเนื้อหาเริ่มตั้งแต่พระรามยกศรและได้อภิเษกกับสีดา ทำวทศรจะทำให้พระรามครองเมือง แต่นางไทยเกษียชด์ขวางจนพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดาต้องออกเดินป่า พระรามต้องผจญกับยักษ์ที่มารุกรานจนถึงทศกัณฐ์ลักนางสีดาไป เมื่อพระรามออกตามหาก็ได้ความร่วมมือจากสุครีพและหนุมาน แต่ก่อนที่สุครีพจะมาเป็นกำลังพลให้ พระรามก็ได้ปราบพาลีซึ่งมีเรื่องกับสุครีพให้เรียบร้อยก่อน หลังจากได้รับความร่วมมือจากเหล่าเสนาวานร พระรามได้จองถนนไปสู่ลงกา ทศกัณฐ์รู้ว่าแต่ก็ไม่ยอมคืนสีดาให้จนทำให้เกิดศึกระหว่างทศกัณฐ์และพระรามหลายครั้ง แม้ทัพของฝ่ายทศกัณฐ์ทั้งที่เป็นทั้งญาติและมิตรล้มตายไปจำนวน

มาก เรื่องจบชุดแรกที่เล่ม 10 คืออินทรชิตถูกสังหาร ทศกัณฐ์จึงคิดจะไปหาอุลพลัมให้มาช่วยรบ

แม้ว่าเนื้อหาของเรื่องจะเป็นการรบ แต่ก็มิใช่เหตุการณ์ที่นักประพันธ์กล่าวถึงความรัก ความสุข และความเศร้า ดำเนินปะปนกันอยู่ในเนื้อเรื่อง จึงทำให้ผู้อ่านสามารถพบภาพพจน์เปรียบเทียบที่หลากหลายชนิด เมื่อนำภาพพจน์เปรียบเทียบเหล่านี้มาศึกษาก็ทำให้เห็นทัศนคติของนักประพันธ์ที่ได้สะท้อนความคิดเห็นต่อสรรพสิ่งรอบตัว ดังนี้

1. การให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

ธรรมชาติประกอบด้วยสรรพสิ่งตั้งแต่กายมนุษย์เอง ไปจนถึงสิ่งรอบกายมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิต มวลธาตุ รัตนชาติและแร่ธาตุ รวมถึงเทวดาภูวนาท้องฟ้า ดังนี้

ดับ ลมหายใจและดวงตา: สิ่งที่รักและสำคัญที่สุด

นักประพันธ์ให้คุณค่ากับสิ่งที่สำคัญที่สุดเทียบเท่ากับดับและลมหายใจ เช่น พระพรตกล่าวถึงความรักที่ทำวทศรมีต่อพระรามว่าเป็นเหมือนแก่นดับและลมหายใจของพระองค์ ดังว่า “ทรงร่วมดูแลถนอม ไม่ให้หมองที่บิดาสงวน แก่นดับลมหายใจด้วยยอดพระราชาบุตรพิสมัยฯ” (เล่ม 2 หน้า 39)

เมื่อคราวที่พระรามรำพันถึงความรักที่พระองค์มีต่อพระลักษมณ์ก็เปรียบพระลักษมณ์เป็นดับและลมหายใจ ดังว่า “พี่คิดในจิตทุกวาระ เพราะบุญสมภาร สมภพมาร่วมครรรค์ฯ เสมอดับเสมอลมหายใจ...” (เล่ม 10 หน้า 5)

ทศกัณฐ์เปรียบเทียบความรักที่มีต่ออินทรชิตราชบุตรองค์แรกว่าเป็นเหมือนดับและดวงตาของทศกัณฐ์ ดังว่า “เรียกอินทรชิตสำคัญ ราชบุตรองค์ใหญ่ของพระองค์ผู้เป็นใหญ่ในลงกาฯ พระองค์รักเสมอแก่นดับเสมอพระเนตรฯ” (เล่ม 6 หน้า 44)

เมื่อคราวทศกัณฐ์เห็นสีดาครั้งแรกก็เกิดความรู้สึกปั่นป่วนไปที่ดับดังถูกทำร้าย ดังว่า “พลันราพณาสูร

รากแก้ว: การค้าจัน

ต้นไม้มีรากแก้วเป็นส่วนสำคัญ ถ้าไม่มีรากแก้วต้นไม้ก็อยู่ไม่ได้ ทศกัณฐ์เปรียบเหล่าวานรเป็นรากแก้วที่ค้าจันพระราม การจะทำลายพระรามได้นั้น ทศกัณฐ์ต้องทำลายพวกวานรที่เปรียบดังรากแก้วก่อน ดังว่า “พื้ตัดรากแก้วดูจันต้น ดีทัพพหีนลนลานกลัวภัยฯ” (เล่ม 8 หน้า 27)

เทหวัดถุบนท้องฟ้า

ดวงจันทร์วันเพ็ญ: ความงามบริสุทธิ์

ดวงจันทร์วันเพ็ญในสายตาของนักประพันธ์มีความงดงามบริสุทธิ์ ดังว่า “ราชสีดา บริสุทธิ์ใสภา ดูพระจันทร์วันเพ็ญสว่างไสวฯ” (เล่ม 6 หน้า 12)

ดวงอาทิตย์: แสงสีทอง แสงสีแดงจ๋า

นักประพันธ์เปรียบเทียบแสงสีต่างๆ กับดวงอาทิตย์ออกเป็น 2 สี คือแสงสีทองเมื่ออาทิตย์แรกขึ้น กับแสงสีแดงจ๋าของดวงอาทิตย์เมื่อขึ้นปกติ ดังเช่น สีกายของกวางทองกับแสงของดวงอาทิตย์แรกขึ้น ว่า “... ดูพระอาทิตย์ที่เทพอุทัยผุดขึ้นฯ” (เล่มที่ 3 หน้า 38) และรัศมีสีทองของอาทิตย์แรกขึ้นกับรัศมีกายของอินทรชิต ว่า “รุ่งเรืองรัศมีเปล่งปลั่ง ดูสุริยาอ่อนยัง จรัสเปล่งปลั่งบุรพาทิสฯ” (เล่มที่ 6 หน้า 43)

นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบแสงแรงกล้าของแสงอาทิตย์กับดวงตาของทรี ดังนี้ “เนตรฉาน ดูสุริยไทย์รัศมีแรงกล้า พันลึกทั้งทศทิสฯ” (เล่มที่ 4 หน้า 45)

ดาวโรหิณี: สีแดง

ดาวโรหิณี เป็นดาวฤกษ์มีสีแดง นักประพันธ์เปรียบเทียบสีแดงของดาวโรหิณีกับนัยน์ตาที่แดงเพราะร้องไห้ ดังว่า “ทรงพระกันแสง พระเนตรดูจโรหิณีฯ” (เล่ม 2 หน้า 80)

ดาวประกายพริกและดาวพฤษบดี: และ

ความสูงสว่าง

ดาวประกายพริกคือดาวศุกร์ที่ขึ้นให้เห็นเวลาเช้ามืด มีความสูงใสมากที่สุด ส่วนดาวพฤษบดีเป็นดาวเคราะห์ดวงใหญ่ที่สุดในระบบสุริยจักรวาล จึงมองเห็นความสว่างได้ด้วยตาเปล่าในเวลาช่วงเช้ามืด เนื่องจากดาวศุกร์และดาวพฤษบดี นับเป็นดาวเคราะห์สองดวงที่มีความสว่างเป็นอันดับ 1 และ 2 บนท้องฟ้าทางทิศตะวันออกจึงทำให้สามารถเห็นความสูงใสมากของดาวเคราะห์เคียงกันด้วยตาเปล่าได้อย่างชัดเจน ปรากฏการณ์ดาวเคราะห์ทั้งสองดวงเมื่อขึ้นเคียงกันทางขอบฟ้าทิศตะวันออกในเวลาเช้ามืด จึงเหมือนความสูงสว่างของดาวคู่แฝด นักประพันธ์จึงเปรียบกับดวงตาทั้งคู่ของกวางทอง ดังว่า “ดูดาว ประกายพริกทางทิศตะวันออก เคียงกันดูเช่น ดาวพฤษบดีเป็นแฝดกันทั้งสองฯ” (เล่มที่ 3 หน้า 37)

มวลธาตุ

น้ำ: ปริมาณเลือด ปริมาณไพร่พล

นักประพันธ์มองน้ำทั้งในลักษณะแม่น้ำและมหาสมุทรว่าเป็นของเหลวปริมาณมาก จึงเปรียบเลือดที่ไหลหลัง ดังนี้ “เสด็จพันอสุรลัมดา ดาช เลือดไหลท่วมนองเต็มประดูจด้วยชลธารฯ” (เล่มที่ 3 หน้า 19)

การเปรียบเทียบจำนวนไพร่พลกับแม่น้ำที่เอ่อล้น ดังว่า “จัดพลมากล้นมहिมา ประดูจคงคาที่เอ่อล้น แต่ละ หนฯ” (เล่มที่ 6 หน้า 37)

คลื่น: ปริมาณคน

การเปรียบเทียบจำนวนไพร่พลขณะเคลื่อนที่พัดงระลอกคลื่น ดังนี้ “ยักษ์เป็นเสนาบดี จัดเตรียม เสนีประดูจคลื่นสาครฯ” (เล่มที่ 2 หน้า 76)

ไฟ: ความทุกข์ความโกรธ แสงสีสว่าง

ตอนที่ทำวทศรคเรา้โคกที่ต่องเนจรเทศ
พระราม นักประพันธ์กล่าวถึงความทุกข์ของทำวทศ
รกว่าราวดับถูกไฟสุ่ม ดังนี้ “...พระกันแสงพิลาปลัน
ดำรงสติไม่ได้ฯ จนกระทั่งสลบล้มลง ในดับประดุจ
ใครสูมกองอัคคีฯ”(เล่ม 1 หน้า 36)

หรือในตอนทีกรุงชวโรธพระรามนักประพันธ์
เปรียบอารมณ์โกรธกับไฟที่ร้อนรุนแรง ดังว่า “กรุง
ชรสดับพระรวิสิ่ง แข็งขึ้นกายตัว โกรธกริ้วบึงตั้งดุจ
เพลิงฯ”(เล่มที่ 3 หน้า 37)

ส่วนในตอนทีพรรณนาเครื่องทรงของ
อินทรีชิต นักประพันธ์ก็เปรียบเทียบความวาววามของ
เสื้อผ้าดุจเพลิง ดังว่า “อาภรณ์วาววามดุจเพลิง”
(เล่มที่ 9 หน้า 33)

ภูเขา: ความสูงใหญ่

นักประพันธ์เปรียบเทียบความสูงใหญ่ของพราน
กุชัณกับภูเขา ดังว่า “กุชัณสูงใหญ่ทะมื่นเสมอเหมือน
ภูเขา...ฯ”(เล่มที่ 2 หน้า 63)

ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

จันทร์คราสสุริยคราส: ระยะเวลาที่เป็น
อันตราย

นักประพันธ์เปรียบเทียบเหตุการณ์ตอนที่
พระลักษณณ์ถูกนาคบาศของอินทรีชิตว่าเหมือน
พระจันทร์ที่ถูกราดหุ้ม ดังนี้ “แผลงมายาอาวรุศรพัน
โผล่เป็นนาคอย่างอนันต์ ก็พันทั้งพลวานร ฯ พัน
พระบาทพระภูธร ทั้งสองอันบวร ก็ลั่นฤทธิ์ด้วยอาคม
ยักษา ฯ ดุจพระจันทร์พระสุริยา เองสิ้นดวง-หุบศศิ
ทินกรฯ”(เล่มที่ 9 หน้า 39)

ฟ้าผ่า

ฟ้าผ่ามีเสียงดังมาก นักประพันธ์เปรียบเสียง
อาวรุศรที่ยิงแหวกอากาศว่าได้ยินดังเสียงฟ้าผ่า ดัง

ว่า “ศิลป์ได้ยิงออกไป ได้ยินเสียง ดุจกับสายฟ้าทั้ง
แสนคนนาคฯ”(เล่มที่ 1 หน้า 14)

ลมพายุ: การเคลื่อนไหวอย่างรุนแรง

การเปรียบเทียบความรุนแรงของการเคลื่อนไหวที่พ
เหมือนลมพายุ ดังนี้ “...เดินตามเป็นแถว ก็ก้องพสุธา ฯ
ดุจพายุกรรโชกพฤษา สั่นสะเทือนไกลหลม มหาสุธา
ขจรขจายฯ”(เล่มที่ 6 หน้า 42)

รัตนชาติและแร่ธาตุ

มณีกับทอง: ความสูงค่าและความงดงาม
ที่คู่ควรกัน

มณีมีความวาวแวว เป็นรัตนชาติที่สวยงาม
และถือว่าเป็นของสูงค่า เช่นเดียวกับทองเป็นแร่ธาตุ
ที่ได้รับการยกย่องทั้งคุณค่าและราคา นักประพันธ์จึง
เปรียบเทียบน้ำตาของพระรามดังเช่นมณีที่ตกต้องแผ่น
หลังของพระพรตซึ่งเป็นดังแผ่นทองรองรับเป็นภาพที่
งดงามและสมคุณค่าคู่ควรกัน ดังว่า “...ชลเนตรธรรวา
ไหลรินต้องบนหลังฯ ราวดุจสุพรรณรัตนมณีตกลงบน
รัศมีสุวรรณงดงามฯ”(เล่ม 2 หน้า 78)

เพชร: ความแข็งแกร่ง

นักประพันธ์มักเปรียบอาวุธกับเพชรซึ่งเป็น
รัตนชาติที่มีความแข็งแกร่ง รวมถึงเมื่อมีการปะทะ
กัน ก็ต้องใช้เพชรตัดเพชรจึงจะสำเร็จ เช่นตอนที่พาลี
สู้กับทพตี ดังว่า “ดุจหอกเพชรคมทิ่มแทงอย่างแม่นยำ
ทะลุมหาเพชรทั้งปวงฯ”(เล่มที่ 4 หน้า 56)

แก้วประพาฬ: ความงดงามใส และ
มีราคา

แก้วประพาฬเป็นแก้วสีแดงอ่อนเกิดจากหิน
ปะการังใต้ทะเล มีสีอ่อนใส พระรามเปรียบดวงตา
ของนางสีดากับแก้วประพาฬ ดังว่า “ฟ้าจำพระเนตร
ใส ดุจซึ่งแก้วประพาฬอันล้ำค่าฯ”(เล่มที่ 4 หน้า 25)

นิล: สีดำมันสวย

นิลเป็นพลอยสีดำมันสวย พระรามเปรียบสีดำนิลกับสีฟันของนางสีดาซึ่งสะท้อนภาพความนิยมกินหมากให้ฟันดำของคนเขมรสมัยก่อน ดังว่า “...จำฟันดำซิด ดูจท่านแตงนิลรัตนสูงส่งฯ” (หน้า 4 เล่มที่ 25)

สีนิลยังถูกนำไปเทียบกับสีของนัยน์ตา กวางทองแปลง ดังว่า “เนตรนิลมันซึ่งโอภาส ดูจนิลรัตน ดาษ ก็ฝังในวงเนตรราช” (เล่มที่ 3 หน้า 37)

2. การให้ความหมายกับวัตถุอื่น ๆ

วัตถุอื่น ๆ ในที่นี้ คือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ไม่ได้มาจากธรรมชาติ มีดังนี้

เกาทัณฑ์: คิวของนาง

คันเกาทัณฑ์ที่มีความโค้งส่วนปลายตวัดขึ้น นักประพันธ์เปรียบคิวที่โค้งงอของสีดากับเกาทัณฑ์ ดังที่พระรามรำพันว่า “พี่จำคิ้วอนโค้ง ประคุดปลาย เกาทัณฑ์ชัชชฯ” (เล่มที่ 4 หน้า 25)

ลูกศร: ความซื่อตรง

ลูกศรที่ดีจะต้องมีก้านตรงจึงยิงออกไปจาก คันเกาทัณฑ์ได้ นักประพันธ์เปรียบลูกศรกับคนที่ซื่อตรง ดังที่พระรามกล่าวชมพระลักษมณ์ว่า “เสด็จสดับพระ อนุชาเสนหส์สนิท ซื่อตรงศรสุจริตฯ” (เล่มที่ 2 หน้า 21)

กำแพง: ความสูง

นักประพันธ์เปรียบรูปร่างของทรีว่าสูงดั่ง กำแพงและย้าด้วยขนาดของภูเขา ดังนี้ “รูปใหญ่ดูจ กำแพง สูงยอดบรรพตฯ” (เล่มที่ 4 หน้า 45)

3. การให้ความหมายกับเรื่องเหนือธรรมชาติ

วรรณคดีมักมีคติที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ ได้แก่ การอ้างถึงเทวดาทั้งเกี่ยวกับ

ชื่อและสวรรค์ชั้นที่อยู่ สิ่งพิเศษที่เป็นทั้งสัตว์ เช่น สัตว์ในป่าหิมพานต์ และของวิเศษที่มีฤทธิ์ ในเรื่องรามเกียรติ์เขมรก็ได้อ้างถึงคติความเชื่อเหล่านี้มาเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบ ดังนี้

เทวดา

พระวิษณุกรรม: เทวดาที่มีหน้าที่สร้าง

ศิลปะ

พระวิษณุกรรมเป็นเทวดาผู้สร้างศิลปกรรม ดังตอนชมความงามของกวางทองว่า งามเหมือนพระวิษณุกรรมสร้าง “ตั้งวิษณุกรรมตกแต่ง ประดับประดา เป็นระเบียบ”(เล่มที่ 3 หน้า 38)

พระอินทร์: เทวดาผู้เป็นใหญ่มีฤทธิ์

พระอินทร์เป็นเทวดาผู้ใหญ่ในสวรรค์ ชั้นไตรตรึงษ์ ดังตอนกล่าวถึงพระรามว่าเป็นดูจพระอินทร์ปกครองสวรรค์ว่า “ไอ้ศรีอยุธยา ดูจสวรรค์ ไตรตรึงษา ปราศจากอย่างไรพระอินทรา- ธิราชเลิศ ประเสริฐไกรฯ” (เล่มที่ 1 หน้า 48)

หรือตอนกล่าวชมความงามของกวางทองว่าไม่ใช่เป็นสัตว์ทั่วไปในแผ่นดินมนุษย์ แต่เป็นสัตว์สวรรค์ที่พระอินทร์นมิตขึ้นมา เปรียบอำนาจการนมิตสิ่งต่างๆ กับพระอินทร์ ดังว่า “ประคุดจากไตร ตรึงษาดูจพระอินทราธิราชซึ่งสามารถนมิต”(เล่มที่ 3 หน้า 38)

พระมฤตยู: ความตาย

พระมฤตยูเป็นเจ้าของความตาย นักประพันธ์เปรียบพระมฤตยูกับสิ่งที่เป็นอันตรายถึงชีวิต เช่น พระพรตเห็นว่าการที่นางไถยเกษีขัดขวางการขึ้นครองราชย์ของพระรามเพื่อกันราชสมบัติให้พระพรต เป็นเหมือนการหยิบยื่นความตายให้แก่พระองค์ ดังว่า “ถ้าเอานางนี้เป็นที่พึ่งพิง เสมอเอาเศียรเกษ บนมฤตยูนั้นฯ” (เล่มที่ 2 หน้า 49)

พรหมชั้นสุทธาวาส: ความอิมทิพย์

นักประพันธ์เปรียบเทียบพระลักษณะเมื่ออธิษฐานไม่กินไม่นอน 14 ปีเพื่อปกป้องพระรามระหว่างเดินป่า ว่าพระลักษณะเหมือนพรหมในชั้นสุทธาวาสที่ไม่ต้องการเสพอาหาร ดังว่า “พระองค์ไม่ต้องการอาหารโภชนา ไม่ยอมนิทรา ก็เกษมพระองค์อภิรมย์อิมเองประดุจเทพสร้างสมในสุทธาวาสพรหมปิติปกติภิกษาฯ” (เล่มที่ 1 หน้า 54)

สถานที่

ไตรตรึงษ์: สถานที่งดงาม

นักประพันธ์เปรียบเทียบสถานที่หลายแห่งในเรื่องว่างดงามดุจสวรรค์ชั้นไตรตรึงษ์ ดังเช่น ปราสาทของท้าวชนกกับสวรรค์ชั้นไตรตรึงษ์ “เสด็จจากปราสาทมาคซึ่งมงคล ประเสริฐนิรมล สถานที่แห่งไตรตรึงษาฯ” (เล่มที่ 1 หน้า16)

นอกจากนี้ในสวรรค์ชั้นไตรตรึงษ์จะมีอุทยานที่สำคัญในเรื่องนี้มีภาพพจน์เปรียบเทียบว่าป่าที่พระรามผ่านว่าเหมือนอุทยานในไตรตรึงษ์ ดังนี้ “... รุกขมุลบุพผาอถิผลลาของฯ แม้ทั้งเทวดาในสวรรค์ทั้งปวง ไม่อาจจะผ่าน ประดุจด้วยนันทอุทยานฯ” (เล่มที่ 1 หน้า56) และเปรียบเทียบที่หนุมานอาศัยว่าเหมือนอุทยานสวรรค์ในไตรตรึงษ์ ดังว่า “อันกทลีพนไพรสถาน ดุจราชอุทยาน อันมีในไตรตรึงษาฯ” (เล่มที่ 6 หน้า 1)

สัตว์ประวิทย์: ความยิ่งใหญ่ หนักแน่น

สัตว์ประวิทย์คือเขาเจ็ดลูกที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุที่เป็นแกนโลก ตามคติในไตรภูมิหรือจักรวาลตามแนวคิดที่มาจากอินเดีย นักประพันธ์ต้องการเทียบให้เห็นว่าถ้าเขาเจ็ดลูกนี้แตกหลายย่อมต้องมีเสียงดังอย่างประมาดมิได้ แล้วจึงเปรียบเทียบเสียงดังของการสู้รบระหว่างฝ่ายทศกัณฐ์กับเหล่าวานรว่าดังมากอุปมาว่าเขาสัตว์ประวิทย์แตกหลาย ว่า “..เสียงดัง

เสียงก้อง ทรลบโห่ร้องได้ยินไกลฯ ดังสัตว์ประวิทย์หลาย สัตว์ประวิทย์ไม่เป็นสำรอนแรงสิ้นสะเทือนฯ” (เล่มที่ 10 หน้า 37)

สัตว์ในป่าหิมพานต์

ราชสีห์: ความสง่างาม มีอำนาจ

ราชสีห์เป็นสัตว์หิมพานต์ มีกำลังและอำนาจมาก อาศัยอยู่ในถ้ำทอง นักประพันธ์นำลักษณะความองอาจของราชสีห์มาเปรียบกับความสง่างามองอาจดังเช่น “พระสัตว์รูตประทับคชกรี ดุจราชสิงห์สีห์...” (เล่มที่ 1 หน้า 15)

นาค: อាកารโกรธเวลาถูกทำร้าย

นาคเป็นสัตว์ในวรรณคดี มีลักษณะเช่นเดียวกับงู ถ้าถูกตีที่หาง หัวก็จะแวงมาคอกัดได้ นักประพันธ์เปรียบเทียบความโกรธของมหาชมพูกับความโกรธของนาคที่ถูกตีหาง ดังว่า “ พระเนตรแดงฉานแจ้งชัด ได้ยินพระราชาสนนี้ไม่ชอบ ไม่ควรกับความฯ ดังท่านเอาเหล็กทุบ หางนาคโทษใหญ่ มหาพันลึกดูร้ายฯ” (เล่ม7 หน้า 13)

ปรากฏการณ์ตามความเชื่อเรื่องจักรวาลในไตรภูมิ

ไฟบัลลัยกัลป์: ความรุนแรง

ไฟบัลลัยกัลป์จะเกิดเมื่อสิ้นกัลป์ โดยเริ่มเผาตั้งแต่อบายภูมิ ฉกามาพจร ไปจนถึงชั้นรูปพรหม 11 ชั้นจึงหยุด เหลือไว้ที่รูปพรหม 5 ชั้นสุดท้ายขึ้นไปถึงอรุปรพรม ไฟนี้มีความรุนแรงและน่ากลัวนักประพันธ์บรรยายภาพพระรามออกตามหานางสีดาที่ถูกลักพาตัวว่ามีความรุนแรงและน่าเกรงขามดุจดั่งไฟบัลลัยกัลป์ ดังว่า “บุกบั่นวิ่งบนบรรพตาลัดเลาะหินผา สิ้นสะท้านทั้งมหาปถพีฯ อ้ออึ้งครึกโครมดุจอัคคีไหม้กัลป์ปรากฏลี-ยุคเห็นพันลึกน่าสะพรึงฯ” (เล่มที่ 4 หน้า 49)

ลมเวรัมพะ: ความรุนแรง

ลมเวรัมพะเป็นลมที่มีความรุนแรง (แย้ม
ประพัฒน์ทอง, ผู้แปล. 2528: 1) ในพระคัมภีร์โลก
บัญญัติกล่าวเป็นสาเหตุให้เกิดน้ำท่วม เพราะน้ำตั้ง
อยู่บนลม ลมปั่นป่วนเป็นเหตุให้ผืนน้ำข้างบนลม
ปั่นป่วนทะลักกลายเป็นน้ำท่วม เมื่อน้ำท่วม
ก็เป็นเหตุให้เกิดแผ่นดินไหว เพราะแผ่นดินอยู่บนน้ำ
ในรามเกียรติ์เขมรนักประพันธ์เปรียบเทียบต่อผู้ระหว่าง
ทศกัณฐ์และฝ่ายวานรว่ารุนแรงเหมือนความรุนแรง
ของลมชนิดนี้ ดังนี้ “ดูจงคากาศแผ่บริเวณ ทะลัก
กลายเป็นน้ำท่วม เวมพะ...ฯ (เล่มที่ 10 หน้า 38)

สิ่งพิเศษอื่นๆ

น้ำอมฤต: ความชุ่มชื้น การคืนชีวิต

น้ำอมฤตได้มาจากการกวนเกษียรสมุทร
เมื่อตีมาแล้วจะมีชีวิตเป็นอมตะส่วนในตอนเช้า
เมืองอโยธยารู้ว่าพระพรตจะไปรับพระรามกลับมา
ครองเมือง นักประพันธ์ก็เปรียบเทียบความรู้สึกของชาว
เมืองว่าเหมือนได้มีความสุข ความชุ่มชื้นใจกลับมา
อีกครั้ง เพียงแต่ของเขมรให้ความสำคัญกับดื่บมาก
สำนวนภาษาจึงอาจไม่คุ้นกับของไทยที่มีการกล่าว
ว่า “เย็นใจ” หรือ “ชื่นใจ” มากกว่า “เย็นดื่บ” ดังว่า
“ดูคนเอาน้ำอมฤตมาหลังขลุ่ยจิตยินดีเย็นดื่บยิ่งฯ”
(เล่มที่ 2 หน้า 57)

ภาพพจน์เปรียบเทียบที่ปรากฏในรามเกียรติ์
เขมร ได้แสดงให้เห็นมุมมองที่นักประพันธ์ระบุสิ่งที่เป็น
ภาพพจน์เปรียบเทียบว่ามาจากแหล่งหลักๆ ได้แก่
สิ่งแวดล้อมรอบกาย ตั้งแต่ร่างกายของตนเอง วัตถุ
อื่นๆ ไปจนถึงธรรมชาติที่แวดล้อม รวมถึงสิ่งที่เหนือ
ธรรมชาติ ภาพพจน์เปรียบเทียบเหล่านี้อาจเป็นทัศนะ
ของผู้ประพันธ์ ทว่าก็ยังอยู่ในบริบทของผู้ใช้ภาษา
ร่วมกันในสังคมเดียวกัน ย่อมจะมีมติพื้นฐานในการ
มองเห็นและเข้าใจภาพพจน์เปรียบเทียบร่วมกันจึง
จะเกิดสุนทรียรสขึ้นมาได้ ภาพพจน์เปรียบเทียบจึง
เป็นแหล่งข้อมูลด้านภาษาและขณะเดียวกันก็สะท้อน

ภูมิปัญญาและจินตนาการของนักประพันธ์ได้เป็น
อย่างดี

ที่มาของภาพพจน์เปรียบเทียบ

ภาพพจน์เปรียบเทียบในวรรณคดีเรื่องนี้
แสดงให้เห็นที่มาหลัก 3 แหล่ง ได้แก่ จากวิถีชีวิต
สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และจากวรรณคดีพุทธศาสนา

การรับอิทธิพลจากวิถีชีวิต

วิถีชีวิตหมายถึงการปฏิบัติตนในชีวิตประจำ
วัน ภาพพจน์เปรียบเทียบหลายสำนวนในเรื่องได้
สะท้อนวิถีชีวิตเหล่านี้ ได้แก่ การรักษาสุขภาพ
การแต่งตัว การประกอบอาชีพ ดังนี้

ประการแรกสุดของการรักษาสุขภาพ ด้วย
การให้ความสำคัญกับอวัยวะที่สำคัญที่สุดของชีวิต
ในทัศนคติของคนไทยแล้ว เวลาที่กล่าวถึงความสำคัญ
ของชีวิต เราจะนึกถึง “ใจ” เป็นหลัก จึงมีความเปรียบ
ให้เห็นความสำคัญของสิ่งมีค่าจำนวนมากที่เกี่ยวข้อง
กับใจ ดังที่รู้กันทั่วไปว่าถ้ากล่าวถึงคนรักก็จะใช้
“ดวงใจ” “ยอดดวงใจ” “สุดหัวใจ” หรือถ้ากล่าวถึง
ความรู้สึกที่ดีขึ้นก็ยังใช้เกี่ยวข้องกับใจ เช่น “ชื่นใจ
เย็นใจ” ถ้าความรู้สึกที่ไม่ดีก็เกี่ยวข้องกับใจ เป็นต้น
ว่า “เสียใจ” “ร้อนใจ” เป็นต้น

ส่วนภาพพจน์เปรียบเทียบของเขมรที่ใช้เป็น
กรณีศึกษา พบว่ามีกรให้ความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ
ชีวิตเช่นกัน แต่ส่วนสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงคือ
“ดื่บ” “ลมหายใจ” และ“ดวงตา” โดยที่ดื่บ มีการกล่าว
ถึงมากที่สุด และมีความหมายเช่นเดียวกับเมื่อเราใช้
ภาพพจน์เกี่ยวกับ “ใจ” ในภาษาไทย จึงเป็นมุมมองที่
แตกต่างกันอย่างน่าสนใจว่าเขมรให้ความสำคัญกับ
“ดื่บ” ซึ่งในความจริงแล้วก็เป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดของ
ร่างกายไม่น้อยไปกว่าหัวใจเลย

นอกจากนี้ภาพพจน์เปรียบเทียบที่กล่าว
ถึง “ลมหายใจ” และ “ดวงตา” ใช้ในความหมายเดียวกับ
ของไทยที่ลมหายใจแสดงถึงชีวิต ส่วนดวงตาก็
เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการดำรงชีวิต ช่วยให้เรามอง

เห็นและทำกิจการต่างๆได้ ดังนั้นเมื่อมีการใช้“ภาพพจน์เปรียบเทียบ” ธรรมชาติของมนุษย์จึงนึกถึงความมีชีวิตอยู่ซึ่งเป็นปกติวิสัย

อนึ่ง เขมรถือว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีรัตนชาติอุดมสมบูรณ์ การเปรียบเทียบสีสันทันและคุณค่าของรัตนชาติก็ไม่แตกต่างจากความคิดของคนไทย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจก็คือการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบสีของนิลกับสีของฟันของนาง ซึ่งสะท้อนวัฒนธรรมการกินหมากของคนยุคนั้น จึงมีการชมพันทันงามว่าเหมือนนิล ดังนั้นภาพพจน์เปรียบเทียบในที่นี้จึงเป็นการสะท้อนค่านิยมร่วมของเขมรและไทยในอดีตได้ประการหนึ่ง

ในส่วนของการประกอบอาชีพนั้น มีการกล่าวถึงพืชผลเกษตร ด้วยการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบที่ใกล้เคียง เช่น พืช ประเภท กล้วย มะพลับ เถาวัลย์ และหวาย เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการอ้างถึงเรื่องการจับปลา ซึ่งเปรียบเทียบกับปลาที่หลงกินเหยื่อจึงถูกตะขอเบ็ดเกี่ยวปาก หรือการเปรียบเทียบด้วยอาวุธแบบดั้งเดิมเช่นเกาทัณฑ์และลูกศร เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

ภาพพจน์เปรียบเทียบที่อ้างถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ นับว่าเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบที่มีจำนวนมากที่สุดในเรื่องนี้ คำที่ปรากฏในวรรณคดีที่เป็นกรณีศึกษาพบว่านักประพันธ์ให้ความสนใจธรรมชาติแวดล้อมมาก นอกจากนี้การอ้างภาพพจน์เปรียบเทียบเป็น ช้าง และนกแร้ง ก็ทำให้เห็นว่าบ้านเมืองยังมีความอุดมด้วยป่าไม้

ความเอาใจใส่ธรรมชาติยังมองสูงจากพื้นดินไปสู่อากาศ ภาพพจน์เปรียบเทียบให้ความสนใจแม้แต่สีสันทันของดวงอาทิตย์เมื่อแรกขึ้นว่าจะเป็นสีทอง จนกระทั่งสายแดดจ้าเต็มที่พร้อมกับความร้อนแรงของแสงอาทิตย์ ส่วนในเวลากลางวันความงามของราตรีจะประดับด้วยดวงจันทร์และดวงดาว ดวงจันทร์

วันเพ็ญจึงมีความหมายถึงความงามอันบริบูรณ์ดังความเปรียบที่ยอมรับกันอย่างเป็นสากล แต่รายละเอียดที่น่าสนใจคือการกล่าวถึงดาวประกายพรึก ดาวพฤษ์ ดาวโรหิณี ที่มีความสว่างและสีสันทันพิเศษกว่าดาวดวงอื่นจนมีการยกมาเป็นภาพพจน์เปรียบเทียบ แสดงให้เห็นวิถีชีวิตที่มนุษย์ยังมีสุนทรีย์ในการชมท้องฟ้าก่อนที่ยุคของแสงสีจะบดบังรัศมีของดวงดาวทั้งหลาย

อนึ่ง ความเปรียบของเขมรบางเรื่องเช่นเปรียบดาวโรหิณีกับสีแดง ดาวประกายพรึกกับดาวพฤษ์เป็นดาวคู่แฝด ต่างจากการเปรียบเทียบของไทยอย่างชัดเจน ภาพพจน์เปรียบเทียบกรณีนี้อาจสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาและความสนใจของคนเขมรเป็นพิเศษ ว่ารู้เรื่องธาตุและดาวลัคนี่จนเป็นเรื่องใกล้ตัวและนำมาเปรียบเทียบกันจนเป็นที่เข้าใจได้

ความสนใจธรรมชาติ ยังสะท้อนไปถึงความเข้าใจธรรมชาติเรื่องแสงและเงา ซึ่งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้นักประพันธ์โยงไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นพื้นฐานที่สุดของความสนใจของมนุษย์ก็คือเงาของร่างกายตนเอง นักประพันธ์ในเรื่องได้แสดงทัศนคติให้เห็นเช่นกันว่าร่างกายและเงาเป็นของคู่กัน เหมือนทัศนคติของคนไทยที่เรามักเปรียบคนที่สนิทสนมใกล้ชิดติดติดตามกันว่าเป็นเหมือนเงาของกันและกัน

นอกจากนี้ภาพพจน์เปรียบเทียบยังได้กล่าวถึงธาตุต่างๆ ในธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ ลม ไฟ ภูเขา รวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า ลมพายุ ซึ่งปรากฏการณ์หลายเรื่องเป็นความเปรียบเทียบที่เป็นสากล เช่น ฟ้าร้องคือเสียงดัง ลมพายุคือความรุนแรง แต่ที่น่าสนใจก็มีความเปรียบจำนวนไพร่พลที่มาก ว่าเหมือนระลอกคลื่นระลอกแล้วระลอกเล่า คล้ายกับที่ไทยเรามีคำเรียกการเคลื่อนไหวของกลุ่มชนจำนวนมากว่าคลื่นฝูงชน นับว่าเป็นภาพพจน์อุปมาที่สะท้อนความคิดของคนไทยใกล้เคียงกับแหล่งน้ำ

การรับอิทธิพลจากวรรณคดีพุทธศาสนา

วรรณคดีศาสนาฉบับสำคัญที่นักประพันธ์
รับอิทธิพลมาจะเป็นวรรณคดีทางพุทธศาสนา
เกี่ยวกับความคิดเรื่องไตรภูมิ

ไตรภูมิเป็นภาพจักรวาลแบบพุทธศาสนา
แบ่งออกเป็น 3 ภูมิใหญ่ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิและ
อรูปภูมิ ในชั้นกามรูปที่สำคัญคือสวรรค์ชั้นที่ 2 ที่เรียก
ว่าไตรตรึงษ์หรือดาวดึงส์ มีพระอินทร์เป็นใหญ่ในสวรรค์
ชั้นนี้แม้ว่าพระอินทร์จะเป็นเทวดาที่มีการกล่าวถึงใน
ศาสนาพราหมณ์มาก่อนแล้วก็ตามแต่การกล่าวถึง
พระอินทร์ เมื่อของพระอินทร์ ตลอดจนอุทยานของ
สวรรค์ในไตรตรึงษ์ล้วนเป็นภาพของพระอินทร์ใน
ศาสนาพุทธมากกว่า

นอกจากนี้การกล่าวถึงพรหมในชั้นสุทธาวาส
ก็ยิ่งเป็นการสนับสนุนว่าภาพพจน์เปรียบเทียบ นี้อยู่
ในชุดของวรรณคดีเรื่องไตรภูมิ สุทธาวาสพรหมอยู่ใน
ชั้นของพรหมมีรูป เป็นที่เกิดของอริยบุคคลในชั้น
อนาคามีและอรหันต์ ซึ่งประกอบด้วยภูมิ 5 ชั้น ได้แก่
สุทธาวาสชั้นที่ 1 เรียกว่า อวิหา สุทธาวาสชั้นที่ 2
เรียกว่า อตปปลา สุทธาวาสชั้นที่ 3 เรียกว่า ทัสสา
สุทธาวาสชั้นที่ 4 เรียกว่า สุทัสสา และสุทธาวาส
ชั้นที่ 5 เรียกว่าอกนิฐฐา อริยบุคคลที่เกิดตั้งแต่
สุทธาวาสชั้นที่ 1 เมื่อตายแล้วก็จะเลื่อนขึ้นไปเกิด
จนถึงชั้นอกนิฐฐา จากนั้นเมื่อสิ้นอายุขัยก็จะปรินิพพาน
ดังนั้นภูมินี้จึงเป็นที่ปรารถนาของชาวพุทธ เพราะ
ไม่ต้องลงมาเวียนว่ายในวัฏสงสารอีก การเปรียบเทียบ
สุทธาวาสกับการบำเพ็ญตบะไม่กินไม่นอนของพระ
ลักษณะจึงไม่เกี่ยวข้องกับความหมายของสุทธาวาส
พรหมโดยตรง แต่เป็นเจตนาของผู้ประพันธ์ที่แสดง
ความปรารถนาถึงทางธรรมของผู้ประพันธ์เอง

ภาพพจน์เปรียบเทียบยังได้อ้างถึงไฟบัลลย์
กัลป์ ลมเวรัมภะ และสัตว์ในป่าหิมพานต์ยิ่งทำให้
เห็นภาพพจน์เปรียบเทียบว่ามาจากวรรณคดีศาสนา
ที่เกี่ยวกับจักรวาลแบบศาสนาพุทธอย่างชัดเจน
ซึ่งวรรณคดีไทยเองก็มีการรับความคิดจากไตรภูมิมา
ผลิตซ้ำจนกลายเป็นขนบการอ้างถึงเทวดา สัตว์ป่า

หิมพานต์ในวรรณคดีรุ่นต่อๆ มาเช่นกัน

อีกประการที่น่าสนใจคือการนำชื่อแก้ว
ประพาฬมาเปรียบกับตาของนางสีดา ซึ่งเป็นภาพพจน์
เปรียบเทียบที่แปลกจากของคนไทย การชมตาของ
นางว่างามเหมือนสีแก้วประพาฬน่าจะมาจากความ
คิดทางศาสนาที่ยกย่องแก้วประพาฬว่าเป็นรัตนะ
ที่สำคัญ 1 ใน 7 ชนิด เช่นความในพระไตรปิฎก เล่ม
ที่ 26พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 18 กล่าวว่ “แก้วประพาฬ
จัดเป็นของทิพย์ มีขึ้นสำหรับท่านผู้เรืองยศ” และ
อรรถกถา ที่สมนิกาย มหาวรรคมหาสุทัสสนสูตร กล่าว
ถึงแก้วประพาฬว่าเป็นส่วนประกอบของจักรรัตนะ
ดังนี้ “จักรรัตนะนั้น ท่านกล่าวว่า สหสุสารี ด้วย
กำเหล่าใด กำเหล่านั้นทำด้วยรัตนะเจ็ดประการ...
หนึ่ง จักรัตนะนั้น ท่านกล่าวว่า สเนมิกั ด้วยกงใด
กงนั้นทำด้วยแก้วประพาฬอันแดงจัดบริสุทธิ์สนิท
เหมือนกับจะเยาะเย้ยสิริแห่งกลุ่มรัศมีพระอาทิตย์
อ่อนๆ ฉะนั้น”

นอกจากนี้ยังมีการการเปรียบเทียบจันทรคราส
และสุริยคราสซึ่งเป็นการอธิบายตามความเชื่อเรื่อง
ราหูอมดวงจันทร์อมดวงอาทิตย์ อันเป็นความเชื่อ
พื้นบ้านของคนไทยเช่นกันที่มาแต่เรื่องการกวน
เกษียรสมุทรทำให้เกิดน้ำอมฤต ราหูได้ส่วนของน้ำ
อมฤตไปจึงไม่ตายแม้กายจะถูกตัดออก แต่ด้วยความ
แค้นที่พระอาทิตย์พระจันทร์เป็นผู้ไปบอกพระนารายณ์
จึงตามแก้แค้น

จากตัวอย่างที่ยกมากล่าวแต่ข้างต้นได้แสดง
ให้เห็นภูมิปัญญาของนักประพันธ์ที่เลือกสรรภาพพจน์
เปรียบเทียบอันนำมาจากบริบทรอบกายทั้งที่เป็น
รูปธรรมและนามธรรม ภาพพจน์เปรียบเทียบในอีก
ด้านยังได้สะท้อนกลับไปสู่มุมมองของคนในสังคม
โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกำหนดความหมาย

บทสรุป

“ภาพพจน์เปรียบเทียบ” มีความสำคัญทั้ง
ในด้านวรรณศิลป์ที่ถือเป็นการตกแต่งที่เรียกว่าลึงการ

ทางความหมาย ถ้าขาดภาพพจน์เปรียบเทียบแล้ว
วรรณคดีเรื่องนั้นก็ดูจะด้อยวรรณศิลป์ไม่น้อย ทว่า
มองในด้านการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับทัศนคติของ
เจ้าของภาษาก็อาจมองได้ว่าภาพพจน์เปรียบเทียบ
มีความหมายที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของนักประพันธ์
ด้วยอีกประการหนึ่ง อนึ่ง การใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบ
ของเรื่องรามเกียรติ์เขมรนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจเรื่อง
หนึ่ง เพราะสามารถสะท้อนให้เห็นทัศนคติของนัก
ประพันธ์ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่านักประพันธ์ใน
สมัยที่ประพันธ์เรื่องนี้มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ
มากกว่าคนในสังคมปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากภาพพจน์
เปรียบเทียบที่อ้างอิงถึงสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและ
การใช้วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายดังตัวอย่างที่ยกมาข้าง
ต้น นอกจากนี้ลักษณะพิเศษที่พบอีกอย่างก็คืออิทธิพล
ของพุทธศาสนาที่ปรากฏในภาพพจน์เปรียบเทียบ
ด้วย ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลสำคัญ
ต่อวิถีชีวิตของคนเขมรไม่น้อยไปกว่าคนไทย

การวิเคราะห์ “ภาพพจน์เปรียบเทียบ” จึง
เป็นการศึกษาไปถึงความนึกคิดของนักประพันธ์เพื่อ
ให้เห็นว่าสิ่งสมมติจากความนึกฝันของนักประพันธ์
มิได้ขาดความสัมพันธ์กับบริบทสังคม เพียงแต่
นักประพันธ์เป็นผู้มีความสามารถอย่างแยบยล ที่จะ
ทำให้ภาษาธรรมดากลายเป็นภาษาที่มีความพิเศษ
ไปได้ และเมื่อเราได้ศึกษาภาษานั้นอย่างลึกซึ้งแล้ว
เราก็อาจกลับไปรู้จักสังคมที่สะท้อนผ่านจากตัวหนังสือ
ที่เรียบเรียงมาเป็นวรรณคดีอีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- นพมาศ ศิริกายะ.ผู้แปล. (2525). **ประพันธ์ศิลป์ของ
อริสโตเติล**. ภาควิชาศิลปและการละคร
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
บุษบา เรืองศรี. (2548). **วรรณศิลป์และภาพสะท้อน
วัฒนธรรมเขมรในรามเกียรติ์ ฉบับพุทธ
ศาสนบัณฑิต เล่มที่ 1 – 10**. วิทยานิพนธ์
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชา ภาษา
ตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- แย้ม ประพัฒน์ทอง.ผู้แปล.(2528). **โลกบัญญัติ**.รจนา
โดยพระสังฆธรรมโฆษเถระ. กรุงเทพมหานคร:
หอสมุดกรมศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). **พจนานุกรมวรรณกรรม
: ภาพพจน์ ไวยากรณ์ และกลการประพันธ์**.
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เรื่องรามเกียรติ์ 1-10**. (2539). พนมเปญ:
พุทธศาสนบัณฑิตย. ลาง หาบ อาน.
(ม.ป.ป) **เรื่องรามเกียรติ์**. (ม.ป.ท)
- Jacob,J.M. (1993). “The structure of the world
in old Khmere.” In *Combodian Linguistics,
Litrature history*, ed. D.A. Smyth, pp.
1-17. School of Oriental and Africa
Studies, University of London.

รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับเด็กปฐมวัย

THE INSTRUCTIONAL MODEL TO ENHANCE SCIENCE PROCESS SKILLS FOR EARLY CHILDHOOD CHILDREN

ทิพวรรณ ดวงปัญญา*
สุภาพร ธนะชานันท์**
เยาวพา เดชะคุปต์***
ปัทมาวดี เล่ห์มิ่งคล****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ 1. ครูปฐมวัยที่สอนระดับอนุบาลในโรงเรียนที่สังกัดการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ จำนวน 1,000 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 2. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสอบถามความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย 2. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย 3. แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคำนวณทางคอมพิวเตอร์ พบว่า 1. รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชนที่ต้องการคือ 1) การสร้างความสนใจให้เด็กเกิดความใฝ่รู้ อยากทำกิจกรรม(Motivation) 2) การให้เด็กทดลอง ค้นหาด้วยตนเองโดยให้ครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะเด็กฯ (Experiment) 3) การให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะเด็กฯ นั้น (Extraction) 4) การให้เด็กสรุปความรู้ด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ช่วยเหลือและชี้แนะเด็กฯ

*นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**อาจารย์ ดร. ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

****รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

นั้นจากการสะท้อนการเรียนรู้ของเด็ก (Conclusion) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชนประเมินโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ และมีค่าความเชื่อมั่นที่ 96 และแบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.87 เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนแล้วอยู่ที่ระดับ 4 คะแนน และค่า IOC เฉลี่ยรวม 0.83 2. ผลรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย มีความเหมาะสมมากที่จะนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เด็กปฐมวัย

ABSTRACT

The purpose of this research was to create instructional model to enhance science process skills for early childhood children. The samples consisted of 1,000 teachers' department of local administration selected by purposive sampling, 5 expert teaching science for children and IPST. Including public and private school administrators selected by purposive sampling. The instruments included questionnaires survey needs assessment of instructional model to enhance science process skills for early childhood children, evaluation of instructional model by experts. The results of the research were found that 1. The model need 1) Motivating to do activity 2) Experiment to find themselves by a teacher is to help and guide the children. 3) The children to learn on their own. The teacher is to assist and guide the children. 4) Getting children to conclude and guided by the teacher as the children are a reflection of the child's learning. The researchers have created MEEC instructional model to enhance science process skills for early childhood children. Then, expert teaching science for children and IPST. Including public and private school administrators evaluated using a model for assessing the MEEC instructional model to enhance science process skills for early childhood children, the researchers tested the accuracy of the content and value of experts. confidence at 96 and assess the consistency of the MEEC instructional model to enhance science process skills for early childhood children with an average total of 3.87 compared already at level 4 and the IOC average 0.83 found that 2. The MEEC instructional model to enhance science process skills for early childhood children are more suitable to be used in the learning experience to enhance science process skills for early childhood children.

Key Word : instructional model, science process skill, early childhood children

บทนำ

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่เกิดการเรียนรู้มากที่สุด ในชีวิต จึงควรได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะช่วงหกปีแรกของชีวิต เด็กปฐมวัยควรได้รับการพัฒนาทุกๆ ด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสติปัญญา (นัยพินิจ คชภักดี, 2537: 7 – 8) สอดคล้องกับบลูม (Bloom) ที่กล่าวว่า ในช่วงระยะ 6 ปีแรกของชีวิตเป็นวัยที่เซลล์สมองกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว สติปัญญาของเด็กจะพัฒนาถึงร้อยละ 50 เมื่ออายุ 4 ปี และพัฒนาขึ้น เป็นร้อยละ 75 เมื่ออายุ 6 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536: 6; อ้างอิงมาจาก Bloom, 1964 : 209 - 225) โดยตรงกับเพียเจท์ (Piaget) ที่กล่าวว่า เด็กแรกเกิดจนถึง 6 ปี มีการพัฒนาทางด้านสติปัญญาจากการที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ตลอดจนมีการพัฒนาภาษาอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 1) และสอดคล้องกับแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner) ว่า พัฒนาการทางด้านสติปัญญาเกิดจากการเรียนรู้และขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม (ทิตินา แชมมณี และคนอื่นๆ, 2536: 63)

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยเชื่อว่าการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้นจะเป็นสิ่งหนึ่งจะช่วยส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น และจากผลการสำรวจความต้องการรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยจากครูปฐมวัยทั่วประเทศและจากการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาข้อมูลและผลการสำรวจความต้องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยจากครูปฐมวัยทั่วประเทศโดยผู้เชี่ยวชาญ

ทางด้านการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยจึงใช้หลักการการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) ซึ่งทาบ (Taba, 1962 : 482) ได้เสนอรูปแบบของหลักสูตรกิจกรรม หรือประสบการณ์ (Activity or Experience) โดยเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ และประสบการณ์จะช่วยช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีวัตถุประสงค์เน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญาพร้อมกันไป โดยคำนึงถึงความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ การเลือกและจัดเนื้อหาวิชา โดยคำนึงถึงสอดคล้องกับประสบการณ์ เน้นกิจกรรมในการเรียนรู้ และประสบการณ์จริง ยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักในการจัดเนื้อหาการเรียนการสอน ในการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ ความถนัด และความสนใจ กระบวนการเรียนการสอนยึดหลักการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม การสอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแก้ปัญหาได้ โดยเน้นการเรียนแบบลงมือกระทำ (Active Learning) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเข้มข้น การดำเนินการสอนเป็นไปตามขั้นตอนคือ มีการสร้างความสนใจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน การเรียนการสอนอาจจัดทำเป็นรูปหน่วยกิจกรรม หรือแยกเป็นวิชาการวัดประเมินผล วัดความสามารถและ พัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน เช่นเดียวกับหลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ ประกอบกับหลักการการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็ก การเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในโปรแกรมที่พัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมกับ พัฒนาการ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ หมายถึง การเรียนรู้ซึ่งเด็กได้จัดกระทำกับวัตถุ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิดและเหตุการณ์ จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ทรงศรี ตุ่นทอง, 2545)

หลักการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry Process) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการสืบเสาะความรู้ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยการลงมือกระทำกิจกรรมผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า (Swick Kevin J, 1996 : 3-10) ในสิ่งที่เลือกหรือสิ่งรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับความใส่ใจของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งนั้นๆ การเรียนรู้จะเกิดจากการค้นพบเนื่องจากผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อมและเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบขึ้น (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2545 : 21) ประกอบกับหลักการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructionism) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติการทดลองซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก (พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา, 2551 : 84-90) รวมถึงทฤษฎีทางการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ของนิวมาน ซึ่งเชื่อว่า ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาจากการที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าจากกิจกรรม เด็กจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการเชื่อมโยงจากระบบการเดิมและจากการสรุป อภิปรายกับเพื่อน และครู

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบและแนวคิดที่จะสร้างเครื่องมือที่จะศึกษารูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสำรวจรายชื่อโรงเรียนอนุบาลที่สังกัดการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อทำการศึกษาความต้องการรูปแบบการจัด

ประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยครูปฐมวัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและทดสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท.

ขั้นตอนที่ 3 สร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย แล้วทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. และผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มาจาก

1. การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากครูปฐมวัยที่สอนระดับอนุบาลในโรงเรียนที่สังกัดการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศในช่วงเวลาเดือนพฤษภาคม 2556 ถึงเดือนกรกฎาคม 2556 จำนวน 1,000 คน

2. การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้

1. แบบสอบถามความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยครูปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครูปฐมวัย

ตอนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการจัด

ประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

2. แบบสอบถามความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน

ตอนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน

3. รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยของครูปฐมวัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชนและการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

5. แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยครูปฐมวัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทดสอบความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ 90

ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของคู่มือ รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชนประเมินโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและมีค่าความเชื่อมั่นที่ 96 และแบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยใช้โปรแกรม
คำนวณทางคอมพิวเตอร์

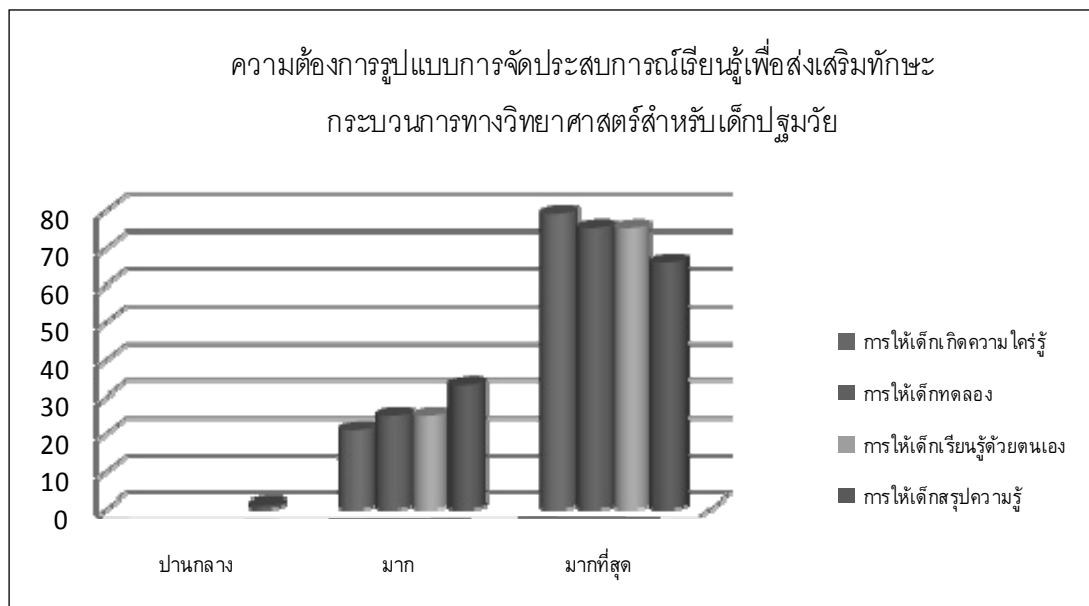
ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการจัดประสบการณ์
เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
สำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งผลการศึกษาเป็น 4 ตอน ดังนี้

**ตอนที่ 1 ความต้องการรูปแบบการจัด
ประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการ
ทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยครูปฐมวัย**

จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ครูปฐมวัย
ร้อยละ 79 ต้องการมากที่สุด และร้อยละ 21 ต้องการ

มากในการสร้างความสนใจให้เด็กเกิดความใคร่รู้
อยากทำกิจกรรม ส่วนของการให้เด็กทดลอง ค้นหา
ด้วยตนเองโดยให้ครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะ
เด็ก ๆ นั้นมีความต้องการมากที่สุดร้อยละ 75 และ
ต้องการมากร้อยละ 25 ตามลำดับ ส่วนการให้เด็ก
เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและ
ชี้แนะเด็ก ๆ นั้นมีความต้องการมากที่สุดร้อยละ 75
และต้องการมากร้อยละ 25 ตามลำดับ ส่วนความ
ต้องการให้เด็กสรุปความรู้ด้วยตนเองโดยครูเป็น
ผู้ช่วยเหลือและชี้แนะเด็ก ๆ นั้นจากการสะท้อนการ
เรียนรู้ของเด็กมีความต้องการมากที่สุดร้อยละ
66 ต้องการมากร้อยละ 33 และต้องการปานกลาง
ร้อยละ 1 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

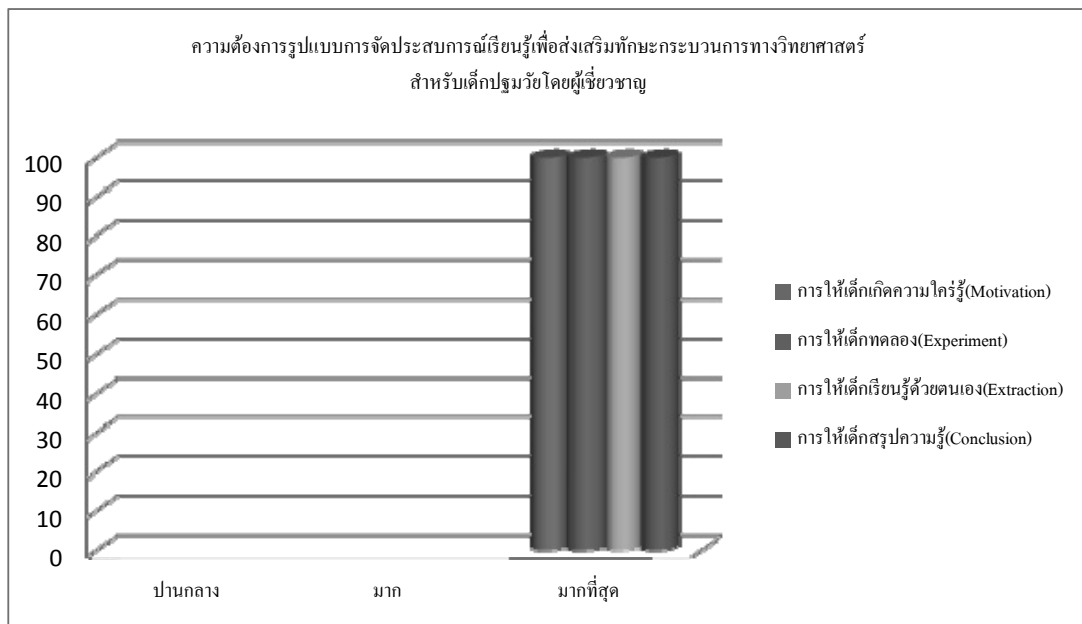

ภาพที่ 1 กราฟแท่งความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้เชี่ยวชาญทางการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน

จากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 100 ต้องการมากที่สุดในการสร้างความสนใจให้เด็กเกิดความใคร่รู้

อยากทำกิจกรรม ส่วนของการให้เด็กทดลอง ค้นหาด้วยตนเองโดยให้ครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะเด็กๆ นั้นมีความต้องการมากที่สุดร้อยละ 100 การให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะเด็กๆ นั้นมีความต้องการมากที่สุดร้อยละ 100 การให้เด็กสรุปความรู้ด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ช่วยเหลือและชี้แนะเด็กๆ นั้นจากการสะท้อนการเรียนรู้ของเด็กนั้นมีความต้องการมากที่สุดร้อยละ 100 ดังภาพที่ 2

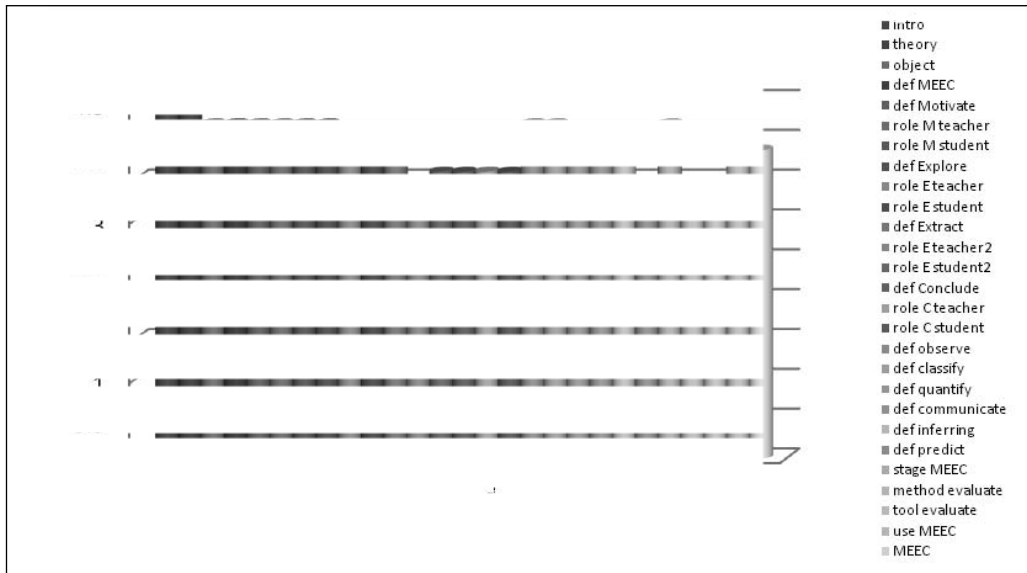
ภาพที่ 2 กราฟแท่งความต้องการรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญทางการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

และสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาครัฐและเอกชน

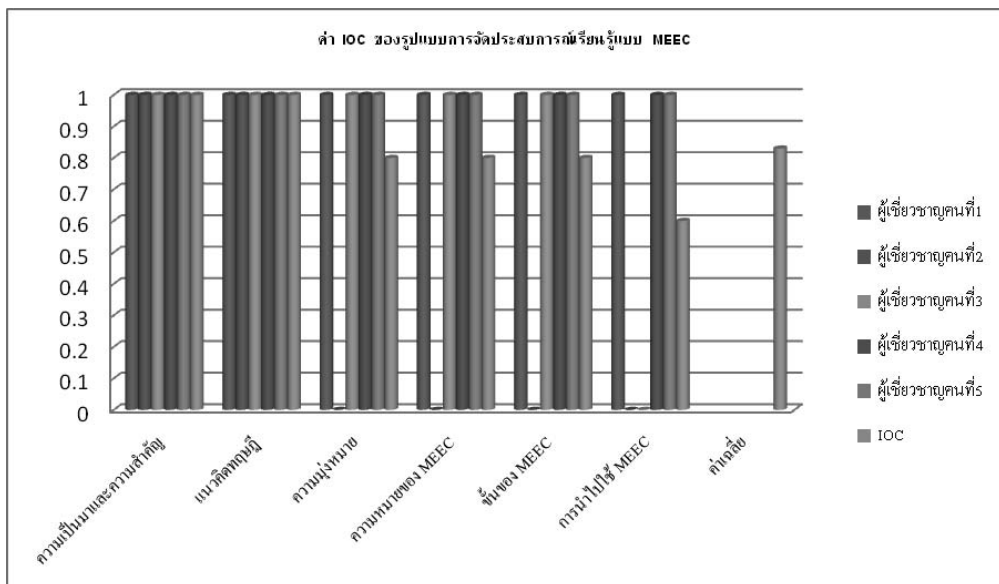
จากการศึกษาพบว่า คะแนนที่ได้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่เหมาะสมมาก ซึ่งเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในระดับที่เหมาะสมมากในค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.87 โดยค่าคะแนนที่ได้อยู่ในระดับคะแนนที่ 4 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กราฟแท่งผลการประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC

ตอนที่ 4 ประเมินความสอดคล้องของ สำหรับเด็กปฐมวัย
รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อ ส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
จากการศึกษาพบว่า ค่า IOC เฉลี่ยรวม 0.83
ซึ่งหมายความว่าสามารถนำไปใช้ได้ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กราฟแท่งค่า IOC ของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยและผู้เชี่ยวชาญทางการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย และสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาคีรัฐและเอกชนต้องการคือ 1. การสร้างความสนใจให้เด็กเกิดความใคร่รู้ อยากทำกิจกรรม (Motivation) 2. การให้เด็กทดลอง ค้นหาด้วยตนเองโดยให้ครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะเด็กๆ (Experiment) 3. การให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและชี้แนะเด็กๆ นั้น (Extraction) 4. การให้เด็กสรุปความรู้ด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ช่วยเหลือและชี้แนะเด็กๆ นั้นจากการสะท้อนการเรียนรู้ของเด็ก (Conclusion) ซึ่งสอดคล้องกับสูตร คิววีตรระกูล (2545 : 21) ที่กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้ในสิ่งที่เลือกหรือสิ่งรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับความใส่ใจของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งนั้นๆ การเรียนรู้จะเกิดจากการค้นพบ เนื่องจากผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อมและเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบขึ้น ประกอบกับหลักการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructionism) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติการทดลองซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก (พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา, 2551 : 84-90) รวมถึงทฤษฎีทางการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ของนิวแมน ซึ่งเชื่อว่า ถ้าเด็กได้รับการพัฒนาจากการที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าจากกิจกรรม เด็กจะสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการเชื่อมโยงจากประสบการณ์เดิมและจากการสรุป อภิปรายกับเพื่อนและครู ซึ่งผู้วิจัยได้สร้าง รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการ

ทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยและสสวท. รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลภาคีรัฐและเอกชนประเมินโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญและมีค่าความเชื่อมั่นที่ 96 และแบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.87 เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนแล้วอยู่ที่ระดับ 4 คะแนน และค่า IOC เฉลี่ยรวม 0.83 พบว่า รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยมีความเหมาะสมมากที่จะนำไปใช้ในการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการทดลองใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบ MEEC เพื่อทดสอบว่ารูปแบบดังกล่าวยังมีปัญหาใดบ้างในการปฏิบัติ และนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนารูปแบบให้สามารถปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณครูปฐมวัยสังกัดการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศในการตอบแบบสอบถามบุคลากรสวนวิชาการและมาตรฐานการศึกษาท้องถิ่นสำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ทรงศรี ตุ่นทอง. (2545). **การพัฒนาารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้เรียน**. ปรินญานินพจน์ กศ.ด. (สาขาทดสอบและวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

พิศนา เขมมณี และคนอื่นๆ. (2536). **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัยพินิจ คชภักดี. (2537). **พัฒนาสมองลูกให้ล้ำเลิศ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: แปลนพับลิชชิ่ง.

พารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา. (2551). **รวมนวัตกรรมทฤษฎีการศึกษาปฐมวัยสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียน**. กรุงเทพฯ: แปลน สารา.

สุรางค์ ใคว้ตระกูล. (2545). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2536). **เอกสารและผลงานวิจัยการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

Abruscato, Joseph. (2000). **Teaching Children Science A Discovery Approach**, 5thed. Boston : Allyn & Bacon.

Kevin J. Swick. (1996). **The Inquiry Process in Early Childhood Education : An Exploratory Essay**. South Carolina.

Taba, Hilda. (1962). **Curriculum : Theory and Practice**. New York : Harcourt, Brace.

การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี

Development of Achievement Motivation According to P.A.Payutto'Concept :Case Study Primary School Students in Nontnaburi Education Service Area

ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ*

ทญณัฐ ชวนไชยสิทธิ์**

กมล โพธิ์เย็น ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการรักษาศีล 5 การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท และการพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการของผู้เรียนชั้นประถมศึกษา 2) ศึกษาผลการใช้ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป. อ. ปยุตโต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ป.3) และช่วงชั้นที่ 2 (ป.5,6) จำนวน 2 โรงเรียน คือโรงเรียนวัดลำโพ และโรงเรียนบ้านคลองฝรั่ง จังหวัดนนทบุรี โรงเรียนละ 2 กลุ่ม รวม 4 กลุ่ม จำนวน 98 คน เก็บรวบรวมข้อมูล 3 ระยะ คือ ก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังการพัฒนา ด้วยเครื่องมือ 4 ชนิด คือ 1) แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) แบบสังเกตพฤติกรรม ผู้เรียนโดยผู้ปกครอง 3) แบบประเมินพฤติกรรมผู้เรียนโดยผู้วิจัย 4) การรายงานตนเองของผู้เรียน และเอกสารรวบรวมข้อคิด คำถาม บทกลอน สุภาษิตที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนทั้ง 2 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 กลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการรักษาศีล 5 การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท และการพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการในเชิงประจักษ์ โดยผู้ปกครอง อาจารย์ และผู้วิจัย เห็นการเปลี่ยนแปลงจากการสังเกต และผู้เรียนรายงานด้วยตนเองทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร 2) ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนทั้ง 2 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 กลุ่ม มีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ผู้เรียนทั้ง 2 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 กลุ่ม สามารถพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโตได้จริง กล่าวคือ ผู้เรียนมีความตั้งใจ ความพยายาม ความเอาใจใส่ และใช้สติปัญญาไตร่ตรองในการทำงาน/กิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ และมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

คำสำคัญ : แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ไตรสิกขา นักเรียนชั้นประถมศึกษา

* อาจารย์ ดร.ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

** นักวิชาการศึกษา ประจำสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** อาจารย์ ดร.ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

This research aims 1) to examine the knowledge, understanding, and skills in the Five Precepts, concentration (Samadhi) based on the Four Paths of Accomplishment (Idhipata), and wisdom (Panya) development through faith (Sadha) and Yonisomanasikara (Hearing from others) of the primary students, 2) to investigate the effect of using Tri Sikkha (sila, Samadhi, and panya) to develop achievement motivation according to P.A. Payutto's concept. A total of 98 students were drawn from third grade, fifth grade, and sixth grade students in Wat Lampo School and Bann Klong Farang School. The data have been collected before, during, and after the experiment using four research instruments which include 1) the measurement

of achievement motivation according to P.A. Payutto's concept 2) student behavioral observation reports from parents 3) behavioral evaluation form by researchers, and 4) student's self report and paper collecting ideas, poem, related proverbs. The analysis is done using t-test and content analysis. Research findings were as follows; 1) Based on the parents, teachers, and researcher, students in both schools, two groups each, gained more observable knowledge, understanding, and skills in the Five Precepts, concentration (Samadhi) based on the Four Paths of Accomplishment (Idhipata), and wisdom (Panya) development through faith (Sadha) and Yonisomanasikara (Hearing from others). 2) Students in both schools, two groups each, could significantly obtain higher score on achievement motivation according to P.A. Payutto's concept after the treatment at the significant level of $p < 0.01$. 3) Students in both schools, two groups each could authentically develop their achievement motivation according to P.A. Payutto's concept. They were found to increase attention, perseverance, determination, intellectual reflection, and capability in their assignments and activities for the benefits of others, society, and themselves.

Keywords : Achievement, Motivation, Payutto's Concept, Trisikha (The threefold training), Primary School Students

บทนำ

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) เป็นต้นมา ได้มุ่งยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนถึงแผนพัฒนา ฉบับปัจจุบันคือ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ก็ยังคงเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ นับว่าเป็นแนวคิดในการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม และสามารถสร้างความยั่งยืนได้ แต่เนื่องจากในช่วงแรกของแผน

พัฒนา ฉบับที่ 8 ประเทศประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ประกอบกับการแพร่ขยายของข้อมูลในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การดูแลและป้องกันเด็กและวัยรุ่นจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์เป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะในเรื่องเพศ และการค้ายาเสพติด ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนเสื่อมลง การก่ออาชญากรรม และปัญหาทางเพศก็มีในหลายรูปแบบ (สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนา ฉบับที่ 10) การแก้ไขปัญหาก็เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

และเป็นการแก้ที่ปลายเหตุมากกว่า ประกอบกับการสื่อสารในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การดูแลและป้องกันเยาวชนที่เป็นเด็กและวัยรุ่นจากความคิดและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทำได้ยาก อีกทั้งยังมี 2 ปัจจัย สำคัญ ด้วย กล่าวคือ 1) นักธุรกิจ นักการเมืองและบุคลากรในสายอาชีพอื่นๆ ที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในสังคมไทย มักจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวทางการสูง คือ มุมนานะ บากบั่น อดทน เน้นการแข่งขันกับผู้อื่นและมาตรฐาน เพื่อทะยานสู่ความสำเร็จ มีความค้ำใจถึงประโยชน์ของผู้อื่นและสังคมน้อย บุคคลเหล่านี้เป็นตัวแบบทางสังคมที่สำคัญต่อเยาวชน 2) วิถีชีวิตสังคมไทยที่เปลี่ยนไปทำให้สถาบันสำคัญในสังคม คือ ครอบครัว การศึกษาและศาสนา มีบทบาทน้อยลงในการอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังค่านิยม และคุณธรรม ดังนั้น การแก้ปัญหาในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม จึงควรดำเนินการในลักษณะของการป้องกัน และสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุมากกว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สถาบันการศึกษาจะต้องตระหนักและหาวิธีการดำเนินการให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม โดยดูที่บริบทของสังคมไทยเป็นส่วนประกอบ

คุณธรรม จริยธรรม ประเด็นหนึ่งที่ควรจะนำมาปลูกฝังให้เยาวชน เนื่องจากสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและเป็นคุณธรรมที่เหมาะสมกับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของป.อ.ปยุตโต ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2538 : 486-512) ได้สรุปจากแนวคิดแรงจูงใจทางพุทธศาสนาซึ่งมี 2 ประการ คือ ความอยากฝ่ายดีหรือกุศลธรรมชั้นหะ และความอยากฝ่ายร้าย คือ ตัณหา

จากแนวคิดในเรื่องแรงจูงใจทางพุทธศาสนา พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต, 2536 : 95-97) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่การศึกษามีหน้าที่สร้างให้เกิดขึ้น และเป็นแรงจูงใจที่เข้ากับหลักการของชั้นหะ ท่านเรียกว่า

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความใฝ่ความเป็นเลิศที่เป็นความเป็นเลิศแท้ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ 1 คือ ทำให้ดีเลิศ ให้ดีที่สุดในที่ทำงานนั้นๆ หรือเรื่องนั้นๆ ที่จะทำได้อันนั้นๆ จะดีเลิศได้อย่างไร เรื่องนั้นๆ เติบโตได้อย่างไร ทำให้ได้ถึงขนาดนั้น

ลักษณะที่ 2 คือ ความเป็นเลิศเพราะดีที่สุดในที่แห่งความสามารถของเรา หมายความว่าเราจะทำอะไรก็ทำให้ดีที่สุดในที่ที่เราจะทำได้ เติบโตตามความสามารถตามศักยภาพของเรา ทำให้ดียิ่งขึ้นในแต่ละครั้ง เราจะก้าวต่อไปดีกว่าตัวเราเองในครั้งก่อน

ลักษณะที่ 3 คือ บุคคลจะต้องพิจารณาว่างานนั้น สิ่งนั้น เป็นสิ่งที่เกื้อกูลและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมจึงทำ และเมื่อทำแล้ว งานนั้น สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้อาจมีความมากมายแตกต่างกันไปตามบริบทของงานนั้นๆ

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ซึ่งได้รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยใช้หลักกระบวนการไตรสิกขา(ศีล สมาธิ ปัญญา)เป็นแนวทาง และได้ปรากฏว่าได้ผลดีเป็นอย่างดี (ภทพร ยุทธาภรณ์พินิจ, 2547: 237-239) กล่าวคือ เยาวชนกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความตั้งใจพยายาม เอาใจใส่ และใช้ปัญญาไตร่ตรองในการทำกิจกรรมอย่างเต็มความสามารถ มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชน ซึ่งให้ผลดีกว่าการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำรูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับเยาวชนซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้วิจัยได้นำข้อบกพร่องจากการสร้างรูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในครั้งแรกมาปรับปรุง ทั้งในส่วนของรายละเอียดกิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงวัยของผู้เรียน และเน้นไปในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม

โดยสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเพศและ ยาเสพติดไปด้วย ปรากฏว่าได้ผลดีเช่นเดียวกับการ พัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในนักเรียนชั้นมัธยมต้น (ภทพร ยุทธภรณ์พินิจ, 2552) จากผลการดำเนินการ วิจัยทั้ง 2 ครั้งข้างต้น ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้เรียนที่เป็นเยาวชนช่วงวัยรุ่น สามารถพัฒนาแรง จูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้ โดยมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง ไปในเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำมาปรับใช้ กับผู้เรียนในวัยเด็กอายุ 6 – 12 ปี บ้าง เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันให้เด็กโดยผู้วิจัยมีได้ปรับเปลี่ยนวิธีการหรือ กระบวนการในการพัฒนา คือ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพราะเป็นวิธีการพัฒนาที่ชัดเจน ให้ผลเป็น รูปธรรมและเหมาะสมแล้ว และเมื่อพัฒนาแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิด ป.อ.ปยุตโตให้เกิดขึ้นกับเยาวชน รุ่นเด็กได้แล้ว จะมีผลต่อเรื่องที่เยาวชนจะพาตนเอง ให้ห่างไกลจากความหมกมุ่นทางเพศ การติดเกม คอมพิวเตอร์ การใช้สารเสพติด และอาชญากรรม อื่นๆ ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจาก เมื่อเยาวชนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ข้างต้น จะมีความ มุ่งมั่นในการเรียน และการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งยัง คำนึงถึงประโยชน์ และเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นและส่วนรวม จะไม่มีเวลา และความคิดในทางที่ผิดต่อศีลธรรม หากเป็นเช่นนั้นได้สังคมไทยจะรอดหน้าทัดเทียม อารยประเทศ และคงไว้ซึ่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตา ต่อกัน ตามบริบทของสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจและทักษะ ในการรักษาศีล 5 การเจริญสมาธิตามหลักอริย และ การพัฒนาปัญญาด้วยการสร้าง ศรัทธาและ โยนิโสมนสิการของผู้เรียนชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ไตรสิกขา (การรักษาศีล การฝึกสติและสมาธิด้วยวิธีเจริญสมาธิตามหลัก อริยบาท การพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโตของนักเรียนชั้นประถม ศึกษา

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผู้เรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการสอน ตามหลักไตรสิกขา ระหว่างการรักษาศีล การฝึกสติ และสมาธิด้วยวิธีการเจริญสมาธิตามหลักอริยบาท การพัฒนาปัญญาด้วยการสร้าง ศรัทธาและ โยนิโสมนสิการ มีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตาม แนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับ การพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนประถมศึกษา ที่ศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี อายุ 6 – 12 ปี สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยมี เกณฑ์ในการพิจารณาโรงเรียนที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เป็นโรงเรียนประถมศึกษาประเภทสหศึกษา ตั้งอยู่ใน บริเวณชุมชน 2) มีการจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ 3) ผู้บริหารให้ความ สนใจและให้ความร่วมมือ เห็นความสำคัญของการ วิจัย และอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการได้ 4) มีความ พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัย โดยสามารถ จัดการเรียนการสอนที่ไม่ให้สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อ การดำเนินการวิจัย

จากเกณฑ์การพิจารณาข้างต้น ผู้วิจัยจึง ดำเนินการติดต่อสอบถามความพร้อมและความสมัคร ใจไปยังโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี และได้โรงเรียนที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านคลองฝรั่ง ตำบลไทรน้อย อำเภอบางบัวทอง และโรงเรียนวัดลำโพ ตำบลลำโพ อำเภอบางบัวทอง ซึ่งถือว่าการเลือกโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2 กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นตัวแทน ของประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนละ 1 กลุ่ม และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนละ 1 กลุ่ม ของ 2 โรงเรียนข้างต้นรวมเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งในครั้งแรกกำหนดคุณสมบัติไว้ว่า เป็นผู้เรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต ต่ำหรือปานกลาง และอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนรวมทั้งผู้ปกครองเห็นพ้องว่า ควรเข้าในโปรแกรมการพัฒนาครั้งนี้ โรงเรียนที่เข้าร่วมการพัฒนาในครั้งนี้ คือ 1) โรงเรียนบ้านคลองฝรั่ง ตำบลไทรน้อย อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ 26 คน ยินดีมาร่วม 23 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 รวมกันมี 28 คน ยินดีมาร่วม 25 คน รวม 2 กลุ่มได้นักเรียนเข้าร่วมการพัฒนา 48 คน 2) โรงเรียนวัดลำโพ ตำบลลำโพ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่จำนวน 32 คน ยินดีมาร่วม 25 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 35 คน ยินดีมาร่วม 25 คน รวม 2 กลุ่มได้นักเรียนที่เข้าร่วมการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ทั้ง 2 โรงเรียนรวม 98 คน ใช้เวลา 7 วันๆ ละ ประมาณ 5-7 ชั่วโมง รวม 42 ชั่วโมง

2. ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

2.1 ระยะก่อนการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต

1) นำรูปแบบและคู่มือที่ผู้วิจัยได้เคยสร้างไว้แล้ว มาพิจารณาในรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ แล้วปรับแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนให้มากขึ้น (รายละเอียดกระบวนการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฯ อยู่ในแผนภาพที่ 1) แล้วจัดทำคู่มือในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต เพื่อใช้ในการดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้

2) เก็บข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง สภาพทั่วไปของโรงเรียน ทำความรู้จัก

คุ้นเคยกับผู้บริหาร และอาจารย์ประจำชั้นทั้ง 2 โรงเรียน

3) ติดต่อประสานโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนตัวอย่างการวิจัยทั้ง 2 โรงเรียนข้างต้น ทำการวางแผนในการพัฒนาฯ จัดเตรียมสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ทำแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต

2.2 ระยะดำเนินการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและทดลองใช้ได้ผลแล้ว โดยมีกระบวนการในการพัฒนาด้วยไตรสิกขา 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่

1) การรักษาศีล ให้ผู้เรียนลองรักษาศีล 5 ด้วยความสมัครใจ เป็นการรายงานด้วยตนเอง โดยข้อตกลงร่วมกันว่า ทุกอย่างที่รายงานเป็นความจริง ผู้สอนจะเชื่อมั่นตามที่ผู้เรียนรายงานด้วยความเป็นกัลยาณมิตรและให้เกียรติ รักษาได้ครบหรือไม่ ขาดข้อใด เพราะเหตุใด และได้ใส่ใจ ตั้งใจพยายาม ใช้สติปัญญาไตร่ตรองแล้วหรือไม่ ปฏิบัติแล้วรู้สึกอย่างไร ทั้งในแง่ดีและไม่ดี มีผลอย่างไรต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

2) การเจริญสติและสมาธิตามหลักอิทธิบาท ให้ผู้เรียนเลือกกิจกรรมที่ตนเองปฏิบัติอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน 2-3 อย่าง เช่น แปรงฟัน อาบน้ำ ชักเสื่อผ้า กวาดบ้าน อ่านหนังสือเรียน หุงข้าว เลี้ยงน้อง ฯลฯ แล้วให้ปฏิบัติอย่างตั้งใจ พากเพียรเอาใจใส่และใช้สติปัญญาไตร่ตรองในทุกกิจกรรม(อิทธิบาท 4) รายงานตนเองว่าปฏิบัติแล้วให้ผลเป็นอย่างไร รู้สึกอย่างไร อึดอัดหรือไม่ สบายใจอย่างไร ภายใต้หลักการเดียวกันกับการรักษาศีล คือความสมัครของนักเรียนและความเป็นกัลยาณมิตร ให้เกียรติและเป็นประชาธิปไตยของผู้สอน

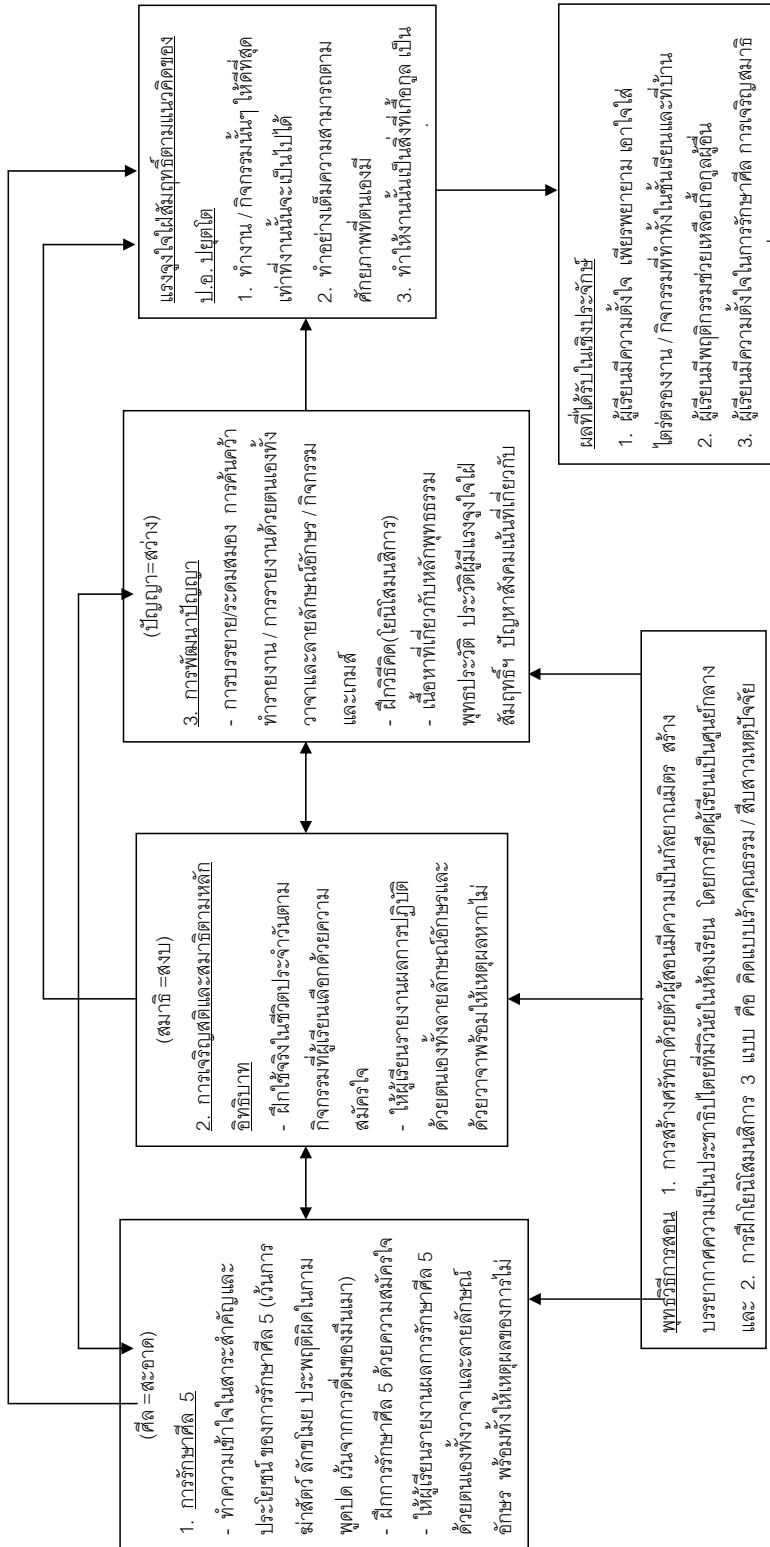

3) การพัฒนาปัญญา ด้วยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ได้แก่ การพูดคุยเรื่องพุทธประวัติและหลักธรรมในการดำเนินชีวิต การฝึกสมาธิภาวนาโดยการสร้างจินตภาพแห่งความสำเร็จ การจัดบอร์ด การทัศนศึกษาสถานสงเคราะห์ผู้พิการ ซ้ำซ้อนปากเกร็ดและสถานสงเคราะห์คนชรา อำเภอรัญญบุรี จังหวัดปทุมธานี การเลือกเพลงและคำขวัญประจำกลุ่ม เกม และการเขียนเรียงความเนื้อหาเกี่ยวกับตนเอง ความใฝ่ฝันหรือการตั้งเป้าหมายของตนเองในอนาคต ในแต่ละกิจกรรมทุกกิจกรรม มีการระดมสมอง สรุปผลโดยผู้เรียน ให้ผู้เรียนรายงานด้วยตนเอง ทั้งด้วยการพูดและลายลักษณ์อักษร โดยผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ให้คุณค่าและความเชื่อมั่นในตัวผู้เรียน ยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างบรรยากาศประชาธิปไตย โดยพยายามสร้างห้องเรียนที่ปราศจากความกลัว(ตามหลักการของกฤษณะมูรติ)

เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพออกมาอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีผู้ช่วยวิจัยสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้บริหารของโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ และอาจารย์ที่ปรึกษา และในบางวันก็มีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับผู้ปกครองของผู้เรียนด้วย

2.3 ระยะเวลาหลังการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต

เมื่อดำเนินการพัฒนาครบตามหลักสูตร 36 ชั่วโมง แล้ว ผู้วิจัยได้ประเมินแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต ของผู้เรียนโดยใช้แบบวัดแรงจูงใจ ฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และได้พูดคุยกับผู้ปกครองหลายๆ ราย บางรายใช้โทรศัพท์พูดคุย และได้ให้ผู้ปกครองทำแบบสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วย รวมทั้งได้สอบถามพูดคุยในเชิงลึกกับอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้บริหารของโรงเรียนด้วย

แผนภาพที่ 1 วิธีการที่นำมาใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิด ป.อ.ปยุตโต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 5 แบบ ประกอบด้วย

3.1 คู่มือการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต ใช้เป็นคู่มือการพัฒนาในแต่ละชั่วโมงทุกวันของการพัฒนา ซึ่งได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในช่วงวัย 6-12 ปี ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมอาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสม

3.2 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์^๕ ของผู้เรียน ผู้วิจัยใช้วัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต โดยวัดก่อนผู้เรียนเข้ารับการพัฒนาตามโปรแกรม และวัดอีกครั้งเมื่อสิ้นสุดการพัฒนาตามโปรแกรม

3.3 แบบสังเกตความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนโดยผู้ปกครองและผู้วิจัย แบบสังเกตของผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองของผู้เรียนตอบหลังจากการสิ้นสุดการพัฒนาตามโปรแกรม ประกอบการสัมภาษณ์โดยเจาะลึกทางโทรศัพท์บางราย แบบสังเกตของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยและครูสังเกตผู้เรียนคนเดียวกัน นำคะแนนมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยของผู้เรียนแต่ละคน

3.4 การรายงานด้วยตนเองด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร ประกอบการวาดภาพ เน้นที่การวาดภาพมากกว่าการเขียนบรรยาย เนื่องจากเป็นเยาวชนอายุน้อย และบางส่วนยังเขียนหนังสือไม่ค่อยถูกต้องนัก

3.5 ข้อคิด คำคม บทกลอน สุภาษิตที่ผู้วิจัยรวบรวมจัดทำเป็นรูปเล่มไว้ 3 เล่ม รวมทั้งบทเพลงเพื่อชีวิต 1 เล่ม เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์^๕ ให้กับผู้เรียนเป็น "ตัวแบบ" ทางสังคมชนิดตัวแบบที่ไม่มีชีวิต โดยเครื่องมือทั้งหมด ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากที่ผู้วิจัยได้สร้างไว้ในวิทยานิพนธ์วิทยุบัณฑิตของตัววิจัยเอง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันมากขึ้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 3 ระยะ คือ ก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังการพัฒนา ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นสุดท้ายจากแบบวัดแรงจูงใจ^๕ ของผู้เรียน และแบบสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนโดยผู้ปกครอง ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและระหว่างการพัฒนาแรงจูงใจ^๕ นั้น เก็บจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม การรายงานด้วยตนเอง ทั้งคำพูด และลายลักษณ์อักษร การวิจัยครั้งนี้จึงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จึงได้ข้อมูลที่ค่อนข้างครบถ้วนสมบูรณ์และรอบด้าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูล 2 แบบ คือ

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS for Windows 11.5) เพื่อคำนวณและวิเคราะห์ค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผู้เรียน ในระยะก่อนและหลังการพัฒนา ใช้ t-test dependent ทดสอบตามแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต ของผู้เรียนในระยะก่อนและหลังการพัฒนาแรงจูงใจ^๕

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ เป็นข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต ในระยะก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา ด้วยการศึกษาค้นคว้า ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย การพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ปกครอง อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน และผู้บริหารทั้ง 2 โรงเรียน รวมทั้งการรายงานผลด้วยตนเองในทุกกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ชัดเจน และเชื่อถือได้

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 ผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโตของผู้เรียนระยะก่อนและหลังการพัฒนาทั้ง 2 โรงเรียน และ 2 ช่วงชั้น (ประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2)

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนางานทั้ง 2 โรงเรียนและ 2 ช่วงชั้น มีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ 1

6.2 ผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (คุณภาพ)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรายงานด้วยตนเองของผู้เรียนทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร การวาดภาพประกอบ และรายงานด้วยวาจา การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย (ในทุกกิจกรรม) และการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน โดยผู้ปกครอง ประกอบกับการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้บริหารโรงเรียน สามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ 1) ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนามีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการรักษาศีล 5 เจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาทและพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดยผู้เรียนได้รายงานตนเองทั้งหน้าชั้นเรียนและเป็นลายลักษณ์อักษร 2) ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนา สามารถพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ได้จริง โดยผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพิ่มมากขึ้น ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่สังเกตได้คือ ผู้เรียนเพิ่มความตั้งใจ ความพยายาม ความเอาใจใส่ และใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ในการทำงานกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่ ตามศักยภาพของงานและตนเอง รวมทั้งคำนึง

ถึงสิ่งที่ทำให้เกื้อกูลต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

7. การอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งการอภิปรายผลเป็น 2 แนวทาง คือ 1) จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และ 2) จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

7.1. การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ 1) เพื่อทดสอบตามแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ของผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนางานทั้ง 2 โรงเรียน ระยะก่อนและหลังการพัฒนา พบว่าทุกโรงเรียนมีคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หลังการพัฒนาสูงกว่า ก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 ผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ว่า การที่ผู้เรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต สูงขึ้นหลังการพัฒนาเป็นผลเนื่องมาจากการที่ผู้เรียนกลุ่มที่เข้ารับการพัฒนาดำเนินการพัฒนาด้วยกระบวนการไตร่ตรอง คือ การรักษาศีล การเจริญสติและสมาธิตามหลักอิทธิบาท การพัฒนาปัญญาด้วยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ซึ่งวิธีการพัฒนาดังกล่าว ผู้วิจัยพยายามให้ผู้เรียนต้องใช้คุณลักษณะสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทั้ง 3 ข้อ กล่าวคือ 1) ทำให้ดีที่สุดเท่าที่งานนั้นจะเป็นไปได้ 2) ทำให้เต็มที่เต็มความสามารถตามศักยภาพที่มี และ 3) ทำให้งานนั้นเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมรวม 42 ชั่วโมง โดยกิจกรรมในแต่ละชั่วโมงผู้เรียนจะต้องทำให้เสร็จเรียบร้อยในบางกิจกรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ และจิตใจที่เกื้อกูลเป็นอย่างยิ่ง งาน/กิจกรรมทุกอย่างจะต้องเสร็จ และส่งตามเวลาที่ผู้วิจัยกำหนด เกือบทุกกิจกรรมต้องมีการรายงานผลด้วยตนเองหน้าชั้นเรียนรวมทั้งส่งงานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย จากการวิเคราะห์ผลงานที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมในแต่ละครั้งพบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์

ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ นั่นคือ ทำทุกงาน/กิจกรรมอย่าง เริ่มมีอิทธิบาท 4 เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กล้าแสดงออกมากขึ้น เอื้อเพื่อ เกื้อกูล ซึ่งกันและกันมากขึ้น เมื่อ สอบถามจากผู้ปกครอง พบว่า ผู้เรียนมีความตั้งใจ พยายาม เอาใจใส่ในการทำงาน/กิจกรรมที่บ้านมากขึ้น กิจกรรมทุกกิจกรรม เกื้อหนุนและไปในทิศทางเดียวกัน จึงสามารถร่วมกันส่งเสริมให้ผู้เรียนที่เข้ารับการพัฒนา สามารถพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโตได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ภทรพร ยุทธภรณ์พิณีจ (2547, 2552) ที่พบว่ากระบวนการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ด้วยไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) นั้นให้ผลดีกับเยาวชนไทยเป็นอย่างยิ่ง จากการติดตามผล ผู้เรียนบางคนที่เคยเข้าร่วมพบว่า สามารถเข้าศึกษาต่อได้ในระดับอุดมศึกษา บางคนขยันขันแข็งมากขึ้น ทั้งในการเรียนและงานบ้าน สำหรับคุณธรรมทางพุทธศาสนาเรื่องอื่นๆ ที่ใช้การสร้างสรรค์ และ โยนิโสมนสิการ รวมทั้งไตรสิกขา ในการพัฒนาคุณธรรม และพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น ลดความเครียด การมีวินัยในตนเอง ความสามารถในการตัดสินใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความฉลาดทางอารมณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การมีแรงจูงใจ ความรับผิดชอบในหน้าที่(สุรพงษ์ ชูเดช, 2541; อาลัย พรหมชนะ, 2541; นัตดา ธรรมวงศ์ผล, 2542; สำรอง บุตรโท, 2543; นิตยา คงเกษม, 2544) และมีผู้ศึกษาที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา(พุทธทาสภิกขุ, อ้างถึงในสุรรัตน์ เพชรนิล, 2540) เห็นว่าเป็นแนวทางของการศึกษาที่ผู้ศึกษาต้องลงมือปฏิบัติปฏิบัติด้วยตนเอง ต้องทำให้มนุษย์ทำลายความหลงผิดในเรื่องตัวตน ขจัดความเห็นแก่ตัวที่เป็นรากเหง้าของปัญหา และการศึกษาหรือฝึกอบรมตามแนวไตรสิกขา ช่วยเพิ่มวินัยและความรับผิดชอบในหน้าที่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(วัฒนา มีชูเสถ, 2537 ; เอมอร กฤษณะรังสรรค์, 2537 และสุรพงษ์ ชูเดช, 2541) จากผลงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสอนแบบสร

างศรัทธา โยนิโสมนสิการ และไตรสิกขา สามารถพัฒนาคุณธรรม หรือพฤติกรรมที่ต้องการได้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะในเรื่องของปรโตโมสะ (ผู้สอนต้องเป็นกัลยาณมิตร) ปรโตโมสะ หรือตัวแบบทางสังคม ผู้วิจัยใช้ทั้งตัวแบบที่มีชีวิต ได้แก่ 1) การทำตนเองให้เป็นกัลยาณมิตร 2) การยกตัวแบบที่เหมาะสม คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อริยสงฆ์ และบุคคลธรรมดาที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต 3) ให้ผู้เรียนหาตัวแบบทำรายงานสั้นๆ และนำมารายงานในชั้นเรียน ซึ่งส่งผลเป็นที่น่าพอใจ และตัวแบบที่ไม่มีชีวิตในที่นี้ผู้วิจัยใช้ เพลง พุทธภาษิต คำขวัญ คำคม ฯ สร้างเป็นกิจกรรม สำหรับงานวิจัยที่ใช้ตัวแบบหรือปรโตโมสะที่ดีพัฒนาคุณธรรมและพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น จากการศึกษาศิลปะของแมคเคลแลนด์และคณะ (Maclelland et al., 1959, 1961, 1969 cited in Klein, 1982:362-365) พบว่าเรื่องราวที่พ่อแม่อ่านหรือถ่ายทอดให้เด็กฟังจะเป็นการถ่ายทอดทางคุณธรรม เขาสรุปว่า นิทาน เรื่องเล่า และคำพูดที่บ่งบอกถึงแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รวมถึงการอบรมเลี้ยงดู และเป็นต้นแบบให้เด็กโดยตรง ทำให้เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สอดคล้องกับการศึกษาของจิราพร เนติธาดา (2542) ที่พบว่าหลวงพ่อบุชา สุภัทโท เจ้าอาวาสวัดหนองบัวป่าพง อุบลราชธานี ถ่ายทอดธรรมะโดยการพูดและปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง การเล่าเรื่องของท่านน่าเชื่อถือเนื่องจากท่านปฏิบัติตนสอดคล้องกับเรื่องที่ท่านเล่า สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยปรโตโมสะ คือ การเรียนรู้ผ่านตัวแบบมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นอย่างยิ่ง

7.2 การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

7.2.1 ด้านรูปแบบและกระบวนการ

ที่ใช้ในการพัฒนา ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการไตรสิกขา คือการรักษาศีล การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาทและการพัฒนาปัญญา คำถามแรกที่ผู้วิจัย

พบก็คือ ทำไมรูปแบบและกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนา จึงต้องเป็นไตรสิกขา คำตอบก็คือ ไตรสิกขาถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ศิล สมาธิ และปัญญา(สะอาด สงบ และสว่าง) เป็นความต่อเนื่องของกระบวนการฝึกอบรม สมาธิที่มีศิลปะย่อมมีอานิสงส์มากเช่นเดียวกันปัญญาที่มีสมาธิบ่มแล้ว (พระธรรมปิฎก ,2538 : 601-602 และ 733-827) ดังนั้นการศึกษาไม่ควรมุ่งที่ปัญญาอย่างเดียว สมควรให้การศึกษและการฝึกบุคคลครบทั้ง 3 ระดับ คือ ศิล สมาธิ ปัญญา ในขณะที่เดียวกันผู้สอนควรเป็นกัลยาณมิตรที่สามารถสร้างศรัทธาและชี้แนะให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิดเองได้ ทำให้เขามองโลกและชีวิตอย่างรู้เท่าทัน ชัดเกลากิเลส แก่ทุกข์ได้ สามารถทำประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ไตรสิกขาจึงเป็นพุทธธรรมที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต

ก. การรักษาศิล 5 ผู้เรียนทั้ง 2 ช่วงชั้น และ 2 โรงเรียนกว่าร้อยละ 60 สามารถรักษาศิลได้ครบ เมื่อจบการพัฒนารายงานในวันสุดท้าย คนที่ทำได้ดีครบส่วนมากรายงานว่า รักษาศิลได้ครบ มีความภูมิใจตนเอง และจะทำไปเรื่อยๆ แม้ไม่มีการเข้ารับการพัฒนาก็ตาม ส่วนคนที่ยังไม่สามารถรักษาศิลได้ครบก็ให้สัญญาว่าจะพยายามทำให้ได้ ผู้เรียนจำนวนหนึ่งเห็นว่าการรักษาศิลเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไปแล้ว สอดคล้องกับการศึกษาของภทพร ยุทธาภรณ์พินิจ (2547, 2550) ที่ดำเนินการกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายได้ผลเช่นเดียวกัน

ข. การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท ผู้วิจัยให้ผู้เรียนเลือกกิจกรรม/งานที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ อยู่แล้วในชีวิตประจำวัน เช่น แปรงฟัน กวาดบ้าน ถูบ้าน เก็บที่นอน ซักผ้า เลี้ยงน้อง ช่วยทำกับข้าว ล้างจาน ฯลฯ เลือกมา 2-3 อย่าง แล้วให้ปฏิบัติอย่างตั้งใจ ขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่และใช้สติปัญญาไตร่ตรอง แล้วให้สังเกตและรายงานผลด้วยตนเอง

ทั้งลายลักษณ์อักษร รูปภาพ และวาจา พบว่า ผู้เรียนเกือบทั้งหมด ร้อยละ 80 สามารถปฏิบัติได้ และปฏิบัติแล้วเห็นผลอย่างชัดเจนทั้งผลที่ตนเองเห็นและผู้อื่นใกล้ซิดก็มองเห็น หลายรายที่ผู้ปกครองแสดงความชื่นชมหรือแปลกใจที่บุตรหลานทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันด้วยความตั้งใจ พากเพียร เอาใจใส่ และใช้สติปัญญาไตร่ตรอง แรกๆ หลายๆ คนลืมปฏิบัติ หรือปฏิบัติอย่างไม่จริงจัง แต่เมื่อฟังเพื่อนรายงาน ก็เริ่มเปลี่ยนไป เริ่มทำอย่างจริงจังบ้าง และทำได้เกือบทั้งหมดก่อนจบหลักสูตรการพัฒนา การฝึกการเจริญสติและสมาธิตามหลักอิทธิบาท สอดคล้องกับความ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ในการทำงาน/กิจกรรมอยู่แล้ว ดังที่ เจก ธนะศิริ (2538 : 41-42 และ 49-50) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์และสัตว์นั้นมีสมาธิโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น การเขียนวงกลมก็ต้องใช้สมาธิตามธรรมชาติ แมวจ้องตะครุบหนูก็เช่นกัน และสมาธิจะดีขึ้น ถ้าได้รับการฝึกฝนบ่อยๆ จนเกิดความเคยชินก็จะกลายเป็นอัตโนมัติ สัมมาสมาธิ คือ การพอกจิต เพื่อให้จิตสะอาดเป็นกุศล มีพลังในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน

ค. การพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาขั้นสุดท้ายของกระบวนการไตรสิกขาในที่นี้ผู้วิจัยพัฒนาด้วยกิจกรรม และเกมต่างๆ ด้วยวิธีการสอนที่สร้างศรัทธาและฝึกการคิดโยนิโสมนสิการ 3 แบบ คือแบบเจ้าคุณธรรม แบบอยู่กับปัจจุบัน แบบสืบสาวเหตุปัจจัย เพื่อให้ใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้เรียนเกือบทุกคนทั้ง 3 โรงเรียน ทำกิจกรรม เล่นเกมด้วยความตั้งใจ สนุกสนาน มีความพึงพอใจ และรับรู้ถึงการได้พัฒนาตนเอง การพัฒนาครั้งนี้เป็นไปตามหลักการของกระบวนการไตรสิกขา คือ ศิล = สะอาด (ต้องจิตใจสะอาดก่อน) แล้วจึงมีสมาธิ = สงบ(สงบด้วยการทำงานตามหลักอิทธิบาท) และผ่านไปสู่การพัฒนาปัญญา = สว่าง(จะเกิดปัญญาจะต้องสะอาดและสงบ) จึงจะเป็นปัญญาที่เป็นไปเพื่อเกื้อกูลเกื้อหนุน เป็นประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคม

7.2.2 ด้านผู้สอน ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สอน โดยจัดการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในคู่มือการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโตที่ได้ปรับให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียนก่อนที่จะดำเนินการพัฒนา ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องการสร้างศรัทธา ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร การถ่ายทอด ความรู้ และประสบการณ์ (ปรโตโฆษะ) ที่ดีงามและถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องตามจุดเริ่มต้นของการศึกษาตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (พระธรรมปิฎก, 2538 : 621) ได้สรุปไว้ในพุทธธรรม รวมทั้งผู้วิจัยจะต้องสร้างห้องเรียนที่ปราศจากความกลัว ให้เป็นห้องเรียนที่ผู้เรียนมีจิตใจเบิกบานแจ่มใส สามารถใช้ความคิด ได้อย่างเป็นอิสระ เพราะความกลัวไม่ใช่แรงจูงใจที่ดี ตามแนวคิดของ ไอน์สไตน์ (Albert Einstein , 1954 อ้างถึงในพระเทพเวที, 2536 : 89-90) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักปราชญ์ชาวอินเดีย กฤษณะมูรติ(กฤษณะมูรติ อ้างถึงในโลวีร์ โพร้แก้ว , 2539 : 4) ที่เห็นว่า หน้าที่ของการศึกษาคือ ช่วยให้คนมีชีวิตที่อิสระ และปราศจากความกลัว ถ้าสามารถสร้างบรรยากาศอันปราศจากความกลัวขึ้นได้ จะเป็นสิ่งพิเศษและยิ่งใหญ่จะช่วยให้มีปัญญาที่จะดำเนินชีวิตและเข้าใจโลกได้ การศึกษาที่แท้จริงต้องพยายามสร้างห้องเรียนที่ปราศจากความกลัวให้ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างห้องเรียนที่เป็นประชาธิปไตย ปราศจากความกลัว ด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประเมินผลในทุกกิจกรรม ให้กำลังใจด้วยการใช้คำพูดและการกระทำในเชิงบวกตลอดระยะเวลาการพัฒนา รวมทั้งสอนให้ผู้เรียนคิดในเชิงบวก มองแต่ในสิ่งดีของผู้อื่น สอดคล้องแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุที่แต่งไว้ว่า “เรามีส่วนเลวบ้างช่างหัวเขา จงเลือกเอาแต่ส่วนดีเรามีอยู่เป็นประโยชน์ต่อโลกบ้างยังน่าดู ได้ที่ช่วยอย่าไปรู้ของเขาเลย” เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนมีความมั่นใจในการปฏิบัติทุกกิจกรรม และได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ผู้เรียนสามารถเลือกปฏิบัติได้ตามความ

สมัครใจ รวมทั้งผู้สอนจะต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรอย่างสม่ำเสมอ ตรงกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (พระธรรมปิฎก, 2538 : 606) กล่าวไว้ว่า ผู้สอนพึงเป็นกัลยาณมิตรที่สามารถสร้างศรัทธาและชี้แนะให้ผู้เรียนรู้จักคิดเองได้อย่างน้อยก็ทำให้เขาเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดยที่ตนเองจิตใจเป็นสุขได้ เมื่อให้ผู้เรียน ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน ประเมินตัวผู้สอนและกิจกรรมในการพัฒนาพบว่า ทุกส่วนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่า กิจกรรมทุกกิจกรรมดีมากและผู้สอนมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี

7.2.3 ด้านผู้เรียน ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ด้วยการสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้บริหารของโรงเรียนก่อนดำเนินการทดลองและคะแนนแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต พบว่า ผู้เรียนทั้ง 4 กลุ่ม (2 โรงเรียน) เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฯ ตั้งแต่ต่ำจนถึงสูง เนื่องจากเป็นห้องเรียนปกติ และมีบุคลิกลักษณะทั้งที่ใกล้เคียงและแตกต่างกัน กล่าวคือ ในภาพรวมเป็นผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดี ปานกลาง และผลสัมฤทธิ์ดีปนกันไป มีบุคลิกของวัยเด็กตอนปลาย ตรงตามทฤษฎีของอีริกสัน(Erik H.Erikson อ้างถึงในสุรางค์ โค้วตระกูล , 2541 : 42-43) ตรงกับขั้นที่ 4 ที่เรียกว่าความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ ความรู้สึกดีอยู่ (อายุ 6-12 ปี) เนื่องจากเด็กวัยนี้มีพัฒนาการทางสติปัญญาและร่างกายอยู่ในขั้นที่มีความต้องการจะทำอะไรอยู่เสมอไม่เคยว่างหรืออยู่เฉยๆ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่จะเริ่มหัดอาชีพ เช่นเด็กเอสกีโมจำไปตกปลา สำหรับวัฒนธรรมที่จะต้องล่าสัตว์ เพื่อเลี้ยงชีวิตก็จะให้ทำลูกศรเพื่อไปยังสัตว์ สำหรับสังคมที่มีการศึกษาในโรงเรียน เด็กจะไปทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เด็กวัยนี้มักจะมีภูมิใจว่าทำอะไรได้ จะขยันและใช้ความพยายามอย่างมาก ผู้ใหญ่ต้องพยายามช่วยเด็กให้ได้รับสัมฤทธิ์ผล ให้เขารู้ว่าเขามีความสามารถเพื่อจะได้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (positive

solf-concept) เด็กวัยนี้ต้องมีประสบการณ์ส่งเสริมให้เขาคิดว่าตัวเขาเก่ง มีความสามารถ ทำอะไรก็ได้ เพื่อไม่ให้เกิดปมด้อยอย่างเดียว ครูและ บิดา มารดา จะมีส่วนที่ช่วยให้เขาเห็นความสามารถพิเศษของเขา รวมทั้งประกาศให้ผู้รอบรู้ด้วย ผู้เรียนส่วนมากมีส่วนที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ค่อนข้างชัดคือ ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นกว่าร้อยละ 80 ให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น สนุกสนาน และระอคอยเวลาจะได้เข้าร่วมการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโตมากกว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ค่อนข้างชัดเจน นอกจากบางส่วนประมาณร้อยละ 50 ที่มีความเอาใจใส่ และขยันหมั่นเพียรในกิจกรรมในขณะที่มีความสามารถในการอ่าน-เรียน ผู้เรียนประถมศึกษาตอนปลาย มีความสามารถมากกว่ากิจกรรมจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่บ้าง แต่ส่วนมากก็สามารถใช้ร่วมกันได้ ที่สอดคล้องกับการศึกษาของ ธิดา ชูอินทร์ (2540 : 2) ที่พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่สำคัญ ก็คือ ผู้เรียนขาดการควบคุม ไม่มีความอดทน ไม่มีจุดมุ่งหมายในการเรียน ขาดความรับผิดชอบ ซึ่งตรงกับแนวคิดของพระเทพเวที(ป.อ.ปยุตโต 2536 : 95) ที่เห็นว่าคนไทยขาดแคลนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ผู้สอนจะต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรและเป็นประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม ให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

8.1.1 โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างควรมอบหมายให้ครูผู้สอนอย่างน้อย 2-3 คน ได้เข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยกับผู้วิจัย เพื่อจะได้เข้าใจกระบวนการในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในห้องเรียนปกติหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

8.1.2 โรงเรียนควรมีการประชุมระดมสมองกับครู และผู้ปกครองเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปรับกระบวนการชีวิตในโรงเรียนให้ต่อยอดจากการวิจัยที่ได้ค้นพบแล้วว่า พฤติกรรมผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในคุณธรรมหลายๆ ได้ไม่เฉพาะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต เท่านั้น เช่น ความมีวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจ ความมีจิตสาธารณะ เป็นต้น หากไม่มีการปรับกระบวนการชีวิต คุณธรรมก็อาจจะจางไปได้

8.1.3 การสร้างศรัทธา ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต และต้องเป็นกัลยาณมิตร ตลอดการพัฒนาด้วยความจริงใจ หากการแสดงออกไม่ได้มาจากความจริงใจ ผู้เรียนจะสังเกตได้ และอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ในความเป็นกัลยาณมิตรนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของผู้เรียน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญ และเอื้ออาทรต่อทุกคนเท่าเทียมกัน พยายามสร้างห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนที่ปราศจากความกลัว โดยให้ผู้เรียนได้แสดงออกในทุกทางอย่าง เป็นอิสระบนพื้นฐานของความเคารพในกฎ กติกา ที่ร่วมกันสร้างขึ้น

8.1.4 ครู อาจารย์ ผู้สอนในทุก ระดับ สามารถนำรูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ไปปรับใช้ในห้องเรียนปกติได้ โดยปรับกิจกรรม/เกม ให้เข้ากับเนื้อหาวิชาที่สอน เนื่องจากครู อาจารย์ ผู้สอน มีเวลาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน ที่จะดำเนินการสอดแทรกในเนื้อหา การเรียนการสอน และควรให้การเสริมแรงด้วย เช่น ในกิจกรรมหลัก ให้ผู้เรียนทดลองรักษาดี และเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท แล้วรายงานด้วยตนเองทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า จะรายงานด้วยความสัตย์จริง ปฏิบัติได้หรือไม่ ไม่สำคัญขอให้ผู้เรียนใช้ความตั้งใจ ความพยายาม

ความเอาใจใส่และสติปัญญาไตร่ตรอง แล้วให้เป็น
คะแนนเก็บ ทั้งนี้จะต้องมีการระดมสมอง แลกเปลี่ยน
เรียนรู้กับผู้เรียน และชักชวนให้รวมกิจกรรมด้วยความ
สมัครใจ

8.1.5 หากผู้สอน ต้องการนำรูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฯ ไปปรับใช้ใน
ห้องเรียน ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจอย่างชัดเจน
และต้องเข้าถึงกระบวนการไตร่ตรอง และการสร้าง
ศรัทธาด้วยความเป็นกัลยาณมิตรอย่างจริงจัง และ
ต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาหลักของแรงจูงใจ
ใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต ด้วย รวมทั้ง
ต้องเข้าใจด้วยว่า ทำไมจึงต้องเป็น “ไตร่ตรอง”
(ศีล สมาธิ ปัญญา = สะอาด สงบ สว่าง) เพราะ
ไตร่ตรองเป็นส่วนเสริมซึ่งกันและกัน ศีล ช่วยให้จิตใจ
สะอาดและบริสุทธิ์ เหมาะแก่การมีสมาธิและพัฒนา
ปัญญา ในขณะที่เดียวกัน สมาธิก็เป็นรากฐานสำคัญ
ที่ทำให้จิตใจมั่นคงมีพลัง ปัญญา ช่วยให้รู้จักคิด
ไตร่ตรอง พิจารณา เมื่อรวมกันก็จะทำให้จิตใจสะอาด
เข้มแข็งมีพลังใช้สติปัญญา เพื่อพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมที่ต้องการได้อย่างถูกต้องตามทำนอง
คลองธรรม

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.2.1 ควรนำกระบวนการพัฒนา
ตามหลักไตร่ตรอง ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ไปทดลองใช้
กับเยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
และผู้ต้องขังที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและ
เยาวชนกลุ่มด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ ด้วย โดยปรับ
กิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน เพราะหาก

สามารถทำได้สำเร็จ จะช่วยให้เยาวชนเหล่านั้น เมื่อ
ออกจากสถานพินิจ มาใช้ชีวิตในสังคมปกติ จะมี
กำลังใจ ความอดทน ความพากเพียร ความเอาใจใส่
และรู้จักใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ใฝ่รู้ใฝ่เรียนในการดำเนิน
ชีวิต อย่างน้อยก็เป็นประโยชน์ต่อตัวตนเอง และครอบครัว
อันจะส่งผลไปถึงความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วย

8.2.2 ควรนำกระบวนการพัฒนา
ตามหลักไตร่ตรอง ไปพัฒนาคุณธรรมด้านอื่นๆ เพื่อ
พัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณค่าเป็น
ประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น การพัฒนา
วินัย การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เป็นต้น
แล้วปรับตัวกิจกรรมและเกมให้เน้นไปในทางคุณธรรมที่
จะต้องการนำมาพัฒนา

8.2.3 ควรมีการวิจัยในระยะยาว
ด้วยการติดตาม ประเมินผล และให้กำลังใจ เป็นการ
เสริมแรงทางบวก โดยผู้วิจัย ควรใช้เวลาประมาณ
3 ปี เป็นการให้การเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง และจะ
ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ
อย่างต่อเนื่องด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนที่เคยเข้าร่วม
การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ
ป.อ.ปยุตโต เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร
ซึ่งจะเป็นการพัฒนาเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ด้วย
ตนเองอย่างยั่งยืน

8.2.4 ควรดำเนินการวิจัยเกี่ยว
กับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเต็ม
รูปแบบทฤษฎีวิชา โดยใช้กระบวนการพัฒนาตามหลัก
ไตร่ตรองมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนเพื่อ
สร้างคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียน และ
เพื่อเป็นอัตลักษณ์ของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- เอก ชนะสิริ. (2538). **สมาธิกับคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายน้ำ.
- ดิช นัท ฮันท์.(2544). **วิถีแห่งบัวบาน บทภาวนาเพื่อการบำบัดและการแปรเปลี่ยน**, แปลโดย สุภาพร พงศ์พฤกษ์. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม).
- ทศพร ประเสริฐสุข.(2525). **การสร้างโมเดลการสอนแบบกระบวนกรกลุ่มเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สำหรับเด็กด้อยสัมฤทธิ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดา ชูอินทร์.(2540). **ผลของการให้เด็กเป็นกลุ่มแบบเผชิญความจริงที่มีต่อลักษณะอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาคม กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พระเทพเวที.(2536). **การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**. ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องสยาม จำกัด.
- พระธรรมปิฎก.(2538). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ.(2547). **รูปแบบการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ.(2550). **การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป.อ. ปยุตโต**. รายงานการวิจัย. เอกสารอัดสำเนา.
- มงคล จำางเนียร. (2535). **ผลการฝึกสมาธิและจิตภาพ**

ที่มีต่อความสามารถในการยกน้ำหนัก. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัฐจวน อินทรกำแหง. (2544). **สติและอนุสติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ 21 เซ็นจูรี.
- วันชัย ดนัยโตมฺพ. (2535). **คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุมน อมรวิวัฒน์.(2544). **หลักสูตรทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**. นนทบุรี:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- สุรพงษ์ ชูเดช. (2541). **ผลการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต วิทยาศาสตร์(วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุรัตน์ เพชรนิล. (2540). **ปรัชญาการศึกษาของพระภิกขุ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มนุษย์ศาสตร์(ปรัชญา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล.(2541). **จิตวิทยาการศึกษา**. ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสรัช โพธิ์แก้ว.(2543). **จิตนิเวศน์วิทยา**. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำรอง บุตรโท.(2543). **ผลการสอนเรื่องทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ด้วยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนบ้านพับ และ**

การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานภาคกลาง

RISK MANAGEMENT IN BASIC EDUCATION SCHOOLS IN CENTRAL REGION

ดวงใจ ชนะสิทธิ์
อรพรรณ ตูจินดา*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในเขตภาคกลาง และเพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 333 แห่ง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่ง
ประเภท ผู้ให้ข้อมูลคือผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบในเรื่องการบริหาร
ความเสี่ยงในสถานศึกษา ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาจำนวน
1,665 คน การพิจารณาวิธีการได้มาซึ่งการบริหารความเสี่ยงใช้รูปแบบการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ใน
การเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่า
ความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
การทดสอบค่า t (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคกลาง ประกอบด้วย
ความเสี่ยงด้านการเรียนการสอน ด้านความมั่นใจทางการศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านสิ่งแวดล้อมและด้าน
การบริหารจัดการความปลอดภัย โดยปัจจัยความเสี่ยงของสถานศึกษาในเมืองและนอกเมืองมีความแตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) สำหรับแนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐานเขตภาคกลางพบว่า 2.1) ปัจจัยความเสี่ยงด้านการเรียนการสอนมีโอกาสเกิดผลกระทบ
ความเสี่ยงน้อย จำนวน 154 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 78 แห่ง และในระดับมากจำนวน 101 แห่ง
ทั้งนี้ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมไปถึง
ถ่ายโอนความเสี่ยง 2.2) ปัจจัยความเสี่ยงด้านความมั่นใจทางการศึกษา มีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยง
น้อยจำนวน 106 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 191 แห่ง และระดับมากจำนวน 41 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการ
ควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคีคือชุมชนผู้ปกครองและ
ผู้ประกอบการ 2.3) ปัจจัยความเสี่ยงด้านงบประมาณ มีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อยจำนวน
178 แห่ง ระดับปานกลาง จำนวน 130 แห่ง และระดับมากจำนวน 25 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหาร

* อาจารย์ ดร.ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

** ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปฐมวนาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

ความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง 2.4) ปัจจัยความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม มีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อยจำนวน 126 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 86 แห่ง และระดับมากจำนวน 121 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงถ่ายโอนความเสี่ยง 2.5) ปัจจัยความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการความปลอดภัย มีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อย จำนวน 122 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 122 แห่ง และระดับมากจำนวน 89 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครอง บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : การบริหารความเสี่ยง สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคกลาง

Abstract

The objectives of this research were to find 1) the risk factors in basic education schools in central region and 2) guidelines for the risk management in basic education schools central region. The samples were 333 basic education schools in central region, where the respondents were school directors, assistance school directors, teachers responsible for risk management or internal control in school, and basic education committees with the total of 1,665. The risk management in basic education schools in central region was acquired via experts' references. The data collected by using document analysis, structured interviews, and questionnaires. The statistical data were analyzed by using frequency, percentage, mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), t-test and content analysis.

The research findings revealed that :

1) The risk factors in basic education schools central region consisted ; learning and teaching process, confidence in education, finance, environment, and safety management. The difference in risk factors between rural and urban area cluster was found at 0.05 level.

2) The guidelines for the risk management in each component were suggested as follows:

2.1 The risk factor and impact on teaching and learning have less risk of 154, medium 78 and very level 101. The risk in learning and teaching process should be reduced by risk control (treat) and risk transfer.

2.2 The risk factors and Impact on confidence in education have less risk of 106, medium 186 and very level 41. The risk in education should be reduced by risk control (treat) and community participation, parent and entrepreneurs.

2.3 The risk factors and Impact on finance have less risk of 178, medium 130 and very level 25. The risk in finance should be reduced by risk reduction / risk control (treat).

2.4 The risk factors and Impact on environmental component have less risk of 126, medium 86 and very level 121. The risk in environmental component should be reduced by risk control (treat) and risk transfer.

2.5 The risk factors and Impact on safety management have less risk of 122, medium 122 and very level 89. The risk in safety management should be reduced by risk control (treat) and participation with student parents, personnel and community committees in schools and stakeholders.

Keyword : Risk Management , Basic Education Schools, Central Region

บทนำ

การบริหารงานขององค์กรทุกประเภททั้งใน ส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนขององค์กรจะตั้ง วัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนเช่นเพื่อคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างผลกำไร เพื่อการให้บริการประชาชน เป็นต้น ไม่ว่าจะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เช่นใดก็ตามการบรรลุ วัตถุประสงค์ดังกล่าวนั้นมักจะไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ตามที่ตั้งไว้เพราะองค์กรมักจะประสบกับความเสียหาย อยู่เสมอทั้งนี้อาจปรากฏในลักษณะที่แตกต่างกัน ออกไป (สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ไม่ว่าจะเป็นความสูญเสียต่อทรัพย์สินสูญเสียโอกาส เสียเวลาดำเนินงานสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายทรัพยากร และพลังงานรวมไปถึงการส่งผลเสียต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของทั้งบุคลากรและผู้รับบริการอีกด้วย (ธารชูดา อมรเพชรกุล, 2546) นอกจากนี้ยังพบความ เสียจจากสื่อต่างๆ มีการพาดหัวข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ หลายฉบับเรื่องเสียง – เจ็บ - เสียชีวิตชีวิตลูกในรั้ว โรงเรียน กรณีข่าวสาวใหญ่บุกไล่แทงเด็กนักเรียนเซนต์ โยเซฟเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตกอาคาร เรียน หรือแม้แต่เด็กจมน้ำเสียชีวิตในสระน้ำของ โรงเรียนลูกโลกล้มทับเด็กนักเรียนเสียชีวิตในโรงเรียน ประตุโรงเรียนล้มทับเด็กนักเรียน เด็กนักเรียนถูกไฟฟ้า ดูดเสียชีวิตในขณะที่ก่น้ำดื่มในโรงเรียนและอุบัติเหตุ อีกรวมมากมายที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียน และเยาวชน ในรอบปีที่ผ่านมาล้วนเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความเศร้าสลดให้แก่พ่อแม่บุคคลใกล้ชิดและสังคม อย่างมาก กระทรวงศึกษาธิการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานครได้ร่วมมือกับศูนย์วิจัยเพื่อสร้างเสริม ความปลอดภัยและป้องกันกรบาดเจ็บในเด็ก คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดีและ

หน่วยงานอีกหลายแห่งโดยการสนับสนุนของสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพได้ดำเนินการโรงเรียนปลอดภัย 20 แห่งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ในการ พัฒนาระบบการสร้างความปลอดภัย 6 ด้านด้วยกัน คือ 1) สิ่งแวดล้อม 2) ระบบคุ้มครองการเดินทางไปกลับโรงเรียน 3) การจัดการกิจกรรมการศึกษา 4) การสอนหลักสูตรความปลอดภัย 5) แผนฉุกเฉิน ในโรงเรียนและ 6) ปัญหาการศึกษาคือการขาด บุคลากรฝ่ายสนับสนุนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ ครูมีวุฒิไม่ตรงกับวิชาที่สอนตามผลการประเมิน คุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์, 2554)

นอกจากนี้สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการได้เลือกระดับความสำเร็จของการจัดทำ ระบบบริหารความเสี่ยงเป็นหัวข้อการประเมินผลการ ปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ 17 ที่หน่วยงานในสังกัดต้องดำเนินการ และได้ปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน ที่กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการประเมินความเสี่ยง และปรับปรุงระบบการควบคุมภายใน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายแจ้งให้สถาน ศึกษาปฏิบัติการจัดการบริหารความเสี่ยงแล้วก็ตาม แต่ก็ยังพบว่ามีการบริหารความเสี่ยงเพียงบางส่วน บางสถานศึกษาไม่ได้จัดทำกรบริหารความเสี่ยง และบางสถานศึกษามีการจัดทำกรบริหารความเสี่ยง แต่ไม่ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษาทั้งหมด เช่น

การบริหารความเสี่ยงเฉพาะด้านงบประมาณโดยพบว่ามีความเสี่ยงในเรื่องของการทุจริตของเจ้าหน้าที่การเงิน การเรียกเก็บเงินไม่เป็นไปตามระเบียบสถานศึกษา การจ่ายเงินโดยไม่ได้รับวัสดุ การจ่ายเงินซ้ำในรายการเดียวกัน การรับเงินโดยไม่บันทึกบัญชีหรือการนำเงินสดไปจ่ายก่อนและขาดการตรวจสอบการรับจ่ายเงิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการลดมูลเหตุแต่ละโอกาสที่สถานศึกษาจะเกิดความเสี่ยงให้ระดับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้อยู่ในระดับที่สถานศึกษายอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ (สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ทั้งนี้หากสถานศึกษาไม่ดำเนินการบริหารความเสี่ยงให้ครอบคลุมงานในสถานศึกษาก็จะทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุพันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษาได้ ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายตามภารกิจหลักของสถานศึกษาและเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการประจำปีของต้นสังกัดและเพื่อให้การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพครอบคลุมปัจจัยความเสี่ยงทางการศึกษาในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของเกรย์และลาสัน (Gray and Larson, 2006) มาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยที่จะศึกษาถึงปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาและการพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ที่มีแผนแบบการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดี่ยวตรวจสอบสภาวะการณ์ไม่มีการทดลอง (The one shot non-experimental case study design)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง จำนวน 1,844 แห่ง

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างคือสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 333 แห่ง (กำหนดตามตาราง Yamane' 1970) ในระดับความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified Random Sampling) โดยเทียบบัญชีนิติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของจังหวัด ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 5 คน คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรพื้นฐาน คือตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเรียนการสอน ด้านความมั่นใจทางการศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการบริหารจัดการความปลอดภัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการสร้างเครื่องมือวิจัย โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากตัวแปร 5 ด้าน

4.2 แบบสอบถามปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบในสถานศึกษาโดยลักษณะแบบสอบถามเป็น

แบบมาตรประมาณค่า 3 ระดับตามวิธีของไลเคิร์ท นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบมีค่า IOC เท่ากับ 0.80 และนำไปทดลองกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน นำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบัท (Cronbach) พบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.969

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและทางไปรษณีย์และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลขั้นพื้นฐาน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ใช้การคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 วิเคราะห์ค่าระดับพฤติกรรมของผู้ตอบแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตรประมาณค่า 3 ระดับทั้งนี้ในการวิเคราะห์ถือว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลตกอยู่ในช่วงใดก็แสดงว่าเป็นลักษณะการปฏิบัติที่ตรงตามสภาพที่เป็นจริงโดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.00 คะแนนหมายถึงความถี่ที่เกิดขึ้นหรือมีผลกระทบต่อสถานศึกษา

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 คะแนนหมายถึงความถี่ที่เกิดขึ้นหรือมีผลกระทบต่อสถานศึกษาค่อนข้างมาก

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 คะแนนหมายถึงความถี่ที่เกิดขึ้นหรือมีผลกระทบต่อสถานศึกษาน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

5.3 วิเคราะห์ความเสี่ยงและการจัด

ลำดับความเสี่ยงโดยเกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์โดยใช้แนวคิดของเบสท์ (Best) เป็นฐานในการวิเคราะห์ดังนี้

คะแนนจากผลคูณระหว่างค่าเฉลี่ยความเสี่ยงกับค่าเฉลี่ยผลกระทบอยู่ระหว่าง 6.25-9.00 คะแนนหมายถึงมีความเสี่ยงระดับมาก

คะแนนจากผลคูณระหว่างค่าเฉลี่ยความเสี่ยงกับค่าเฉลี่ยผลกระทบอยู่ระหว่าง 2.25-6.24 คะแนนหมายถึงมีความเสี่ยงระดับปานกลางหรือระดับค่อนข้างมาก

คะแนนจากผลคูณระหว่างค่าเฉลี่ยความเสี่ยงกับค่าเฉลี่ยผลกระทบอยู่ระหว่าง 1.00-2.24 คะแนนหมายถึงมีความเสี่ยงระดับน้อย

5.4 การวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามสถานศึกษาที่อยู่ในเมืองและนอกเมืองใช้การทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานภาคกลางสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตภาคกลางพบว่าปัจจัยความเสี่ยงคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านความมั่นใจทางการศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงโดยผลการวิเคราะห์พบว่าสถานศึกษาที่อยู่ในเมืองและนอกเมืองมีระดับความเสี่ยงด้านการเรียนการสอนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 22.20 สำหรับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองมีระดับความเสี่ยงมากที่สุดในปัจจุบันความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมคิดเป็นร้อยละ 35.50 และสถานศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมืองมีระดับความเสี่ยงมากที่สุดในปัจจุบันความเสี่ยงด้านการเรียนการสอนคิดเป็นร้อยละ 20.50

2. แนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคกลางพบว่า ปัจจัยความเสี่ยงด้านการเรียนการสอนมีโอกาสเกิดผลกระทบความเสี่ยงน้อย จำนวน 154 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 78 แห่ง และในระดับมากจำนวน 101 แห่ง ทั้งนี้ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านความมั่นใจทางการศึกษามีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อยจำนวน 106 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 191 แห่ง และระดับมากจำนวน 41 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคี คือ ชุมชนผู้ปกครองและผู้ประกอบการปัจจัยความเสี่ยงด้านงบประมาณ มีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อยจำนวน 178 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 130 แห่ง และระดับมากจำนวน 25 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยง รวมถึงถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมมีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อยจำนวน 126 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 86 แห่ง และระดับมากจำนวน 121 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงถ่ายโอนความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการความปลอดภัย มีโอกาสและผลกระทบความเสี่ยงน้อย จำนวน 122 แห่ง ระดับปานกลางจำนวน 122 แห่ง และระดับมากจำนวน 89 แห่ง ส่วนใหญ่ใช้วิธีการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครองบุคลากรในสถานศึกษาชุมชนคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัยเรื่องการบริหาร

ความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคกลางพบว่าปัจจัยความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีปัจจัยความเสี่ยง คือ ด้านการเรียนการสอนพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้เสนอความเสี่ยงทางการเรียนการสอนอันได้แก่ความเสี่ยงด้านการวัดและประเมินผล กระบวนการเรียนการสอนการพัฒนาหลักสูตร ตำราเอกสาร คุณภาพวิทยานิพนธ์ การคัดเลือกนิสิต สอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย ไตรรัตน์ภิรมย์ (2549) ที่ได้แบ่งความเสี่ยงด้านการดำเนินงานออกเป็น 5 ด้าน คือ ความเสี่ยงด้านชื่อเสียง การยอมรับ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ธุรกิจ ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี ความเสี่ยงด้านระบบการดำเนินงานภายใน ความเสี่ยงด้านการบริหารงานผิดพลาดและการทุจริต สอดคล้องกับเดวิดอัฟการ์ (2550) กล่าวถึงความเสี่ยงเกี่ยวกับการดำเนินงานโดยครอบคลุมไปถึงความล้มเหลวในการควบคุมและทำตามข้อบังคับควบคุมความล้มเหลวในการประสานความร่วมมือกับหุ้นส่วนธุรกิจส่วนปัจจัยความเสี่ยงด้านความมั่นใจทางการศึกษาสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยเคลมสัน (2550) ที่ได้เสนอความเสี่ยงด้านความมั่นใจทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการดูแลนักเรียนในโรงเรียนการแลกเปลี่ยนในการให้บริการทางการศึกษาและการมอบหมายหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับแนวคิดของสภาเศรษฐศาสตร์โลก (2550) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศภายในและภายนอกความเสี่ยงของน้ำภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดจากพายุภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดจากแผ่นดินไหวภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดจากอุทกภัยในด้านงบประมาณเป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการเบิกจ่ายงบประมาณไม่ปฏิบัติตามแผนงบประมาณถูกตัดงบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การจัดสรรไม่พอเพียงความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ/ข้อกำหนดประกอบด้วยความเสี่ยงที่เกิดจากการไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องได้หรือกฎระเบียบหรือกฎหมายที่มีอยู่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานสอดคล้องกับเจมส์รอท (2548) ได้นำเสนอความเสี่ยงทางด้านกระบวนการคุณภาพของการบริการการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพการไร้สมรรถภาพการหยุดชะงักของธุรกิจกลยุทธ์ในการดำเนินงานและเพื่อนร่วมงานการหยุดชะงักของธุรกิจข้อมูลข่าวสารคุณภาพของข้อมูลความล้ำสมัยของข้อมูลและเทคโนโลยีสอดคล้องกับเจริญ เจษฎาวัดย์ (2548) ได้นำเสนอความเสี่ยงการบริหารการเงินที่เกิดจากการสูญเสียรายได้การมีรายจ่ายที่ไม่จำเป็นการทุจริตรายงานทางการเงินการบันทึกบัญชีผิดพลาดความปลอดภัยของเงินสด

สำหรับแนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตภาคกลางโดยปัจจัยความเสี่ยงด้านการเรียนการสอนพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการถ่ายโอนความเสี่ยงและเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงแล้วสอดคล้องกับบทความของสุรัช เทียนขาว (2548) ที่กล่าวถึงสภาพจริงของปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นพบว่าสถานศึกษาการขาดบุคลากรฝ่ายสนับสนุนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานโดยเฉพาะในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นับว่าเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องเร่งรัดแก้ไข เนื่องจากคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในประเทศโดยรวมจากการประเมินผลจากสำนักต่างๆ ชี้ให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษายังอยู่ในลำดับกลางๆ ไปท้ายๆ ในระบบ ranking แม้ว่าเราจะดำเนินการปฏิรูปครูด้วยระบบต่างๆ ทั้งการผลิตครูการพัฒนาครูการกำหนดมาตรฐานด้านครูและการให้รางวัลตอบแทนก็ตามแต่การปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนต่างๆ จะต้องทำงานในส่วนงาน 2 ส่วนคือส่วนงานสนับสนุนและส่วนงานสอน ครูต้องทำเองทั้งหมดทุกภารกิจ พุดง่าย ๆ ก็คือครูจะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ

ในเวลาเดียวกันกับเป็นผู้สอนทำให้ไม่มีเวลาในการออกแบบการสอนเตรียมการสอนพัฒนาเด็กและบริการวิชาการแก่เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดกลางและเล็กเป็นเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วนค่อนข้างมากที่รัฐบาลจะต้องจัดหาคนไปทำงานด้านการสนับสนุนให้กับโรงเรียนทุกแห่ง สำหรับความเสี่ยงในเรื่องของการกำกับและติดตามการวัดและประเมินผลและความเครียดในการปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยก็ตามแต่มีหลายประเด็นที่มีระดับโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและระดับผลกระทบอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งในการบริหารความเสี่ยงจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการก่อนประเด็นอื่นๆ คือการลาออกกลางคันของนักเรียนอันเนื่องมาจากกรย้ายติดตามครอบครัว การตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบความเครียดในการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากเคยประสบปัญหาความยุ่งยากเกี่ยวกับภาระงานนอกเหนือจากงานสอน ความเครียดที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถที่ต้องใช้ในการทำงานและความเครียดที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของครูกับผู้บริหาร สำหรับปัจจัยความเสี่ยงด้านงบประมาณพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงและเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงแล้วสอดคล้องกับงานวิจัยของประกอบกุลเกลี้ยง (2550) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง“รูปแบบการบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันคอร์รัปชันในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน” โดยการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ลุกลามไปสู่สถาบันการศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐมีความสลับซับซ้อนและยาก แก่การตรวจสอบเช่นการเรียกการรับหรือยอมรับเงินหรือทรัพย์สินหรือประโยชน์ของทางราชการไปใช้ส่วนตัวโดยทุจริตการเบิกจ่ายเงินงบประมาณไม่โปร่งใส การเบิกจ่ายเงินนอกงบประมาณไม่โปร่งใส การดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างใน สถานศึกษาชั้นพื้นฐานและมีการจ้างไม่โปร่งใส

โดยผลการวิจัยพบว่าการคอร์ปชั่นยังมีปรากฏในสังคมไทยและมีความซับซ้อนยากแก่การตรวจสอบเนื่องจากวัฒนธรรมของคนไทยและข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดโครงสร้างสถานศึกษาไม่สอดคล้องต่อการกิจที่เปลี่ยนไปสู่การกระจายอำนาจสอดคล้องกับคณะกรรมการตรวจสอบและสำนักตรวจสอบภายในองค์กร (2551) ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการเงินว่าความเสี่ยงที่ควรพิจารณาในลำดับต้นๆ คือความเสี่ยงที่เกิดจากการเบิกจ่ายงบประมาณไม่เป็นไปตามแผน งบประมาณถูกตัด งบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ของภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การจัดสรรไม่พอเพียงในด้านปัจจัยความเสี่ยง ด้านความมั่นใจทางการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคีคือชุมชน ผู้ปกครองและผู้ประกอบการและเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงแล้วสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยาลัยพยาบาลเบลีวิล (2552) ที่พบว่าการฟ้องร้องระหว่างนักเรียนกับวิทยาลัยแห่งหนึ่งซึ่งเป็นข้อสัญญาที่มีลักษณะธรรมชาติซึ่งเกี่ยวกับข้อตกลงในการรับสมัครเรียนของวิทยาลัยและในช่วงศตวรรษที่ผ่านมามีจำนวนคดีต่างๆ ในศาลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและข้อหาในการละเมิดข้อตกลงกับนักศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างน่าตกใจ ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีความรอบคอบและจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการบริหารความเสี่ยงให้มากยิ่งขึ้น ในด้านปัจจัยความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการถ่ายโอนความเสี่ยงและเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงแล้วสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเฟินเซลและโอ'เบรนนอน (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาค่าความเสี่ยงของเด็กชาวอเมริกันที่อาศัยอยู่ในแอฟริกาต่อบรรยากาศ

แรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่มีผลต่อโรงเรียนซึ่งเป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยบรรยากาศในโรงเรียนกับแรงจูงใจและการดำเนินการทางวิชาการเป็นสิ่งที่เปราะบาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนชาวอเมริกันที่อาศัยอยู่ในแอฟริกาที่อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยง ผลการศึกษาพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานข้อมูลการวิจัยสนับสนุนโมเดลที่กำหนดและเสนอแนะถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนซึ่งนักเรียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี น่าสนุกและเพลิดเพลินใจและควรมีข้อตกลงทางวิชาการระหว่างนักเรียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงด้วยผลการวิจัยดังกล่าวมีความสำคัญต่อบทบาทของครูในการสร้างบรรยากาศเช่นเดียวกัน ท้ายสุดคือปัจจัยความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการความปลอดภัยพบส่วนใหญ่ใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกัน ความเสี่ยงรวมถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียน ผู้ปกครองบุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องและเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงแล้วสอดคล้องกับงานวิจัยของประกอบ กุลเกลี้ยง (2550) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันคอร์ปชั่นในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐซึ่งพฤติกรรมคอร์ปชั่นได้กล่าวถึงการใช้ออกสวอปลดเวลาราชการไปหาประโยชน์แก่ตนเอง การออกคำสั่งสถานศึกษาที่ขัดต่อระเบียบกฎหมาย การละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การพิจารณาความดีความชอบขัดต่อหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดสอดคล้องกับคณะกรรมการตรวจสอบและสำนักตรวจสอบภายในองค์กร (2551) ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบซึ่งความเสี่ยงที่เกิดจากการไม่สามารถปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้หรือกฎหมายระเบียบหรือกฎหมายที่มีอยู่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานเป็นลำดับต้นๆ ที่จะต้องบริหารจัดการความเสี่ยงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ เจษฎาวัลย์.(2548). การบริหารความเสี่ยง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : บริษัทพอดี้จำกัด.
- เดวิด อีฟการ์. (2550). **รู้ทันความเสี่ยง. แปลโดย วีรยุทธ มาฆะศิริรานนท์ และ ณัฐยาสิน ตระการผล.** กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.
- ธารชูดา อมรเพชรกุล. (2546). **การพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงในสวนการพัสดุสำนักบริหารแผนและการคลังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร. ถ่ายเอกสาร.
- ประกอบ กุลเกลี้ยง.(2550). **รูปแบบการบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันคอร์รัปชันในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ดุขฎีบัณฑิตสาขาการบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ผู้จัดการออนไลน์. **เสี่ยง – เจ็บ – เสียชีวิต ลูกในรั้วโรงเรียน.** สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2555, จาก <http://www.manager.co.th>
- สุรัชย์ เทียนขาว. “ข่าวปฏิรูปการศึกษา”.มติชนรายวัน 9878, 27/03/2548,10.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. โปรแกรมคอมพิวเตอร์คัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงวัยรุ่น. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2549 จาก www.dmh.go.th/sty_libnews/view.asp 25/8/2550.
- สมชาย ไตรรัตน์ภิมย์.(2549). การบริหารความเสี่ยง. เอกสารประกอบการบรรยาย :มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **การบริหารความเสี่ยงของสำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการแผนปฏิบัติงานราชการประจำปี 2550.** สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.hidtiep.gp.th/articles/phan11.doc>.

- อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. **โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก : เด็กกับความปลอดภัย.** สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2554 จาก <http://www.csip.org/csip/autopage/file/monjunuary> 2007-11-35-24safety.
- Bellevue Hospital Medical College.(2009) **Risk Management.** Accessed 15 December 2010, from <http://www..ndcourts.com>.
- Clemson University and Communities In Schools (2007). **Risk Factor Domains and Categories.** Accessed 15 December 2011 from http://www.dropoutprevention.org/resource/major_reports/communities_in_schools/Dropout.
- Clifford F.Gray and Erik W.Larson.(2006). **Project management.** Singapore : Mc Grawhill companies.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), Enterprise risk management – Integrated framework [Online]. Accessed 10 January 2008 . Available from <http://www.COSO.org/publications.htm>.
- Fenzel and O'Brennan. (2007). **Educating At-Risk Urban African Children : The Effects of School Climate on Motivation and Academic Achievement,** Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, Chicago.
- World Economic Forum. (2007). **Global Risks : A Global Risk Network Report Switzerland,** Trieschmann, James S. Robert E.Hoyt and David W.Sommer. (2005). **Risk Management and Insurance.**Newport News.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

Factors affecting secondary school teachers' use of e-Learning

ธีรวดี ดังบุตร*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เป็นการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มี 3 ด้าน คือ ด้านบุคคล ด้านทรัพยากร และด้านนโยบาย และ 2) ปัจจัยที่มีผลมากต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ ความชัดเจนของเสียง ความคมชัดของภาพ ค่าใช้จ่ายในการเรียน ดาวโหลดเนื้อหาได้รวดเร็ว โปรแกรมที่ใช้กับการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ใช้งานง่ายและสะดวก ความรวดเร็วของการตอบข้อสงสัย/ปัญหา การออกแบบหน้าเว็บที่เรียนอย่างสวยงาม ความเชื่อมั่น/ความไว้วางใจต่อหน่วยงาน/สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารง่ายต่อการทำความเข้าใจ

Abstract

Factors affecting secondary school teachers' use of e-Learning was designed using a qualitative methodology, and the objectives are 1) to study of the needs of secondary school teachers in Information and Communication Technology and 2) to study the factors affecting secondary school teachers' use of e-Learning. The findings were 1) the needs of secondary school teachers use of in Information and Communication Technology in three dimensions of personal, resources and policy and 2) Factors affecting secondary school teachers' use of e-Learning are the good audio quality, high quality picture, learning expense, high speed broadband ,easy-to-use e-Learning application, immediate response for questions and problems, the beautiful lay out in website design, the trust/rely on the e-Learning management system institution, and easy communicate language.

---

*อาจารย์ ดร.อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

สังคมปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology : ICT) นับว่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และความรู้ได้อย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดการปรับตัว รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, 2549) ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในอนาคต จึงนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ การมุ่งพัฒนาให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความเข้มแข็ง และมีเสถียรภาพ

เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เทคโนโลยีหลายกลุ่มรวมกัน เพื่อก่อให้เกิดการติดต่อเชื่อมโยงหรือการจัดการ การวิเคราะห์ประมวลผล การจัดเก็บ การจัดการเผยแพร่และการใช้สารสนเทศ (ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ข่าวสารและข้อมูลดิบจนถึงความรู้วิชาการ) ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบของสื่อต่างๆ ทั้งเสียง ภาพ และตัวอักษร ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (ครวชิต มาลัยวงศ์, 2540; สุขาดา กิระนันท์, 2541 และสุขุม เฉลยทรัพย์ และคณะ, 2547) เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทต่อการศึกษา โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคมมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ดังนี้ (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2544)

1) เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนช่วยเรื่องการเรียนรู้ ปัจจุบันมีเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้หลายด้าน เช่น มีระบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction: CAI) ระบบสนับสนุนการรับรู้ข่าวสาร การค้นหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้ใน World Wide Web เป็นต้น

2) เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารเพื่อการวางแผน การดำเนินการ การติดตามและการประเมินผล ซึ่งต้องอาศัยคอมพิวเตอร์และระบบสื่อสารโทรคมนาคม

3) เทคโนโลยีสารสนเทศกับการสื่อสารระหว่างบุคคล ในเกือบทุกวงการทั้งทางด้านการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยสื่อสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคล เช่น การสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยใช้องค์ประกอบที่สำคัญช่วยสนับสนุนให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เช่น การใช้โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์ เทเลคอนเฟอเรนซ์ เป็นต้น

รูปแบบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเข้าถึงข้อมูล การเตรียมการสอน การให้การบ้าน การติดต่อสื่อสาร การประมวลผลข้อมูล การพัฒนาตนเอง และบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอน (กิดานันท์ มลิทอง, 2548) ครอบคลุมการใช้ งานเพื่อการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ 1) เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสาร 2) เป็นเครื่องมือค้นหาและเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ และ 3) เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์โครงการ (บุปผชาติ ทัพพิกรณ, 2546)

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงมีบทบาทต่อการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูจัดกิจกรรมได้หลากหลาย ส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้ได้รวดเร็ว และเกิดความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นครูหรือผู้สอนจำเป็นที่จะต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาระบบการเรียนการสอน หรือสื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนการสอนบนฐานเทคโนโลยี (Technology-based learning) ครอบคลุมวิธีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ อาทิ การเรียนรู้บนคอมพิวเตอร์ (Computer-based learning) การเรียนรู้บนเว็บ (Web-based learning) ห้องเรียนเสมือนจริง

(Virtual classrooms) ฯลฯ เป็นต้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงวิธีเรียนที่มีอยู่เดิม เป็นการเรียนที่ใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ จึงมีความสำคัญสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ให้เกิดประสิทธิผลของการเรียนรู้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เป็นการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความต้องการของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนที่ใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของบริษัท ธนธรรมเอดิวดิเคชั่น จำกัด การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ ครูระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 จำนวน 80 คน จาก 17 โรงเรียน ที่ใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของบริษัท ธนธรรมเอดิวดิเคชั่น จำกัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยการสร้างแบบสอบถามตามขอบเขตประเด็นที่ศึกษาและจัดกลุ่มข้อความให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย หลังจากนั้นจัดส่งให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมของเนื้อหา (Content Validity) ที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กับ

ครูระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 รวมทั้งสิ้น 80 คน โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามด้วยตนเอง หลังจากนั้นได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสอบถามมาจัดเรียงลำดับข้อมูล และให้คะแนนตามลักษณะแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00 - 0.50	หมายถึง
ไม่มีผล / ครูไม่มีความต้องการ	
คะแนนเฉลี่ย 0.51 - 1.50	หมายถึง
มีผลระดับน้อย / ความต้องการในระดับน้อย	
คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50	หมายถึง
มีผลระดับปานกลาง / ความต้องการในระดับปานกลาง	
คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.00	หมายถึง
มีผลระดับมาก / ความต้องการในระดับสูง	

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ความต้องการของครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้ เป็นผลการวิเคราะห์ความต้องการของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งมีรายละเอียดดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

(n = 80)

ความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	ระดับความต้องการ (ร้อยละ)				$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีความต้องการ			
1. ด้านบุคคล	63.44	26.25	10.31	0.00	2.53	0.67	มาก
2. ด้านทรัพยากร	55.94	37.81	6.25	0.00	2.49	0.58	ปานกลาง
3. ด้านนโยบาย	61.56	27.50	10.94	0.00	2.50	0.67	ปานกลาง
รวม					2.51	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 โดยภาพรวมแล้ว ครูมีความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X} = 2.51$) ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านบุคคล ($\bar{X} = 2.53$) ครูมีความต้องการในระดับมาก สำหรับด้านทรัพยากร ($\bar{X} =$

2.49) และด้านนโยบาย ($\bar{X} = 2.50$) ครูมีความต้องการในระดับปานกลาง

ความต้องการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปผลได้เป็น 3 ด้าน (ดังปรากฏตามภาพที่ 1)

ความต้องการด้าน ICT ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น		
ด้านบุคคล	ด้านทรัพยากร	ด้านนโยบาย
<ul style="list-style-type: none"> • การฝึกอบรมด้านสื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัล • การศึกษาดูงาน ICT ในโรงเรียนต่างๆ และสถาบันอุดมศึกษา • การสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายครูด้าน ICT • เปิดโอกาสให้แสดงผลงานด้านสื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัลที่ผลิตขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> • การพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในโรงเรียนและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต • การสนับสนุนอุปกรณ์ด้าน ICT สำหรับผลิตสื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัล เช่น แผ่น CD • การดูแลเครื่องมือและอุปกรณ์ด้าน ICT • ห้อง ICT สำหรับการเรียนการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดสรรงบประมาณด้าน ICT • การปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความก้าวหน้า ด้าน ICT • กำหนดวิสัยทัศน์ และมีแผนการดำเนินงานด้าน ICT ที่ชัดเจน • ผู้บริหารมีนโยบายสนับสนุนด้านไอซีทีเพื่อการศึกษา

ภาพที่ 1 ความต้องการด้าน ICT ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความต้องการด้าน ICT: ด้านบุคคล ได้แก่ การฝึกอบรมด้านสื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัล การศึกษาดูงาน ICT ในโรงเรียนต่างๆ และสถาบันอุดมศึกษา การสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายครูด้าน ICT การเปิดโอกาสให้แสดงผลงานด้านสื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัลที่ผลิตขึ้น

2. ความต้องการด้าน ICT: ด้านทรัพยากร ได้แก่ การพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในโรงเรียนและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การสนับสนุนอุปกรณ์ด้าน ICT สำหรับผลิตสื่อการเรียนการสอนแบบดิจิทัล เช่น แผ่น CD การดูแลเครื่องมือและอุปกรณ์ด้าน ICT และห้อง ICT สำหรับการเรียนการสอน

3. ความต้องการด้าน ICT: ด้านนโยบาย

ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณด้าน ICT การปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้าน ICT การกำหนดวิสัยทัศน์ และมีแผนการดำเนินงานด้าน ICT ที่ชัดเจน และผู้บริหารมีนโยบายสนับสนุนด้านไอซีทีเพื่อการศึกษา

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้ เป็นผล การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอน อิเล็กทรอนิกส์ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังปรากฏตามตารางที่ 2

ตาราง 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

(n = 80)

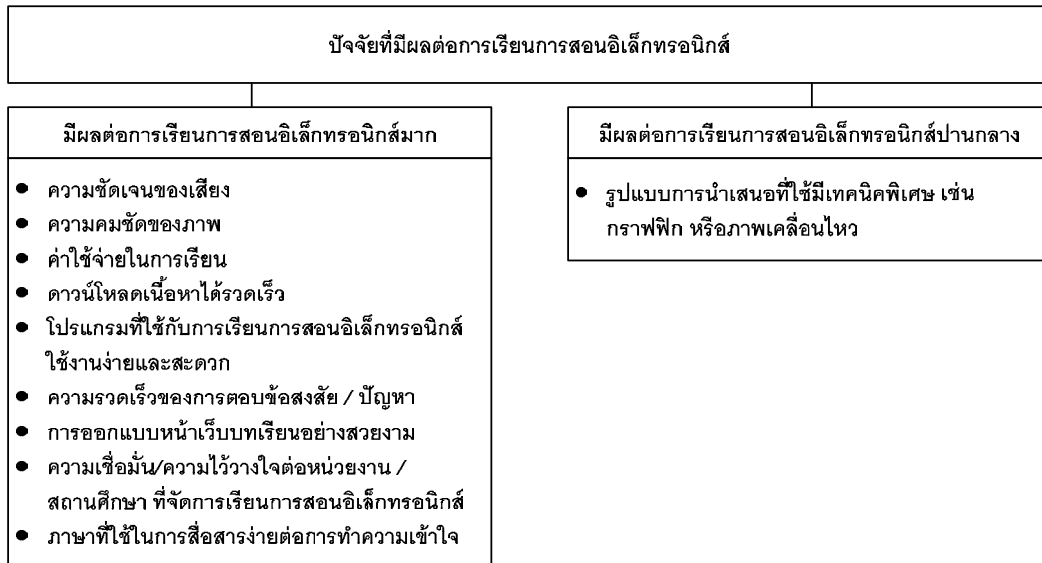
ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การออกแบบหน้าเว็บบทเรียนอย่างสวยงาม	2.52	0.63	มาก
2. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารง่ายต่อการทำความเข้าใจ	2.51	0.61	มาก
3. ความคมชัดของภาพ	2.71	0.45	มาก
4. ความชัดเจนของเสียง	2.72	0.44	มาก
5. ความรวดเร็วของการตอบข้อสงสัย / ปัญหา	2.57	0.61	มาก
6. รูปแบบการนำเสนอที่ใช้มีเทคนิคพิเศษ เช่น กราฟิก หรือ ภาพเคลื่อนไหว	2.33	0.69	ปานกลาง
7. โปรแกรมที่ใช้กับการเรียนการสอนผ่านสื่อดิจิทัลใช้งานง่ายและสะดวก	2.60	0.56	มาก
8. ดาวนโหลดเนื้อหาได้รวดเร็ว	2.65	0.50	มาก
9. ความเชื่อมั่น/ความไว้วางใจต่อหน่วยงาน / สถานศึกษา ที่จัดการเรียน การสอนผ่านสื่อดิจิทัล	2.52	0.65	มาก
10. ค่าใช้จ่ายในการเรียน	2.70	0.48	มาก
รวม	2.58	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ความชัดเจนของเสียง ($\bar{X} = 2.72$) รองลงมา ได้แก่ ความคมชัดของภาพ ($\bar{X} = 2.71$) ค่าใช้จ่ายในการเรียน ($\bar{X} = 2.70$) ดาวนโหลดเนื้อหาได้รวดเร็ว ($\bar{X} = 2.65$) โปรแกรมที่ใช้กับการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ใช้งานง่ายและสะดวก ($\bar{X} = 2.60$) ความรวดเร็วของการตอบข้อสงสัย / ปัญหา ($\bar{X} = 2.57$) การออกแบบหน้าเว็บบทเรียนอย่างสวยงาม ($\bar{X} = 2.52$) ความเชื่อมั่น/ความไว้วางใจต่อหน่วยงาน / สถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 2.52$) และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารง่ายต่อการ

ทำความเข้าใจ ($\bar{X} = 2.51$) ครูเห็นว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ระดับมาก

สำหรับรูปแบบการนำเสนอที่ใช้มีเทคนิคพิเศษ เช่น กราฟิก หรือภาพเคลื่อนไหว ($\bar{X} = 2.33$) ครูเห็นว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ระดับปานกลาง

โดยภาพรวมแล้ว ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 2.58$) ดังกล่าวข้างต้น ครูเห็นว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ระดับมาก

ภาพที่ 2 สรุปผลของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี 10 ปัจจัย โดยภาพรวมปัจจัยดังกล่าวมีผลมากต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ (ดังปรากฏตามภาพที่ 2) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลมากต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ความชัดเจนของเสียง ความคมชัดของภาพ ค่าใช้จ่ายในการเรียน ดาวนโหลดเนื้อหาได้รวดเร็ว โปรแกรมที่ใช้กับการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ใช้งานง่ายและสะดวก ความรวดเร็วของการตอบข้อสงสัย / ปัญหา การออกแบบหน้าเว็บบทเรียนอย่างสวยงาม ความเชื่อมั่น/ความไว้วางใจต่อหน่วยงาน / สถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารง่ายต่อการทำความเข้าใจ

2. ปัจจัยที่มีผลปานกลางต่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ รูปแบบการนำเสนอที่ใช้มีเทคนิคพิเศษ เช่น กราฟฟิก หรือภาพเคลื่อนไหว

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคคล 2) ด้านทรัพยากร และ 3) ด้านนโยบาย เป็นเหตุผลสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ครูหรือผู้สอนสามารถสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนจากรูปแบบเดิม กลายเป็นรูปแบบการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสามารถทำได้หลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ เริ่มตั้งแต่การเตรียมการสอน การใช้เป็นเครื่องมือทางการสอน การใช้เป็นสื่อเสริมการสอน การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยการจัดการเรียนการสอนบนระบบเครือข่าย และใช้แหล่งเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ภายในโรงเรียนและที่มีอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (กิดานันท์ มลิทอง, 2543; ครรชิต มาลัยวงศ์, 2543 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

2. การนำการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) เข้ามาใช้ในองค์กรเพื่อให้เกิดประสิทธิผล จำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณาปัจจัยต่างๆ เช่น ความคมชัดของภาพ ความชัดเจนของเสียง และค่าใช้จ่ายในการเรียน ที่จะมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการพัฒนา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาของ Levy (2008), Liaw, et al (2008) และ Limayem, & Cheung (2008) จะพบว่า ช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ควรจะต้องมีการประเมินระบบการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ประเมินความต้องการของผู้เรียน ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะส่วนบุคคลของผู้สอน การรับรู้ความสามารถของอาจารย์ในการใช้คอมพิวเตอร์ และทัศนคติที่มีต่ออินเทอร์เน็ต อีกทั้งหลังประยุกต์ใช้การเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ควรมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน เช่น การตอบข้อสงสัยของระบบการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ (Durucu, & Calisir, 2009)

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). **เทคโนโลยีและนวัตกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ครรรชิต มาลัยวงศ์. (2540). **ไอทีเพื่อการศึกษาไทย ในเอกสารประกอบการสัมมนา สู่วิศวกรรุ่นใหม่ แห่งสังคมสารสนเทศ : ไอทีเพื่อเศรษฐกิจและสังคม** วันที่ 27 กุมภาพันธ์- 2 มีนาคม. ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ
- ครรรชิต มาลัยวงศ์. (2543). **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียน**. ค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2552, จาก http://207.44.134.110/~admin16/ict_education/articles/it_school01.pdf.
- บุปผชาติ ทัพภิกโรจน์. (2546). **โครงการวิทยาศาสตร์ไอซีทีกับการวิจัยในชั้นเรียน**. **วารสารศึกษา**

ศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1(มกราคม-เมษายน 2546), 27-35.

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. (2544). **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **แนวทางการวัดผลประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **หลักเกณฑ์และวิธีการจัด การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2549)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สุภูมิ เฉลยทรัพย์ และคณะ. (2547). **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต (ฉบับปรับปรุงใหม่)**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

สุชาติา กิระนันท์. (2441). **เทคโนโลยีสารสนเทศ สถิติ : ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

Durucu, M.; and Calisir, F. (2009). Factors affecting faculty members' integration of electronic communication in teaching. **Industrial Engineering and Engineering Management, 2009. IEEM 2009. IEEE International Conference . 1998–2002**

Levy, Y. (2008). Framework of Problem-Based Research: A Guide for Novice Researchers on the Development of a Research-Worthy Problem. **Informing Science Journal, 11, 17-33.**

- Liaw, S. S. (2007). Understanding computers and the Internet as a work assisted tool. *Computers in Human Behavior*, 23 (1), 399-414.
- Limayem, M., and Cheung C.M.K. (2008). Understanding information systems continuance: The case of Internet -based learning technologies. *Information & Management*, 45, 227-232.

แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย Approach on Promoting Creative Community in Thailand

จิตตรา มาคะผล*
ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์**

บทคัดย่อ

แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย และการวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน การศึกษาตลอดชีวิต ด้านวัฒนธรรม และผู้ประกอบการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยภาคสนามเป็นผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนเครือข่ายองค์กรในชุมชน และสมาชิกในชุมชน เครื่องมือวิจัยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร ประเด็นสัมภาษณ์ ประเด็นสนทนากลุ่ม และแบบเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย มีดังนี้ 1) ด้านทุนมนุษย์ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสร้างสรรค์ นวัตกรรม ผู้นำชุมชน และการเรียนรู้ 2) ด้านทุนสังคม ได้แก่ การอดทนต่อความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จิตสำนึกชุมชน ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และเครือข่ายชุมชน 3) ด้านทุนวัฒนธรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม การสืบทอดวัฒนธรรม พื้นที่วัฒนธรรม และการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม และ 4) ด้านทุนทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากร เทคโนโลยี และการบริหารจัดการทรัพยากร แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ด้านทุนมนุษย์ ควรส่งเสริมการสืบค้น สืบทอดและต่อยอดภูมิปัญญา ให้ชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญา ค้นหาและบ่มเพาะผู้นำชุมชน ให้ชาวบ้านเรียนรู้จากการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน ด้านทุนสังคม ส่งเสริมการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ให้มีสำนึกรักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชน สร้างและพัฒนาเครือข่ายของชุมชน ด้านทุนวัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้างและสืบสานอัตลักษณ์ของชุมชน พื้นที่สร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมในชุมชน และการนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมาเพิ่มมูลค่า ด้านทุนทรัพยากร ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมให้ชุมชนจัดการตนเอง

คำสำคัญ : ชุมชนสร้างสรรค์ การพัฒนาชุมชน

* นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษาด้านศิลปกรรมและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษาด้านศิลปกรรม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The purposes of this qualitative research were to synthesise the elements of creative communities from abroad and in Thailand. Documentary analysis, in-depth interview, and focus group were used to synthesise the elements of creative communities as well as to study the approach to promote creative community in Thailand. The research tools were documentary analyzing form, in-depth interview questions, focus group items, and field study data collection form. The collected data were analysed by content analysis.

The results showed that the components of creative community were: 1) human capital that included local wisdom, innovation, community leaders, and learning; 2) social capital that included tolerance in different ideas and cultures, community awareness, trust, participation, and network of community; 3) cultural capital that included cultural heritage, cultural inheritance, cultural places, and cultural value creation; and 4) resource capital that included natural resources, resource conservation, technology, and resource management. The approaches to promote creative community in Thailand were: 1) Human Capital: Encouraged searching, inheritance, and innovative creating from local wisdom. Found natural community leaders. Encouraged people to learn by sharing and solving problems for community development; 2) Social Capital: Found the new ways of managing conflict in community. Encouraged community awareness and activity participation of people. Built up and developed networks of community; 3) Cultural capital: Promoted the creation and sustenance of distinctive community identity, the cultural creative spaces, and using the identity to add the economical value; 4) Capital resources: Encouraged the appreciation and conservation of natural resources. Promoted the use of appropriate technology to create innovative local wisdom, and encouraged community self-management.

Key words: creative community, community development

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมฐานความรู้ ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ให้ความสำคัญต่อการสร้างความรู้ประสบการณ์และการสร้างสรรค์ กระบวนทัศน์การผลิตเปลี่ยนจากการผลิตและขายเป็นการรับรู้และตอบสนอง คนที่มีความคิดสร้างสรรค์มีจินตนาการ มีความเป็นมืออาชีพและความชำนาญเฉพาะทางเป็นที่ต้องการในทุกสังคม และมีการแข่งขันเพื่อมุ่งเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจโลกตลอดเวลา ท่ามกลางการแข่งขันดังกล่าว ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2552 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลก มีผลให้เกิดแนวคิดใหม่ที่หันมาให้ความสำคัญกับชุมชนและท้องถิ่น และตื่นตัวต่อ

เอกลักษณ์ชุมชนตลอดจนถึงที่มีในชุมชน มีความเห็นว่าชุมชนที่จะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง โดยใช้ความหลากหลาย ความสร้างสรรค์ และพลังของคนในชุมชน (เลอรอยด์ ฮาร์วีย์ และจอห์น วิคทอรี, 2004: v) อันเป็นที่มาของแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ที่แผ่ขยายไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย เป้าหมายการพัฒนาประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มุ่งให้คนในสังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ และยั่งยืน และกำหนดยุทธศาสตร์สร้างภูมิคุ้มกันให้

เข้มแข็งควบคู่กับการพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว จำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนาระดับชุมชนที่เป็นฐานราก และความสมดุลในการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ ลดปัญหาความแปลกแยกไม่ไว้วางใจ และไม่ร่วมมือร่วมใจ นอกจากนี้ ชุมชนทั่วไทยต่างมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า ซึ่งการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งเหล่านี้ ทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองไม่ได้ เกิดปัญหาความยากจน ยาเสพติด อาชญากรรม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่โลกเปลี่ยนไปอย่างต่อเนื่อง รวดเร็วและยากต่อการคาดเดามากขึ้น ชุมชนต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และสามารถปรับตัวให้อยู่รอดได้ ชุมชนของไทยควรมีความสามารถในการจัดการชุมชนของตนให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข เพื่อเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับสังคมโลก ตามแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ อันหมายถึงชุมชนที่มีความสร้างสรรค์ในการพัฒนาชุมชนของตนเองท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง สามารถหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน มีเอกลักษณ์ของชุมชนและอำรุงรักษาไว้ได้ สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ดังนั้น การศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ย่อมเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือ และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ของต่างประเทศและในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย

3. เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและผลงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. แนวคิดเกี่ยวกับเมืองสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ องค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ ดัชนีความสร้างสรรค์ และการพัฒนาความสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรม

3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ชุมชนและการพัฒนาชุมชน ชุมชนสร้างสรรค์ การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ และแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและการพัฒนาชุมชนในมิติที่ใกล้เคียงกับชุมชนสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) และวิธีการศึกษาหลายลักษณะ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ของต่างประเทศและในประเทศไทย เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยสืบค้นหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์ และรายงานการวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของต่างประเทศและในประเทศไทย จากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เอกสารของหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ต โดยใช้คำสำคัญที่เกี่ยวข้องในการสืบค้น และวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิดจากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องคือ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนทรัพยากร และสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน ใช้แบบวิเคราะห์เอกสารเป็นเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ดำเนินการใน 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน การศึกษาตลอดชีวิตหรือด้านวัฒนธรรม และผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 6 คน ที่เป็นผู้บริหารองค์กรหรือเจ้าของกิจการ และมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 10 ปี นำผลการวิจัยเอกสารเป็นกรอบในการสัมภาษณ์ เครื่องมือวิจัยคือประเด็นการสัมภาษณ์ 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ร่วมสนทนาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เกณฑ์ในการเลือกและกรอบการสนทนา เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือวิจัยคือประเด็นการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับการศึกษาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย 2) การวิจัยภาคสนาม โดยคัดเลือกพื้นที่ศึกษาเบื้องต้นจากหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Village Champion: OVC) ของกรมการพัฒนาชุมชนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผลการศึกษาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย จำนวน 8 แห่ง ในสี่ภูมิภาค นำเสนอที่ประชุมการสนทนากลุ่มพิจารณาความเหมาะสมและให้ที่ประชุมเสนอชื่อเพิ่มเติมเพื่อคัดเลือก โดยเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลด้านการพัฒนาชุมชนระดับประเทศ มีองค์ประกอบชุมชน

สร้างสรรค์ด้านทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม หรือทุนทรัพยากร ที่โดดเด่นใช้เป็นกรณีตัวอย่างได้ และการเดินทางโดยรถยนต์เข้าถึงสะดวก ที่พักอาศัย และการวิจัยในพื้นที่ที่มีความปลอดภัย ผลการคัดเลือกชุมชนพื้นที่ศึกษาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนแพรกหนามแดง ตำบลแพรกหนามแดง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ชุมชนบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนบ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร แล้วทำการศึกษาองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ของแต่ละชุมชน โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร อินเทอร์เน็ตและสื่อต่างๆ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำทางการ ผู้นำธรรมชาติ ประชาชนชาวบ้าน สมาชิกเครือข่ายองค์กรในชุมชน และสมาชิกในชุมชน โดยเลือกผู้ที่ถูกระบุชื่อซ้ำมากที่สุด จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์จนเห็นว่าได้ข้อมูลที่อิมตัวเพียงพอต่อการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ของต่างประเทศและในประเทศไทย ผลการวิจัยเอกสารพบว่า องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ของต่างประเทศและในประเทศไทย มีดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ความชาญฉลาดและภูมิปัญญาในชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน การสร้างนวัตกรรม และการตัดสินใจอย่างอิสระ ผู้นำชุมชน และการเรียนรู้ของคนในชุมชน 2) องค์ประกอบด้านทุนสังคม ประกอบด้วย การอดทนต่อความความ คิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จิตสำนึกชุมชน ความไว้วางใจ และการเอื้อประโยชน์ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เครือข่ายของชุมชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชน 3) องค์ประกอบด้านทุนวัฒนธรรม ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรม การสืบทอดวัฒนธรรม การเรียนรู้วัฒนธรรม พื้นที่วัฒนธรรม และการสร้างคุณค่าและ

มูลค่าทางวัฒนธรรม และ 4) องค์ประกอบด้านทุนทรัพยากร ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สถาบันการเงิน และการบริหารจัดการทรัพยากร

2. องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย มีดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านทุนมนุษย์ ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสร้างสรรค์ นวัตกรรม ผู้นำชุมชน และการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบด้านทุนสังคม ประกอบด้วย การอดทนต่อความความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จิตสำนึกชุมชน ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และเครือข่ายของชุมชน 3) องค์ประกอบด้านทุนวัฒนธรรม ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรม การสืบทอดวัฒนธรรม พื้นที่วัฒนธรรม และการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม และ 4) องค์ประกอบด้านทุนทรัพยากร ประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากร เทคโนโลยี และการบริหารจัดการทรัพยากร

3. แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการส่งเสริมชุมชนในประเทศไทยเพื่อให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

3.1 การส่งเสริมด้านทุนมนุษย์ ควรส่งเสริมให้ชุมชนสืบค้น และรวบรวมองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดสืบสานให้คงอยู่ และส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านให้สร้างสรรค์นวัตกรรมจากภูมิปัญญา ปลุกฝังเยาวชนให้มีความสร้างสรรค์และสร้างเป็นนวัตกรรม ให้ชาวบ้านรู้จักใช้วัฒนธรรมและวิถีอาชีพมาต่อยอด รู้จักนำของดีในชุมชนมาสร้างมูลค่า และมีการบริหารจัดการที่ดี ใช้ชุมชนเป็นห้องทดลองผลิตผลงานใหม่ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการแก้ปัญหาชุมชน เป็นต้น ส่งเสริมผู้นำให้มีความรอบรู้ มีวิสัยทัศน์ มีบารมี มีคนเคารพเชื่อถือ ให้ความ

ร่วมมือ และเป็นศูนย์กลางความสามัคคีของคนในชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้และมีการเรียนรู้เป็นหัวใจ ให้เรียนรู้ร่วมกันโดยการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาทางออก และสร้างสรรค์ผลงานหรือแนวทางใหม่ๆ ให้ชุมชน ชี้แจงวิจัยท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหา และนำข้อมูลจากงานวิจัยมาใช้ในการพัฒนาอย่างแท้จริง อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะที่จะช่วยให้เยาวชนมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

3.2 การส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ด้านทุนสังคม ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความอดทนต่อความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง รู้จักเปลี่ยนวิธีคิดและมุมมองต่อความคิดเห็นที่แตกต่างว่าไม่ใช่ปัญหา แต่เป็นประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และร่วมมือกันแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ หาทางออกให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ เปิดโอกาสให้ความคิดแปลกใหม่ถูกนำไปปฏิบัติ แสดงออกต่อผู้ที่ไม่เห็นต่างอย่างสันติและให้ความร่วมมือต่อส่วนรวม ส่งเสริมจิตสำนึกชุมชน ให้คิดว่าชุมชนคือบ้าน ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้เกิดบรรยากาศที่มีชีวิตชีวาและดึงดูดผู้คน ดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้กลับบ้านเกิด และร่วมเป็นกำลังในการพัฒนาชุมชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยให้ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของผู้อาวุโสที่เป็นภูมิปัญญาในชุมชน และให้ชาวบ้านร่วมเป็นสมาชิกและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาเครือข่ายของชุมชน สร้างพันธมิตรจากภาคส่วนต่างๆ อย่างหลากหลาย และกระตุ้นให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3.3 การส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ด้านทุนวัฒนธรรม ควรส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรม โดยรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อใช้วางแผนพัฒนา สร้างและนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนผ่านสินค้าหรือบริการที่สะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชน ส่งเสริม

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน และดำรงรักษาโดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ปฏิบัติตามจารีตประเพณี ประยุกต์และสร้างนวัตกรรม ที่สอดคล้องการเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงสะท้อนอัตลักษณ์ ของวัฒนธรรมชุมชนส่งเสริมให้มีพื้นที่จัดกิจกรรม สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในชุมชน เช่น ลานวัฒนธรรม ถนนคนเดิน ตลอดจนกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างแรงบันดาลใจต่อความคิดสร้างสรรค์ และให้โอกาสที่ เท่าเทียมต่อทุกความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการสร้าง คุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยนำ อัตลักษณ์หรือสิ่งที่หาได้ในชุมชนมาพัฒนาเป็นสินค้า หรือบริการ ให้มีวัฒนธรรมของชุมชนฝังอยู่ในตัว ผลิตภัณฑ์ ร่วมกันสร้างแบรนด์ของชุมชนและใช้ ประโยชน์ร่วมกัน และนำข้อได้เปรียบของชุมชนมา สร้างความแตกต่างให้เป็นที่ต้องการของคนภายนอก

3.4 การส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ด้าน ทูทริยภาพกร ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านเห็นคุณค่า ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือการนำมาใช้ ประโยชน์อย่างคุ้มค่ามีโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารสำหรับสืบค้น จัดเก็บ และ เผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เพื่อการสร้างนวัตกรรม โดยไม่จำเป็นต้องซับซ้อน หรือล้ำสมัยและไม่ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม ส่งเสริม การบริหารจัดการทรัพยากร ให้ชุมชนจัดการตนเอง มีนโยบายการพัฒนาสู่ชุมชนสร้างสรรค์ที่ชัดเจนและ เหมาะสมกับสภาพชุมชน มีแผนงานที่ชัดเจนและ ขับเคลื่อนตามแผนโดยชุมชน จัดทำแผนที่ทุนชุมชน ระบบฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นปัจจุบันเพื่อใช้วางแผน พัฒนา และจัดระบบสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น ระบบ สวัสดิการชุมชน ระบบกองทุนการเงิน ระบบอนุรักษ์ ทรัพยากร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยตามองค์ประกอบ และแนวทางการส่งเสริมแต่ละด้าน มี ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านทุน มนุษย์ของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย ได้แก่ ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม ผู้นำชุมชน และการเรียนรู้ สอดคล้องกับที่กระทรวง เพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหราชอาณาจักร (DFID, 2000: online) กล่าวว่า ทุนมนุษย์หมายถึง คุณภาพของคนในชุมชน เช่น ด้านความรู้ ความ สามารถในการทำงาน ภาวะผู้นำ และสุขภาพ และ นวัตกรรม หน่วยงาน และพิสัย รัตนโรจน์สกุล (2548: 34) กล่าวว่าชุมชนที่มีทุนมนุษย์สูงหมายถึงมีคนจำนวน หนึ่งที่มีคุณภาพ เป็นคนเก่ง คนดี เป็นผู้นำในสังคม มีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายการทำงานให้ส่วนรวม ชุมชนที่ทุนมนุษย์มีศักยภาพสูงจะเป็นพลังสำคัญใน การพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ โกวิท พวงงาม (2553: 399-401) ยังกล่าวว่าสิ่งสำคัญในทุนมนุษย์คือทุน ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ที่มีคุณค่า ก่อ ให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ ต่างๆ สร้างมูลค่าทาง เศรษฐกิจขึ้นมาได้ ชุมชนที่มีสมาชิกขาดแคลน แม้ เพียงจำนวนหนึ่ง ก็สามารถสร้างประโยชน์มหาศาล ให้แก่ชุมชน

2. องค์ประกอบด้านทุนสังคม ได้แก่ การอดทนต่อความคิดสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่ แตกต่าง จิตสำนึกชุมชน ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และเครือข่ายของชุมชน สอดคล้องกับโรเบิร์ต พุดนัม (สุวรรณี คำมันและคณะ, 2551: 2) ที่ให้นิยามทุน ทางสังคมว่าเป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่าย และ กระทรวง เพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของ สหราชอาณาจักร (DFID, 2000: online) ที่กล่าวว่าทุน ทางสังคมหมายถึงทรัพยากรทางสังคมที่ใช้แก้ปัญหา และพัฒนาชุมชน รวมทั้งความไว้วางใจ การยอมรับ ซึ่งกันและกัน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน

และภาคประชาสังคม และโกวิท พวงงาม (2553: 395-396) กล่าวว่า ทูตทางสังคมเป็นระบบความสัมพันธ์และกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันในชุมชน ฟังพาทอาศัย ไว้เนื้อเชื่อใจ และมีจิตสำนึกร่วมกัน และริชาร์ด ฟลอริดา กล่าวว่า การอดทนรับ (Tolerance) ความแตกต่างและหลากหลายทางความคิด การแสดงออก และวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบของทุนสร้างสรรค์ และเป็นแรงดึงดูดคนที่มีความสามารถเข้ามาในชุมชน (Hui, D., 2005: 29-30) นอกจากนี้ สุวรรณ คำมั่นและคณะ(2551: 31) ยังเสนอว่าการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนทางสังคมเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และควรมีค่านิยมพื้นฐานร่วมที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกัน (Trusting) ความใส่ใจต่อผู้อื่น (Caring) การแบ่งปัน (Sharing) และความร่วมมือร่วมใจ (Collaborating)

3. องค์ประกอบด้านทุนวัฒนธรรม ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรม การสืบทอดวัฒนธรรม พื้นที่วัฒนธรรม และการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับจอห์นและฟิลิปส์ (Kreidler, J., & Trounstein, P., 2005: 6) ที่กล่าวถึงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนสร้างสรรค์ของซิลิกอน วัลเลย์ (Silicon Valley) ว่ามีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การรู้วัฒนธรรมของคนในชุมชน การปฏิบัติทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมซึ่งบ่งบอกความเชี่ยวชาญที่หลากหลายและจอห์น เอเจอร์ (Eger, J. M., 2003: 4) กล่าวว่า ชุมชนสร้างสรรค์ได้แก่ชุมชนที่เห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน และนำมาใช้อย่างชาญฉลาดในการพัฒนาทรัพยากรด้านอื่นๆ และบิลและคณะ (Bulik, B., et al., 2003: 1) ที่กล่าวว่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จจำนวนมาก เป็นชุมชนที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมของชุมชนที่แตกต่างจากที่อื่นได้อย่างเด่นชัด แต่ละชุมชนจึงควรรหาอัตลักษณ์ของตนเองและทำให้เติบโตมีชีวิต

4. องค์ประกอบด้านทุนทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากร เทคโนโลยี และการบริหารจัดการทรัพยากร สอดคล้องกับริชาร์ด ฟลอริดา (Florida, R., 2004: 251) ที่กล่าวว่า เทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบหลักของชุมชนสร้างสรรค์และอากาศ กระโหม่ง (2522: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการประกอบกิจการที่พิกัดสัมผัสวัฒนธรรมชนบทเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา พบว่ามีการจัดการทรัพยากรที่ดี ได้รับรางวัลมรดกโลกจากนิตยสารเนชั่นแนลจีโอกราฟิกแทมเวลเลอร์ในด้านจัดการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ชายฝั่ง และ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2550: 13) กล่าวว่า ธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เป็นตัวกำหนดศักยภาพด้านอาชีพและเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่จะต้องคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะแปลงออกมาเป็นผลผลิตได้

5. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทยด้านทุนมนุษย์ พบว่า ควร ต่อยอดภูมิปัญญาของชุมชนด้วยความคิดสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรมอยู่เสมอ ให้ผู้นำชุมชนเป็นศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธา และให้ชาวบ้านเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับจอร์จ หงส์ลดาธรรม (2555: 36) ที่กล่าวว่าการส่งเสริมทุนมนุษย์มีความสำคัญที่สุดในการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ เพราะเป็นทรัพยากรที่มีค่าและเป็นกลไกสำคัญสู่ความคิดสร้างสรรค์ในด้านอื่น หากทุนมนุษย์ไม่มีศักยภาพ ทุนด้านอื่นคงสร้างสรรค์ตัวเองไม่ได้ และผลการวิจัยภาคสนามพบว่าการต่อยอดและการสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการออกแบบลายผ้าไหมแก้วมุกดาจากลายผ้าโบราณของชาวบ้านภู การออกแบบประตูปิด-เปิดน้ำจากภูมิปัญญาการทำนบดินในอดีตของชาวแพรกหนามแดง และการปรุงอาหารจากผักพื้นบ้านของชาวแม่กำปอง อีกทั้งผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ดังที่บ้านภูใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบลายผ้า

เพื่อสะดวกแก่การถ่ายทอดและพิมพ์ดินแบบ สอดคล้องกับที่โกวิทย์ พวงงาม (2553: 399) กล่าวว่าในภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเป็นความรู้ที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ จึงใช้ได้ตลอดเวลา และเสรี พงศ์พิศ (2552: 57) กล่าวว่า การสร้างนวัตกรรมคือความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สากลหรือความรู้จากวัฒนธรรมอื่น และสอดคล้องกับฐานคิดเทคโนโลยีคือความปรารถนาที่จะรับใช้ (idea of service) มิใช่เพื่อสร้างกำไรสูงสุด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553: 69) อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรหาจุดสมดุลในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการตอบสนองนักท่องเที่ยวให้เป็นไปเพื่อความเจริญเติบโตของชุมชน

ผลการศึกษานโยบายการส่งเสริมทุนมนุษย์ด้านความคิดสร้างสรรค์พบว่า ควรมีการเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับผลการศึกษากการสร้างสรรค์เมื่องนาราในประเทศญี่ปุ่นของดวงจันทร์ อากาว่าซุรุตมิ เจริญเมือง (2547: 139) พบว่าการสร้างสรรค์เมืองอาจเป็นการรักษายานเก่าแก่ของเมือง สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์เมือง การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ การจัดการพื้นที่สีเขียว หรือการดูแลระบบนิเวศ ตลอดจนสัตว์ในบริเวณนั้นก็ได้ และสอดคล้องกับฟลอริดา (Florida, R., 2004: 283) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของความคิดสร้างสรรค์ขึ้นอยู่กับการสร้างสถานที่สร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือดังที่ฮาวกินส์ (Howkins, J., คุณากร วาณิชยวิรุฬห์ แปล, 2552: บทนำ) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดได้ในทุกองค์กรที่ยอมให้การคิดค้นและความแปลกใหม่ก่อตัวขึ้น เจริญออกงาม และได้รับการเห็นคุณค่า และผลการวิจัยภาคสนามที่พบว่าชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์ ดังปรัชญาของศิลปินพื้นบ้านชาวแพทกหนามแดงเจ้าของบ้านไม้ไผ่สวยงามที่เล่าว่า“ไม้ไผ่เป็นต้นไม้ที่อยู่ปลายฟ้าโน้น (ชี้มือไปทางภูเขา) แต่ใบจากอยู่ติดดินติดน้ำแถวนี้ ผมเอามาอยู่ด้วยกัน อย่างหนึ่งต้องการน้ำจืด อีกอย่างต้องการ

น้ำเค็ม ก็เอามารวมกันเป็นบ้านสวยอยู่ได้ตามกำลังเรา” (อุมา ศิวางษ์, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2555) และเรื่องราวของชาวแม่กำปองกับกาแฟสตอรี่ที่เก็บจากไร่ คั่ว บด และชงด้วยอุปกรณ์ง่ายๆ ให้แขกที่มาพักโฮมสเตย์ดื่ม แล้วล้างถ้วยกาแฟด้วยน้ำเปล่าให้สะอาดหมดจดโดยใช้ใบตองสดจากต้นกล้วยที่ปลูกไว้ข้างอ่างล้างจานแทนฟองน้ำ (มาลี ชัยพล, สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2555) บรรยายการที่สร้างสรรค์เช่นนี้จะส่งผลให้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุด

ผลการวิจัยพบว่าในการส่งเสริมผู้นำชุมชนควรพัฒนาให้เป็นผู้มีศักยภาพและมีวิสัยทัศน์ เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีอำนาจในการวางนโยบายและขับเคลื่อนชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการ สอดคล้องกับนฤต เทอดสถีร์ศักดิ์ (2550: 97) ที่กล่าวว่า หลักการสำคัญและเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ชุมชนจะไม่มีความสำเร็จได้ถ้าขาดผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณภาพและวิสัยทัศน์ยาวไกล ทุกคนควรเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตาม จึงควรส่งเสริมสมาชิกในชุมชนให้มีคุณลักษณะของผู้นำ และผลการวิจัยภาคสนามยังพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของชุมชนแม่กำปองที่สำคัญที่สุดคือการมีผู้นำที่มีศักยภาพ มีวิสัยทัศน์ รอบรู้ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาใช้จัดการท่องเที่ยว สามารถโน้มน้าวใจคนในชุมชนและเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทำให้ชาวบ้านเชื่อถือและให้ความร่วมมือ แนวทางการส่งเสริมผู้นำชุมชนจากผลการวิจัยอีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมให้ชุมชนค้นหาผู้นำธรรมชาติของตน และหากรวมอยู่ในตัวผู้นำแบบทางการด้วยแล้ว จะยังมีพลังบารมีในการขับเคลื่อนกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย สอดคล้องกับโครงการผู้นำชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Communities Leadership Project: CCLP) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่บ่มเพาะคนรุ่นใหม่โดยให้ผู้นำชุมชนจากเมืองต่างๆ ฝึกจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

ของตนและผลักดันให้ดำเนินการตามแผน โดยมีทีมที่ปรึกษาเป็นพี่เลี้ยง (TCDC, 2553: ออนไลน์)

แนวทางการส่งเสริมทุนมนุษย์ประการสุดท้ายคือการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยให้ชาวบ้านร่วมกิจกรรมชุมชน อันเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับที่ฮาร์วีย์ และวิคทอรี (Harvey, L. & Victory, J., 2004: 15-18) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้ 1) เห็นคุณค่า (Appreciate) ช่วยกันค้นหาทุนของชุมชน 2) ระดมสมอง(Brainstorm) ร่วมกันคิดประเด็นที่ต้องการพัฒนา และจัดลำดับความสำคัญ 3) แผนที่ความคิด (Concept Map) เลือกประเด็นการพัฒนาและทำแผนที่ความคิดการดำเนินงาน 4) สนทนา (Dialogue) การร่วมกิจกรรมเป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของคนในชุมชนไปพร้อมๆ กับผลสำเร็จในการพัฒนา และสอดคล้องกับโกวิท พวงงาม (2553: 156) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ในทางพัฒนาชุมชนคือการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน จะทำให้ชาวบ้านตื่นตัวและตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และผลการวิจัยภาคสนามพบว่าแกนนำชุมชนเห็นว่าตนเองได้เรียนรู้ ดังคำกล่าวที่ว่า“การได้มาใช้ชีวิตที่นี่และมีโอกาสทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้วิธีคิดเปลี่ยน เพราะได้มีโอกาสเรียนรู้ในเวทีความรู้ต่างๆ เยอะมาก ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ได้นำเอาความรู้จากเวทีมาปรับใช้ในชุมชน นำกลับมาค้นหาเรื่องราวของแพรงหนามแดง จนเราได้รู้จักแพรงหนามแดงมากขึ้น” (ปัญญา ไตทอง, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2555)

6. ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการส่งเสริมด้านทุนสังคม ข้อแรกคือส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความอดทนและเปลี่ยนวิธีคิดต่อความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง สอดคล้องกับลิซิท ธีรเวคิน (2553: 7) ที่กล่าวว่าชุมชนประกอบด้วยคนที่มีความต้องการ ความชอบ และค่านิยมแตกต่างกัน และมีทรัพยากรจำกัด ความขัดแย้งในทางผลประโยชน์ อำนาจ ความคิด หรือ

ค่านิยม จึงเป็นเรื่องปกติ และฮาร์วีย์และวิคทอรี (Harvey, L. & Victory, J., 2004: 10) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนมีใจเปิดกว้างและยืดหยุ่น รู้จักทนรับสิ่งที่ตรงข้ามกับความรู้สึกของตนเอง ปรับเปลี่ยนการมองโลกแบบแยกส่วนเป็นการมองอย่างสร้างสรรค์ เห็นว่าชีวิตเป็นเรื่องของการกระทำต่อกันและการตอบสนองที่ส่งเสริมความเจริญอกงาม หากเกิดการเปลี่ยนแปลง ชุมชนสร้างสรรค์จะใช้เวลาน้อยในการทำความเข้าใจ สร้างความคุ้นเคย และตอบรับอย่างสร้างสรรค์ คนในชุมชนต้องมีขันติที่จะรับฟัง เรียนรู้ เข้าใจ และปฏิบัติต่อผู้อื่นที่มีความคิด วัฒนธรรม และความเชื่อแตกต่างไปจากตน นอกจากนี้ สุวรรณี คำมั่น และคณะ (2551: 15) กล่าวว่าสังคมไทยมีความขัดแย้งและมีแนวโน้มที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความรุนแรง และทำผิดกฎระเบียบ กติกาทางสังคมมากขึ้น จึงควรหาวิธีการส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยการเคารพและให้เกียรติกัน จะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และผลการวิจัยภาคสนามยังยืนยันว่าชุมชนบางแห่งมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงถึงขั้นวิกฤต ดังชาวบ้านเล่าว่า “จากคนเป็นพี่เป็นน้องกลายมาเป็นศัตรู” “กลายเป็นเรื่องทะเลาะกันใหญ่โต” หรือบางชุมชนมีความขัดแย้งอยู่ภายในแต่คนนอกไม่รู้สึกรู้สียง อาจเพราะอยู่ในชนบทและชาวบ้านยังคำนึงถึงความเป็นเครือญาติ ดังที่ชาวบ้านเล่าว่า “ผู้ใหญ่ก็เป็นหลานนี่แหละ แต่เขาชอบเชื่อคนอื่น” “ปู่ย่ามาม่าอวยอวยให้คำปรึกษาอยู่ข้างนอก เห็นอะไรไม่ถูกต้อง เขาก็บอกเราอีกทีหนึ่ง เขาไม่อยากยกทะเลาะกับเด็ก” บางครั้งชาวบ้านก็รู้จักอดทนต่อสิ่งที่ตนเองไม่ชอบหรือความเชื่อที่ต่างจากตัวเอง ดังที่แม่เฒ่าคนหนึ่งกล่าวว่า “คำพูดคนเรานั้นเหมือนมีด เราไม่พูดเสียดีกว่า เราไม่ชอบเขาก็เฉยๆ เขาจะร้องจะรำก็เรื่องของเขา เราก็ไปวัดของเรา หลวงพ่อที่วัดนั้นบอกว่าคุณขอมือมันไม่ใช่พุทธ แต่เขามาขอความร่วมมือเราก็ให้เขาละ เราให้เงินทำบุญ” จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งในชุมชนมิได้เป็นอุปสรรค

ในการพัฒนาเสมอไป ชุมชนยังจัดการความขัดแย้งเหล่านั้นได้เองและสามารถพัฒนาชุมชนให้มีชื่อเสียงได้ ความอดทนต่อความแตกต่างเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ และมีความสำคัญในสังคมปัจจุบัน ความเชื่อที่ว่าสมาชิกในชุมชนควรมีค่านิยมที่เหมือนกัน และพยายามทำให้สังคมมีวัฒนธรรมเดียวถือเป็นมุมมองที่ไม่ถูกต้อง (OECD, 2000: 167-169) เรากำลังเผชิญกับยุคของการไม่มีขั้ว ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และการสูญเสียอัตลักษณ์ แม้ความขัดแย้งอาจเป็นวิกฤติที่ทำให้เกิดการพัฒนาก็ตาม แต่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นสิ่งที่มีค่ามากกว่า อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรมีค่านิยมร่วมส่วนหนึ่งที่เหมือนกันและมีข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติและการปรับปรนเข้าหากัน จึงจะเจริญเติบโตได้ภายใต้ระบบความเชื่อที่หลากหลาย การรวมเข้าด้วยกัน (Inclusion) และการยอมรับ (Tolerance) เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ จึงควรส่งเสริมให้คนในชุมชนสร้างทัศนคติเช่นนี้ และจากผลการวิจัยภาคสนามพบว่า ชาวแพวกหนามแดงแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการรับฟังกัน ดังคำบอกเล่าว่า “เป็นการออกแบบประตูน้ำที่ตรงความต้องการของชาวบ้านทั้งสองฝั่ง” “เป็นกลไกที่ธรรมชาติจัดการเอง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือกัน ทำให้ความสัมพันธ์อันดีของคนสองฝั่งกลับมาอีกครั้ง” (ศิลา อุมวาทย์, สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2555)

ความอดทนต่อความแตกต่าง การมีใจเปิดกว้าง และความยืดหยุ่น เป็นเรื่องคล้ายกัน ความคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรมเกิดขึ้นได้จากการมีความคิดเชิงบวกและการตอบรับโอกาสที่เข้ามา ดังที่ นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์ (2550: 97) กล่าวว่าชุมชนที่ดีคือชุมชนที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อตอบสนองวิกฤตหรืออุปสรรคต่างๆ ด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ และผลการวิจัยภาคสนามพบว่า ชุมชนมีความยืดหยุ่นในการทำงาน ดังกรณีชุมชนแม่กำปองกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กวัยรุ่นที่ผู้ใหญ่บ้านต้องนำตัวผู้ติดยาเข้ารับการบำบัด แต่

ในทางปฏิบัติให้ผู้ปกครองช่วยดูแลบุตรหลานแทน หากประสงค์ให้เข้ารับการบำบัดจึงแจ้งชื่อแก่ผู้ใหญ่บ้าน (พรหมินทร์ พวงมาลา, สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2555) การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความยืดหยุ่นคือให้รู้จักผ่อนปรนและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่กลัว และมองการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติ รู้จักหาวิธีการทำงานแบบใหม่ รู้จักนำความคิดของผู้อื่นมาใช้แม้จะต้องเปลี่ยนแปลงหรือเป้าหมายบ้าง หรือสำเร็จน้อยกว่าที่คิดก็ตาม

ผลการศึกษายังพบว่าแนวทางการส่งเสริมด้านทุนสังคม ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) สอดคล้องกับ โกวิทย์ พวงงาม (2551: 161) ที่กล่าวว่าจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน (Community Spiritual) เป็นลักษณะของชุมชนที่ดี คนในชุมชนควรมีจิตสำนึกชุมชน เห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (Sense of belonging) เคารพและรับฟังความเห็นของผู้อื่น ยอมรับความหลากหลาย เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และปรารถนาที่จะร่วมแก้ปัญหาชุมชน มีจิตวิญญาณชุมชน คือ จงรักภักดีและเสียสละเพื่อชุมชน เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีพลังเสมือนชุมชนมีชีวิต มีวิญญาณ เป็นพลังที่ทำให้คนในชุมชนมีความสุข

7. ผลการศึกษาพบว่าแนวทางส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทยด้านทุนวัฒนธรรม ข้อแรกคือส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชน โดยให้ชุมชนรู้จักและดำรงวัฒนธรรมของตน รู้จักเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ใช้มรดกวัฒนธรรมเป็นรากฐานเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ละทิ้งตัวตนของชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้หากเกิดวิกฤติจากสังคมภายนอก สอดคล้องกับที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2553: 1-3) กล่าวว่า ชุมชนเป็นสถาบันสำคัญที่สุดในสังคมไทย เป็นแกนกลางของสังคม การพัฒนาประเทศที่แท้จริงต้อง

พัฒนาระบบชุมชนที่เรียกว่า “เศรษฐกิจวัฒนธรรม” (ประเวศ วะสี อ้างในฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553ข: 2) ที่ไม่ได้คำนึงถึงเงินอย่างเดียว แต่คำนึงถึงครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน เป็นเศรษฐกิจของครัวเรือนที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน เป้าหมายคือให้ชุมชนไทยเจริญทางวัตถุ แต่รักษาไว้ซึ่งความผูกพันในครอบครัว เครือญาติ และความมีน้ำใจในชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553ก: 47) และสอดคล้องกับที่ฐนิธ กิตติอำพน (2553: 1) กล่าวว่าการพัฒนาประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 คือการส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ประเทศและเมืองต่างๆ ทั่วโลกต่างหันมาใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นในการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เห็นได้จากจำนวนสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต่างนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน เช่น เมืองแห่งศิลป เมืองแห่งอาหาร เมืองแห่งวรรณกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์ (2550: 57) ได้กล่าวถึงประเทศญี่ปุ่นว่ามีเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรม ประกอบกันเป็นความคิดสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นในสินค้าที่ผลิตและจำหน่ายไปทั่วโลก และรักษาความสมดุลใน 3 ลักษณะ คือ สมดุลระหว่างของเดิมกับของใหม่ ระหว่างคุณค่ากับเทคโนโลยี และระหว่างเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม และผลการวิจัยภาคสนามพบว่า บ้านแม่กำปองยังคงธำรงรักษาวัฒนธรรม ล้านนาและบ้านภูงิ้วยังคงธำรงรักษาวัฒนธรรมผู้ไทไว้ได้อย่างดี มีเอกลักษณ์ที่แสดงความเป็นตัวตนของชุมชนซึ่งโดดเด่นกว่าที่อื่น และเป็นวิถีชีวิตปัจจุบันของชาวบ้าน เพราะเป็นชุมชนขนาดเล็กในชนบท ชาวบ้านเป็นเครือญาติที่ย้ายถิ่นตามกันมา จึงมีความใกล้ชิดกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความตั้งใจรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ ดังที่ชาวบ้านภูตั้งใจอนุรักษ์ วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ภาษา และอาหาร พวกกัน แต่งกายด้วยชุดผู้ไทในงานประเพณีต่างๆ พูดภาษา ผู้ไทในครอบครัว และส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชน

สอนภาษาผู้ไท และใช้ภาษาผู้ไทในการร้อง รำ และพยายามประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แม้บางครั้งอาจมีความเห็นไม่ตรงกันบ้าง ดังเช่นในการแต่งเพลงประจำหมู่บ้าน ประชาชนชาวบ้านเห็นว่าการปรับเนื้อเพลงให้มีเนื้อหาทันสมัยนั้นไม่ถูกต้อง เนื่องจากสวนทางกับความต้องการในการอนุรักษ์ ด้านภาษา (ประยงค์ แสนสุข, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2555)

ผลการศึกษายังพบว่า ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีพื้นที่ให้ความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แสดงออกอย่างอิสระโดยไม่มีการสกัดกั้นมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพสวยงาม แปลกตา สร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับที่บูลิก (Bulick, B., 2003: 5) กล่าวว่าการพัฒนาทุนวัฒนธรรมเปรียบเสมือนอาหารแห่งความคิดที่จะทำให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ แต่ละชุมชนสร้างขึ้นจากลักษณะเฉพาะและบริบทของตน วิธีการหนึ่งคือการส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Places) เช่น การบูรณะอาคารร้างเป็นที่ทำงานของศิลปินหรือเป็นร้านอาหาร เพื่อให้บรรดานักคิดสร้างสรรค์มาพบกัน และการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อจัดกิจกรรมใหม่ๆ เช่น ปิดถนนจัดงานเทศกาล เป็นต้น ทำให้มีพื้นที่ให้วัฒนธรรมที่หลากหลายได้มาพบกันและรวมเข้าด้วยกัน

8. ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมด้านทุนทรัพยากร ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยี และการบริหารจัดการทรัพยากร และจากผลการวิจัยภาคสนามพบว่า ชุมชนแม่กำปองจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวได้รับอากาศบริสุทธิ์ ชมธรรมชาติสวยงาม ได้พูดคุยกับชาวบ้าน นั่งทานอาหารริมลำธาร พืชผักเก็บจากริมรั้ว ค่ำลงนอนฟังเสียงน้ำไหล เข้าไปวัดทำบุญ ชีวิตเสมือนหยุดนิ่งชั่วขณะเพื่อซึมซับพลังชุมชนบ้านภูใช้ท้องทุ่งนา ทิวเขา และลำธาร เพื่อเสริม

จุดขายด้านวัฒนธรรมเช่นกันและชุมชนแพรกก
หนามแดงใช้น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพ
ทุกชุมชนมีการจัดการทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับที่
เสรี พงศ์พิศ (2552: 41) กล่าวว่าการจัดการทรัพยากร
เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ประเทศ
ไทยมีศักยภาพที่จะพัฒนาบนฐานทรัพยากรดิน
น้ำ ป่า ความหลากหลายทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุด
แข็งของไทยที่นำไปแข่งขันได้

ผลการวิจัยภาคสนามพบว่า บ้านแม่กำปอง
มีความโดดเด่นด้านการบริหารจัดการ ทำให้เกิด
กิจกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชุมชนมีชื่อเสียง
นักท่องเที่ยวและรายได้ของชุมชนเพิ่มขึ้น ชุมชนจึง
ออกกฎระเบียบต่างๆ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงจัดระบบสวัสดิการและ
การจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมต่อสมาชิกทุกคน
ส่วนชุมชนแพรกกหนามแดงและชุมชนบ้านภู ต่างก็
บริหารจัดการตนเองจนมีชื่อเสียงเช่นกัน ทุกชุมชนมี
เป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนใน
ชุมชน การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ตามมาทีหลัง
ความสำเร็จเหล่านี้เกิดจากการมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน
การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และการตอบใจത്യความ
ต้องการที่แท้จริงของชุมชน จึงควรส่งเสริมให้ชุมชน
ร่วมกันแสวงหารูปแบบการจัดการที่เหมาะสมกับตนเอง
ให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม
เป็นการเตรียมชุมชนเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง
สามารถจัดการกับปัญหาที่จะเกิดกับตนเอง ครอบคลุม
และชุมชน และพึ่งตนเองได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะด้านทุนมนุษย์ ชุมชนควร
ส่งเสริมให้สมาชิกมีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อค้นหา
หรือบ่มเพาะผู้นำตามธรรมชาติ ส่งเสริมปราชญ์
ชาวบ้านที่ขาดความรู้ด้านวิชาการให้ถ่ายทอด
ประสบการณ์แก่คนรุ่นใหม่หรือลูกหลานที่มีความรู้
ด้านวิชาการนำไปต่อยอด ส่งเสริมชาวบ้านให้เป็นคน

ช่างคิดและชาญฉลาด เห็นคุณค่าของสิ่งใกล้ตัวและ
คิดได้ว่าจะนำไปใช้อย่างไร ใช้กระบวนการประชา
พิชัยให้ชาวบ้านเรียนรู้ ค้นพบศักยภาพของตน
วิเคราะห์ชุมชน จัดทำแผนแม่บทและดำเนินการตาม
แผน ต่อยอดความรู้เศรษฐกิจชุมชนด้วยนวัตกรรม
และความรู้ด้านธุรกิจที่สอดคล้องกับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะด้านทุนสังคม ควรส่งเสริม
ให้คนในชุมชนมีวิถีจัดการความขัดแย้งอย่าง
สร้างสรรค์ด้วยการร่วมมือ (Collaboration) และการ
ประนีประนอม (Compromising) เพื่อให้เกิดประโยชน์
แก่ทุกฝ่ายและเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ซึ่งอาจต้อง
มีผู้เสียสละบ้าง โดยการเปิดวงสนทนา (Dialogue)
เปิดใจรับฟังและร่วมพูดคุย มุ่งแก้ไขปัญหาและหาข้อ
เสนอแนะ ไม่เน้นหาผู้ผิด สร้างความไว้วางใจและ
ความรู้สึกปลอดภัย เพื่อให้ข้อมูลหรือแสดงความ
คิดเห็นอย่างอิสระ ให้มีใจเปิดกว้าง (Openness)
พร้อมรับประสบการณ์ใหม่ และรับฟังความเห็นต่าง
ให้ชุมชนมีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อาศัยองค์
ความรู้จากภายนอกและกลไกส่งเสริมที่เหมาะสม
มาสร้างสรรค์ชุมชน

3. ข้อเสนอแนะด้านทุนวัฒนธรรม
ควรส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีที่เครือข่ายในชุมชน
ให้ใกล้ชิด สร้างจิตสำนึกชุมชน ความไว้วางใจ
การช่วยเหลือกัน และการจัดการดูแลกันเองเมื่อมี
สมาชิกประพฤติไม่ถูกต้อง ส่งเสริมการรักษาสภาพ
แวดล้อมและคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน
จัดการท่องเที่ยวอย่างรัดกุม ใช้ความเป็นบ้านนอก
ของชนบทไทยเป็นเสน่ห์และจุดขาย ส่งเสริมเศรษฐกิจ
ชุมชนโดยใช้ความหลากหลายของชุมชนและวัฒนธรรม
ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของศิลปะ (Arts) ฐูเรื่องศิลปะ
เรียนศิลปะ และรักศิลปะ เนื่องจากศิลปะเป็นเครื่องมือ
สำคัญที่จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และเป็นผล
แห่งความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการผลิตภัณฑสินค้า
ชุมชนจากความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่จำเป็นต้องแหวกแนว
หรือหรูหรา แต่รวมเอาสิ่งใกล้ตัวที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น

เน้นคุณค่า วิธีชีวิต เปลี่ยนด้วยมุมมองใหม่ให้เป็นของใหม่ไม่ซ้ำใคร ไม่ผลิตสินค้าซ้ำๆ อันเป็นการทำลายอัตลักษณ์ของชุมชน กล้าคิดนอกกรอบ และไม่เลียนแบบตัวเองโดยใช้ปัจจัยเดิมๆ ตลอด ทำให้สิ่งใหม่ไม่เกิดขึ้น

4. ข้อเสนอแนะด้านทุนทรัพยากร ชุมชนควรพัฒนานวัตกรรมจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทและทรัพยากรของตน เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีแนวความคิดพัฒนาแบบองค์รวม โดยคำนึงถึงความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และให้ชุมชนจัดการตนเอง และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเสริมให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ในการออกแบบสินค้าและบริการของชุมชน ไม่เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง เนื่องจากการสร้างทรัพยากรใหม่เป็นเรื่องยากลำบาก ดังตัวอย่างการผลิตเก้าอี้ไม้ไผ่ซึ่งเป็นไม้โตเร็วและหาง่ายในพื้นที่

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทยในแต่ละด้านให้ครอบคลุมชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ
3. ควรศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หรือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกรณีศึกษาต้นแบบ
4. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมทุนวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน
5. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมทุนทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- คุณากร วาณิชยวิรุฬห์. (2552). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : เขามั่งคั่งจากความคิดกันอย่างไร. แปลจากเรื่อง THE CREATIVE ECONOMY: How people make money from ideas โดย Howkins, J. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553) ก. การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์
- _____. (2553) ข. เส้นทางการระบบเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชนไทย. เอกสารประกอบการปาฐกถาสมัชชาวิชาการเกษตรกรรมยั่งยืน. 22 มีนาคม 2553. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุจน์ เจริญเมือง. (2547). เมืองยั่งยืนในเอเชีย แนวคิดและประสบการณ์จากเมืองนาราและบาห์ลี. สถาบันวิจัยสังคม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฐนิธ กิตติอำพน. (2553). เมืองและชุมชนสร้างสรรค์. เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา. วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2553.
- นภาพรณี หะวานนท์ และพิสมัย รัตนโรจน์สกุล. (2548). การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์. (2550). Global Village มหัศจรรย์แห่งหมู่บ้านหลังเขา พอเพียงและยั่งยืนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ดั่งฝันดี เซ็นเตอร์.

- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). การเมืองและการปกครองของ
ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2550). โลกพลิกโฉม ความมั่งคั่ง
ในนิยามใหม่. กรุงเทพฯ : บริษัท สยาม เอ็ม
แอนด์พัลลัซซิ่ง จำกัด.
- สุวรรณี คำมั่น และคณะ. (2551). ทุนสังคมกับการ
พัฒนาทุนมนุษย์.เอกสารการสัมมนาวิชาการ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. 29-30 พฤศจิกายน
2551.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- อาภาพร กระโหมวงค์. (2552). การศึกษาปัจจัยที่
ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการ
ที่พัทลุงผู้ส่วพัฒนารวมชนบท. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์
การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์ การกีฬา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bulick, B., et al. (2003). Cultural Development in
Creative Communities. "Monograph"
E-journal, November 2003. Americans
for the Arts.
- DFID. (2000). Sustainable Livelihoods Guidance
Sheets. Department for International
Development. [Online]. Accessed 16
February 2011, Available from www.
livelihood.org/info_guidancesheets.htm.
- Eger, J. M. (2003). The Creative Community :
Forging The Links between Art Culture
Commerce & Community. The California
Institute for Smart Communities. San
Diego State University. U.S.A.
- Florida, R. (2004). The Rise of the Creative Class :
and how it's transforming work,
leisure, community, & everyday life.
New York: Basic Book.
- Harvey, L. & Victory, J. (2004). The Creative
Community Handbook : A Leap to
Possibilities Thinking. A project of the
Michigan State University Community
and Economic Development Program
(CEDP).
- Hui, D.(Ed.). (2005). A Study on Creativity Index.
Home Affairs Bureau, The Hong Kong
SpecialAdministrative Region Government.
- Kreidler, J. & Trounstine, P. (2005). Creative
Community Index : Measuring Progress
Toward A Vibrant Silicon Valley. Cultural
Initiatives Silicon Valley.
- OECD. (2000). The Creative Society of the 21st
Century. Paris: Head of Publications
Division.
- TCDC. (2553). "Creative Communities Leadership
Project: CCLP" [Online]. Accessed 14
February 2010, Available from http://
www.creativeclass.com/ creative_ class
_communities

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน

Synthesis of Research on Reading

ดวงใจ ชนะสิทธิ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและปริมาณงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่าน และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย/ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชนนอกระบบ โดยงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นงานวิจัยของคณาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ ในช่วงปี พ.ศ.2543 – 2553 ทั้งนี้การวิเคราะห์ลักษณะและปริมาณงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านตามกรอบประเด็นในการวิเคราะห์ 12 ประเด็น สังเคราะห์งานวิจัย 201 เล่ม สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปีที่ได้รับการตีพิมพ์งานวิจัยด้านการอ่านมากที่สุดคือปี พ.ศ. 2552 ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง รองลงมาเป็นการผสมผสานงานวิจัยเชิงทดลองร่วมกับการวิจัยเชิงเปรียบเทียบและการวิจัยเชิงบรรยาย เมื่อพิจารณาประเภทของการวิจัยเชิงทดลองพบว่ารูปแบบของการวิจัยส่วนใหญ่ใช้การวิจัยเชิงทดลองแบบกึ่งนึ่งร่อง ส่วนการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์พบว่าใช้การวิเคราะห์เพียร์สันไคต์กโมเมนต์ สำหรับการวิจัยเชิงเปรียบเทียบพบว่าส่วนใหญ่ใช้การเปรียบเทียบค่าที่ รองลงมาให้การเปรียบเทียบทั้ง 2 แบบคือค่าที่และค่าเอฟ สำหรับการวิจัยเชิงสาเหตุพบว่าส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงบรรยายพบว่าส่วนใหญ่งานวิจัยด้านการอ่านใช้การอธิบายความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านเนื้อเรื่องของการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีเนื้อหาในด้านการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านมากที่สุด รองลงมาคือการพัฒนาทักษะการอ่านและปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน ทั้งนี้การระบุประเด็นปัญหาวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีการระบุประเด็นปัญหาวิจัยและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในด้านวัตถุประสงค์ของการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและพัฒนาการ รองลงมาเป็นการศึกษาสภาพปัญหาด้านการอ่านและศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่าน โดยสมมติฐานการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีการตั้งสมมติฐานการวิจัยและตอบใจวิทยวิจัยตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ด้านตัวแปรพบว่าตัวแปรต้นมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการสอนอ่านมากที่สุด รองลงมาคือสถานภาพส่วนบุคคล การส่งเสริม/รักการอ่าน และทักษะการอ่าน ส่วนตัวแปรตามพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รองลงมาคือความสามารถด้านการอ่าน และความรู้ความเข้าใจด้านการอ่าน ด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 501 คน ขึ้นไป รองลงมาคือช่วง 31 – 100 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-30 คน รองลงมาช่วง 301-400 คน สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย รองลงมาคือวิธีการเลือกแบบเจาะจง และการสุ่มแบบแบ่งประเภทตามลำดับ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือ

* อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันส่งเสริมและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ

แบบสอบถามและแบบทดสอบพร้อมกัน เมื่อพิจารณาตามการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือพบว่าส่วนใหญ่ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้ง 4 ประเด็นคือ ความตรง ความเที่ยง ความยากง่ายและอำนาจจำแนก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์พบว่าส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์เชิงบรรยายควบคู่ไปกับการวิเคราะห์เชิงอนุมาน เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ความสอดคล้อง และเมื่อวิเคราะห์เชิงบรรยายพบว่าสถิติที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิเคราะห์เชิงอนุมานพบว่าส่วนใหญ่ใช้การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านพบว่าสามารถแบ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านออกเป็น 5 ด้านคือ การส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน การพัฒนาทักษะการอ่าน ความสามารถในการอ่าน พฤติกรรมการอ่าน และปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) บรรจุการส่งเสริมและการพัฒนาการอ่านเป็นนโยบายของหน่วยงาน 2) ส่งเสริมให้คนไทยมีพฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ปลูกฝังและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการอ่าน 3) นำนวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการอ่านและความสามารถในการอ่านอย่างจริงจังในสถานศึกษา 4) พัฒนาระดับความสามารถในการอ่านของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้อ่านออก เขียนได้ ผ่านกระบวนการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) ผู้ที่รับผิดชอบดูแลควรมีการนิเทศ กำกับและติดตามการดำเนินงานในการส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการรายงานต่อสาธารณชน และผู้บังคับบัญชาในระดับชั้นขึ้นไป 5) ระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน รวมไปถึงให้บริการเคลื่อนที่เพื่อส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ

คำสำคัญ : การสังเคราะห์งานวิจัย การอ่าน

บทนำ

การอ่านเป็นทักษะที่เกิดจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อม และความพร้อมของแต่ละบุคคลสามารถฝึกจนเป็นนิสัยตั้งแต่เด็กโดยเฉพาะช่วง 1-6 ขวบ การอ่านช่วยพัฒนาสติปัญญาของแต่ละบุคคล ช่วยให้เกิดกระบวนการคิด เกิดจินตนาการ เกิดองค์ความรู้และแนวคิดใหม่ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบันการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะการสื่อสารไม่จำเป็นการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน ทักษะการฟังและการอ่านเป็นทักษะภาษาส่วนรับเข้า ส่วนทักษะการพูดและการเขียนเป็นทักษะส่วนแสดงออก ในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตามทักษะการแสดงออกที่สำคัญที่สุดคือทักษะการพูด แต่ทักษะที่จะส่งเสริมให้คนเรามีความสามารถในการพูดที่ดีได้นั้นก็คือการอ่าน ดังนั้นทักษะการอ่านจึงเป็นทักษะที่สำคัญเป็นพื้นฐานแห่งความสำเร็จทั้งปวง การอ่านช่วยให้เราได้คำตอบจากปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือปัญหาที่

ค้างคาใจไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม จึงทำให้เป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ รอบด้านได้ด้วยตนเอง และจากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า การอ่านหนังสือของคนไทยในปี พ.ศ.2551 คนไทยอายุตั้งแต่ 6 ขวบขึ้นไปอ่านหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือเรียนหรือหนังสือเพื่องานร้อยละ 66.30 ขณะที่ ปี พ.ศ. 2548 อ่านร้อยละ 69.10 และปี พ.ศ.2546 อ่านร้อยละ 61.20 นอกจากนี้ยังพบว่าเพศชายอ่านหนังสือมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อยคือ เพศชายอ่านร้อยละ 67.50 และเพศหญิงอ่านร้อยละ 65.10 และในกลุ่มเด็กเล็กที่อาศัยอยู่กรุงเทพมหานคร อ่านหนังสือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.30 และเด็กภาคอีสานอ่านหนังสือน้อยที่สุดร้อยละ 31.30 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายในการอ่าน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างศักยภาพ

เด็กและเยาวชนคนในชาติเพื่อเติมเต็มการศึกษาตลอดชีวิต ในการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยเน้นเป้าหมายในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยการอ่าน การแสวงหาความรู้สำหรับคนไทยทุกคนทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษา และนอกระบบ รวมทั้งผู้ที่พ้นวัยเรียนให้มีโอกาสในการเข้าถึงความรู้ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง รักการอ่าน แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง และต่อยอดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ อย่างไร้ขีดจำกัด จากสื่อและวิธีการที่หลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์ โดยกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดไว้ว่าภายในระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ.2552 – 2561) คนไทยใช้เวลาอ่านหนังสือนอกเวลาเรียน นอกเวลาทำงานมากขึ้น เฉลี่ยอย่างน้อยวันละ 60 นาที นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระหรือแม้แต่กรุงเทพมหานคร ที่เห็นความสำคัญของการอ่าน โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครที่ได้จัดให้มีโครงการรณรงค์ให้กรุงเทพเป็นมหานครแห่งการอ่านของโลกในปี 2013 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระตุ้นบรรยากาศการอ่านและการเขียนของประเทศไทยให้คึกคัก ถึงขนาดลงลึกจนกลายเป็นวัฒนธรรม โครงการนี้มีแนวทางการทำงานหลักอยู่ 3 ประการคือ 1) จุดประกาย กระตุ้นให้เกิดการตื่นรู้ร่วมกันในระดับสังคมว่าการอ่านเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญและเป็นเครื่องมือในการสร้างคน เมื่อจุดประกายการตื่นรู้ร่วมกันได้สำเร็จก็ถือว่าเดินมาถูกทาง 2) ขยายพื้นที่ช่วยกันรณรงค์เปิดพื้นที่ให้คนไทยทั้งประเทศมีช่องทางศึกษาหาความรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและตามอัธยาศัย เช่น ตามห้องสมุด ร้านหนังสือ ป้ายรถเมล์ ในโทรทัศน์ หรือใน Social Network ต่างๆ ให้มากที่สุด เหมือนเรามีเมล็ดพันธุ์ที่จะกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการรักการอ่านกระจายอยู่ทั่วไปหมด 3) ส่งเสริมให้เดินดีจนเป็นวัฒนธรรม วันหนึ่งคงจะเห็นคนไทยยืนรอรถเมล์แล้วถือกระเป๋า มีมือหนึ่งอีกมือหนึ่งถือหนังสือ หรือถ้านั่งคุยกันอยู่ในสวนสาธารณะ ในกระเป๋าอาจมีหนังสือส่วนตัวสัก

2-3 เล่ม เมื่อใดที่ทำให้การอ่านกลายเป็นวัฒนธรรม และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเช่นนี้ กรุงเทพฯ จะเป็นมหานครแห่งการอ่านของโลก (ศุทธิชัย คุณาเจริญ, 2554)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2553 พบว่ามีงานวิจัยจำนวน 201 เรื่องที่ศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการอ่าน พฤติกรรมการอ่าน ความต้องการในการอ่าน แรงจูงใจในการอ่าน หรือการศึกษาลักษณะนิสัยในการอ่าน โดยงานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปรียบเทียบ ศึกษาตัวแปรต่างๆ ที่ส่งผลต่อการอ่าน ศึกษาความสัมพันธ์ของการอ่านกับสภาพแวดล้อมของสังคม ครอบครัว และใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงทดลอง วิจัยเชิงพรรณนา หรือการวิจัยในรูปแบบอื่นๆ แต่องค์ความรู้ดังที่กล่าวมาข้างต้นยังขาดการรวบรวมและสังเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ทำให้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษามีลักษณะที่กระจัดกระจาย ขาดการผสมผสานกันอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามจะพบว่ามีนักวิจัยหลายท่านได้พยายามพัฒนาเทคนิคการสังเคราะห์เชิงปริมาณโดยการใช้เทคนิคทางสถิติเข้ามาช่วยเพื่อเพิ่มความเป็นระบบและมีความชัดเจนในการลงข้อมูลสรุปเป็นความรู้ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้สูง จึงทำให้เกิดวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยหลายแบบ วิธีวิเคราะห์อภิमान (Meta Analysis) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้กันมากในการสังเคราะห์งานวิจัยในปัจจุบัน โดยมี Glass เป็นผู้ริเริ่มนำวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยที่อาศัยการวิเคราะห์ทางสถิติในการหาข้อสรุปของงานวิจัยอย่างมีระบบมากขึ้น (อุทุมพร จามรมาน, 2531) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน เพื่อเป็นการวิเคราะห์ลักษณะและปริมาณงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน และเป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านเพื่อนำผลที่ได้เสนอสำนักงานการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อการกำหนด

นโยบาย/ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านสำหรับ
ประชาชนนอกระบบโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ลักษณะและปริมาณงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน
2. สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่าน
3. จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย/ยุทธศาสตร์
การส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชนนอกระบบ
โรงเรียน

คำถามการวิจัย

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านมีลักษณะ
เป็นอย่างไร
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านส่วนใหญ่
เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งไปในทิศทางใด
3. แนวทางในการนำเสนอเชิงนโยบาย/
ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการอ่านสำหรับการศึกษ
นอกระบบเป็นอย่างไร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ งานวิจัย
ของคณาจารย์และวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตทั้งของ
ภาครัฐและเอกชน ที่ศึกษาเกี่ยวกับการอ่านที่ตีพิมพ์
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 – 2553 จำนวน 201 เรื่อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบลักษณะและปริมาณงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับการอ่าน
2. ได้องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยใน
การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการอ่าน เพื่อเป็นสารสนเทศ
ในการพัฒนาการอ่านในระดับนโยบายของหน่วย
งานต่าง ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ตารางวิเคราะห์ สร้างโดยอาศัยทฤษฎี
แนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
เครื่องมือที่สร้างขึ้นเป็นตารางวิเคราะห์เพื่อจำแนก
คุณลักษณะของงานวิจัยตามองค์ประกอบ 12 ด้าน
คือปีที่ตีพิมพ์ผลงานวิจัย ประเภทของงานวิจัย เนื้อหา
ของงานวิจัย การระบุประเด็นปัญหา/ข้อคำถามงาน
วิจัย วัตถุประสงค์ของงานวิจัย สมมติฐานการวิจัย
ตัวแปรที่ศึกษา กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย วิธีการ
สุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
รวมถึงการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ สถิติที่ใช้ใน
การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบวัตถุประสงค์การวิจัย
และเนื้อหาของการวิจัยจำแนกตามปีที่ตีพิมพ์

2. แบบการสังเคราะห์งานวิจัย ผู้วิจัยได้
ศึกษางานวิจัยจำนวน 201 เรื่อง โดยพิจารณาจาก
ผลการวิเคราะห์ลักษณะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน
โดยแบ่งการสังเคราะห์งานวิจัยออกเป็น 5 ด้านคือ 1)
การส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน 2)การพัฒนาทักษะ
การอ่าน 3)ความสามารถในการอ่าน 4) พฤติกรรม
การอ่าน และ 5) ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน

3. แบบกรอกข้อมูลการนำเสนอเชิงนโยบาย
และยุทธศาสตร์การส่งเสริมการอ่านพิจารณาจาก
การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการส่งเสริมและพัฒนาการ
อ่านตามประเด็นในข้อ 2

แหล่งข้อมูลการศึกษา

1. แหล่งข้อมูลที่ศึกษาได้แก่งานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับการอ่านในช่วงปี พ.ศ.2543 – 2553 ซึ่ง
ทำเสร็จสมบูรณ์จำนวน 201 เล่ม จากหน่วยงาน 30
หน่วยงานทั่วประเทศ
2. ผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของงานวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้อ่านรายงานการวิจัยแล้วนำมาจัดทำเป็นตารางและเขียนร้อยเรียงกัน

การสังเคราะห์ผู้วิจัยได้ทบทวนจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และศึกษางานวิจัยโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและใช้สถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ลักษณะและปริมาณงานวิจัยที่เกี่ยวกับการอ่านในช่วงปี พ.ศ.2543 – 2553 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการอ่านพบว่าปีที่ได้รับการตีพิมพ์งานวิจัยด้านการอ่านมากที่สุดคือปี พ.ศ.2552 คิดเป็นร้อยละ 18.41 รองลงมาคือปี พ.ศ.2548 และ 2550 ในระดับที่เท่ากันคือร้อยละ 15.92 เมื่อจำแนกตามประเภทของการวิจัยพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental) คิดเป็นร้อยละ 29.35 รองลงมาเป็นการผสมผสานงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental) ร่วมกับการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (Compare) และการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive) คิดเป็นร้อยละ 27.86 และงานวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive) คิดเป็นร้อยละ 16.42 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาประเภทของการวิจัยเชิงทดลองพบว่ารูปแบบของการวิจัยเชิงทดลองในด้านการอ่านส่วนใหญ่ใช้การวิจัยเชิงทดลองแบบ Pre Experimental Design คิดเป็นร้อยละ 85.12 การวิจัย เชิงสหสัมพันธ์พบว่าส่วนใหญ่งานวิจัยด้านการอ่านใช้การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์โดยการวิเคราะห์ Pearson Product Moment correlation coefficient คิดเป็นร้อยละ 90 การวิจัยเชิงเปรียบเทียบพบว่าส่วนใหญ่งานวิจัยด้านการอ่านใช้การเปรียบเทียบ t-test คิดเป็นร้อยละ 51.52 รองลงมาให้การเปรียบเทียบทั้ง 2 แบบคือ t-test และ F-test คิดเป็นร้อยละ 18.18 การวิจัยเชิงสาเหตุพบว่าส่วนใหญ่ใช้ Multiple Regression Analysis คิดเป็นร้อยละ 100 และการวิจัยเชิงบรรยายพบว่าส่วนใหญ่งานวิจัยด้านการอ่านใช้การอธิบายความถี่

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 70.65 รองลงมาคือการอธิบายค่าร้อยละ (Percentages) อย่างเดียวคิดเป็นร้อยละ 18.91 ตามลำดับ

ด้านเนื้อเรื่องของการวิจัยพบว่าการวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่มีเนื้อหาในด้านการส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 51.24 รองลงมาคือการพัฒนาทักษะการอ่านคิดเป็นร้อยละ 18.91 และปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 5.47 ตามลำดับ ทั้งนี้การระบุประเด็นปัญหาวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่มีการระบุประเด็นปัญหาวิจัย คิดเป็นร้อยละ 71.14 ทั้งนี้ประเด็นปัญหาส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยคิดเป็นร้อยละ 95.80

ด้านวัตถุประสงค์ของการวิจัยพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 29.85 รองลงมาเป็นการศึกษาสภาพปัญหาด้านการอ่านคิดเป็นร้อยละ 19.40 และศึกษาพฤติกรรมกรรมการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 12.94 ตามลำดับ โดยสมมติฐานการวิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการตั้งสมมติฐานการวิจัยคิดเป็นร้อยละ 57.10 และตอบใจวิทยวิจัยตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้คิดเป็นร้อยละ 96.51

ด้านตัวแปร พบว่าตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระจะเกี่ยวกับเรื่องวิธีการสอนอ่านมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 22.67 รองลงมาคือสถานภาพส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 18.67 การส่งเสริม/รักษารอ่าน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และทักษะการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 15.33 ตามลำดับ สำหรับตัวแปรตามพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัวแปรตาม คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมาคือความสามารถด้านการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และความรู้ความเข้าใจด้านการอ่านคิดเป็นร้อยละ 14.00 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรที่ไม่ได้ระบุตัวแปรต้นและตัวแปรตามพบว่าในด้านการอ่านส่วนใหญ่ศึกษา

เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านคิดเป็นร้อยละ 39.62 รองลงมาคือความสนใจในการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 11.32

ด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 501 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 24.28 รองลงมาคือช่วง 31 – 100 คน คิดเป็นร้อยละ 23.88 และช่วง 1-30 คน คิดเป็นร้อยละ 21.39 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจะอยู่ในช่วง 1-30 คน คิดเป็นร้อยละ 55.22 รองลงมาช่วง 301-400 คน คิดเป็นร้อยละ 15.42 และในช่วง 31-100 คน คิดเป็นร้อยละ 13.43 ตามลำดับ

วิธีการสุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีการสุ่มแบบ Simple Random Sampling คิดเป็นร้อยละ 9.95 รองลงมาคือ Purposive Sampling คิดเป็นร้อยละ 8.96 และ Stratified Random Sampling คิดเป็นร้อยละ 7.96 ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือแบบสอบถามและแบบทดสอบพร้อมกันคิดเป็นร้อยละ 23.88 รองลงมาใช้แบบสอบถามอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 20.90 และแบบทดสอบอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 15.42 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้ง 4 ประเด็นคือ ความตรง ความเที่ยง ความยากง่ายและอำนาจจำแนก คิดเป็นร้อยละ 49.25 รองลงมาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงและความเที่ยง คิดเป็นร้อยละ 25.87 และความตรงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 11.94 ตามลำดับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์พบว่าส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) และการวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistic) คิดเป็นร้อยละ 42.79 รองลงมาเป็นการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) คิดเป็นร้อยละ 36.82

ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์เชิงเนื้อหาส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ IOC (Index item objective congruence) คิดเป็นร้อยละ 43.75 และเมื่อวิเคราะห์เชิงบรรยายพบว่าสถิติที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 80.31 สำหรับการวิเคราะห์เชิงอนุมานพบว่าส่วนใหญ่ใช้สถิติ t-test คิดเป็นร้อยละ 43.12 รองลงมาใช้ t-test คู่กับ ANOVA คิดเป็นร้อยละ 22.02

การเปรียบเทียบวัตถุประสงค์การวิจัยกับปีที่ผลิตงานวิจัยพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่ผลิตในปี พ.ศ.2552 จำนวน 37 เล่ม ปี พ.ศ.2548 และ 2550 จำนวน 32 เล่มเท่ากัน เมื่อจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัยพบว่าวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและการพัฒนาด้านการอ่านมีจำนวนมากที่สุด 60 เล่ม โดยในปี พ.ศ. 2549 ผลิตมากที่สุดจำนวน 12 เล่ม รองลงมา ปี พ.ศ. 2552 จำนวน 8 เล่ม วัตถุประสงค์รองลงมาคือศึกษาสภาพปัญหาด้านการอ่านจำนวน 39 เล่ม โดยในปี พ.ศ. 2551 ผลิตมากที่สุดจำนวน 12 เล่ม รองลงมาในปี พ.ศ.2550 จำนวน 9 เล่ม และวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม การอ่าน จำนวน 26 เล่ม ปีที่ผลิตมากที่สุดคือปี พ.ศ.2552 จำนวน 9 เล่ม และ ปี พ.ศ. 2549 จำนวน 5 เล่มตามลำดับ

การเปรียบเทียบเนื้อหาของงานวิจัยกับปีที่ผลิตงานวิจัยพบว่างานวิจัยด้านการอ่านส่วนใหญ่ผลิตในปี พ.ศ.2552 จำนวน 37 เล่ม ปี พ.ศ.2548 และ 2550 จำนวน 32 เล่มเท่ากัน เมื่อจำแนกตามเนื้อหาพบว่าส่วนใหญ่เป็นการส่งเสริมและการพัฒนาการอ่าน จำนวน 103 เล่ม และเมื่อพิจารณาปีที่ผลิตพบว่าในปี พ.ศ. 2548 ผลิตมากที่สุด จำนวน 26 เล่ม รองลงมาคือ ปี พ.ศ.2549 และ 2551 จำนวน 15 เล่ม ในจำนวนที่เท่ากัน รองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการอ่าน จำนวน 38 เล่ม และผลิตมากที่สุดในปี พ.ศ.2552 จำนวน 10 เล่ม และในปี พ.ศ.2553 จำนวน 7 เล่ม ตามลำดับ

2. การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านผลการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านแบ่งเป็น 5 ด้านคือ

2.1 การส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน

จากการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านพบว่าปัจจัยที่จะส่งเสริมการอ่านได้ดีนั้นเกิดมาจากครอบครัว เพื่อน และครูในการเอาใจใส่และชักจูงให้มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการอ่าน นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความต้องการพัฒนาเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยจัดให้มีกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จัดเนื้อหาของกิจกรรมให้ตอบสนองความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้วิธีการพัฒนาการรักการอ่าน พบว่าปัจจัยที่ทำให้มีนิสัยรักการอ่านคือวิธีพัฒนานิสัยรักการอ่านโดยอาศัยปัจจัยภายในตัวผู้อ่านคือ การกำหนดเป้าหมายของการอ่านอย่างมุ่งมั่นแน่วแน่ การเตือนตนเองอยู่ตลอดเวลา และการเลือกหนังสืออ่านที่ชอบ นอกจากนี้กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนที่ส่วนใหญ่ปฏิบัติและได้ผลต่อการอ่านคือ 1) กิจกรรมการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก 2) กิจกรรมการเล่านิทาน 3) กิจกรรมภาษาไทย ภาษาอังกฤษวันละคำ 4) กิจกรรมการเล่าข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน 5) กิจกรรมยอदनักอ่าน 6) กิจกรรมการประกวดเพื่อส่งเสริมการอ่าน 7) กิจกรรมห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน และ 8) กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ผู้ปกครองจัดทำขึ้นที่บ้าน เช่น การอ่านหนังสือเป็นแบบอย่างแก่บุตรหลาน การซื้อหนังสือให้บุตรหลานอ่านที่บ้าน การกำหนดเวลาในการอ่านหนังสือ การสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลาน และรายงานให้ครูทราบเป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวแล้วยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่จะส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน เช่น การเล่านิทาน การขีดหุ่น ค่ายการอ่าน ยอดนักอ่าน วางทูกงานอ่านทุกคน ห้องสมุดเคลื่อนที่ เกมตอบปัญหา อ่านเสียงตามสาย คลินิกตัวน้อย

ที่ช่วยน้อง เล่าเรื่องจากภาพ ได้ว่าที่ ยูวทูตความดี บอกรกล่าวเล่าเรื่อง นอกจากการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านให้กับนักเรียนแล้วการพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมการอ่านก็มีส่วนจำเป็นเช่นกัน และจากผลการวิจัยพบว่าการใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจัดการความรู้ทำให้ครูมีความรู้ด้านการอ่านมากขึ้น ส่งผลให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสนใจ และเกิดทัศนคติที่ดี ผู้ปกครองมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน และเป็นการส่งเสริมให้นักเรียน มีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น สำหรับห้องสมุดประชาชน พบว่าการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้ที่มาใช้บริการที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความต้องการวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแตกต่างกัน

2.2 การพัฒนาทักษะการอ่าน

จากการสังเคราะห์การพัฒนาทักษะการอ่านส่วนใหญ่พบว่าเป็นการสร้างนวัตกรรมเพื่อนำไปพัฒนาทักษะการอ่าน ไม่ว่าจะเป็นชุดกิจกรรมแบบฝึกเสริมทักษะ หรือนวัตกรรมอื่นๆ ทั้งนี้ผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่าการใช้นวัตกรรมที่ผู้วิจัยผลิตขึ้น เมื่อนำไปใช้พบว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน เช่น การใช้กิจกรรมเรียนปนเล่น มีผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีทักษะด้านการอ่าน คู่มือการอ่านออกเสียงส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านออกเสียงภาษาไทย หรือชุดกิจกรรมฝึกทักษะการอ่านจับใจความส่งผลให้นักเรียนมีทักษะในการอ่านมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมที่เกี่ยวกับหนังสือนิทาน หนังสือพื้นบ้าน หนังสือประกอบภาพ การ์ตูนเพื่อเสริมทักษะด้านการอ่าน การจัดการเรียนรู้แบบรรมนุญการสอนพบว่าส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านดีขึ้น

2.3 ความสามารถในการอ่าน

จากการสังเคราะห์ความสามารถในการอ่านส่วนใหญ่พบว่าสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการอ่านเนื่องจากเป็นผลจากการใช้นวัตกรรมเช่นกัน

เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้สารโฆษณาที่ครูเลือกให้ มีผลให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความ ได้มากขึ้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้เพลงประกอบการ สอนมีผลให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจ ความได้มากขึ้น รวมไปถึงการจัดการจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนสื่อความ ส่งผลให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นักเรียนมีความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนสื่อ ความได้มากขึ้นโดยเฉพาะการอ่าน นักเรียนมีความ สามารถในการอ่านมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า นวัตกรรมที่เกี่ยวกับแบบฝึกทักษะต่างๆ ส่งผลต่อความ สามารถในการอ่าน การพัฒนาความสามารถในการ อ่าน สื่อที่ช่วยในการพัฒนาได้มากที่สุดคือสารสนเทศที่ ได้รับจากการอ่านในอินเทอร์เน็ต หนังสือเรียน และการดูตามลำดับ โดยความถี่ในการอ่านเฉลี่ย 2-3 วันต่อครั้ง สำหรับประเภทและเนื้อหาที่สนใจอ่าน นอกเหนือจากตำราพบว่านิยมอ่านนิทาน สารคดี และนิยายตามลำดับ สำหรับกลุ่มนิทานจะชอบอ่าน นิทานที่มีรูปภาพประกอบ กลุ่มสารคดีจะชอบอ่าน สารคดีเกี่ยวกับสัตว์ และกลุ่มนิยายชอบอ่านนิยาย ผจญภัย สำหรับสถานที่อ่าน ชอบอ่านที่บ้าน ห้องสมุด และร้านเช่าหนังสือตามลำดับ

2.4 พฤติกรรมการอ่าน

จากการสังเคราะห์พฤติกรรมในการ อ่านส่วนใหญ่พบว่านักเรียนหญิงมีพฤติกรรมการอ่าน มากกว่านักเรียนชาย หนังสือที่นักเรียนส่วนใหญ่อ่าน ในชีวิตประจำวันได้แก่ หนังสือเรียน ใช้เวลาอ่าน ประมาณ 30 นาที – 1 ชั่วโมง และนักเรียนใช้เวลาใน การอ่านหนังสืออื่นๆ น้อยกว่า 30 นาที นักเรียนส่วนใหญ่เข้าห้องสมุดสัปดาห์ละประมาณ 3-4 ครั้ง และ ส่วนใหญ่อ่านหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน สำหรับการเข้าห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าประกอบการเรียน นักเรียนยังมีพฤติกรรมการอ่านหนังสืออยู่ระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาตามเขตพื้นที่ โดยพิจารณา ในเขต กทม. พบว่าเด็กในเขต กทม. ส่วนใหญ่อ่าน

หนังสือวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี พฤติกรรมการอ่านนิตยสารของวัยรุ่นหญิง ส่วน ใหญ่อ่านในระดับกลาง โดยอ่านบางหน้าละเอียด ที่ เหลืออ่านผ่านๆ ใช้เวลาในการอ่าน 1-2 วัน นิตยสาร ที่อ่านและชอบที่สุดคือนิตยสาร Cheeze สาเหตุที่ ชอบนิตยสารมาอ่านเพราะมีการอัปเดตแฟชั่นใหม่ๆ เครื่องสำอาง สำหรับนิตยสารสำหรับผู้หญิงที่ให้ความ สนใจอันดับแรกคือนิตยสารแพรว และพบว่าวิถีชีวิต มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมในการอ่านนิตยสาร อย่างไรก็ตามในงานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่าน ของเด็กอายุ 12-15 นิยมอ่านหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น แนวสืบสวนมากที่สุด สำหรับพฤติกรรมรักการอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาเกิดจากเจตคติการอ่าน สภาพส่งเสริมการอ่านของผู้ปกครอง และแรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองและกิจกรรม การส่งเสริมการอ่านจากห้องสมุดโรงเรียน สำหรับ พฤติกรรมการอ่านหนังสือพิมพ์ของนักศึกษาส่วนใหญ่ อ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละ 30 อ่านวันเว้นวันหรือสัปดาห์ ละ 2-3 ครั้ง

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน

จากการสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อ การอ่านที่สำคัญมากที่สุดคือ ครอบครัว และรูปแบบ การอบรมเลี้ยงดูมีผลทำให้ความสามารถในการอ่าน เพื่อความเข้าใจของนักเรียนมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สภาพแวดล้อม ทางบ้าน และทัศนคติต่อการอ่าน ส่งผลต่อการอ่าน อย่างไรก็ตามยังมีงานวิจัยหลายเรื่องที่มีผลสรุป เดียวกันว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีความ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนรักการ อ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งภายในและนอกสถานศึกษาได้ดีขึ้น ทั้งนี้จากการ ศึกษางานวิจัยของผู้อ่านในกรุงเทพมหานครด้านการ อ่านหนังสือพิมพ์พบว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้อ่านใน กรุงเทพมหานครอ่านหนังสือพิมพ์ออนไลน์มากที่สุด คือผลประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับส่วนใหญ่อ่าน

หนังสือพิมพ์ออนไลน์มาแล้วเป็นระยะเวลา 1-2 ปีเฉลี่ยอ่าน 3 ครั้งต่อสัปดาห์ และช่วงที่อ่านมากที่สุดคือเวลา 06.00 – 12.00 น. เวลาที่ใช้ในการอ่าน 15-30 นาที

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ต้นสังกัดควรบรรจุการส่งเสริมและการพัฒนาการอ่านไว้ในนโยบาย พันธกิจ ของสถานศึกษา/หน่วยงาน และบรรจุเป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากการอ่านเป็นการสร้างเสริมภูมิปัญญาและเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายความรู้ ทั้งนี้การอ่านถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจ
2. ส่งเสริมให้คนไทยมีพฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ปลูกฝังและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการอ่าน
3. นำนวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัยทางด้านการอ่านมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการอ่านและความสามารถในการอ่านอย่างจริงจังในสถานศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายรับทราบและตระหนักถึงวิกฤติของการอ่านในปัจจุบัน รวมไปถึงผลกระทบที่เกิดจากการไม่อ่านหนังสือของคนไทย
5. ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการอ่านและการกำหนดมาตรการจริงจังในการอ่าน
6. พัฒนาระดับความสามารถในการอ่านของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้อ่านออก เขียนได้ผ่านกระบวนการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
7. ส่งเสริมให้มีการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านโดยให้การสนับสนุนการพัฒนาแหล่งการอ่านให้หลากหลาย รวมทั้งมีความพร้อมในด้านสื่ออุปกรณ์ที่สนับสนุนการอ่าน
8. ส่งเสริมให้มีเครือข่ายการอ่านในแหล่งชุมชนอาจจะจัดให้มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่านใน

ระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ทั้งนี้อาจลงไปถึงระดับครอบครัว

9. จากการที่กรุงเทพมหานครประกาศไว้ว่าจะเป็นมหานครแห่งการอ่านของโลกในปี 2013 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระตุ้นบรรยากาศการอ่านและการเขียนของประเทศไทยนั้น หากสามารถดำเนินการได้ทุกจังหวัดจะทำให้ทั้งประเทศเป็นประเทศแห่งการอ่านในอนาคต

10. จากปัญหาที่พบของห้องสมุดประชาชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคือผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อย งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมน้อย ดังนั้นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองของประชาชน

11. จากผลการวิจัยที่พบว่าห้องสมุดประชาชนมีการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติตามแผนและการประเมินกิจกรรมอยู่ในระดับน้อยนั้น ส่วนกลางหรือผู้ที่รับผิดชอบดูแลควรมีการนิเทศกำกับ และติดตามการดำเนินงานในการส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการรายงานต่อสาธารณชน และผู้บังคับบัญชาในระดับชั้นขึ้นไป

12. การบริหารจัดการภายในของห้องสมุดควรคำนึงถึงการให้บริการส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชนได้เป็นอย่างดี พัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สำหรับให้บริการในห้องสมุดประชาชน

13. ระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน รวมไปถึงให้บริการเคลื่อนที่เพื่อส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ แก่ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ และสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี ให้กับแหล่งเรียนรู้ชุมชนทุกแห่งเพื่อพัฒนาประชาชนในชุมชนให้เป็นนักอ่านยุคใหม่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การสังเคราะห์งานวิจัยทางด้าน การอ่านเชิงลึกมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. จากผลการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้จัดกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์อภิमानเพื่อศึกษาว่ามีตัวแปรในด้านความสัมพันธ์และอิทธิพลของตัวแปรได้ ดังนั้นควรศึกษาวิจัยโดยจัดกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาปัญหาเดียวกันเพื่อทำการวิเคราะห์อภิमानงานวิจัยต่อไป

2. จากการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้พบว่ายังมีการศึกษาความพึงพอใจในการอ่าน และปัจจัยที่มีผลต่อการอ่านเป็นจํานวนน้อย จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยเฉพาะปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการอ่าน

3. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 5 ด้านคือการส่งเสริมและพัฒนาการอ่าน การพัฒนาทักษะการอ่าน ความสามารถในการอ่าน พฤติกรรมการอ่าน และปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน

เอกสารอ้างอิง

ศุทธิชัย คุณาเจริญ. (2554). การอ่านคืนวิถีย่นทางเดินให้สั้นและยืดชีวิตให้ยาว. [Online]. Accessed 12 December 2012. Available from <http://www.bangkokreadforlife.com>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2554). การสำรวจการอ่านหนังสือของประชากร พศ.2554. [Online]. Accessed 25 December 2012. Available from http://www.thailocal.nso.go.th/suggest/enews/index.php?option=com_cview=article&id.ontent.

อุทุมพร จามรมาน.(2531). การสังเคราะห์งานวิจัย : เชิงปริมาณเน้นวิธีวิเคราะห์เมตต้า. กรุงเทพฯ : พันนี้พับลิชชิง.

การเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต

Learning to manage the end of life

ธนวรรณ สิ้นประเสริฐ*
ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ ญาติ และบุคลากรทางการแพทย์ ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุ กว่าครึ่งกังวลการเจ็บป่วยหนัก ส่วนใหญ่ไม่กังวลการเผชิญความตาย เชื่อว่าความตายเป็นเรื่องธรรมชาติ ทั้งหมดเชื่อว่าการเตรียมตัวก่อนตายเป็นสิ่งที่ดี กว่าครึ่งมีการเตรียมตัวก่อนตายด้านการจัดการทรัพย์สิน มีการทำฉันทนกิจสงเคราะห์เนื่องจากเป็นสิ่งที่กังวล โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา หากป่วยหนักและเสียชีวิตผู้สูงอายุทั้งหมดต้องการได้รับความช่วยเหลือจากบุตรหลาน ส่วนใหญ่ไม่ต้องการทุกข์ทรมานจากอุปกรณ์การแพทย์ ไม่ต้องการให้บุตรหลานเสียเวลา เสียทรัพย์สิน แต่ส่วนใหญ่ ไม่ได้แจ้งความต้องการให้บุตรหลานทราบ และเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้ด้านการแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต

2. ญาติผู้ดูแลเกือบทั้งหมดเป็นบุตรหลานของผู้สูงอายุ ญาติกว่าครึ่งพบปัญหาจากการดูแลด้านความเครียด วิตกกังวล ส่วนใหญ่รับรู้การเตรียมตัวก่อนตายเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้สูงอายุวิตกกังวล แต่ไม่มีความรู้ความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต และเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้เกี่ยวกับการแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต เมื่อผู้สูงอายุป่วยหนักและเสียชีวิต ญาติทั้งหมดต้องการได้รับการช่วยเหลือการจัดการ จากบุตรหลานด้วยกัน บางส่วนต้องการรับการช่วยเหลือจากโรงพยาบาลหน่วยงานสนับสนุนอื่นๆ

3. โรงพยาบาลทุกระดับ มีนโยบายการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิต พบปัญหาเกี่ยวกับ สมรรถนะของบุคลากรทางการแพทย์ การไม่ทราบความต้องการที่แท้จริงของผู้ป่วยและญาติ และข้อจำกัดในระบบบริการบุคลากรทางการแพทย์ ส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับหนังสือแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต และมีการเรียนรู้จากปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานแล้วนำมาพัฒนาระบบบริการและพัฒนาตนเอง

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต เพื่อให้ทุกกลุ่มมีความรู้ ตระหนักและปฏิบัติในบทบาทของตนเอง และส่งเสริมให้หน่วยงานสนับสนุนตลอดจนชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อการตายดีและมีสุข

คำสำคัญ: การเรียนรู้, การจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต

* นักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The purpose of this research was to study the learning to manage the end of life. In-depth interview and focus group were used to collect data from the elderly, care givers, and health care providers in Ratchaburi province. The results of this research showed that;

1. More than half of the elderly were afraid form severe illness suffering. Most of them were not afraid to face death as they believed that death was a natural. All of them believed that death preparation was good. More than half of them managed their assets and death pension from experience. All elderly wanted their lineages to help and take care of them when they met severe illness and death. Most of them did not want to suffer from any medical instruments and to make their lineages waste their time and money, and did not inform their lineages. Almost all of them elderly did not know about the living will.

2. Almost all of the elderly's lineages were their caregivers. More than half of them felt stressed and anxious. Most of them perceived the anxiety of the elderly's death preparation, but almost all of them had no knowledge of living will. All of them wanted help from their relatives when their elderly were severe illness and dead. Some of them wanted help from hospital or other support organizations.

3. The hospitals at all level had the End of Life Care Program. Problems found in this study were the inadequate competency of medical staff, unknown about patients and their relatives' real needs and the limitation of service system. Most medical staff had no knowledge of living will.

Learning to manage the end of life should be promoted to all groups of people, especially, the elderly group in order to raise their knowledge, to change their attitude as well as to prepare their death. Community and any other related agencies should be participated in the management of the elderly's good death.

Key words: Learning, Manage the end of life

บทนำ

สังคมไทยย่างเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยมีแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติข้อมูลจากการคาดประมาณประชากรแสดงให้เห็นว่า ในปีพ.ศ. 2553 จะมีผู้สูงอายุ 8.0 ล้านคน หรือร้อยละ 11.9 ของประชากรทั้งหมด ปีพ.ศ. 2563 เพิ่มขึ้นเป็น 12.2 ล้าน หรือร้อยละ 17.5 และปี 2573 เพิ่มขึ้นเป็น 17.7 ล้านคน หรือร้อยละ 25.1 (สำมะโนประชากรของประเทศไทย 2503-2533 สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553 และการคาดประมาณประชากร

ของประเทศไทย 2543-2573 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) จังหวัดราชบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 839,250 คน และในจำนวนนี้มีประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 123,515 คน คิดเป็นร้อยละ 14.72 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มสูงขึ้นเหมือนกับสถิติของประเทศเช่นกัน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มิถุนายน 2554) และเนื่องจากอายุขัยเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้นผลที่ตามมาคือปัญหาสุขภาพ ผู้สูงอายุจึงมักเผชิญกับโรคที่เกี่ยวกับความ

เสื่อมของร่างกายและโรคเรื้อรัง โดยจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยทางด้านปัญหาสุขภาพ ปี 2550 พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 31.7 โรคเบาหวาน ร้อยละ 13.3 โรคหัวใจ ร้อยละ 7.0 อัมพาต/อัมพฤกษ์ ร้อยละ 2.5 โรคหลอดเลือดในสมองตีบ ร้อยละ 1.6 และโรคมะเร็ง ร้อยละ 0.5 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย 2553, สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, 2553) และจากการสำรวจภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุจังหวัดราชบุรีปี 2553 พบอัตราป่วยของผู้ป่วยในที่มาใช้บริการในสถานบริการสาธารณสุขจังหวัดราชบุรีที่สอดคล้องกันว่า ผู้สูงอายุมีโรคประจำตัวถึงร้อยละ 45.5 ส่วนใหญ่ที่เป็นคือ ความดันโลหิตสูง ร้อยละ 24.4 เบาหวาน ร้อยละ 10.92 โรคหลอดเลือดสมอง ร้อยละ 2.23 โรคหัวใจ ร้อยละ 1.86 และโรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนล่าง ร้อยละ 1.83 (สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2555) ซึ่งจะเห็นได้ว่าโรคเรื้อรังเหล่านี้สามารถที่จะทำให้ผู้สูงอายุเสียชีวิตได้ตลอดเวลา ดังนั้นการเสียชีวิตจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป การเตรียมความพร้อมก่อนตายในทุกๆ ด้านจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง ในขณะที่การแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will) เป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่เป็นที่รับรู้แพร่หลาย ประกอบกับประชาชนในจังหวัดราชบุรีมีความต่างทางพื้นฐานทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม โรงพยาบาลต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี มีแนวทางการปฏิบัติในการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตที่แตกต่างตามบริบทเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าเราควรจะมีแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างไร เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยในวาระสุดท้ายได้ตายดี สิ้นชีวิตด้วยความเป็นมนุษย์ ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเผชิญความตายได้ด้วยความสงบเท่านั้น หากยังลดภาระ ปัญหาต่างๆ ทั้งต่อบุคคลใกล้ชิด และบุคลากรทางการแพทย์ในการ

ตัดสินใจช่วยเหลือเมื่อเข้าสู่วาระสุดท้ายของชีวิตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต โดย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ความเชื่อ ความรู้ และการเรียนรู้เกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดราชบุรี
2. ศึกษาการเตรียมตัวก่อนตายและความต้องการได้รับการดูแลของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดราชบุรี
3. ศึกษาสภาพและความต้องการของญาติในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิต และหลังการตาย
4. ศึกษาสภาพการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตของโรงพยาบาลในเขตจังหวัดราชบุรี
5. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต ของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเป้าหมายศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต ในบริบทของจังหวัดราชบุรี โดยศึกษาในกลุ่มของผู้สูงอายุ ญาติ บุคลากรทางการแพทย์ ของโรงพยาบาลต่างๆ ในเขตจังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเนื้อหา ดังนี้
  - 1.1 ความเชื่อ ความรู้และวิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวก่อนตาย รวมถึงความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วยและหนังสือแสดงเจตนา

ความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will)

1.2 วิธีการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต

1.2.1 การเตรียมตัวก่อนตาย
ด้านต่างๆ

1.2.2 ความต้องการได้รับการ
ช่วยเหลือขณะป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตและหลัง
การตาย

1.3 แนวทางการดูแลผู้ป่วยวาระ
สุดท้ายของชีวิต

2. ขอบเขตพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่
ของจังหวัดราชบุรี เนื่องจาก จังหวัดราชบุรีได้ก้าวเข้าสู่
สังคมผู้สูงอายุ และจังหวัดราชบุรีมีความหลากหลาย
ความเชื่อ ภายใต้พื้นฐานของความแตกต่างทางศาสนา
เชื้อชาติพันธุ์ ที่ส่งผลต่อทัศนคติ ในการจัดการวาระ
สุดท้ายของชีวิต และสิ่งที่สำคัญคือ ผู้วิจัยเป็นหนึ่งใน
ทีมสุขภาพ ปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดราชบุรี จึงต้องการ
ศึกษาวิจัยเพื่อนำผลการวิจัย ที่ค้นพบมาพัฒนาเป็น
แนวทางการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการวาระ
สุดท้ายของชีวิต

3. ขอบเขตประชากร การศึกษาครั้งนี้มี
ประชากรเป้าหมายหลักคือ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ

3.1 ผู้สูงอายุผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์
ขึ้นไปจำนวน 50 ราย โดยเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในสมัชชา
ชมรมผู้สูงอายุของแต่ละอำเภอในจังหวัดราชบุรี โดย
การสุ่มตัวอย่างอาศัยหลักความน่าจะเป็นการสุ่มอย่าง
ง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับ
สลากเพื่อสุ่มตัวอย่างมาจำนวน 5 อำเภอ และคัดเลือก
ผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อสนทนากลุ่ม อำเภอ
ละ 10 ราย โดยทำการสุ่มตัวอย่างมีระบบ (Systematic
Random Sampling) ตามรายชื่อ และต้องเป็นผู้สูงอายุ
ที่พร้อมจะเข้าร่วมสนทนากลุ่ม นอกจากนี้เลือกผู้สูงอายุ
แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และพร้อม
ให้ข้อมูลอำเภอละ 5 รายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 ญาติของผู้สูงอายุที่ป่วยและเข้า
รับการรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลในเขตจังหวัดราชบุรี

โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงกลุ่ม
ญาติผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตที่มารับการรักษาที่
โรงพยาบาล เช่น หอผู้ป่วยหนัก หอผู้ป่วยอายุรกรรม
ตึกอุบัติเหตุ-ฉุกเฉิน จำนวน 15 ราย และญาติของ
ผู้ป่วยสูงอายุที่บ้าน โดยการลงเยี่ยมบ้านพร้อมกลุ่ม
งานเวชกรรมสังคมของโรงพยาบาล จำนวน 15 ราย

3.3 บุคลากรทางการแพทย์ประกอบ
ด้วยแพทย์ พยาบาลที่ให้การดูแลผู้ป่วย โดยเน้นหน่วย
งานที่มีผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิต เช่น หอผู้ป่วยหนัก
หอผู้ป่วยอายุรกรรม เป็นต้น โดยเลือกศึกษาจาก
บุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลศูนย์ 1 แห่ง
โรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง และโรงพยาบาลชุมชน
1 แห่ง ซึ่งโรงพยาบาลศูนย์สามารถระบุเฉพาะเจาะจง
(Purposive Sampling) ได้เนื่องจากจังหวัดราชบุรีมี
โรงพยาบาลศูนย์เพียง 1 แห่ง และทำการสุ่มตัวอย่าง
โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนด้วยวิธีการ
สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยอาศัย
หลักความน่าจะเป็นด้วยวิธีการจับสลากมาที่ละ
1 แห่ง และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจากหน่วย
งานดังกล่าวข้างต้นแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive
Sampling) แห่งละ 5 รายในการให้ข้อมูล

3.4 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญของทุกฝ่ายประกอบ
ด้วย ตัวแทนผู้สูงอายุ ตัวแทนญาติ และตัวแทน
บุคลากรทางการแพทย์ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกระเบียบวิธีวิจัย
เชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เครื่องมือ
คือ นักวิจัย แบบสอบถาม แนวคำถามในการสนทนา
กลุ่ม แนวสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต
การปฏิบัติ จดบันทึกและทำดัชนีข้อมูล และเก็บ
รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการ ศึกษาสังเคราะห์เอกสาร
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเกต สอบถาม สัมภาษณ์เชิง
ลึก และการสนทนากลุ่มในผู้สูงอายุ สัมภาษณ์เชิงลึก
ในกลุ่มญาติและบุคลากรทางการแพทย์ จัดทำร่าง
แนวทาง ตรวจสอบและสรุปเป็นแนวทางการส่งเสริม

การเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตในบริบท
จังหวัดราชบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจาก
เอกสารใช้วิธีการสังเคราะห์และจัดกลุ่มเนื้อหาที่ได้
ตามประเด็นที่กำหนด (content analysis) และ
ตรวจสอบความตรง (validity) และความน่าเชื่อถือ
(credibility) แบบสอบถามใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย ร้อย
ละ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และ
ข้อมูลภาคสนาม ใช้แบบการสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ
หรือเชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) แล้วสรุปผล
นำเสนอข้อมูลในลักษณะของการพรรณนาความตาม
วัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. ด้านข้อมูลพื้นฐาน ความเชื่อ ความรู้
และการเรียนรู้เกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัว
ก่อนตายของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดราชบุรี พบว่า

ข้อมูลพื้นฐาน มุมมองด้านสุขภาพ การ
วางแผนสุขภาพและการเผชิญการเจ็บป่วย ผู้สูงอายุ
ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดูแลสมาชิก ญาติ
พี่น้องในครอบครัว หรือเคยไปเยี่ยมผู้ป่วยใกล้ตาย
และไปร่วมงานศพ ทางด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุส่วน
ใหญ่ประเมินสุขภาพของตนเองว่ามีสุขภาพแข็งแรงดี
ถึงแม้บางรายจะมีโรคประจำตัวแต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อ
การดำรงชีวิตและสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้
มีเพียงบางส่วนที่ประเมินว่ามีสุขภาพไม่แข็งแรง
เนื่องจากมีโรคประจำตัวและอยู่ในภาวะพึ่งพิง และ
เกือบทั้งหมดไม่ได้คิดวางแผนการดูแลสุขภาพ ยกเว้น
ผู้ที่มีอาการป่วยหนัก ทั้งที่ส่วนใหญ่มีมุมมองต่อการ
เผชิญความเจ็บป่วยว่ากลัวการเจ็บป่วยหนัก ทรมาน
แต่ไม่กลัวเผชิญความตาย

ความเชื่อเกี่ยวกับความตายและการเตรียม
ตัวก่อนตาย ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดเชื่อว่าความตาย

เป็นเรื่องธรรมชาติ พุศุคยกันได้ปกติ แต่ส่วนมากจะ
พุดคุยกันในครอบครัว ส่วนใหญ่เชื่อว่าหลักคำสอน
ทางศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องกับความตาย และส่วน
ใหญ่มีความเชื่อว่าชีวิตหลังความตายชาติหน้ามีจริง
มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่แน่ใจและไม่เชื่อเนื่องจากความ
คิดเชิงหลักการและเหตุผล แต่ผู้สูงอายุทั้งหมด
เชื่อว่าการเตรียมตัวก่อนตายทุกๆ ด้านเป็นสิ่งที่ดี
เป็นการวางแผนเพื่อความไม่ประมาทก่อนการเจ็บป่วย
ไม่สร้างปัญหา ภาระแก่บุตรหลาน ป้องกันความขัดแย้ง
ที่อาจเกิดขึ้น

ความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับความตายและ
การเตรียมตัวก่อนตาย ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดมี
ความรู้เกี่ยวกับสังขารมชีวิต โดยเรียนรู้จากการฟัง
พระเทศน์ตามช่องทางสื่อต่างๆ หรือการอ่านหนังสือ
และการเตรียมตัวก่อนตายในด้านการจัดการสมบัติ
ทรัพย์สิน ซึ่งความรู้ในการเตรียมตัวด้านนี้เป็น
การเรียนรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติที่สืบทอดกัน
มา จากประสบการณ์ที่พบเห็นจากบุคคลรอบข้าง
และเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้เกี่ยวกับหนังสือแสดง
เจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will)
มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีความรู้ด้านนี้

ด้านการเตรียมตัวก่อนตาย และความ
ต้องการได้รับการดูแลของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดราชบุรี
พบว่าการเตรียมตัวก่อนตาย ผู้สูงอายุส่วนมากมี
การเตรียมตัวก่อนตายในด้านต่างๆ โดยเตรียมด้าน
สมบัติทรัพย์สินเป็นประเด็นหลัก เนื่องจากเป็นสิ่ง
ใกล้ตัวและเป็นสิ่งที่หวงกังวล เพื่อไม่ให้เป็นการ
สร้างความเดือดร้อนแก่บุตรหลานในด้านเงินค่าทำ
บางรายแจ้งถึงการจัดการงานศพของตนเอง รวมถึง
ความประสงค์ที่ตนเองต้องการ มีการเตรียมด้าน
จิตใจ จิตวิญญาณ ฟังเทศน์ ปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อ
และศรัทธาเพื่อความสบายใจ ส่วนผู้สูงอายุที่ไม่มี
การเตรียมตัวก่อนตาย เพราะไม่มีสมบัติทรัพย์สิน
ไม่มีความหวงกังวล วางใจว่าบุตรหลานจัดการได้
บางรายคิดว่าจะไม่ถึงเวลาเนื่องจากตนเองยัง

แข็งแรง หรือคิดวางแผนไว้แต่ยังไม่ได้แจ้งบุตรหลาน เพราะยังไม่ไว้วางใจ หรือเกรงว่าบุตรหลานจะไม่ดูแล เมื่อได้รับสมบัติส่วนแบ่งไปแล้ว

ความต้องการได้รับการดูแล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยหนักอยู่ที่โรงพยาบาลมีความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับจากโรงพยาบาล มีเพียงบางส่วนที่ต้องการรับความช่วยเหลือ ด้านการอำนวยความสะดวก เช่น ความรวดเร็ว ที่พักสำหรับญาติ ความยืดหยุ่นในเข้าเยี่ยม การรักษาให้หาย ผู้สูงอายุต้องการให้บุตรหลานทำตามความประสงค์ เช่น ต้องการกลับไปอยู่บ้าน อำนวยความสะดวกให้ได้ปฏิบัติตามความเชื่อ มีผู้รับผิดชอบสืบสานงานที่ค้าง แต่บางรายได้ยกให้เป็นการตัดสินใจของบุตรหลาน

เมื่อวาระสุดท้ายของชีวิตมาถึงผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ต้องการขี้อวดจากอุปกรณ์การแพทย์เพราะไม่ต้องการทรมาน ไม่ต้องการให้บุตรหลานเดือดร้อน และเมื่อเสียชีวิตวางใจให้บุตรหลานเป็นผู้จัดการให้ และผู้สูงอายุทั้งหมดเห็นว่าการได้แสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิตไว้นั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าเมื่อแจ้งแล้วบุตรหลานจะปฏิบัติตามได้หรือไม่ และผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดแจ้งแล้วยังไม่คิดถึงประเด็นนี้ จึงไม่ได้แจ้งความประสงค์ของตนเองแก่บุตรหลานทราบเพราะคิดว่าจะไม่ถึงเวลา และสุขภาพยังแข็งแรง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการรู้ความจริงเกี่ยวกับสุขภาพตนเอง เนื่องจากต้องการทราบว่าตนเองป่วยเป็นอะไรเพื่อการรักษา การวางแผนจัดการภาระและสิ่งต่างๆ ที่ค้างคาอยู่ เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจ

2. ด้าน สภาพและความต้องการของญาติ ในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตและหลังการตาย พบว่าสภาพของญาติในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตและหลังการตาย ญาติเกือบทั้งหมดเป็นบุตรหลานของผู้สูงอายุเองและดูแลผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่มีสุขภาพไม่แข็งแรง โดยเป็นการดูแลผู้สูงอายุตามสภาพความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การดูแลด้านปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การพูดคุย

ให้กำลังใจ การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมทางสังคมด้านต่างๆ และการปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้สูงอายุร้องขอ การปฏิบัติตามความเชื่อและศรัทธา เป็นต้น ปัญหาที่เกิดจากการดูแลนั้นญาติจำนวนกว่าครึ่งมีปัญหาคความเครียด วิตกกังวลในด้านต่างๆ เช่น ด้านการสื่อสาร การขาดผู้ดูแล การไม่ทราบความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ ญาติบางรายมีปัญหาด้านสุขภาพ นอกจากนี้ยังมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตัดสินใจแจ้งข้อมูลสุขภาพที่ญาติคิดว่าเป็นเรื่องร้ายแรงให้แก่ผู้สูงอายุทราบ ซึ่งส่วนใหญ่ตัดสินใจไม่แจ้งเนื่องจากกลัวผู้สูงอายุทำใจไม่ได้ เกิดอาการท้อหนัก แต่มีบางรายที่ตัดสินใจแจ้งโดยมีทั้งการประเมินระดับการยอมรับแล้วค่อยๆแจ้งเท่าที่รับได้

ญาติส่วนใหญ่รับรู้ต่อการเตรียมตัวก่อนตาย รับทราบข้อมูลและการปรึกษาปัญหาของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ จากการปฏิบัติ พูดคุย และแจ้งให้ทราบส่วนใหญ่เป็นเรื่อง เกี่ยวกับสิ่งที่ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล โดยเฉพาะด้านสมบัติทรัพย์สิน การสืบทอดประเพณี ความเชื่อ บางรายแจ้งถึงความประสงค์ในวาระสุดท้ายของชีวิต และการจัดงานศพไว้ แต่ยังมีญาติบางรายที่ไม่เคยได้รับคำปรึกษาพูดคุย โดยญาติคิดเห็นว่าการได้รับการปรึกษาพูดคุยและรับรู้ต่อการเตรียมตัวของผู้สูงอายุแล้วนั้นเป็นสิ่งที่ดี

ความรู้เกี่ยวกับการแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต ญาติเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้แต่มีความเห็นว่าการแสดงความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิตของผู้สูงอายุไว้นั้นเป็นสิ่งที่ดี สามารถแสดงเจตนาของตนเองได้ ป้องกันความขัดแย้งลดความทุกข์ทรมานในวาระสุดท้ายของชีวิต แต่มีเพียงบางส่วนที่ไม่แน่ใจว่าบุตรหลานจะปฏิบัติตามได้หรือไม่ เนื่องจากสุดท้ายแล้วบุตรหลานเป็นผู้ตัดสินใจ ญาติเกินครึ่งมีการเรียนรู้จากการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุโดยการนำไปปฏิบัติตาม มีเพียงบางส่วนที่คิดว่ายังไม่ถึงเวลาที่เนื่องจากยังแข็งแรง

ความต้องการของญาติในการดูแลผู้สูงอายุ

ที่ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตและหลังการตาย ญาติเกือบทั้งหมดต้องการให้บุตรหลานช่วยกันดูแลและเจ็บป่วยและเสียชีวิต บางรายที่ต้องการให้มีญาติหรือคนที่รู้จักมาพูดคุยให้กำลังใจ และบางรายต้องการให้โรงพยาบาลหรือหน่วยงานสาธารณสุขสนับสนุนด้านอุปกรณ์การแพทย์ ข้อมูลการดูแล และการลงตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน หรือการสนับสนุนรถรับส่งผู้ป่วยจากบ้านไปโรงพยาบาล ส่วนขณะป่วยอยู่โรงพยาบาลญาติส่วนใหญ่ต้องการได้รับการอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลการรักษา ความเป็นส่วนตัว และการได้อยู่ใกล้ชิดผู้สูงอายุ รวมถึงการช่วยเหลือในการดูแล การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและศรัทธา บางส่วนต้องการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองท้องถิ่นในการจัดงานศพ

3. ด้านสภาพการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตของโรงพยาบาลในเขตจังหวัดราชบุรี พบว่าโรงพยาบาลทุกระดับ ตั้งแต่โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน มีนโยบายในการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองและการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิต โดยมีการปรับกระบวนการดูแลที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมตามบริบทของหน่วยงาน แต่การดูแลนั้นพบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับสมรรถนะของบุคลากรด้านความรู้ในการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิต สมรรถนะด้านการสื่อสาร การทำให้คำปรึกษา การให้เวลา แก่ญาติเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตที่บางครั้งไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ การไม่ทราบความต้องการที่แท้จริงของผู้ป่วยและญาติ การบอกความจริงแก่ผู้ป่วย และข้อจำกัดในระบบบริการ เช่น สถานที่พักสำหรับญาติที่ใกล้เสียชีวิต สถานที่เป็นส่วนตัวสำหรับผู้ป่วยใกล้เสียชีวิต เป็นต้น

ด้านความรู้เกี่ยวกับหนังสือแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will) บุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลทุกระดับส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ หรือรู้แต่ไม่ทราบรายละเอียด และ

โรงพยาบาลมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการตัดสินใจในวาระสุดท้ายของชีวิต ตามสิทธิผู้ป่วยอยู่แล้ว แต่มีความเห็นว่าการแสดงเจตนาความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต เป็นสิ่งที่ดี สามารถลดข้อขัดแย้งระหว่างแพทย์และญาติในด้านการรักษาได้ ผู้ป่วยไม่ต้องทนทุกข์ทรมาน บุคลากรทางการแพทย์ได้เรียนรู้จากปัญหาที่พบในการปฏิบัติงานนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนากระบวนการให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้ป่วยและญาติมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้นำประสบการณ์มาพัฒนาตนเองทั้งด้านมุมมองและการดำเนินชีวิต

4. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีความรู้และพัฒนาคำสั่งสร้างทัศนคติที่ตระหนักและนำสู่การปฏิบัติในบทบาทของตนเอง นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้หน่วยงานสนับสนุน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ และยังคงจำเป็นต้องพัฒนาด้านการสื่อสาร เนื่องจากเป็นช่องทางที่เชื่อมโยงให้ทุกกลุ่มได้ทราบถึงข้อมูลต่างๆ และสามารถปฏิบัติได้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง โดยเฉพาะวาระสุดท้ายของชีวิต เพื่อการตายดี และข้อมูลด้านการรักษาเพื่อให้ญาติทราบเพื่อการตัดสินใจโดยประเด็นการพัฒนาความรู้ต่างๆ นั้นได้นำมาซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต

การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้ข้อสรุปเสนอแนะไว้ดังนี้

การจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการตายดี คือการได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนตายในทุกๆด้าน มิใช่แค่การเตรียมตัวด้านใดด้านหนึ่ง รวมถึงการแจ้งความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิตของตนเองให้บุตรหลานทราบ ผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี

ส่วนใหญ่โดยทั่วไปมีการเตรียมตัวในด้านที่ตนเอง เป็นห่วงวิตกกังวล เช่น การจัดการสมบัติทรัพย์สิน การเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อไม่ให้ เกิดภาระหรือสร้างความลำบากแก่บุตรหลานตนเอง ในอนาคต ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกด้าน ถึงแม้ว่าในช่วง หลายปี ที่ผ่านมา สังคมไทยมีการตื่นตัวและสนใจใน เรื่องการเตรียมตัวก่อนตายอย่างมาก มีองค์การภาค รัฐ เอกชน โดยเฉพาะองค์กรพุทธศาสนามีการจัด กระบวนการเรียนรู้เรื่องความตาย การเตรียมตัวก่อน ตายให้กับผู้ที่สนใจ ทางด้านการแพทย์มีการจัดอบรม ในเรื่องการดูแลแบบประคับประคองและนำไปใช้ดูแล ผู้ป่วยในโรงพยาบาลอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ จน นำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายและผลักดันการใช้ กฎหมายเกี่ยวกับความไม่ประสงค์จะรับบริการทางการ แพทย์เพื่อการยืดชีวิตและทุกข์ทรมาน เช่น หนังสือ แสดงเจตนาตามพระราชบัญญัติสุขภาพพ.ศ. 2550 มาตรา 12 (ความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will))" รวมถึงการเผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือ ตำรา แต่ ในทางกลับกัน ถึงแม้หลายฝ่ายได้มีการเรียนรู้เพื่อ ขับเคลื่อนงานการดูแลเพื่อการตายดีอยู่นั้น หาก ผู้ป่วยและญาติไม่มีความรู้ ความเข้าใจในด้านการเตรียมตัวก่อนตาย ไม่มีการสื่อสารเพื่อแจ้งความต้องการ ของตนเองแล้วนั้นย่อมทำให้ไม่เพียงพอต่อกระบวนการ ตายดีของผู้ป่วยได้ เกิดความยากลำบากในการดูแล เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริง เกิดปัญหา ความขัดแย้งทั้งระหว่างผู้ป่วย ญาติ และบุคลากร ทางการแพทย์

การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต เป้าหมายเพื่อการตายดีนั้น ผู้คนใน สังคม ทั้งผู้สูงอายุ ญาติ และบุคลากรทางการแพทย์ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ยอมรับว่าความ ตายเป็นสังขารของชีวิตให้ได้ เพื่อการเรียนรู้ในการเตรียมตัวก่อนตาย โดยมีเป้าหมายการเรียนรู้คือการนำ ความรู้ไปใช้ประโยชน์ตามบริบทของตนเอง เป็นการ ส่งเสริมให้เกิดการตายดี โดยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง

ตระหนักถึงความสำคัญต่อการเตรียมตัวก่อนตาย หรือการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตในทุกช่วงเวลา โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ที่สามารถนำความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวก่อนตายด้านต่างๆไป เตรียมตัวเองได้และลงมือเตรียมตัวแต่เนิ่นๆ เพื่อลด ปัญหาต่างๆที่เกิดจากการขาดการเตรียมความพร้อม ของผู้ที่อยู่ช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นการลดภาระ แก่บุตรหลาน นอกจากนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการ วาระสุดท้ายของชีวิตของผู้สูงอายุได้ตระหนัก และรู้ ถึงสิทธิส่วนบุคคลและมีการดูแลที่สอดคล้องและ เหมาะสม เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของ ผู้ที่อยู่ในวาระสุดท้ายของชีวิตด้วยการปฏิบัติตาม ความต้องการของผู้เตรียม ที่ได้เลือกวาระสุดท้ายของ ชีวิตของตนเองไว้แล้ว และเมื่อมีการเตรียมตัวก่อน ตายด้านต่างๆไว้แล้ว จำเป็นจะต้องมีการสื่อสารให้ บุตรหลานทราบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ตรงตาม ความต้องการที่แท้จริง โดยเฉพาะวาระสุดท้ายของ ชีวิตเพื่อการตายดี หรืออาจเป็นการช่วยให้เราสามารถ ปลดเปลื้องสิ่งค้างคาใจต่างๆ หรือบุคลากรทางการแพทย์ ทราบความต้องการของ ผู้สูงอายุ ญาติ หรือ ผู้สูงอายุ ญาติ ทราบข้อมูลด้านการรักษาเพื่อการ ตัดสินใจจากบุคลากรทางการแพทย์ เป็นต้น เพราะ เมื่ออยู่ในภาวะที่ป่วยหนัก โดยเฉพาะในวาระสุดท้าย ของชีวิต ผู้ป่วยส่วนใหญ่มักอยู่ในสภาพที่ไม่รู้สึกตัว การตัดสินใจในการรักษาพยาบาลจึงมักขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของแพทย์กับญาติ ซึ่งอาจสวนทางกับ ความต้องการของผู้ป่วย หรืออาจทำให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างผู้ให้บริการกับญาติผู้ป่วยได้ ดังนั้นในช่วงที่ ยังมีสติสัมปชัญญะดีอยู่จึงควรหารือกับบุคคลใน ครอบครัวยุติสนธิ คนใกล้ชิดที่ไว้วางใจหรือแพทย์ เพื่อสื่อสารถึงความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิตด้ งกล่าว เพื่อแจ้งความประสงค์ของตนให้ได้ทราบ จะได้ ไม่ต้องทุกข์ทรมานจากการใช้เครื่องมือต่างๆ บุตร หลานไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงมากในการรักษาที่ ไม่จำเป็น เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ

การดูแลผู้สูงอายุต่างๆ เช่น โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีส่วนร่วมในการดูแลและสำรวจเพื่อทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ เช่น ความต้องการการดูแล ความต้องการได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ ตามสภาพของผู้สูงอายุ ความต้องการปฏิบัติตามความเชื่อ ศรัทธา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ระดับนโยบาย รัฐควรมีนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิต เนื่องจากในขณะนี้สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ดังนั้นการสร้างเสริมสุขภาพในระยะท้ายของชีวิต จึงเป็นเรื่องสำคัญของระบบสุขภาพ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

2. ระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ

2.1 กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมสนับสนุนและพัฒนาระบบการดูแลแบบประคับประคองในผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตทั้งในสถานพยาบาล ชุมชน และที่บ้านด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม โดยบูรณาการทีมสหสาขาวิชาชีพ มีส่วนร่วมในการดูแล

2.2 องค์กรต่างๆ ทั้งที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรทางศาสนา ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา การจัดทำแนวปฏิบัติทั้งด้านวิชาชีพ ด้านบุคคล และส่งเสริมองค์ความรู้ให้บุคคลมีความรู้ในการเตรียมตัวก่อนตาย ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความรู้ในการดูแลแบบประคับประคอง

2.3 องค์กรต่างๆ ทั้งที่สังกัดกระทรวง

สาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรทางศาสนา หน่วยจัดอบรมการเผชิญความตายอย่างสงบ องค์กรภาคเอกชน และกระทรวงต่างๆที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารเพื่อสร้างและส่งเสริม และให้ความรู้ และการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆ ควรมีการจัดทำข้อมูลสื่อสารที่จำเป็นแก่บุคคลทั่วไป ผู้ป่วยและญาติ เช่น ระบบบริการของโรงพยาบาล ความรู้หนังสือแสดงเจตนา ความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will) การเตรียมตัวในวาระสุดท้ายของชีวิตด้านต่างๆ การดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิต (ฉบับญาติ) เป็นต้น

2.4 กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองท้องถิ่น ควรมีนโยบายเตรียมพร้อมรับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รวมถึงการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุวาระสุดท้ายของชีวิตที่อยู่ในชุมชน และมีการบรรจุวาระการเรียนรู้เพื่อการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตไว้ในแผนการให้ความรู้

3. ระดับชุมชนต้องรับรู้สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และรับรู้สถานการณ์ของสมาชิกที่ป่วยในวาระสุดท้ายของชีวิตในชุมชน และเรียนรู้ถึงการเตรียมตัวก่อนตายว่าต้องเตรียมอะไร อย่างไร

4. ระดับครอบครัว สมาชิกครอบครัวต้องรับรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ และต้องเรียนรู้เรื่องการเตรียมตัวก่อนตายด้วย

5. ระดับบุคคล ต้องมีการเรียนรู้การเตรียมตัวก่อนตาย เพื่อความเข้าใจและปรับทัศนคติที่ดีต่อสังขารชีวิตและมีการเตรียมตัวก่อนตาย เรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล ข้อกฎหมาย หนังสือแสดงเจตนา ความต้องการครั้งสุดท้ายของชีวิต (Living will) และต้องสื่อสารความต้องการของตนเองให้บุตรหลาน คนรอบข้างได้รับทราบถึงความประสงค์ของตนเอง ด้านบุคลากรทางการแพทย์ควรจัดให้มีการนำประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวาระสุดท้ายของ

ชีวิตมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุย หรือจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อเป็นการพัฒนาทางด้านวิชาการ ด้านผู้นำทางศาสนาควรมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตและนำไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปในรูปแบบต่างๆ เช่น การเทศนาหน้าศพ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของควมมีการศึกษา คือ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบของการดูแลผู้ป่วยวาระสุดท้ายของชีวิตโดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในชุมชน
2. ควรมีการนำผลการวิจัยไปขยายผลศึกษาถึงการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตในกลุ่มผู้สูงอายุที่กว้างขวางขึ้นโดยครอบคลุมระดับภาค ถึงประเทศ
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้เพื่อจัดการวาระสุดท้ายของชีวิตระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวกับผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรัง
4. ควรมีการศึกษาเรื่องรูปแบบการเรียนรู้รูปแบบการให้ความรู้ที่เหมาะสมในกลุ่มผู้สูงอายุ
5. ควรมีการศึกษาวิจัยในกลุ่มญาติผู้ดูแลถึงผลกระทบของการจัดการและไม่จัดการวาระสุดท้ายของชีวิตของผู้สูงอายุที่ตนเองดูแล
6. ควรมีการศึกษาเรื่องการทำพินัยกรรมชีวิตในบริบทสังคมไทย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ ประธานผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์สมประสงค์ น่วมบุญลือ และอาจารย์ ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ แก้ไขงานวิจัยฉบับนี้ จนสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์

ดร.ศิริณา จิตต์จรัส ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ร้อยเอก นายแพทย์พัชรพล พงษ์ภักดี ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าของการทำงานในการเสนอแนะแนวคิด ข้อวิพากษ์ และตรวจสอบเพื่อปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือวิจัยในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้บริหารและคณะบุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลศูนย์ราชบุรี โรงพยาบาลโพธาราม โรงพยาบาลบางแพ ผู้สูงอายุ และญาติในจังหวัดราชบุรีทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและอนุเคราะห์ในการตอบคำถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา เหลืองอมรเลิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ ส. นันทนาเนตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศากุล ช่างไม้ อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์ และอาจารย์ปิยะพงษ์ ดั่งเยี่ยม (พี่เจียม) ที่เป็นดั่งแรงบันดาลใจ เป็นกำลังใจ ให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้บริหาร หัวหน้างาน แพทย์ พยาบาล พี่น้องบุคลากรหน่วยอื่น ของโรงพยาบาลโพธาราม และพี่น้องครอบครัวสันประเสริฐทุกท่าน ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ด้านเวลา ภาระงาน เพื่อให้การศึกษากลับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอบคุณ แพทย์หญิงจิตต์อมพร เฟื่องแก้ว (น้องกุ้ง) อาจารย์นิศากร เขียวรัตน์ (พี่กุ้ง) ที่เป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

ผลแห่งคุณประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ เตี่ยเสนต์ ไถยสวิง สันประเสริฐ และครูอาจารย์ทุกท่าน ผู้เปรียบประดุจพระทีปแห่งปัญญา ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลจาก: การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย 2543-2573., สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550.

ข้อมูลจาก: สำมะโนประชากรไทย 2503-2533., สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553.

จอนณะจิง เฟ็งจาด. (2547). **การพยาบาลปัญหาด้านร่างกายที่พบบ่อยในผู้ป่วยระยะสุดท้าย.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.

ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร. (2549). **ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่.** นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

ดุสิต สถาวร. (2550). **How to Discuss Potential Dying in the ICU.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.

เต็มศักดิ์ พึ่งรัศมี. (2542). **การดูแลผู้ป่วยในระยะสุดท้าย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.

ทฤษฎีการเรียนรู้. [cited 2012 2 กันยายน]; Available from: <http://l-theory-g6.blogspot.com/>

ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ. (2546). **รายงานวิจัยโครงการทบทวนกระบวนการทัศน์เรื่องความตาย และมิติแห่งสุขภาวะ.** สนับสนุนโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (เอกสารอัดสำเนา)

ธิตติมา วทานิยเวช. (2540). "ความต้องการของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วยวิกฤตตามการรับรู้ของตนเองและของพยาบาล." วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์และศัลยศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นันทน อินทนนท์. (2545). **ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการตายโดยสงบ, บทบัณฑิตย.** เล่มที่ 57 ตอน 4 ธันวาคม หน้า 129-157.

นิตยา สมบัติแก้ว. (2541). **จิตสังคัมและจิตวิญญาณในผู้ป่วยระยะสุดท้ายและผู้ป่วยใกล้ตาย.** วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยสภากาชาดไทย, 23(1), 61-68.

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง. [cited 2012 2 กันยายน]; Available from: <http://www.kk.ru.ac.th/50-2.doc>.

บุญญลลิกษา. (2009). **ลิขิตวาระสุดท้าย ทางเลือกเพื่อเตรียมตัวจากไปอย่างสงบตามปรารถนา.**[Cited 2012 20 มิถุนายน]; Available from: <http://www.thai LivingWill.in.th/>

ประเสริฐ เลิศสงวนสินชัย,รศ.ดร.(2548). **การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย End of Life Care, Improving Care of The Dying.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรียา ไชยลังกา. (2534). "การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับความตายของผู้มีสุขภาพดีและผู้ที่เจ็บป่วย." วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). **ระลึกถึงความตาย และ วิธีปฏิบัติให้ถูกต้องต่อความตาย.**กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระไพศาล วิสาโล.(2547). **การช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้ายในมุมมองของพุทธศาสนา.** วารสารเกื้อการุณย์, 11(2), 1-11.

พระไพศาล วิสาโล. (2552). **เผชิญความตายอย่างสงบ.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามลดา.

ภูงศ์ เหล่าจุลวิสวัสดิ์. (2550). **การสื่อสารกับผู้ป่วยระยะสุดท้าย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2549). **การวิจัยและประเมินผลการศึกษาผู้ใหญ่.** กรุงเทพฯ: บริษัทแอดทีฟพรินท์ จำกัด.

- สุภาพร ดาวดี. (2537). "การศึกษาคความตระหนักในตนเองของพยาบาลและพฤติกรรมกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย." วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา สุนทรธาดา และหทัยรัตน์ เสียงดัง. (2549). **วาระสุดท้ายแห่งชีวิตและสิทธิการตาย.** [Cited 2012 10 กรกฎาคม] Available from: <http://www.midnightuniv.org>
- อุบลวรรณ กิติรัตน์ตระการ. (2541). "การศึกษาคความต้องการของสมาชิกในครอบครัวผู้ป่วยภาวะวิกฤติ จากการเจ็บป่วยที่สมองเฉียบพลัน." วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุไรพร พงศ์พัฒน์นาวุฒิ. (2532). "ความต้องการของญาติผู้ป่วยภาวะวิกฤติ." วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Allender, J.A. & Rector, C.L. (1998). **Reading in gerontological nursing.** Philadelphia: Lippincott.
- Angelucci, D. & Lawrence, M. (1995). **Death and dying.** In M. Stanley & P.G. Beare (Eds.), *Gerontological nursing.* Philadelphia: F.A. Davis.
- Atchley, R.C. (1997). **Social forces and aging: An introduction to social gerontology.** Belmont: Wadsworth Publishing.
- Bee, H. (1998). *Lifespan development.* 2nd ed. New York: Longman.
- Bohannon, P. (1994). Death: the end of the aging process. In M.O. Hogstel, (Ed.). **Nursing care of the older adult.** New York: Delmar Publishers Inc.
- Brant, J.M. (1998). **The art of palliative care: living with hope, dying with dignity,** 25(6), 995-1003.
- Caswick, J.A. (1998). **Death and dying: An older adult perspective.** Abstract Dissertation Item: 1391996. from: ProQuest Journal.
- Corr, C.A., Nabe, C.M., and Corr, D.M. (1997). **Death and dying, Life and living.** 2nd ed. Pacific Grove: Brooks/ Cole Publishing.
- Hermann, C.P. (2001). **Spiritual needs of dying patients: A qualitative study.** *Oncology Nursing Forum*, 28(1), 67- 72.
- Hoffman, L., Paris, S., Hall, E. and Schell, R. (1988). **Development psychology today.** (5th ed.). New York Mc Graw- Hill.
- Hogstel, M.O. (1994). **Nursing care of the older adult.** (3rd ed.). New York: Delmar Publishers Inc.
- Kleinpell, R.M., & Powers, M.J. (1992). **Needs of family members of intensive care unit patients.** *Applied Nursing Research*, 5(1), 2-8.
- Kubler-Ross, E. (1995). **Death is of Vital Importance: on Life, Death and Life After Death.** Barrytown, New York: Station Hill Press.
- Lipman, A.G. (2000). **Evidenced-based symptom control in palliative care.** Bing hamton, NY: Pharmaceutical Product Press.
- Malacrida, R., et al. (1998). **Reasons for dissatisfaction: A survey of relatives of intensive care patients who died.** *Critical Care Nursing Medicine*, 26(7), 1187-1193.
- Martin, D.K., Emanuel, L.L., & Singer, P.A. (2000). **Planning for the end of life.** *The Lancet*, 356, 1672-1676.

- Palliative care medicine Queen's university. (2006).
Palliative care integration project :
Collaborative care plans "Lite" version.
[On-line]. Available: <http://meds.queensu.ca/~palcare/PCIP/PCIPHome.html>.
[2007, June 1]__
- Walker, R.M., Schonwetter, R.S., Kramer, D.R.,&
Robinson, B.E. (1995). Living wills and
resuscitation preferences in an elderly
population. *Achieves of Internal Medicine*,
155, 177-175.

การชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กออทิสติก

TEACHER' S PROMPTING AND POSITIVE REINFORCEMENT TO PROMOTE SOCIAL BEHAVIORS DURING LUNCHTIME OF AN AUTISTIC CHILD.

เอกสุรีย์ พรสุริยชัย*
สมทรัพย์ สุขอนันต์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการร่วมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กออทิสติก ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่เด็กออทิสติกเพศชาย อายุ 6 ขวบ 6 เดือนจำนวน 1 คน ที่เข้ามารับการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเศวตฉัตร สำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร มีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวัน โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการศึกษาเชิงทดลองแบบรายกรณี (Single Subject Design) ประเภท ABA Design ประกอบด้วย ขั้นตอนการทดลอง 3 ขั้นตอนดังนี้ ระยะเวลา (Baseline) เป็นเวลา 5 วัน ระยะเวลาการทดลอง (Treatment) เป็นเวลา 10 วันและระยะหลังการทดลอง (Withdrawal) เป็นเวลา 5 วัน ระยะเวลาในการศึกษาทั้งหมด 20 วัน ทำการทดลองสัปดาห์ละ 5 ครั้งคือ วันจันทร์ – วันศุกร์ใช้เวลาการทดลองตั้งแต่เวลา 10.00น.-11.00น. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าแถว, แบบสังเกตพฤติกรรมการล้างมือและแบบสังเกตพฤติกรรมการเดินทางกับเพื่อนเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า การชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กออทิสติกได้โดยพบว่าค่าเฉลี่ยในการเปรียบเทียบทั้ง 3 ระยะคือ ระยะเส้นฐาน (A₁) มีค่าเฉลี่ย 1.70 คะแนน ระยะระหว่างการทดลอง (B) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.65 คะแนน ระยะหลังการทดลอง (A₂) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.90 คะแนน มีคะแนนเพิ่มขึ้นในระยะทดลองและหลังการทดลอง

คำสำคัญ : การชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กออทิสติก

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ABSTRACT

This study aimed to investigate the teacher's prompting and positive reinforcement to promote social behaviors of an autistic child . The sample was an autistic boy, aged 6 years 6 months old, who attended Prathomsuksa1, WatSawetchat School, Klongsan, Bangkok. He had difficulty regarding to social behaviors during lunch time. The sample was purposive drawn into the experiment. The experiment was a single subject, ABA design. The baseline period lasted for 5 days, while the treatment period lasted for 10 days, and the withdrawal period last for 5 days. Total time of the study was 20 days, from Monday-Friday, at 10.00 am – 11.00 am. The instruments included observation forms . Data were analyzed by frequency and mean .

The result showed that prompting and positive reinforcement promoted social behaviors during lunchtime of the autistic child, with baseline mean score (A1) 1.70, treatment mean score (B) 6.63 and withdrawal mean score (A2) 11.90 respectively .

Keyword : Teacher's Prompting And Positve Reinforcement / To Promote Social Behaviors During Lunchtime / Autistic Child

บทนำ

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2546:2) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและได้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาพิเศษตั้งนั้นในปี 2534 จึงได้ทดลองโครงการจัดชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 23 โรงเรียน และในปีการศึกษา 2534 สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร (2552:2-3) ได้ขอความร่วมมือจากกองการศึกษาพิเศษกรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กพิการได้เรียนร่วมกับเด็กทั่วไป และได้รับการสนับสนุนคุณครูการศึกษาพิเศษมาช่วยสอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 โรงเรียนจากจำนวนเด็กพิการที่เพิ่มขึ้นประกอบกับปีการศึกษา 2542 กรุงเทพมหานคร (2546:4) มีนโยบายขยายจำนวนโรงเรียนเพื่อรองรับเด็กพิการเข้าเรียนร่วม จึงได้ประกาศจัดตั้งเพิ่มอีก 42 โรงเรียน และขยายผลโรงเรียนเป็น 96 โรงเรียนในปีการศึกษา 2553 ครอบคลุม 47 สำนักงานเขต ในปีการศึกษา 2554 มี 100 โรงเรียน และ ปีการศึกษา 2556 มีเพิ่ม

เป็น 108 โรงเรียน จาก 438 โรงเรียน 50 สำนักงานเขต นอกจากนี้จะขยายโรงเรียนเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ 108 โรงเรียน โดยวางแผนให้ทุกโรงเรียนสามารถรับเด็กพิเศษเข้าเรียนได้ โดยกลุ่มเด็กออทิสติกเป็นเด็กพิเศษประเภทหนึ่งในกลุ่มเด็กพิเศษทั้งหลายที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลให้การฝึกฝนและให้ความรู้

เด็กออทิสติกมีความผิดปกติมีพัฒนาการไม่เหมาะสมตามวัย มีปัญหาในการรับรู้ การปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม มีปัญหาในการใช้ภาษาและสื่อสาร ไม่สามารถสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ หรือแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัยได้ พัฒนาการในด้านต่างๆ แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2545:3, อ้างถึงใน อโรชา ธรรมศิริ 2551:2) เด็กออทิสติกจะขาดความเข้าใจกฎเกณฑ์ทางสังคมและความรู้สึกไม่สมวัย โดยมากจะต่ำกว่าวัย (เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2545:27) จากพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ กิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นในเรื่อง

การพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ เพื่อที่จะช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่สังคมได้อย่างมีความสุข (ดาร์ณี อุทัยรัตนกิจ 2545:33) ทักษะทางสังคมนั้นมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีความเป็นอยู่ที่ต้องเกี่ยวข้องกันในวัยเด็ก จะต้องการเพื่อนเล่น เพื่อนเรียนและเพื่อนร่วมกิจกรรม เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะต้องการเพื่อนคู่คิดและเพื่อนร่วมงาน มนุษย์มีพื้นฐานและความสามารถแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา (กรมวิชาการ, 2543:28) ในขณะที่เด็กทั่วไปจะได้รับการเตรียมพร้อมทักษะด้านต่างๆ และมีประสบการณ์จากทั้งครอบครัวและโรงเรียนเด็กปกติจะเรียนรู้จากการสอน การฟัง การสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัวต่อวัน (วินัดดา ปิยะศิลป์ 2537:45) เด็กออทิสติกก็ควรได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ พร้อมๆ กับเพื่อนที่เป็นเด็กทั่วไปด้วย

ความบกพร่องด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และทักษะทางสังคมถือเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของเด็กออทิสติก ซึ่งหากพ่อแม่ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในสองด้านนี้แล้ว จะสามารถสังเกตลักษณะของลูกหลานตั้งแต่ยังเล็กได้ เด็กออทิสติกเป็นแนวโน้มใหม่ของสังคม กล่าวคือ มีเด็กประเภทนี้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในสังคมในสหรัฐอเมริกา มีตัวเลขที่เชื่อถือได้ว่าในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเด็กประเภทนี้เพิ่มขึ้นถึง 500% สำหรับประเทศไทยไม่มีสถิติยืนยันว่ามีเด็กเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเท่าใดในประเทศไทยมักพบกับเด็กวัยเรียน ส่วนมากพบในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมชั้นสูง บิดามารดามีการศึกษาสูง ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานมีพบบ้างแต่ก็ไม่มากนัก เด็กเหล่านี้กำลังเข้าสู่ระบบโรงเรียน ดังนั้นทางโรงเรียนควรเตรียมความพร้อมเพื่อรับเด็กกลุ่มนี้เข้ารับการศึกษ (ผดุง อารยะวิญญู 2546:1) แต่การปรับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กออทิสติกไม่นิยมใช้การลงโทษเนื่องจากการลงโทษก่อให้เกิดปฏิกิริยาทางอารมณ์ในตัวนักเรียน เช่น ทำให้นักเรียนมีความ

โกรธความกลัว นักจิตวิทยาหลายคนเสนอว่าควรใช้วิธีการทางบวกแทนการลงโทษ วิธีการหนึ่งที่น่าสนใจและควรนำมาใช้คือการเสริมแรง ซึ่งการเสริมแรงนั้นมีประสิทธิภาพในการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคม เช่น ก้าวร้าว ก่อวุ่น ไม่ร่วมมือ เป็นต้น ทั้งนี้ตัวเสริมแรงทางบวกที่มีประสิทธิภาพมากและสามารถใช้ได้ในการปรับพฤติกรรมเกิดความพึงพอใจแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กออทิสติกได้

การสอนโดยการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบเป็นเทคนิคในการปรับพฤติกรรม สมโภชน์ เขี่ยมสุภาษิต (2549:254) ได้กล่าวว่าการปรับพฤติกรรมแบบนี้สามารถใช้ได้ทั้งในการลดพฤติกรรมหรือในการเพิ่มพฤติกรรม สร้างพฤติกรรมใหม่ๆตลอดจนปรับปรุงพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นการปรับพฤติกรรมโดยใช้เทคนิคการเสนอตัวแบบเป็นเทคนิคที่พัฒนาจากแนวคิดทฤษฎีของการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura) ที่มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เป็นผลจากการที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยความคิดและความรู้สึกลอยอยู่ด้วย ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ด้านประกอบด้วย(พฤติกรรม สภาพแวดล้อม บุคคล) จะมีลักษณะของการกำหนดซึ่งกันและกันอยู่ซึ่งถ้าปัจจัยใดเปลี่ยนแปลงไปอีก 2 ปัจจัยที่เหลือก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วยแนวทางในการเสนอตัวแบบนี้จะพิจารณาในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้บุคคลตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นหรือไม่แสดงพฤติกรรม สมโภชน์ เขี่ยมสุภาษิต(2549:254) และอโรชา ธรรมศิริ, (2551:3-4) ได้กล่าวว่าตัวแบบนี้มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล 3 ด้านด้วยกันคือ

1. ช่วยให้บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆหรือทักษะใหม่ๆ ซึ่งผลจากตัวแบบในลักษณะเช่นนี้ทำให้สามารถเอาวิธีการสอนโดยตัวแบบไปสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ ให้กับบุคคลกระทำพฤติกรรมดังกล่าวนั้นเพื่อที่จะได้ประโยชน์ต่อทั้งในสภาพปัจจุบันและอนาคต

2. มีผลทำให้เกิดการระงับ (Inhibition) หรือ การยุติการระงับ (Disinhibition) การแสดงพฤติกรรมของผู้ที่สังเกตตัวแบบได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับการเสริมแรงเช่นใด ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับการเสริมแรงที่ไม่พึงพอใจ แนวโน้มที่ผู้สังเกตตัวแบบจะไม่แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบนั้นจะสูงมาก ก็เท่ากับว่าตัวแบบทำหน้าที่ระงับการเกิดพฤติกรรมดังกล่าวแต่ถ้าพฤติกรรมใดที่สังเกตตัวแบบแล้วได้รับการเสริมแรงที่เป็นสิ่งที่พึงพอใจ หรือแสดงแล้วได้รับการเสริมแรงทางบวก แนวโน้มที่ผู้สังเกตจะกระทำตามตัวแบบก็จะมีมากขึ้น

3. ช่วยให้พฤติกรรมที่เรียนรู้มาแล้วได้มีโอกาสแสดงออกหรือ ถ้าเคยแสดงออกแล้วแต่ทำไม่ได้ไม่ค่อยได้แสดงออกให้แสดงออกเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผลของตัวแบบในลักษณะเช่นนี้ก็จะทำหน้าที่เป็นสัญญาณกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา การเพิ่มพฤติกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นเพราะได้รับผลจากการกระทำ หลักของการเรียนรู้ตามแนวพฤติกรรมนิยมทฤษฎีของสกินเนอร์ ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเกิดเพราะการได้รับผลจากการกระทำอย่างทันทีทันใด ผลที่ได้รับที่นำไปสู่ความพึงพอใจจะเพิ่มพลังการตอบสนองในขณะที่ผลเป็นที่ไม่น่าพึงพอใจจะลดพลังการตอบสนอง ผลที่ได้รับที่นำไปสู่ความพึงพอใจนี้จะส่งผลให้อินทรีย์ตอบสนองในลักษณะนั้นทั้งในด้านความถี่และคุณภาพของการตอบสนอง

ในการสอนเด็กออทิสติก หากครูทราบเกี่ยวกับเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของเด็ก จะทำให้เด็กออทิสติกมีพัฒนาการดีขึ้น เช่น วิธีการชี้แนะและเสริมแรงทางบวกเป็นวิธีการหนึ่งที่มีผลต่อการปรับพฤติกรรมของเด็กส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมเหมาะสมได้มากขึ้นดังการศึกษาของ กูดวิน (Goodwin 1996, อ้างถึงใน ศศิธร สังข์อู่, 2548 : 57) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ตัวแบบและการเสริมแรงทางบวกที่

มีต่อพฤติกรรมการเล่นแบบร่วมมือกันของเด็กออทิสติกอายุ 10 ปีถึง 16 ปี จำนวน 6 คน โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ใช้ตัวแบบเพียงอย่างเดียว ระยะที่ 2 ใช้การเสริมแรงทางบวกเพียงอย่างเดียว ระยะที่ 3 ใช้ตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกและระยะที่ 4 เป็นระยะควบคุม ผลการศึกษพบว่า การใช้ตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งทำให้เด็กมีพฤติกรรมการเล่นแบบร่วมมือเพิ่มขึ้น และการใช้การเสริมแรงทางบวกเพียงอย่างเดียวเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพรองลงมา รีฟ (Reef 2001, อ้างถึงใน ศศิธร สังข์อู่, 2548 : 58) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ตัวแบบการชี้แนะ และการเสริมแรงทางบวกในการเพิ่มพฤติกรรมการช่วยเหลือแก่เด็กออทิสติก อายุ 5 ปีถึง 6 ปี จำนวน 4 คน โดยการทดลอง ผู้วิจัยจะสอนให้เด็กแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือทางกายและทางวาจา เช่น ช่วยหาสิ่งของ ช่วยหยิบสิ่งของ ช่วยวางสิ่งของตามคำสั่ง และช่วยจัดเตรียมกิจกรรม เป็นต้น ด้วยวิธีการเสนอตัวแบบภาพยนตร์ ร่วมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวก ผลการศึกษพบว่าเด็กออทิสติกทั้ง 4 คน มีพฤติกรรมการช่วยเหลือทั้งทางกายและทางวาจาเพิ่มขึ้น ศศิธร สังข์อู่ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้เทคนิคตัวแบบ การชี้แนะ และการเสริมแรงทางบวกที่มีต่อพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กออทิสติกก่อนวัยเรียน อายุ 4 ถึง 6 ปี จำนวน 12 คนโดยแบ่งกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการใช้เทคนิคตัวแบบโดยผู้ฝึกสอนเป็นตัวแบบ ควบคู่กับการชี้แนะการเสริมแรงทางบวก กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการใช้เทคนิคตัวแบบโดยเพื่อนร่วมวัยเป็นตัวแบบ ควบคู่การชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกผลวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ 1 และ 2 มีพฤติกรรมความร่วมมือทั้งในระยะการทดลองและระยะหลังทดลองเพิ่มขึ้น

จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนเด็กนักเรียนร่วมโรงเรียนวัดเศวตฉัตร

สำนักงานเขตคลองสานสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นโรงเรียนแกนนำเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กออทิสติกซึ่งในที่นี้คือ เด็กชายบอม หนูแสนดี (นามสมมุติ) ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์โรงพยาบาลศิริราช แผนกจิตเวชเด็กพบว่า เป็นเด็กออทิสติกและมีความบกพร่องทางการอ่านการเขียนจากการสังเกตพฤติกรรมเด็กชายบอม หนูแสนดี จะมีปัญหาหนักที่สุดคือ เมื่อถึงเวลารับประทานอาหารกลางวันครูสั่งให้เด็กทุกคนเข้าแถวเตรียมล้างมือ เด็กชายบอมก็ไม่ทำตามไม่ยอมเดินไปที่โต๊ะเพื่อรับประทานอาหารเช้าและนั่งกับเพื่อนและไม่ยอมรับประทานอาหารเช้ากลางวันทางโรงเรียนจัดให้เด็กรับประทานแม้ครูจะพยายามบ่อนอาหารให้เด็ก เด็กก็จะไม่ยอมทานอาหารไม่ค่อยเชื่อฟังค่อนข้างดื้อไม่ชอบทำตามในสิ่งที่ผู้สอนให้คำแนะนำไม่ว่าจะให้เหตุผลอย่างไรก็ตาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารเช้าของเด็กนักเรียนออทิสติกที่เป็นปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

การชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อเพิ่มการแสดงพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารเช้าของเด็กออทิสติก

วิธีการดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาค้างนี้ คือ เด็กออทิสติกเพศชาย อายุ 6 ปี 6 เดือนได้รับการตรวจวินิจฉัยจากหน่วยพัฒนาเด็ก ภาควิชากุมารเวชศาสตร์คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลศิริราชแพทย์ลงความเห็นว่าเป็นโรคออทิสติกสมควรได้รับการกระตุ้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง มาเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดเศวตฉัตร

สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ความสามารถของเด็กในปัจจุบันจากการสังเกตของครูและการสัมภาษณ์ผู้ปกครองมีดังนี้

1. ทักษะทางด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กสามารถใช้มือขวาที่ถนัด จับสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่และแท่งเล็กได้ ระบายสีภาพได้แต่ยังออกจากภาพ ยังไม่รู้จักแยกสีต่างๆ

2. ทักษะทางด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ เด็กชอบเล่นรถและหวงของเล่นชอบวิ่งเล่นและเมื่อผู้ปกครองขจัดใจ เด็กจะร้องไห้ไม่หยุด

3. ทักษะทางสังคมเด็กแยกตัวไม่นั่งกับเพื่อนในชั้นเดียวกัน ชอบเดินหรือนั่งใกล้ครู ถ้าสนใจใครก็จะเข้าหาสักพักก็ออกมา ไม่รู้จักแบ่งของเล่นกับเพื่อน รอคอยไม่เป็น

4. ทักษะทางภาษา ด้านการพูดเด็กบอกความต้องการของตนเองได้ เมื่อหิวน้ำก็พูดเด็กก็ยิ้มแย้มอารมณ์ดีและดื่มน้ำจนหมด ด้านการฟังสนใจเวลาคุยด้วยหรือสอน ความสนใจร่วมกิจกรรมใดๆ กับเพื่อนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้บ้าง

5. ทักษะทางด้านการช่วยเหลือตนเอง สามารถถอดและใส่รองเท้าได้ด้วยตนเอง สามารถถอดเสื้อผ้าและใส่ได้ สามารถรับประทานอาหารเช้าช่วยเหลือตนเองในการเข้าห้องน้ำทำความสะอาดให้ตัวเองได้

6. ความสามารถทางวิชาการสนใจเกี่ยวกับการเรียนมากชอบดูภาพต่างๆหรือหนังสือที่มีภาพและสีสันสดใส สนใจจับดินสอฝึกเพื่อขีดเขียนหรือลากเส้น

ปัญหาที่พบ คือ เด็กไม่ยอมรับประทานอาหารเช้าวันไหนเข้าห้องเป็นเวลา 3 สัปดาห์ ครูจึงต้องหาวิธีใหม่โดยการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารเช้าของเด็กนักเรียนออทิสติก ในช่วงเวลาที่เด็กรับประทานอาหารเช้าของโรงเรียนที่โรงเรียนจัดให้รับประทาน และฝึกจากครูเป็นคนชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบเพื่อนใน

ห้องเรียน ร่วมกับการเสริมแรงทางบวก จนกว่าเด็ก
จะทำตามเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในการ
รับประทานอาหารกลางวันพร้อมเพื่อนๆได้เช่น

1. เข้าแถวกับเพื่อน
2. การล้างมือ
3. เดินมานั่งเก้าอี้ที่โต๊ะ, รอกล่าวขอบคุณ
4. นั่งกับเพื่อนเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน

ที่ทางโรงเรียนจัดทำอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียน
รับประทานตอนกลางวัน

5. ยกถาดอาหารที่รับประทานเรียบร้อยแล้ว
ให้พี่เลี้ยงเก็บ
6. ยกเก้าอี้เข้าห้องเรียน

การเลือกตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองแบบตัวอย่าง
เดี่ยว (Single Subject Design) ทำการศึกษากับ
เด็กออทิสติกโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งมี
การเลือกดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยสังเกตเด็กออทิสติกจำนวน 6 คน
ซึ่งเป็นนักเรียนที่โรงเรียนวัดเศวตฉัตร สำนักงานเขต
คลองสานสังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาคเรียนที่ 1
ปีการศึกษา 2556 ขณะทำการสอนทุกวันตั้งแต
วันจันทร์ถึงศุกร์ เวลาตั้งแต่ 10.00 น. - 11.00 น.
2. ผู้วิจัยเลือกเด็กออทิสติก 1 คนเป็นเด็กชาย
อายุ 6 ปี 6 เดือน ซึ่งมีปัญหาด้านพฤติกรรมทางสังคม
ในการรับประทานอาหารกลางวัน

3. ปัญหาของเด็กคือ
  1. ไม่เข้าแถว
  2. ไม่ยอมล้างมือ
  3. ไม่เดินมานั่งเก้าอี้ที่โต๊ะและรอกล่าว
ขอบคุณ

4. ไม่นั่งกับเพื่อนเพื่อรับประทานอาหาร
กลางวัน

5. ไม่ยอมยกถาดส่งให้พี่เลี้ยงเก็บ
6. ไม่ยอมยกเก้าอี้เข้าห้อง

4. ได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองของนักเรียน
ในการทำวิจัยในครั้งนี้

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การชี้แนะด้วยการเสนอ
ตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวก

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมใน
การรับประทานอาหารกลางวัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรม
ประกอบด้วย

1. การเข้าแถว
2. การล้างมือ
3. การเดินมานั่งกับเพื่อนเพื่อ

รับประทานอาหารกลางวัน, กล่าวคำขอบคุณ ของ
เด็กนักเรียนออทิสติก

4.2 คู่มือและขั้นตอนการชี้แนะด้วย
การเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกดังนี้

1. การเข้าแถว
2. การล้างมือ
3. การเดินมานั่งกับเพื่อนเพื่อ

รับประทานอาหารกลางวัน, กล่าวคำขอบคุณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการทดลอง ในระยะ 5 วันโดย
ดำเนินการดังนี้

1.1 ผู้วิจัยขออนุญาตผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดเศวตฉัตรสำนักงานเขตคลองสานสังกัด
กรุงเทพมหานครครุการศึกษาศึกษาพิเศษ และพี่เลี้ยง
ที่ปฏิบัติงานร่วมกันและแจ้งผู้ปกครองให้รับทราบ

1.2 ผู้วิจัยดำเนินการเลือกเด็กออทิสติก
แบบเจาะจง

1.3 เตรียมสถานที่คู่มือการจัดกิจกรรม
แบบสังเกตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร

อาหารกลางวันในแต่ละขั้นตอน

1.4 ขั้นก่อนการทดลองผู้สังเกตทั้งสองคือ ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัย ได้สังเกต และบันทึกพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวัน โดยใช้แบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามวันปกติคือ ตั้งแต่เวลา 10.00 – 11.00 น. ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ รวมทั้งหมด 5 วัน โดยผู้วิจัยนำผลการบันทึกจากแบบสังเกตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวันของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตนำมาหาค่าเฉลี่ยแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและกราฟ

2. ขั้นทดลอง ใช้ระยะเวลา 10 วัน โดยดำเนินการดังนี้

ใช้คู่มือการฝึกการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวก โดยผู้วิจัยเป็นผู้ฝึก ในวันจันทร์ – วันศุกร์ รวมทั้งสิ้น 10 วัน ผู้วิจัยนำผลการบันทึกจากแบบสังเกตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนออทิสติกที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยสังเกต นำมาหาค่าเฉลี่ยแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและกราฟ

3. ขั้นหลังการทดลองใช้ระยะเวลา 5 วัน โดยดำเนินการดังนี้

ผู้สังเกตทั้งสองคน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตนำผลการบันทึกจากแบบสังเกตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมในการรับประทานอาหารกลางวันของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตนำมาหาค่าเฉลี่ยแล้ว นำเสนอในรูปแบบตารางและกราฟ

วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

นำคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรม 1.การเข้าแถว 2.การล้างมือ 3.การเดินออกจากห้องมาที่นั่งที่โต๊ะอาหาร, กล่าวขอบคุณที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตได้มาหาค่าเฉลี่ยในแต่ละครั้งและจัดทำกราฟดูการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ทั้ง 3 กิจกรรมตลอดการทดลองทั้ง 3 ระยะ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ผลของการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนออทิสติก ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลการแสดงพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

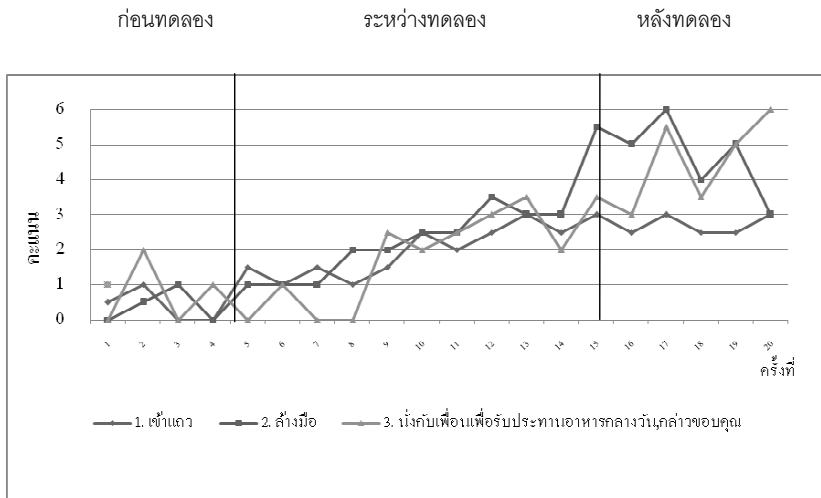
นำคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเข้าแถว ล้างมือ เดินออกมานั่งกับเพื่อนเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน, กล่าวขอบคุณที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสังเกตได้มาหาค่าเฉลี่ยในแต่ละครั้งและจัดทำกราฟดูการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ทั้ง 3 กิจกรรมตลอดการทดลองทั้ง 3 ระยะ ดังรายละเอียดในตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลองและหลังการทดลอง

ระยะ	สัปดาห์ ที่	ครั้งที่	พฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน			รวม 15 คะแนน	คะแนน เฉลี่ย	
			1. เข้าแถว (3 คะแนน)	2. ล้างมือตาม ขั้นตอน (6 คะแนน)	3. เดินออกมานั่งกับเพื่อนเพื่อ รับประทานอาหารกลางวัน, กล่าวขอบคุณ (6 คะแนน)			
A1	1	1	0.5	0	0	0.50	1.70	
		2	1	0.5	2	3.50		
		3	0	1	0	1.00		
		4	0	0	1	1.00		
		5	1.5	1	0	2.50		
B	2	6	1	1	1	3.00	6.65	
		7	1.5	1	0	2.50		
		8	1	2	0	3.00		
		9	1.5	2	2.5	6.00		
		10	2.5	2.5	2	7.00		
		3	11	2	2.5	2.5		7.00
		12	2.5	3.5	3	9.00		
		13	3	3	3.5	9.50		
		14	2.5	3	2	7.50		
		15	3	5.5	3.5	12.00		
A2	4	13	2.5	5	3	10.50	11.90	
		17	3	6	5.5	14.50		
		18	2.5	4	3.5	10.00		
		19	2.5	5	5	12.50		
		20	3	3	6	12.00		

จากตารางที่ 1 พบว่านักเรียนสามารถปฏิบัติพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวันได้เพิ่มขึ้นในระหว่างทดลองและหลังการทดลอง โดยมีคะแนนเฉลี่ยในระยะทดลองเป็น 1-70 คะแนน เฉลี่ยระยะการทดลองเป็น 6.65 และคะแนนเฉลี่ยในระยะหลังการทดลองเป็น 11.90 ตามลำดับ

ภาพที่ 1 กราฟแสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวันตลอดการทดลองทั้ง 3 ระยะ

จากภาพที่ 1 แสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นในระยะเวลาระหว่างการทดลองและระยะหลังรับประทานอาหารกลางวัน พบว่า การทดลอง

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน ตลอดการทดลอง ทั้ง 3 ระยะ

ระยะ	คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวัน
A1	1.70
B	6.65
A2	11.90

จากตารางจะเห็นได้ว่าคะแนนพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารเมื่อเปรียบเทียบทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะเส้นฐาน (A₁) มีค่าเฉลี่ย 1.70 คะแนน ระยะระหว่างการทดลอง (B) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.65 คะแนน ระยะหลังการทดลอง (A₂) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.90 คะแนน สรุปคะแนนเพิ่มขึ้นในระยะการทดลองและหลังการทดลอง

สรุปผลการวิจัย

หลังจากได้รับการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวก เด็กนักเรียนออทิสติกสามารถแสดงพฤติกรรมทางสังคมการรับประทานอาหารกลางวันได้เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยการแสดงผลพฤติกรรมทางสังคมในการรับประทานอาหารกลางวันทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.70 คะแนน ระหว่างทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ

6.65 คะแนนและหลังการทดลองค่าเฉลี่ยเท่ากับ
11.90 คะแนน

ข้อเสนอแนะ

1. ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษควรนำผลการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกไปปรับใช้กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านอื่นๆของเด็กออทิสติก เช่น การสื่อความหมาย การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการเล่นบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กออทิสติกรู้จักการเงินตนาการ

2. ครูผู้สอนควรเริ่มฝึกการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันก่อนที่จะฝึกทักษะทางสังคม

3. ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษควรนำผลการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกไปปรับใช้กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านอื่นๆของเด็กออทิสติกในรูปแบบอื่นๆ เช่น การลดความก้าวร้าว การฝึกหัดทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษควรนำผลการชี้แนะด้วยการเสนอตัวแบบร่วมกับการเสริมแรงทางบวกไปปรับใช้กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านอื่นๆของเด็กออทิสติกในรูปแบบอื่นๆ เช่น การลดความก้าวร้าว การพัฒนาการสื่อความหมาย การฝึกหัดทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนร่วม ระดับช่วงชั้นที่ 1-2 เล่ม 6 เด็กออทิสติก. โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.
กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. การพัฒนาเด็กออทิสติก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545.

ดารณี อุทัยรัตนกิจ. การจัด“การเรียนร่วม สำหรับเด็กออทิสติก” ในเอกสารประกอบประชุมปฏิบัติการเรื่องครู หมอ พ่อแม่: มิติแห่งการพัฒนาศักยภาพ. บุคคลออทิสติกกรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.

ผดุง อารยะวิญญู. การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2533.

.....การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พีเออาร์ แอนด์พริ้นดิ้ง, 2541.

.....การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว, 2542.

ผดุงดี ตามไท. แนวหน้า. 17 ม.ค. 2557 หน้า 20
เพ็ญแข ลิมศิลา. การวินิจฉัยโรค “ออทิสซึม”. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ช. แสงงามการพิมพ์. 2540.

.....“ออทิสซึม.” ในตำรากุมารเวชศาสตร์ 3 (ฉบับเรียบเรียงใหม่เล่ม 3). บรรณาธิการโดยวันดี วรวิทย์, ประพุทธ ศิริบุญย์ และสุรางค์เจียมจรรยา. กรุงเทพฯ: โอลิสติกพับลิชชิง, 2541.

.....“ออทิสซึมในประเทศไทย: จากตำราสู่ประสบการณ์.” ในเอกสารประกอบการบรรยายพิเศษการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง ครู หมอ พ่อแม่: มิติแห่งการพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.

วันดดา ปิยะศิลป์. คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเด็กออทิสติก. กรุงเทพฯ: แปลนพับลิชชิง จำกัด, 2537.

รพีพร สุภมัทธ และคณะ. “การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกโดยใช้กิจกรรมการเล่นร่วมกับนักเรียนปกติ,”

การประชุมวิชาการเรื่อง ครู หมอ พ่อแม่
มิติแห่งการพัฒนา ศักยภาพบุคคลออทิส
ติก.กรุงเทพฯ:โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์,2544

ศศิธร สังข์อู่, “ผลของการใช้เทคนิคตัวแบบ การชี้แนะ
และการเสริมแรงทางบวกที่มีต่อพฤติกรรม
ความร่วมมือของเด็กออทิสติกก่อนวัยเรียน”
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2548.

สมโภชน์ เขี่ยมสุภาษิต. **ทฤษฎีและเทคนิคการ
ปรับพฤติกรรม.**กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2541.

_____ . **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม.**
พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2549.

สิทธิคนพิการ. **คู่มือฝึกอบรบอาสาสมัครเพื่อคนพิการ.**
กรุงเทพฯ:กองการศึกษาเพื่อคนพิการ
กรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ,2545.

อโรชา ธรรมศิริ. “การฝึกปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
ของเด็กออทิสติกโดยใช้ภาพและการ
เสริมแรง” การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษา
ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการ
ศึกษาพิเศษ.มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียน การสอนวิชาสัมมนาสาขาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Students' Opinion on the Instructional Pattern of Business Administration
Seminar Courses, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

ปิยดา สมบัติวัฒนา*

ชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนา 3 สาขาวิชาบริหารธุรกิจในทัศนะของนิสิตผู้เรียน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) การสนทนากลุ่ม (Focus group) กับนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 2) แผนการสอน และการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน นิสิตจำนวน 30 คนเข้าร่วมการวิจัยในการสนทนากลุ่มตามความสมัครใจ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนา 3 สาขาวิชาซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันโดยส่วนใหญ่เป็นดังนี้ ด้านโครงสร้างรายวิชา เน้นกิจกรรมที่นิสิตได้ลงมือปฏิบัติจริง ด้านเนื้อหาความรู้ ให้ความสำคัญกับความรู้ที่ทันสมัยและมีเนื้อหาที่ตรงกับสาขาวิชา ด้านบทบาทการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นและซักถามประเด็นความรู้ต่างๆ รวมถึงให้นิสิตเลือกสรรความรู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมในรายวิชานี้ได้อย่างเป็นอิสระ ด้านการวัดและประเมินผล วัดและประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรมที่นิสิตได้ลงมือปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน วิชาสัมมนาทางบริหารธุรกิจ การสนทนากลุ่ม

Abstract

The objective of this research is to study each instructional pattern of Business Administration seminar courses and compare them with one another. The research uses the qualitative method which consists of a) focus group using the questions to ask the opinions of students about the types of teaching and learning, satisfaction and feedback to improve the instructional pattern in the future, b) course outline and c) close-ended question answered by instructors. For the focus group, 30 students voluntarily join the research. The results show that there are some similarities and differences among 3 courses. Most of them are as follow: in terms of the subject constructions, the practical activities are tended to be emphasized; in terms of the knowledge, the information

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

always updated and also be related with each major; in terms of the lecturers' role, they allow the students to present their opinions and questions, and let the students select some parts of the contents of the knowledge they want to be enlightened in seminar course; and, in terms of the measurement and assessment, to conform to the courses' manner, the assessment is the outcome of the pragmatic test.

Keyword: Instructional pattern, Business administration seminar courses, Focus group

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาออกไปเผชิญกับความท้าทายในด้านวิชาการที่เปลี่ยนแปลง และมีความก้าวหน้าอยู่เสมอ ดังนั้นการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาจึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาแต่ละคนให้ได้มากที่สุด (พันธศักดิ์ พลสารัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543: 33) ซึ่งการสอนแบบสัมมนาโดยมีเป้าหมายประสงค์ในการเตรียมให้นิสิตนักศึกษาพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในการคิดค้น แสวงหาคำตอบหรือหาทางแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการหาความรู้ด้วยตนเอง จากการอ่าน การฟัง การพูดอภิปรายกลุ่ม การเสนอความคิดและการเขียนบทความหรือเอกสารประกอบการสัมมนา พร้อมทั้งพัฒนาความสามารถในการจัดการประชุมสัมมนาอีกด้วย (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2544: 169-184) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จึงจัดให้นิสิตนักศึกษาได้มีประสบการณ์การสัมมนาในการเรียนภาคปลาย ๆ ของหลักสูตร คือระดับชั้นปีที่ 4 เพื่อให้นิสิตได้มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเอง โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. อ้างแล้ว: 169-170) ด้วยเหตุนี้ ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ได้จัดให้วิชาสัมมนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตสาขา

การตลาด (วิชา กต 443 สัมมนาปัญหาการตลาด) สาขาการเงิน (วิชา กง 433 สัมมนาการเงิน) สาขาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม (วิชา รร 483 สัมมนาการท่องเที่ยวและการโรงแรม) และหลักสูตรบัญชีบัณฑิต (เดิมเป็นหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตสาขาการบัญชี) (วิชา บช 428 สัมมนาการบัญชีการเงิน และ บช 429 สัมมนาการสอบบัญชี) มาตั้งแต่เริ่มผลิตบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันวิชาสัมมนาจัดอยู่ในหมวดวิชาเอกบังคับสำหรับสาขาวิชาการตลาด สาขาวิชาการเงิน ส่วนสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม จัดอยู่ในหมวดวิชาเอกเลือก ในขณะที่ หลักสูตรบัญชีบัณฑิตจัดอยู่ในหมวดวิชาเอกเลือกแต่หลักสูตรได้ระบุว่าต้องเลือกวิชาสัมมนาอย่างน้อย 3 หน่วยกิต (หรือ 1 รายวิชา) แผนการสอนวิชาสัมมนาของทุกสาขาวิชาไม่ว่าจะจัดเป็นวิชาเอกบังคับหรือวิชาเอกเลือกก็ตาม ได้ถูกบรรจุไว้ในการเรียนการสอนในปีการศึกษาสุดท้าย ประกอบกับคำอธิบายรายวิชาของวิชาสัมมนาทุกสาขาวิชาล้วนระบุให้ผู้เรียนสามารถ คิด วิเคราะห์ และอภิปรายปัญหาทางบริหารธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชานั้นๆ และทันต่อเหตุการณ์ในขณะนั้นได้ วิชาสัมมนาจึงเป็นวิชาที่เปรียบเสมือนการประมวลองค์ความรู้ที่นิสิตได้เรียนมาตลอดหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการทำงานหลังจบการศึกษา

ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนในวิชาสัมมนาจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถคิด วิเคราะห์ และนำเสนอความคิดเห็นของตนในที่ประชุม

สัมมนาได้ดี เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมแก่นิสิตให้มีความสามารถสอดคล้องกับบทบาทปฏิบัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวว่า “กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” (ทบทวมหาวิทยาลัย. 2544: 10-13) ด้วยเหตุนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว แต่เนื่องจากวิชาการสัมมนาของแต่ละสาขาวิชาดังกล่าวจัดผู้สอนจากสาขาวิชาของตน อาจมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน และโดยความแตกต่างที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมดีแล้ว หรือยังมีประเด็นใดที่สามารถพัฒนาปรับปรุงให้รูปแบบการเรียนการสอนวิชาการสัมมนามีประสิทธิภาพได้สูงสุด เป็นสิ่งที่ยังมีได้มีการศึกษาวิเคราะห์มาก่อน

ผู้วิจัยจึงมุ่งหวังศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาของภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ ที่อาจารย์ผู้สอนดำเนินการอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมมองของผู้เรียน ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาของภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้สามารถส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาของหลักสูตรต่างๆ ในภาควิชาบริหารธุรกิจมีความเป็นเอกภาพ สร้างเอกลักษณ์ความเป็นบัณฑิตบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พร้อมกับเป็นผู้ที่มีความรู้หลากหลาย นอกเหนือจากเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างแม่นยำในสาขาวิชาเฉพาะของตนเองได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนา 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาการเงิน สาขาวิชาการตลาด และสาขา

วิชาการบัญชี ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาบัณฑิตให้มีความพร้อมในการก้าวสู่วิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบสัมมนา

การจัดการเรียนการสอนแบบสัมมนาเป็นการสอนที่ผสมเทคนิคการสอนและการเรียนแบบต่าง ๆ ที่มุ่งให้มีการใช้ความคิด การแสดงออก และมีความสัมพันธ์กับสาระที่เรียนและกับกลุ่มที่เข้าสัมมนา ซึ่งเป็นวิธีการเรียนที่ช่วยให้ นิสิตนักศึกษาพัฒนาความสามารถในด้านกระบวนการแสวงหาความรู้ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานร่วมกัน และพัฒนาความสามารถในการรายงานข้อค้นพบอย่างเป็นระบบทั้งด้านลายลักษณ์อักษรและวาจา โดยอาจารย์ทำหน้าที่ช่วยวางแผนร่วมกับนิสิตนักศึกษา นับแต่การเลือกหัวข้อสัมมนา การจัดโปรแกรมการสัมมนา การกำหนดหัวข้อย่อย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไปจนกระทั่งการรายงานการสัมมนา ทั้งนี้ การศึกษาค้นคว้าโดยผู้เรียนนี้ต้องเป็นไปโดยอิสระปราศจากการถูกครอบงำจำกัดหรือถูกบีบรัดโดยผู้สอน ดังนั้น บทบาทของผู้เรียนในการเรียนแบบสัมมนา จะเปลี่ยนจากผู้นั่งฟัง นั่งรับความรู้ไปสู่ผู้ที่ต้องแสวงหาความรู้แล้วนำมาอธิบายให้กลุ่มผู้เข้าสัมมนาได้ทราบข้อความรู้นั้นๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผู้สอนทำหน้าที่หลักในการส่งเสริม ติดตาม ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแสวงหาความรู้ แนะนำวิธีการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากประสบการณ์หรือจากการอ่านไปสู่ผู้อื่น ดูแลให้การดำเนินการสัมมนาเป็นไปตามกระบวนการและช่วยเสริมความรู้ให้บริบูรณ์ขึ้น ในกรณีที่นิสิตนักศึกษาไม่สามารถจะหาข้อมูลได้ครบถ้วนหรือได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง และมีส่วนในการประเมินตอนสุดท้าย การวัดผลการสอนในวิชาสัมมนา

ใช้เทคนิคการสังเกต การซักถาม การประเมิน การแสดงออกของผู้เข้าสัมมนา สารและผลงานที่นำเสนอ และสาระที่ได้จากการสัมมนา (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. 2557: 97-98; วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2544: 177-178; อุทุมพร จามรมาน. 2541: 59)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2544: 10-13) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาสำหรับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว ต้องประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรภายใต้หลักการที่ว่า "การเรียนรู้ต้องเริ่มต้นที่ตนเอง" (สุพิมล ศรศักดิ์. 2552: 14) องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ประกอบด้วย หลักสูตรอาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน นักศึกษา การวัดและประเมินผล และปัจจัยเกื้อหนุน (ทบวงมหาวิทยาลัย. 2544: 9-10) จากแนวคิดดังกล่าวเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งวิชาสัมมนาเป็นส่วนหนึ่งของวิชาในหลักสูตรบริหารธุรกิจของภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และเป็นวิชาที่นิสิตชั้นปีที่ 4 ซึ่งเป็นชั้นปีสุดท้ายได้เรียนก่อนออกไปประกอบอาชีพ วิชานี้จึงเปรียบเสมือนวิชาที่เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหา สามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพก่อนที่นิสิตจะเริ่มก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบอาชีพหน้าที่การงานในสาขาวิชาที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมาอย่างแท้จริง ดังนั้นในการศึกษาวิชานี้จึงควรให้ความสนใจว่า มีการจัดการ

เรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดความพร้อมดังกล่าวหรือไม่ และทำการศึกษาในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาทางบริหารธุรกิจ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และความคิดเห็นของนิสิตซึ่งเป็นผู้เรียนเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองผ่านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาความพร้อมของบัณฑิตได้อย่างครบถ้วน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล

ประชากร

ประชากรในงานวิจัยนี้ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 4 ของภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสัมมนาของสาขาวิชาการบัญชีจำนวน 33 คน สาขาวิชาการตลาดจำนวน 27 คน และสาขาวิชาการเงินจำนวน 37 คน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสัมมนาตามหลักสูตรแต่ละสาขาวิชาจำนวนรวมทั้งสิ้น 96 คน

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนวิชาสัมมนาสาขาวิชาการเงิน การตลาด และการบัญชีสาขาวิชาละ 1 คน รวมจำนวนอาจารย์ผู้ให้ข้อมูล 3 คน เป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 2 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเจาะจง (purposive sampling) 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนิสิต การคัดเลือกโดยใช้วิธีการสืบเนื่องแบบลูกโซ่หรือเครือข่าย (Chain or Network Sampling) (องอาจ นัยพัฒน์. 2548: 112) โดยเริ่มต้นจากผู้วิจัยให้หัวหน้ากลุ่มเรียนในแต่ละสาขาวิชาเป็นตัวแทนของกลุ่มนิสิตในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม และให้หัวหน้ากลุ่มแนะนำนิสิตที่ควรเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จากนั้น ผู้วิจัยจึงติดต่อ

สอบถามความสนใจในการเข้าร่วมของนิสิตที่ได้ รับการแนะนำ จากกระบวนการคัดเลือกดังกล่าว ได้ นิสิตที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสนทนา กลุ่ม ดังนี้ 1.1) นิสิตสาขาวิชาการเงิน จำนวน 8 คน ประกอบด้วยนิสิตชาย 2 คน นิสิตหญิง 6 คน 1.2) นิสิตสาขาวิชาการตลาด จำนวน 10 คน ประกอบด้วย นิสิตชาย 5 คน นิสิตหญิง 5 คน 1.3) นิสิตสาขาวิชาการ บัญชี จำนวน 9 คน ประกอบด้วย นิสิตชาย 2 คน นิสิตหญิง 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสร้าง แนวคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (ชาย โปธิสิตา. 2549: 231-234) โดยผู้วิจัยสร้างแนว คำถามตามความหมายของการจัดการเรียนการสอน ของว่าที่ร้อยตรีวัช เต็มญวน (2548: 15) เพื่อให้ ทราบถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของวิชา สัมมนาทั้งสามวิชาและความคิดเห็นต่อรูปแบบการ จัดการเรียนการสอนของนิสิตทั้งสามสาขาวิชา โดยมี แนวคำถามดังนี้

- ก. ด้านโครงสร้างรายวิชา ประกอบด้วย รูปแบบกิจกรรม การจัดสัดส่วนกิจกรรม
- ข. ด้านเนื้อหา ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ ที่ได้รับ การฝึกฝนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- ค. ด้านการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน ประกอบด้วย การวางแผนการจัดประสบการณ์เพื่อ การเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ การให้คำแนะนำ/ข้อ ชี้แนะ
- ง. ด้านรูปแบบและวิธีการประเมินผล ประกอบด้วย ความเหมาะสมของวิธีการประเมินผลและ การจัดสัดส่วนกิจกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ช่วง

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ระหว่างเดือนมกราคม ถึง กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนวิชา สัมมนา ทั้งสามสาขาวิชาถึงรูปแบบการจัดการเรียน การสอนและศึกษาจากแผนการสอนของอาจารย์ทุกท่าน เพื่อสรุปเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตามแนวคิดของอาจารย์ผู้สอน

2. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิต ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการบัญชี สาขาวิชาการตลาด และ สาขาวิชาการเงิน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสัมมนาแต่ละ สาขาวิชา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 โดย จัดการสนทนากลุ่มสาขาวิชาละ 1 ครั้ง ด้วยการ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการ สนทนากลุ่มด้วยตนเอง

การจัดกระทำและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์ข้อมูล ทำโดย การใช้นักวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลายคน (Investigator triangulation) และการอาศัยแหล่งข้อมูลหลักฐาน หลายแหล่ง (Data source triangulation) ได้แก่ แผนการสอน การสนทนากลุ่มนิสิต การสัมภาษณ์ อาจารย์ผู้สอน

ผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ของแต่ละ สาขาวิชาเป็นดังนี้

สาขาวิชาการเงิน

ด้านโครงสร้างรายวิชา ในส่วนของรูปแบบ กิจกรรม ประกอบด้วย การบรรยายในชั้นเรียน โดย วิทยากรพิเศษ การจัดสัมมนา และ การทำกิจกรรมที่ ต้องมีการรายงานผลนอกห้องเรียน สำหรับการ จัด สัดส่วนกิจกรรม ประกอบด้วยบรรยายพิเศษ 35%

ฝึกปฏิบัติ/กรณีศึกษา/กิจกรรมกลุ่ม 35% รายงาน/กิจกรรมกลุ่ม 15% การนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน 15% ด้านเนื้อหาความรู้ ในส่วนของความรู้ที่ได้รับ นิสิตระบุว่า ความรู้ที่ได้รับมาจากการนำเสนอของเพื่อนแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับประเด็นความรู้ทางการเงิน การศึกษาเนื้อหาเรื่องที่ทำเกี่ยวกับประเด็นความรู้ทางการเงิน และความรู้เรื่องการลงทุนในหุ้น สำหรับการฝึกฝนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นิสิตเห็นว่า มาจากการวิเคราะห์ศึกษาในหัวข้อที่ตนเองได้นำเสนอ และการแลกเปลี่ยนในการทำกิจกรรมกลุ่ม

ด้านการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน ในส่วนของการวางแผนจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ นิสิตกล่าวว่า เนื่องจากอาจารย์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาด้วย อาจารย์จึงเป็นผู้เก็บข้อมูลต่างๆ ของนิสิตแต่ละคน จึงได้วางแผนจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความสามารถของนิสิตที่จะช่วยให้ นิสิตสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่วางไว้ได้ สำหรับการถ่ายทอดความรู้ นิสิตระบุว่า ในการให้คำปรึกษาหากเรื่องใดที่อาจารย์ไม่ทราบก็จะไปสืบค้นมาตอบในภายหลัง ในส่วนของการให้คำแนะนำ/ชี้แนะ นิสิตเห็นว่า การปรึกษาอาจารย์จะได้รับการชี้แนะอย่างชัดเจน เพียงแต่นิสิตต้องซักถามจึงจะได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

ด้านรูปแบบและวิธีการประเมินผล ในส่วนของการประเมินผล นิสิตกล่าวว่า เน้นการให้คะแนนจากรายงานและการปฏิบัติจริงเป็นสำคัญ สำหรับความสอดคล้องระหว่างวิธีการประเมินผลและการจัดสัดส่วนกิจกรรม นิสิตตั้งข้อสังเกตว่า วิชาสัมมนาไม่น่าจะมีการสอบ ซึ่งการสอบในรายวิชานี้มีส่วนถึง 30% ซึ่งนิสิตมีความเห็นว่าเป็นสัดส่วนการประเมินผลที่มากเกินไป อย่างไรก็ตาม โดยรวมนิสิตมีความเข้าใจวิธีการประเมินผลและการจัดสัดส่วนกิจกรรมในระดับดี

สาขาวิชาการตลาด

ด้านโครงสร้างรายวิชา ในส่วนของรูปแบบ

กิจกรรม ประกอบด้วย การบรรยายในชั้นเรียน การสังเกตการณ์งานสัมมนาภายนอก การจัดสัมมนา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สำหรับการจัดสัดส่วนกิจกรรม ประกอบด้วยบรรยายโดยอาจารย์ผู้สอน 40% นิสิตสังเกตการณ์งานสัมมนาภายนอก 10% นิสิตจัดงานสัมมนา 40% และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดงานสัมมนา 10%

ด้านเนื้อหาความรู้ ในส่วนของความรู้ที่ได้รับ นิสิตระบุว่า ความรู้ที่ได้รับ คือ รูปแบบ หลักเกณฑ์ การสัมมนาและการพูดในการสัมมนา การวิเคราะห์ปัญหาทางการตลาดและการแก้ปัญหา และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สำหรับการฝึกฝนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นิสิตเห็นว่า มาจากการวิเคราะห์ศึกษาในหัวข้อที่ตนเองได้นำเสนอ และการแลกเปลี่ยนในการทำกิจกรรมกลุ่ม

ด้านการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน ในส่วนของการวางแผนจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ นิสิตกล่าวว่า อาจารย์มีการวางแผนจัดให้นิสิตได้รับประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ทั้งจากอาจารย์ด้วยการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และ การให้นิสิตมีประสบการณ์การเข้าร่วมสัมมนาที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้น เพื่อให้ นิสิตได้เห็นตัวอย่างการจัดสัมมนาจริงในสถานการณ์จริง สำหรับการถ่ายทอดความรู้ นิสิตระบุว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้บรรยายเนื้อหาหลักที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและหลักเกณฑ์การสัมมนา ทบทวนความรู้ทางด้านการตลาดและการวิเคราะห์ปัญหาทางการตลาด โดยเน้นการแลกเปลี่ยน/อภิปรายความรู้ระหว่างผู้สอนและนิสิต ในส่วนของการให้คำแนะนำ/ชี้แนะ นิสิตเห็นว่า อาจารย์เปิดโอกาสให้นิสิตซักถามเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับกิจกรรมที่มอบหมายได้ทั้งหลังจบชั่วโมงเรียน และ/หรือนัดหมายเพื่อพบ/ปรึกษางานทางโทรศัพท์ และการอ่านเอกสารทางอีเมล (e-mail)

ด้านรูปแบบและวิธีการประเมินผล ในส่วนของการประเมินผล นิสิตกล่าวว่า อาจารย์เน้นการประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการตรวจสอบการ

เข้าชั้นเรียน การจัดทำรายงานในรูปแบบต่างๆ และการสอบ ฯลฯ โดยอาจารย์ผู้สอนได้อธิบายหลักเกณฑ์ การประเมินให้นิสิตทราบ โดยระบุในเอกสารแนะนำ รายวิชา (course syllabus) และการบรรยายเพื่อ แนะนำรายวิชาในคาบเรียนที่ 1 สำหรับความสอดคล้อง ระหว่างวิธีการประเมินผลและการจัดสัดส่วนกิจกรรม นิสิตกล่าวว่า อาจารย์วางแผนให้สัดส่วนการประเมิน ผลและกิจกรรมต่างๆ มีการกระจายกันอย่างสอดคล้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักๆ ได้แก่ กิจกรรมใน ชั้นเรียน โครงการที่ได้รับมอบหมาย และการสอบ ประกอบด้วย กิจกรรมเดี่ยวและกิจกรรมกลุ่ม แต่จะ มุ่งเน้นกิจกรรมกลุ่มมากกว่ากิจกรรมเดี่ยวเพื่อให้เกิด การเรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม

สาขาวิชาการบัญชี

ด้านโครงสร้างรายวิชา ในส่วนของรูปแบบ กิจกรรม ประกอบด้วย การบรรยายในชั้นเรียน กิจกรรม กลุ่ม การจัดสัมมนา การอภิปราย การทำรายงาน การแต่งนิทานบัญชี สำหรับการจัดสัดส่วนกิจกรรม ประกอบด้วยบรรยายโดยอาจารย์ผู้สอน 25% นิสิต จัดสัมมนารายงานมาตรฐานการบัญชี 40% อภิปราย มาตรฐานการบัญชี 20% อภิปรายกรณีศึกษาพิเศษ 15%

ด้านเนื้อหาความรู้ ในส่วนของความรู้ที่ได้รับ นิสิตระบุว่า ความรู้ที่ได้รับ คือ มาตรฐานการบัญชีที่ จำเป็นต้องรู้และเข้าใจ ความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ การบัญชีที่เพิ่งปรับเปลี่ยน สำหรับการฝึกฝนการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มาจากการศึกษาค้นคว้า รายงานโดยมีอาจารย์ให้คำแนะนำแนวทางการค้นคว้า อ้างอิงร่วมกับการที่อาจารย์ใช้วิธีการให้นิสิตดำเนินการค้นคว้าก่อน แล้วนำมาเสนอเพื่อให้ความเห็นและ อภิปรายร่วมกันระหว่างอาจารย์และนิสิตที่ทำจนได้ ข้อสรุปที่มีความเห็นพ้องต้องกัน

ด้านการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน ในส่วน ของการวางแผนจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ นิสิต

กล่าวว่า อาจารย์มีการกำหนดมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่นิสิตจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ นิสิตมีการพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการ นำเสนอความรู้ทางบัญชีที่รูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ สำหรับการถ่ายทอดความรู้ นิสิต ระบุว่า เป็นการบรรยายความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบัญชีที่ จำเป็นสำหรับนิสิตก่อนจบการศึกษา การให้คำปรึกษา เกี่ยวกับรายงานที่มอบหมายให้นิสิตทำ การแสดง ความเห็นและอภิปรายร่วมกับนิสิตในการจัดทำรายงาน ตลอดจนการเสริมการรายงานของนิสิตแต่ละกลุ่ม ด้วยการสร้างโจทย์/กรณีศึกษาต่างๆ ตามมาตรฐาน การบัญชีที่นิสิตจัดทำรายงาน ในส่วนของการให้คำ แนะนำ/ชี้แนะ นิสิตสะท้อนว่า อาจารย์เปิดโอกาสให้ นิสิตซักถามได้โดยอิสระ

ด้านรูปแบบและวิธีการประเมินผล ในส่วน ของวิธีการประเมินผล นิสิตกล่าวว่า อาจารย์ให้ความสำคัญกับการประเมินผลจากรายงานและการสอบ ในสัดส่วนที่เท่ากัน สำหรับความสอดคล้องระหว่าง วิธีการประเมินผลและการจัดสัดส่วนกิจกรรม นิสิต เห็นว่า การจัดสัดส่วนกิจกรรมตลอดทั้งภาคเรียนมุ่ง ให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีเป็นหลัก ผสมผสานกับความรู้ใหม่ๆ ทางบัญชี โดยการประเมิน ผลให้ความสำคัญกับกิจกรรม รายงานและการสอบ เท่ากัน แต่การสอบเป็นการนำเนื้อหาจากกิจกรรมที่ ทำตลอดภาคเรียนมาสอบ

การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนระหว่างสาขาวิชา เป็นดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนที่มีความ คล้ายคลึงกันของสามสาขาวิชา ได้แก่

ด้านโครงสร้างรายวิชา ทั้งสามสาขา วิชา มีรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย การบรรยาย การทำกิจกรรมกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ และ การจัดทำรายงาน

ด้านเนื้อหาความรู้ ทั้งสามสาขาวิชา เน้นการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อใช้ในการจัด

สัมมนา การอภิปราย ตลอดจนการทำรายงาน

ด้านการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ ทั้งสามสาขาวิชาทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายความรู้และ ให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดจน ร่วมอภิปรายเนื้อหาความรู้ที่นิสิตได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ด้านรูปแบบและวิธีการประเมินผล ในส่วนของวิธีการประเมินผล ทั้งสามสาขาวิชานำการให้คะแนนจากรายงานและการฝึกปฏิบัติเป็นสำคัญ แต่ยังคงให้ความสำคัญกับการประเมินผลด้วยการสอบ

รูปแบบการเรียนการสอนที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่

ด้านโครงสร้างรายวิชา ในส่วนของการกำหนดสัดส่วนของกิจกรรม มีความแตกต่างกันดังนี้ สาขาวิชาการตลาดมีสัดส่วนการบรรยายให้ความรู้ โดยอาจารย์ผู้สอนมากที่สุด รองลงมาเป็นสาขาวิชาการบัญชี ในขณะที่สาขาวิชาการเงินมีสัดส่วนการบรรยาย ให้ความรู้ที่น้อยที่สุดและเป็นการบรรยายโดยวิทยากรพิเศษ ในส่วนของการจัดดำเนินการสัมมนาโดยนิสิตพบว่า สาขาวิชาการบัญชีและสาขาวิชาการตลาดมี สัดส่วนการจัดดำเนินการในรูปแบบของการสัมมนา โดยนิสิตสูงกว่าสาขาวิชาการเงิน

ด้านเนื้อหาความรู้ ในส่วนของความรู้ที่ได้รับเป็นประเด็นความรู้ที่ให้ความสำคัญกับความรู้ที่เป็นปัจจุบันแต่มีความแตกต่างกันตามสาขาวิชา โดยสาขาวิชาการเงินเน้นการศึกษาประเด็นความรู้ทางการเงินที่มีความทันสมัยทั้งที่เฉพาะเจาะจงในเรื่องการลงทุนในหุ้นและประเด็นความรู้ที่ไม่เฉพาะเจาะจงได้แก่ความรู้ปัจจุบันทางการเงิน ในขณะที่สาขาวิชาการตลาดเน้นการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่ความทันสมัย โดยเฉพาะเจาะจงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน ส่วนสาขาวิชาการบัญชีเน้นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกฎระเบียบที่มีความสำคัญและ จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพบัญชี ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชี

ด้านการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน มีความแตกต่างกันในเรื่องการวางแผนจัดประสบการณ์เพื่อ การเรียนรู้ สาขาวิชาการบัญชีให้ความสำคัญกับการที่นิสิตจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากการศึกษา ด้วยตนเองภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ผู้สอนเป็นหลัก สาขาวิชาการตลาดให้ความสำคัญกับการได้รับ ประสบการณ์การเรียนรู้เทคนิคและวิธีการจัดสัมมนา จากการดูอาจารย์ผู้สอนทำให้อุตสาหกรรมและการสังเกตการณ์การจัดสัมมนาโดยหน่วยงานต่าง ๆ สาขา วิชาการเงินให้ความสำคัญกับได้รับความรู้จากวิทยากร พิเศษจากหน่วยงานและองค์กรสถาบันการเงิน และการฝึกปฏิบัติการลงทุนในหุ้นในสถานการณ์เสมือนจริง

ด้านรูปแบบและวิธีการประเมินผล ในส่วน ของวิธีการประเมินผล มีความแตกต่างกันโดยสาขา วิชาการเงินเน้นการให้คะแนนจากรายงานด้วย วาจาและการปฏิบัติมากกว่าการสอบ สาขาวิชาการ ตลาดเน้นการประเมินผลจากการเข้าชั้นเรียน การ จัด ทำรายงานและการสอบ และสาขาวิชาการบัญชี ให้ความสำคัญกับการประเมินผลจากรายงานและ การสอบในสัดส่วนที่เท่ากัน

ความคิดเห็นของนิสิตเรื่องจุดเด่นและสิ่งที่ ควรปรับปรุงของแต่ละสาขาวิชาเป็นดังนี้

สาขาวิชาการเงิน

จุดเด่นของรายวิชา คือ ก) การได้ทำงานกลุ่ม ข) สัดส่วนการให้คะแนน ค) บุคลิกภาพของอาจารย์ ผู้สอน ที่ทำให้นิสิตกล้าซักถามและแสดงออก และ ง) การได้นำความรู้เรื่องการเงินนำเสนอองานมาใช้

สิ่งที่ควรปรับปรุงของรายวิชา คือ ก) ควร มี วิชาพื้นฐานอื่นๆ เพื่อเตรียมความพร้อมและเสริมสร้าง ทักษะหรือศักยภาพด้านอื่นๆ มาก่อนเรียนรายวิชา สัมมนา ข) อาจารย์ผู้สอนแนะนำแนวทางในการทำ กิจกรรมต่างๆ ให้มากขึ้น และ ค) การสนับสนุนจาก ส่วนงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

สาขาวิชาการตลาด

จุดเด่นของรายวิชา คือ ก) การได้ฝึกฝนจากการปฏิบัติงานจริง ข) การฝึกการเขียนรายงานที่มีคุณภาพ และ ค) การเชื่อมโยงระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนิสิตที่ไม่ได้สอนแต่ความรู้ แต่ได้สอนการใช้ชีวิตและการทำงานด้วย

สิ่งที่ควรปรับปรุงของรายวิชา คือ ก) ใจพียงของการทำรายงานควรเป็นหัวข้อทางการตลาดมากกว่านี้ ข) สถานที่ในการจัดงานสัมมนา น่าจะเปลี่ยนเป็นห้องที่มีลักษณะเดียวกับหรือใกล้เคียงกับการจัดสัมมนาของหน่วยงานต่างๆ ไม่ควรใช้ห้องเรียน ค) ควรให้มีการเชิญวิทยากรภายนอกมาบรรยายและให้นิสิตทำหน้าที่เป็นผู้จัดการสัมมนา และ ง) คณะและบุคลากรของคณะ รวมถึง มหาวิทยาลัยควรให้การสนับสนุนการจัดสัมมนาทั้งช่วงก่อนและช่วงดำเนินการจัดสัมมนาของนิสิตได้ดีกว่านี้

สาขาวิชาการบัญชี

จุดเด่นของรายวิชาคือ ก) ความแม่นยำเรื่องความรู้ทางการบัญชีเพิ่มขึ้น ข) การฝึกบุคลิกภาพในการนำเสนองาน ค) ความพยายาม ความอดทน ง) การฝึกนำเสนอรายงานจากเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย จ) การเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการตอบคำถามระหว่างการนำเสนอรายงาน และ ฉ) การถูกฝึกให้ควบคุมตนเองให้มีสมาธิกับการฟังเพื่อนรายงานหน้าชั้น

สิ่งที่ควรปรับปรุงของรายวิชา คือ ก) ประเด็นการศึกษาที่ควรนำมาจัดทำรายงาน ควรเป็นการกำหนดเรื่องจากความรู้ที่เป็นจุดอ่อนของนิสิตส่วนใหญ่ในกลุ่ม และ ข) ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชี ควรแยกออกไปเป็นหนึ่งวิชา เพื่อเปิดโอกาสให้วิชาสัมมนาได้ศึกษาเนื้อหาความรู้ทางการบัญชีอื่นที่เป็นเนื้อหาใหม่ๆ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการอภิปรายตามประเด็นของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ได้แก่ โครงสร้างรายวิชา เนื้อหาความรู้ บทบาทหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน การวัดและประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โครงสร้างการเรียนการสอนของรายวิชาวิชาสัมมนาทางบริหารธุรกิจทั้งสามสาขาวิชา พบว่าใช้รูปแบบที่หลากหลายทั้งการบรรยายโดยอาจารย์ผู้สอนและวิทยากรจากภายนอก การทำกิจกรรมกลุ่ม ฝึกปฏิบัติและรายงานความรู้ด้วยวาจา ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบผสมผสาน (พันธุศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543: 24-25) ได้แก่ การเรียนรู้โดยการรับเอาความรู้จากอาจารย์ผู้สอนและบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและเพื่อนในกลุ่มภายใต้คำแนะนำ/ชี้แนะแนวทางจากอาจารย์ผู้สอน การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ได้มานำเสนอหัวข้อที่ศึกษาค้นคว้ามาโดยเป็นหัวข้อที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านประเด็นและวิธีการได้มาซึ่งข้อมูล นอกจากนี้ นิสิตยังได้เรียนรู้การแก้ปัญหาจากการปฏิบัติ ดังเช่น นิสิตสาขาวิชาการเงินได้ทดลองลงทุนในหุ้นแบบเสมือนจริง ซึ่งเป็นเทคนิคการสอนที่เรียกว่า การใช้สถานการณ์จำลอง (อุทุมพร จามรมาน. 2541: 52) ในขณะที่นิสิตสาขาวิชาการตลาดได้ฝึกจัดสัมมนาใน รูปแบบที่คล้ายคลึงกับการจัดสัมมนาจริง นิสิตสาขาวิชาการบัญชีได้นำเสนอรายงานและถูกซักถามด้วยข้อคำถามที่สะท้อนปัญหาที่อาจพบในเรื่องที่ตนเองศึกษา ซึ่งเป็นไปตามที่วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544: 20) กล่าวว่า การศึกษาระดับปริญญาตรีจำเป็นต้องมีการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เข้าใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น โดยการสอนภาคปฏิบัติจำเป็นต้องแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติให้ถูกต้องได้ผลมากยิ่งขึ้น โดยสัดส่วนการจัดกิจกรรมของทั้งสามวิชาให้น้ำหนักกับการศึกษาด้วยตนเองไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของชั่วโมงการเรียนตลอดทั้งภาคเรียน

2. เนื้อหาความรู้ในวิชาสัมมนาทั้งสามวิชาที่นิสิตแต่ละสาขาวิชาได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นเนื้อหาความรู้ที่สอดคล้องกับสาขาวิชาที่ตนเองศึกษา การวางแผนเนื้อหาความรู้ของวิชาสัมมนาทั้งสามวิชาสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบสัมมนาที่ สุทนต์ ศรีไสย์ (2549: 82-83) กล่าวว่า การสัมมนาโดยทั่วไปผู้เรียนจะต้องเป็นผู้นำเสนอความคิดเห็น ผู้บรรยายจะเป็นผู้เลือกหัวข้อหรือหัวข้อสำคัญสำหรับการบรรยาย ซึ่งการสัมมนาของสาขาวิชาการบัญชียังได้ปฏิบัติตามที่สุทนต์ ศรีไสย์ (อ้างแล้ว) ระบุว่า ถ้าการสัมมนามีเอกสารหรือสื่อประกอบ เอกสารต่างๆ เหล่านั้น ควรที่จะได้มีการส่งให้สมาชิกทุกคนได้อ่านเป็นการล่วงหน้าก่อนการประชุมหรือสัมมนาจะเริ่มขึ้น เพราะอาจารย์ได้กำหนดนิสิตทุกกลุ่มส่งรายงานมาตรฐานการบัญชีที่ตนเองรับผิดชอบให้ นิสิตกลุ่มอื่นได้อ่านก่อนที่จะนำเสนอด้วยเวลา 1 สัปดาห์ และนิสิตทุกคนต้องสรุปเนื้อหาความรู้จากรายงานมาส่งในวันนำเสนอด้วยเวลา

นอกจากความรู้ที่มีความทันสมัยและจำเป็นต่อสาขาวิชาแล้ว สิ่งที่เป็นจุดเด่นของวิชาสัมมนาทั้งสามสาขาวิชาคือ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง กล่าวคือ จากหัวข้อการสัมมนาที่นิสิตแต่ละกลุ่มในแต่ละสาขาวิชา ต้องศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาเสนอ กับเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย และเป็นความรู้ใหม่ จึงทำให้นิสิตทุกกลุ่มต้องใช้กระบวนการและวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนเรียนเชิงรุก (Active learning) (พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543: 27; อ้างอิงจาก วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543) โดยผู้เรียนต้องค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จากเอกสาร เพื่อน แหล่งความรู้ อาจารย์ และสิ่งแวดล้อม การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการคิด วิเคราะห์

และแก้ปัญหา พร้อมสู่การประกอบอาชีพและก้าวเข้าสู่การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศและสังคมโลกต่อไป (สุพิมล ศรศักดิ์. 2552: 10-11)

3. การทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนทั้งสามรายวิชา นิสิตแต่ละสาขาวิชาให้ความเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนแต่ละท่าน มีการวางแผนจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ให้กับนิสิตได้เป็นอย่างดี โดยเน้นการเปลี่ยนบทบาทของครูจาก “ผู้สอน” หรือ “ผู้ถ่ายทอดข้อมูลความรู้” มาเป็น “ผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้” ให้แก่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนบทบาทในการเรียนรู้จากการเป็น “ผู้รับ” มาเป็น “ผู้เรียน” ซึ่งผู้เรียนทั้งสามสาขาวิชาได้เป็นผู้ลงมือปฏิบัติจัดการกระทำ สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (ทิตินา แคมมณี. 2542: 2) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีอิสระในการใช้สติปัญญาของตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำทนายสติปัญญาของผู้เรียน เพราะผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้า คัดเลือกคิด วิเคราะห์ เนื้อหาความรู้ที่จะนำมาเสนอต่ออาจารย์ และเพื่อนร่วมชั้นเรียน กระบวนการเรียนรู้จะเกิดได้โดยผู้เรียนและผู้สอนมีความเข้าใจและจริงจังต่อกัน ผู้สอนจะมีบทบาทในการส่งเสริม ให้ข้อมูลย้อนกลับ และชี้แนะการเรียนรู้ของผู้เรียนในลักษณะการจัดประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังเช่นที่นิสิตทุกสาขาวิชาระบุว่า อาจารย์จะให้คำแนะนำการทำรายงานอย่างละเอียดตลอดการศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้สาขาวิชาการตลาดและการบัญชี อาจารย์ผู้สอนยังได้มีการถ่ายทอดความรู้ด้วยการบรรยายเนื้อหาความรู้ และการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ทั้งสองสาขาวิชาได้ใช้กระบวนการถ่ายทอดความรู้โดยประสมประสานระหว่างการนำเสนอข้อมูลความรู้ที่จำเป็นด้วยการบรรยายและการสาธิต ในขณะที่นิสิตสาขาวิชาการเงินระบุว่า อาจารย์ผู้สอนให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ด้วยการถามตอบมากกว่าการบรรยายเนื้อหาความรู้ ซึ่งสอดคล้อง

กับที่อุทุมพร จามรมาน (2541: 35-37) กล่าวว่า การฝึกให้นักศึกษาดูงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะกระตุ้นให้นักศึกษาเป็นคนช่างสงสัย ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ผลของการฝึกจะช่วยให้นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ การสังเกต การค้นคว้าหาข้อมูลสารสนเทศ การตรวจสอบสิ่งที่ค้นได้ เกิดการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น เกิดความสามารถทางภาษา เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีการคิดอย่างมีเหตุผล อาจารย์มีบทบาทให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกรู้สึกทำหาย อยากหาคำตอบ กระตุ้นให้เกิดการปะทะสัมพันธ์กันในหมู่นักศึกษา

4. การวัดและประเมินผลจากการวางแผน การวัดและประเมินผลของอาจารย์ผู้สอนวิชาสัมมนา ทั้งสามรายวิชาให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผล ทั้งจากกิจกรรมที่ปฏิบัติและการวัดด้วยข้อสอบ แม้ว่า สัดส่วนการวัดประเมินผลด้วยข้อสอบจะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันในแต่ละสาขา ได้แก่ สาขาวิชาการบัญชีคิดเป็นร้อยละ 50 สาขาวิชาการตลาดคิดเป็นร้อยละ 40 และสาขาวิชาการเงินคิดเป็นร้อยละ 30 อย่างไรก็ตาม นิสิตทั้งสามสาขาวิชามีความเห็นตรงกันว่า มีสัดส่วนการให้คะแนนการสอบมากเกินไป เพราะวิชานี้เน้นการปฏิบัติ ซึ่งการวัดและประเมินผลที่อาจารย์ทั้งสามรายวิชาได้ออกแบบไว้ ไม่สอดคล้องกับแนวทางการวัดผลการสอนในวิชาสัมมนาที่อุทุมพร จามรมาน (2541: 59-61) ได้ระบุว่า ควรใช้เทคนิค การสังเกต การซักถาม การประเมิน การแสดงออกของผู้เข้าสัมมนา สาระและผลงานที่นำเสนอและสาระที่ได้จากการสัมมนา และประเมินผลผู้เข้าร่วมการสัมมนา โดยการสังเกตพฤติกรรม เช่น อาการตั้งใจฟัง ตั้งคำถาม ตอบคำถาม ความเบื่อหน่าย การนำกลุ่ม และการตามกลุ่ม เป็นต้น

จากความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาทางบริหารธุรกิจของภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาทางบริหาร

ธุรกิจ ในด้านต่างๆ ควรเป็นดังนี้ ด้านโครงสร้างรายวิชา ควรเน้นกิจกรรมที่ให้นิสิตปฏิบัติจริง ทั้งการทําคำถามเป็นกลุ่มและทำงานเดี่ยว เพื่อให้นิสิตได้ใช้ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่และพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ด้านเนื้อหาความรู้ ควรให้ความสำคัญกับความรู้ที่ทันสมัยและมีเนื้อหาที่ตรงกับสาขาวิชา เพื่อเสริมจุดแข็งและลดปัญหาจุดอ่อนทางความรู้ของนิสิตที่กำลังจะจบการศึกษา ด้านบทบาทการทำหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน ควรเปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นและซักถามประเด็นความรู้ต่างๆ รวมถึงสามารถคัดเลือกความรู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมในรายวิชานี้อย่างเป็นทางการวัดและประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างรายวิชา จึงควรวัดและประเมินผลจากการปฏิบัติกิจกรรมที่นิสิตได้ลงมือปฏิบัติมากกว่าการทําคำถามหรือแบบทดสอบ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิชาสัมมนาทั้งสามสาขาวิชาของภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสามารถทำได้ตามลักษณะที่นิสิตมุ่งหวังเป็นส่วนใหญ่ การจัดรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ที่กล่าวว่า "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ" (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2543: 27; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543)

ข้อเสนอแนะ

1. ภาควิชาบริหารธุรกิจควรสนับสนุนให้มีการจัดสัมมนาร่วมกัน ระหว่างสาขาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรระดับปริญญาตรี เพื่อให้นิสิตได้รับความรู้ที่รอบด้านทางบริหารธุรกิจ นอกจากนี้ หากจัดให้มีการจัดสัมมนาร่วมกันระหว่างนิสิตสาขาวิชาต่างๆ จะ

ทำให้นิสิตสามารถแบ่งงานกันทำตามความถนัดได้

2. ภาควิชาบริหารธุรกิจควรจัดงบประมาณสนับสนุนให้มีการจัดสัมมนาจริง ในสถานที่จริง เช่น ห้องประชุมในโรงแรม เพื่อให้ให้นิสิตได้เรียนรู้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสัมมนาอย่างเต็มที่

3. การทำกิจกรรมเพื่อการศึกษาค้นคว้า และพัฒนางานเพื่อเสนอต่อวิชาสัมมนาของนิสิต ควรได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากทุกส่วนงานในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานดังกล่าว กล่าวคือ บุคลากรในคณะควรให้การสนับสนุน แนะนำ อำนวยความสะดวกให้กับนิสิตที่ต้องใช้สถานที่ และหรืออุปกรณ์เพื่อการจัดสัมมนา หน่วยงานในมหาวิทยาลัย เช่น ห้องสมุดควรจัดพื้นที่ที่นิสิตสามารถนั่งทำงานปรึกษาหารือเกี่ยวกับงาน โดยใช้เสียงได้บ้าง มหาวิทยาลัยควรขยายเวลาการทำงานในมหาวิทยาลัยให้เพิ่มขึ้นพร้อมจัดระบบการรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยที่นิสิตต้องการให้ปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินผล ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนควรทำการวิจัยครั้งต่อไปด้วยวิธีการทดลองปรับลด/ปรับเปลี่ยนวิธีการวัดและประเมินผลความรู้ เป็นการสังเกตพฤติกรรมของนิสิตให้มากขึ้น แล้วจึงนำผลความคิดเห็นของนิสิตมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในครั้งนี้

2. การวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการทำวิจัยเพื่อสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาอื่นสาขาวิชาต่างๆ ของคณะ สังคมศาสตร์ ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลเสริมจากที่มีการประเมินผลรายวิชาเชิงปริมาณด้วยปค 003 ตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โปธิสิตา. (2549). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.
- อวัช เต็มญวน, ว่าที่ร้อยตรี. (2548). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร**. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา . (2543). **รายงานการวิจัยเอกสารเรื่องการพัฒนาระบบการเรียนรู้ออนไลน์ในระดับปริญญาตรี**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2557). **หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). **นโยบาย แนวทางและวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี. (2542). **การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา (CIPPA Model)**. **วารสารครุศาสตร์** 27, (3) : 1-17.
- สุพิมล ศรีศักดิ์. (2552). **เทคนิคการศึกษาระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2549). **การสอนระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). **การพัฒนาการ** อดอาจ นัยพัฒน์. (2548). **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดดา.
- อุทุมพร จามรรมาน. (2541). **สอนไปทำไม? เทคนิคการสอนและวัดผลระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1

An Evaluation of Project of Teacher Development by used Coaching & Mentoring Process of Nakornpathom Elementary Education Area 1.

สาธิต จันทรวินิจ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อประเมินกระบวนการดำเนินโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน วิทยากรและวิธีการ และการบริหารจัดการหลักสูตร และ 2. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 จำนวน 100 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 10 คน และครู จำนวน 80 คน 2. คณะวิทยากรดำเนินงานโครงการ จำนวน 13 คน ทำการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ โดยรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการ ประเด็นคำถามสำหรับ Focus Group คณะวิทยากร และแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติทดสอบ t (t – test Dependent) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญโดยรายงานเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ ประกอบด้วย 1.1 การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ที่เข้าร่วมโครงการ พบว่าโดยภาพรวมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการมีคุณภาพในระดับมาก 1.2 วิทยากรและวิธีการนำเสนอความคิดเห็นของวิทยากรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า ประเด็นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 เป็นนวัตกรรมที่ครูคุ้นชินมาเป็นเวลานาน จึงเกิดความยากในการวางโครงสร้างเนื้อหาให้เกิดความรู้ใหม่ ผู้เข้ารับการอบรมไม่ตรงตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความหลากหลายของกลุ่มสาระ พื้นฐานทางวิชาการ/ตำแหน่งทางวิชาการของครูแตกต่างกัน ทำให้การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทำให้เกิดข้อติดขัดบ้าง

* อาจารย์ ประจำภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ตั้งใจมีส่วนร่วมดี 1.3 การบริหารจัดการหลักสูตร ความคิดเห็นของครูที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า โดยภาพรวมครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตรในระดับเห็นด้วยมาก

2. การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ เรื่องกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการของผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการ และ คะแนนเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ เรื่องกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการของครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการ

คำสำคัญ: 1. การประเมินโครงการ. 2. การประเมินความก้าวหน้า. 3. coaching & mentoring

Abstract

The objectives of this research was 1. to evaluate the process of teacher development project for all teachers including the teaching activities, experts and methods, 2. to evaluate project management and learning achievement. The samples of this research were 2 groups; 100 persons of Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 1 and 13 Lecturers. The persons of Nakhon Pathom Primary Educational Service Area Office 1 consisted of 10 administrators, 10 educational officers and 80 teachers. The evaluation of this project was a formative evaluation, which collects both quantitative and qualitative data. The instrument was questionnaires questions concept focus group for lecturers and achievement test. The quantitative data analysis used frequency distribution statistic: percent (%), mean ($\bar{X}$), standard deviations (S.D.) and dependent sample t-test. The qualitative data analysis used content analysis and concluded the main points from the focus group in an essay form.

Research result showed that:

1. The evaluation of teacher development project consisted of teaching activities, experts and methods and project management. 1.1 The result showed that administrators' opinion of teaching activities were in the highest level. 1.2 The result of experts and methods showed that the teachers were used to teach with the traditional innovation for a long time. So, it was difficult to create the content structure which leading to new knowledge. Moreover, there were various substance learning groups, academic background and position. The group activity was in trouble; however, the participants well paid attention, participated and were interested in this part. 1.3 The result of project management showed that teachers' opinion were at the agree level.

2. The evaluation of teacher development project showed that the mean score of learning achievement before and after using Coaching & Mentoring was significantly different at the 0.05 level.

Keywords: 1. Project Evaluation. 2. Formative Evaluation. 3. Coaching & Mentoring.

บทนำ

รัฐบาลโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต โดยให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบเพื่อพัฒนาครูตามสมรรถนะให้เป็นครูดีครูเก่ง มีคุณภาพ คุณธรรม ในปีงบประมาณ 2556 จึงได้จัดโครงการพัฒนาครูที่เน้นการสร้างเสริมของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนในบริบทที่หลากหลายของลักษณะและขนาดของโรงเรียน โดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching และให้เป็นไปตามความต้องการจำเป็นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษาประสานสถาบันอุดมศึกษาเพื่อร่วมเป็นคู่พัฒนา การจัดพัฒนาให้เน้นรูปแบบการพัฒนาฐานโรงเรียนในขณะปฏิบัติการสอน (On the Job Training) และให้มีระบบสนับสนุนในรูปแบบการ Coaching และ Mentoring โดยให้เน้นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณและอุดมการณ์ของความเป็นครู การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถด้าน Literacy, Numeracy และ Reasoning Ability ตามระดับชั้น โดยการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามแนวทางของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยการออกแบบ จัดทำ และพัฒนาหลักสูตร สื่อ และวิธีการพัฒนาครู ให้ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเหมาะสมกับระดับชั้นที่สอน แล้วจึงประเมินสมรรถนะก่อนการพัฒนา แล้วดำเนินการพัฒนาครูตามหลักสูตร โดยกำหนดกรอบระยะเวลาในการพัฒนาไม่น้อยกว่า 5 วันดังนี้ (1) กิจกรรม Classroom เน้นด้านเนื้อหาและกระบวนการรวมทั้งการฝึกปฏิบัติ 2 วัน (2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ สถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง พร้อมฝึกให้ครูทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน และจะต้องมี

กระบวนการนิเทศ ติดตามประเมินผลด้วย

โดยการดำเนินโครงการต่างๆ นั้นจำเป็นต้องมีการประเมินโครงการ เพราะการประเมินโครงการเป็นกลไกสำคัญในการที่จะได้มาซึ่งสารสนเทศในการตัดสินใจหรือตัดสินใจคุณค่าของการดำเนินงานโครงการต่างๆ โดยที่ นักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น สมคิด พรหมจ้อย (2542: 30) สมประสงค์ วิทย์เกียรติ (2543: 191 - 192) สราวุธ มีแจ้ง (2543: 8 - 9) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544: 93) ไพศาล หวังพานิช (2544: 4) วินัย อัครวิระกุลและมนตรี โสคติยานุรักษ์ (2544 : 373) และปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ (2544: 641) ซึ่งจากการวิเคราะห์ความสำคัญของการประเมินโครงการของนักการศึกษาที่ได้กล่าวมา พอสรุปได้ว่าการประเมินโครงการมีความสำคัญเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานทุกระยะ อันที่จะเป็นข้อมูลในการพิจารณาต่อการดำเนินโครงการว่ามีจุดเด่น จุดด้อย ข้อบกพร่อง และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขอย่างไรจึงจะทำให้โครงการนั้นดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างมีคุณภาพในส่วนของโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบก็เช่นเดียวกัน ซึ่งการประเมินโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบจะทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทราบว่าโครงการนี้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และมีความเหมาะสมในด้านต่างๆ หรือไม่ ตลอดจนจนถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาไปปรับปรุงเนื้อหาสาระ โครงสร้างของหลักสูตร ตลอดจนการดำเนินการเกี่ยวกับโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังสามารถนำผลจากการศึกษาไปแก้ไขและป้องกันปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในการจัด

โครงการฝึกอบรมในลักษณะนี้ในครั้งต่อไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 ร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ออกแบบ จัดทำ และพัฒนาหลักสูตรการ พัฒนาสมรรถนะความรู้ตามเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ แบบโครงงาน (Project Base) กิจกรรมการพัฒนาครู ออกแบบสื่อในการฝึกอบรม วิธีการและกิจกรรมการ ฝึกอบรมของครูรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ครอบคลุม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมีทักษะพื้นฐานด้าน Literacy, Numeracy และ Reasoning Ability พร้อมทั้งจัดการ เรียนรู้กับผู้เรียน คือ Learning to Question, Learning to Search, Learning to Construct, Learning to Communicate and Learning to Serve จัดให้มี ทดสอบ ประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม และจัดให้มี การนิเทศติดตาม ประเมินการจัดการเรียนการสอน จัดทำรายงานผลคะแนนของครูตลอดจนดำเนินการ ประเมินผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมของครูและจัดทำ รายงานสรุปผลส่งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาานครปฐม เขต 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

1. เพื่อประเมินกระบวนการดำเนินการใน โครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านกิจกรรม การเรียนการสอน วิจัยการและวิธีการ และการบริหาร การจัดการหลักสูตร
2. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของ โครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพ ครูทั้งระบบ

ขอบเขตของการประเมิน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาความ คิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยกระดับ คุณภาพครูทั้งระบบในด้านต่างๆ ดังแสดงรายละเอียด ในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงขอบเขตด้านเนื้อหาของการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านต่างๆ

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ	รายละเอียด	ตัวชี้วัด
1. กระบวนการดำเนินโครงการ	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการเรียนการสอน - วิทยากรและวิธีการนำเสนอ - วัสดุ/อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน - การวัดและประเมินผล - การบริหารจัดการโครงการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเหมาะสมของหลักสูตร 2. ความเหมาะสมของวิทยากรและวิธีการนำเสนอ 3. ความเหมาะสมของการบริหารจัดการหลักสูตร
2. ผลการดำเนินงาน	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผลทดสอบ Pre - test และ Post - test 2. ความสามารถในการจัดทำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน 3. ความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ
3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	<p>ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการดำเนินโครงการในด้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการเรียนการสอน - วิทยากรและวิธีการนำเสนอ - วัสดุ/อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน - การวัดและประเมินผล - การบริหารจัดการโครงการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องวิทยากรและวิธีการนำเสนอ 3. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารประกอบการสอน 4. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการวัดและประเมินผล 5. ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตร

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครปฐม เขต 1 จำนวน 100 คน แบ่งเป็น

- 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน
- 1.2 ศึกษานิเทศก์ จำนวน 10 คน
- 1.3 ครู จำนวน 80 คน

2. คณะวิทยากรดำเนินงานโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ จำนวน 13 คน ระยะเวลาดำเนินงาน

วันที่	รายการ	ผู้รับผิดชอบ
25 - 26 พ.ค.56	จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อส่งเสริมทักษะสำคัญของผู้เรียนยุคใหม่	วิทยากร
7 มิ.ย.56	ครูส่งแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นโครงงาน	ศึกษานิเทศก์
16 มิ.ย.56 เวลา 9.00-12.00 น. เวลา 13.00 – 16.00 น.	นิเทศแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้ - ข้อสังเกตที่มีต่อแผนฯในภาพรวม ตัวอย่างแผนฯที่ดีและข้อบกพร่องต่าง ๆ - แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อให้คำปรึกษารายบุคคล และวางแผนการนิเทศการสอน - แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ชักถาม เสนอแนะ นิเทศแผนการจัดการเรียนรู้ครูสังกัดอำเภอเมือง ณ โรงเรียนโพรงมะเดื่อ นิเทศแผนการจัดการเรียนรู้ครูสังกัดอำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม ณ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว	วิทยากรหลัก + ผู้ช่วย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร
12-31 ก.ค.56	นิเทศการจัดการเรียนรู้ที่เน้นโครงงาน ณ โรงเรียนต่างๆ	วิทยากรหลัก + ผู้ช่วย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร
16 ส.ค.56 เวลา 9.00-12.00 น.	แสดงผลงานที่สะท้อนผลจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นโครงงาน ณ โรงเรียนวัดพระประทีปเจดีย์	วิทยากรหลัก + ผู้ช่วย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านต่างๆ นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินกระบวนการดำเนินโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน วิทยากร และวิธีการนำเสนอ วัสดุ/อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตร (2) ประเมินผลการดำเนินงานของโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ เพื่อให้การวิจัยนี้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินกระบวนการดำเนินโครงการและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนนี้มีจำนวน 2 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. ผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ จำนวน 100 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมอบรมทั้งหมด ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 78 ฉบับ

2. คณะวิทยากรที่ดำเนินงานโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ จำนวน 13 คน ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการ Focus Group จากคณะวิทยากรที่ดำเนินงานโครงการทั้งหมด

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดสอบ Pre - test และ Post - test

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เข้าร่วมโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ จำนวน 100 คน ซึ่งจะทำการทดสอบ Pre - test ในวันแรกของการอบรม และเก็บแบบทดสอบกลับคืนทุกฉบับ และทำการทดสอบ Post - test ในวันสุดท้ายของการอบรม และเก็บแบบทดสอบกลับคืนทุกฉบับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประเภทของเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ชนิด คือ

1. แบบสอบถามเพื่อประเมินกระบวนการดำเนินโครงการและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน จำนวน 2 ฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการดำเนินโครงการและปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการดำเนินโครงการ ประกอบด้วย การประเมินใน 3 องค์ประกอบคือ

2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2 วิทยากรและวิธีการนำเสนอ

2.3 การบริหารจัดการหลักสูตร

ซึ่งเป็นแบบสอบถามประเภทแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ (สำหรับครู) และ 3 ระดับ (สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์) และข้อคำถามปลายเปิด

ฉบับที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับการ Focus Group คณะวิทยากรที่ดำเนินงานโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1. ปัญหาและอุปสรรคในการเป็นวิทยากรบรรยาย 2. ความเห็นของวิทยากรที่มีต่อผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด

2. แบบทดสอบ Pre - test และ Post - test

เป็นแบบทดสอบความรู้ก่อนเรียน (Pre - test) จำนวน 40 ข้อ และแบบทดสอบความรู้หลังเรียน (Post - test) จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัยแบบหลายตัวเลือก (Multiple Choice)

3. แบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

เป็นแบบประเมินความสามารถในการเขียน แผนการจัดการเรียนรู้ และความสามารถในการจัดการ เรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมินที่กำหนด ระดับคะแนน (Rubric Score)

2.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือวิจัย มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร ตำรา และงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนด องค์ประกอบของการประเมิน

2. สร้างแบบประเมินตามขอบเขตของเนื้อหา ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ตรวจสอบความ เหมาะสมของเนื้อหา และความครอบคลุมเกี่ยวกับ ประเด็นที่ต้องการศึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วนำไป ให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา (Content Validity) ในด้านความครอบคลุมครบถ้วน ของเนื้อหาในประเด็นและสาระสำคัญตรงตาม พฤติกรรมที่ต้องการวัด รวมทั้งความเหมาะสมของ สำนวนภาษา หลังจากนั้นจึงนำมาขอเสนอแนะของ ผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้แบบสอบถาม ที่มีความสมบูรณ์พร้อมนำไปเก็บข้อมูลจริง ได้ค่า IOC ของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบ ประเมินกระบวนการดำเนินงานโครงการและปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน

1.1 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมโครงการทุกท่านทราบถึง วัตถุประสงค์ของการประเมินและประโยชน์ที่ได้รับ จากการตอบแบบประเมินในครั้งนี้ ตลอดจนวิธีการ ตอบแบบประเมิน และแจ้งระยะเวลาในการส่งแบบ

ประเมินกลับคืนด้วย โดยผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ตอบแบบประเมินในด้าน (1) การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน (2) วิทยากรและวิธีการนำเสนอ (3) วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารประกอบการสอน (4) การวัด และประเมินผล และ (5) การบริหารจัดการหลักสูตร โดยในส่วนของ การประเมินด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและวิทยากรและการนำเสนอนั้น ผู้วิจัย ให้ผู้เข้าอบรมตอบเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการอบรมของ แต่ละเรื่อง ส่วนแบบประเมินเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารประกอบการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วม โครงการตอบเมื่อสิ้นสุดโครงการฝึกอบรมทันที โดย ผู้วิจัยรับแบบประเมินในแต่ละส่วนคืนด้วยตนเอง

1.2 ในส่วนของคณะกรรมการดำเนินงานโครงการนั้น ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมชี้แจงให้คณะกรรมการดำเนินงานโครงการทุก ท่านทราบถึงวัตถุประสงค์ของการประเมินและ ประโยชน์ที่ได้รับจากการตอบแบบประเมินในครั้งนี้ ตลอดจนวิธีการตอบแบบประเมิน และแจ้งระยะเวลา ในการส่งแบบประเมินกลับคืนด้วย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบ Pre - test และ Post - test

2.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบที่จัดเตรียมไว้ให้ สำหรับการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ของผู้เข้าร่วมโครงการ จัดเตรียมให้เพียงพอกับจำนวนผู้ เข้าร่วมโครงการ เพื่อทดสอบ Pre - test และ Post - test และกำหนดหมายเลขของแบบทดสอบเพื่อตรวจสอบ

2.2 ทำการทดสอบ Pre - test ในวัน แรกของการอบรม และเก็บแบบสอบกลับคืนทุกฉบับ

2.3 ทำการทดสอบ Post - test ใน วันสุดท้ายของการอบรม และเก็บแบบสอบกลับคืน ทุกฉบับ

2.4 ตรวจให้คะแนน Pre - test และ Post - test ตามเกณฑ์ที่ให้ไว้ ทำให้ได้คะแนนสอบก่อน

การเข้าร่วมโครงการ (PRE) และคะแนนสอบหลังการเข้าร่วมโครงการ (POST)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านต่างๆ โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการและคณะกรรมการดำเนินงานโครงการเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) หลังจากได้รับแบบประเมินแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมินโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ (%) จำแนกตามกลุ่มของผู้ตอบแบบประเมิน

2. การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบในด้านต่างๆ โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกตามกลุ่มของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1981) มาใช้ในการแปลความหมายในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประเมินค่า 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 - 5.00

หมายความว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 - 4.49

หมายความว่า มีความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 - 3.49

หมายความว่า มีความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 - 2.49

หมายความว่า มีความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 1.49

หมายความว่า มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมาตราประเมินค่า 3 ระดับ ใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.66

หมายความว่า มีคุณภาพ ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.67 – 2.32

หมายความว่า มีคุณภาพ ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.33 – 3.00

หมายความว่า มีคุณภาพ ระดับมาก

3. การทดสอบความแตกต่างของคะแนนสอบก่อนการเข้าร่วมโครงการ (PRE) และคะแนนสอบหลังการเข้าร่วมโครงการ (POST) โดยใช้สถิติทดสอบ t (t – test for Dependent Samples)

สรุปผลการประเมิน

1. การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ ประกอบด้วย

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าโครงการมีคุณภาพในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าโครงการมีคุณภาพในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ แผนการ Coaching and Mentoring มีความเหมาะสม กลยุทธ์ แนวทาง วิธีการ รูปแบบระบบการ Coaching and Mentoring ที่สามารถพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน มีความเหมาะสมและเครื่องมือประกอบการ Coaching & Mentoring มีความเหมาะสม รายงานผลการ Coaching & Mentoring เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน นอกจากนี้ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังนี้

- กระบวนการพัฒนาครูในกระบวนการ Coaching & Mentoring มีความเหมาะสม เป็น

โครงการที่ดีได้พัฒนาครูทั้งระบบ เป็นการฝึกปฏิบัติ ในสถานการณ์จริงที่โรงเรียน เป็นการพัฒนาการจัดการ เรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะครู และนักเรียนมีส่วนร่วมครูสามารถนำไปใช้เสริมทักษะ การสอนเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- ในการดำเนินโครงการนี้ มีจุดเด่นคือ เน้นให้ครูได้จัดให้นักเรียนทำโครงการ โดยการเรียนรู้ จากการลงมือกระทำส่งเสริม สนับสนุน ทบทวน และ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ได้พัฒนาครูให้เกิดการเรียนรู้ ครูมีการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และมีกระบวนการ กระตุ้นให้ครูตื่นตัวและตระหนัก ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสร้าง องค์ความรู้ด้วยตนเอง ครู ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ มีการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผลทำให้เกิดรู้จักการแสวงหาความรู้ การสร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเอง นักเรียนมีความภาคภูมิใจที่ได้นำเสนอผลงาน

- ในการดำเนินโครงการนี้ มีจุดด้อย คือ ครูมีเวลาน้อย เพราะมีกิจกรรมการดำเนินการมาก ควรใช้เวลาในการดำเนินการให้มากกว่านี้ เพราะงาน ในระบบราชการมีมาก ทำให้พัฒนาได้ไม่เต็มที่

- ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินโครงการนี้ คือ ระยะเวลาในการพบปะกลุ่มระหว่างมหาวิทยาลัย ศึกษานิเทศก์น้อย และโรงเรียนควรให้มีระยะเวลา มากกว่านี้ ประสบการณ์ของผู้นิเทศระดับมหาวิทยาลัย (น้อย) กับครูผู้อาวุโส ครูมีภาระงานมาก จึงดำเนินการค่อนข้างลำบาก

- โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการ สร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring นี้ ควร จัดอีกในลักษณะจัดสรรงบประมาณลงสู่โรงเรียน และเขตพื้นที่โดยตรงโดยให้สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครปฐม เขต 1 ประสานกับมหาวิทยาลัย และขยายให้ครอบคลุมทั้งโรงเรียนทยอยอดประสบการณ์ เดิม (อาจเป็นเรื่องโครงการเพื่อความต่อเนื่อง)

ในลักษณะ On the job training และพัฒนาเป็นงาน วิจัย มีการสร้างเครือข่ายระหว่างระดับเขตกับโรงเรียน ข้างเคียง กระจายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

1.2 วิจัยการและวิธีการนำเสนอ

ความคิดเห็นของวิทยากรที่เข้า

ร่วมโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบ พี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า ประเด็น ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 เป็นนวัตกรรมที่ครูคุ้นชินมาเป็นเวลานาน จึง เกิดความยากในการวางโครงสร้างเนื้อหาให้เกิดความรู้ ใหม่ ผู้เข้ารับการอบรมไม่ตรงตามกลุ่มเป้าหมายที่ กำหนดไว้ ความหลากหลายของกลุ่มสาระ พื้นฐาน ทางวิชาการ/ตำแหน่งทางวิชาการของครูแตกต่างกัน ทำให้การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทำให้เกิดข้อติดขัด บ้าง ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ตั้งใจ มีส่วนร่วมดี อยู่ครบจำนวนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ แต่บางคนเห็นว่าเป็นภาระเพิ่มเติม จึงให้ความร่วมมือ น้อย ครูบางคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศ ไม่ได้ ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามที่ผู้นิเทศก์ได้ แนะนำไว้

1.3 การบริหารจัดการหลักสูตร

ความคิดเห็นของครูที่เข้าร่วมโครงการ พัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมครู ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหา น้อย พบว่า ลำดับที่ 1 ด้านวิทยากรและการบรรยาย ลำดับที่ 2 ด้านความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการ โครงการ และลำดับที่ 3 ด้านความเหมาะสมของ หลักสูตร นอกจากนี้ครูที่เข้าร่วมโครงการได้ให้ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังนี้

- ครูมีการจัดอบรม โดยร่วมกับ มหาวิทยาลัยเช่นนี้อีก แต่ควร การอบรมวันหยุด ควร

เป็นศูร์-เสาร์ และไม่ควรอบรมช่วงวันหยุดยาว หรือ เป็นวันธรรมดา

- วิทยากร มีความรู้เป็นอย่างดี มีความคิด สมัยใหม่ เชิงบวก แต่บางท่านพูดเร็ว ผู้เข้าอบรม อายุมาก ตามไม่ทัน คิดและติดตามไม่ทัน

- การจัดกิจกรรมอบรมแบบนี้เป็นการจัด อบรมที่ดี ช่วยให้ครูได้มีแนวทางในการนำไปปฏิบัติ หน้าที่และนำความรู้ไปพัฒนาผู้เรียนได้ ควรมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำต่อไป

2. การประเมินผลการดำเนินงานของ โครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ ประกอบด้วย

2.1 ผลทดสอบ Pre - test และ Post – test ของผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์

การประเมินผลหลังการเข้าร่วม โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ ผู้ประเมินดำเนินการ โดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังการเข้า ร่วมโครงการ และได้นำมาทดสอบค่าสถิติ t – test แบบ Dependent เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและ หลังการเข้าร่วมโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของ คะแนนผลสัมฤทธิ์ เรื่องกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ก่อนและหลังการเข้าร่วม โครงการของผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเข้าร่วมโครงการสูงกว่า ก่อนการเข้าร่วมโครงการ

2.2 ผลทดสอบ Pre - test และ Post – test ของครู

การประเมินผลหลังการเข้าร่วม โครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 สำหรับครู ผู้ประเมินดำเนินการโดยใช้แบบทดสอบความรู้ความ

เข้าใจหลังการเข้าร่วมโครงการ และได้นำมาทดสอบ ค่าสถิติ t – test แบบ Dependent เพื่อเปรียบเทียบ คะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ เรื่องกระบวนการ สร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ก่อน และหลังการเข้าร่วมโครงการของครูแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ย หลังจากการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนการเข้าร่วม โครงการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ ยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ ประกอบด้วย

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาครูโดย ใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมส่วนใหญ่มีความ คิดเห็นว่าโครงการมีคุณภาพในระดับมาก ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของอารีย์ บัวสุริยะ (2548:บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาวิชาชีพครู จังหวัดสมุทรสงครามพบว่าด้านบริบทพบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการและความต้องการจำเป็นของครู ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นพบว่าการประเมินความรู้ความ เข้าใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและผู้เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการพบว่าประเมินการ ดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของความเหมาะสม และความชัดเจนอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิต พบ ว่าการประเมินผลที่ได้รับจากโครงการ ความพึงพอใจ ด้านการให้บริการ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอยู่ใน ระดับมาก และยังคงสอดคล้องกับวรารุณ สาลีสี (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียน: กรณีศึกษาจังหวัดเลย พบว่า ในทัศนะของกลุ่มผู้ดำเนินงานโครงการ พบว่าผลการประเมินโดยภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่วิทยากรได้มีการให้ข้อมูลพร้อมตัวอย่างต่างๆในการดำเนินงาน และมีการนิเทศติดตามงานหลายครั้งจึงช่วยทำให้โครงการมีคุณภาพระดับมาก

1.2 วิทยากรและวิธีการนำเสนอ

ความคิดเห็นของวิทยากรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า ประเด็นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 เป็นนวัตกรรมที่ครูคุ้นชินมาเป็นเวลานาน จึงเกิดความยากในการวางโครงสร้างเนื้อหาให้เกิดความรู้ใหม่ ผู้เข้ารับการอบรมไม่ตรงตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความหลากหลายของกลุ่มสาระ พื้นฐานทางวิชาการ/ตำแหน่งทางวิชาการของครูแตกต่างกัน ทำให้การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทำให้เกิดข้อติดขัดบ้าง ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ตั้งใจมีส่วนร่วมดี อยู่ครบจำนวนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ แต่บางคนเห็นว่าเป็นภาระเพิ่มเติม จึงให้ความร่วมมือน้อย ครูบางคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศ ไม่ได้ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามที่ผู้นิเทศก็ได้แนะนำไว้ สอดคล้องกับสุรพล ไมยวงษ์ (2536:บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรมนายอำเภอของวิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผ่านการฝึกอบรมส่วนใหญ่ให้คงวิชาในหลักสูตรไว้อย่างเดิม การจัดเนื้อหาวิชา เทคนิคการสอน วิทยากรกิจกรรม อยู่ในระดับเหมาะสม การบริหารโครงการอยู่ในระดับค่อนข้างเหมาะสม การนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับระดับการนำความรู้ไปใช้ ได้แก่ ความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมต่อวิชาที่สอน เทคนิคการฝึกอบรมของวิทยากร

และจำนวนชั่วโมงที่เรียนแต่ละวิชา ส่วนปัจจัยที่ไม่มี ความสัมพันธ์กับระดับการนำความรู้ไปใช้ ได้แก่ อายุ ราชการ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ระยะเวลาดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ความร่วมมือความช่วยเหลือของผู้บังคับบัญชา และผู้นำท้องถิ่นซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน

1.3 การบริหารจัดการหลักสูตร

ความคิดเห็นของครูที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ลำดับที่ 1 ด้านวิทยากรและการบรรยาย ลำดับที่ 2 ด้านความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการ และลำดับที่ 3 ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร

2. การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ ประกอบด้วย

2.1 ผลทดสอบ Pre - test และ Post - test ของผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์

การประเมินผลหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ ผู้ประเมินดำเนินการโดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังการเข้าร่วมโครงการ และได้นำมาทดสอบค่าสถิติ t - test แบบ Dependent เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ เรื่องกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนการเข้าร่วม

โครงการสอดคล้องกับดาราวรรณ สุวรรณชฎ(2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินความคิดเห็นของนายทหารสัญญาบัตรเหล่าสารบรรณที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรชั้นนายร้อยเหล่าสารบรรณ โดยมุ่งประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับความสัมฤทธิ์ผลของโครงการฝึกอบรมหลักสูตรชั้นนายร้อยเหล่าสารบรรณ ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการ ผลการวิจัยพบว่าการจัดฝึกอบรมหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จด้วยดีตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์ทุกประการ ผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติหน้าที่ นายทหารสารบรรณในหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้พัฒนาภาวะผู้นำอีกด้วย ปัญหาที่พบในการฝึกอบรมจึงเสนอแนะให้จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมในการฝึกอบรมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์สื่อการสอนที่มีมาตรฐาน รวมทั้งเพิ่มความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดและสร้างบรรยากาศที่ดีในการอบรม ผลจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าหลังผ่านการฝึกอบรมแล้ว ผู้ผ่านการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าเมื่อก่อนเข้าฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลทดสอบ Pre - test และ Post – test ของครู

การประเมินผลหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 สำหรับครูผู้ประเมินดำเนินการโดยใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังการเข้าร่วมโครงการ และได้นำมาทดสอบค่าสถิติ t – test แบบ Dependent เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ พบว่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ เรื่องกระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการครูแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการสอดคล้องกับ ดาราวรรณ สุวรรณชฎ (2540 :บทคัดย่อ) พบว่าหลังผ่านการฝึกอบรมแล้ว ผู้ผ่านการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าเมื่อก่อนเข้าฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์. (2544). การประเมินผลงานโครงการ, การวางแผนพัฒนาโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 14. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไพศาล หวังพานิช. (2544). การจัดทำโครงการ. หลักสูตรการวางแผนระดับหัวหน้ากลุ่มงาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารประกอบการอบรมบุคลากร ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2544.
- ดาราวรรณ สุวรรณชฎ. (2540). ความคิดเห็นของนายทหารสัญญาบัตรเหล่าสารบรรณที่มีต่อการฝึกอบรม หลักสูตรชั้นนายร้อยสารบรรณ กองบัญชาการทหารสูงสุด. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาการศึกษา ผู้ใหญ่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วราวุธ สาลีสี.(2551). การประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน: กรณีศึกษาจังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- วินัย อัครวิริยะกุล และมนตรี ไสดตียนนุรักษ์. (2544). การติดตามและประเมินผลโครงการ, ในการวิเคราะห์โครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

- สมคิด พรหมจ้อย.(2542). **เทคนิคการประเมินโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- สมประสงค์ วิทย์เกียรติ. (2543). **ประมวลสาระชุด
วิชานโยบายและการวางแผนการศึกษา
หน่วยที่ 8**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **วิธีวิทยาการประเมิน :**
ศาสตร์แห่งการประเมิน. กรุงเทพมหานคร:
เท็กซ์ แอนด์ เจอนัลพับลิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2543).
**แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถาน
ศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำราญ มีแจ้ง. (2543). **การประเมินโครงการ
ทางการศึกษา**. พิษณุโลก: ภาควิชาการ
ศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุรพล ไมยวงษ์. (2536). **การประเมินผล
หลักสูตรการฝึกอบรมนายอำเภอของ
วิทยาลัยการปกครอง กรมการปกครอง**
. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- อารีย์ บัวสุริยะ. (2548). **การประเมินโครงการ
พัฒนาชีวิตครู จังหวัดสมุทรสงคราม**.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครปฐม.

การพัฒนาระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ของสตรีไทยที่ถูกกระทำคามรุนแรงจากคู่ครอง (A Development of Perspective Transformation Process of Abused Thai Women in Intimate Relationships)

พีรเทพ รุ่งคุณากร*
ชิดชงค์ นันทนาเนตร**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง (2) พัฒนานวัตกรรมกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำคามรุนแรงจากคู่ครอง และ (3) ศึกษาผลของนวัตกรรมที่สร้างขึ้นต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำคามรุนแรงจากคู่ครอง กลุ่มทดลองเป็นสตรีไทยที่ถูกกระทำคามรุนแรงจากคู่ครองมาพักพิง ณ บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชทินนิตดา มาตุ จำนวน 8 คน สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมทดลองนวัตกรรม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยมีข้อค้นพบ ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครองเป็นกระบวนการ 4 ระยะเวลา ได้แก่ ระยะเวลาที่ 1-สั่งสมความเครียด ระยะเวลาที่ 2-แสวงหาความช่วยเหลือ ระยะเวลาที่ 3-ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา และระยะเวลาที่ 4 -ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ความเสมอภาคหญิง-ชาย และใช้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ 2 ปัจจัย คือ การเสวนาในกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และการพิจารณาใคร่ครวญในประเด็นเพศภาวะ

2. นวัตกรรมกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำคามรุนแรงจากคู่ครอง ได้แก่ “วิธีการจัดการศึกษาแบบเยียวยาจิตใจ” ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1-การสร้างสัมพันธภาพเชิงจิตรักษาและผ่อนคลายความเครียด ขั้นที่ 2-การศึกษาพิจารณาในตนเองทำความเข้าใจชีวิตและความคิดความเชื่อ และขั้นที่ 3-การลงมือวางแผน แก้ปัญหา และพัฒนาตน ดำเนินการโดยผู้นำกลุ่ม 1 คน ที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี จัดเป็นโปรแกรมการเสวนากลุ่มแบบเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 ครั้งๆ ละ 9 ชั่วโมง รวม 54 ชั่วโมง

* นักศึกษาลัทธิสุทธธรรมบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาด้านจิตวิทยาและการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาด้านจิตวิทยาและการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. นวัตกรรมที่สร้างขึ้นมีผลต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรงจากคู่ครอง โดยหลังการทดลอง สตรีมีคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตเพิ่มมากกว่าก่อนการทดลอง คิดเป็นร้อยละ 34.74 และ 29.89 ตามลำดับ พร้อมกันนี้ สตรีเกิดการพัฒนาตนเองอย่างเด่นชัดในคุณค่าแห่งตน บทบาทความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกับผู้อื่น และการเพิ่มพูนทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น

คำสำคัญ: การปรับเปลี่ยนทัศนคติ/ สตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรง

Abstract

The study was (1) to investigate perspective transformation process of the ex -battered Thai wives, (2) to develop a perspective transformational innovation for abused Thai women in intimate relationships and (3) to study effects of the innovation on the women's attitude of gender equality and life skills. The experimental group was 8 abused women in the emergency home of Association for the Promotion of the Status of Women under the Royal Patronage of HRH Princess Soamsawali, voluntarily participated in experimentation of the innovation. The qualitative and quantitative data were collected by various methods and instruments. The qualitative data were analyzed by content analysis with triangulation and the quantitative data were analyzed by basic statistical analysis; frequency, percentages, mean and standard deviation. Research findings were as follows:

1. The perspective transformation process of the ex -battered Thai wives had 4 stages; stage 1-milling around with traumatic stress disorder, stage 2-seeking for some helps, stage 3-finding understand of their trouble situations and stage 4 -raising proper attitude of gender equality and practicing in daily life. There are 2 key supportive factors for their gender equality attitude's change; the dialogue in their peer support group and self-reflection on gender issues.

2. The perspective transformational innovation for abused Thai women in intimate relationships was "Therapeutic Education Praxis: TEP method" that was developed by the researcher and composed 3 main steps; step 1-Therapeutic relationship and tension relief (T), step 2-Education as critical self-reflection (E) and step 3- Praxis for plan, problem solving and personal growth (P). This method was used by a well-trained group leader who facilitated 6 nine hours meetings for a 54 hours-peer support group dialogue program.

3. The innovation affected on the women's attitude of gender equality and life skills. The post -test mean score of women's attitude and the life skills were higher than the pre-test mean scores at 34.75% and 29.90% orderly, while the women outstandingly developed themselves for more self-esteem, equality in relationships and necessary skills for living.

Key words: Perspective Transformation/ Abused Thai Women

บทนำ

ความรุนแรงจากคู่ครองเป็นภัยใกล้ตัวของสตรี และเป็นปัญหาวิกฤติของสังคม ที่ขยายวงกว้างระดับโลก (จรี วิจิตรวาทการ, 2551; Ajila, 2011) หลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยมีสถิติที่สตรีถูกสามีและชายคนรักทำร้ายทางร่างกายและทางเพศอย่างรุนแรง เพิ่มมากขึ้นทวีคูณตลอดช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ไม่นับรวมสตรีที่ปกปิดตนเองหรือยังตกอยู่ในวังวนความรุนแรงนี้อย่างยากจะถอนตัว (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2552) ความรุนแรงของคู่ครองต่อสตรีจึงเป็นปัญหาเรื้อรังขนาดใหญ่ของโลกและสังคมไทย (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2552; สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2551; ECCV, 2013) ความรุนแรงนี้มีที่มาจากหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งเกิดจากมายาคติ (Myth) ของสังคมในการให้อำนาจชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) และหญิงด้อยกว่าชาย หากสมาชิกในสังคม ทั้งชายและหญิงยอมรับหรือคล้อยตามไปโดยปราศจากการตระหนักรู้ ย่อมถูกหล่อหลอมโลกทัศน์ หรือความคิดความเชื่อให้มีมุมมองและการปฏิบัติตนต่อกันในบทบาทและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมทางเพศ และทำให้ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีทุกลักษณะยากจะยุติ (นาถฤดี เด่นดวง, 2555; อวยพรเชื่อนแก้ว, 2555; คณะกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ, 2553; จะเด็จ ชาวนวนิวโล, 2553; National Institute of Public Cooperation and Child Development, 2009; Salonen, 2008; United Nations General Assembly, 2006)

สำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ผู้นั้นมีแนวคิดและแนวปฏิบัติในการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Perspective Transformation) ต่อสิ่งที่ป็นอคติและความคิดความเชื่อที่ไม่เหมาะสม โดย ดร. Jack D. Mezirow ศาสตราจารย์ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศสหรัฐอเมริกาได้คิดค้นและเผยแพร่มาตั้งแต่ปีค.ศ. 1978 ซึ่งต่อมาเขาได้พัฒนาเป็น

“ทฤษฎีการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์” (Transformative Learning Theory) และ “วิธีการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไท” (Emancipatory Education) (ชิตชงศ์ นันทนาเนตร, 2547; 2548; 2549) โดย Mezirow (2006: 24-38) ได้เสนอให้นักการศึกษาผู้ใหญ่จัดกลุ่มเสวนา (Rational / Critical Discourse) ที่จะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) และให้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้พิจารณาใคร่ครวญชีวิตตนเอง และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนผู้ม่มีประเด็นปัญหาร่วมกัน ด้วยวิธี “การวิพากษ์อดีต” (Critical Reflection) และ “การย้อนคิดพิจารณาในความคิดความเชื่อเดิมของตนเอง” (Self-Critical reflection) เพื่อสร้างการตระหนักรู้ในสภาพการณ์ที่ตนประสบ ในสังคมวัฒนธรรมที่ตนดำรงอยู่ และในแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตนยึดถือ เมื่อพบกรอบความคิดที่ไม่เหมาะสม จึงปรับเปลี่ยนมุมมองหรือกรอบความคิดนั้นใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และใช้ชี้นำการนึกคิดตัดสินใจ การกระทำ และการดำเนินชีวิต การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เช่นนี้ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาความคิดวิจรญาณญาณหรือความมีเหตุผล การยกระดับสติสัมปชัญญะ (Consciousness Raising) การปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะในความเป็นไท (Emancipation) ที่ลึกซึ้งในตน ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาในการพัฒนามนุษย์และสังคม (O’Sullivan, 2003)

ตลอดกว่าสามทศวรรษ แนวคิดทฤษฎีและการจัดการศึกษาของ Mezirow ได้รับการยอมรับและเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก (Coad, 2006) ผู้วิจัยเป็นผู้สนใจและศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์และวิธีการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทในระดับปริญญาเอก และเมื่อได้สำรวจเอกสารของเมทีนี พงษ์เวช (2544) วิลาสินี พนานนครทรัพย์ (2544) กิติพัฒน์ นนทบุรีมธุล (2546) นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ (2546) สามจันทร์ ประดับมุข (2546) สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกิจการสตรีและ

สถาบันครอบครัว และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (2551) บุญเสริม หุตะแพทย์และคณะ (2552) บุนหา ตโนภาส (2552) สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2552) Coombes (2006) White (2001) Brooks (2000) และ (Brown, 1997) เป็นต้น ซึ่งเสนอว่า บุคคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องช่วยสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครองให้มีมุมมองที่เปิดกว้างมากขึ้นในประเด็นเพศภาวะ นอกเหนือไปจากการสงเคราะห์สิทธิ ปัจจัยครองชีพ การศึกษาระยะสั้น หรือการฝึกหัดอาชีพที่นิยมทำกันอยู่แล้ว เรื่องนี้จึงเป็นประเด็นของการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในการพัฒนาสตรีให้มีบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่เสมอภาคกัน ทั้งนี้ การจะช่วยให้สตรีกลุ่มเฉพาะนี้เกิดการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์และพัฒนาตนเองต่อไปได้ จำเป็นต้องมีแนวปฏิบัติที่เหมาะสม (Cranton, 2006a:123-139; 2006b: 5-13; 2006c) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสบการณ์การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง นำมาพัฒนาวัตกรรมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง และทดลองใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อศึกษาผลต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีด้วย โดยตั้งคำถามการวิจัย 3 ข้อ คือ (1) การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครองเป็นอย่างไร? (2) นวัตกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครองควรเป็นอย่างไร? และ (3) นวัตกรรมที่สร้างขึ้นมีผลต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครองอย่างไร?

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง

2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง

3. เพื่อศึกษาผลของนวัตกรรมที่สร้างขึ้นต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน 2 หัวข้อ ได้แก่

1.1 การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ และการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไปตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. Jack D. Mezirow

1.2 แนวคิดสตรีศึกษา ในประเด็นเพศภาวะ ความรุนแรงต่อสตรี และความเสมอภาคของสตรี

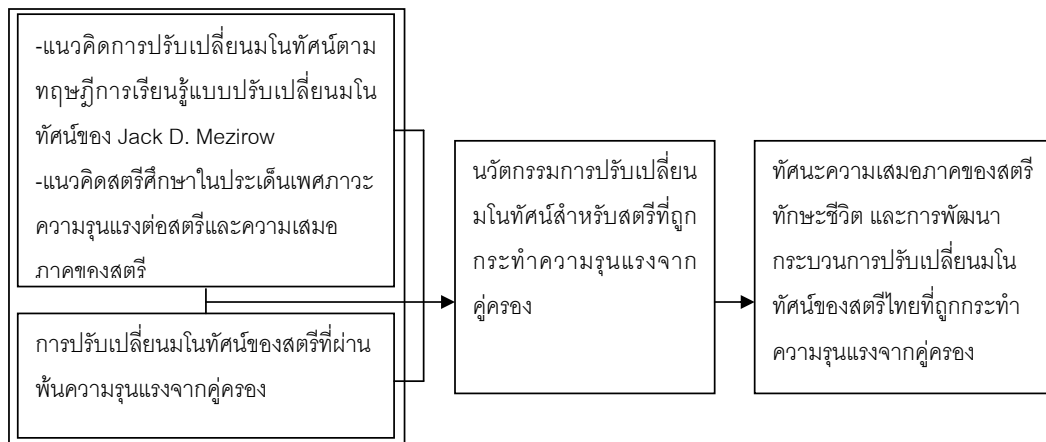
2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครองมาพักพิง ณ บ้านพักฉุกเฉิน สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชาทินัดดามาตุ ระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2555 จำนวน 8 คน โดยผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ และด้วยการแนะนำของนักวิชาชีพ เข้าร่วมโปรแกรมการทดลองจำนวน 6 ครั้งๆ ละ 9 ชั่วโมง รวม 54 ชั่วโมง

3. ขอบเขตด้านตัวแปร เนื่องจากมีการทดลองใช้นวัตกรรม ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปร ดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ นวัตกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์ของการวิจัย

มโนทัศน์ (Perspectives) หมายถึง ความคิด ความเชื่อ มุมมอง โลกทัศน์ ตลอดจนวิธีการคิดที่บุคคลใช้เป็นหลักหรือกรอบอ้างอิงทางจิตใจในการกำหนดขึ้น การตัดสินใจและการกระทำต่างๆ ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว (Mezirow, 1981: 10-14) สำหรับในการวิจัยนี้ มโนทัศน์ คือ ทัศนคติความเสมอภาคของสตรีในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ระหว่างหญิงชาย ความสามารถพึ่งพาตนเองและเป็นที่ยอมรับผู้อื่นได้ และบทบาท ความสัมพันธ์ หน้าที่ความรับผิดชอบต่อครอบครัวในชีวิตสมรส (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2552: 43) สามารถวัดได้ด้วยแบบวัดทัศนคติความเสมอภาคของสตรีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Perspective Transformation Process) หมายถึง วิธีการและขั้นตอนในการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของบุคคล ที่พัฒนาขึ้นจากความรู้ลึกซึ้งอดัดดับข้อใจ การพิจารณาในครุครวญและเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ และการปรับปรุง แก้ไข พัฒนาทักษะการกระทำบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงทางความคิดความเชื่อที่เกิดขึ้น (Mezirow, 2000a: 15; 2000b)

ผลของนวัตกรรม หมายถึง (1) การเพิ่มขึ้น

ของระดับของการมีทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิต ที่เกิดจากการใช้นวัตกรรม ซึ่งวัดได้จากแบบวัดทัศนคติความเสมอภาคของสตรีและแบบวัดทักษะชีวิต โดยเปรียบเทียบคะแนนครั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลอง และ (2) การพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจากคู่ครอง ที่เกิดขึ้นในระหว่างและหลังการใช้นวัตกรรม

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจากคู่ครอง
2. ได้นวัตกรรมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจากคู่ครอง

แนวทางการวิจัย

การวิจัยมีแนวทางตามแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ได้แก่ การศึกษาเบื้องต้น การพัฒนานวัตกรรม การทดลองนวัตกรรม และการประเมินสรุปผล ดังตาราง 1 แนวทางการวิจัย

แนวทาง	วัตถุประสงค์	แหล่งศึกษา/ พัฒนา	วิธีการศึกษา/ พัฒนา	การวิเคราะห์ผล	ผลลัพธ์
การศึกษาเบื้องต้น	เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย และประสบการณ์การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง	1.เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	1. ทบทวนวรรณกรรม	1.การประมวลเอกสาร	1. ข้อมูลพื้นฐานเชิงแนวคิดทฤษฎี
		2.ประสบการณ์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง 5 คน	2. สัมภาษณ์รายบุคคล โดยมีแบบบันทึกกรณีศึกษา และแบบสัมภาษณ์	2.การวิเคราะห์เนื้อหา	2. ข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์
การพัฒนานวัตกรรม	เพื่อพัฒนานวัตกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง	1.ข้อมูลพื้นฐานเชิงแนวคิดทฤษฎี	1.สังเคราะห์ข้อมูลเชิงแนวคิดทฤษฎีและเชิงประจักษ์แล้วพัฒนานวัตกรรมตามหลักการจัดเสวนากลุ่มของ Mezirow	1.การสังเคราะห์ข้อมูล	นวัตกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง
		2.ข้อมูลพื้นฐานเชิงประจักษ์	2.หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมด้วยวิธี IOC และประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน	2.วิธี IOC และการประเมินความเหมาะสมด้วยมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ	
การทดลอง	1.เพื่อทดลองใช้นวัตกรรมที่สร้างขึ้น	ทัศนคติความเสมอภาค และทักษะชีวิตของกลุ่มทดลอง 8 คน	1.แบบบันทึกกรณีศึกษา	1.การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า	1.ผลของนวัตกรรมที่สร้างขึ้นต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิต
การประเมินสรุปผล	2.เพื่อศึกษาผลของนวัตกรรมต่อทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง		2. แบบสัมภาษณ์		

ตาราง 1 แนวทางการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

ผู้วิจัยใช้ตนเองเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการ เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่อไปนี้

1.1. การสัมภาษณ์และการบันทึก โดยมีเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ ใช้อุปกรณ์เป็นเทปบันทึกเสียง

1.2. การสังเกตและการบันทึก โดยมีสมุดจดบันทึกภาคสนาม ใช้ในการบันทึกสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยสังเกตเห็น ได้ยินได้ฟัง มีประสบการณ์ตรง และรู้สึกนึกคิด และแบบบันทึกกรณีศึกษา ใช้บันทึกประวัติภูมิหลังและพัฒนาการของบุคคล

1.3. การให้ผู้ร่วมกิจกรรมบันทึกความรู้สึกนึกคิดของตนเองในแบบบันทึกความรู้สึกนึกคิดของผู้ร่วมกิจกรรม ใบบันทึก และกรรบ้าน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวัด โดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประเมินตนเองด้วยเครื่องมือต่อไปนี้

2.1. แบบวัดทัศนคติความเสมอภาคของสตรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากมาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว(2552)

2.2. แบบวัดทักษะชีวิต ฉบับแปลของกรมสุขภาพจิต พ.ศ. 2546

2.3. แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้ร่วมกิจกรรม

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ผลจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาหรือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

2. การวิเคราะห์ผลจากข้อมูลเชิงปริมาณ

ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยมีข้อค้นพบ 3 ประการ ได้แก่

1. การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง

การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครองเป็นกระบวนการ 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1- สังคมความเครียด ระยะที่ 2-แสวงหาความช่วยเหลือ ระยะที่ 3-ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา และระยะที่ 4 -ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ความเสมอภาคหญิง-ชาย และใช้เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ 2 ปัจจัย คือ การเสวนาในกลุ่มเพื่อนช่วยเหลือ และการพิจารณาใคร่ครวญในประเด็นเพศภาวะ

2. นวัตกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรงจากคู่ครอง

นวัตกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับสตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรงจากคู่ครอง ได้แก่ “วิธีการจัดการศึกษาแบบเหยี่ยวาจิตใจ” (Therapeutic Education Praxis: TEP method) หรือเรียกว่า “วิธี TEP” (ต่อไปจะเรียกว่า “TEP”) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดทฤษฎีการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของ Mezirow ร่วมกับผลการศึกษากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ผ่านพ้นความรุนแรงจากคู่ครอง แล้วสร้างเป็นโปรแกรมการเสวนากลุ่มแบบเพื่อนช่วยเหลือเพื่อน ที่เรียกว่า “โปรแกรม TEP” ให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างประเด็นการประเมินกับวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence : IOC) และการประเมินความเหมาะสมด้วยมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ พบว่า นวัตกรรมนี้มีค่า IOC 1.00 และมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ 4.90)

วิธี TEP ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน

ได้แก่ ขั้นที่ 1-การสร้างสัมพันธภาพเชิงจิตรักษาและผ่อนคลายความเครียด (Therapeutic relationship and tension relief: T) เพื่อการปรับสภาพพื้นฐานจิตใจ ขั้นที่ 2-การศึกษาพิจารณาในตน ทำความเข้าใจชีวิตและความคิดความเชื่อ (Education as critical self-reflection: E) เพื่อการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ และ

ขั้นที่ 3-การลงมือวางแผน แก้ปัญหา และพัฒนาตน (Praxis for plan, problem solving and personal growth: P) เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาทักษะที่จำเป็นนำไปจัดการเสวนากลุ่ม โดยมีผู้นำกลุ่ม 1 คน ที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี ดำเนินการใน 6 ครั้งๆ ละ 9 ชั่วโมง รวม 54 ชั่วโมง ดังตาราง 2 โปรแกรม TEP

วิธี TEP	วัตถุประสงค์	ครั้งที่	ประเด็นเสวนา	ช่วงเวลา	วิธีการ	ผลที่คาดหวัง
ขั้นที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพเชิงจิตรักษาและผ่อนคลายความเครียด (T)	เพื่อปรับสภาพพื้นฐานจิตใจ	1	1. การแนะนำตนเองและหัวข้อ "ความเครียดและการฝึกผ่อนคลาย"	ช่วงที่ 1 และ 2 ระยะเวลา 6 ชั่วโมง	พูดคุยสร้างสัมพันธภาพเชิงจิตรักษาและฝึกผ่อนคลายความเครียด	1. สัมพันธภาพที่ดีและการมีส่วนร่วม เปิดเผยตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนช่วยเหลือกัน
			2. หัวข้อ "คุณค่าชีวิต"	ช่วงที่ 3 ระยะเวลา 3 ชั่วโมง	ทบทวนคุณค่าในตนเองและความหมายชีวิต	2. การบรรเทาความทุกข์ทางจิตใจ 3. การเห็นคุณค่าในตนเองและ
ขั้นที่ 2 การศึกษาพิจารณาในตน ทำความเข้าใจชีวิตและความคิดความเชื่อ (E)	เพื่อปรับเปลี่ยนมโนทัศน์	2 - 4	3. หัวข้อ "เส้นทางชีวิตของผู้หญิง"	ช่วงที่ 4 - 11 ระยะเวลา 24 ชั่วโมง	วิพากษ์คิดในสถานภาพ บทบาทชีวิต และความสัมพันธ์ของผู้หญิง	เสริมสร้างพลังอำนาจในตนและกลุ่ม 4. การตระหนักรู้เข้าใจตนเองและสังคมวัฒนธรรม
			4. หัวข้อ "ความเสมอภาคของผู้หญิง"	ช่วงที่ 12 ระยะเวลา 3 ชั่วโมง	พิจารณาใคร่ครวญความคิดความเชื่อเดิมของตน และปรับเปลี่ยนกรอบความคิดใหม่ในทัศนะความเสมอภาค	5. ทัศนะความเสมอภาคของสตรี 6. ทักษะชีวิต 7. แผนชีวิตระยะสั้น 8. แนวทางประยุกต์ความเข้าใจ ทัศนคติ และทักษะที่ฝึกไปใช้
ขั้นที่ 3 การลงมือวางแผน แก้ปัญหา และพัฒนาตน (P)	เพื่อปรับปรุงและพัฒนาทักษะที่จำเป็น	5 - 6	5. หัวข้อ "การวางแผน แก้ปัญหา พัฒนาตน"	ช่วงที่ 13 - 17 ระยะเวลา 15 ชั่วโมง	ฝึกวางแผนชีวิตระยะสั้น ฝึกแก้ปัญหา และพัฒนาตนในทักษะที่จำเป็น	9. ในชีวิตประจำวัน การออกจากความรุนแรง
			6. หัวข้อ "ปณิธาน การเริ่มต้นใหม่" และยุติการเสวนา	ช่วงที่ 18 ระยะเวลา 3 ชั่วโมง	กำหนดปณิธานแนวทางการดำเนินชีวิตใหม่ และสรุปการเรียนรู้	

ตาราง 2 โปรแกรม TEP

3. ผลของนวัตกรรมที่สร้างขึ้นต่อทัศนคติ ความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจากคู่ครอง

วิธีการจัดการศึกษาแบบเยียวยาจิตใจ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเสมอภาคและทักษะชีวิตของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจากคู่ครองและยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสตรี ดังนี้

3.1. ผลของการวัดทัศนคติ ความเสมอภาคของสตรีและทักษะชีวิตของกลุ่มทดลอง พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติความเสมอภาคของสตรีและทักษะชีวิตเพิ่มมากกว่าก่อนการทดลอง คิดเป็นร้อยละ 34.74 และ 29.89 ตามลำดับ ดังตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิต

คนที่ (N=8)	คะแนนทัศนคติความเสมอภาค			คะแนนทักษะชีวิต		
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ผลต่างของคะแนน	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	ผลต่างของคะแนน
1	71	126	55	207	294	87
2	106	141	35	237	320	83
3	77	135	58	188	298	110
4	76	133	57	182	307	125
5	77	132	55	180	298	118
6	82	136	54	234	321	87
7	72	137	65	192	314	122
8	89	127	38	187	316	129
รวม	650	1,067	417	1,607	2,468	861
$\bar{x}$	81.25	133.37	52.12	200.87	308.50	107.62
S.D.	11.51	5.04	10.26	22.89	10.74	19.03
%	54.16	88.91	34.74	55.79	85.69	29.89

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิต

จากตาราง 3 กลุ่มทดลองทั้ง 8 คนมีคะแนนทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตครั้งหลังการทดลองสูงกว่าครั้งก่อนการทดลอง และโดยรวมแล้ว กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติความเสมอภาคครั้งก่อนการทดลอง $\bar{X} = 81.25$ (S.D.=11.51) คิดเป็นค่าร้อยละ 54.16 และครั้งหลังการทดลอง $\bar{X} = 133.37$ (S.D.=5.04) คิดเป็นค่าร้อยละ 88.91 สูงกว่าก่อนการทดลอง $\bar{X} = 52.12$ (S.D.=10.26) คิดเป็นค่าร้อยละ 34.74 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะชีวิตครั้งก่อนการทดลอง $\bar{X} = 200.87$ (S.D.= 22.89) คิดเป็นค่าร้อยละ 55.79 และครั้งหลัง

การทดลอง $\bar{X} = 308.50$ (S.D.=10.74) คิดเป็นค่าร้อยละ 85.69 สูงกว่าก่อนการทดลอง $\bar{X} = 107.62$ (S.D.=19.03) คิดเป็นค่าร้อยละ 29.89 สรุปได้ว่า เมื่อเข้าร่วมโปรแกรม TEP แล้ว กลุ่มทดลองทุกคนมีคะแนนทัศนคติความเสมอภาคและทักษะชีวิตเพิ่มมากขึ้น

3.2. ผลการประเมินตนเองของกลุ่มทดลองครั้งหลังการทดลองโดยใช้ “แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรม” พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงตนเองใน 14 ลักษณะ ดังตาราง 4 ผลการประเมินตนเองของกลุ่มทดลอง

รายการประเมินการเปลี่ยนแปลงตนเอง	$\bar{x}$	ระดับ
1. การฟื้นฟูเยียวยา เกิดความสบายใจ ผ่อนคลาย หรือบรรเทาจากความเครียด	4.87	สูงมาก
2. ความเข้าใจตนเอง รู้จัก เข้าใจ เห็นคุณค่า และพึงพอใจในตนเอง	4.62	สูงมาก
3. พลังอำนาจ รู้สึกมีพลังอำนาจ ความมั่นคง หรือความมั่นใจในตนเอง	4.25	สูง
4. อิศรภาพ รู้สึกตนมีอิสระ ได้เป็นตัวของตัวเอง	4.62	สูงมาก
5. การตระหนักรู้ เท่าทันในตนเอง มีสติ รู้ยั้งคิด ใช้เหตุผลพิจารณาสิ่งต่างๆ และนึกถึงผลที่เกิดขึ้น	4.75	สูงมาก
6. ความเข้าใจในผู้อื่น มองเห็นคุณค่า คุณงามความดีของผู้อื่น และสามารถยอมรับนับถือผู้อื่นได้อย่างจริงใจ	4.87	สูงมาก
7. การสร้างความสัมพันธ์ ทำความเข้าใจและมุ่งสร้างความปรองดองกับผู้อื่น	4.87	สูงมาก
8. การช่วยเหลือผู้เดือดร้อน สนับสนุนกำลังใจ หรือมีส่วนช่วยให้ผู้ที่กำลังมีความทุกข์ได้แก้ปัญหาของเขา	4.87	สูงมาก
9. การแก้ปัญหา แสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาของตน	4.25	สูง
10. การส่งเสริมสังคม ทำความเข้าใจสังคมในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ และสนับสนุนวัฒนธรรมที่ดีงาม	4.5	สูงมาก
11. การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ทำความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงมุมมอง ความคิดความเชื่อใหม่ ที่เหมาะสม ดีกว่าเดิม	4.75	สูงมาก
12. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีการฝึกหัดทักษะหรือลงมือทำบางสิ่งบางอย่าง เพื่อปรับปรุงแก้ไข เสริมสร้าง พัฒนาตนเองโดยสมัครใจ	4.62	สูงมาก
13. ความเสมอภาค เชื่อมมั่นในความเสมอภาคของตนกับผู้อื่น และสร้างความเท่าเทียมระหว่างตนเองกับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน	5.00	สูงมาก
13. ความมุ่งหวังในชีวิต ใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความหมาย หรือรู้สึกภูมิใจตนเองให้คิดและทำสิ่งต่างๆ เพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิม	5.00	สูงมาก
14. การยืนหยัด อดทน พยายามปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ชีวิตที่แม้มีความยากลำบาก และยังคงมีความหวัง	5.00	สูงมาก
รวม	4.72	สูงมาก

ตาราง 4 ผลการประเมินตนเองของกลุ่มทดลอง

จากตาราง 4 กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย การเปลี่ยนแปลงตนเองในระดับสูง ($\bar{X} = 4.25$) 2 ลักษณะ ได้แก่ พลังอำนาจ และการแก้ปัญหา และระดับสูงมาก 12 รายการ ได้แก่ ความเสมอภาค ความมุ่งหวังในชีวิต และการยืนหยัด ($\bar{X} = 5.00$) การฟื้นฟูเยียวยา ความเข้าใจในผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์ และการช่วยเหลือผู้เดือดร้อน ($\bar{X} = 4.87$)

การตระหนักรู้ เท่าทันในตนเอง และการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ($\bar{X} = 4.75$) ความเข้าใจตนเอง อิศรภาพ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ($\bar{X} = 4.62$) การส่งเสริมสังคม ($\bar{X} = 4.5$) ทั้งนี้การประเมินผลในภาพรวม กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงตนเองในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 4.72$) สรุปได้ว่า เมื่อเข้าร่วมโปรแกรม TEP แล้ว กลุ่มทดลองประเมินตนเอง

ว่า มีการเปลี่ยนแปลงตนเอง. ในลักษณะที่กล่าวมา

3.3. ผลการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนการพัฒนาตนเองอย่างเด่นชัดของกลุ่มทดลองระหว่างและหลังการทดลอง อันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ด้านในตัวบุคคล ได้แก่

1) ด้านจิตวิทยา คือ การเปลี่ยนแปลงอัตตมโนทัศน์ หรือมุมมองที่สตรีมีต่อตนเอง โดยตระหนักถึงและเคารพในศักดิ์ศรี คุณค่าแห่งตน เห็นความหมายชีวิต เกิดความหวัง พลังอำนาจ และความ เป็นไทในจิตใจ

2) ด้านปัญญา คือ การมีความคิดวิจารณ์ญาณ รู้พิจารณาใคร่ครวญตนเอง สภาพการณ์ชีวิต และสังคมวัฒนธรรม นำไปสู่การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ใน มิติหญิงชาย และการพัฒนาบทบาทความสัมพันธ์ที่ ตนเท่าเทียมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม

3) ด้านพฤติกรรม คือ การวางแผน แก้ไข ปัญหา และเพิ่มพูนทักษะและความสามารถต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองไปหลัง ความรุนแรง

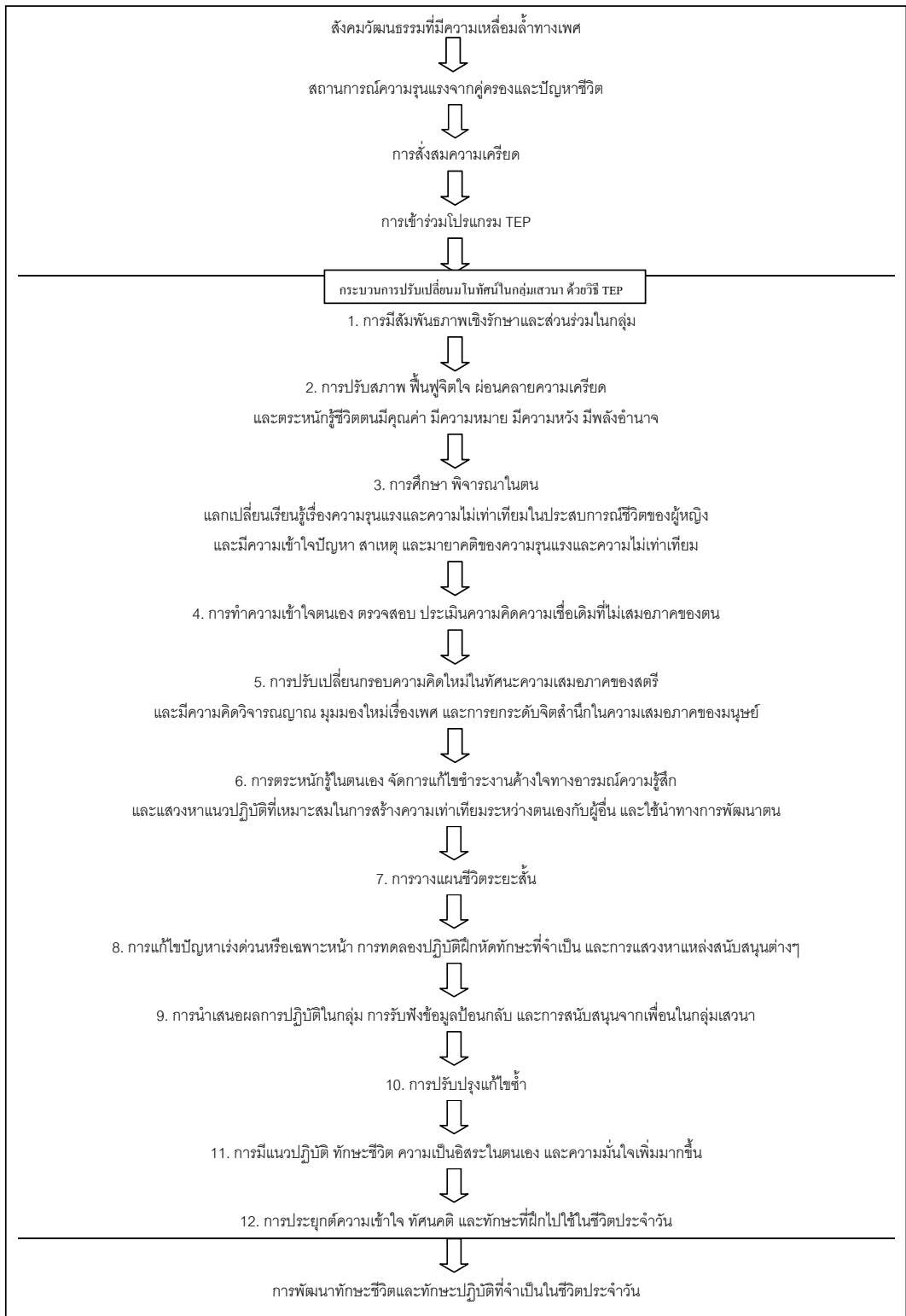
การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้านนี้สนับสนุนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือสตรีเกิดมุมมองหรือการให้ ความหมายใหม่ต่อตนเองและโลกรอบตัวของตนใหม่ ในทางที่สร้างสรรค์ ตลอดจนใช้ชี้นำหรือกำหนดการ ดำเนินชีวิต ที่มุ่งรับผิดชอบและพึ่งพาตนเอง รวมทั้ง ดำรงอยู่ในความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคมอย่าง เหมาะสมและกลมกลืน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา มีประเด็นที่ควร อภิปรายผล 2 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนากระบวนการ ปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความ รุนแรงจากคู่ครอง และเงื่อนไขความสำเร็จของโปรแกรม TEP ดังนี้

1. การพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยน มโนทัศน์ของสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจาก คู่ครอง

วิธี TEP ทำให้สตรีไทยที่ถูกกระทำ ความ รุนแรงจากคู่ครองเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความ เสมอภาคและทักษะชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ภายในตนที่สำคัญ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนา เสริมสร้างศักยภาพ ความสามารถ และคุณภาพชีวิต ของสตรี อีกทั้งช่วยยกระดับสถานภาพ บทบาทของ สตรีให้สูงขึ้นทัดเทียมบุรุษ ท่ามกลางสภาพการณ ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำทางเพศ (Tisdell, 1993: 91 – 103; 2000) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้พัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของตนไป ตามขั้นตอนของวิธี TEP ดังแผนภาพ 2 การพัฒนา กระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ถูก กระทำ ความรุนแรงจากคู่ครอง

แผนภาพ 2 การพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง

จากการเข้าร่วมการเสวนากลุ่มในโปรแกรม TEP สตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรงจากคู่ครองเกิดการพัฒนาระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สรุปได้เป็น 12 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีสัมพันธภาพเชิงรักขาและมีส่วนร่วมในกลุ่ม (2) การปรับสภาพ พื้นฟูจิตใจ ผ่อนคลายความเครียด และตระหนักชีวิตตนมีคุณค่า มีความหมาย มีความหวัง มีพลังอำนาจ (3) การศึกษาพิจารณาในตน โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความรุนแรงและความไม่เท่าเทียมในประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิง และมีความเข้าใจปัญหา สาเหตุ และมายาคติของความรุนแรงและความไม่เท่าเทียม (4) การทำความเข้าใจตนเอง ตรวจสอบ ประเมินความคิดความเชื่อเดิมที่ไม่เสมอภาคของตน (5) การปรับเปลี่ยนกรอบความคิดใหม่ในทัศนะความเสมอภาคของสตรี และมีความคิด วิจยารณญาณ มุมมองใหม่เรื่องเพศ และการยกระดับจิตสำนึกในความเสมอภาคของมนุษย์ (6) การตระหนักในตนเอง จัดการแก้ไขภาระงานค้างใจทางอารมณ์ความรู้สึก และแสวงหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการสร้างความเท่าเทียมระหว่างตนเองกับผู้อื่น และใช้นำทางการพัฒนาดน (7) การวางแผนชีวิตระยะสั้น (8) การแก้ไขปัญหาร่งด่วนหรือเฉพาะหน้า การทดลองปฏิบัติฝึกหัดทักษะที่จำเป็น และการแสวงหาแหล่งสนับสนุนต่างๆ (9) การนำเสนอผลการปฏิบัติในกลุ่ม การรับฟังข้อมูลป้อนกลับ และการสนับสนุนจากเพื่อนในกลุ่มเสวนา (10) การปรับปรุงแก้ไขซ้ำ (11) การมีแนวปฏิบัติ ทักษะชีวิต ความเป็นอิสระในตนเอง และความมั่นใจเพิ่มมากขึ้น และ (12) การประยุกต์ความเข้าใจ ทักษะคิด และทักษะที่ฝึกไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะปฏิบัติที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และความพยายามในการออกจากวงจรความรุนแรงของคู่ครอง ตรงกับข้อสังเกตของ Mezirow (2000a; 2000b) Boyd (1989; 1991) Brookfield (1986; 1987; 1990) Cranton (2006a: 123-139; 2006b: 5-13; 2006c) และ Taylor (2006: 91-95) ที่เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนมักจะเป็น

ไปตามเป้าหมายและลักษณะของวิธีการจัดการศึกษาแบบนั้นๆ ซึ่งหากเป็นการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทแล้ว ในที่สุดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนและในกลุ่มผู้เรียนก็จะมีลักษณะร่วมกันในแนวทางการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ กล่าวคือ ผู้เรียนจะเริ่มมีพลังอำนาจมากขึ้นเรื่อยๆ และมีความประจักษ์แจ้งในตนเอง สถานการณ์ปัญหา สังคม วัฒนธรรม และความคิดความเชื่อที่ครอบงำตนอยู่ แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ มีมุมมองใหม่ เป็นอิสรภาพทางความคิดที่เปิดกว้าง (Peters, 2006) ช่วยให้บุคคลเป็นตัวของตัวเอง ที่จะกำหนด ชี้นำ และรับผิดชอบ ฟังพาดตนเองมากยิ่งขึ้น โดยผู้เรียนจะประยุกต์ใช้ความคิดที่รับการปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาขึ้นเป็นแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหา และพัฒนาดน (Tisdell, 1993: 91 – 103; 2000) ส่งผลให้บุคคลมีการรับรู้ตนเองในอัตตมโนทัศน์ และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมั่นใจ (Cranton & King, 2003: 31-37; Cranton & Wright, 2008: 33-47) รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น (O'Sullivan, 1999: 2003: 326-330; 2008: 27-32) กระบวนการนี้เป็นสิ่งที่ Freire (1970; 1972; 1973) เรียกว่า การยกระดับสติสัมปชัญญะหรือจิตสำนึกที่ตื่นรู้ โดยบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการใช้เหตุผล หรือความคิดที่มีวิจยารณญาณมากขึ้น เกิดความเข้าใจในการกดขี่และการครอบงำทางความคิดจากสังคมวัฒนธรรมที่ไม่เป็นธรรม และสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมในชีวิตของตนและสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลจากการเสวนา ที่เสริมสร้างพลังอำนาจและมีการพิจารณาใคร่ครวญในประเด็นปัญหา สภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมทางสังคมบริบททางวัฒนธรรม และอิทธิพลของการครอบงำทางความคิดนำไปสู่การลงมือกระทำสร้างความเปลี่ยนแปลง การจัดและดำเนินการเสวนาตามวิธี TEP นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือ (Therapeutic Relationships) ความอาทรและความไว้วางใจที่ผู้นำเสวนาแสดงออกในบุคลิกลักษณะ

และการสื่อสารที่เป็นธรรมชาติ รวมไปถึงการเชื่อมสัมพันธ์ ภาพในกลุ่ม เพื่อจัดบรรยากาศของการยอมรับที่ไม่มีเงื่อนไข ความปรารถนาดีอย่างจริงใจ และมีมิตรภาพที่ผูกพัน ทำให้ผู้ร่วมเสวนาเกิดความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมอบอุ่น ปลอดภัย ผ่อนคลาย สบายใจ มีอิสระทางจิตใจพลังอำนาจ ความเท่าเทียม และความกล้าแสดงออกนำมาซึ่งการเปิดเผยประสบการณ์ชีวิตส่วนตัว การรับฟัง ความรู้สึกหรือความเห็นอกเห็นใจที่ลึกซึ้ง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่มเสวนา (Ettling, 2006) Cranton (2006a:123-139; 2006b: 5-13; 2006c) ระบุว่าสัมพันธภาพเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ก็ช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลด้วย (Boyd, 1989; 1991) Cranton & King (2003: 31-37) และ Cranton & Wright (2008: 33-47) สรุปว่า เมื่อผู้ร่วมเสวนาได้รับพลังจากสัมพันธภาพและบรรยากาศที่สนับสนุนทางจิตใจก็จะสามารถพัฒนาตนได้ดี โดยกลุ่มเสวนาจะทำหน้าที่เป็นเสมือนสิ่งคมจำลอง ที่ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ของสมาชิกด้วยความเข้มข้นและอัตราที่รวดเร็วกว่าในชีวิตประจำวัน Mezirow (2000a; 2000b; 2003a; 2003b: 58-63) ยืนยันว่า สัมพันธภาพและบรรยากาศที่มีความร่วมมือและการช่วยเหลือกันสูงทั้งจากครูและเพื่อนมีความสำคัญอย่างยิ่งตลอดพัฒนาการของกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ช่วยให้บุคคลง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงที่ยากยิ่งของตนเอง (Boyd, 1989; 1991) ผู้เรียนในการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จึงต้องได้รับการพัฒนาระบบการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จากสัมพันธภาพและบรรยากาศของการช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนกัน

Mezirow (1994; 2000a) McClary (1990) และ Riegel (1975) ชี้ว่า ช่วงต้นๆ ของกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์มักเป็นเวลาที่บิบบัคทางความรู้สึก ผู้นำกลุ่มเสวนาต้องมีความเข้าใจสภาวะจิตใจ

แบบนี้ของผู้เรียน และรู้จักเสริมสร้างพลังอำนาจหรือความมั่นคงทางจิตใจแก่ผู้เรียนก่อนจัดให้มีการพิจารณาใคร่ครวญ ซึ่งวิธี TEP ได้ยึดหลักการนี้ โดยใช้การจัดการความเครียดเป็นประเด็นแรกในการเริ่มต้นเสวนาส่งผลให้สตรีบรรเทาความเครียดลง เกิดความรู้สึกมั่นคง ผ่อนคลายมากขึ้น นอกจากนี้ จากการศึกษาสภาพจิตใจของสตรีไทยที่ถูกกระทำความรุนแรงพบว่า สตรีในความสัมพันธ์ที่คู่ครองใช้ความรุนแรงมักรู้สึกผิดบาป ละอายใจ มองตนเป็นคนไม่ดี สับสน กลัว กังวล หดหู่ ซึมเศร้า เสียใจ ไร้พลังอำนาจ สิ้นหวัง และมองไม่เห็นความหมายของการมีชีวิตอยู่ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Tisdell (1993: 91 – 103; 2000: 308-335) วิธี TEP จึงได้จัดให้มีประเด็นเสวนาเกี่ยวกับคุณค่าแห่งตนและความหมายในการมีชีวิตหลังการจัดการความเครียด ซึ่งทั้งสองกิจกรรมส่งผลให้กลุ่มทดลองเกิดการปรับสภาพ ฟื้นฟูจิตใจ สามารถเผชิญอารมณ์และความเครียดอย่างยืดหยุ่น และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาในการรับรู้ตนเองในทางที่ดีขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเอง และพลังอำนาจ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Love (2009) Etting & Hayes (1997) ในชิดชงค์ นันทนานนตร, 2549) Johnson-Bailey & Alfred (2006) และ Kumi-Yeboah (2010; 13-22). ทำการวิจัยจัดการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในกลุ่มสตรีแอฟริกัน-อเมริกัน ซึ่งสามารถช่วยให้สตรีมีการรับรู้ตนเองในทางที่ดี เสริมสร้างพลังอำนาจ และภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

เมื่อสตรีมีพลังอำนาจ หรือความมั่นคงทางจิตใจเพียงพอต่อการพิจารณาใคร่ครวญแล้ว ผู้นำเสวนาได้เอื้ออำนวยให้ผู้ร่วมเสวนาทำการพิจารณาใคร่ครวญประสบการณ์ชีวิต อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรม และความคิดความเชื่อของตน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาระบบการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Mezirow, 1981: 3-24; 1994; 1997: 5-12; Inglis, 1997; 1998; Brookfield, 1986) โดยกลุ่มทดลองได้ทบทวน สำรวจ และวิพากษ์ข้อดีของตนเองในประเด็น

เพศสภาพ และฐานะ บทบาท หน้าที่ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย ซึ่งไม่เคยพิจารณาตรวจสอบมาก่อน ก่อให้เกิดการทำงานทางปัญญาพื้นฐานคิด โลกทัศน์ และค่านิยมเดิมของตนอย่างลึกซึ้ง (Mezirow, 2000a; 2000b; 2003a; 2003b: 58-63; 2006: 24-38; O'Sullivan, 2003) แต่ในการพิจารณาใคร่ครวญเช่นนี้ สตรีต้องกลับไปสัมผัสกับบาดแผลทางจิตใจ หรือความซอกซำมซิ่น ที่สะสมอยู่ตลอดชีวิตการเป็นผู้หญิงที่ถูกกดขี่หรือกระทำทารุณแรง โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ใกล้ชิดหรือชีวิตคู่ จึงเป็นช่วงเวลาสร้างความเจ็บปวดสะเทือนใจ ต้องการกำลังใจและพื้นที่ของการรับฟังอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามความทุกข์ใจเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (McClary, 1990; Mezirow & Associates, 1990)

ผู้นำเสวนาได้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือรู้สึก และการสนับสนุนกำลังใจจากเพื่อนผู้ร่วมเสวนา ซึ่งอยู่ในภาวะหัวอกเดียวกัน ทำให้เกิดการสำรวจตนเองและแบ่งปันประสบการณ์ออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมาก ช่วยให้เกิดความเข้าใจในประเด็นปัญหาความรุนแรงและความไม่เสมอภาคในชีวิตสตรีอย่างรอบด้านยิ่งขึ้น รวมทั้งเกิดความผูกพันทางจิตใจและการสนับสนุนช่วยเหลือกัน สร้างความก้าวหน้าในการพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ร่วมกัน จนกลุ่มทดลองสามารถผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยากลำบากนี้ไปสู่การข้ามจุดเปลี่ยนทางความคิดความเชื่อ และเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติความเสมอภาคของสตรี (Brookfield, 1986; Cranton, 1992; 1997; 2000; 2002; Merwe and Albertyn, 2008; Southern, 2007) อีกทั้ง สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาในการรับรู้ตนเองอย่างสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น จากความรู้สึกตนเป็นผู้ ถูกกำหนด ถูกกดขี่ ถูกกระทำ เป็นผู้สามารถกำหนด ชี้นำตนเอง และมีความรู้สึกนึกคิด หรือเชื่อในสิ่งใดด้วยการไตร่ตรอง และอาศัยหลักเหตุผล (Brookfield, 2005: 1127-1168) สตรีจึงมองเหตุการณ์ร้ายได้ว่าเป็นพลังชีวิต หรือ

บทเรียนให้เข้าใจชีวิต (Mandell & Herman, 2007: 339-353) สอดคล้องกับ Tisdell (2000a: 308-335; 2000b) ที่กล่าวว่า ในขณะที่ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์ระบบสังคม ซึ่งเป็นสังคมของผู้มีอภิสิทธิ์และมีการกดขี่ที่ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างไรต่อเอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยม และความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ของตนแล้ว บุคคลจะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่เดียวกันจะพัฒนาความสามารถ กลายเป็นผู้กระทำการเปลี่ยนแปลงและสามารถควบคุมชีวิตของตนเอง

กล่าวได้ว่าการพิจารณาใคร่ครวญทำให้สตรีเกิดการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา มีการตระหนักรู้ต่อการครอบงำทางความคิดจากสังคมวัฒนธรรมที่สร้างความไม่เท่าเทียม (Belenky and Stanton, 2000) เกิดความเข้าใจในตนเอง ตลอดจนปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมทั้งวิถีโลกอย่างชัดเจน และลึกซึ้งยิ่งขึ้น (O'Sullivan, 2003: 326-330) ทั้งนี้กระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ได้ให้ประสบการณ์การเรียนรู้ในมิติต่างๆ ร่วมกันไปทั้งทางการเมือง ทางจริยธรรม ทางสติปัญญา ทางวัฒนธรรม และทางจิตวิญญาณ รวมทั้งเกิดการยอมรับตนเองทั้งในส่วนตัวเป็นความเข้มแข็งและความอ่อนแอในตนเองโดยไม่ต้องเสแสร้งหรือฝืนตน (Boyd, 1989; 1991) และผู้เรียนสามารถใช้การเปลี่ยนแปลงทางปัญญาเป็นแนวปฏิบัติในการเปลี่ยนแปลงทางการกระทำ กล่าวคือ สตรีฝึกที่จะวางแผนชีวิต โดยมีการสำรวจศักยภาพและความสามารถของตน กำหนดเป้าหมาย ปณิธาน รวมทั้งทำการแก้ปัญหา และพัฒนาทักษะสำคัญ ซึ่งในที่สุดแล้ว ก็เป็นความสามารถในการเสริมสร้างพลังอำนาจและแก้ปัญหาแก่ตนเองด้วยตนเอง อันเป็นผลจากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ เนื่องจากทัศนคติความเสมอภาคที่พัฒนาขึ้นมีอิทธิพลต่อระบบ วิธี การอบการคิด สภาพจิตใจ และพฤติกรรม (Mandell & Herman, 2007:339-353) Mezirow (ในชิตชงศ์ นันทนานนตร, 2549) อธิบายว่า ในกระบวนการจัดการศึกษาเช่นนี้ มักจะช่วยผู้เรียนได้แก้ปัญหาส่วนตนเสมอ

2. เงื่อนไขความสำเร็จของโปรแกรม TEP
กระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ดังกล่าว
เป็นกระบวนการส่วนบุคคล ที่กลุ่มทดลองมีประสบการณ์
ร่วมกันในโปรแกรม TEP ซึ่งมีเงื่อนไขความสำเร็จจาก
วิธีการจัดดำเนินกิจกรรมด้วยวิธี TEP ตัวผู้นำเสนอ
ผู้ร่วมเสวนา และสภาพการณ์ในการจัดกระบวนการ
ดังนี้

2.1. วิธีการจัดดำเนินกิจกรรมด้วยวิธี
TEP มีที่มาจากแนวคิดทฤษฎีการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์
ของ Mezirow ซึ่งเป็นหลักการและแนวทางสำคัญใน
การเสริมสร้างพลังอำนาจและการเปลี่ยนแปลงระบบ
ความคิดและกรอบการรับรู้ อันเป็นรากฐานของจิตใจ
และพฤติกรรม (ชิดชงศ์ นันทนานตร, 2549; Cranton,
2006c: 24-38) และช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้ใหญ่
ในการเรียนรู้จากสิ่งที่ตนมีพร้อม นั่นคือ ประสบการณ์
ชีวิตและวุฒิความสามารถในการวิพากษ์สังคม
วัฒนธรรมและระบบคิดของตนเอง เพื่อการละวางค่า
นิยมที่ไม่เหมาะสมสำหรับตนและค้นพบแนวความคิด
ที่เหมาะสมยิ่งกว่าในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อ
ตนเองและสังคม (Loughlin, 1993) อีกทั้งรูปแบบ
กิจกรรม ซึ่งได้แก่ การเสวนากลุ่ม ที่เน้นการพิจารณา
ใคร่ครวญและการลงมือปฏิบัติ ก็เหมาะสมสำหรับบุคคล
วัยผู้ใหญ่ (Boyd, 1989; 1991; Taylor, 2006; 2007:
173-191; 2008: 5-15) โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษา
น้อยหรือไม่รู้หนังสือ พลังของการเสวนาลักษณะนี้
สามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงตน
อย่างลึกซึ้งข้ามกำแพงของระดับการศึกษาที่จำกัดกันใน
ระบบ เนื่องจากใช้การสื่อสารพื้นฐาน คือ การฟัง พูด
และทำ (Freire, 1970; Nitiri and Stewart, 2009:100
– 113) ยิ่งเมื่อผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์กับประสบการณ์
การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่ถูกกระทำควม
รุนแรงจากคู่ครอง จึงสามารถช่วยแก้ไขปัญหาและ
พัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีไทยที่
ถูกกระทำควมรุนแรงจากคู่ครองได้ตรงตามความ
ต้องการจำเป็น และสอดคล้องกับธรรมชาติในการปรับ

เปลี่ยนมโนทัศน์ของกลุ่มทดลอง (O'Sullivan, 1999:
2008: 27-32)การพัฒนานวัตกรรมในลักษณะนี้เป็น
แนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไท ที่ต้อง
ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจัดทำหลักสูตร
(Brookfield, 1984; 1986; 1987; 1990)

2.2. ผู้นำเสนอ เป็นผู้ศึกษาและพัฒนา
ตนตามแนวคิดทฤษฎีการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของ
Mezirow และมีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการ
กลุ่มทางจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตน (Personal Growth
Group) และการปรึกษาเชิงจิตวิทยา (Counseling
Group) ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยอย่างมากในการสร้าง
สัมพันธภาพเชิงจิตรักษา และการจัดบรรยากาศทาง
จิตวิทยา รวมทั้งเลือกอำนาจกระบวนการปรับเปลี่ยน
มโนทัศน์ให้เกิดขึ้น (Boyd, 1989; 1991) Cranton &
Wright (2008: 33-47) อธิบายว่า ความสามารถเป็น
เพื่อนร่วมเรียนรู้ของคุณเช่นนี้เป็นเครื่องรับประกันคุณภาพ
ในการจัดการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ดังนั้น
ตัวผู้นำเสนอจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งของ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแนวทางนี้ (Taylor, 1998:
48-49; 2006: 91-95; Bloom, 1995; Boyd, 1989;
1991)

2.3. ผู้ร่วมเสวนา เป็นผู้สมัครใจและผ่าน
การคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงพร้อมมีส่วนร่วม
และเห็นประโยชน์ในการพัฒนาตนและกลุ่มเพื่อนที่
ประสบปัญหาาร่วมกัน โดยมีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
และช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างยั้งทั้งในกลุ่มเสวนา
และนอกกลุ่มเสวนา นอกจากนี้ ผู้เสวนาบางคนเป็น
ผู้ศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้แบบปรับ
เปลี่ยนมโนทัศน์ ทำให้เกิดการพัฒนาตนอย่างรวดเร็ว
เป็นตัวแบบที่ดี และช่วยสร้างสรรคบรรยากาศของการ
เรียนรู้ที่ดี กล่าวได้ว่า ความสำเร็จพื้นฐานของการเรียน
รู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ ขึ้นอยู่กับทัศนคติส่วนบุคคล
ความพร้อม และความร่วมมือของผู้เรียนเป็นสำคัญ
ดังนั้น ในสภาพการณ์ที่มีการส่งเสริมผู้เรียนที่มีความ
พร้อมและมีส่วนร่วมช่วยสร้างสรรคบรรยากาศการเรียนรู้

ที่ดีเช่นนี้ย่อมส่งผลสำเร็จในการจัดกิจกรรม (Boyd, 1989; 1991; Taylor, 2006: 91-95; Cranton, 1997: 2006a:123-139; 2006b: 5-13; 2006c; Southern, 2007)

2.4. สภาพการณ์ในการจัดกระบวนการ ได้แก่ ภูมิหลังที่แตกต่างบนปัญหาาร่วมกันของผู้ร่วมเสวนา จำนวนคนต่อกลุ่ม สถานที่ ระยะเวลา และสื่อการเรียนรู้ล้วนส่งผลต่อการจัดกลุ่มเสวนา Taylor (2006: 91-95; 2007: 173-191; 2008: 5-15) และ Boyd (1989; 1991) เสนอว่า การจัดการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประสบการณ์เดิม ประวัติความเป็นมา บริบทชีวิต และภูมิหลังที่ส่งอิทธิพลต่อผู้เรียน อีกทั้งการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ควรเรียนรู้เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ที่เน้นความร่วมมือกัน จะช่วยส่งเสริมความสมบูรณ์พร้อมในการเรียนรู้ของบุคคล ในการวิจัยครั้งนี้ มีผู้ร่วมเสวนาครั้งละ 4 คน จากผู้ที่มีความหลากหลายทั้งวัย ที่มา ลักษณะนิสัย และประสบการณ์ชีวิต แต่ก็ล้วน "หัวอกเดียวกัน" จากปัญหาความรุนแรงของคู่ครอง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันอย่างผูกพันใกล้ชิดแม้มีภูมิหลังที่แตกต่างกัน การจัดกิจกรรมก็ได้รับการสนับสนุนจากบ้านพักฉุกเฉินอำนวยความสะดวกต่างๆ และอนุญาตให้ใช้ห้องประชุมที่เป็นส่วนตัวและคงที่เป็นห้องเดิมตลอดช่วงการจัดกิจกรรม สนับสนุนความรู้สึกลับคั้งปลอดภัยในการดำเนินกระบวนการ รวมทั้งชั่วโมงการพบกลุ่มก็มากถึง 54 ชั่วโมง โดยมีการพบปะกันเป็นประจำ สม่ำเสมอ ในเวลาที่สมาชิกกลุ่มทุกคนสะดวก แม้จะจัดเป็นการพบกลุ่มตลอดวันๆ ละ 9 ชั่วโมง ในแบบรายสัปดาห์ และแบบรายวันก็ไม่เป็นอุปสรรค กลับสร้างความต่อเนื่องในการเรียนรู้ และเพียงพอต่อการช่วยเหลือทางจิตใจและการพัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์

นอกจากนี้ กลุ่มทดลองยังได้ทบทวนการเรียนรู้ ทำแบบฝึกหัด ใบบงาน การบ้าน และเขียนบันทึกความรู้สึกนึกคิด และนำข้อคิด ความเข้าใจ ทัศนคติ และ

แนวปฏิบัติ สิ่งต่างๆ ที่ได้เรียนรู้จากกลุ่มไปประยุกต์ไป ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์นอกกลุ่มตลอดช่วงของโปรแกรม ช่วยสนับสนุนพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงตนในทางสร้างสรรค์ (Chang, 2006: 207-212; Holly, 1989)

สรุปได้ว่า วิธี TEP ในโปรแกรมการเสวนานี้ ช่วยให้สตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครองได้พัฒนากระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ด้วยเงื่อนไขของวิธีการจัดดำเนินกิจกรรม ตัวผู้ร่วมเสวนา ผู้ร่วมเสวนา และสภาพการณ์ในการจัดกระบวนการ ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของสตรีได้ให้คุณประโยชน์แก่สตรีในฐานะเป็นกระแสการพัฒนาตนที่สำคัญ (Mezirow, 2003a; 2003b: 58-63; 2006: 24-38; Taylor, 2006: 91-95; Cranton, 1992: 1997: 2000) ก่อให้เกิดการหล่อหลอมทางบุคลิกภาพ ที่สร้างพลังอำนาจและความเป็นไททางจิตใจ ช่วยให้บุคคลสามารถกำหนดชี้นำ เป็นตัวของตัวเอง สร้างความเปลี่ยนแปลงจากระดับตัวบุคคล อันเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก ดังที่ ชิดชงศ์ นันทนาเนตร (2547; 2548; 2549) กล่าวว่า หากสังคมต้องการให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็จำเป็นต้องมีการพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้สามารถพิจารณาใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล คิดวิเคราะห์และทำความเข้าใจสมมติฐานและความเชื่อต่างๆ หรือมองเห็นอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อมโนทัศน์ของตน เพื่อหาแนวทางปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาและมีพลังอำนาจในตนเองมากขึ้น ดังนั้น การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์จึงเป็นความสำคัญและมีส่วนช่วยทำให้คุณภาพของคนและสังคมดีขึ้น และวิธี TEP ก็เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ การเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม และการฟื้นฟู เยียวยา พัฒนาตนของสตรีไทยที่ถูกกระทำรุนแรงจากคู่ครอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอแนะอย่าง

น้อย 3 ด้านในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติ และเชิงการศึกษา ต่อเนื่อง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. ให้ความสำคัญกับวิธีการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในการยุติความรุนแรงต่อสตรี โดยมีนโยบายในการยุติความรุนแรงต่อสตรีด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แก่สตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงและผู้ชายที่กระทำ ความรุนแรงด้วยทั้ง 2 ฝ่าย

1.2. ส่งเสริมให้มีการจัดกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ การพัฒนา และการประเมินผลที่เหมาะสมในหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือสตรี รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน่วยงานบริการสาธารณะทั่วไป ที่สตรีกลุ่มเป้าหมายและผู้ชายที่กระทำ ความรุนแรงสามารถเข้าถึงและรับบริการได้

1.3. สนับสนุนบุคลากรของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ได้และเปิดบริการเป็นงานประจำ

1.4. จัดตั้งศูนย์เฉพาะในการพัฒนาการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แก่บุคลากรของหน่วยงาน และประชาชนทั่วไป โดยให้บริการจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ รวมทั้งการเป็นที่เลี้ยง ฝึกอบรม และพัฒนาความสามารถในการจัดบริการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แก่บุคลากรของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5. สร้างกลุ่มและเครือข่ายการช่วยเหลือ ที่เสริมสร้างพลังอำนาจ ความเป็นไท และการพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิตแก่สตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1. ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพยาบาลประจำศูนย์การช่วยเหลือ ให้เข้าใจในแนวคิดนี้และสามารถเป็นผู้นำจัดกิจกรรมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของบุคลากรในหน่วยงานการช่วยเหลือ

ให้เป็นผู้มีทัศนคติเหมาะสมต่อการช่วยเหลือสตรี หรือกลุ่มผู้เดือดร้อน

2.2. จัดเป็นโปรแกรมประจำสถาน

สงเคราะห์ เช่น บ้านพักฉุกเฉิน หรือหน่วยบริการต่างๆ ที่ช่วยเหลือสตรีไทยที่ถูกกระทำ ความรุนแรงจากคู่ครอง โดยจัดดำเนินการเป็นการเสวนาเชิงปฏิบัติการในกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อนขนาดเล็ก ในสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัว และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสม เช่น เก้าอี้สำหรับสตรีตั้งครรภ์ หรือสะดวกในการนำเด็กทารก หรือเด็กเล็กที่ติดแม่เข้าร่วมได้ ให้มีผู้เข้าร่วมเสวนาเป็นประจำ 4-10 คน เพื่อโอกาสและประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างทั่วถึงและลึกซึ้งเพียงพอ และมีผู้นำเสวนา 1 คน รวมทั้งอาจมีผู้ช่วยผู้นำเสวนาอีก 1 คน ตามความเหมาะสม การดำเนินกระบวนการต่อเนื่องใน 3 ขั้นตอนของวิธี TEP เนื้อหาควรเป็นเรื่องจากประสบการณ์ตรงในชีวิตของผู้ร่วมเสวนา ซึ่งมีการกำหนดเป็นประเด็นที่ชัดเจนในแต่ละหัวข้อหรือการประชุมพบกลุ่มแต่ละครั้ง และควรมีการใช้สื่อกระตุ้นที่เหมาะสม เช่น เรื่องเล่า หรือกรณีศึกษา ที่มีภาพประกอบและกิจกรรมที่จำเป็นต้องจัดขึ้นควบคู่เสมอในการเสวนาแต่ละครั้ง คือ กิจกรรมการผ่อนคลายความเครียด โดยเฉพาะในการดำเนินกระบวนการวิพากษ์อดีต หรือการพิจารณาใคร่ครวญตนเอง ซึ่งผู้ร่วมเสวนาอาจมีความบอบช้ำในการสัมผัสกับประสบการณ์ในอดีต ในกรณีที่ผู้เสวนาบางคนมีภาวะวิกฤต ความเครียดสูง ควรจัดช่วงพบพิเศษเพื่อการศึกษาแก่นักจิตวิทยา หรือส่งต่อนักวิชาชีพการช่วยเหลือด้านจิตใจที่มีความชำนาญ สำหรับโปรแกรมอาจมีได้ทั้งแบบมาราธอน ต่อเนื่องรายวันสำหรับสมาชิกที่มีเวลาพบกลุ่มได้น้อย ในช่วง 1-2 สัปดาห์ และโปรแกรมรายสัปดาห์ที่ยาวนานกว่า 1 เดือน เมื่อสิ้นสุดกลุ่มแต่ละครั้งควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ และหลังสิ้นสุดโปรแกรมควรมีการติดตามความก้าวหน้า รวมทั้งให้กำลังใจผู้เสวนาแต่ละคนในชีวิตประจำวันเป็นระยะๆ อย่างน้อยในช่วง 3-6 เดือนแรก

2.3. ทำงานอย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายสนับสนุน ภายหลังจากจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนมโนทัศน์แล้ว จำเป็นต้องมีการติดตามดูแลช่วยเหลือสตรีอย่างต่อเนื่องสิ่งนี้เป็นแนวปฏิบัติที่จำเป็นและสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการและธรรมชาติในการพัฒนาตนเองของสตรีที่ถูกกระทำรุนแรง ซึ่งต้องการผู้สนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัว เพื่อน และชุมชน รวมทั้งกระบวนการสังคมสงเคราะห์และสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในเชิงรุก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่สตรีปราศจากญาติมิตร หรือเลือกที่จะไม่เข้าพึ่งญาติมิตรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเข้าช่วยเหลือรวมทั้งทำหน้าที่แทนญาติมิตร

2.4. จัดโปรแกรมการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์สำหรับชายผู้กระทำความรุนแรง และผู้ต้องขังในการกระทำผิดจากการกระทำความรุนแรงต่อสตรี นอกจากนี้ควรนำวิธี TEP ไปประยุกต์ใช้ในประชากรกลุ่มอื่นที่ประสบปัญหาและการกดขี่ทางสังคม เช่น คนกลุ่มรากหญ้า กลุ่มเยาวชนและสตรีผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการและญาติ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผู้ไม่มีงานทำ ผู้ต้องขัง หรือชนกลุ่มน้อย เป็นต้น นอกจากนี้ วิธี TEP ยังสามารถประยุกต์ใช้กับอุบัติการณ์ที่เป็นปัญหา เช่น ผู้ได้รับผลกระทบจากพิบัติภัย การจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์เฉพาะต่างๆ เช่น ใช้ในประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชน การเรียนรู้ในสถานการณ์การประกอบอาชีพที่ประสบปัญหาวิกฤต หรือกลุ่มอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการที่มีปัญหาร่วมกัน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงาน การพัฒนาบุคลากรในวิชาชีพต่างๆ การพัฒนาพลังอำนาจในกลุ่มสตรีและเยาวชน และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ หรือแม้แต่ในการศึกษาทางไกล และอินเทอร์เน็ต

3. ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษาต่อเนื่อง

3.1. การศึกษาวิจัยในด้านนี้ต้องคำนึงถึงตัวแปรแทรกซ้อนที่อยู่นอกเหนือการควบคุม และเป็นข้อจำกัดเช่น ระยะเวลาของการวิจัยในบ้านพักฉุกเฉิน ซึ่งสตรีอยู่อาศัยในระยะสั้น รวมทั้งทีมงานวิจัยนี้

เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา ทำให้ไม่สามารถติดตามผลได้ในระยะยาวได้ ในขณะที่ธรรมชาติของการเรียนรู้แบบปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ และพัฒนาการด้านต่างๆ ของบุคคลต้องการเวลาในการเปลี่ยนแปลงและติดตามผล

3.2. การศึกษาวิจัยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่ออุปกรณ์สนับสนุนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์และการศึกษาในกลุ่มประชากรต่างๆ ที่หลากหลายเพิ่มขึ้น Taylor (2007: 173-191; 2008: 5-15) และ Willink, Williams, Nelson (2006) ชี้ว่า งานวิจัยที่ควรเร่งศึกษาเพิ่มมากขึ้นคือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครื่องมือเชิงเทคนิคใหม่ๆ หรือใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาเกี่ยวข้อง เช่น โปรแกรมออนไลน์ และคอมพิวเตอร์สื่อสาร เป็นต้น รวมไปถึงการศึกษาในกลุ่มประชากรอื่นๆ ทั้งประชากรของการศึกษาในระบบและนอกระบบและปรับใช้แนวคิดและแนวทางของการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ไปอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาและพัฒนาในกลุ่มประชากรที่อยู่ในวิกฤตการณ์และความท้าทายร่วมสมัยเป็นอย่างยิ่ง เช่น ในการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของผู้ประสบอุบัติเหตุ ความขัดแย้งและการกดขี่ หรือแม้แต่สังคมผู้สูงอายุ **กิตติกรรมประกาศ**

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างยิ่งจากบุคคลหลายท่าน หลายฝ่าย ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิดชงศ์ นันทนาเนตร อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นวลฉวี ประเสริฐสุข รวมทั้งอาจารย์ ดร. เมทินี พงษ์เวช ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ ประธานกรรมการสอบโครงร่างและวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังมีผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ที่กรุณาตรวจสอบนวัตกรรมและเครื่องมือการวิจัย ตลอดจนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้ สำหรับการทำงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้เรียนรู้อย่างมากจากกลุ่มตัวอย่างผู้ร่วมในงานวิจัยนี้ทุกท่าน การแบ่งปันประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งส่วนที่เป็นความ

เจ็บปวดและการพัฒนาตนเองทุกท่านมีคุณค่าอย่างมี
อาจประเมินได้ พร้อมกันนี้ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือ
อย่างยิ่งจากผู้ช่วยผู้วิจัย ได้แก่ คุณจรรยา วีรพลเทพ
และคุณแสงเดือน จันทร์ศิริศรี อีกทั้งผู้บริหาร นักวิชาชีพ
ด้านสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่ต่างๆ
ของหน่วยงานที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการศึกษา ตลอดจน
การสนับสนุนต่างๆ จากครอบครัว ครูบาอาจารย์ และ
มิตรสหายใกล้ชิด ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่าน ที่ได้เอื้อ
นามและแม่มีได้เอื้อนามไว้ ณ ที่นี้ ผู้วิจัยระลึกถึงและ
ซาบซึ้งในน้ำใจไมตรีและการช่วยเหลือของทุกท่านเสมอ
และหวังว่างานวิจัยครั้งนี้จะมีคุณค่าต่อการยุติความ
รุนแรงต่อสตรีและผู้กระทำ ความรุนแรงทั้งปวง

หนังสืออ้างอิง

- กิติพัฒน์ นนทปัทมดลย์. (2546). **การประเมินระบบ
สวัสดิการสังคมสำหรับสตรีที่รับ
ความรุนแรง**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบ
สาธารณสุข.
- คณะกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ (2553). สาเหตุ
และการแก้ไขความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว.
สืบค้นจาก [www.senate.go.th/senate/report
_detail.php?report_id=44](http://www.senate.go.th/senate/report_detail.php?report_id=44) เมื่อ 20 เมษายน
2555.
- จะเด็จ ชาวาวีไล. (2553). **10 ปี การรณรงค์ยุติความ
รุนแรงต่อผู้หญิง ภารกิจยังไม่สิ้นสุด**.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิเพื่อนหญิง.
- จรี วิจิตรวาทการ. (2551). **ความรุนแรงต่อสตรีแปล**
จากViolence Against Women: A Thai
Perspective. สืบค้นจาก [http://nidamppm
14.files.wordpress.com/2008/11/
violence-against-woman.doc](http://nidamppm14.files.wordpress.com/2008/11/violence-against-woman.doc)เมื่อ
10 เมษายน 2555.
- ชิดชงค์ นันทนาเนตร (2547) การเรียนรู้จากการปรับ
เปลี่ยนมโนทัศน์. **วารสารสาหรานุกรมศึกษา
ศาสตร์** ฉบับที่ 32 คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชิดชงค์ นันทนาเนตร. (2548). **เอกสารประกอบการ
สอนรายวิชา 469 402 หลักการเรียนรู้
และการสอนผู้ใหญ่**. นครปฐม: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- ชิดชงค์ นันทนาเนตร. (2549). **ทฤษฎีการเรียนรู้
สำหรับผู้ใหญ่**. นครปฐม: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ. (2546). **การพัฒนาระบบ
ฐานข้อมูลและสังเคราะห์งานวิจัย
ด้านความรุนแรงในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- นาถฤดี เด่นดวง. (2555) **ความเสมอภาคหญิงชาย**.
สืบค้นจาก www.womenfamily.go.th/km.
เมื่อ 15 มกราคม 2555
- บุญเสริม หุตะแพทย์ และคณะ. (2552). งานวิจัยมสธ.
ชี้ตำรวจเฝ้าปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
เห็นเป็นเรื่องส่วนตัวของ ผัวเมีย. สืบค้นจาก
www.thaipr.net. เมื่อ 16 สิงหาคม 2555
- บุหงา ตโนภาส. (2552). **การพัฒนาระบบแบบการ
ช่วยเหลือสตรีที่ประสบปัญหาความรุนแรง
ในชีวิตคู่**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- มูลนิธิเพื่อนหญิง. (2552). **สถิติความรุนแรงต่อสตรี
ล่าสุด 52 รอนสังคมร่วมลดรุนแรงในเด็ก-
สตรี**. สืบค้นจาก www.thaipost.net/x-cite
เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2552.
- เมทินี พงษ์เวช. (2544). **แนวทางการสร้างกระแส
ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย**. กรุงเทพฯ
: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2544) **ความรุนแรงต่อผู้หญิง
ในชีวิตคู่: เสียงของผู้หญิง**. วิทยานิพนธ์
สังคมวิทยา คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- สามจันทร์ ประดับมุข. (2546). **ความรุนแรงใน**

- ครอบครัว: สถานะงานวิจัยและข้อเสนอ**
เพื่อพัฒนาโครงสร้างระบบวิจัยในอนาคต
. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2552)
มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาค
ระหว่างหญิงชาย (Thailand National
Standard and Indicators on Gender
Equality).กรุงเทพมหานคร: บิสิเนส
อินฟอร์เมชันพับลิชิตีจำกัด.
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบัน
ครอบครัว และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่ง
สหประชาชาติ. (2551). **มติหญิง-ชาย:**
ความแตกต่างบนความเหมือน. กรุงเทพฯ
: บริษัทธรรมดาเพรสจำกัด.
อวยพร เขื่อนแก้ว. (2555). **วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่.**
เชียงใหม่: ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความ
ยุติธรรม
Ajila, Chris O. (2011). Wife battering among the
Yoruba-speaking people of Southwestern
Nigeria. *Journal of Family Studies*. pp
.213–225.
Bloom, M. (1995). Multiple roles of the mentor
supporting women's adult development.
In K Taylor & C. Marienau
(Ed.), *Learning environment for women's adult
development: Bridges towards change.*
New Directions for Adult & Continuing
Education, 65, 63-72.
Boyd, R. D. (1989). "Facilitating personal
transformation in small groups, Part I."
Small Group Behavior 20: 459-474.
Boyd, R. D. (1991). *Personal transformations in
small groups.* New York, NY, Routledge.
Brookfield, S. (1984). *Adult Learners, Adult
Education and the Community.* New York:
Teachers College Press.
Brookfield, S. (1986). *Understanding and facilitating
adult learning.* San Francisco :
Jossey-Bass.
Brookfield, S. (1987). *Developing critical thinkers:
Challenging adults to explore alternative
ways of thinking and acting.* San
Francisco: Jossey-Bass.
Brookfield, S. (1990). *The Skillful Teacher.*
San-Francisco: Jossey-Bass,
Brooks, A.K. (2000). Transformation. In Hayes,
E. & Flannery, D. (Eds.), *Women as
learners: The significance of
gender in adult learning* (pp. 139-154). San
Francisco, CA: Jossey-Bass.
Brown, J. (1997). Working toward freedom from
violence: The process of change in
battered women. *Violence against
Women*, 3(1), 5-26.
Chang, H. (2006). Autoethnography: Raising
cultural consciousness of self and others.
*Methodological Developments in
Ethnography, Studies in Educational
Ethnography*, 12,207-212.
Coad, Sue. (2006). *Education for Sustainable
Development – the South Australian
Initiative.* A paper presented in 10th
APEID International Conference Bangkok,
December, 2006.
Coombes, Phylida (2006) "Form the Margins to
the Center : The Power of Transformative
Learning in Australia", *Teaching and
Teacher Education : An International
Journal of Research and Studies*. Vol.
22 No. 77 2006, pp. 759 -765.

- Cranton, P. (1992). *Working with Adult Learners*. Toronto ; Ontario : Wall & Emerson.
- Cranton, P. (1997). *Transformative Learning in Action : Insights from Practice*. **New Directions for Adult and Continuing Education**. No. 74 San Francis ; o. CA : Jossey – Bass.
- Cranton, P. (2000). Individual differences and transformative learning. In J. Mezirow and Associates (Ed.), **Learning as transformation**. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Cranton, P. (2002). Teaching for Transformation in J. M. Ross-Gordon (ed.) **New Directions for Adult and continuing Education**. No. 93 Contemporary viewpoints on teaching adult effectively. San Francisco, CA :Jossey – Bass.
- Cranton, P. & King, P. (2003). Transformative learning as a professional development goal. **New Perspectives on Designing and Implementing Professional Development of Teachers of Adults**, 98 (Summer), 31-37.
- Cranton, P. (2006a). Musings and reflections on the meaning, context, and process of transformative learning. A dialogue between John M. Dirkx and Jack Mezirow, **Journal of Transformative Education**, 2006, 4(2), 123-139.
- Cranton, P. (2006b). Fostering authentic relationships in the transformative classroom. **New Directions for Adult and Continuing Education**, 109(Spring), 5-13.
- Cranton, P. (2006c). *Understanding and promoting Transformative Learning : A Guide for Educators of Adults*. 2nd ed. San Francisco ; CA : Jossey – Bass.
- Cranton, P. & Wright, B. (2008). The transformative educator as learning companion. **Journal of Transformative Education**, 6(1), 33-47.
- ECCV. (2013). **ECCV Policy Research Paper “ Women Surviving Violence: Cultural Competence in Critical Services”**. Victoria, Australia: Ethnic Communities’ Council of Victoria Inc.
- Ettling, D. (2006). Ethical demands of transformative learning. **New Directions for Adult and Continuing Education**, 109 (Spring), 59-67.
- Freire, P. (1970). *Peadagogy of the Oppressed*. New York : Harper & Herder.
- Freire, P. (1972) **Cultural Action for Freedom**. Harmondsworth: Penguin
- Freire, P. (1973). **Education for critical consciousness**. New York: Seabury Press.
- Holly, M. (1989). *Writing to grow*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Inglis, T. (1997) ‘Empowerment and emancipation’ **Adult Education Quarterly** 48 (1) 3 - 14
- Inglis, T. (1998) ‘A critical realist approach to emancipation: a response to Mezirow’ **Adult Education Quarterly** 49 (1) 72 – 76
- Johnson-Bailey, J., & Alfred, M. V. (2006). Transformational teaching and the practices of black women adult educators. **New Directions for Adult and Continuing Education**, 109(Spring), 49-58.
- Kumi-Yeboah, Alex. (2010). Examining Activities

- that Promote Transformative Learning of Black African International Adult Learners in an American University. *International Forum of Teaching and Studies*. Marietta : 2010. Vol. 6, Iss. 2; pg. 13, 10 pgs
- Loughlin, K. A. (1993). *Women's Perceptions of Transformative Learning Experiences within Consciousness-Raising*. San Francisco, CA: Mellen Research University Press.
- Love, Katie Lynn. (2009). An emancipatory study with African-American women in predominantly White nursing schools. Paper AAI3360697. ETD Collection for University of Connecticut.
- Mandell, A., & Herman, L. (2007). The study and transformation of experience. *Journal of Transformative Education*, 5(4), 339-353.
- McClary, S. A. (1990). Stress, Coping, and Adult Education. In Rossman, M. H. and Rossman, M. E. Eds. *Applying Adult Development Strategies. New Directions for Adult and Continuing Education*. No. 45. Spring 1990. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Merwe, Marietjie and Albertyn, Ruth M. (2008) Transformation through training: application of emancipatory methods in a housing education programme for rural women in South Africa. สืบค้นจาก <http://cdj.oxfordjournals.org/cgi/content/abstract/bsp001v1>. เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2555.
- Mezirow, J. (1981). A Critical Theory of Adult learning and education *Adult Education* (32) 3-24.
- Mezirow, J. & Associates. (1990). *Fostering critical reflection in adulthood; A guide to transformative and emancipatory learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (1994). Understanding Transformation Theory. *Adult Education Quarterly*. Vol. 44.
- Mezirow, J. (1997). Transformative Learning : Theory to Practice in Transformative learning in Action : Insights from Practice. *New Directions for Adult and Continuing Education*. No. 74 Edited by P. Cranton pp. 5-12, San Francisco, CA :Jossey – Bass.
- Mezirow, J. (1998) On critical reflection. *Adult Education Quarterly*, 48(3), 185-198.
- Mezirow, J. & Associates. (2000a). *Learning as transformation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (2000b). Learning to Think Like an Adult: Core Concepts of Transformation Theory. In *Learning as Transformation. Critical Perspectives on a Theory in Progress*. Edited by Mezirow Jack et al. San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Mezirow, J. (2003a). Changing Perspective: Theory and Practice of Transformative Learning. In *Adult Development in Post-Industrial Society and Working Life*. Edited by Hagström Tom. Stockholm: Department of Education, Stockholm University.
- Mezirow, J. (2003b). Transformative learning as discourse. *Journal of transformative*

- learning, 1(1), 58-63.
- Mezirow, J. (2006) An overview of transformative learning. In P. Sutherland & J. Crowther (Eds), **Lifelong learning: Concepts and contexts**. New York, Routledge (pp. 24-38).
- National Institute of Public Cooperation and Child Development, India. (2009). **Research Abstracts on Women's Empowerment 1998 – 2008**. New Delhi: Documentation Centre for Women and Children.
- Nitiri, Daphne W. and Stewart, Merry. (2009) Transformative Learning Intervention: Effect on Functional Health Literacy and Diabetes Knowledge in Older African Americans. **Gerontology & Geriatrics Education**, Volume 30, Issue 2 April 2009, pages 100 – 113
- O'Sullivan, E. (1999). **Transformative learning: Educational vision for the 21st century**. London: Zed Books.
- O'Sullivan, E. (2003). Bringing a perspective of transformative learning to globalize consumption. **Internadional Journal of Consumer Studies**.27(4) 2003. pp. 326-330.
- O'Sullivan, E. (2008). Finding our way in the great work. **Journal of Transformative Education**, 6(1), 27-32.
- Peters, H. (2006). Using critical discourse analysis to illuminate power. In P. Andersson & J. Harris, (Eds.). **Re-theorising the recognition of prior learning** (pp. 163-182). Leicester, UK: NIACE.
- Riegel, K. F. (1975). Adult life crises: A dialectical interpretation of development. In N. Datan & L. H. Ginsberg (Eds.), **Lifespan developmental psychology** (pp. 99-127). New York: Academic Press.
- Salonen, Santtu (2008) The Characteristics of the Intimate Batterer and Violence in Sunnari, Vappu et al. (Editor).
- (2008) **The multidisciplinary conference From Violence to Caring. Gendered and Sexualized Violence as the Challenge on the Life-span**. Women's and Gender Studies, Department of Educational Sciences and Teacher Education, University of Oulu.
- Southern, N. L. (2007). Mentoring for transformative learning: The importance of relationship in creating learning communities of care. **Journal of Transformative Education**, 5(4), 329-338.
- Taylor, E.W. (1998) **The Theory and Practice of Transformative Learning: A Critical Review**. Columbus, Ohio: H E R I C Clearinghouse on Adult, Career, & Vocational Education (Information Series No. 374).
- Taylor, E.W. (ed.) (2006) **Teaching for Change : Fostering Transformative Learning in the Classroom: New Directions for Adult and Continuing Education**. No. 109 CA: Jossey – Bass.
- Taylor, E.W. (2007). An update of transformative learning theory: A critical review of the empirical research (1999-2005). **International Journal of Lifelong Education**, 26(2), 173-191.

- Taylor, E.W. (2008). Transformative learning theory. **New Directions for Adult and Continuing Education**, 119(Fall), 5-15.
- Tisdell, E. (1993) 'Feminism and adult learning: power, pedagogy and praxis' **New Directions for Adult and Continuing Education**, 57, pp. 91 - 103
- Tisdell, E. J. (2000). Feminist pedagogies in Hayes E. & Fanney D. **Women as learners : The significance of gender in adult learning**. San Francisco : Jossey Bass.
- United Nations General Assembly. (2006). **In-depth study on all forms of violence against women: Report of the Secretary-General**. Geneva: United Nations.
- White, Linda Lou (2001). **Hope in Process: A Qualitative Study of Victim Offender Mediation/Dialogue in Texas**. Ph.D. dissertation, Office of Graduate Studies, Texas A&M University.
- WHO.(2007) **Life Skills Education for Health and Development**. Geneva: WHO.
- Willink, Kate; Williams, Chris; Nelson, Lindsay. (2006). **Using the electronic portfolio to track transformation in student perspectives on diversity in the classroom setting**. The Proceeding of Ninety-Second Annual Convention of the national Communication Association on Creating Sites for Connection and Action. November 16 - 19, 2006. San Antonio, Texas.

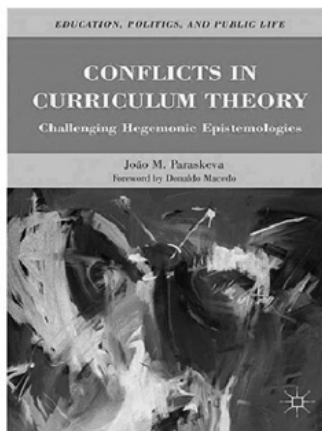
บทปริทัศน์หนังสือ

ความขัดแย้งของทฤษฎีหลักสูตร: การท้าทายปรัชญาว่าด้วยความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง

Conflicts in curriculum theory: Challenging hegemonic epistemologies

ออมลีน จตุพร*

อมรวรัตน์ วัฒนาราช**

บทนำ

หนังสือเรื่อง *The Conflicts in curriculum theory: Challenging hegemonic epistemologies* หรือ “ความขัดแย้งของทฤษฎีหลักสูตร: การท้าทายปรัชญาว่าด้วยความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง” เขียนโดยนักวิชาการด้านหลักสูตรเชิงวิพากษ์ João M. Paraskeva และตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Palgrave Macmillan, New York ในปี ค.ศ. 2011 หนังสือฉบับนี้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตร (Curriculum Studies) กลายเป็นศาสตร์ที่ก้าวพ้นขอบเขตของวิชาชีพไปสู่ความเป็นสากล โดย Paraskeva เรียกร้องให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรมีความเป็นอิสระจากพันธนาการของทฤษฎีว่าด้วยความรู้ (ญาณวิทยา) ที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง Paraskeva ได้รับเอาแนวคิดของ Santos

(2008 : xix) ที่กล่าวว่า “การปลดปล่อยองค์ความรู้หรือศาสตร์ต่างๆ ให้เป็นอิสระล้วนขึ้นอยู่กับแนวคิดที่ว่าความยุติธรรมเชิงสังคมอันเป็นสากล (Universal social justice) มิได้มีอยู่จริงโดยปราศจากความยุติธรรมเชิงปัญญาอันเป็นสากล (Universal cognitive justice) รวมทั้งตระหนักที่ยึดถือในเรื่องวัฒนธรรมเดียวภายใต้ขอบเขตองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ และทำยที่สุดองค์ความรู้ที่มีความเข้มข้นดังกล่าวจำเป็นต้องถูกตรวจสอบโดยองค์ความรู้อื่นๆ ที่มีไข้องค์ความรู้กระแสหลัก” จากแนวคิดที่ปรากฏในข้อความดังกล่าวนี้ Paraskeva ได้อธิบายโดยการใช้ข้อโต้แย้งเพื่อสนับสนุนความหลากหลายของทฤษฎีว่าด้วยความรู้และองค์ความรู้แบบพหุวัฒนธรรม Paraskeva (2011 : 152) เสนอว่าพวกเรา (นักวิชาการด้านศาสตร์หลักสูตร) จะต้องตระหนักว่าองค์ความรู้อื่นๆ ต่างก็มีบทบาทและพื้นที่ในวงการวิชาการเช่นกัน ซึ่งนักทฤษฎีหลักสูตรต้องก้าวข้ามอาณาเขตที่ตะวันตกเป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้ทั้งหมด หันมาให้ความสนใจขององค์ความรู้อื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือองค์ความรู้ที่ชาวตะวันตกเป็นผู้กำหนด และให้ความสำคัญต่อองค์ความรู้ท้องถิ่น/ความรู้พื้นบ้านทั้งในและนอกอาณาเขตที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง

Paraskeva ได้พิจารณาศาสตร์ด้านหลักสูตรจากมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ โดยการอุปมาเปรียบเทียบกับว่า “หลักสูตร” เป็นเสมือน “สายน้ำ” กล่าว

* นักศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คือ หลักสูตรมีลักษณะไม่คงที่ มีลักษณะเป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทที่แตกต่างกัน ดังสายน้ำที่ไหลอยู่ตลอดเวลา ไม่อยู่นิ่ง ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ดังนั้น การเปรียบเทียบดังกล่าวช่วยให้เกิดความเข้าใจว่าศาสตร์ด้านหลักสูตรมีวิวัฒนาการมาอย่างไร รวมถึงเหล่านักวิชาการด้านหลักสูตรที่มีพื้นฐานความเชื่อชาญแตกต่างกันพยายามทำให้องค์ความรู้ของกลุ่มตนกลายเป็นองค์ความรู้กระแสหลักในศาสตร์ด้านหลักสูตร เจกเช่นเดียวกับความพยายามที่จะควบคุมการไหลของสายน้ำนั่นเอง Paraskeva ได้เสนอทฤษฎีหลักสูตรที่เป็นพลวัตในบริบททางสังคม-วัฒนธรรมของพื้นที่ต่างๆ เพื่อท้าทายทฤษฎีว่าด้วยความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง และเพื่อตอบสนองต่อองค์ความรู้ที่หลากหลายในศาสตร์ด้านหลักสูตร Paraskeva ได้แย้งว่า ความไม่มีเอกลักษณะหรือขอบเขตที่แน่นอนในศาสตร์เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรที่มีความยุติธรรมทางสังคม เนื่องจากองค์ความรู้แบบตะวันตกเป็นศูนย์กลางมีอิทธิพลครอบคลุมนศาสตร์ด้านหลักสูตร ซึ่งรวมถึงการทำให้องค์ความรู้อื่นๆ ถูกกดทับหรือไม่มีพื้นที่ในการแสดงออก

ทฤษฎีหลักสูตรแบบพลวัตได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้/หลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เรียกว่า วาทกรรม (Discourse) ในบริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะจำเพาะ ดังนั้นจึงมิได้มีความเป็นกลาง มิได้มีอยู่หนึ่งเดียวแต่มีลักษณะที่เป็นพหุลักษณะ ความรู้/หลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวางแผนเพื่อการควบคุมหรือตัดสินความถูกต้องได้แน่นอน แต่ขึ้นอยู่กับการตีความของผู้รับรู้อย่างมีจุดยืนและอัตลักษณ์ที่ต่างกันอันเนื่องมาจากการมีภูมิหลังที่ต่างกัน นอกจากนี้ ความรู้/หลักสูตรยังมีลักษณะเป็นพลวัตทำให้ไม่สามารถควบคุม คัดการณ์และทำนายได้ ดังนั้นความรู้

/หลักสูตรจึงมีลักษณะจำเพาะในด้านประวัติความเป็นมา เป็นอัตวิสัย มีความสุนทรีย์ และเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลที่ไม่สามารถดำเนินการควบคุมได้แบบเครื่องจักรกลนั่นเอง (อภิภา ปรัชญพทุทธิ 2555 : 156-157)

ความขัดแย้งของทฤษฎีหลักสูตร: การท้าทายปรัชญาว่าด้วยความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง

กระบวนการทัศน์การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development paradigm) มีที่มาจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม มโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการผลิตตามสายพานภายในโรงงานอุตสาหกรรมได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวการบริหารจัดการทางวิทยาศาสตร์ นักวิชาการด้านหลักสูตรส่วนใหญ่ยอมรับมโนทัศน์ดังกล่าวและมองว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (องอาจ นัยพัฒน์ 2553 : 4) โดยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะให้ความสำคัญกับการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด รวมถึงการสร้างเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้ซึ่งก็คือครู/ผู้สอน สามารถนำแผนการจัดการศึกษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

ในยุคเฟื่องฟูของเมืองอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การขยายตัวของพลเมืองชาวอเมริกัน และการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของพลเมืองเชื้อสายต่างๆ ส่งผลให้หลักสูตรกลายเป็นเครื่องมือส่งผ่านอุดมการณ์ของรัฐไปสู่พลเมืองที่มีจำนวนมหาศาล ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจึงต้องออกแบบหลักสูตรอย่างมีระบบระเบียบชัดเจนซึ่งเริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์หลักสูตร ตามด้วยการกำหนดโครงสร้างเนื้อหาวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาไปจนถึงวิธีการประเมินผลลัพธ์

การเรียนรู้ซึ่งคาดว่าจะเป็นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในที่สุดการพัฒนาหลักสูตรได้กลายเป็นกิจกรรมของนักวิชาการที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะทางเพื่อการสร้างหลักสูตรนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรจึงให้ความสำคัญกับการสร้างกฎเกณฑ์ การกำหนดประสิทธิภาพ และการกำกับควบคุม และในขณะที่เดียวกันควรมีความสอดคล้องกับความต้องการของพลเมืองที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Pinar, Reynolds, Slattery & Taubman 2006 : 6)

นอกจากนั้น การพัฒนาหลักสูตรต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร อย่างไรก็ตามศาสตร์ด้านหลักสูตรในปัจจุบันเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ที่เคยถูกครอบงำโดยหลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ในยุคนี้เกิดกระบวนทัศน์ที่ใช้ในการศึกษาหลักสูตรและความสัมพันธ์กับพื้นฐานการศึกษาโดยมองว่าครูอาจารย์ และนักปฏิบัติในวงการศึกษามีใช้ช่างเทคนิค (Technicians) ที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าโดยปราศจากการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์เท่านั้น หากต้องให้ความสำคัญกับความซับซ้อนที่อยู่ในบริบทเชิงนิเวศวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจอีกด้วย กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรจึงกลายเป็นกระบวนทัศน์ที่มีความสำคัญน้อยลง โดยกระบวนทัศน์การทำความเข้าใจหลักสูตร (Understanding Curriculum) กลายเป็นกระบวนทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาแทนที่ในฐานะที่เป็นวาทกรรมหลักสูตรร่วมสมัยนั่นเอง

กระบวนทัศน์การทำความเข้าใจหลักสูตรจึงเป็นเครื่องมือที่นักวิชาการด้านหลักสูตรสามารถนำไปใช้เพื่อท้าทายสภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคมโลกยุคปัจจุบัน การทำความเข้าใจหลักสูตรให้ความสำคัญกับประสบการณ์ชีวิตหรืออัตชีวประวัติของบุคคล (Autobiography) และให้กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาที่ก้าวข้ามขอบเขตกระบวนทัศน์การพัฒนา

หลักสูตร ในปี 1970's สมาคมและองค์กรนักวิชาการที่ทำงานด้านการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรได้ร่วมกันสร้างนิยามใหม่ให้แก่ศาสตร์ด้านหลักสูตร โดยการนำอัตชีวประวัติมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักสูตรและสาระสำคัญของการศึกษา จึงกล่าวได้ว่าประชาคมนักวิชาการในศาสตร์ด้านหลักสูตรมีความพยายามที่จะปฏิรูปกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรไปสู่การทำความเข้าใจหลักสูตรในฐานะที่เป็นตัวบทอันหลากหลาย กล่าวโดยละเอียดก็คือ นับตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษที่ 1970's เป็นต้นมา แนวคิดหลักสูตรตามกระบวนทัศน์การศึกษาแนวสมัยใหม่นิยม เริ่มถูกท้าทายโดยนักการศึกษาแนวปฏิรูป (Reconceptualists) ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นกระบวนทัศน์การศึกษาเชิงวิพากษ์และหลังสมัยใหม่นิยม หนึ่งในนักการศึกษาแนวปฏิรูปที่สำคัญ คือ William Pinar ที่วิจารณ์ว่าการนิยามหลักสูตรเป็นคำนามว่าลู่วิ่งนั้นเป็นการตีความที่คลาดเคลื่อน โดยเสนอว่าแท้จริงแล้วคำว่า currere ควรแปลเป็นคำกริยาว่าการวิ่งในสนามแข่ง (the running of the race) ดังนั้นหลักสูตรในที่นี้ จึงหมายถึง การเดินทางเพื่อค้นหาตนเอง (internal journey) โดยการตีความและสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตของตนเองด้วยกระบวนการสร้างและสะท้อนความคิดจากอัตชีวประวัติ (autobiographical reflect) จุดหมายปลายทางของหลักสูตรนี้คือ การช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและการปลดปล่อยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากข้อจำกัดอันเกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติ ลัทธิความเชื่อและจิตใจที่คับแคบ และช่วยให้เห็นโอกาสและความเป็นไปได้ใหม่ในชีวิตทั้งสำหรับตนเอง ผู้อื่น และสังคมโลก (Schubert, 1986)

นอกจากนั้นใจความสำคัญจากหนังสือ Understanding Curriculum เขียนโดย Pinar, Reynolds, Slattery & Taubman (2006) ได้อธิบายความหมายของ “การทำความเข้าใจหลักสูตร” (Understanding Curriculum) ในฐานะตัวบท

อันหลากหลาย รูปแบบของตัวบทต่างๆ ที่คณะผู้เขียนได้อธิบายไว้นั้นมีความครอบคลุมทั้งเชิงประวัติศาสตร์ การเมือง สุขทรียภาพ ปรัชญาการณ และอัตชีวประวัติ แก่นแกนสำคัญของการทำความเข้าใจหลักสูตรมีความสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับกระบวนการทัศน์การศึกษาเชิงปฏิรูปที่นำเสนอโดย William Pinar เพื่อใช้ปฏิรูปกระบวนการทัศน์ในศาสตร์ด้านหลักสูตร แนวคิดและแนวการปฏิบัติของการทำความเข้าใจหลักสูตรมีความแตกต่างจากกระบวนการทัศน์การพัฒนาหลักสูตรที่มองหลักสูตรว่า เป็นเรื่องของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเน้นความมีประสิทธิภาพทางสังคม ซึ่งการทำความเข้าใจหลักสูตรไม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความมีประสิทธิภาพทางสังคมที่เน้นการทดสอบและการบรรลุมাত্রฐานการเรียนรู้ที่กำหนดโดยรัฐ หากแต่หลักสูตรมีลักษณะเชิงปรัชญา เกี่ยวกับปัจเจกบุคคล และกระบวนการไตร่ตรองประสบการณ์ชีวิตในบริบทของการศึกษาอย่างลึกซึ้ง ในบทปริทัศน์หนังสือฉบับนี้ผู้เขียนได้นำกระบวนการทัศน์ทำความเข้าใจหลักสูตร (Pinar 2003) มาใช้พิจารณาหลักสูตรในฐานะที่เป็นตัวบทแบบพลวัต ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของนักวิชาการที่ต้องการพัฒนาให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรมีความก้าวหน้าและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในบทที่ 1 เรื่อง “ธรรมชาติของความขัดแย้ง” Paraskeva ได้อธิบายประเด็นเรื่องความขัดแย้งในศาสตร์ด้านหลักสูตรโดยใช้มุมมองเชิงประวัติศาสตร์ โดย Paraskeva ได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงวิธีการที่หลักสูตรของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ได้พยายามหลบเลี่ยงไม่ให้ความขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้น รวมถึงทำการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมผ่านหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) ซึ่งแก่นแกนสำคัญของความขัดแย้งต่างๆ นี้เป็นเสมือนชุดของความรู้ที่ถูกกำหนดไว้แล้วล่วงหน้า คำถามที่นักการศึกษาเชิงวิพากษ์จำเป็นต้องถามคือ ความรู้

อะไรที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ Paraskeva (2011 : 22) ได้กล่าวถึง ธรรมชาติของความขัดแย้งซึ่งถูกกำหนดโดยสภาพบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งรูปแบบและเนื้อหาสาระ เป็นความขัดแย้งที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมและมีสถาบันการศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแนวคิด/อุดมการณ์ดังกล่าวให้กว้างขวางออกไปสู่เด็กและเยาวชนของสังคมนั้นๆ นอกจากนี้ผู้เขียนได้ย้อนกลับไปศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาเชิงวิพากษ์ เช่น Michael Apple, Henry Giroux และ William Pinar รวมถึงนักการศึกษาแนวปฏิรูปว่าแนวคิดดังกล่าวได้ทำทลายวาทกรรมความรู้กระแสหลักและความรู้ที่ถูกกดทับไว้ในศาสตร์ด้านหลักสูตรอย่างไร

ในบทที่ 2 เรื่อง “การต่อสู้เพื่อให้เป็นอิสระจากการควบคุมความรู้” เป็นการนำเสนอบทบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ของศาสตร์ด้านหลักสูตรในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี 1890's จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 การอธิบายความขัดแย้งและความไม่ลงรอยกันของกระบวนการทัศน์ในศาสตร์ด้านหลักสูตร รวมถึงการต่อสู้ระหว่างนักวิชาการด้านหลักสูตรที่ยึดถือกระบวนการทัศน์ในการมองหลักสูตรแตกต่างกันเพื่อให้กระบวนการทัศน์ของกลุ่มตนได้รับการยอมรับ กล่าวคือกระบวนการทัศน์สมัยใหม่ (Modernist paradigm) ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้และการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปรัชญาแนวปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่มีข้อสมมติว่าความรู้คือสัจธรรม กฎและข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่อย่างเป็นกลางตามธรรมชาติแยกออกจากผู้รับรู้ โดยบุคคลจะสามารถเข้าถึงความรู้นี้ได้ด้วยวิธีการแสวงหาความรู้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นความสำคัญของความเที่ยง ความตรง และความเป็นวัตถุวิสัยของข้อความรู้ที่ค้นพบ นอกจากนี้ความรู้เป็นสิ่งที่สามารถศึกษาแบบแยกส่วนได้ ดังนั้นในด้านนิยามเกี่ยวกับความหมายของ “ความรู้” และกระบวนการของหลักสูตรนั้น มองว่าความรู้/หลักสูตรคือ พิมพ์เขียว (Blueprint) สำหรับนำไปจัดการเรียนการสอนรูปแบบของหลักสูตรจะดำรงอยู่คงที่ (static) และ

ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะนำไปใช้ในสถาบันการศึกษาแห่งใด Tierney (2002) นักการศึกษาเชิงวิพากษ์และหลังสมัยใหม่นิยามวิจารณ์ว่า รูปแบบหลักสูตรลักษณะนี้ดำรงอยู่เสมือนว่ามีความเป็นกลางหรือไร้เดียงสา กล่าวคือมิได้สนับสนุนลัทธิความเชื่อใดรูปแบบหลักสูตรเหล่านี้มิได้ให้ความสำคัญกับประเด็นความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ชนชั้น และเพศสภาพของผู้สอนและผู้เรียนว่ามีผลกระทบต่อหลักสูตรอย่างไร หรืออาจกล่าวได้ว่าการจัดรูปแบบหลักสูตรในลักษณะนี้สะท้อนข้อสมมติว่าไม่ว่าจะนำหลักสูตรรูปแบบใดไปใช้ในบริบทของสถาบันที่มีภูมิหลังทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันเพียงใด ก็ยังคงเป็นรูปแบบหนึ่งเดียวกันอยู่เช่นเดิม ดังนั้นนักการศึกษาเชิงวิพากษ์จึงวิจารณ์ว่าการจัดรูปแบบหลักสูตรในลักษณะนี้มองข้ามความหลากหลายทางค่านิยม ความเชื่อ และจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในหลักสูตรแต่ละรูปแบบนั่นเอง นอกจากนี้ Paraskeva ได้วิพากษ์วิจารณ์งานและแนวคิดของนักทฤษฎีหลักสูตรคนสำคัญในวงการวิชาการ เช่น Frank Ward, Elliot Eisner และ William Doll โดย Paraskeva อธิบายว่านักทฤษฎีหลักสูตรเหล่านี้เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดการต่อสู้เพื่อให้เป็นอิสระจากการควบคุมความรู้โดยกลุ่มคน องค์กร หรือสถาบันที่มีอำนาจเหนือกว่านั่นเอง

ในบทที่ 3 เรื่อง “เครื่องมือง่ายๆ สำหรับปรากฏการณ์ร้ายแรงถึงแก่ชีวิต” ผู้เขียนให้ความสำคัญกับความขัดแย้งภายในศาสตร์ด้านหลักสูตรและทฤษฎีหลักสูตรช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ในสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลานั้นบริบททางสังคมของสหรัฐอเมริกาได้เผชิญกับความท้าทายอย่างรุนแรงจากระบบทุนนิยมที่เน้นการผลิตแบบโรงงานอุตสาหกรรม Paraskeva ได้สำรวจแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น แนวคิดเชิงธรรมชาติและมนุษยนิยมของ Harris และ Elliot การศึกษาแบบสำเร็จรูปของ Prosser การศึกษาสายอาชีพศึกษาของ

Snedden และรูปแบบการศึกษาที่เน้นประสิทธิภาพทางสังคมของ Bobbitt และ Charters ในยุคนี้นักศึกษาด้านหลักสูตรมีแนวคิด/ทฤษฎีที่เป็นฐานคิดในศาสตร์มากจนเกินไป ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่นักการศึกษาและนักวิชาการด้านหลักสูตร เช่น Dewey, Inglis, Bode, Kilpatrick และ Ayers มีมุมมองต่อนิยามของหลักสูตรและความหมายของการศึกษา (Education) แตกต่างกันไป จึงทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรขาดความเป็นหนึ่งเดียวกันหรือการมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนนั่นเอง

ในบทที่ 4 เรื่อง “การถือกำเนิดของหลักสูตรรูปแบบ Ralph Tyler” ผู้เขียนบรรยายถึงการเข้ามาของหลักสูตรรูปแบบ Tyler และกระบวนการกลายเป็นแนวทางหลัก (Dominant) ในศาสตร์ด้านหลักสูตร Paraskeva (2011 : 73) กล่าวว่า Tyler เป็นผู้มีชัยเหนือกระบวนการทัศน์หลักสูตรของนักวิชาการท่านอื่นๆ ในยุคศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ Tyler ได้บูรณาการแนวคิดและแนวปฏิบัติในศาสตร์ด้านหลักสูตรทั้งที่เป็นแนวทางหลักและแนวทางอื่นๆ ที่ได้รับการยอมรับน้อยกว่าเข้าด้วยกันจนกลายเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาแบบ Tyler อย่างไรก็ตามแนวคิดของ Tyler ก็ยังมีประเด็นที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง Paraskeva กล่าวได้แย่งว่ารูปแบบหลักสูตรของ Tyler (Tyler's rationale) “ได้สร้างพื้นที่ที่ทำให้ความเป็นมนุษย์ลดลง เสียงต่างๆ ถูกกดทับและทำให้ไม่ได้ยิน สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นพื้นฐานของการศึกษาที่การเมืองเข้ามามีบทบาทเป็นผู้เล่นผู้แสดงที่สำคัญ สิ่งนี้จึงเป็นหัวใจของการตัดสินใจทางนโยบายการศึกษาที่ Tyler มิได้ให้ความสำคัญรวมถึงการละเลยการวิเคราะห์บทบาทสำคัญที่แสดงโดยกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจในการจัดหลักสูตรและการศึกษา” ในบทนี้ Paraskeva ได้สะท้อนแนวคิดของนักวิชาการด้านหลักสูตรเชิงวิพากษ์ เช่น Apple (2001) ที่อธิบายอย่างชัดเจนว่า หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรฉบับทางการตามแนวคิดของ Tyler ช่วยสนับสนุนความ

ถูกต้องแบบปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ ของชนชั้นปกครองที่กำหนดวัฒนธรรม แนวคิด และอุดมการณ์ และทำการส่งผ่านแนวคิดเหล่านั้นให้คงอยู่สืบไปในสังคมผ่านการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน หลักสูตรจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการเมืองเชิงสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural politics) หรือเปรียบได้กับสมรภูมิการต่อสู้ทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นจึงไม่มีความเป็นกลางและให้ความสนใจเป็นพิเศษในการวิเคราะห์หลักสูตรแฝง ซึ่งหลักสูตรแฝงหมายถึงผลลัพธ์ที่ไม่ได้คาดหวังให้เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งการเรียนรู้อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแฝงมีความครอบคลุมสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่บ่อยครั้งจะแฝงอยู่ในพฤติกรรมที่มีอคติของผู้สอนนั่นเอง

ในบทที่ 5 เรื่อง “การไปสู่ทางออกที่ดีกว่า” ผู้เขียนได้ศึกษาอย่างละเอียดว่าผลที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ทำให้เกิดความท้าทายใหม่ในศาสตร์ด้านหลักสูตรอย่างไร โดยรูปแบบการจัดการศึกษาที่เน้นประสิทธิภาพทางสังคมมิใช่แนวทางหลักในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนอีกต่อไป ความต้องการของสังคมในยุคหลังสงครามได้เรียกร้องให้เกิดการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตหรือการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพบริบทวิถีชีวิตของผู้เรียนที่เป็นจริง Paraskeva (2011 : 94) เชื่อว่าการศึกษารูปแบบนี้ถือเป็นการเกิดใหม่ของรูปแบบการจัดการหลักสูตรและการศึกษาที่ Bobbitt และ Charters ได้เคยเสนอไว้ในทศวรรษก่อนๆ รูปแบบที่เกิดขึ้นนี้ให้ความสำคัญกับธรรมชาติและความเป็นมนุษย์ รวมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตามนักวิชาการคนสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากในศาสตร์ด้านหลักสูตรจะยังคงเป็น Tyler แต่ Schwab ก็เป็นนักวิชาการแนวปฏิรูปอีกท่านที่ต่อต้านกระบวนการทัศน์ปฏิฐานนิยมและพฤติกรรมนิยมซึ่งกำหนดแบบแผนการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่างๆ ทั่วสหรัฐฯ

อเมริกา

ในบทที่ 6 เรื่อง “การเรียกร้องให้หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับบริบทสังคม” ผู้เขียนนำเสนอรายละเอียดกระแสความกดดันด้านสังคม การเมือง และอุดมการณ์ความเชื่อที่สหรัฐฯอเมริกาจำต้องเผชิญในช่วงทศวรรษ 1960's กล่าวคือ สงครามเวียดนามและความเคลื่อนไหวไปสู่สงครามกลางเมืองก่อให้เกิดความท้าทายอย่างมหาศาลแก่นักทฤษฎีหลักสูตร การที่นักเรียนนักศึกษาก่อการปฏิวัติเพื่อต่อต้านการแบ่งแยกเชื้อชาติ การเรียกร้องความยุติธรรมทางสังคม และการจัดหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรม ล้วนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในศาสตร์ด้านหลักสูตร หลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและบทบาทหน้าที่เชิงสังคมวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษากลายเป็นแก่นสำคัญในงานของนักวิชาการ เช่น Du Bois ในบทนี้ยังกล่าวถึงงานของนักวิชาการแนวมาร์กซิสต์ร่วมสมัย เช่น Michael Apple, Michel Foucault และ Henry Giroux ในฐานะที่เป็นผู้ท้าทายแนวคิดที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้/หลักสูตร ซึ่ง อภิภา ปรัชญพฤทธิ (2555 : 219) กล่าวว่านักวิชาการในกลุ่มนี้อธิบายถึงปรากฏการณ์การผลิตซ้ำทางสังคมและเหตุผลที่ทำให้การศึกษามีได้ช่วยให้นักเรียนนักศึกษาที่มีภูมิหลังจากชนชั้นแรงงานมีโอกาสที่จะเลื่อนชั้นทางสังคม โดยเสนอทฤษฎีสমনัย (Correspondence theory) ที่ตั้งข้อสังเกตว่าเด็กที่มาจากครอบครัวชนชั้นแรงงาน เมื่อเติบโตและจบการศึกษาออกไปจากโรงเรียนมักหนีไม่พ้นที่จะกลับไปอยู่ในชนชั้นเดียวกับบรรพบุรุษของตน ในขณะที่ทฤษฎีการต่อต้านและ/หรือการผลิตซ้ำทางสังคม (Resistance theory and/or Cultural reproduction theory) ชี้ให้เห็นบทบาทของสถาบันการศึกษาในการสืบสานความไม่เท่าเทียมระหว่างชนชั้น โดยการปฏิเสฐทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ของชนชั้นแรงงานซึ่งส่งผลให้เด็กเหล่านี้ต่อต้านการเรียน มีผลการเรียน

ที่ไม่ดี และสูญเสียโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคม
ในบทที่ 7 เรื่อง “กำเนิดและความสำคัญ
ของสายธารแห่งหลักสูตรบนฐานคิดเชิงวิพากษ์”
Paraskeva อธิบายประเด็นเชิงวิพากษ์ว่า ศาสตร์
ด้านหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและมี
แนวทางในการพิจารณาหลักสูตรหลากหลายแนวทาง
เกินไป เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทเกี่ยวกับความกดดัน
ด้านสังคม การเมือง และอุดมการณ์ความเชื่อใน
ปัจจุบัน Paraskeva ได้กล่าวย้อนกลับไปในศตวรรษ
ที่ 19 เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกระแส
ความกดดันทางสังคมที่มีต่อสถานภาพของศาสตร์
ด้านหลักสูตรร่วมสมัย นอกจากนี้ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญ
ต่อการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปสังคมที่มีความ
ยุติธรรมโดยการอธิบายที่มาของนักการศึกษาแนว
พิพัฒนาการนิยมและนักการศึกษาแนววิพากษ์
Paraskeva ได้วิพากษ์สภาพความขัดแย้งที่ดำรงอยู่
การแสวงหาความหมายใหม่ให้แก่การศึกษา และ
กระแสความกดดันต่างๆ ที่ทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตร
มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งล้วนมาจากการที่นักทฤษฎี
หลักสูตรมีกระบวนการทัศน์ในการมองหลักสูตรแตกต่างกัน
ได้พยายามช่วงชิงพื้นที่ให้องค์ความรู้ของตนได้รับ
การยอมรับในวงวิชาการ

ในบทสุดท้าย “การทำทนายปรัชญาว่าด้วย
ความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลาง: สูทฤษฎี
หลักสูตรที่เป็นพลวัต” Paraskeva อธิบายว่าเรา
(นักวิชาการด้านศาสตร์หลักสูตร) จำเป็นต้องมีจุดยืน
ที่ชัดเจนเพื่อต่อต้านสถานะที่ตะวันตกมีอิทธิพลเหนือ
กว่าในการกำหนดองค์ความรู้ และป้องกันไม่ให้แนวคิด
ที่ยึดตะวันตกเป็นศูนย์กลางเกิดขึ้น การกระทำดัง
กล่าวจะทำให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบท
ด้านสังคม-วัฒนธรรม และมีความเป็นประชาธิปไตย
อย่างแท้จริง และเพื่อให้เป้าหมายดังกล่าวกลายเป็นจริง
การอุปมาเปรียบเทียบกับ “หลักสูตร” เป็น
เสมือน “สายน้ำ” ฉันทใด สายน้ำนั้นก็ต้องไหลออกไป
นอกบริเวณน่านน้ำพรมแดนตะวันตกฉันทนั้น นอกจาก

นั้น Paraskeva ได้บรรยายถึงกระบวนการและความ
ขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทฤษฎีหลักสูตรแบบพลวัต รากฐาน
ของทฤษฎีหลักสูตรแนวดังกล่าวนี้คือ ทฤษฎีที่ไร้
หลักแหล่งและเวลาที่ชัดเจน โดยสาระสำคัญหมายถึง
ถึง ทฤษฎีที่ใช้ได้กับทุกบริบทพื้นที่และทุกเวลานั่นเอง
อย่างไรก็ตามสิ่งที่กล่าวนี้มีได้หมายความว่าขอบเขต
ของศาสตร์ด้านหลักสูตรเติมไปด้วยช่องโหว่ซึ่งเป็น
ข้อบกพร่องหรือข้อขัดแย้งที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้
ดีขึ้นแต่อย่างไร (Pinar 2003 : 21) และช่องโหว่นี้
มีชื่อ “วิกฤตทางเอกลักษณ์” (identity crisis) หากแต่
เป็นพื้นที่ของศาสตร์ด้านหลักสูตรที่ยังเปิดกว้างให้แก่
นักวิชาการด้านหลักสูตรได้เข้ามามีบทบาทในการ
ศึกษาตีความและทำความเข้าใจศาสตร์ด้านหลักสูตร
จากมุมมองต่างๆ นักวิชาการและนักศึกษาระดับ
บัณฑิตศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์ด้านหลักสูตร
นั้นไม่จำเป็นต้องค้นหาพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดของศาสตร์
ด้านหลักสูตรเพื่อการศึกษาวิจัยแต่อย่างไร เนื่องจาก
ว่าเพียงประเด็นเล็กๆ ในศาสตร์นี้ต่างก็สามารถหยิบยก
มาเป็นประเด็นในการค้นคว้าวิจัยได้อย่างลุ่มลึกและมี
แง่มุมที่หลากหลายไม่ซ้ำกันนั่นเอง

บทส่งท้าย

ทฤษฎีหลักสูตรแบบพลวัตที่ Paraskeva
ได้นำเสนอตลอดทั้งเล่มเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและ
สนับสนุนศาสตร์ด้านหลักสูตรให้มีความเป็นสากล
(Internationalization of Curriculum Studies) โดย
การแสวงหาความรู้ความจริงในศาสตร์หลักสูตรแบบ
ดั้งเดิมเกิดขึ้นเฉพาะภายในพรมแดนของแต่ละประเทศ
และถูกกำกับควบคุมโดยนโยบายทางการศึกษา
และความสำคัญจำเป็นภายใต้บริบททางการเมือง
สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของประเทศ
อย่างไรก็ตามความพยายามในการทำความเข้าใจ
หลักสูตร (Understanding Curriculum) อย่างลึกซึ้ง
โดยใช้มุมมองสากลยังคงได้รับอิทธิพลจากวิธีการ
และแนวคิดในการศึกษาหลักสูตรซึ่งเกิดขึ้นในประเทศ

มหาอำนาจตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ โดยมีกลุ่มนักวิชาการด้านหลักสูตรที่พยายามทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรมีความเป็นสากลผ่านการก่อตั้งองค์กรด้านหลักสูตร เช่น องค์กรสากลเพื่อความก้าวหน้าของศาสตร์ด้านหลักสูตร (International Association for the Advancement of Curriculum Studies)

ถึงแม้จะมีความพยายามที่ทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรมีความเป็นสากล แต่ในความเป็นจริงนั้นศาสตร์ด้านหลักสูตรยังไม่เป็นอิสระจากแนวคิดของนักวิชาการด้านหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย (Gaztambide-Fernández & Thiessen 2012 : 1) โดยนัยนี้ นักวิชาการชาวตะวันตกจึงเป็นผู้กำกับควบคุมการผลิตซ้ำและการจัดสรรองค์ความรู้ในศาสตร์ด้านหลักสูตร ซึ่งไม่เพียงแต่ดำเนินการคัดสรรบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการด้านหลักสูตรเท่านั้น แต่ยังวางฐานในการศึกษาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการทัศน์ของนักวิชาการชาวตะวันตกท่านอื่นๆ อีกด้วย ดังนั้นการทำให้ศาสตร์ด้านหลักสูตรมีความเป็นสากลจึงจำเป็นต้องแสวงหาพื้นที่ที่นักวิชาการด้านหลักสูตรสามารถไว้ออกเสียงซึ่งกันและกัน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือการทำงานร่วมกันเพื่อความก้าวหน้าของศาสตร์ด้านหลักสูตร (Gough 2003) พื้นที่ดังกล่าวเป็นเสมือนพื้นที่ที่สาม (Transnational space) พื้นที่ดังกล่าวนี้จะกลายเป็นพื้นที่สากลของนักวิชาการในศาสตร์ด้านหลักสูตรทั่วโลกที่รวมตัวกันเป็นประชาคม ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของหนังสือความขัดแย้งของทฤษฎีหลักสูตร: การท้าทายปรัชญาว่าด้วยความรู้ความจริงแบบตะวันตกเป็นศูนย์กลางที่ได้นำเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์เพื่อการสร้างพื้นที่ที่สาม และแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของศาสตร์ด้านหลักสูตรดังที่ Pinar (2003) นักการศึกษาแนวปฏิรูปคนสำคัญของยุคมีความปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

เอกสารอ้างอิง

- องอาจ นัยพัฒน์. (2553). การวัดประเมินในชั้นเรียน: วิวัฒนาการและแนวคิดใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อยู่. **วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา(สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** 2(3) : 1-12.
- อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2555). **หลักสูตรและการเรียนการสอนอุดมศึกษา: พาราไดม์และวิถีปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อินทภาษจำกัด.
- Apple, M.W. (2001). Curriculum Studies: The Reconceptualization. *Curriculum theorizing: The reconceptualists*. Troy, NY: Educator's International Press.
- Gaztambide-Fernández, R., & Thiessen, D. (2012). Fomenting flows and internationalizing curriculum studies. *Curriculum inquiry* 42(2): 1-11.
- Gough, N. (2003). Thinking globally in environmental education: Implications for internationalizing curriculum inquiry. *International handbook of curriculum research*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Pinar, W. F. (2003). *International handbook of curriculum research*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Pinar, W.F., Reynolds, W.M., Slattery, P., & Taubman, P.M. (2006). *Understanding curriculum: An introduction to the study of historical and contemporary curriculum discourse*. New York: Peter Lang.

Santos, B. S. (Ed.). (2008). **Another knowledge is possible: Beyond northern epistemologies**. London, England: Verso.
Schubert, W.H. (1986). **Curriculum: Perspective, paradigm and possibility**. New York: Macmillan Publishing.

Tierney, W.G. (2002). **Cultural politics and the curriculum in postsecondary education. College and university curriculum: Developing and cultivating programs of study that enhance student learning**. MA: Pearson Custom Publishing.

บทปริทัศน์หนังสือ

ศิริณา จิตต์จรัส*

สิตามา เกื้อคลัง**

ชื่อเรื่อง ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ผู้แต่ง ทิศนา แชนมณี

ปีที่พิมพ์ พ.ศ.2545 (พิมพ์ครั้งที่ 1-2) พ.ศ.2547 (พิมพ์ครั้งที่ 3) พ.ศ.2548 (พิมพ์ครั้งที่ 4) พ.ศ.2550 (พิมพ์ครั้งที่ 5-6) พ.ศ.2551 (พิมพ์ครั้งที่ 7-8) พ.ศ.2552 (พิมพ์ครั้งที่ 9-11) พ.ศ.2553 (พิมพ์ครั้งที่ 12-13) พ.ศ.2554 (พิมพ์ครั้งที่ 14) พ.ศ.2555 (พิมพ์ครั้งที่ 15-16) พ.ศ.2556 (พิมพ์ครั้งที่ 17)

สำนักพิมพ์ กรุงเทพฯ, บริษัทด้านสุทธาคารพิมพ์ จำกัด

ปก ปกอ่อน

จำนวนหน้า 512 หน้า

จุดประสงค์ของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ “การสอน” ในแง่ของ “ศาสตร์” เนื่องจากใน 5 ทศวรรษที่ผ่านมา สารบบหรือข้อความรู้ทางการสอนได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อันเป็นผลมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา การขยายตัวของการศึกษาและความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี สื่อและสารสนเทศ นักการศึกษา นักคิดและนักพัฒนาจำนวนมากได้ให้แนวคิดแนวทางที่หลากหลายที่สามารถนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สนองตอบต่อความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน การรวบรวมและนำเสนอข้อความรู้ดังกล่าวในลักษณะที่ง่ายแก่การเข้าใจและสามารถนำไปใช้งานได้สะดวก จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อครู อาจารย์ การจัดการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยโดยรวม

* รองศาสตราจารย์สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

** นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

โครงสร้างของหนังสือ ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้ เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

หนังสือศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบของการเขียนไว้ทั้งหมด 15 บทโดยเริ่มจากบทนำและการปูพื้นฐานความเข้าใจในบริบททางการสอน ปรัชญาการศึกษา (บทที่ 1-3) การรวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากลและทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนร่วมสมัยหลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนร่วมสมัยและหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนของนักคิดนักการศึกษาไทย (บทที่ 4-7) ระบบและรูปแบบการเรียนการสอนสากลและกระบวนการเรียนการสอนของไทย (บทที่ 8-10) วิธี เทคนิคและทักษะการสอน (บทที่ 11-12) และในที่สุดท้ายจะเป็นการนำเสนอนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน งานวิจัยด้านการเรียนการสอนและสรุปมโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับการสอน (บทที่ 13-15) เพื่อให้เข้าใจและมองเห็นภาพในเรื่องต่างๆ ได้ชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

หนังสือศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยเนื้อหา 15 คือ

- บทที่ 1 บทนำ
- บทที่ 2 บริบททางการสอน
- บทที่ 3 ปรัชญาการศึกษา
- บทที่ 4 ประมวลทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากลและการประยุกต์สู่การสอน
- บทที่ 5 ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนร่วมสมัย
- บทที่ 6 หลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนร่วมสมัย
- บทที่ 7 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนของนักคิดและนักการศึกษาไทย
- บทที่ 8 ระบบการเรียนการสอน
- บทที่ 9 รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล

บทที่ 10 รูปแบบการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนการสอนของไทย

- บทที่ 11 วิธีสอน
- บทที่ 12 เทคนิคและทักษะการสอน
- บทที่ 13 นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน
- บทที่ 14 การวิจัยและงานวิจัยด้านการเรียนการสอน

บทที่ 15 สรุป: มโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับการสอน
รายละเอียดโดยย่อของเนื้อหาแต่ละบทมีดังต่อไปนี้คือ

บทที่ 1 บทนำ

เรื่องของการสอนเป็นเรื่องที่มีประวัติศาสตร์เป็นมาที่ยาวนานพร้อมๆ กับการมีมนุษย์ขึ้นในโลก การสอนเป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ในการที่จะช่วยเหลือกันในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต การสอนเกิดขึ้นโดยทั่วไปไม่เลือกเวลา สถานที่ ไม่มีรูปแบบตายตัวแน่นอน ลักษณะการสอนที่มีรูปแบบเกิดขึ้นเมื่อมีนักปราชญ์นักคิดเกิดขึ้น เขาเหล่านั้นได้ถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้ ความคิด และความเชื่อของเขาโดยใช้ความสามารถและศิลปะเฉพาะตัวในการสอนซึ่งเป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

บทที่ 2 บริบททางการสอน

การเรียนการสอนมิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะระหว่างครูกับผู้เรียนเท่านั้นแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ หลายระดับ

บริบททางการสอนในระดับไมโคร (micro)

บริบททางการสอนในระดับไมโครหรือบริบททางการสอนระดับห้องเรียน คือ บริบทของการสอนที่ใกล้ชิดตัวผู้สอน – ผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่

ผู้สอน ผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนหลายประการ เช่น ความรู้ความเข้าใจในสาระที่สอน ความสามารถในการสอน ความตั้งใจในการสอน

เจตคติต่อการสอนความรู้สึกต่อตัวผู้เรียน สภาพจิตใจของผู้สอน แรงจูงใจในการสอน สุขภาพของผู้สอน ความพร้อมของผู้สอน บุคลิกลักษณะของผู้สอน ฯลฯ

ผู้เรียน สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนมาก เช่นเดียวกับผู้สอน เช่น ความสนใจ ความต้องการ และความถนัดในการเรียน วิธีการเรียนรู้ แรงจูงใจในการเรียน ความพร้อมในการเรียน สุขภาพของผู้เรียน ลักษณะของผู้เรียน จำนวนผู้เรียน พฤติกรรมของผู้เรียน สภาพจิตใจของผู้เรียน เจตคติต่อการเรียนการสอน ความรู้สึกของผู้เรียนต่อผู้สอน ความสามารถของผู้เรียน ปัญหาของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง วัตถุประสงค์ ในการเรียนการสอน สาระ/เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน วิธีการ/กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน

สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวผู้สอน-ผู้เรียนมากที่สุด ก็คือสภาพแวดล้อมในห้องเรียน อันได้แก่ แสง เสียง สี อากาศ ขนาดห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน เป็นต้น

บริบททางการสอนในระดับเมโซ (meso)

การเรียนการสอนในระดับห้องเรียนเป็นบริบททางการสอนที่ใกล้ชิดตัวผู้เรียนมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน ห้องเรียนก็เป็นหน่วยหนึ่งของระบบโรงเรียน บริบททางการสอนในระดับโรงเรียนนี้ ถือเป็นบริบทในระดับเมโซ ซึ่งเป็นระบบที่กว้างขึ้น ประกอบด้วย

ผู้บริหารโรงเรียน ข้อเท็จจริงและผลงานวิจัยจำนวนมากสามารถยืนยันได้ว่าผู้บริหารมีอิทธิพลต่อครูและการสอนของครูมากลักษณะของผู้บริหาร นโยบายและการบริหารงาน การปกครองดูแลเอาใจใส่ครู การให้การสนับสนุนครูของผู้บริหารล้วนมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูทั้งสิ้น

โรงเรียน ได้แก่ สภาพของโรงเรียน ขนาด

สิ่งแวดลอมในโรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน สื่อ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ครูในการสอน งบประมาณทรัพยากร รวมทั้งสวัสดิการของโรงเรียน

ผู้ร่วมงาน ได้แก่ เพื่อนครูในโรงเรียนและบุคลากรอื่น เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ พนักงาน ภารโรง เป็นต้น

บริบททางการสอนในระดับเอ็กโซ (exo)

ห้องเรียนเป็นหน่วยหนึ่งในระบบโรงเรียน และโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งในระบบชุมชน บริบททางการสอนในระดับเอ็กโซหรือบริบทในระดับชุมชน แม้จะดูเหมือนห่างไกลจากการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่แท้จริงแล้วมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อเรียนการสอนได้หลายทาง เช่น

บุคคลในชุมชน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครองของผู้เรียน ตลอดจนบุคคลากรอื่น ๆ ในชุมชน อันได้แก่ ผู้บริหารระดับท้องถิ่น นโยบายและการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น

ทรัพยากรในชุมชน อันได้แก่ งบประมาณสถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของชุมชน ซึ่งได้แก่การเห็นความสำคัญของการศึกษาของนักการเมืองและคนในชุมชน การมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนการศึกษาของชุมชน เศรษฐกิจในชุมชน รวมทั้งค่านิยม และวัฒนธรรมของคนในชุมชน เป็นต้น

บริบททางการสอนในระดับแมโคร (macro)

บริบททางการสอนในระดับแมโครเป็นบริบทที่อยู่ไกลตัวผู้สอน ผู้เรียนมากที่สุด ได้แก่ บริบทระดับชาติและระดับโลก ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารระดับชาตินโยบายและแผนการจัดการศึกษาระดับชาติ การบริหารการศึกษาระดับชาติ ทรัพยากร งบประมาณ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ การเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวทางด้านความ

รู้วิทยาการ และเทคโนโลยี

บทที่ 3 ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาที่แตกหน่อมาจากปรัชญาแม่บทหรือปรัชญาทั่วไปที่วัดด้วยความรู้ความจริงของชีวิต หากบุคคลมีความเชื่อว่า ความจริงของชีวิตเป็นอย่างไร ปรัชญาการศึกษาจะจัดการศึกษาพัฒนาคนและพัฒนาชีวิตให้เป็นไปตามนั้น ส่วนการจัดการเรียนการสอนก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักปรัชญาการศึกษา นั้นๆ ดังนั้น การศึกษาเรื่องการเรียนรู้การสอนว่าควรจะเป็นอย่างไร จึงต้องศึกษาถึงที่มาคือปรัชญาการศึกษาด้วย

ปรัชญาการศึกษาสากลที่นิยมกันโดยทั่วไปมี 6 แนวด้วยกัน ได้แก่

1. ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) เป็นปรัชญาที่เชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ความจริงทางธรรมชาติ
2. สัจนิยมวิถียา (Perennialism) เป็นปรัชญาที่เชื่อว่าโลกนี้มีบางสิ่งที่มีคุณค่าถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงที่เราควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังต่อไป
3. ปรัชญาพัฒนานิยม (Progressivism) ซึ่งเชื่อว่าการดำรงชีวิตที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ดีและการกระทำที่เหมาะสม
4. ปรัชญาอัตถนิยม (Existentialism) เป็นปรัชญาที่เชื่อในความมีอยู่เป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนจะต้องกำหนดหรือแสวงหาสาระสำคัญ (essence) ด้วยตนเอง
5. ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) เป็นปรัชญาที่เชื่อว่า การปฏิรูปสังคม เป็นหน้าที่ของสมาชิกของคนในสังคมทุกคน และการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้
6. ปรัชญาการศึกษาผสมผสาน เป็นปรัชญาที่ไม่ใช่แนวคิดของปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งทั้งหมด แต่ได้ผสมผสานปรัชญาหลายปรัชญาเข้าด้วยกันอย่าง

กลมกลืนและไม่ขัดแย้งกัน

ส่วนทางด้านปรัชญาการศึกษาของไทยนั้น ผู้ให้แนวคิดที่สำคัญๆ คือ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ซึ่งได้วิเคราะห์และเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรม ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรมจากกรวิเคราะห์ของสาโรช บังศรี ซึ่งปรัชญาดังกล่าวสมควรนำมาพิจารณาและใช้ในการวางนโยบาย แนวทางและจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของประเทศต่อไป

บทที่ 4 ประมวลทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นสากลและการประยุกต์สู่การสอน

แต่เดิมนักปรัชญามักใช้วิธีการที่เรียกว่า “philosophical inquiry” ในการอธิบายและพิสูจน์ยืนยันความคิดเชิงปรัชญาของตน แต่ต่อมาเมื่อโลกมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น จึงได้มีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific process) มาใช้ในการพิสูจน์ทดสอบ แนวความคิด ความเชื่อต่างๆ เป็นผลทำให้เกิดทฤษฎีและหลักการทางการศึกษาขึ้นจำนวนมาก ดังนั้น ทฤษฎี หลักการ แนวคิดต่างๆ จึงถือได้ว่าเป็นปรัชญาเช่นกัน แต่เป็นปรัชญาที่เรียกว่า “practical philosophy” หรือ “ปรัชญาเชิงปฏิบัติการ” ในบทนี้ ผู้เขียนได้ประมวลทฤษฎี หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนให้ได้ศึกษากันโดยเริ่มตั้งแต่วัยก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งเริ่มมีปราชญ์ที่มีแนวคิดว่าจิตหรือสมองหรือสติปัญญา (mind) ของมนุษย์สามารถพัฒนาให้ปราดเปรื่องได้โดยการฝึกให้เรียนรู้สิ่งยาก ๆ เพื่อช่วยให้มีความแข็งแกร่งขึ้น นักคิดกลุ่มนี้มีความเชื่อแตกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เชื่อในพระเจ้า (Theistic Mental Discipline) ซึ่งได้แก่ ออกุสติน คาลวิน และโวลฟ์ อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่เชื่อในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Mental Discipline) แบ่ง

ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เชื่อในความมีเหตุผลของมนุษย์ ได้แก่ เพลโตอริสโตเติล กลุ่มที่เชื่อในการพัฒนาไปตามธรรมชาติ ได้แก่ รุสโซ ฟร็อบเอล และเพสตาลอซซี และกลุ่มที่เชื่อในการรับรู้ และการเชื่อมโยงความคิด ได้แก่ ล็อค วุนด์ และแฮร์บาร์ต

จากนั้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงที่มีนักคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษาเกิดขึ้นจำนวนมาก โดยเริ่มตั้งแต่ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ วัตสัน สกินเนอร์ และฮัลล์ ต่อมานักจิตวิทยาและนักศึกษาก็เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมอง ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม หรือปัญญานิยม (Cognitivism) จึงเกิดขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้มี 5 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt Theory) โดยเวอร์ทไมเมอร์ โคห์เลอร์ และคอปฟ์กา ทฤษฎีสนาม (Field Theory) โดย เคิร์ท เลวิน ทฤษฎีเครื่องหมาย (Sign Theory) ของทอลแมน และที่สำคัญคือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่นิยมกันในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ของออสซูเบล ต่อมานักจิตวิทยาและนักการศึกษาเริ่มหันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ อันทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมขึ้น (Humanism) นักทฤษฎีคนสำคัญในทฤษฎีนี้คือ มาสโลว์ รอเจอร์ส โคมส์ โนลส์ แฟร์อิลลิช และนีล เป็นต้น

แม้ว่าในแต่ละช่วงแต่ละสมัยจะมีทฤษฎีและแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นเรื่อยๆ แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่าๆ ก็มิได้สูญหายไปโดยสิ้นเชิง ทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนในตัวเอง ดังนั้นจึงเกิดมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่เริ่มผสมผสานแนวคิด

หลายแนวเข้าด้วยกัน ดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยมและปัญญานิยมของ กานเย่ เป็นต้น ดังนั้นข้อมูลในบทนี้จึงช่วยให้ผู้ศึกษาได้มองเห็นวิวัฒนาการของทฤษฎีการเรียนรู้ทางศึกษาระดับโลกตะวันตก ซึ่งจะเห็นว่าในแต่ละช่วงได้มีการพัฒนาในลักษณะเติมเต็มส่วนที่ยังบกพร่องหรือส่วนที่ยังขาดอยู่ จนกระทั่งทำให้ได้ข้อความรู้ที่สมบูรณ์ขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ นับเป็นรากฐานที่มาจากหลักทางการสอน โดยการสอนได้นำข้อความรู้จากทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้บางทฤษฎีกล่าวเฉพาะการเรียนรู้ โดยไม่ได้กล่าวถึงการสอน แต่ทฤษฎีการเรียนรู้บางทฤษฎี ได้ประยุกต์ความรู้สู่การสอนให้ด้วย ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้ใดที่ไม่ได้กล่าวถึงการสอนหรือกล่าวถึงแต่ไม่ชัดเจน ผู้เขียนจึงได้ทำหน้าที่ประยุกต์ข้อความรู้ทางการเรียนรู้ไปสู่การสอนให้ด้วยเพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ นิสิต นักศึกษา สามารถนำไปใช้ได้โดยสะดวก

บทที่ 5 ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอน ร่วมสมัย

ทฤษฎีทางการศึกษาซึ่งกำลังอยู่ในความนิยมในวงการศึกษาระดับประเทศไทยและประเทศทางศึกษาระดับโลกตะวันตก ในปัจจุบันมีอยู่หลายทฤษฎี ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information Processing Theory) มองการทำงานของสมองมนุษย์คล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเมื่อมีการรับข้อมูลเข้ามา สมองจะบันทึกข้อมูลเข้าไปในความจำระยะสั้นก่อน ต่อเมื่อมีกระบวนการขยายความคิด ทำข้อมูลให้มีความหมายกับตนเองแล้ว ข้อมูลเหล่านั้นจึงจะถูกนำไปเก็บไว้ในความจำระยะยาว เพื่อเรียกใช้ต่อไป กระบวนการประมวลข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการบริหารควบคุมอีกชั้นหนึ่งโดยกระบวนการรู้คิดของบุคคลที่เรียกว่า "metacognition" ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมกำกับความคิดของตนได้ ส่วนทฤษฎีพุทธิปัญญา (Theory

of Multiple Intelligences) ให้ความสนใจเกี่ยวกับ
เชาวน์ปัญญาของมนุษย์ ซึ่งมีได้มีเพียงความสามารถ
ทางด้านภาษาและคณิตศาสตร์เท่านั้น แต่มีอยู่อย่าง
หลากหลายถึง 8 ด้านด้วยกัน ได้แก่ เชาวน์ปัญญาด้าน
ภาษา คณิตศาสตร์ มิติสัมพันธ์ ดนตรี การเคลื่อนไหว
ร่างกายและกล้ามเนื้อ การสัมพันธ์กับผู้อื่น การเข้าใจ
ตนเอง และการเข้าใจธรรมชาติ สำหรับทฤษฎีการ
สร้างความรู้ (Constructivism) และทฤษฎีการสร้าง
ความรู้โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism)
ทั้ง 2 ทฤษฎีมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทาง
เชาวน์ปัญญาของเพียเจต์ ซึ่งอธิบายกระบวนการเรียน
รู้ของมนุษย์ว่า เป็นประสบการณ์เฉพาะตน และเป็น
ประสบการณ์ที่ผู้เรียนรู้จะต้องเป็นผู้กระทำ (acting
on) กับข้อมูลทั้งหลายที่รับเข้ามา มิใช่เป็นเพียงผู้รับ
ข้อมูล (taking in) เท่านั้น ทฤษฎีสุดท้ายที่กล่าวถึงใน
บทนี้คือทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative
Learning) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เน้นการให้ผู้เรียนช่วยกัน
ในการเรียนรู้ โดยมีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีการ
พึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ มีการปรึกษาหารือกัน
อย่างใกล้ชิด มีการสัมพันธ์กัน มีการทำงานร่วมกัน
เป็นกลุ่ม มีการวิเคราะห์กระบวนการของกลุ่มและ
มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน การจัดการ
เรียนรู้แบบร่วมมือ มีหลายรูปแบบ ผู้สอนสามารถ
เลือกใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการ
ของตนได้

บทที่ 6 หลักการและแนวคิดในการ จัดการเรียนการสอนร่วมสมัย

ปัจจุบันหลักการและแนวคิดใน
การจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมมีอยู่เป็น
จำนวนมาก แม้ว่าความนิยมจะเน้นไปทางด้านการ
ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ก็มิได้หมายความว่าครู
จะสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางไม่ได้ดังที่หลายคน
เข้าใจ ความจริงครูควรเลือกหลักการและวิธีการที่
เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาสาระวัตถุประสงค์

1. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดครู
เป็นศูนย์กลาง (Teacher-Centered Instruction)

การจัดการเรียนการสอนทางตรง (Direct
Instruction) หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้
ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือวิธีการ
กระบวนการต่างๆ อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
โดยการถ่ายทอดข้อมูลเหล่านั้นโดยตรงไปตรงมา
ด้วยวิธีการหรือกระบวนการที่ได้รับการยอมรับว่าได้
ผลจากการวิจัย (research – based direct instruction)
หรือจากข้อความรู้ทางทฤษฎีหรือหลักการต่างๆ
(learning theory – based)

2. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึด
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Instruction)

2.1 แบบเน้นผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนตามเอกัตภาพ
(Individualized Instruction) หมายถึง การจัดสภาพ
การเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยคำนึง
ถึงภูมิหลัง สติปัญญา ความสามารถ ความถนัด แบบ
การเรียนรู้ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
แต่ละคน

การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนนำตนเอง
(Self – Directed Learning) หมายถึง การให้โอกาส
ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งครอบคลุม
การวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง
การตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
การเลือกวิธีเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การ
รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมิน
ตนเอง โดยครูอยู่ในฐานะที่คอยสนับสนุน ทำหน้าที่กระตุ้น
และให้คำปรึกษาผู้เรียนในการวินิจฉัยความต้องการ
การกำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบแผนการเรียนรู้
และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูล รวมทั้งร่วม
เรียนรู้ไปกับผู้เรียนและติดตามประเมินผลการเรียนรู้
ของผู้เรียนด้วย

2.2 แบบเน้นความรู้ ความสามารถ

การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery

Learning) หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคน ซึ่งมีความสามารถและสติปัญญาแตกต่างกัน สามารถเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Block & Anderson, 1975: 25-55) คือสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ทุกข้อ โดยผู้สอนวิเคราะห์เนื้อหาสาระและกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ อย่างละเอียดและเป็นไปตามลำดับขั้นและวางแผนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนแต่ละคน (หรือแต่ละกลุ่มที่มีความต้องการเหมือนกัน) ให้สนองตอบความถนัดที่แตกต่างกันของผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนแบบรับประกันผล (Verification Teaching) หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และอาจเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปหรือวัตถุประสงค์เฉพาะก็ได้) ที่สามารถพิสูจน์ทดสอบได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่และผู้สอนดำเนินการทดสอบผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามวัตถุประสงค์นั้น โดยผู้เรียนได้รับรู้มาก่อนว่าจะมีการทดสอบตามวัตถุประสงค์นั้น

การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ (Concept – Based Instruction) หมายถึง การวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยการรับมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับและดำเนินการเรียนการสอนโดยวิธีการและกระบวนการต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมโนทัศน์นั้นและสามารถนำมโนทัศน์นั้นไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ รวมทั้งมีการประเมินผลโดยมุ่งไปที่ความเข้าใจของผู้เรียนมโนทัศน์นั้น ๆ

2.3 แบบเน้นประสบการณ์

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) หมายถึง การดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (experience) ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อนและให้ผู้เรียนสังเกต

ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นและนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาคิดพิจารณาไตร่ตรองร่วมกันจนกระทั่งผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสมมติฐานต่าง ๆ ในเรื่องที่เรียนรู้แล้วจึงนำความคิดหรือสมมติฐานเหล่านั้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ต่อไป

การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม (Service Learning) หมายถึง การดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีการสำรวจความต้องการของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนและวางแผนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ลงมือปฏิบัติการรับใช้สังคมตามแผนและนำประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับมาคิดพิจารณา ไตร่ตรองจนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอด หลักการหรือสมมติฐานต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปทดลอง หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้

การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) หมายถึง การดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปเผชิญตามสภาพการณ์จริง ปัญหาจริง ในบริบทจริงและร่วมกันศึกษาเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ข้อมูล และวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหา และได้รับผลการประเมินตามมาตรฐานคุณภาพในชีวิตจริง

2.4 แบบเน้นปัญหา

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Instruction) เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรือผู้สอนอาจจัดสภาพการณ์ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา และฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างชัดเจน ได้เห็นทางเลือกและวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาานั้น รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ เกิดทักษะกระบวนการคิด

และกระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นหลัก (Project-Based Instruction) คือการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่น่าสนใจ วางแผน ในการทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลความรู้จำเป็น และลงมือปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณชน เก็บข้อมูล แล้วนำผลงาน และประสบการณ์ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดค้นและสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด

2.5 แบบเน้นทักษะกระบวนการ

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการสืบสอบ (Inquiry Based Instruction) หมายถึง การดำเนินการเรียนการสอน โดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิดและลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อมูลสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น ในด้านการสืบค้นหาแหล่งความรู้ การศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุปข้อมูล การอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการคิด (Thinking – Based Instruction) คือการดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายต่อเนื่องจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เกิดความคิดที่มีความละเอียด กว้างขวาง ลึกซึ้ง ถูกต้องมีเหตุผล และน่าเชื่อถือมากขึ้นกว่าเดิม

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process – Based Instruction) คือการดำเนินการเรียนการสอนโดยที่ผู้สอนให้ผู้เรียน

ทำงาน/กิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม พร้อมทั้งสอน/ฝึก/แนะนำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานกลุ่มที่ดีควบคู่ไปกับการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการวิจัย (Research – Based Instruction) หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน ที่ให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัย หรือผลการวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ โดยอาจใช้การประมวลผลงานวิจัย (research review) มาประกอบการสอนเนื้อหาสาระ ใช้ผลการวิจัยมาเป็นเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ใช้กระบวนการวิจัยในการศึกษาเนื้อหาสาระ หรือให้ผู้เรียนลงมือทำวิจัยโดยตรง หรือช่วยฝึกฝนทักษะการวิจัยต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Instruction Emphasizing Self-Learning Process) หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดำเนินการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกหัวข้อ เนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนได้ตามความสนใจ โดยมีผู้สอนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ ช่วยพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และช่วยให้คำปรึกษาแนะนำตามความเหมาะสมเกี่ยวกับการหาแหล่งความรู้วิธีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ การวิเคราะห์และสรุปข้อความรู้

2.6 แบบเน้นการบูรณาการ หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. หลักการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีครู (Instruction without Teacher)

3.1 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Programmed Instruction) หมายถึง

ถึงการดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยให้ผู้เรียนศึกษาบทเรียนแบบโปรแกรมเรื่องนั้นด้วยตนเอง บทเรียนแบบนี้นำเสนอเนื้อหาสาระที่ละขั้นตอนย่อยๆ ที่มีความต่อเนื่องไปตามลำดับ

3.2 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer – Assisted Instruction) หมายถึง การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยขยายขอบเขตความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน และความสามารถในการสอนของครู โดยการสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ขึ้นมาหรือจัดหาบทเรียนคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมที่มีผู้สร้างไว้แล้วมาให้ผู้เรียน หรือเขียนโปรแกรมให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสร้างบทเรียนขึ้นเอง และใช้คอมพิวเตอร์ในการนำเสนอบทเรียน

3.3 การจัดการเรียนการสอนทางไกล (Distance Instruction) หมายถึง การสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนอยู่ต่างสถานที่กัน แต่สามารถติดต่อสื่อสารมีปฏิสัมพันธ์กันในกิจกรรมการเรียนการสอนได้ด้วยการใช้สื่อและเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ โดยการเรียนการสอนอาจเป็นแบบทางเดียว (one-way distance instruction) คือ ผู้สอนถ่ายทอดความรู้ผ่านทางสื่อมวลชน และสื่อวัสดุอื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง เป็นต้น หรืออาจเป็นแบบสองทาง (two-way distance education) คือ ผู้สอนและผู้เรียนที่อยู่ต่างสถานที่กันสามารถติดต่อปฏิสัมพันธ์กันได้ โดยใช้สื่อ โทรศัพท์ โทรทัศน์ และเทคโนโลยีการประชุมทางไกลผ่านจอภาพ (video conferencing)

3.4 การจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายเวิลด์ ไรด์ เว็บ (Web – Based Instruction) หมายถึง การออกแบบการเรียนการสอนโดยการจัดห้องเรียนเสมือนจริง (virtualclassroom) ที่จำลองสภาพชั้นเรียนปกติเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลความรู้จากเครือข่ายต่าง ๆ ใน

คอมพิวเตอร์ที่สำคัญ ได้แก่ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่าย เวิลด์ ไรด์ เว็บ (world wide web) โดยอาศัยโปรแกรมไฮเปอร์มีเดีย (hypermedia)

บทที่ 7 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนของนักคิดและนักการศึกษาไทยหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า มนุษย์เกิดมาตามแรงกรรม หรือผลของการกระทำของตนที่ได้ทำไว้ก่อนซึ่งมักจะมีทั้งกุศลกรรมคือความดี และอกุศลกรรมคือความชั่ว แต่มนุษย์มีศักยภาพ หรือความสามารถที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนให้ไปในทางที่ดีได้โดยอาศัยปัจจัยภายนอกอันได้แก่สิ่งแวดล้อม และกัลยาณมิตร (ปรโตโฆสะ) และปัจจัยภายใน อันได้แก่ การคิดโดยแบบคาย (โยนิโสมนสิการ) ในลักษณะที่กล่าวมานี้จึงสามารถสรุปเทียบเคียงกับแนวคิด 3 แนวของทางตะวันตกได้ว่าแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความดี และความชั่ว (innately good and bad)

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

ได้เสนอแนวคิดว่า ความรู้ที่จำเป็นมี 4 ประเภทใหญ่ๆ เรียกว่า ปัญญา 4 หรือ จตุรปัญญา คือ ความรู้ธรรมชาติที่เป็นวัตถุ (วิทยาศาสตร์สังคม) ความรู้ทางศาสนา (วิทยาศาสตร์ข้างใน) และความรู้เรื่องการจัดการ ซึ่งปัญญาที่เกิดจากความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เกิดดุลยภาพในสังคม เราจำเป็นต้องมีปัญญาอย่างบูรณาการการศึกษาและการวิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญญาทุกด้าน มิใช่ให้เรียนรู้เป็นส่วนๆ เพราะความรู้แบบแยกส่วนจะนำไปสู่การกระทำแบบแยกส่วน ทำให้เกิดการเสียดุลยภาพและเกิดวิกฤติการณ์ขึ้น การศึกษาเรียนรู้จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชื่อมโยง เนื่องจาก

ในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นโลกแห่งการเชื่อมโยง เป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ ควรจะไปให้ถึง 3 ระดับ คือ

(1) ระดับที่เกิดความรู้ (2) ระดับที่เกิดปัญญา และ (3) ระดับที่เกิดจิตสำนึก

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ของศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต

การศึกษาในทัศนะของสิปปนนท์ เกตุทัต (2543: 2-8) เป็นกระบวนการในการเรียนรู้ชีวิต ท่านกล่าวว่า ชีวิตทุกชีวิตประสงค์จะมีความสุขและลดความทุกข์ แต่ชีวิตจะมีความสุขได้ ชีวิตต้องเรียนรู้ ซึ่งในทัศนะของท่าน ชีวิตควรเรียนรู้เรื่องความจริง คือ ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์ เพื่อเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนภายในธรรมชาติแวดล้อมและพึ่งพาอาศัยกันในวิถีชีวิต ชีวิตควรเรียนรู้เรื่องความเป็นธรรม คือ ศาสนา เพื่อเรียนรู้ที่จะมีความสุข เรียนรู้ที่จะลดความทุกข์ เพื่อให้เกิดปัญญาและสามารถแสวงหาความพอดีระหว่างปัญญาและศรัทธา ชีวิตควรเรียนรู้เรื่องทางสังคมศาสตร์ เพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติชีวิตที่ดีเป็นชีวิตที่ต้องการมีการเรียนรู้นอกเหนือจากการมีสัญชาติญาณ และมีการเรียนรู้ตลอดเวลา ตลอดชีวิต

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของศาสตราจารย์ สุมน อมรวิวัฒน์

ได้เสนอกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย การฝึกหัดอบรมควบคุมภายในวาจา (อธิศีลสิกขา) การฝึกหัดคิดและอบรมจิตใจ (อธิจิตสิกขา) และการฝึกหัดอบรมเพื่อความรู้อะดับสูง (อธิปัญญาสิกขา) และได้เสนอระบบการสอนตามแนวพุทธวิธีซึ่งผู้เขียนจะเสนอแนวคิดของท่านในบทความต่อไปการสอนตามพุทธศาสตร์ที่ท่านได้นำเสนอประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธ ซึ่งมีส่วนตอนสำคัญๆ 3 ขั้นตอน

คือ (1) ขั้นตอนการสร้างศรัทธา (2) ขั้นตอนสอนตามหลักพุทธ และ (3) ขั้นตอนการมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร นอกจากนั้นท่านได้เสนอการสอนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ (1) คือการรวบรวมข่าวสารข้อมูล ข้อเท็จจริงความรู้และหลักการ (2) การประเมินค่าและประโยชน์ (3) การเลือกและตัดสินใจ และ (4) การฝึกปฏิบัติ นอกจากนั้น ท่านยังได้เสนอกระบวนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ซึ่งประกอบด้วย (1) ขั้นตอนการสร้างศรัทธา (2) ขั้นศึกษาข้อมูลและฝึกทักษะการคิด และ (3) ขั้นสรุป ผู้เรียนและครูสรุปบทเรียน วัดและประเมินผลการเรียนรู้

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของ ดร.วิชัย ตันศิริ

การศึกษาเพื่อเตรียมคนให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นต้องมุ่งสร้างความสามารถและทักษะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง วิชัย ตันศิริ (2539: 159-160) ได้เสนอแนะทักษะและสมรรถนะที่เรียกว่า “portable skills” ซึ่งเป็นทักษะที่ควรพัฒนาให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

(1) ภาษาและการใช้ภาษา (2) คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ และ (3) ความสามารถในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์

บทที่ 8 ระบบการเรียนการสอน

ระบบมีความสำคัญในการช่วยให้การดำเนินงานต่างๆ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายเนื่องจากระบบใดระบบหนึ่ง หรือการจัดระบบใดระบบหนึ่ง จะต้องประกอบไปด้วย (1) องค์ประกอบสำคัญของระบบนั้น (2) ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของระบบนั้น และ (3) เป้าหมายหรือจุดหมายของระบบนั้น ระบบที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ

1. ระบบในแง่ของการ “การคิดเป็นระบบ” (systematic thinking) ซึ่งหมายถึงการดำเนินงาน

อย่างไรอย่างหนึ่งอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่จะสามารถส่งผลลัพธ์ให้ได้สูงสุดและ

2. ระบบในแง่ของ “การคิดเชิงระบบ” (system approach) ซึ่งหมายถึง การคิดหรือการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการเชิงระบบ คือ การจัดระบบโดยใช้กรอบความคิดของระบบที่สมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วย ตัวป้อน (input) กระบวนการ (process) กลไกควบคุม (control) ผลผลิต (output) และข้อมูลป้อนกลับ (feedback)

วิธีการจัดระบบใดๆ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 10 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมายของระบบ การศึกษาหลักการ/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาของการกำหนดองค์ประกอบ การจัดกลุ่มองค์ประกอบ การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ การจัดผังระบบ การทดลองใช้ระบบ การประเมินผลและการปรับปรุงระบบ

ระบบการเรียนการสอนของไทเลอร์ (Robert Tyler, 1950)

ไทเลอร์ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนที่เรียกว่าไทเลอร์ลูฟ (Tyler Loop) ไว้ 3 ส่วนด้วยกันคือ (ก) จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (ข) กิจกรรมการเรียนการสอน และ (ค) การประเมินผลการเรียนการสอน ข้อมูลจากการประเมินผลจะสามารถใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับไปยังกิจกรรมการเรียนการสอนและจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนเพื่อการปรับปรุง

ระบบการเรียนการสอนของเกลเซอร์ (Glaser)

ระบบของเกลเซอร์ มีความคล้ายคลึงกับระบบของไทเลอร์มาก แต่มีองค์ประกอบมากกว่า คือ (ก) จุดประสงค์ของการสอน (ข) การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน (ค) การจัดกระบวนการเรียนการสอน (ง) การประเมินผลการเรียนการสอน และ (ช) ข้อมูลป้อนกลับ

ระบบการเรียนรู้ของคาร์รอล (Carroll,

1963)

คาร์รอลมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จนั้น ครูจำเป็นต้องคำนึงถึงความถนัดทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ความสามารถของผู้เรียนในการเข้าใจความพยายามในการเรียน เวลาในการเรียนและคุณภาพในการสอนของครูองค์ประกอบทั้ง 5 นี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ในการสอนของครูจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้

ระบบการเรียนการสอนของเกอร์ลัคและอีลาย (Gerlach and Ely)

เกอร์ลัคและอีลาย (Gerlach and Ely, 1971: 13) ได้จัดขั้นตอนสำคัญๆ ของการจัดการเรียนการสอนไว้ 6 ส่วนด้วยกันคือ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ก่อนการเรียน (2) การเลือกเนื้อหาวิชา (3) การประเมินพฤติกรรมก่อนการเรียน (4) การดำเนินการสอนซึ่งครอบคลุมการพิจารณาหลักวิธีสอน การจัดกลุ่มผู้เรียน การจัดห้องเรียน การจัดเวลาเรียน และการเลือกแหล่งวิทยากร (5) การประเมินผลการเรียน และ (6) การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อป้อนกลับไปใช้ในการปรับปรุงส่วนต่างๆ ของระบบ

ระบบการเรียนการสอนของคลอสไมเออร์และริปปเปิล (Klausmeier and Ripple)

คลอสไมเออร์และริปปเปิล (Klausmeier, 1971:11) ได้กำหนดองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนไว้ 7 ส่วน คือ (1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (2) การพิจารณาความพร้อมของผู้เรียน (3) การจัดเนื้อหาวิชา วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ (4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (5) การดำเนินการสอน (6) การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และ (7) สมรรถิย์ของนักเรียน

ระบบการเรียนการสอนของเคมป์ (Kemp)

เคมป์ได้กำหนดองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 9 ประการ ประกอบด้วย (1) กำหนดหัวข้อหน้าที่จะสอนและเขียนวัตถุประสงค์ทั่วไป (2) ศึกษา

คุณลักษณะของผู้เรียน (3) ระบุจุดมุ่งหมายของการสอนในเชิงพฤติกรรม (4) กำหนดเนื้อหาวิชาที่สนับสนุนวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อ (5) ทดสอบเพื่อวัดความรู้ความสามารถก่อนที่จะทำการสอน (6) เลือกกิจกรรมและแหล่งวิชาการสำหรับการเรียนการสอน เพื่อจะนำเนื้อหาวิชาไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่วางไว้ (7) ประสานงานในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเงิน บุคลากร อาคาร สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ (8) ประเมินผลการเรียนของผู้เรียนว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด และ (9) พิจารณาดูว่าควรจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้ดีขึ้นอย่างไร

ระบบการเรียนการสอนของกานเย และบริกส์ (Gagne and Briggs, 1979)

ระบบนี้เป็นระบบที่ครอบคลุมการจัดระบบการเรียนการสอนในวงกว้างตั้งแต่การเริ่มวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ไปจนถึงการทดลองปรับปรุงแผนการเรียนการสอนให้ได้ผล เพื่อนำไปเผยแพร่ใช้ในวงกว้างต่อไป

ระบบการเรียนการสอนแผนจุฬาฯ โดยชัยยงค์ พรหมวงศ์

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้พัฒนาระบบการสอนแผนจุฬาฯ ขึ้นในปี.ศ. 2516 สำหรับการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน และได้ทดลองใช้ในการสอนผลการทดลองพบว่าการสอนโดยใช้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนด้วยวิธีธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติที่ดีต่อการสอนโดยใช้ชุดการสอนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ จึงสรุปว่าวิธีสอนโดยใช้ชุดการสอนดีกว่าการสอนด้วยวิธีธรรมดา

ระบบการจัดการเรียนการสอน โดยสังัด อุทรานันท์

สังัด อุทรานันท์ ได้เสนอแนะองค์ประกอบที่สำคัญๆ ในการจัดเรียนการสอนได้ 10 ประการด้วยกันคือ (1) ลักษณะของผู้เรียน (2) จุดมุ่งหมายของการสอน (3) เนื้อหาสาระที่จะสอน (4) การเตรียม

ความพร้อม (5) การดำเนินการสอน (6) การเสริมทักษะ (7) กิจกรรมสนับสนุน (8) การควบคุมและตรวจสอบ (9) สัมฤทธิ์ผลการสอน และ (10) การปรับปรุงแก้ไข

บทที่ 9 รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล

รูปแบบการเรียนการสอนนั้น หมายถึง “สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ เข้าไปช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ”

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด รูปแบบที่คัดเลือกมานำเสนอในที่นี้มี 5 รูปแบบดังนี้

- 1.1 รูปแบบการเรียนการสอนแบบมโนทัศน์
- 1.2 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกานเย
- 1.3 รูปแบบการเรียนการสอนโดยการนำเสนอ มโนทัศน์กว้างล่วงหน้า
- 1.4 รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ
- 1.5 รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

การเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็น

เรื่องที่ยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง การจัดการเรียน การสอนตามรูปแบบการสอนที่เพียงช่วยให้เกิดความ รู้ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการช่วยให้ผู้เรียนเกิด เจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและวิธีการ อื่นๆ เพิ่มเติม รูปแบบที่คัดสรรมานำเสนอในที่นี้มี 3 รูปแบบดังนี้

2.1 รูปแบบการเรียนการสอนตาม แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม

2.2 รูปแบบการเรียนการสอนโดยการ ชักค้ำ

2.3 รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ บทบาทสมมติ

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออก ต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการวิธีการ ที่แตกต่างกันไป จากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย รูปแบบที่ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านนี้ ที่สำคัญๆ ซึ่งจะนำเสนอในที่นี้มี 3 รูปแบบดังนี้

3.1 รูปแบบการเรียนการสอนตาม แนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson)

3.2 รูปแบบการเรียนการสอนทักษะ ปฏิบัติแฮร์โรว์ (Harrow)

3.3 รูปแบบการเรียนการสอนทักษะ ปฏิบัติของเดวีส์ (Davies)

4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills)

ทักษะกระบวนการ เป็นทักษะที่ เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่างๆซึ่งอาจเป็นกระบวนการ ทางสติปัญญา เช่น กระบวนการสืบสอบแสวงหา ความรู้ หรือกระบวนการคิดต่างๆ อาทิ การคิดวิเคราะห์ การอุปนัย การนิรนัย การใช้เหตุผล การสืบสอบ การ

คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น หรืออาจเป็นกระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการทำงานร่วมกัน เป็นต้น ปัจจุบันการศึกษา ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก เพราะถือเป็นเครื่องมือ สำคัญในการดำรงชีวิต ในที่นี้ ผู้เขียนได้คัดเลือกรูปแบบ การเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้าน กระบวนการนำเสนอ 4 รูปแบบ ดังนี้

4.1 รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการ สืบสอบ และแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม

4.2 รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการ คิดอุปนัย

4.3 รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการ คิดสร้างสรรค์

4.4 รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการ คิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์เรนซ์

5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการ บูรณาการ (Integration)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆ ของผู้เรียนไปพร้อมๆกัน โดยการบูรณาการทั้งทาง ด้านเนื้อหาสาระละวิธีการรูปแบบในลักษณะนี้กำลัง ได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีความสอดคล้อง กลับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนา รอบด้าน หรือการพัฒนาเป็นองค์รวม รูปแบบใน ลักษณะดังกล่าวที่นำมาเสนอในที่นี้มี 4 รูปแบบ ใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง

2. รูปแบบการเรียนการสอนโดยการ สร้างเรื่อง

3. รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักร การเรียนรู้ 4 MAT

4. รูปแบบการเรียนการสอนของการ เรียนรู้แบบร่วมมือ

บทที่ 10 รูปแบบการเรียนการสอนและ กระบวนการเรียนการสอนของไทย

นักคิด นักการศึกษาไทยจำนวนหนึ่งพยายามค้นคิดและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน หรือกระบวนการเรียนการสอนขึ้นจากความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตน หรือประยุกต์จากทฤษฎีและหลักการทั้งของไทยและต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับอยู่แล้ว บางรูปแบบหรือกระบวนการที่พัฒนาขึ้นได้รับการพิสูจน์ทดสอบอย่างเป็นระบบระเบียบตามกระบวนการวิจัย แต่บางรูปแบบหรือกระบวนการเป็นการนำเสนอความคิด แม้ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ทดสอบอย่างเป็นระบบแต่ก็ได้รับความสนใจและค่านิยมโดยทั่วไป

รูปแบบการเรียนการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ โดย สุมน อมรวิวัฒน์

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนนี้ขึ้นมาจากแนวคิดที่ว่า การศึกษาที่แท้จริงสัมพันธ์สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งมีทั้งทุกข์ สุข ความสมหวัง และความผิดหวังต่างๆ การศึกษาที่แท้จริงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ เหล่านั้น และสามารถเอาชนะปัญหาต่างๆ เหล่านั้นได้ โดย (1) การเผชิญ ได้แก่การเรียนรู้ที่เข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญ (2) การผจญ คือการเรียนรู้วิธีการต่อสู้กับปัญหาอย่างถูกต้องตามธรรมชาติของธรรมชาติและมีความรู้ (3) การผสมผสาน ได้แก่การเรียนรู้ที่จะผสมผสานวิธีการต่างๆ เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาให้สำเร็จ และ (4) การเผด็จ คือการลงมือแก้ปัญหาให้หมดไป

รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดย สุมน อมรวิวัฒน์

ในปี พ.ศ. 2526 สุมน อมรวิวัฒน์ นักการศึกษาไทยผู้มีชื่อเสียงและมีผลงานทางการศึกษาจำนวนมาก ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชาธรรมณี (ประยูร ปรียุตโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการ

เรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้การได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกคางและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริงโดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดเป็นเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย โดย หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาได้พัฒนารายวิชา "การคิดเป็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทย" ขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้สามารถคิดเป็น รู้จักและเข้าใจตนเอง รายวิชาประกอบด้วยเนื้อหา 3 เรื่อง คือ (1) การพัฒนาความคิด (สติปัญญา) (2) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (สัจธรรม) และ (3) การพัฒนาอารมณ์ความรู้สึก

ส่วนกิจกรรมที่ใช้เป็นกิจกรรมปฏิบัติการ 4 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมปฏิบัติการ "พัฒนากระบวนการคิด" (2) กิจกรรมปฏิบัติการ "พัฒนารากฐานความคิด" (3) กิจกรรมปฏิบัติการ "ปฏิบัติการในชีวิตจริง" และ (4) กิจกรรมปฏิบัติการ "ประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพของชีวิตและงาน"

รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โทเดลชิปปา (CIPPA Model) หรือรูปแบบการประสานห้าแนวคิด โดย ทิศนา ข้ามมณี

ทิศนา ข้ามมณี รองศาสตราจารย์ประจำคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ใช้แนวคิดทางการศึกษาต่างๆ ในการสอนมาเป็นเวลาประมาณ 30 ปี และพบว่าแนวคิดจำนวนหนึ่งสามารถใช้ได้ผลดีตลอดมา ผู้เขียนจึงได้นำแนวคิดเหล่านั้นมาประสานกัน

ทำให้เกิดเป็นแผนชั้นแนวคิดดังกล่าวได้แก่ (1) แนวคิดการสร้างความรู้ (2) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ (3) แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ และ (5) แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้

บทที่ 11 วิธีสอน

วิธีสอน คือขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ ดังนั้น “วิธีสอนแบบ A ก็คือขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธี A ซึ่งมีองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นเอกลักษณ์เด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธี A”

วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย (Lecture) คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหาสาระ แล้วบรรยายคือ พูด บอก เล่า อธิบายเนื้อหาสาระหรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

วิธีสอนโดยใช้การสาธิต (Demonstration) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการแสดงหรือทำสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ให้ผู้เรียนสังเกตดูแล้วให้ผู้เรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต การสาธิต

วิธีสอนโดยใช้การทดลอง (Experiment) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการที่ผู้สอน/ผู้เรียนกำหนดปัญหาและสมมติฐานในการทดลอง ผู้สอนให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนและให้ผู้เรียนลงมือทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปอภิปรายผลการทดลองและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับจากการทดลอง

วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย (Deduction)

คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ หรือข้อสรุปในเรื่องที่เรียน แล้วจึงให้ตัวอย่างการให้ทฤษฎี/หลักการ/กฎ หรือข้อสรุปนั้นหลายๆ ตัวอย่าง หรืออาจให้ผู้เรียนฝึกทฤษฎี/หลักการ/กฎหรือข้อสรุปนั้นไปในสถานการณ์ใหม่ๆ ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในทฤษฎี/หลักการ/กฎหรือข้อสรุปนั้นๆ อย่างลึกซึ้งขึ้น หรือกล่าวสั้นๆ ได้ว่าเป็นการสอนจากหลักการไปสู่ตัวอย่างย่อยๆ

วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย (Induction)

วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการนำตัวอย่าง/ข้อมูล/ความคิด/เหตุการณ์/สถานการณ์/ปรากฏการณ์ ที่มีหลักการ/แนวคิด ที่ต้องการสอนให้แก่ผู้เรียน มาให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์ จนสามารถดึงหลักการ/แนวคิดที่แฝงอยู่ออกมา เพื่อไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ต่อไป กล่าวอย่างสั้นๆ ได้ว่า เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนสรุปหลักการจากตัวอย่างต่างๆ ด้วยตนเอง

วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา (Field Trip)

คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันวางแผนและเดินทางไปศึกษาความรู้ ณ สถานที่อันเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องนั้น (ซึ่งอยู่นอกสถานที่ที่เรียนกันอยู่เป็นปกติ) โดยมีการศึกษาสิ่งต่างๆ ในสถานที่นั้นตามกระบวนการหรือวิธีการที่ได้วางแผนไว้และมีการอภิปรายสรุปการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษามา

วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion)

คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 4-8 คน และให้ผู้เรียนในกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล

ความคิดเห็น และประสบการณ์ในประเด็นที่กำหนดของกลุ่ม และสรุปผลการอภิปรายออกมาเป็นข้อสรุป

วิธีสอนโดยใช้การแสดงละคร (Dramatization) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนแสดงละคร ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเนื้อหาและบทละครที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ทำให้เรื่องราวนั้นมีชีวิตขึ้นมา และสามารถทำให้ผู้แสดงและผู้ชมเกิดความเข้าใจและจดจำเรื่องนั้นได้นาน

วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง และแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน และนำเอาการแสดงออกของผู้แสดงทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่สังเกตพบมาเป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

วิธีสอนโดยใช้เกม (Game) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้

วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

โดยให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูล และกติกาการเล่น ที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริง ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกันกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง

วิธีสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) คือ กระบวนการในการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากศูนย์การเรียนรู้หรือมุมความรู้ ซึ่งผู้สอนได้จัดเตรียมเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ใช้สื่อการสอนหลายๆอย่างประสมกันเอาไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเองปกติศูนย์การเรียนรู้จะมีหลายศูนย์ แต่ละศูนย์ จะมีเนื้อหาสาระเบ็ดเสร็จในตัวเอง ผู้เรียนจะหมุนเวียนกันเข้าศูนย์ต่างๆ จนครบทุกศูนย์ โดยมีศูนย์สำรองไว้สำหรับผู้เรียนรู้ได้เร็วและทำกิจกรรมเสร็จก่อนคนอื่นๆ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดเตรียมศูนย์การเรียนรู้ ให้คำแนะนำ ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

วิธีสอนโดยใช้บทเรียนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยการให้ผู้เรียนศึกษาจากบทเรียนสำเร็จรูปด้วยตนเอง ซึ่งมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากบทเรียนปกติ

บทที่ 12 เทคนิคและทักษะการสอน

เทคนิคการสอน เป็นกลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการหรือขั้นตอนใดๆ หรือ การกระทำใดๆ เพื่อช่วยให้กระบวนการ ขั้นตอนหรือการกระทำนั้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เทคนิคการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เทคนิคการสอนมีจำนวนมากนับไม่ถ้วน และจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในบทนี้ได้นำเสนอเทคนิค

ใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางรวม 3 เทคนิค ได้แก่ เทคนิคการใช้ผังกราฟฟิก เทคนิคการใช้คำถามตามแนวคิดของบลูม และเทคนิคการใช้คำถามเพื่อพัฒนาลักษณะการคิดที่พึงประสงค์ ส่วนทักษะการสอนนั้น หมายถึงความสามารถในการสอนให้มีประสิทธิภาพคล่องแคล่ว ชำนาญ ดังนั้นทักษะการสอนจึงครอบคลุมการดำเนินการเกี่ยวกับการสอนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้รูปแบบการเรียนการสอน วิธีสอน หรือ เทคนิคการสอนต่างๆ การฝึกทักษะการสอนโดยทั่วไป จัดเป็น 2 ลักษณะ คือ จัดเป็นการสอนแบบจุลภาค (micro – teaching) ได้แก่การสอนแบบย่อส่วนทั้งในด้านบทเรียน ผู้เรียนและเวลาเรียน อีกลักษณะหนึ่งคือจัดเป็นการฝึกสอน โดยให้ผู้ฝึกเข้าไปสอนผู้เรียนในสถานการณ์จริง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง โดยมีผู้สอนที่มีประสบการณ์ทำหน้าที่ให้ปรึกษาแนะนำและความช่วยเหลือตามความเหมาะสม

บทที่ 13 นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน

นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน หมายถึง แนวคิด วิธีการ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนการสอน นวัตกรรมอาจเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมด หรือใหม่เพียงบางส่วน หรือใหม่ในบริบทหนึ่งหรือในช่วงเวลาหนึ่งก็ได้ สิ่งที่เป็นนวัตกรรมอาจเป็นสิ่งใหม่ที่กำลังอยู่ในกระบวนการพิสูจน์ทดสอบ หรือได้รับการยอมรับนำมาใช้แล้วแต่ยังไม่แพร่หลาย หรือยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานปกติ หากมีการยอมรับนำไปใช้อย่างเป็นปกติในระบบงานแล้ว จะไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมอีกต่อไปในปัจจุบันประเทศไทยมีนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนจำนวนมาก โดยมีทั้งนวัตกรรมที่นำเข้ามาจากต่างประเทศและนวัตกรรมที่เป็นภูมิปัญญาของคนไทย อาทิ การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานแนวคิดและวิธีการที่หลากหลายเพื่อ

พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (โรงเรียนรุ่งอรุณ) การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎี “Constructionism” (วชิราวุธวิทยาลัย) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์ตามหลักการของท่านศรีสัทยาไสยาบา (โรงเรียนสัตยาไส และสถาบันการศึกษาสัตยาไส) นวัตกรรมพื้นบ้านเพื่อการสอนของ ธนู บุญฉวีรัตน์ และหลักสูตรรายวิชาดนตรีเอเชียสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา นอกจากนั้นยังมีนวัตกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาศักยภาพทางสมองเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น เช่น นวัตกรรม “Brain gym” หรือการบริหารสมองนอกจากนั้นยังมีแนวคิดแนวทางในการพัฒนา ลักษณะการคิด 9 ลักษณะ รวมทั้งนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีทางการศึกษาอีกจำนวนมาก เช่น ไทโรศัพท์ ไทโรประชุม ดาวเทียมคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษ การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการเรียนการสอน (CMI) การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เกมคอมพิวเตอร์ การใช้อินเทอร์เน็ต เวิลด์ไวด์เว็บ และห้องเรียนเสมือนจริง (virtual classroom) เป็นต้น

บทที่ 14 การวิจัยและงานวิจัยด้านการเรียนการสอน

การวิจัยเป็นกระบวนการที่อาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาคำตอบให้แก่ปัญหาหรือคำถามต่างๆ เพื่อให้ได้คำตอบที่น่าเชื่อถือ กระบวนการวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหาคำถามใหม่ และสร้างความรู้ใหม่ เพื่อการพัฒนาอื่นๆ ขึ้นไป การวิจัยและงานวิจัยด้านการเรียนการสอน จึงเป็นตัวบ่งชี้ของความก้าวหน้าของศาสตร์ทางการสอน ดังจะเห็นได้ว่า การสอนได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ก็เพราะสามารถผลิตองค์ความรู้ใหม่โดยในกระบวนการวิจัย ในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศทางซีกโลกตะวันตกได้ผลิตผลงานวิจัยทางด้านการเรียนรู้และการสอนออกมาจำนวนมาก ซึ่งครอบคลุมเรื่องที่ศึกษาอย่างต่อเนื่องและเรื่องที่ศึกษาตามความสนใจ ในประเทศไทยในช่วง 3

ทศวรรษที่ผ่านมา ผลงานวิจัยทางด้านนี้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในระยะแรกๆ มักเป็นการทำตามความสนใจของผู้วิจัยเป็นหลัก งานวิจัยจึงมีลักษณะกระจัดกระจาย ต่อมาจึงได้เริ่มมีการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเพื่อให้เห็นภาพรวม ซึ่งสามารถบ่งบอกสถานการณ์ของการวิจัยของประเทศไทย จากการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยประยุกต์ งานวิจัยและพัฒนาและงานวิจัยพื้นฐานต่างๆ ก็ไม่ได้ถึงร้อยละ 1 ระดับการศึกษาที่วิจัยพบว่าทำมากที่สุดในระดับมัธยมศึกษา ประถมศึกษา และอุดมศึกษา งานวิจัยในระดับอาชีวศึกษา และก่อนประถมศึกษามีน้อยมาก งานวิจัยที่พบส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในมิติของกระบวนการจัดการเรียนการสอน รองลงมาเป็นงานวิจัยมิติผู้เรียน งานวิจัยหลายมิติ และงานวิจัยมิติผู้สอน ส่วนงานวิจัยในมิติสภาพแวดล้อมมีน้อยมาก

การสอนเริ่มได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ก็เนื่องมาจากความสามารถในการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาจากฐานการวิจัย ซึ่งใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ ทดสอบ การวิจัยเป็นกระบวนการในการแสวงหาคำตอบให้แก่ปัญหาหรือคำถามที่เกิดขึ้น โดยปัญหาหรือคำถามนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ปัญหานั้นจะต้องระบุในรูปของคำถาม (2) คำถามนั้นจะต้องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปร หรือมากกว่า และ (3) คำถามนั้นจะต้องมีลักษณะที่สามารถทดสอบได้ ตัวแปรที่ศึกษากันนั้น สามารถจัดได้เป็น 4 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. ตัวแปรเกี่ยวกับคุณสมบัติของครู (presage variables) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตัวครู ซึ่งมีจำนวนมาก เช่น ประสบการณ์ ภูมิหลัง ทักษะ ความสามารถ บุคลิก แรงจูงใจ ฯลฯ

2. ตัวแปรเกี่ยวกับบริบทของการเรียนการสอน (context variables) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ซึ่งครูจะต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับ ได้แก่ ตัวผู้เรียน โรงเรียน ชุมชน บ้าน

ชั้นเรียน ฯลฯ

3. ตัวแปรเกี่ยวกับกระบวนการของการเรียนการสอน (process variables) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม กระบวนการ และพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ของครู และผู้เรียนที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ของการเรียนการสอน

4. ตัวแปรที่เกี่ยวกับผลผลิตของการเรียนการสอน (product variables) เป็นตัวแปรที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู-ผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียน - ผู้เรียน และผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน ซึ่งมีทั้งผลส่งตรงทันทีต่อผู้เรียน และผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว ตัวแปรที่สำคัญในหมวดนี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์และเมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองของผู้เรียน

บทที่ 15 สรุป: มโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับการสอน

เป็นการสรุปรวบรวมมโนทัศน์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การสอนในลักษณะของคำนิยามที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบหรือแก่นอันเป็นสาระสำคัญของแต่ละมโนทัศน์

จุดเด่นของหนังสือศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นคือผู้เขียนได้พยายามประมวลเนื้อหามาให้ได้อย่างครอบคลุมและทันต่อเหตุการณ์ โดยได้คัดสรรและกลั่นกรองเอาเฉพาะประเด็นที่เป็นแก่นสำคัญของสาระแต่ละเรื่องมานำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านได้ความคิดรวบยอดและเกิดความเข้าใจที่กระจ่างชัดในเรื่องนั้นๆ อีกทั้งผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆ ที่มักเกิดขึ้นในทางปฏิบัติและได้มีการนำเสนอแนวคิดแนวทางในการป้องกันหรือแก้ปัญหาเหล่านั้นๆ ไว้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย และที่สำคัญผู้เขียนยังได้มีการนำแนวความคิดทางการศึกษาจากนักคิด นักการศึกษา ชาวต่างชาติและนักการศึกษาไทยมานำเสนอทั้งใน

ส่วนของทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการสอน หลักการ และแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ ระบบการเรียนรู้ และรูปแบบการเรียนรู้ ทำให้ผู้อ่านได้แนวคิดที่หลากหลาย และมีความเป็นสากล ซึ่งน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านเป็นอย่างมากเพราะสามารถที่จะอ่านและทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์และหารูปแบบในการนำไปใช้ เพื่อให้เกิดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมได้อย่างร่วมสมัยและเป็นสากลซึ่งน่าจะเกิดประโยชน์ต่อวงการการศึกษาไทยเป็นสำคัญ

**จุดด้อยของหนังสือศาสตร์การสอน:
องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ**

ในส่วนของจุดด้อยของหนังสือเล่มนี้คือ เนื้อหาของหนังสือยังขาดส่วนที่วาดด้วยเรื่องการนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนและการจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สรุป

โดยสรุปหนังสือเล่มนี้ เขียนขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าและประสบการณ์ทางการสอนกว่า 30 ปี โดยนักการศึกษาที่ได้รับการยกย่องให้เป็นนักการศึกษาดีเด่น อาจารย์แบบอย่าง และอาจารย์ดีเด่นผู้เป็นเอตทัคคะทางการสอน และมีผลงานที่มีคุณภาพเผยแพร่ในวงการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาสาระของหนังสือครอบคลุมองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการวางแผนและออกแบบการเรียนการสอน ได้แก่ วิวัฒนาการของแนวคิดที่เกี่ยวกับการสอน บริบทการสอนปรัชญาการศึกษา ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ และการสอนตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ทั้งที่เป็นสากลและที่เป็นของไทย ประมวลระบบ รูปแบบการสอนและวิธีการสอนที่หลากหลาย รวมทั้งเทคนิคและทักษะการสอนนวัตกรรม และงานวิจัยทางการสอน ทั้งนี้ผู้เขียนได้คัดสรรและกลั่นกรองสาระให้ได้ประเด็นที่เป็นแก่นสำคัญ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านได้ความคิดรวบยอด (Concept) และเกิดความเข้าใจในเรื่องอย่างครอบคลุม

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review)
ประจำปี 11 ฉบับที่ 1,2 (มิถุนายน 2556 - มีนาคม 2557)

อาจารย์ ดร. กมล โปธิเย็น	อาจารย์ ดร.ภรพร ยุทธภรณ์พินิจ
อาจารย์ ดร.กฤษณา คิตดี	อาจารย์ ดร. มารุต พัฒนผล
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา คุณารักษ์	อาจารย์ ดร.มณฑิยา ชมดอกไม้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชฌิมา	ดร.มิ่งขวัญ ภาคสัญไชย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม	อาจารย์ ดร.รัฐพล ประดับเวทย์
รองศาสตราจารย์ ดร.จินตวิทย์ คล้ายสังข์	รองศาสตราจารย์ ดร. วาสนา ทวีกุลทรัพย์
รองศาสตราจารย์ ดร. ใจทิพย์ ณ สงขลา	รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุรัตน์เรืองชัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ชวชนม ชินะตั้งกูร	รองศาสตราจารย์ ดร.วิภากร สุภารัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ เทือกทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดารณี คำแหง	อาจารย์ ดร.วิภาวดี วิภาวิน
รองศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ	อาจารย์ ดร.ศลี จิระโร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ	อาจารย์ ดร.ศรีปัญญา ฐประจ่าง
ดร.นิรันทร จงวุฒิเวศย์	อาจารย์ ดร.ศุภวรรณ สัจจพิบูล
รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน	รองศาสตราจารย์สมพร ร่วมสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ กรณীগิจ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมสิทธิ์ จิตสถาพร
อาจารย์ ดร.ปาน กิมปี	รองศาสตราจารย์ ดร. สมัครสมร ภัคดีเทวา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายวรุณ น้อยนิมิตร
อาจารย์ ดร.ปิยะดา จิตต์จรัส	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร บุญส่ง
รองศาสตราจารย์พิมพ์วรรณ เทพสุเมธานนท์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล บุญลือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรา พุ่มพชาติ	

แนะนำผู้เขียน

อาจารย์ ดร.กมล โฟธิเย็น

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail :kamol.pho2@gmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนการสอน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คีร์ boon จงวุฒิเวศย์

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail :kiriboonj@gmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : Adult Education

อาจารย์ ดร.จิตรา มาคะผล

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail :Jmakapol@gmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ: การพัฒนาหลักสูตร การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาเชิงสร้างสรรค์

อาจารย์ ดร.ชลิตา ทรงประสิทธิ์

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ สาขาวิชาศิลปะการถ่ายภาพ วิทยาลัยเพาะช่าง มทร.รัตนโกสินทร์
เลขที่ 86 ถนนตรีเพชร ตำบลวังบูรพาภิรมย์ อำเภอพระนคร
จังหวัด กรุงเทพฯ 10160
E-mail :Chalida_drcam@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : เทคโนโลยีการศึกษา ศิลปะการถ่ายภาพ

ชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ตำบลคลองเตยเหนือ อำเภอวัฒนา จังหวัดกรุงเทพฯ 10110
E-mail :Shawanluck@yahoo.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การตลาด การสื่อสารตลอดชีวิต

นางสาวชิตญาน์ เงินพจน์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร
99/9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
E-mail: gigaroo@gmail.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

อาจารย์ดวงใจ ชนะสิทธิ์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
เลขที่ 85 ตำบลวังตะกั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail: aod932@yahoo.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : ประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาตัวบ่งชี้ การประเมินโครงการ

นางสาวทฤษฎ์ ชวนไชยสิทธิ์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
เลขที่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี 11120
E-mail: -
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ

นายทินวัตร อาทิตย์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก 65000
E-mail: sanooppycfem@hotmail.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพวรรณ ดวงปัญญา

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาพัฒนาการครอบครัวและเด็ก ภาควิชาคหกรรมศาสตร์
คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่ 81/48 แขวงจรเข้บัว เขตลาดพร้าว
จังหวัดกรุงเทพฯ 10230
E-mail: agrtwd@ku.ac.th
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การพัฒนาการเด็ก การศึกษาปฐมวัย

นางสาวธณวรรณ สินประเสริฐ

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ งานผู้ป่วยนอกจักษุ โรงพยาบาลโพธาราม
เลขที่ 29 ถนน ขนานทางรถไฟ ตำบลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 70120
E-mail :one_sinprasert@hotmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การดูแลผู้ป่วยจักษุ/ผู้สูงอายุ

นางสาวธิดาพร บุญแมน

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
เลขที่ 999 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
E-mail:tidaporn.bon@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : นโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ

อาจารย์ ดร.ธีรวดี ถังคบุตร

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อำเภอปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
E-mail:theeravadee@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : คอมพิวเตอร์ทางการศึกษา การผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ระบบฐานข้อมูล
เทคโนโลยีการศึกษา e-Learning

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail: Narin2100@yahoo.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : พัฒนศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา บัวสมบูรณ์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail: busaba@su.ac.th

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร วรรณคดีและวรรณกรรมไทย วรรณคดีเปรียบเทียบ

ปิยดา สมบัติวัฒนา

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ตำบลคลองเตยเหนือ อำเภอวัฒนา จังหวัดกรุงเทพฯ 10110

E-mail :piyadaso53@gamil.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การเงิน การเงินเชิงพฤติกรรม เศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม

อาจารย์ ดร.พรสุข ตันตระรุ่งโรจน์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

254 ปทุมวัน จังหวัด กรุงเทพฯ 10330

E-mail: pornsock.t@chula.ac.th

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เทคโนโลยี
และสื่อสารการศึกษา การผลิตสื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนการสอนและการนำเสนอ

อาจารย์ ดร.พีรเทพ รุ่งคุณากร

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail: rungkhunakorn@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การเรียนรู้แบบเปลี่ยนมโนทัศน์ (Transformative Learning)
และการศึกษาเพื่อความสามัคคีและสุนทรีย์สุนทนา

อาจารย์ ดร.ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ

เลขที่ 43 หมู่ที่ 6 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 20110

E-mail: Visityut@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน การศึกษา และจิตวิทยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail: maream_su@hotmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การวิจัย พัฒนาหลักสูตร ประเมินโครงการ

นางสาววณิชชา แม่นยำ

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ โรงเรียนพิริยาลัย จังหวัดแพร่
เลขที่ 151 ถนน ยันตรกิจโกศล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 54000
E-mail: wanitcha@gmail.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส

สถานที่ทำงาน/ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร 73000
E-mail: Sirina_C@hotmail.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การศึกษามนุษย์และสังคมศาสตร์

อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ

สถานที่ทำงาน/ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร 73000
E-mail: Sathid@su.ac.th
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : วิจัยการศึกษา สถิติการศึกษา วัฒนการศึกษ การสอนคณิตศาสตร์

นางสาวสิตาภา เกื้อคลัง

สถานที่ทำงาน คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
E-mail: jasitapa@hotmail.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การวิจัย การศึกษา เศรษฐศาสตร์

นางสาวสุกนตธี เอื้อทวิสัมพันธ์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ 99/9 ต.ท่าโพธิ์
อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
E-mail: deaw.sukonthi@gmail.com
สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : แท็บเล็ต เทคโนโลยีผสมผสานเสมือนโลกความจริง การศึกษา

อาจารย์สุธาวัลย์ หาญขจรสุข

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ 114 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา จังหวัดกรุงเทพฯ 10110
E-mail : suthawan@swu.ac.th
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ (Gifted Education)

นางสาวสุวิดา นวมเจริญ

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ตำบล ศาลายา อำเภอ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 74130

E-mail :suwida.nan@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : นโยบายการศึกษา และนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

นายออมสิน จตุพร

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ โรงเรียนวัดหัวคองเหนือ (บรรพตานุสรณ์)

หมู่ที่ 11 ตำบลหัวคอง อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัด นครสวรรค์ 60230

E-mail: ajam.hon@gmail.com

สาขาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : ศาสตร์ด้านหลักสูตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกนถน บางท่าไม้

สถานที่ทำงาน ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail:eknarin.b@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ เทคโนโลยีการศึกษา

เอกสุรีย์ พรสุริยชัย

สถานที่ทำงาน /ที่อยู่ โรงเรียนวัดเศวตฉัตร

เลขที่ 8 ตำบลบางลำภูล่าง อำเภอคลองสาน จังหวัดกรุงเทพฯ 10600

E-mail :-

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ :-

อาจารย์อรพรรณ ตูจินดา

โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ตำบลจรเข้สามพัน

อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 71170

E-mail:otoochinda@yahoo.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ การบริหารการศึกษา การประเมินโครงการ

การเสนอบทความเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นวารสารวิชาการ โดยกำหนดพิมพ์เผยแพร่ ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ (มิถุนายน-ตุลาคม และ พฤศจิกายน-มีนาคม) คณะศึกษาศาสตร์จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการ นักวิชาการศึกษาและนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ได้มีโอกาสเสนอผลงาน วิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยน วิทยาการในสาขา ศึกษาศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง

เรื่องเสนอเพื่อตีพิมพ์

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์ อาจเป็น บทความ วิชาการ บทความวิจัย บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องไม่เคย ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ใน ระหว่างพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่นำเสนอ เพื่อตีพิมพ์จะต้องผ่านการกลั่นกรองและพิจารณา จากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ ของบทความนั้นๆ ในลักษณะ Peer Review ผู้ทรงคุณวุฒินี้ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากนี้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องได้รับความเห็นชอบจากกอง บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีสิทธิ์ในการแก้ไข บทความตามความเหมาะสม

การเตรียมต้นฉบับ

บทความวิชาการ บทความวิจัย หรือบทปริทัศน์ หนังสือ อาจนำเสนอเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ก็ได้ ให้พิมพ์ต้นฉบับด้วยกระดาษขนาด A 4 หน้าเดียว โดยใช้ฟอนท์ Angsana UPC ขนาด 16 ความยาวประมาณ 10-15 หน้า ให้ส่งบทความพร้อม

แผ่นดิสเกตต์ได้ที่บรรณาธิการ

บทความทุกประเภทต้องมีส่วนประกอบ ทั่วไปดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (ครบทุกคนกรณีเขียนหลายคน) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด และตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) ของผู้เขียนทุกคน
3. หน่วยงานที่สังกัด (สาขาวิชา/ภาควิชา คณะพร้อมสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ และ E-mail Address)
4. ชื่อเรื่องประจำหน้า (running title) หรือชื่อเรื่องย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการหรือบทความวิจัยต้องมี ส่วนประกอบเพิ่มเติมคือ ต้องมีบทคัดย่อ (abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวรวมกัน ประมาณ 200 คำ โดยโครงสร้างของบทความวิชาการ ควรประกอบด้วย บทนำ ตัวบทความหลัก บทสรุป และเอกสารอ้างอิง บทความวิจัยควรประกอบด้วย บทนำ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา อภิปรายผลสรุป/ ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

บทปริทัศน์หนังสือ มีความยาวรวมประมาณ 5-10 หน้า ส่วนโครงสร้างของบทความให้เหมาะสมกับ บทปริทัศน์หนังสือและตอนท้ายให้มีเอกสารอ้างอิง เช่นกัน กรณีที่มีตารางหรือรูปประกอบ ต้องแยกออกจากเนื้อเรื่อง รูปถ่ายอาจเป็นภาพสี ขาว-ดำ สไลด์

ภาพวาด ควรวาดด้วยหมึกอินเดียอิงค์ หรือ เป็นไฟล์คอมพิวเตอร์ (JPEG, GIF) หรือภาพที่ปริ้นต์ จากเครื่องพิมพ์เลเซอร์

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลใน เนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-

ปี(author-date in text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่งที่อ้างถึง พร้อมปีที่พิมพ์เอกสาร ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และอาจจะระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างก็ได้หากต้องการ กรณีที่อ้างมาแบบคำต่อคำต้องระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างทุกครั้ง และให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference) โดยการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนอ้างอิงในการเขียนบทความ จัดเรียงรายการตามลำดับตัวอักษรผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารอ้างอิงสำหรับบทความที่นำเสนอเป็นภาษาไทย และ Reference สำหรับบทความที่นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychology Association) (หาอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือ Publication Manual of the American Psychological Association) ดังตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงต่อไปนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ฉบับพิมพ์). สถานที่พิมพ์: ผู้จัดพิมพ์

บำรุง ไตรรัตน์. (2534). *การออกแบบงานวิจัยสาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Carver, R. P. (1984). *Writing a publishable research report in education, psychology, and related disciplines*. Springfield, IL : Charles C Thomas.

2. บทความในวารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่), เลขหน้าที่บทความปรากฏในวารสารที่อ้าง.

สุกรี รอดโพธิ์ทอง. (2535). *การออกแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน*, *วารสารรามคำแหง*, 15, 13, 40-49.

Klimoski, R., & Palmer, S. (1993). The ADA and the hiring process in organizations. *Consulting Psychology Journal* :

Practice and Research, 45, 2, 10-36

3. บทความเรื่อง/ตอน ในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณานุกรม (บรรณานุกรม), ชื่อหนังสือ (หน้าที่บทความปรากฏ). สถานที่พิมพ์ : ผู้จัดพิมพ์.

เสรี สีสาวัย. (2542). *เศรษฐกิจชาตินิยมในประเทศไทยกำลังพัฒนาและสถานการณ์ในประเทศไทย*. ใน *ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณานุกรม)*, 1999 *จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย* (หน้า 90-141). กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bjork, R.A.(1989). Retrieval inhibition as and adaptive mechanism in human memory. In H.L. Roediger III & F.I.M. Crail (Eds.), *Varieties of memory & consciousness* (pp. 309-330). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

4. บทความเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต

4.1 วารสารอินเทอร์เน็ต

4.1.1 วารสารอินเทอร์เน็ตที่พิมพ์เผยแพร่ในวารสารปกติด้วย (Internet articles based on a print source)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่), เลขหน้าที่บทความปรากฏในวารสารที่อ้าง, วัน เดือน ปี ที่สืบค้นจากที่อยู่ของเว็บไซต์

VandenBos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Role of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117-123. Retrieved October 13, 2001, from <http://jbr.org/articles.html>.

4.1.2 วารสารอินเทอร์เน็ตที่พิมพ์เผยแพร่เฉพาะในอินเทอร์เน็ต (Internet articles)

ชื่อผู้แต่ง, (ปี,เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่หรือลำดับบทความ), วัน เดือน ปี ที่สืบค้น, จาก ที่อยู่ของเว็บไซต์

Fredickson, B.L. (2000, March 7). Cultivating positive emotions to optimize health and wellbeing. *Prevention & Treatment*, 3, Article 0001a. Retrieved November 20, 2000, from <http://journalsapa.org/prevention/volume3/pre00300001a.html>.

4.2 บทความหรือเอกสารเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต

(Nonperiodical documents on the Internet)

ชื่อผู้แต่ง, (ปี, เดือน ที่พิมพ์). ชื่อบทความ.

วัน เดือน ปี ที่สืบค้น, จากที่อยู่ของเว็บไซต์
Glueckauf, R.L., Whitton, J., Baxter, J., Kain, J., Vogelgesang, S., Husson, M., et al. (1988, July). Videocounseling for families of rural teens with epilepsy project update. Retrieved October 8, 1988, from http://www.telehealth.net/subscribe/newsletr_4a.html#1.

ใบบอกรับเป็นสมาชิก

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้าพเจ้า.....

ขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำหนด..... ปี

ตั้งแต่ปี..... ฉบับที่..... ถึงปีที่..... ฉบับที่.....

โดยจัดส่งไปที่.....

.....
.....
.....
.....

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้จัดส่งธนาคณัติ/ตัวแลกเงิน มูลค่า..... บาท
มาด้วยแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
(.....)

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (2 ฉบับ) ส่งเป็นธนาคณัติหรือตัวแลกเงิน มูลค่า 150 บาท

ส่งจ่ายในนาม นางนิตยา จิตรคำ สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000 ส่งจ่าย ณ ปณ. สนามจันทร์
โทรศัพท์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 0-3425-5095

